

7601

మీరను.

శ్రీ విశ్వేశ్వరాయనమః.

కాశీమజిల్ కథలు

మొదటి భాగము.

ఇది

శ్రీ కాశీమజిల్ కథలు

కాశీమజిల్ కథలు నివసించియున్న

మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవిచే

రచియింపఁబడి

వారి పుత్రుడు మధిర కొండయ్యశాస్త్రిచే

బ్రతురింపఁబడినది.

అష్టమ ముద్రాణ 1000 ప్రతులు.

శ్రీ పోతావగడ సూర్యనారాయణగారిచే

శ్రీ సుజనరంజనీ ముద్రాణాలయమందు

ముద్రింపఁబడియె.

రాజమండ్రి.

1938

మొదటికూర్పు కీరిక.

అర్జునారా! మన యాంధ్రభాషలో ననేకకథలపు స్తకములు వ్రాయఁబడియున్నవి. వానిలోఁ గొన్ని స్వదేశపుకథలు గొన్నివిదేశపుకథలుం గలిగియున్నవి. ఆంధ్రదేశమంతటను, అద్భుతముగాఁ జెప్పికోనుచుండెడి కాళీమజలీకథలుమాత్ర మెందును వ్రాత మూలముగా లేవు. దానంజేసి పెక్కండు పెక్కువిధములుగాఁ జెప్పచుందురు.

చిన్నతనమునుండియు నాకీకథలు వ్రాయుటకు మిగుల నుత్సాహముఁ గలిగియున్నది. కావున నేను బలుదేశములు తిరిగి యాయా దేశములయందుఁ జెప్పికోనెడి కథాసాంప్రదాయ విశేషముల విశేషముగా సంగ్రహించి తదనుగుణ్యములైన కల్పనల బాంధుపరచుచు నెల్లరకుం దెలియునట్లు తేటతెలుఁగు మాటలతో వచనరూపముగా మొదట నీమొదటిభాగము రచించి ప్రకటించితిని.

ఇందలి రసవిశేషమరయ రసికులగు విద్వాంసులే పాతులు. "కాళీమజలీ" అను సమాసమసాధువైనను లోకుల వాడుకనుబట్టి యట్లయంచవలసినవచ్చినది. మ॥ సు॥ 1900 సం॥ రం॥

లివ కూర్పు కీరిక.

మొదట నీకథలు 3-4 భాగములతో ముగింపవలయునని తలంచుచితిని కాని చమత్కారములైకథలు పెక్కులు లభించుటచేఁ బదివాల్యములుగా నేర్పరచితిని. ఇప్పటికి మూడువాల్యములు అచ్చు పడినవి నాలుగవవాల్యము అచ్చుపడుచున్నది. క్రమముగానన్నియుం బ్రకటించును. శీఘ్రకాలములో వేలకొలఁది గ్రంథములు ఖర్చుపడుటచే కనీకథలు మనోజ్ఞములుగా నున్నవనియే తలంపఁబడు చున్నవి.

శ్లో॥ ఆపరితోపాద్వి దుపాం । నసాధుమన్యే ప్రయోగ విజ్ఞానం॥
బలవదపిశిక్షితానాం । స్వాత్మన్యప్రత్యయం చేతః॥

6-7-1910

మధిర సుబ్బన్నదీక్షితకవి.

4వ కూర్పు-కవులు గ్రంథములు రచించుట లోకోపకారమునకుఁగాని కేవలము ద్రవ్యార్జనమునకుఁ గాదు. తదాదాయమువలన జీవించఁ దలంచుట యనమంజనము. గ్రంథముద్రాదికమునకు ద్రవ్యవశ్యకత గలుగును కావునఁ దావన్మాత్రమునకై మాప్రయత్నమై

యున్నది. పదివారములలో నీ గ్రంథము ముగింతునని యిదివఱకే వ్రాసియుంటిని. ఇవి పెద్దవగుటచే వేవేగముగా ముద్రించుట సాధ్యము కాకున్నది.

80—9—1915

• మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి.

5వ కూర్పు పీఠిక.

4వ కూర్పు ముద్రితములగు పుస్తకములు వెంటనే వ్యయమైనది. యుద్ధోపద్రవమువలన వంచమ ముద్రిణమునకుఁ జాల యాలస్యమైనది.

ఈమొదటిభాగమునందలి కథలు లోకులవలన విని సంస్కరించి వ్రాసితని. ఇవి కల్పితములు గ్రంథస్థములు కావని యిదివరకే లెలిపియుంటిని. కృష్ణదేవరాయలకథలలోఁ గలచాత్రముల పేరులకును జర్యలకును తచ్చరిత్రమునందలి కథాసందర్భమునకును గొంత వినియమము గలిగియున్నది. పెద్దలు చెప్పకొనువాడుక కథలకును గ్రంథస్థవిషయములకును జాలచోట్ల పొనఁగియుండవు. అట్టివి గ్రంథములందుఁగూడఁ బరస్పర భేదములు గలిగియున్నవి. ఏదినిజమో యేదిసత్యమో నిరూపింప మొదటివారు నచ్చి చెప్పినంగావి నమ్మవీలులేదు. కథాచమత్కారమే విమర్శింపవలసిన విషయము. ఇప్పటికి నెనిమిదిభాగము లచ్చుపడినవి. 9-10 భాగము లొక్కసారియే వెలువడఁగలవు మాకుఁ జందాదాదులుగానున్నవారికి జాలపుస్తకములు తెప్పించుకొనువారికిని వారు కోరకున్నను నేను పోస్టేజీలో గొంతవహించుచున్నాను. మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి.

6వ కూర్పు పీఠిక.

ఈముద్రిణమం దీభాగమునఁ గొంచెముగా మార్పులు చేయఁబడినవి. ఈ గ్రంథము ప్రారంభించి యింపుమించుగా నిరువది నాలుగు సంవత్సరములైనది. ఇప్పటికిఁ బదిభాగములు పూర్తిచేయఁ గలిగితిని. ఈ గ్రంథములు ఎక్కువగా దేశములవ్యాప్తకంబగుటచే బహుజనహృద్యములై యున్నవని తలంపఁబడుచున్నవి. వీనిగుఱించి యిచ్చిన పండితాభిప్రాయములు చాలగలవు. వానినెల్లఁ జిన్నపుస్తకముగా ముద్రించుచుంటిని. మ॥ సు॥ 1924 సం॥ ౧౦॥

7, 8 ముద్రణములకు పీఠిక.

ఈముద్రణములందు సవరణలేమియుఁ జేయలేదు. ఈ ప్రథమ భాగమిదివర కేడు పర్యాయములు అచ్చుపడి ఆంధ్రలోకమున వ్యాపించి నప్తమ ముద్రణమునకై నన్ను ప్రోత్సహించుట చూడ సుప్రసిద్ధములగు నీకథలను గురించి పెద్దగ వర్ణింప నవసరములేదు.

ఉ. పండితులైన మెచ్చవలె బామరతోటికినైన నింపుగా
నుండవలె బ్రబంధము నయోక్తుల నిర్వరకున్ హితంబుగా
కుండినఁ దత్ప్రబంధ మదియొక్క సప్రబంధమే! సాధుపాతకా
ఖండసుఖప్రదంబగుటగా? ఫలమాంగవితాప్రవృత్తి క్షిణ్.

18-3-1938

మ॥కో॥శా॥

M. KRISHNAMACHARIAR, M.A., M.L., PH. D. M. R. A. S;

The collection of stories, *Kasimajili Kathalu*, composed by Sriman Pandit Madhira Subbanna Dikshitulu, are by this time too well-known in the Telugu country to need any commendation. By their very name they inspire a sanctity of feeling and tell us how in spite of hardship of locomotion, our ancestors had piety enough to go by foot to have a glimpse of the sacred city of Kasi. Story-telling has been in India a very ancient mode of regaling congregations. It was a double merit; it instructs the hearers in what is virtuous or heroic and it takes away for the occasion the tediousness of journey or assemblage. In these days when the world is growing sceptic in matters religious or spiritual, the stories, told in the easy language of a common vernacular, will surely tend to resuscitate all that is best and memorable in India's ancient lore, Vedic and Puranic. They have the charm of the Arabian Nights Entertainments, but without a display of the latter's levity of ideas and expressions. The name and mode of the series are elastic and it is possible, if the work is continued, it will form almost an encyclopædia of Indian mythology and literature.

Rajahmundry, }
13--12--1924 }

M. KRISHNAMACHARIAR,

రాజమహేంద్రవరమున డిస్ట్రిక్టు మునిసిఫ్ పదవిలో నుండు బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమాణియం. కృష్ణమాచార్యులవారు ఎం.ఎ. ఎం.ఎల్., పి. హెచ్. డి. బిరుదాంకితులు క్రింది యభిప్రాయము నాంగ్లేయ భాషలో దయచేసి యొనగిన దానికనువాదము.

శ్రీమత్పండిత మధిర సుబ్బన్నదీక్షితులవారిచే రచింపబడిన “కాశీమజిలీకథ” లనుపేర నొప్పు కథాసమూహ మింతకాంధ్రదేశ మంతయుఁ జక్కగా నెఱింగినదే కావున నేను బ్రశంసింపవలసిన యావశ్యతలేదు. ఆగ్రాధములకిడిన కేవలనామమునహితము మనకుఁ బవిత్రమైన భావమును హృదయమున నుత్పాదింపఁజేయుటయే కాక పూర్వకాలమున రాకపోకలగు మనకువలె సౌలభ్యములు లేకుం డియుఁ గ్లేశపడియైన మనపెద్దలు కాలినడకతో పుణ్యపట్టణమైన కాశీని దర్శించిరాఁగలంత భక్తిశ్రద్ధలు వహించియుండిరను నాశ్చ ర్యమును గలిగించుచున్నవి. జనసమూహముల నాహ్లాదింపఁజేయుటకుఁ గథాకథనము మనహిందూదేశములో నతిప్రాచీన విద్యయే. దానికి రెండువిధముల ప్రయోజనముగలదు. ఈకథలు ధర్మపరాక్రమముల తత్త్వప్రభావముల నుపదేశించుటయే కాక అప్పటిదిగ్గకాల మార్గా యాసమును యాతికసంక్లేశమును దొలఁగించుచుండును. మతవిష యమునను ఆధ్యాత్మికవిషయమునను విశ్వాసములేక శంకాకళంకిత మగు నేటికాలమున స్వభాషలో సులభశైలి వ్రాయఁబడిన యీకథలు హిందూదేశమున నాదియగు వేదశాస్త్ర పురాణాది విద్యా ప్రపంచమున నేదియేది శ్రేష్ఠమో శాశ్వతస్మరణీయమో దానినెల్ల దప్పక బునరుజ్జీవనముచేయుచున్నవి. ఇవి యవనయామిసీ వినోదకథ లలోని చమత్కృత్ప్రభావము చూపుచున్నను, శబ్దరచనయందును భావములయందును అశ్లేలధర్మసాంఘ్య్యాది దోషములులేక భాసిల్లు చున్నవి. కథలకిచ్చిన పేరును సంవిధానధోరణియు సమస్త విషయ సంప్రగాహకమగుటచే యిట్లె గొనసాగు చుండినయడల నిది తప్పక హిందూపురాణగాథాకోశమై సర్వవాఙ్మయమున కాదర్శమైయొప్పు ననుట యసాధ్యముగాదు.

సంస్కృతాస్మాకృతాది బహుభాషా విశేషజ్ఞులును శ్రీమాన్
 యమ్. ఎ. మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారిచ్చిన యభిప్రాయము. విద్యా
 గంధములేని శ్రీబాల పామరజనసామాన్యమును నిరంతర రాజ్యభార
 ఖన్నులగు ప్రభువులను వ్యవహార క్షేత్ర సాగరతరంగితాంతరంగులగు
 శ్రీమంతులను ఉపదేశ పఠనచింతనాది శ్రమములేకయే కేవలము
 హృదయైకవేద్యమై రసభావబంధురముగా క్షణకాల మాహ్లాద సము
 ద్రమునఁ దేలించి ధర్మానుష్ఠానమున నెలకొల్పి యాత్మవిద్యాపారం
 గతులఁగాఁ జేయుఁజాలినకథావినోదమేయని మహర్షులు దానిఁజతు
 వష్టివిద్యలలోఁ బరిగణించి యనుశాసించి యభివృద్ధి పఱచిరి. ఇట్టి
 కథావినోదము వినోదమాత్రఫలజనకముగాక ధర్మాదిసాధనోపాయ
 మహత్తమంబగుట సర్వజనవేద్యమే. కేవలము రాజనీతిఁ బ్రతిభోదిం
 చు పంచతంత్రాదికథలును విప్రలంభసంభోగ శృంగారనామద్విధా
 భూతరసరాజ రహస్యపరమార్థ విచారమనోభిరామంబగు బృహత్కా
 థానిబంధనంబును ధర్మలోకలవసాధిత బృహద్ధర్మసంస్థానాది ధర్మ
 సూక్ష్మపరి బోధన చమత్కారంబగు దశకుమారకథా విస్తరంబును
 ఏకకథారసపరిపూర్ణంబై సాహిత్యవిద్యాధిదేవతావిలసితంబగు కాదం
 బరియుఁ గేవలము ధర్మప్రధానంబగు పురాణజాతముచు ఏకదేశ
 రమ్యప్రసానములే నగుచున్నవి. మఱియుఁగాల కౌటిల్యమున భిన్న
 దేశభిన్నాచారసంక్రమణంబునంజేసి చిరకాలావధిం బహుపురుషాం
 తరంబులం గాని తెలిసికొనరాని సదాచార ధర్మానుష్ఠాన తారత
 మ్యంబు నెఱుంగలేక యవిశ్వాసచూఢమగు చిత్తంబు కుక్షింభరక్రి
 యాసాధనోపాయమగ్నంబగుచుఁ బురాణగాథావిచారక్షణావధానం
 బులేక తత్తరించుచుండఁదీర్ణోపాయంబులలోసులభమైపటిష్ఠమైబహు
 ధర్మప్రతిపాదకంబయి నానారసభావసమగ్రభాజనంబయి సమస్తపు
 రాణగాదాకథాసారవిరాజితంబై కథాసంవిధానచాతురీనిరంతరోత్త

రోత్తరకథాస్యాదనోత్తేక సంభావికంబయివిలసిల్లు కాశీమజలీ కథా నిబంధనము సర్వజనచిత్తాకర్షకంబనుటకును సందియములేదు. దీనిలో రసిభావపుష్టియుఁ గథాసంఘానకౌశలమట్లుండఁ జతుర్విధ పురుషార్థ కంబులగు మహాకవి నాజ్ఞయములోని భోవరత్నములు సాధారణ కథాకథనధోరణిలో వెదఁజల్లఁ బడి యుండుటచే నివి పండితులకును గావ్యకర్తలకును గూడఁ బ్రతిభోన్మేషణక్షమంబులని నిస్సంశయము గాఁ జెప్పవచ్చును ఇందు పారమార్థికులకుఁ దప్ప సామాన్యులకు రుచింపని శంక రాద్యాచార్యచరిత్రము లతిరసవంతముగాఁబరమార్థ బోధకంబగు కథాధోరణిగా గూర్చఁబడినవి.

విశ్రాంతచింతావినోదులకు జన్మజీవనతరణో పాయంబగు తీ యని యాషధంబువలె నుండు నీగంధరాజమొలత పెద్దదియై పెరుగ నున్నను విసుగులేక యుత్తరోత్తర సంపుటప్రకటనమున కెల్లరును వేచియుందురని నిస్సంశయముగాఁ చెప్పవచ్చును. ఇందుఁ గాదంబరీ కథాసంపుటము ప్రోథసాహిత్యరచనాబంధురంబై రసభావవిస్తృతం బై యించుక కఠినమయ్యును సాహిత్యజ్ఞాన సోపానాధి రోహణమునకై నిర్మింపఁబడిన యీకథా సంపుటములలో సిప్పటికిది యున్నతస్థాన మలంకరించుచున్నది. చతుర్థాఽమ సంపుటకథా విన్యాసము లీగ్రంథకర్తకుఁ గథానిర్మాణ చతుర్ముఖత్వమును దప్పక యొనంగుచున్నది. బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్నదీక్షితులవారి గ్రంథ రచనామూలంబున గుణాధ్యాది మహాకథక కీర్తిప్రతినిధియగు శా శ్వతఖ్యాతి సంపాదించిరని మాయభిప్రాయము. వీని యభ్యుదయ పరంపర సర్వేశ్వరుం డొనఁగూర్చుగాక యని మాప్రార్థనము.

ఇట్లు

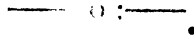
మానవల్లి రామకృష్ణకవి.

కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి యభిప్రాయము:

నాసహాధ్యాయి మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి సర్వవిధముల ధన్యుడని వ్రాయుటకు మిగుల సంతసించుచున్నాను. అతఁడునాతో మునుమున్న కొన్ని గ్రంథములు గౌతమీ మహాత్మ్యము లోనగునవి వ్రాసియుండియు నిపుడు కాలానుసారముగాఁ గథలు వ్రాయుటకుఁ బ్రారంభించినాఁడు. చిన్నతనములో నుబుసుపోకకుఁ జెప్పకొను కథలను బుచ్చుకొని “కాశీమజిలీలు” అనుపేరుతోఁ జమత్కరించినా సందిధానముంజతనుబఱచి మొదటిభాగ ముచ్చొత్తించి ప్రకటించినాఁడు. అదివ్రజల మదులనాకర్షించినది. ద్వితీయ తృతీయాది భాగములు వ్రాయుటకుఁ బోత్సాహముగలిగించినది. ఇప్పటికిఁ దొమ్మిదిభాగములైనవి. నేనేకథలను పూర్ణముగఁజదువ లేదుగాని యేభాగము లోనో యొకటిరెండుకథలుమాత్రము చదివితిని. అవిచదువునప్పుడు నాలోనాకే పరమాశ్చర్యము గలిగినది. నాసహాధ్యాయి విషయము నేను జెప్పట కొంతవఱకు దగ దేమో కాని పింగళసూరనార్యుని కళా పూర్ణోదయకథకుంబోలె మనోహరత్వముం గలిగించినది. ఇట్లునాబోట్లు వ్రాయుటకుంబూని కృతకృత్యులుగాలేరనియే నా నిశ్చయాభిప్రాయము. ఒక్కొక్క పురుషునకొక్కొక్క దానిలోఁ బ్రావీణ్యము గలుగుననుటనిశ్చయము. వానికథలువకథలతోడంగూడి యొకపెద్ద గొలుసువలె మనోహరములై యుండును. ఆకథలలో ననేక నీతులు, ధర్మములు, ఆచారములు, శృంగారాదిరసములు, అధ్యాత్మవబోధకవ్రదర్శనము లెన్నోయుండును. ఇవిసర్వజనాదరపాత్రములగుటయే నాచెప్పినమాటలు సత్యములనుటకుఁ దార్కాణమగుచున్నది. గద్య శైలియు సుబోధకమై పండిత పామర హృద్యంబగుచున్న యది. ఈకథలు బృహత్కథాదులవలె జగద్విఖ్యాతి గాంచుగాకయని కోరుచున్నాను.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి.

విషయ సూచిక.

పుటసంఖ్య	పుటసంఖ్య
మణిసిద్ధునికథ	విక్రమసింహుని కథ 190
కాశీమహిమ దెబ్బకథ 18	కౌంచ ద్వీపము కథ 199
శివశర్మయనుబ్రహ్మణునికథ 24	పురుష ద్వేషిణి కథ 211
— మొదటిమజిలీ —	రత్నాంగి కథ 214
శూరసేన మహారాజు కథ 31	— ఎనిమిదవమజిలీ —
కృష్ణదేవరాయల జననకథ 34	కృష్ణదేవరాయల కథ 229
మామిడిపండుకథ 41	— తొమ్మిదవమజిలీ —
వరప్రసాదుల కథ 56	సింహదమనుని కథ 268
కానీనుని కథ 67	మణిమంజరి కథ 284
దేవతావస్త్రములు కథ 70	మోహిని కథ 297
— రెండవమజిలీ —	— పదియవమజిలీ —
వసంతునికథ 89	సోమశర్మ కథ 319
— మూడవమజిలీ —	మంగలమంత్రికథ 332
రామునికథ 117	— పదునొకండవమజిలీ —
— నల్లవమజిలీ —	బుద్ధిసాగర కామపాలురకథ 336
ప్రహరునికథ 133	శరభసాశ్వము కథ 361
— అయిదవ మజిలీ —	చిత్రసేనకథ 368
దండునికథ 166	— పదిరెండవ మజిలీ —
— ఆటవమజిలీకథ — 179	చేపనప్పిన కథ 407
— ఏడవమజిలీ —	

కాశీ మజిలీ కథలు.

—:0:—

బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షిత కవిగారిచే నీ గ్రంథ రాజము పండ్రెండు భాగములుగా బండిత సామరహృద్యముగు శైలితో వచనమున రచియింపబడి యున్నది. ఈ కథలు ఆంధ్ర దేశ మందంతటను వ్యాపించి యుండుటనుబట్టి వీని గుఱించి విస్తరించి వ్రాయు బనిలేదు.

ఇందు బతివ ప్రతివ ప్రభావము దుష్ట ప్రీతిలగు చ్చిత చేష్టలు, సత్పురుష సాంగత్యమువలన గలుగు లాభములు, దుష్ట సహవాసంబున గలుగు ననర్థములు, దేశాటనము పండిత సంపర్కమువలన గలుగు జ్ఞానము, రాజనీతి, వ్యసహార వివేకము, నవాన్యలక్షణము, లోభి ప్రసృత్తి లోనగు విశేషముల నేకములు వర్ణించబడి యున్నవి. మఱియుఁ గృష్ణ దేవరాయ భోజరాజ శంకరగుర విక్రమార్క. నారద పుండరీక ప్రహ్లాదాది మహాపురుషుల చరిత్రములు విచిత్రముగా వ్రాయబడి యున్నవి. ప్రతికథ యందును మంచి నీతి యుండక మానదు.

ఈ కథలు విరక్తులకు వేదాంతవార్తికములు, జ్ఞానుల కుపనిషత్తులు, కర్మిష్ఠిలకు స్మృతులు వైదికులకు ధర్మ శాస్త్రములు యువకులకు గావ్యములునై యొప్పననుటకు సందేహములేదు. ఏకథయైనను ప్రారంభించిన తరువాత దుదముట్టువఱకు చదివినంగాని విడువ బుద్ధి పుట్టకపోవుటయే యీ కథలయందలి చమత్కారము. వెక్కేల యిక్కథలు సర్వజనాహ్లాదకరములై యున్నవని నొక్కి వక్కాణింపుచున్నాము. ఇందులకు లోక మే ప్రమాణము.

ఇప్పటికి 12 భాగములు ప్రచురబడి సిగ్గముగానున్నవి.

అనుబంధము సహితము బహు భాగములు ఒకేసారి కొను వారికి వెలలో కొంత తగ్గించి పంపబడున. పోస్టుఖర్చులు కొనువారే వహించుకొనవలెను. వలయునారు యి... గువ అడ్రెస్సున వ్రాయవలెను.

మధిర సుబ్బన్న దీక్షిత కవి గారు వ్రాసిన
ఉల్లితోటవీధి — రాజమండ్రి.

కౌశీ మ జి లీ క థ లు .

రు. అ. వై.

1—8—0	1 భాగము. వరప్రసాదుల కథగలది.
1—8—0	2 భాగము. అదృష్టదీపుని కథగలది.
1—12—0	3 భాగము. మందారవల్లి కథగలది.
1—12—0	4 భాగము. విజయభాస్కరుని కథగలది.
1—8—0	5 భాగము. శంకరుని కథగలది.
1—12—0	6 భాగము భోజుని కథగలది.
1—12—0	7 భాగము. విభీషణుని కథగలది.
1—12—0	8 భాగము. దత్తకాదుల కథగలది.
1—12—0	9 భాగము విక్రమార్కుని కథగలది.
1—12—0	10 భాగము. నారదుని కథగలది.
1—12—0	11 భాగము. ప్రహ్లాదుని కథగలది.
1—12—0	12 భాగము. పుండరీకుని కథగలది.
1—12—0	అనుబంధము. కాదంబరీ
మహాశ్వేతలకథ.
0—4—0	భద్రాచల మహాత్మ్యము పద్యకావ్యము.
0—8—0	సప్తసాగర సంగమహాత్మ్యము డిటా.
0—2—0	కన్యాశుల్కనిరసనము వచనము.
0—12—0	సావిత్రీనాటకము.

ఒక్కొక్క పుస్తకముగాఁ దెప్పించుకొనుటకంటె 2, 3, కలిపి తెప్పించుకొనినచో పోస్టుచార్జీ తగ్గును. మేము అట్టివారికి కొంత సదుపాయము చేయుచుందుము.

వలయువారు—మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి అందు నకా.

ఉల్లితోటవీధి రాజమండ్రి అని వ్రాయవలెను.

వద్మభవురాణి వల్లకీ । పాణి వాణి
సామినేని నృసింహుని । సాకుఁగాత.

శా. జోహారంచు భజింతునాత్మ విలస । చ్చుభ్రాంశు భూషుండుమా
రాహార్యేంద్ర సుతాతనూభవు మదే । భాస్యున్పరస్తుత్యుఁ బ్ర
త్యూహధ్వాంతసభోమణి స్థణసనా । ధున్విఘ్న నాధున్మహో
త్సాహం బాప్వఁగసామినేనికులజం । సాకన్మసింహోహ్వయుఁ.

ఉ. చిత్రములైన మోములు న । శేషవిభాతిశయప్రభా లన
ద్దాత్రీము జారు బాహువులు । గల్లి తలఁ శశిరేఖ వెల్ల లో
కత్రయపూజ్య భక్తజన । కల్పక వల్లియునై తనర్చు గా
యత్రీవదంబులం దలఁతు । నాత్మఁ గృతీశు మహేశుఁజేయఁగఁ.

ఉ. ఆదినొకండు గావెలయు । నాగమముల్విభజించి యంత న
ష్టాదశ సత్పురాణములు । స్కాందముఖంబులు జేసి లోక ర
క్షాదరణంబు తోడ వన । జాక్షుఁడన న్బ్రభగాంచినట్టి వి
ద్వాన్దయితు న్పరాశరమ । హోముని నాధ సుతున్భజించెదఁ.

గీ. మొక్కి వల్మీకభవుపదం । బులకు భక్తిఁ
గాళిదాసుకవిత్వవి । క్రమముఁ బొగడి
నన్నపార్యాదికవి కీర్తి । నన్నుతించి
వరుససేవింతు నాంధ్రగీ । వ్యాణకవుల.

క. నతిజేయుడు ననుఁ గొమరుని
గతిఁ జూచుచు నెనరుమీర । గా నురువిద్యా
న్వితుఁ జేసినట్టి సుగుణ క
లితమతి కివటూరి నాగ । లింగార్చునకుఁ.

వ. అని కృతిముఖోచిత వర్ణంబుగావించి మదన్వయ క్రమం
బించుక వర్ణించెద.

సీ. ఆత్రేయగోత్ర విఖ్యాతమా మధిరవం
శాబ్ధి జన్మించె సుబ్బయ్యసూరి
అతనికి సుతులు సుబ్బయ్య గోవిందయ్య
యనఁగ నిద్దరుపుట్టి రమలకీర్తు

లందగ్రిజుండు బుచ్చమ్మనాడగు సాధ్వీఁ
 బరిణయంబగుచు నాపడఁతి. యందు
 సుబ్బయాహ్వాయపుత్తుఁ సూరిజనస్తుత్తుఁ
 గనియె నాతఁడును వెంకమ్మయందుఁ

గీ. గాంచె బుచ్చన్ననాము బంగారయాఖ్యు
 సుతుల నిరువుర నందగ్రిజునకు రామ
 యాహ్వాయండ్ వరజునకు జగ్గయ్యయును జ
 నించి రం దిలజగ్గయ్య నీతిశాలి.

మ. ఆజగ్గయ్య యెనరైభక్తి బహుసప్తాహంబులన్ విపులం
 బూజించె నిష్ఠమలాన్నదానముల సంపూర్ణంబుగాఁ దీర్థయా
 త్రాజాతవ్రతదీక్ష వేలుపుల నారాధించె దాతృత్వ వి
 భ్రాజతేజుడటంచు నథులు నుతింపంబొల్పె సత్కీర్తితోన్.

గీ. విశ్వనాథమనఁగ వెలయుమత్తుతుఁ బెంచు
 కొనఁగనిచ్చినాడఁ గులమువెలయఁ
 దాత తండ్రిలన్నదమ్ములై కూటస్థు
 డరయఁ దాత తాతయగుట మాకు.

మఱియు

క. మావంశము కూటస్థుం
 డై వెలసిన సుబ్బయార్యున వరజసుతుఁడా
 గోవిందయ్య వివాహం
 బై వెంకమయనెడు కన్యనభిమత మాన్యన్.

క. ఆనాతియందుఁగ నె ల
 క్షీనారాయణుఁ డనంగఁ జెన్నొందు సుతున్
 జ్ఞానదయామతి కలితు న
 నూనకళాలితు నజ్జనోత్తమవినుతున్.

గీ. అతఁడు వెంకమ్మయను సాధ్వీయందుఁ గనియెఁ
 దనయు ననుజాతకరుణా వితరణవిసయు

నయకళాభూషుఁ గొండయాహ్వాయవిశేషు
ననవగత దోషు నన్న దానాభిలాషు.

- క. ఆకొండయార్యవర్ణుఁడు
జేకొనియె- రేకపల్లి సీతారామా
ఖ్యాకలితయజ్ఞ సుత సీ
తాకల్ప సోమిదేవి ధర్మయువతిగా.
- సీ. శ్రీకాంతు నేకాదశీవ్రతాంతరముల
నారాధనముజేసె నతులనిష్ఠ
నేవించె భూసుర శ్రేష్ఠులనన్న సం
తర్పణంబులను ద్వాదశులయందు
వెలిగించె వేల్పుకోవెలలందు దీనమా
లిక లర్చనలను గార్తికములందు
గావించె బహుళోపకారముల్ ద్రవ్యప్ర
దానంబున సుధీవతంసములకు
- గీ. హితుల మన్నించె బంధుసంతతులఁ బ్రోచె
రిపుల నిజించె గడియించె విపులధనము
వర్తకంబున గొండయాహ్వాయఘనుండు
ధృతి సమార్జితమర్ధిసాత్కృతముజేసె.
- గీ. ఆతఁడు సోమిదేవియందు మమ్మిరువుర
సుతులఁగాంచె నందు సుబ్బారాయుఁ
డగ్రజంఘ నేను ననుజండ సుబ్బన
దీక్షితాహ్వాయుండ ధీరనుతుండ.
- చ. శుభకరవారిజాస వసుక్షితిభృచ్చకోల్ల స
ద్విభవ సమాసుమార్గసిత దీపితమా విదియన్ జనించితన్
ప్రభువనవంద్య వేదజననీకరుణావిలసద్విలోకన
ప్రభవకవిత్వవైభవుండ భవ్యకపీంద్ర వచోవిధేయుండన్.
- చ. చదివెతి నాగలింగగురునన్నిధి గాట వరంబునందు శ్రీ
పదకలకృష్ణమూర్తి కవివర్ణునితో నల కావ్యనాటకా

ద్యుదితరసప్రబంధము లనూనగతిం గృతిలక్షణంబు గా
ముది విదితార్థయుక్తిఁ బరిపూర్ణ వివేక గురుప్రసక్తితో.

గీ. మొదట రఘువంశకావ్యంబు | జదువునపుడె
కవితజెప్పంగ వేడుక | గలిగె నంతఁ
బూని కావించి యష్టావధానములను
గృతులఁబడసితి మున్ను సత్కృతులఁ గొన్ని

గీ. ఊర్మిగోదావరీ మహా | తోత్ర్యోత్తరప్ర
భాగమును భద్రగిరి రామ | భద్రచరిత
సప్తసాగర మహిమ పు | ష్కరమహాత్వ
మాదిగాఁగల పద్య కా | వ్యముల జేసి.

చ. పదముల గుంభనల్ వెలయఁ | ప్రాధికరించిన పద్యకావ్యము
ల్లాదవరిపండితోత్తముల | కుంబతె నయ్యవి చామరాళికి
న్ముదమొనరింప వెల్లరకు | మోదముగూర్చెడు గద్యకావ్యము
ల్విదితముగా రచింపనని వేడుకఁజెందుచు వానియం దిలఁ.

చ. కథలన నెల్లవారలకుఁ గౌతుకహాఁగద యందుఁ బల్కనో
రధమునఁ గాళికావనథ | రమ్యకథల్ రసయుక్తముల్ జగ
త్ప్రధితములంచు నేనవి ప్ర | బంధముఖంబునఁ గాక లోకవా
క్యముననుండుట స్వచన | పద్ధతిగా రచియింపనెంచుచుఁ.

మ. అరయం బిట్టకథ ల్ప్రబంధముగ జేయఁ సార్థకంబేమి శం
కరునిగాని రమేషుఁగాని పొగడంఁగా నొప్పునంచు న్నను
న్నిరసింపందగదార్యులార! ఇదియుఁ నీతిస్ఫురత్కాళికా
పురయాత్రాంతరవాస జల్పిత కథాపూతంబు శోతవ్యమా.

గీ. కాళికేగద నటనుండుఁ గాపురంబ
టన్నఁ నప్పురవాస పుణ్యంబుగలుగఁ
దత్ప్రభావము మున్నుగాఁ దనరుకథల
నొప్పుటను బూతమిదియని చెప్పనేల ?

అని తలంచి యేతత్ప్రబంధరచనా యత్తచిత్తుండనై
నీ. ఏవిభుఁ డస్మదష్టావధానక్రియా
వ్యస్తాక్షరీచిత్రవైఖరులకు

నఖమెచ్చి తోలుదొల్ల సంతసంబున భర్త
 వలయొర్మికాది భూషలనొసంగె
 నల్లంతదప్పున నరసి సన్ననదు న
 వ్యెసంగ మన్నించుఁ దానే ప్రభుండు
 జనులెల్ల మెచ్చ నేసాధువు సద్వృత్తి
 యమరంగ నధికార మాచరించె

గీ. కృతీయనం గడు కతుకమే పటికి నట్టి
 సామినేని కులాంబోధి చంద్రుడైన
 నారసింహున కీప్రబంధంబు కృతీనొ
 సంగఁ దలఁచితి మతిఁగృతజ్ఞతదలిర్ప.

ఉ. అంబుజనాభు పద్వనరు | హంబునఁ బుట్టిన వంగడంబులో
 నం బరమప్రభావమున | నల్లువహించిన సామినేని వం
 శాంబుధి నుద్భవించిరి గు | కాకరు లాశ్రితజాత పారిజా
 తంబులు వంశచంద్రులు వ|దాన్యమణు ల్పురుషాగ్రణులృహిణ్.

క. గోపాలరావు తత్కుల
 తీవగుండై యుదయమందె దీనవ్రజ ర
 డావరతంతుండగుచుఁ బ్ర
 తావకృపాశీల సంస్తుతవ్రతుండగుచున్.

మ. గురుతేజో మహిమంబునం దనరు నా | గోపాలరా వర్చితా
 మర సీమంతవతీ కదంబయగు న | మ్యాణమృయందున్మనో
 హరచేతో గుణశీల శాలి నరసిం | హాభ్యాప్రవిభ్యాతు శ్రీ
 కరనారాయణ పాదపద్మనిరతుం | గాంచెన్పుతున్నద్రవృతున్.

న. ఘనమతియైన తల్లి పసి | కారున నుగ్గున రంగరించి యా
 తని నునుబొజ్జలో సుగుణ | తా రజమొయ్యనఁ బోయఁబోలునే
 ర్వునమఱికానిచోఁ గొరత | బూనక బాల్యమునుండియుం దిరం
 బున నరసింహునందు గుణ | పుంజము లాగతి నుండనేటికిన్.

సీ. అధికారగర్వ మిం | తైనఁ జెండఁడుకదా
 బాబురతోనైనఁ | బలుకుచుండు

భవభూతియయ్యు ద | ర్పమును నేయఁడుక దా
 యాహారశయ్యావి | హారగతుల
 నొవ్వనాడఁడుగదా | నోరెత్తి పరిచార
 కుల నైన నపరాధ | ములగణించి
 పరిహాసమునకై నఁ | బలుక నేరఁడుగదా
 పరుషతీవ్రాసత్య | భాషణముల

గీ. సదయు డనురాగ గుణవర్తి | శాంతమూర్తి
 నిత్య సత్యవ్రతుండతి | నిర్మలాత్ముఁ
 డతని కాతండ్ సాటి యశా | రాయటంచుఁ
 బొగడుచుందురు నరసింహు | భూమిప్రజలు.

గీ. సాత్వికంబచ్చముగఁదీసి | శాంతరసము
 పదునుపడఁబోసి నెనరుతో | మెదిపిదాన
 వానిమతిజేసె భారతీ | జాని, కాని
 నాఁడునిల్చునె యన్ని గు | ణంబులచట.

మ. నరులెల్లందన శాంతభావమును నా | నాభంగి గీరి **●**వఁగా
 నురుకీర్తి ప్రభుతానురక్తిగల యు | ద్యోగంబుతో ధర్మత
 త్పరుండై యొప్పెడువానికిం బొడమునం | తం దల్లిదండ్రుల్ **భా**
 నరసింహంబని పేరుపెట్టుటబుధా | నందంబుగాడే తుదిఁ.

క. ఆతని యర్ధశరీరము
 పాతివ్రత్యప్రభావ | పరిహసితసతీ
 వ్రాత వినిర్మలమతి వి
 ఖ్యాత సుగుణ సుందరమ్మ | యనబొల్చుదగఁ.

సీ. పరుల నెన్నఁచునోటఁబరుషంబుఁ లాడదు
 అలుగదు దాదుల యందునైన
 పెద్దలఁబొడఁగన్నఁ | దద్దయు భయభక్తి
 వినయవిశ్వాసము | ల్పైనఁగొనంగ
 నమ్మియై మొక్కి చెం | తకుఁజేరితద్విశే
 షములెల్ల నల్లన | నంగ్రహించు

నెప్పుడు సద్గోష్ఠి | యే కల్గివర్తించు
వేదాంతవార్తల | వివరగ దివురు.

గీ. అర్థిజనులనుఁ గడుబ్రీతి | నాదరించు
బంధుసత్కారములువింత | పగిదిఁజేయు
నారులుగుచిడినఁబాలు దా | నొందుఁదృష్టి
తరమెపొగడ నృసింహుసుం | దరమగుణము.

సీ. ధర్మక్రియాఘోషయే తరుణీలలామంబు
కరుణాల వాలయే | కంబుకంఠి
సజ్జనమిత్రయే | సారసాయతనేత్ర
విజ్ఞానహృదయయే | విద్రుఘోష్ఠి
ఘనసతీ నీతివే | దిని యేభ్రమరవేణి
సద్గుణ సదనయే | చంద్రవదన
దీనలోకావనా | ధీనయే కనకాంగి
భగవత్కథాప్తయే | పద్మగంధి

గీ. యట్టిసుందరమే కొని | యాడఁదగిన
దన్యలను జెప్పవచ్చునే | యన్నిగతుల
పతిపదాయత్త చిత్తసం | భావ్యధైర్య
మందిరమ్మల నరసింహు | సుందరమ్మ.

క. అనురూపకుల వయోగుణ
ఘనమతియై యొప్పునట్టి | కాంతామణి భ
క్తిని సతతము సేవింపఁగ
ననితరసానూన్యవిభవ | హర్షితుండయ్యోగ్.

క. నరసింహున కమిత ఘభా
కరసంహునకుఁ గదర్శ్య | కరిసింహునకుఁ
నిరసిత ఘోరాంహునకుఁ
నరసన్నుత సామినేని నరసింహునకుఁ.

కాశీ మజిలీ కథలు.

మొదటి భాగము.

కథా ప్రారంభము.

మణిసింహాని కథ.

—०००—

క. శ్రీకర శశిశేఖర కరుణాకర వారాణసీపురాకర గౌరీ
శాకరధృత మృగ గంగా-శీకరవిలసజ్జటా విశేష సువేషా !

ప॥ దేవా ! యవధరింపుము. అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా
నా యొనర్పంబూనిన కాశీమూతా చరిత్రంబునకుఁ గథాక్రమం
బెట్టిదనినః తొల్లి కొల్లాపురంబున యజ్ఞశర్మయను విప్రుండుగలఁడు.
అతండు వేదవేదాంగంబుల సాంతముగాఁ బఠిశీలించి తదుక్తధర్మం
బుల ననుష్ఠింపుచు సాధుసూర్గంబునఁ బెక్కుధనంబు సంపాదించి
సగపూర్ణదక్షిణాలతో విధ్యుక్తయాగంబులఁ బెక్కుగావించి శ్రోత్రీయ
విద్వాంసులలో నుత్తముఁడని వాడుకవడసి కాపురము సేయుచుండఁ
జిరకాలమునకు వీతిహోతుని యారాధనావిశేషంబున నతనికొక
పుత్రుం డుదయించెను.

యజ్ఞశర్మ మిగుల సంతసించుచు దానధర్మములచేఁ బేదలఁ
కృత్తివరచి జాతికర్మానంతర మాశిశువునకు గుణనిధి యని పేరు
పెట్టెను. అగ్నివ్రాసాదనంబనితుండగు నబ్బాటిండు శుక్లవక్షుషా
కరుండువ్రాలె ననుదిన ప్రవర్ధమానుండగుచు నధిక తేజస్వమున్నతం

బగు నాకారంబు నాకారంబునకెనయగు ప్రజ్ఞముఁ బ్రజ్ఞాసదృశంబు
లగు గుణంబులుం గలిగి తనపేరు సార్థకముగావించి తలిదంకుల
కానందము గలుగఁజేయుచుండెను.

అగ్రుణనిధి యుక్తికాలంబున నుపసీతుండై యథావిధి బ్రహ్మ
చర్యవ్రతం బాచరించుచు విద్యాభ్యాసంబు గావించుచుండఁ
బూర్వజన్మ పరిచితంబులగు విద్యలు చదువునిఁ జంపి కలువ్రాతఁ
గ్రమంబున నతని నాశ్రయించినవి. అతని పాండిత్యము అన్యజన
దుర్లభంబగు జ్ఞానప్రబోధమునకు హేతువై యొప్పుచుండెను. అతఁడు
సంతతము తత్వవేత్పత్వమునుగురించి పరిశ్రమఁజేయుచుండుచు ఒక
నాఁడు తండ్రి కుమారుని వివాహము జేసికొమ్మని బోధించిన వా
రిరువురకు నిట్టి సంవాదము జరిగినది

యజ్ఞశర్మ—వత్సా! నీకిప్పుడు వివాహమునేయ నిశ్చయించు
చుండ మీయమ్మతోఁ బెండ్లియాడనని చెప్పుచుంటివఱు. ఏమిటికి?

గుణనిధి—తండ్రి! పెండ్లి యేమిటికాడవలయును?

యజ్ఞ—నుఖించుటకు. ఆనందించుటకు.

గుణ—ఏమినుఖము? ఏమి యానందము?

యజ్ఞ—లోకమంతయు నేనుఖము నేయానందము బొందు
చున్నదో నీవు నదియే!

గుణ—తండ్రి! నేను గొన్ని శ్రుతిసాంప్రదాయముల నడి
గడఁ గోపగింపక తెల్పెదరా?

యజ్ఞ—కోపమేల? అడుగుము.

గుణ—నా కుపనయనము చేయునప్పుడు నామెడలో మూడు
పోగులుగల యీయజ్ఞోపవీతము నేమిటికివైచితిరి? దీని సాంప్ర
వాయ మేమి?

యజ్ఞ—దేహతత్వమిందుఁ దెలుపఁబడుచున్నది. తంతుత్ర
యము నత్వరజస్తమోగుణములు. వానిలోనితంతువులు సత్వాదిభేద

ములనియుఁ దొంబదియాకుబెత్తలు తత్వముల సాంకేతికమనియు దానిముడి యజ్ఞానగ్రంథియనియు నుపనిషత్తులలో వ్రాయఁబడి యున్నది. నీవు చూడలేదా?

గుణ—చూచినీని వివరము తెలిసినదికాదు. వివాహమందు రెండవ యజ్ఞోపవీతము వైతురదియేమి?

యజ్ఞ—అట్టి తత్వములుగల మరియొక్కదేహము భారము వానిమీదఁ బడుచున్నదని తెలుపుటకు.

గుణ—తండ్రి! వివాహమన శబ్దార్థమేమి?

యజ్ఞ—ఎడతెగని బరువును మోయుట, అని.

గుణ—స్వామీ! ఈ యజ్ఞోపవీతముల నిట్లు పురుషులకు మెడలో వేయుట కేమిప్రయోజనము?

యజ్ఞ—విద్వాంసుఁ డామాటయే శంకించుకొని వానివలనఁ బంధములఁ దెలిసికొని తత్వమెఱిగి జ్ఞానవంతుఁడగుటకు. అందులకే యాసక్తియు తెలిసినవారగుట సన్యాసులు జన్మిదములఁదీసివైతురు. దానంజేసియే “జగ మెఱిగిన పాటునకు జందెమేల”యను సామెత వచ్చినది.

గుణ—తండ్రి! సర్వజ్ఞుండవు నీయెఱుంగనిదిలేదు. అన్నియుం దెలిసి నన్నిట్లు పెండ్లియాడుమని బోధింతువే?

యజ్ఞ—వచ్చా! వానిసాంప్రదాయములఁ దెలిసికొనునమయ మిదికాదు. బ్రహ్మచారి గృహస్థుండై పుత్రప్రాప్తాదులవలన గలిగిన యానందమనుభవించి పిమ్మటఁ దురీయాశ్రమము స్వీకరించునప్పుడు దీనిం దెలిసికొనవలయును. ఇదియే లోకాచారము.

గుణ—ఏకర్మనైనఁ బ్రారంభమునందే హేతువుందెలిసికొని చేయుట లెప్పుకాదా? తన శరీర భారమును వదలించుకొనుటకు గురు తుగా వేయఁబడిన యజ్ఞోపవీత మొండు బరువైయుండ రెండవదానిం గూడ భరింపుమని చెప్పుచుంటివా? తండ్రి! యెఱిగియుండియు మంచిదారింజూపక కంటకభూయిష్టమగు తెరవుజూపెదవే?

యజ్ఞ—అయ్యో! పట్టి! నీవిప్పట్టున నిట్టి మాటలం బలుక రాదు. గృహస్థాశ్రమ మన్నిటికి ముఖ్యమైనది. వినుము .

ఉ. స్నానముజేసి యగ్నిపరిఁ జర్య నొనర్చుచు వేళలందుఁ గౌ
 పీసముదాల్చి వేదము జఁ పించుచు దండము చేతఁబూని వి
 ద్యానిధిబ్రహ్మచారి జతఁ రాగ్ని జ్వలంపఁగ భిక్షగోరి యె
 వ్యానిగృహంబు జేరుదల. (పన్నటియట్టి గృహస్థుఁ డల్పుఁడే!
 గీ. ఉర్వి గృహపతి చల్లఁగాఁ నుంటఁగాదె
 సాగుచున్నది తాపనఁ జనతపంబు
 యతుల నియమంబు వడుగులఁ ద్రవతము బిక్షు
 కులప్రవాసంబు మహిఁదైర్థిఁ కులప్రసేవ.
 గీ. కాన గృహపతి యందఱిఁ కన్న నధికుఁ
 “డన్న మన్నమటంచు గృహంబు” జేరు
 సతిధిఁ బూజింపుమెపుడు నఁ త్యముగ దానఁ
 గలుగు సుకృతము కోటిమాఁ గమలరాదు.

తండ్రీ! సర్వదా దుఃఖభూయిష్టమై వాగురాసమానమగు సంసారమున నేను బ్రవేశింపజాలను. అందుఁ బ్రవేశించినవారికి ధనార్జనాసక్తి యుండకతప్పదు ఎట్లో యొక్క కడుపు పూరించుకొనవచ్చును కాని భార్యాపుత్రాది కుటుంబముపెరిగినప్పుడు వారింబోషించుటకై గృహస్థుఁడెట్టికష్టముల బడవలయునో తలంచుకొనిన భీతిపుట్టుచున్నది. నిత్యము భార్య జలగవలె రక్తమునుబీచుచుండఁ దద్భావచేష్టితములచే మోహితుండై మూఁళ్లండు తెలిసికొనఁజాలక సుఖమనియానందించుచున్నాఁడు భార్య భోగములచే వీర్యమును, ధనమును, కుటిలభాషణములచే మనమును సర్వస్వమును హరింపుచుండును. మూఁడు నిద్రాసుఖవినాశనమునకై దారసంగ్రహముచేసికొనును. పెక్కేల! బ్రహ్మ పురుషులవంచించుటకే పెండ్లికల్పించె. ఇందురవ్వంత

యైన సుఖములేదు. జనకా ! జనకాదులవలె గృహస్థుడై జ్ఞానము సంపాదించుట దుర్లభము. మహాత్మా ! కుమారుండు ప్రాజ్ఞుడని యెఱింగియు సన్మార్గమువదేశింపక నరకప్రాయంబగు సంసారకూపంబునఁ బడుమనియెగవేల ? నాకుఁ బెండ్లియక్కరలేదు. అనుగ్రహించి విడువుమని పలికిన విని యజ్ఞశర్మ శరీరమునఁ గంపము జనింపఁ దుఃఖముచేఁ గన్నులనుండి యశ్రువులు ధారగావిడుచుచుండెను.

తండ్రి పరితాపముజూచి గుణనిధి యోహా ! మాయామోహబలమిట్టిదేగదా ! ప్రాజ్ఞులంగూడ వశపరచుకొనుచున్నది.

శో. ఆదిత్యస్య గతాగతై రహరహ స్సంక్షీయతే చాయుషం
వ్యాపారైర్బహుకార్యభార గురుభిః కాలోన విజ్ఞాయతే
దృష్ట్యాజన్మజరావిపత్తిమరణా త్రాసశ్చనోత్పద్యతే
పీత్వామోహమయీంప్రమాదమదిరామున్మత్తభూతంజగత్.

ఆహా ! నిత్యము సూర్యుని యదయాస్తమయములచేఁ దమ యాయువు క్షీణమగుచుండ వ్యాపారపారవశ్యంబునంజేసి యాలోచనము దెలిసికొనలేకున్నారు. తమకన్నలయెదుటనే యనేకులు బుట్టుచుండుటయుఁ జచ్చుచుండుటయు నాపదలునొందుచుండుటయుఁ జూచియు భయమైనఁ బొందకున్నారు. జగంబంతయు నిట్లే యుండుటచే మోహమయంబగు మద్యమును ద్రాగి లోకమునకే వెట్టియెత్తినదని తలంచుచున్నాను. ఇది మాయాబలము. దీనినతిక్రమించుట కడుంగడు కష్టము తండ్రి ! యూరడిల్లము. నాకన్నజ్ఞయిమ్మని పలికి గుణనిధి యవ్వలికిఁబోయెను.

యజ్ఞశర్మ పుత్రుని మనస్సన్యాసిత్వమునకు వగచుచు నప్పుడప్పుడు కుమారున కామాటయేచెప్పచు హితులచేఁ జెప్పించుచు నిమ్నాభిముఖంబగు జలంబునుంబోలె వానిమనస్సు త్రిప్పనేరక కులాభివృద్ధిజెందమికి విచారించుచుఁ గొండ్రికకాలంబున కతండు నాకం

బలంకరించెను. తత్పత్నియు నహగమనముజేసి భర్తంగలిసికొని దివ్యలోకభోగముల ననుభవించుచుండెను.

తలిదండ్రిలు స్వర్గస్తులై నంత గుణనిధి యాచిత స్వాంత మ్మున నంటనీయక బంధములు తెగినవని సంతసించుచు నత్యంత విరాగము గలిగి తత్వజ్ఞాన విశేషములం దెలిసికొను నభిలాషతో గురున స్వేషించుచుండె. నంత,

గీ. భసిత రుద్రాక్షమాలికా లసితగాత్రుఁ
డురుజటాధారి వ్యాఘ్రచర్మోత్థరీయుఁ
డపరశివుఁ డనఁదనరు సన్యాసి యొకఁడు
వచ్చి నివసించె నూరిదేవళమునందు.

గుణనిధి దేవతాదర్శనము నిమిత్తము నాటిసాయంకాలమున నాలోవెలకుఁబోయి యందు రెండవశంకరునివలె నొప్పుచున్న యాసిద్ధుఁగాంచి నమస్కరించి యొరగాఁగూర్చుండి తత్తపోవిశేషముల నరసి స్త్రాత్రీపాఠములువిని సంతసించుచు నింటికిఁజనియారాత్రియెల్లఁ దన్మహాత్మ్యమును వితర్కింపుచు మఱుకొఁడునయమున లేచి కాల్య కరణీయంబులం దీర్చుకొని యాసిద్ధునొద్దకేగి సాయంకాలమువరకు సందే కూర్చుండి వానివిశేషంబులఁబ్రాజ్ఞాచుచు రాత్రికింటికిఁబోయెను

ఈరీతిఁ బదిదినములు గడిచినంత నాయతీదుఁడు వానిచిత్త వైరమల్య మరసి యొకనాఁడు సుమతీ! నీవెవ్వని పరమారుఁడవు? నాకడకు నిత్యము నేమిటికి వచ్చుచుంటివి? నీయభిలాష యేమి? ఏమియు మాటాడక పోవుచుండువే! నీయుదంత మెఱింగింపునుని యడిగిన గుణనిధి వినియవినమితో త్తమాంగుండై యిట్లనియె:

స్వామీ! నేను యజ్ఞశర్మయను బ్రాహ్మణుని కుమారుండ నాపేరు గుణనిధియండ్రి. తల్లిదండ్రిలు స్వర్గస్తులైరి. నాకెవ్వరును లేరు. మీవంటి సాధువులే నాకుబంధువులు, మీయట్టి మహానుభావులు పామరుల నుద్ధరించుటకే లోకయాత్ర చేయుచుండురు. నాకేకోరిక

యును లేడు. ఇహవరములయందు రోతవుట్టినది. కైవల్యమునకు సులభమగు మార్గమేదియో తెలిసికొన నభిలాష కలుగుచున్నది. మత్స్యరాకృత సుకృతవిశేషంబునంజేసి నాకోరికఁ దీరువ నట్టి మహా నీయులు మీరే యిటకు దయజేసితిరి. నేను గృతార్థుండనగుదునని మఱియుచుంటి ముక్తిచూర్ణ ముపదేశింపుఁ డిదియే మదభీష్ట మిందు లకే మీకడకు వచ్చుచుంటి. కృపాపాత్రుఁడని పాదంబులం బడి వేడుకొనియెను.

అప్పు డాసింధుండు వానిలేవనెత్తి వత్సా! నీబుద్ధిపారిశుధ్య మఱిసీతినీ. పూర్వజన్మవాస గావశంబున నీకు విజ్ఞానం బయత్నోపల బ్ధంబై యున్నయది. నీవు కారణజన్మఁడవు నీకు మాయుపదేశముతోఁ బనిలేదు. ఇదివరకే నీవు మనసుచే నన్యాయస్థివైతివి. ఇప్పుడు కాయము నఁ గూడ నన్యాయము స్వీకరింపుము. నీవలనఁగొన్ని పురాతనగాథలు భూలోకమున వెలయవలసియున్నవి. కావున నొక నహాయనిం గూర్చికొని ధారుణీక్షలాసంబగు కాశీపురంబున కరుగుము. అందలి పరమహంసలతో నీకు నహ గానము గలిగెడివి. దానముక్తుండవయ్యె దవిదియే మేముపదేశింపనది. అని పలుకుచుఁ దనమాటనుండి కాంతులునిరజమ్మి రత్న మొకండుదీసి యతనిచేతంబెట్టి యిట్లనియె.

సుయత్నా! నీవీరత్నమును ముందిడుకొని పూజించి కన్నులు మూసికొని ధ్యానించినంత భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలాబులం జరి గిన కథావృత్తాంతములన్నియుఁ గరతలామలకముగా నీకుఁ దెలియఁబ డఁగలవు. దీనిని సాలగ్రామమువలెఁ బూజించుచుండుము, ఈమణి సిద్ధించుటచే నీవు మణిసిద్ధుండ వనఁబరగుదువు. పౌమ్మింటికిఁ బొమ్మని పలికి వాని శిరంబునఁ గరంబిడి దీవించి యంపివేసి తానం దేనిం బోయెను.

అమ్మణిసిద్ధుండు గురూపదిష్టమును మంత్రోపదేశముగా స్మరించుకొనుచుఁడదు క్షత్రకారము వెంటనేగోవిందతీర్థలనుయతీండు)

నొద్దకుఁబోయి సన్యాసము స్వీకరించి మణిసిద్ధ యతీంద్రుఁడను పేరుతోఁ బిలువంబడుచుఁ గాశీపురంబున కరుగ నిశ్చయించి, యొక నాఁడు లౌల్యమతియను మిత్రునినొద్దకుఁబోయి యిట్లనియె.

మిత్రమా ! నాకుఁ జిన్నతనమునుండియుఁ గాశీపురంబున కరుగవలయునని యభిలాష గలిగియున్నది. నేఁడు గురూపదేశము గూడ నాయభీష్టమునే బలపరచినది. నేనిప్పు కయ్యూత్రకుఁ బోవు చుంటి నొంటిగాఁ దెఱపునడువఁగూడదని పెన్దలు సెప్పుదురు. నీకు నాయోపిన యుపకారముగావించెద నప్పయనంబునకుఁ దోడువత్తువే యని యడిగిన వాఁడు నవ్వుచు నిట్లనియె.

అయ్యా ! తమవేదాంతమంతయు నెక్కడికిఁ బోయినది ? తండ్రి యెన్నివిధములఁ బ్రతిమాలినను పెండ్లిచేసికొనక యావగతో నాయనను సమయజేసితివికదా ! ఇప్పుడు కాశీకిఁబయనమా ? దారిలో మాబోంట్లను దోడుతీసుకొనిపోయి చంపుదువుగాఁబోలు. చాలుఁ జాలు ! అయ్యా ! వేదాంతులకును దీర్ఘయాత్రలు కావలయునా ? నేను రాఁజాలనని హరిహాసమాజినవిని యాదుష్టునితో మరుమాటాడక యాయోగి వేరొక యాత్మనికడకరిగి యభీష్టంబు తెలిపిన నతండును నాండుబ్రెడ్డలను విడనాడి యిట్లినడికాలములోఁ బ్రయాసములకోర్చి కాశీకి వచ్చుటకు వీలులేదని కచ్చితముగా నుత్తరము చెప్పెను.

పెండియు నొకసఖునికడకరిగి యతనితోనిట్లనియె. ఆర్యవర్యా ! ధాత్రీతలంబునఁ బ్రసిద్ధపట్టణంబు గాశీయన విందువుగదా ! అందు ముక్తిదాయనియగు గంగాభవానియు మోక్షలక్ష్మీఘటనాసమర్థుండగు విశ్వనాథుండును ముఖ్యదేవతలని యాబాలగోపాలవిదితమే ! తత్పురంబుఁజూడ నీకు వేడుక లేదా ? అప్పరవిశేషంబు లెన్నియేనింగలవు. వానినెల్లమార్దంబునవక్కాణింతు. జన్మముసాధ్యమయ్యెఁడుతో డురమ్ము. పుత్రమిత్రకళ త్రాడులయెడమమత్వమోహంబువిడువము.

వారుపరలోక సౌఖ్యమునకు శత్రువులు. మేను శాశ్వతంబుగాదు. కాళీపురంబు దర్శనమాత్రమున సంసారతాపత్రయముల యాత్రంబుడిగించునని నుడివిన దడయక మరల నాపుడమివేల్పు మణి సిద్ధున కిట్లనియె.

అయ్యా! కాళీపురంబట్టి ప్రభావసంపన్నంబేకాని మార్గంబు మిత్రక్షేత్రజనకంబని చెప్పదురు. కాళికేబోవుటకంటె గాటికిబోవుటయే సుఖమనవిందును. ఇదియునుంగాక దివ్యజ్ఞానసంపన్నులగు మీవంటి వారలకు దీర్ఘయాత్రీవలన బ్రయోజనంబేమి? అజ్ఞానులకు మార్గక్షేత్రంబువలనజ్ఞానంబుగలుగునని తీర్ఘయాత్రవిధించిరి. మానసతీర్ఘంబాడని వారికి నాఁడు వారికినిగూడఁ తీర్ఘయాత్రీవలన లాభములేదందురు. పామరులకునై కల్పితంబగు యాత్రలకై తమవంటియతు లతివ్రయత్న మొనరించుట నీతిగాదు. నామాటలంబాటించి యప్పని యుడుగుఁడనిన నతనితో మారువలుకక యయ్యుతిలిలకుండు నింకొక చెలికానింజేరి

గీ. విశ్వనాథుండు దేవతావృక్ష మమర

గంగ దుర్వారపాప ప్రభంగ యన్న

పూర్ణ గీర్వాణ సురభి యపూర్వపుణ్య

ఫలదములు తీర్థములు శుభాస్పదము కాళి.

అప్పరమునకుంబోవుచుంటిఁ దోడురమ్మని జీరుటయు నతండ్రిట్లనియె.

స్వామీ! నామీఁదఁ గోప మూనకుఁడు. కాళీమార్గంబున రోగబాధయుఁ జోరబాధయు మెండఁట. పరలోకతుల్యమగు కాళి కరిగి యొక్కండేని యిక్కడకుఁ జేరినవాఁడు గలఁడే! యట్టి ప్రమాదాన్నదంబగు యాత్రీకిట్టి ప్రాయంబుననున్న నేనెట్లుతోడువత్తునని యుత్తరంబిచ్చిన తత్తరమందిన డెందముతో నతండు వెండియుఁ గొండొక కొండికం జీరి యిట్లనియె.

వత్సా! తీర్ఘయాత్రీవలనగలుగు పుణ్యమెద్దానం గలుగదు.

అందుఁ గాళి కలుషపిశిత రాకాళి. గంగసంసారతాపభంగ-
మణికర్ణికమోక్షలక్ష్మీపుత్రిమణికర్ణిక. అన్నపూర్ణ. యన్నపూర్ణ.
భైరవుండఘ్నభైరవుండు. అట్టిదానిం జూడబోవుదు. నేడు తోడు
వత్తువేయని యడిగిన సతండ్లిటనియె

స్వామీ! తమరు వాక్రుచ్చిన వాక్యంబుల కర్థంబేమియో
యెరుంగను. తుదినుచ్చరించిన రాకాళి భైరవ, పదంబుల కాస్పదం
బయ్యవసధంబు. దీని నేనెల్లెరుంగుదుననిన వినుండు. మత్పితా
మహుం డతి వృద్ధుండు. అతండొకప్పుడు తాననుభవించిన కాశీ
ప్రయాణకేళంబు నాతోచెప్పెను. అక్కఱవనిన నిప్పయనంబెవ్వ
రునుఁ జేయయత్నింపరు. తానెవ్వరి ప్రోత్సాహముననో మత్పితా
మహుం డొకప్పుడు నెలవున సుఖముగా నిలువలేక రాకాళియగు
కాళి కరుగ నుత్సహించి కొంతమంది సహకారులతో బయలుదేరి
నట. బయలు దేరునప్పుడు సాధేయమునకై మోయునంత పిండియుఁ
బెసరపప్పు సుప్పును గారంబునుం గలిపిన చింతవండును గొన్ని బట్ట
లును గొంత సామ్మనుమూట గట్టికొని యమ్మాటశిరంబునంబూని
పూటకు రెండుయోజనంబులు వడువున నడువఁదొడంగిరి.

మాతాతగారతి నియమస్థులగుట సత్రంబుల భుజింపఁడు.
కుతవకాలంబునకుఁ జేరినయూర నన్నంబు వండికొనుచుండును. అతి
నియమస్థుడగుటచే నెక్కడుగా నాకలియెనప్పుడు రాత్రులఁబిండి
చేసికొని భుజించును.

అటు నడువనడువ నాయాస మెక్కుడైనకొలదిఁ దినమునకు
యోజనత్రయమే నడువసాగిరి. మరి పదిదినములకు పూటకు యోజ
నము మాత్రము నడువ నాత్రముగా నుండెనట. ఇట్లునడుచుచుండ
నొక్కనాటి మజిలీ దవ్వగానుంట విని జామురాత్రీయుండగనే
లేచి తోడివారలతోఁగూడ నడవిమార్గంబునంబడి నడచుచుండెను.

అన్నిశాంతంబున ననంతవేగ వాతోద్ధాతంబులై జీమూత సంఘా తంబు లొక్కపెట్టిన పుడమియిట్టుట్టుగదల గర్జిలుచు నాకసంబం తయు నావరించి తళుక్కురను మెరుపులు చూపులకు వెరపుగరుపఁ దెరువెరుంగని యిరులుగ్రమ్మఁ బెనుజడి గుమ్మరింప నొడలుతడిసి గడగడవడంక సగ్గాలివాననిలువ నెందుఁదావుగానక యత్యంత దుఃఖాకాంత స్వాంతఃకృడై మత్పితామహుండు మేనిపై నాసబూనక చిత్తంబు తలపడ నెత్తిపె నెత్తుకొన్న తడిసినమూటను మాటిచూటికి భుజమున మాచ్చుకొనుచు నతిక్లేశముతో నడచుచుండెను. అట్టితరి నెట్టసుమతి కైన విసుగు రాకమానునా ?

తడిగుడ్డలఁ బిండుకొని గాలివానయొక్కింత యఁడగినదని సంతసించుచు నడువయత్నించుచుండ నొకదండనుండి ప్రచండకోప మేపార దండధరకింకరులఁ దిరస్కరించు తస్కరు లెదురై బెదరు గదుర నార్చుచు డండంబుల మోది యబ్బెటసారుల దోచికొని కట్టుగుడ్డలతోఁ బ్రాణంబుల మిగిలిచి సాగనంపిరి.

నడుచునప్పు డతిభారమైన మూటలు లేకపోవుటచే నాటి పయన మెంతేనిఁ దేలికయైనది. తెల్లవారిన వెనుక మాతాతగారును సహవాసులును జేతఁగాసైనను లేకపోవుటచే మేనులు గాసిజెందు టచేఁ గాశిపైఁ గొంతవిసుగుఁ దోప నడుచుచు మిక్కిలి దవ్వగు నాటియవసధంబు పయనంబున కంతరంబున నంత రాయము వాటిల్లు టచే మునిమావునకుఁ జేరుట కడుప్రయాసమైనది.

అట్లు సాయంకాలమునకు శరీరంబులు జేరనైచి వంటజేసి కొనుటకుఁ జెంతసామాగ్రి లేమింతేసి చింతించుచుఁ దమబడిన బన్న ముల నప్పారుల కెఱింగించి సాత్రాధికముల సంగ్రహించి యర్థ రాత్రంబున కెట్లో భుజించిరి.

వారిలోఁ గొందరికి నతిసారరోగమంకురించుటచే నమ్మరు

నాఁడు వయనముసాగించుటకు వీలుపడినదికాదు. అవ్వీటఁగలసత్రంబున రోగావిష్టల నిలువనీయకు. వారి యామయ మెఱింగి డావలి వారలు వారి నందు వెడలఁగొట్టిరి.

అప్పుడారోగులఁ దీసికొనిపోయి తోడివారూరిబయల నున్న మఱీదువైఁ బరుండఁబెట్టిరి. తురకలతైరగరసి యతిరయంబున నరు దెంచి పరుసంబులాడుచు రోగుల నడివీధికినీడ్చి తోడివారలఁ జావ మోదిరి. తన్మలమిళితవసనంబులఁ దటాకంబున నుదుకుటచే వారిలో గొందరధికారి నికటంబునకుఁ దీసికొనిపోఁబడి శిక్షితులైరి. అక్కటా! అయ్యిక్కట్టారోగులకన్న తోడివారికే యెక్కుడు బాధకలుగఁ జేసినది. పదిదినములయ్యూర వసించిరి. వారు పడినయిదుములకు మేర లేదుగదా? రోగులకుఁ గొంచెముఁ జవసత్వములు గలిగినతోడన క్రమ్మరఁ గాసికీ బయనముసాగింతమని కోరిన సహవాసులకు మత్తి తామహుం డిట్లనియె.

సీ! కాశి రాకాశియని యెఱిఁగియే బుద్ధిమాలి వయనమైతిమి. యీసిగ్గుచాలదా? జ్ఞానముగలవారి కింటికడ మోక్షమురాదా? జ్ఞానములేనివారలు నీటికాకులవలె మునింగినచు బ్రయోజనమేమి? ఇంటికి బోవుదమురండు. ఈపాటిశిక్ష చాలును. అపరాధులవలె జెర సాలఁబడితిమి. యవనులచే దెబ్బలందింటిమి. బ్రాహ్మణులమయ్యుఁ గడజాతివారిచే నీడ్పింపఁబడితిమి. అయ్యో! ఆవెతలు తలంచికొనిన గుండె పగిలిపోవుచున్నది. దేవతార్చన జేసికొనుచు నింటికివచ్చిన యభ్యాగతుల నర్పించుచు సత్కాలక్షేపము జేయుగృహస్తునికీ దీర్ఘ యాత్రతోఁ బ్రయోజనమేమి? బ్రతికియుండినఁ బెక్కుమార్లములఁ బుణ్యము సంపాదించుకొనవచ్చును. మరలి యింటికింబోవుదము రండని బోధించినఁ గొందఱు సమ్మతించిరి. మఱికొందఱతనిమాట బాటింపక వారిని విడిచి యవిముక్తక్షేత్రంబున కఱిగిరి.

మత్స్యతామహావ్రభృతు లారుమాసములకిల్లునేరి మఱిమూఁడు నెలలకుఁ బూర్వజవనత్వములు గలిగి తిరుగఁజొచ్చిరి. కాశీకింబోయిన పదుగురిలో నెనమండు) దారిలోనేకడతేరిరి. ఇరువురప్పరవరంబు జేరిరఁట. కొంతకాలమందుండి వారింటికివచ్చుచుండ మార్గమధ్యంబున కాలధర్మంబునొందినట్లు చిరకాలమునకుఁ దెలిసినదని యీకథ యొకప్పుడు మాతాతగారు నాకుఁజెప్పిరి. కాశీకింబోయినవాఁడు తిరుగ నింటికిరాఁడని యాబాలగోపాలవిదితమే. మీకింత జెప్పవలయునా ? నామనవి మన్నించి మీరును నప్పయనపువేడుక మరలించుకొనుఁడు. మిత్తుండనగుట నింతజెప్పచుంటిని. ప్రణవాక్షరజపము జేసికొనుచు స్వదేశంబున వసింపుఁడు. అని యెంతయోయువన్యాసముగాఁజెప్పెను.

మణిసిద్ధుండద్దిరా! బుద్ధిమంతుడవౌదు వెంతగాధజెప్పితివి. చాలుఁ జాలుననిపలుకుచు వానినివిడిచి వేరొకనఖునింజేరి యాత్మీ యాభిలాష నెఱింగించుటయు నతండును గాశీప్రయాణం బతి ప్రయాసజనకంబని మడివి యనంగీకారము సూచించెను.

ఇట్లడిగినవారెల్లఁ గాశీపురంబును నిందించుచుఁ బోవలదని తన్ను మందలింపుచుండ మిక్కిలి పరితపించుచుజాత్యంతరులఁ బెక్కండ) నడిగియు విగతమనోరథుండై యొక్కనాఁడిట్లు తలంచె.

అయ్యో! కైవమా! నేనేమిసాపమాచరించితిని. కాశీనివాస యోగము నాకులేదుగాఁజోలు? విశ్వనాథనందర్శనంబును, గంగా నదీస్నానంబును, నన్నపూర్ణచేతిభిక్షయుఁ, బూర్వపుణ్యఫలంబునం గాక యూరక లభింపవండు). ఈశ్వరానుగ్రహం బెట్లున్నదోగదా యని యనేకప్రకారంబులఁ జింతించుచు గనఁబడినవారి నెల్లఁ గాశీకి వత్తురేయని యడుగుచు వెఱివానివలె దిరుగఁ జొచ్చెను. ఇట్లనేక పురంబులు కాశీయూత్రా సహాయునికయి యయ్యతీశ్వరుండు గ్రుమ్మరుచుఁ గాశీపురాయ త్తచిత్తుండయి విశ్వనాథుని ధ్యానించుచు నన్న

పూర్ణం గొనియాడుచు గంగాభవానిం బొగడుచు నొక్కనాడతం
డాక గ్రామాంతరమున జట్టడివి దారినడుచుచుండ ముందటి—

సీ. వాసనల్ వెదజల్లు వనసుమావళి శిఖా

శ్రీవణభూషలుగాఁగ నంతరించి

పెనుగోచి బిగియఁగట్టిన తోలుమొలతాగ్రీట

వరుసఁ గత్తియుఁ గొడవలియుఁజొనిపి

పసిమేత తమి నాల్గు దెసలకొయ్యనఁబారు

పసులఁ గ్రమ్మరఁ బ్రోగువరచికొనుచు

పొగరెక్కినట్టియాఁ బోతునెక్కి విచిత్ర

గతులఁ దోలుచుఁ దురఁగమునుబోలె

గీ. పొదలఁ దూరినపసులు దాపునకురాగ

మోవిదగిలించి పిల్లన గ్రోపిపాడి

కొనుచు మూపునఁ బెనుదండమును ధరించి

పసులఁ గాచెడు నొక గోప బాలుఁగనియె.

కనుంగొని వానితోనిట్టి సంవాదము గావించెను.

మణిసిద్ధు—ఓరీ ! యెవ్వఁడవురానీవు. ఇటురారా (అని పెద్ద
కేకపెట్టెను.)

గొల్లవాఁడు—(దాపునకువచ్చి) వ్రోరీవ్రోరీయని పిలిచెదవు నీ
నోరేమైన కొవ్వినదా ? మాల మాదిగ ననుకుంటివా ? నాకు పేరు
లేదా ? మాపెద్దకాఫుసైతము పేరుపెట్టి పిలుచునుగదా ? ఆమాత్ర
ము బుద్ధినీకులేదా ?

మ—ఓరీయన్న మాత్రముననే నీకు కోపమురావలెనురా ?

గొ—అదిగో ! రా అంటేగాని నీనోటితీట తీరదుగాఁబోలు.

మ—పోసీ నీయిప్పుమువచ్చినట్లు పిలుతునుగాని నీపేరేమి

అబ్బాయీ ! యేమికులమువాడవ్రా చెప్పము.

గొ—అలాగున మొదటనే మనవిజేసుకంటే బాగుండునే ?
బౌరా ! గొల్లోళ్లు లోకువా బాబూ ! నాపుట్టువూర్వోత్తము సెప్పతా
గాని నీపేరు వూరు కులము ముందుగా సెప్పమరి.

మ—నాపేరు మణిసిద్ధుడు నేను బ్రాహ్మణుడను. మా
కాపురము కొల్లాపురము.

గొ—నీవు భేమ్మడవైతే బోడిగుండేమి, మాభేమ్మడులాగున
లేవేమి ?

మ—వీ బ్రాహ్మణుడు యేలాగున్నాడు చెప్పము.

గొ—మాభేమ్మని గురువులోడికి యీతరుప్పలాగుజుట్టు.
పాలిమేర రాతిమీద వేసిన కొంగరెట్టలాటిబొట్టు. మెడమీద చేప
మీసాలవంటి ధారాలువేసుకొని ప్రొక్కరబూరాలతో యేటికొక
మాటువచ్చి యెవరినో యొకరిని తెగకాల్చి మరీవెడతాడు. వాడి
లాగున నీవు లేవేమి ?

మ—ఓహో! వారా! వారు వైష్ణవులు. మేమువైదికులము.

గొ—అయిదుకులకు బుజముమీద దారాలు వుండవా ?

మ—అవి దారములుకావు యజోపవీతములు. వారిలో నేను
సన్యాసినిగనుక ఉండవు.

గొ—సన్యాసి అంటే తప్పమాట కాదండి ?

మ—తప్పని నీవెల్లెఱుంగుదువు ?

గొ—నేనేదైనాతప్పచేసినప్పుడుమాపెడకావు నన్నుసన్యాసి
వెధవసన్యాసివెధవ అని తిట్టేవాడుఅందుకోసరము తప్పనుకున్నాను.

మ—తప్పకాదు. సన్యాసియనగా భార్యాపుత్రాదులు లేక
యొంటరిగా తిరుగుచు నన్నిసంగములు విడిచినవాడని యర్థము.

గొ—అయ్యో ! సన్యాసిగారు ! అన్ని సంగములూ అంటు
న్నారు. స్త్రీసంగం లేదండీ ?

మ—మేము పెండ్లియే యాడలేదు.

గొ—అయితే భోగంవాళ్ళని యంచుకున్నారాయేమిటి ?

మ—వాళ్ళను మేము చూడనేచూడము. కామమును జయించినారమురా !

గొ—అదిగో “నీ” “రా” మాత్రము విడువవు.

మ—పొరబాటున వచ్చినది పోనిమ్ము. ఈమాటలతోనే సరి పోయినది నీపేరు కులము చెప్పితివికావుగదా.

గొ—నేనుగొల్లొరిచిన్నవాణ్ణినాపేరు కోటప్పమాదీవూరేను.

మ—ఈయూరనగా నేయూరో పేరుచెప్పుము ?

గొ—ఇది శ్రీరంగపురము.

మ—నీకుఁ దలిదండు లున్నారా ?

గొ—లేరు, చిన్నప్పడే చచ్చినారట.

మ—మరి యెవరిదగ్గిరనున్నావు ?

గొ—ఈవూరి పెద్దకాపుగారిదగ్గర నున్నాను.

మ—ఏమిచ్చుచున్నాఁడు ?

గొ—అన్నంబట్ట యిచ్చుచున్నాఁడు వారిపశువులను కాచెదను. ఇదంతా వారిపొలమే. వారిది గొప్పకమతము. వాళ్ళింటికి వెళ్ళండి స్వయంపాకం యిస్తారు.

మ—నాకు స్వయంపాకము అక్కరలేదు గాని నీకు వివాహమైనదా?

గొ—యిహాహం అంటే యేమిటి ?

మ—పెళ్ళి.

గొ—(నవ్వి) యింకా కాలేదు.

మ—కోటప్పా! నిన్నొక యువకారముకోరెదనుచేయుదువా?

గొ—నేనుచేసే యువకారమేమిటండో ?

మ—నేను కాళికీ బోవుచున్నాను ఒంటరిగా బోగూడదు లోడువచ్చిన నన్నవస్తుములిచ్చి యేమడిగితే అదియిచ్చి చిత్రమైన కథలుకూడా చెప్పెదను.

గొ—నీవు కాళీవి యెవరివశువులు ?

మ—వశువులు కాయడముకాదు కాళీయన ప్రోకవట్టణము.

గొ—కాళీఅంటె యొక్కడనున్నది ?

మ—అది మహాస్మశానము గంగయొడ్డుననున్నది.

గొ—బాబో! నన్ను గంగయొడ్డుననున్న స్మశానములోనికి రమ్మంటివా ?

మ—దానిపేరేకాని స్మశానముకాదు పెద్దపట్టణము.

గొ—అక్కడకు వెళ్ళడమెందుకు ?

మ—అది మహాపుణ్యభూమి ! అక్కడకు బోయి గంగలో స్నానమాచరించి విశ్వనాథుని దర్శించి యొక రాత్రి వసించినను మరుసటిజన్మమునకు మహారాజై పుట్టుదురు.

గొ—ఎవ్వరు వెళ్ళినానా ?

మ—మనుష్యులు పక్షులు పురుగులు మృగములు మొదలై నవి కూడ గంగలోమునిగినంత ముక్తి నొందును.

గొ—అక్కడనుంచేనా కాళీకావిడి తీసుకొనివచ్చి ముప్పైతొంకొనేవార్యు డబ్బిస్తై కాళీపట్టణముఁజూపించెదరు ?

మ—ఔను వారలు యాత్రచేసినవారే.

గొ—అలాగే తే దానిపుట్టుపూరోత్తరమంతా చెప్పుము విన్నపిమ్మట నాకు బాగున్నదనితోచిన వచ్చెదనని చెప్పుతాను లేకపోతే రానని చెప్పుతాను.

మ—(అమాటను వినినంత సంతోషించి వానిదరికిఁగి యొక్కడ నున్న మఱిచెట్టునీడంగూర్చుండఁబెట్టి) దాని పూర్వోత్త

రమును సంక్షేపముగాఁ జెప్పెదనుగాని నీవిదివరకేమైనా కథలు విని యున్నావా ?

గొ— ఏమిటో పాండవకథంటే పందికథంటే మరి కామమ్మ కథంటే యీలాటివేకాని మరివిసలేదు.

మ— నేను చెప్పినది నీవుజ్ఞాపకము వుంచుకోగలవా ?

గొ— నాకుకథలంటే మహాయుద్ధము తెలిసేలాగున చెప్పి జ్ఞాపకముంచుకోగలనుగాని గొడవగాను పెద్దనూటలుగాను చెప్పకుము.

మ— ఆలాగునేయని యతని శిరము మీదఁ దనహస్తమిడి వానికి గ్రహణశక్తి పూర్ణముగాఁ గలిగించి యక్కథనిట్లని చెప్పం దొడంగెను.

కాశీమహిమదెలుపుకథ.

— * * * * *

గోపా! వినుము. తొల్లి త్రిలోకసంచారియగు నారదుండు తీర్థయాత్రకు వెడలి యనేక పుణ్యస్థలంబుల కఱిగియఱిగి యందలి తరంగిణుల నవగాహంబుసేయుచు నొక్కనాఁడు వింధ్యాచలోపాంత కాంతారంబుదరియంజొచ్చె. అదియ నుద్యానవనంబువ్రాలెఁ గమ నీయభూరుహలతావృతంబై యొప్పుటంజేసి యమ్మునిస్వాంతంబునకు విశ్రాంతింగలుగఁజేసినది.

పదంపడి యమ్మునియు నర్మదానదిం గృతావగాహంబుండై మధురఫల రసాస్వాదనమత్తశుకపికస్వానగానంబులకుఁ దానంబు లగు మరందబిందుపానాలోలరోలంబనాదంబులు చెవులకింపు జనింప జేయ నడచు నజ్జడదారి రాకయెరింగి వింధ్యాచలేందుండు జంగమ రూపంబున నెదురేగి యర్ఘ్యపాద్యాది విధుల నమ్మహానుభావు

నర్పించి విశ్రమించియున్న కొండొడవడి కిట్లనియె. స్వామీ మునీంద్రా! నాకొక్క సందియంబు గలదు వక్కాణింపుడు. లోకంబున లెక్కరురాని మెట్టలెన్నియేనింగలవు వానింబాటింప నేటికి? మేటియని పేర్కొనువానిలో హాటకాచలంబును నేనుంగదా మేటులమైయుంటిమి. పక్షపాతంబు మాని మాయిద్దరకుంగల తార తమ్యంబు వక్కాణింప మీరలు నమర్థులని యడిగిన నజ్జడదారి యొక్కంత సేపూరకుండి శిరఃకంపంబుతో నున్న రని యిట్లనియె.

గిరింద్రా! పాపము నీవు లోకంబుపాటి మాటల నాడు చుంటివి. మొన్న నేనమ్మేరుధారుణీ ధరంబు కడకరిగితి. అదియు నీవెట్టటు లవంధ్య గర్వంబునంబల్కుచు నిన్నుచిన్న మెట్టలతోటి పాటిగా బేర్కొని తనకెందును సాటియగునగంబు లేదని ముమ్మా రొత్తిపలికినది. మాయిద్దర తారతమ్యంబులు నొరులకు నరయ శక్యమే! నీకు మేలయ్యెడుంగాక పోయివచ్చెదనని యక్కలహాభోజ నుండెదనింజనియె.

పిమ్మట వింధ్యమ్ముమ్మునితలకుని పలుకులదలంచి కలకజెందిన డెందంబుతో నౌరా! మేరుగిరికింత పొగలే? దానిమదం బుడి గింతునని యాక్షణంబు యవకవిక్రమంబునఁ ద్రివిక్రముండువ్రాలె బ్రహ్మాండకరండంబునిండ దన మేనుజెంది నిక్కిచూచుటయు సూర్యాదిగ్రహగమనంబులకంత రాయంబైన కతంబునం గొన్ని లోకంబు లంధకారంబును గొన్ని దేశంబు లెండయుఁ గొన్నివిప్లవంబు లివకయుఁ గొన్ని దేశంబులు హిమంబును బీడింపఁ దొడంగినది. అయ్యకాండవ్రాశయోత్పాతం బెఱింగి యింద్రాదిబృందారకసందో హము శతానందునిదరికరిగి యవ్వెరపు తెరం గెఱింగించిన నవ్వి రించియు నయ్యపదనంబు లోపాముద్రామనోహరుని వలనంగాని చక్కఁబడదు. అమ్మహానుభావుం డిప్పుడు కాశీపురంబునం గావు

రంబు సేయుచున్నవాడతనిం బ్రార్థింపబాంక్షని యానతిచ్చిన గీర్వాణులు వాణీధవునానతి కాశీపురంబున కరిగిరి.

గోపాలా! యింతవట్టు కథస్వస్థంబుగాఁ దెలిసినదయా! యనిన వాడయ్యా! మీదయచే సంతయుం దెలియుచున్నదిగాని యిందొక్కనందియంబుదయించె వినుండు. వింధ్యంబన మనము చూచు మెట్టలకన్న నున్నతము గలిగియుండవచ్చునుగాని మనుష్యునివలె మాట్లాడుటయు నెచుగుటయు నెట్లుగలిగియున్ననో నాకు విడిపోవకున్నది దాని నిక్కంబు తెరం గెఱింగింపుడనిన నతండు వాని శంకకు సంతసంబంకురింప వెండియు నిట్లనియె.

భూతలంబున మహానుభావ సంపన్నంబులగు కొన్ని గిరులకును మనుష్యులవలె జంగమరూపంబులు గలిగియున్నవి. అవియు భార్యాపుత్రాదులఁ గూడి కాపురంబు సేయుచున్నటుల గ్రంథంబుల వ్రాయబడియున్నది.

హిమాచల పుత్రియగు పార్వతీమహాదేవిని శివుండు పెండ్లియాడినకథను నీవు వినలేదుగాబోలు. వింధ్యాద్రియు నట్టిగిరికోటిలోని దగుట నట్లాచరించె. తర్వాతి వృత్తాంత మాలకింపుము. ఇంద్రాదులట్లు కాశీపురంబున కరిగి యప్పుర మహానుభావత్వ మగ్గించి యాహా! వింధ్యాద్రి మూలంబునఁగదా మనకేతన్నగరాలోకనకాతుకంబు సంప్రాప్తించె ధన్యులమైతిమని తలంచి గంగానదిం దీర్ధంబులాడివిశ్వ ధు నభిషేకముఖార్చనా విశేషంబుల నారాధించి యన్నపూర్ణను భజించి ధుండిభైరవాదుల పాదంబుల కెరగి మరియుంగల శివలింగమూర్తుల నర్చించి యందండు నగస్త్వని జాడంగనిపెట్టుచు నెట్లకే నొకరీతి నాతపస్వియున్న యిక్కయెఱింగి యొక్క గుహాముఖంబుగా నయ్యాశ్రమంబుసేరిరి.

అక్కంభ సంభవుండఁను జంభారి ప్రముఖ బహిర్యుఖుల

రాక యెఱింగి పొంగిన డెందంబుతో వారి కర్ణుచాద్యాద్యర్చనా విధులం దీర్చి దర్శానసంబుల నాసీనులంజేసి పదంపడి స్వాగత పూర్వకముగా నాగమ కారణం బడుగుటయు నాదేవతలు బృహస్పతి ముఖంబుగా లోకంబులకు వింధ్యాద్రి మూలంబునం గలిగిన యువద్రవప్రకారం బెరింగించి యాబాధ వాపుమని యత్తపోధన సత్తమునిం బ్రార్థించిన నంగీకరించి యతండును వారి నిజనివాసం బులకనిపె. సురలరిగినవెనుక సమ్మనివరుండు కాశీనివాస సౌఖ్యంబు నకుం గలిగిన యంతరాయమును దలంచి కలఁగిన మతితో లోపాముద్ర నీక్షించి యిట్లనియె.

కాంతామణీ! నిరంతర మివ్వరంబున ననంతసుఖంబును భవించుచు నేకాంతముగా వసించియున్న నన్నెట్లెఱింగిరో? నిలింపులు తత్సృఖంబున కంతరాయంబు గలుగజేసిరిగదా? నాగొప్పతనంబే నాకింతముప్పు దెచ్చినది. కటకటా! నాకు సురతటిసీజులవగాహన యోగంబులేదు గాబోలు పర్వతసంఘంబులనెల్ల గడగడవడకించు బల్లిదుఁడొక గిరికి వెరచి నేఁడు నామఱుఁగు చొరవలెనా! ఇదియు మదీయకర్మఫలంబేగదా! అప్పుడప్పని కెద్దియేని ప్రతిరోధము సెప్పక దెప్పన నొప్పుకొంటి. నీవైనను సెప్పవైతివిగదా? యతివా! యని యనేక ప్రకారంబులఁ జింతించుచుఁ బ్రయాణోన్ముఖుండై యప్పురంబు ముమ్మారువలఁగొని కొంతవడినడిచి యప్పురాభిముఖుండై యిట్లనియె హా! తల్లి గంగాభవానీ! నీచల్లదనంబు విడిచి పరమ నిర్భాగ్యుండవై యన్యదేశం బరుగుచుంటి. కరుణించి యనుజ్ఞ యిమ్ము. అన్నపూర్ణ! నీచేతి భిక్షాశనంబు విడిచి వేరొక యెడకఱుగు జనునియెడ గృవ విడువకుము. హా! విశ్వనాథ! నిన్ను విడిచిపోవఁ గాల్పొడకున్నవి. బిందుమాధవా! నాయం దక్కటికముంచుము. పోయివచ్చెదను. ఓడుంతీ! శుండా దండసీత్యారమారుతమ్ముల

నెన్నడు తాపమార్చుకొందునో? బైరవా! భక్తచకోరకైరవాపుండ
వగు నీపొందువాసి యేగుటకన్న వ్యసనమున్నదే? మణిక్కరికా!
నీప్రభావం బెఱింగియుఁ బెరచోటి కరుగ్గు దురితాత్ముండు గలడే!
అని పెద్దయెలుంగునఁ దద్దయుంబ్రొద్దు గాశిఁదలంచి కన్నీరుగార
గోలుగోలుమనియేడ్చుచుం బలికి యందువెడలి కతివయ ప్రయా
ణంబుల వింధ్యాద్రికఱిగెను. అని చెప్పిన గోపాలుండయ్యా!
అయూరు బాయుట కాయనయంతయడలనేటికి! కార్యంబైన వెనుక
మరలనరుగరాదే! యనిన నయ్యతియు వినుము. నీప్రశ్నంబున
కుత్తరంబు ముందరి కథయేచెప్పఁగలను.

అట్లు లోపాముద్రా సహాయంజై యగస్త్యుండు తన చెంత
కఱుదెంచుటయు వింధ్యుండు గర్వంబువిడిచి గురుభక్తితో మిన్నంటి
యున్న తనశిఖరంబులుపుడమియంట మునియడుగులంబడియె.
అప్పుడుమార్గావరోధంబువాసిన భాస్కరాదిగ్రహంబులు యథా
మార్గంబులసంచరించుటచే లోకోపద్రవంబడంగె. పిమ్మట నమ్ముని
వతియు నతనిశిరంబున గరంబిడి వత్సా! మేము దక్షిణయాత్ర
కరుగుచున్నవారము. వచ్చునందాక నీవీతీరుననుండుము. అట్లుండ
కున్న మదీయప్రభావంబెఱుంగఁ జేసెదనని యతనినొడంబరచి
దక్షిణాభిముఖుంజై యగస్త్యుండు చనియె. అదియేసుమీ! మరల
నుత్తరంబున కగస్త్యుండు రాకునికి గారణంబు. వినుమట్లు
య్యగస్త్యుండు వింధ్యాద్రి నేలంబడనేసి క్రమంబున భద్రాచల పట్ట
సాచల పుష్పాచల ధవళాచలాదిపుణ్యక్షేత్రంబులు సేవించుకొనుచు
శ్రీశైలంబున కరిగెను.

ఆశ్రీశైల శిఖర మీక్షించినంత మేనుంబులకింపఁ దదీయ
మహిమ దిలకించి యగస్త్యుండు లోపాముద్రితోనిట్లనియె.

పూబోడి! చూడుమిది శ్రీశైల మిందు మల్లికార్జున

దేవుండేకాంతముగా భ్రమరాంబా నహాయుండై విహరించుచున్న వాడు. ఇన్నగాంతరమునుండి కృష్ణవేణి పాతాళగంగయను పేరఁ బ్రవహించుచున్న యది ముప్పది యోజనంబుల వైశాల్యంబును నాలుగుద్వారంబులును, సంచీవినీ ప్రభృతి దివ్యోషధులును, సంచార వృక్షంబులును, కదలీచందన బిల్వాద్యనేక వనంబులును వరాహ నాగసింహాది బిలంబులును, రత్నాకరంబులగు నిధులును, ముక్తి ప్రదంబులగు పెక్కు తీర్థంబులును, ననేకకోటి మహాలింగంబులును, గలిగియున్నవి.

ఇందుండు సామాణంబులెల్ల శివలింగంబులసియుఁ జెంచులు మహాఘోషనియుం జెప్పుదురు పెక్కేల నిన్నీలకంఠరు నాలయంపు శిఖరము జూచినంత మోక్షంబు జేకూరునని తదీయప్రభావంబు పలుదెరంగుల నభివర్ణించుచుండ నాలకించి లోపాముద్ర మానముద్రదిగ నాడి మనోహరు వదనంబులపై చూడ్కినిలిపి యెద్దియో యడుగంబోయి యూరకున్న నాసన్న యెఱింగి యమ్మునివరుండంగనామణీ! నీనేల మాటాడఁబోయి యూరకుంటి వెద్దియేని నందియంబున్న నడుగుమని సాదరంబుగా బలికిన నామెయు నతి వినయముతో ప్రాణవల్లభునకు నమస్కరించి యిట్లనియె. నాధా! శిఖరదర్శన మాత్రమున ముక్తిప్రదంబయి యీక్షేత్రంబింత ప్రాంతంబుననుండ జచ్చినంగాని మోక్షం బీజాలని కాశికఱిగి గాశిజెందనేటికి? మీరును కాశీవియోగసంతాపము పాతాళగంగా ప్రవాహశీకరంబుల నార్చుకొనుచు సుఖంబున నిందుండ రాజే? యని యడిగిన పడఁతి సంప్రశ్నమున కగస్త్యుఁడు మెచ్చుకొని యామె నందియంబువాయ నిట్లని చెప్పందొడంగె. అంగనామణీ! శ్రీశైలాది పుణ్యక్షేత్రంబులు కాశినలె బునరావృత్తి ముక్తిసాఖ్యం బొనగూర్చజాల వీయర్థంబు తేటబడ నొకయితిహాసంబు సెప్పెదను నాకర్ణింపుము.

శివశర్మయను బ్రాహ్మణుని కథ.

మధుర యనువట్టణంబున శివశర్మయను బ్రాహ్మణుడు గలండు. అతండు సమస్త విద్యలయందు బ్రవీణుండై పండితరాజను బిరుదువహించి పెక్కురోక్కంబు సంపాదించి గృహస్థధర్మముల యోగ్యవర్తనములచే నాచరించుచు బుత్తుల బెక్కండ్రొంగని తత్సంతోషంబు గొన్నిదినము లనుభవించినవెనుక నొక్కనాడంతరంగమున యశావనంబుపోకను ముదిమిరాకను దలంచి యిట్లు చింతించెను. కటకటా! నాదగు పూర్వప్రాయమంతయు నైహిక సుఖంబులకై వృథావ్యయ పుచ్చితి నాముష్మికంబింతయైనను సంపాదించుకొననైతి సిరు లశాశ్వతములు. మేనుచంచలము, బంధులు మాయాసంబంధులని యెఱింగియు అనాదియగు నవిద్యచే నవి యన్నియు దిరములై యుండనట్లుగానే వ్యాపారములు జరిపింపఁ బడుచున్నవి. నేనును అట్టిజానంబు గలుగజేయు గ్రంథములు పెక్కు జదివియు ననుభవంబు లేమింజేసి యింతవట్టును వట్టిబూట కపుదానికై దొరలుచుంటిని. నేటికెద్దియో పూర్వపుణ్యఫలంబునఁ దెలిసికొంటి. ఇప్పుడు తీర్థయాత్రారూపంబునఁ బుణ్యం బుపార్జిం చెదనని నిశ్చయించి యప్పుడ కొడుకులకు సొత్తంతయుంబంచి యిచ్చి యొక్క శుభముహూర్తంబున నిల్లు వెడలి కతిపయప్రయాణంబుల గాశీపురంబున కఱిగెను.

శాశీమహిమ సంతయు సంతకుమున్న చదివినవాడగుట నొరుల సహాయము లేకయే యుండలి తీర్థవిశేషంబుల నరయుచు దీర్ఘోపవాసపూర్వకముగా గంగానదిం గృతావగాహంబుండై యంగం బుప్పొంగవిశ్వనాథుని దర్శించి యానంద బాష్పములతోడ నద్దేవుని కభిషేకంబుగావించి సంపూర్ణ మనోరథంబుతో నన్నపూర్ణనారాధిం చివటుకభైరవాదుల యాత్రాదిధిం భజించి మఱియు గాశీ

ఖండంబున జెప్పబడిన శివమూర్తులను తీర్థవిశేంబులను వెదకి వెదకి వానినామంబులనచ్చటివారి కెఱుంగదెల్పుచు నధిక నిమమంబు మీర నారుమానంబు లాపురంబున నుండి యమ్మహాదేవు నర్పించెను. పిమ్మట దక్కుంగల తీర్థముఖ్యులు సేవింపందలంచి యందు వెడలి ప్రయాగకరిగె అదియు నెఱుగఁ గన్యాత్మునైనను రెండు మూఁడు వాసరంబులకన్న నెక్కువ నుండునీరుదు. కావున మూఁడు దినంబులందలి తీర్థదేవతల యథావిధి నారాధించి మరియుం, గయము, గాంచీపురంబు, నుజ్జయనియు, మధురయు, ద్వారవతియు, నయోధ్యయు మొదలగు క్షేత్రముల కఱిగి యందలి హరిహరుల సమబుద్ధి నారాధించి మాయాపురంబున కఱిగెను.

అదియు హరిద్వారం బనియు, ముక్తిద్వారంబనియుఁ జేర్కొన బడుచుండు. అట్లఱిగి శివశర్మ నిర్మలబుద్ధిఁ దీర్థోపవాసంబుచేసి యథోక్తరీతి నాతీర్థదేవతల దృష్టివరచి యందుఁగల చంద్రశేఖరుని పంచాక్షరీ మంత్రప్రారాధనాపఠుండై మూఁడువాసరంబులర్పించెను.

అట్లుండ నంతనొకనాఁడు హరిద్వారప్రాంత గంగా తీరంబున మాఠ్యాహ్లామం దన్నము వచించి పాత్రలో వడ్డించుకొనఁడలచు నంతలో నితాంతమరణావేదన యావిర్భవించి జీవితమాహుతముల కెడయయ్యెను.

అట్లు శివశర్మ గంగాతీరంబున జీర్ణదేహంబువిడిచివంతలోఁదన కన్నులారంగనిన సంగతులన్నియు బహువినోదములుగాను నద్భుతములుగా నుండుటంజేసి యదితనకు భూలోక నివాసంబున కంతరా యంబైన మరణంబుగా నెఱుంగక తానొక చక్కనిదేశంబున కేగు చున్నట్లు తలంచెను.

ముందు నద్భుతంబగు తేజఃవటల మొండు తనచెంతకు వచ్చు చున్నట్లు కాన్పించె. అదియు గొంతనిదానించి చూచినకొలది నవ

రత్నఖచితమైన బంగారపు తళ్ళు గానేర్పడియె, అదియు సమీపించిన కొలది నొకవిమానంబుగాఁదోచె. అట్టి విమానరత్నంబు దనచెంత నిలిచినంగని యదియొక భాగ్యవంతుని యానసాధనమనుకొని దాని నధిరోపించువేడుక మనంబున నంకురించునంతలో నందుండి యిరువురు పరిచారకలు దిగివచ్చిరి.

వారింజూచి యతండు వీరెవ్వనికై వచ్చిరో యెవ్వనివారలో కదాయని వెరగందుచుండ నక్కింకరులును దివ్యభూషాంబరములఁగైకొని తిన్నగా నతనిదగ్గరకువచ్చి శివశర్మా! వీనిధరింపుమనుటయు నాతండదివరకు దసజీవితకాలములో నంతవిలువగల నగలను బట్టలను జూచి యెఱుంగమి మరియు నద్భుతమందియోహోయిప్పుణ్యాత్మ్యలెవ్వరోకదా నన్నుమిగుల గౌరవపరచుచున్నవారు. వీరి కులగోత్రంబులఁ దెలియుట లెస్సయని వారి నుపలక్షించి యిట్లనియె.

అయ్యలారా! మీరెవ్వరు? దీనినెవ్వరికై గొనితెచ్చితిరి? మీవృత్తాంతమెట్టిదో యెఱంగింపుడనిన వారును జిఱునగవు మొగమునకు నగయైపెరయ నోశివశర్మా! మేము విష్ణుకింకరులము. నీచేసిన సుకృతమునకై వీని నీనిమిత్తమే తీసికొనివచ్చితిమి. ఇవ్విమానరత్నమధిష్టింపుము. విష్ణులోకంబున కేగుదమనుటయు నతండాక్కింతపరిశీలించి తాను జదివిన గ్రంథంబుల నవలోకనంబుజేసికొని యోహో ఇదినాకు మరణావస్థయని తెలిసికొంటి. తీర్థసేవం గావించిన పుణ్యంబేకదా నన్నింత గౌరవపరచుచున్నది. పురాణంబుల జదివినరీతిని మరణాంతమునఁ బుణ్యాత్మ్యలఁబుణ్యలోకంబు నకుంగొనిపోవువిమానమా? యిది. మేఱుమేఱు! నాపుణ్యమిట్టిదే యని సంతసించి వారిచ్చిన భూషాంబరములఁదాల్చి యక్కింకరులిరుగెలంకల వింజామరలు వీవ నవ్విమానరత్నం బధిష్టించి యూర్ధ్వలోకాభిముఖుండై చనియెను. అట్లు కొంతదూరం బటిగి నంత

మహిషవాహనారూఢుండై దివ్యపురుషుండొకడైతెంచి యతనికి నమస్కరించి చనుటయు శివశర్మ విష్ణుకింకరుల నీదివ్యపురుషుం డెవ్వఁడని యడిగిన వారితఁడే కాడా భూతసంఘాతంబుల సమయించు యముండనియు నిది యమలోకపు పాలిమేరయనియుఁజెప్పిరి. దాని కతండు వెరంగంది యయ్యా! పురాణంబుల యమునిరూపము భయంకరముగా వర్ణింపఁబడియున్నదే? ఇంత సౌమ్యుఁడుగా నుండు టకుఁ గతంబేమి యతిన వారిట్లనిరి.

పుణ్యాత్మా! పాపాత్ముల కట్టిరూపున గాన్పించునుగాని మీ వంటి పుణ్యాత్ములకు మాత్ర) మిట్టిరూపముతోవచ్చి చూపట్టు వాఁడని యెఱింగించుచుండ నవ్వినూనరత్నమూలోక మతికృమించి మఱియుం బెక్కుభవనంబుల వాటి బ్రహ్మలోకంబునకుఁజనినది. ఆలోకంబాలో కోత్రేకంబగుట శివశర్మ కాలోకింప నభూతకౌతూ హలం బాదవించె. అంత నక్కంకరు లతని బ్రహ్మసభకుం గొని పోయి తదీయవృత్తాంతం బెఱింగించిన నవ్వరించియు నింతయేనా యని పెదవి విరచె పిమ్మట నావిమానంబును విష్ణులోకంబునకుం గదలుటయు శివశర్మచతురాననుండు తన్ను గుఱించి యీనడించిన నంగతి విష్ణుకింకరులనడిగిన వారిట్లనిరి.

అయ్యా! నీవత్యంత పుణ్యాత్ముండవని మేము నిన్ను విను తించిన నవ్వరించియుఁ గాశిలో మేనువిడువని కొరంతనుగురించి యీనడించె. వారణాసి గాత్రంబువాయుని ననులెట్టిపుణ్యాత్ము లైనను పునరావృత్తిరహితమగుముక్తిం బడయనేరని యెఱిం గించుచుండ నవ్వినూనంబు విష్ణులోకంబునకుం గొనిపోయె. పిమ్మట శివశర్మ విష్ణులోకంబునఁ బెద్దకాలంబు సుఖించి మరల ధరణీపతియై జనియించి కొంతకాలంబు రాజ్యమేలీ కాశిలో నివసించి యందు మేనువాసి పునరావృత్తిరహితమగు శివలోక సాయుజ్యమండె.

వల్లంటి వింటివిగదా! ఇతర క్షేత్రంబులకుం గాశికింగల వాసియని యెఱింగించి యగస్త్యుఁడు లోపామునృతో శ్రీశ్రీలాది పుణ్య క్షేత్రంబుల నేవించుకొని నేటికిఁ గూడ దక్షిణదిశను గాపురంబుండెను.

గోపా! కాశీమహిమంబు వింటివా? పంచకోశనైశాచ్యంబు గల యాక్షేత్రంబు త్తరవాహినియగు గంగాతీరమందున్నది. అందు విశ్వనాథుండు ముఖ్యదేవత, బిందుమాధవస్వామి క్షేత్రపాలకుండు, భైరవుఁడు పురరక్షకుండు, అన్నపూర్ణ, విశాలాక్షియను పేరులం బరగియున్న దేవతయే ముఖ్యశక్తి. ఘండి మొదలగువారావరణ దేవతలు, మణికర్ణిక తీర్థముఖ్యము, మరియు ననేకకోటిలింగంబు లును ననేకకోటిపహాశక్తులుం గలిగియున్నయవి. అప్పరమహిమంబు సంక్షేపంబునం జెప్పితి. షణ్ముఖుండైన నిక్కంబు వక్కాణింప నోపండదిముక్తిసానంబు. పెక్కేల నేవించినంగాని తద్విశేషంబు లెరుంగఁబడవు. ప్రార్థన చాల యెక్కినది. తత్సహాయమునకై యేమియు త్తరమిత్తువ్రా చెప్పమనిన నాగొల్లచిన్న వాఁడకథను విన్నంత గోపభావంబువిడిచి మిక్కిలి గ్రహణశక్తి గలిగి కాశీ ప్రయాణోత్సాహంబుదీపింప నయ్యతించుదునకు వండనంబాచరించి యిట్లనియె. ఆయ్యవారూ! తమరునాకిప్పుడు చెప్పిన కథావిశేష ములు కాశీప్రయాణమున కుత్సాహంబు గలిగించుచున్నవి కాని యొండు వినండు. మొదటినుండియు నాకుఁగథలయందు తాత్పర్యము ఎక్కవగానున్నది. నేను మీతోవచ్చునపుడు నడుమఁ ద్రోవ నెద్దియేని నొకవిత గనంబడిన దానిగురించి నాచేయు ప్రశ్నంబునకుఁ గథామూలముగా నుత్తరంబిచ్చుటకు నొడంబడుదు రేని యిప్పుడు మీఁమూటంబూని వచ్చువాఁక నట్లయ్యని యాక్షణంబ యింటికి మడిగిబోవు వాఁడ నిదియ మదీయవాంఛితంబు. దీనిం జెల్లింప నొడంబడుడని వేడుకొనుటయు నయ్యతిపతిమిఁకుల సంత

సింది గోపా ! నీకోరిక యిదియేకద. అట్టిప్రశ్నములకు నూటికి విచిత్రములగు కథలమూలముగా నుత్తరము జెప్పవచ్చును. సంతయింపకుము. లేలేమ్ము. పురమ్మునకరిగి నీయజమానుని కెఱింగించిరమ్ము. పొమ్మనపుడు వాడందులకు వందనపూర్వకముగా నియ్యకొనియాక్షణంబ పురంబున కఱిగి యక్కాపునకుంజెప్పి యొప్పించుకొని కావలసిన సామగ్రి కొంతకైకొని కావడిగాగట్టి యక్కావడి మూపునంబూని తోడరా నొకశుభముహూర్తంబున నామణిసిద్ధ యతీంద్రుడు కాశీయాత్రకు బ్రయాణము సాగించెను.

అయ్యతించుచుండగా నియమముగా గాశీయాత్ర జేయదలంచు కొనుటంచేసి దారి నడుచునపుడు మానమునహించి ప్రాణవాక్షరజపము జేసికొనుచు నడుమ గొల్లవాడెద్దియేని నడుగుచుండఁ జేయి వీచి మాట్లాడఁగూడదని సూచించుచు గాశీనగర దర్శనవ్యగ్రచిత్తుడై మనంబునంగల తొందరనడకయందు గాన్పింపమొదటిమజలి చేరెను.

అట్లుచేరి యొకసత్రంబున బసజేసి మానంబువిడిచి గొల్లవానింజిరి నేనిందు పాకంబుసేసెద సామగ్రియంతయు నుండెంగాని ఆకులును కట్టెలును గొరంతగానున్నవి. ఇది యరణ్యప్రాంతము. ఈయూరి బైటనే యవి లభ్యమగును. సరగ నఱిగి సంగ్రహించి రమ్మని చెప్పవచ్చునని యగుట వెరువక యొక్కరుడ చనికొన్నికట్టెలం గొట్టి యాకులంగోసి మోపుకట్టి యెత్తుకొనునంతలోఁ బైకిదలయెత్తి చూడఁగా భూమికి నేత్రగోచరమైనయంతదూరములో నొక కీలురథమరుగుచుండుటఁజూచి వెరఁగంది యోహో ! యిదియేమివిత ! ఈబండి భూమినంటకయే యరుగుచున్నయది. దీనిచందమెట్టిదోమనయయ్యవారినడిగి తెలిసికొనియెదం గాకయని వేగముగా నామోపు శీరమునఁ బూని యింటికరిగి యామోపుదింప

కయే అయ్యగారూ ! అయ్యగారూ ! అని యరచెను. ఆస్వాముల వారు మడిగట్టుకొని యితరజాతులతో మాట్లాడరు. వాఁడెంత బిగ్గరగా నరచినను ప్రతివచన మియ్యకపోవుటచే వానికి మిగుల కోపము వచ్చినది. మోపుదింపి యీకేకకు మాట్లాడకున్న నిప్పుడే యింటికిఁ బోవుచున్న వాఁడనని మరలఁ బెద్దయెలుంగున బిలిచిన నాతపస్వి యదరిపడి వాకిటకువచ్చి హస్తసంక్షతో నిప్పుడుమాట్లాడను భోజనమైనవెనుక మాట్లాడెదనని సూచించుచు వాఁడు తెచ్చినకట్టలును ఆకులునుం దీసికొని వేగముగా వంటఁజేసి భుజించినవెనుక నీవలకు వచ్చి గోపాలుని నన్నమునకుఁ బిలిచెను. వాఁడు నేనొక విచిత్రమైన విషయము జూచితని. దానిపూర్వోత్తర మెట్టిదో చెప్పినంగాని భుజింపననిన నాయతియు వత్సా ! భుజింపుము. పిమ్మట స్థిరముగాఁ గూర్చుండి సీయడిగినదానికింగల కారణములు చెప్పెదనని యెట్టకేలకు వానినొడంబరచి యన్నముబెట్టి భుజించినవెనుక యొకరమ్యమైన ప్రదేశమున వసించి వానిం బిలిచి గోపా ! నీవు చూచినవిశేష మెద్దియో చెప్పమనుటయు వాఁడిట్లనియె.

అయ్యా ! నే నాకులకై పాలమున కరిగినప్పు డొకబండి యాకాశమార్గమునఁ బోవుచున్నది. అందుఁ గొందఱు పురుషులు స్త్రీలతో వినోదముగా మాట్లాడుచున్నట్లుగూడ వినిపించినది. ఇది కడుచిత్రము దానివృత్తాంత మెట్టిదో యెరిగింపుఁడనిన నయ్యతియు దనకు నన్యాసియిచ్చిన మాణిక్యమును ముందిడికొని పూజించినంత నమ్మణిప్రభావంబున నావృత్తాంతమంతయుఁ గరతలామలకముగాఁ బొడకట్టుటయు నద్భుతపడి యతఁడు వానితో నిట్లనియె.

గోపా ! నీవు శౌనకమహర్షి వ్రాలె బహుకథాశ్రవణకుతూహలండ్లవు కావున నీకావేరు తగియున్నది. నిన్నిప్పటినుండి శౌనకం డని పిలుచుచుండు. నీవు చూచినది యొక కీలురథము. దానివృత్తాం

తమెంతయు విచిత్రమైనది. కథారూపముగాఁ జెప్పినంగాని తెలియదు. సావధానముగా నాలకింపుమనుటయు వాఁడుచాలవేడుకపడి అయ్యా! మీరక్కడ నాకుఁ జెప్పనప్పుడు గూఢార్థములుగల గీర్వాణపదములగూర్చినచో గ్రహించుట కష్టముగానుండును. తేటమాటలతో నెఱింగింపుడని వేడుకొనిన మెచ్చుచు నయ్యతివతి వానికిట్లని చెప్ప దొడంగెను.

మొదటిచుజిలీ.

శూరసేనమహారాజుకథ.

కాశ్మీర దేశంబున మధుర యనుపట్టణంబున శూరసేనుండను రాజుగలం డతండు ధార్మికండుచు నీతిమంతుడను వినయశీలుండును బుద్ధికుశలుండు నగుటచే దన రాజ్యమందలి జనులనెల్ల బిడ్డలవలె జూచుకొనుచు వారివారికి దగినరీతిఁ గొలఁదికప్పంబులం గట్టుచు బేదలైనవారి కటుంబమునకుఁ దగినవృత్తులేర్పరచుచు దేవబ్రాహ్మణ భక్తిగలిగి నిర్ణలప్రదేశంబుల వాపీకూవతటాకాదులఁ ద్రవ్వించుచు రామరాజ్యంబువ్రాలె బాలించుచుండెను. అతనియెడఁ బ్రజలు నధిక తాత్పర్యముతో మెలంగుచుండిరి. మఱియు నతనికి వినయనిధి యను మంత్రీగలం డతండుచు గంటికి రెప్పరీతి రాజునకు ముప్పురాకుండఁ గాపాడుచు నీతిశాస్త్రచారంగతుండై సంధివిగ్రహ యానందై వ్విదీభావ సమాశ్రయములయందును సామదానభేదదండముల యందును మిత్రామిత్రులయందును యథాయుక్తముగా మెలంగుచు అగులవలన రాజ్యంబున కేకొఱంతయు లేకుండునట్లు ఇందునిచెంత బృహస్పతియుంబోలె నకలరాజ్యభార వాహుండై యుండెను.

ఆరాజేంద్రుని పురోహితుడు కళానిధియునువాఁడఖిలశాస్త్రములఁబరిపూర్ణముగాఁ జదివినవాఁడగుట నతని సహాయమువలన గతాగత కాలముల వుంచిచెడ్డలఁ దెలిసికొనుచుఁ గాలవైపరీత్యాది దోషంబులకుఁ దగినశాంతులఁగావించుచు నాతఁడతని మంత్రంబు సైతమాలోచన సభలో ముఖ్యమైనదానిఁగా నెన్నుచుండెను.

మఱియుం బ్రాజ్యవాణిజ్యపూజ్యమతియగు నొకవర్తకుండును సకల యంత్రోచనా నిపుణునిఁబండ్లగు నొక కళాదుండును నాపుల్లె యుండ నాభూనాధుం డామంత్రీపురోహిత వర్తకకళాదులు నలుపుర నెల్లప్పుడు నెడబాయక వారి యాలోచనానుసారముగా రాజ్యంబేలుచుండెను. వారేగురు రాజ్యదేహంబునకుఁ బ్రాణంబులై యేకొరంతయులేక నడుపుచుండిరి. ఇట్లుండనంత నద్ధరాకాంతుఁడొక వసంతకాలమున సాయంసమయమున సంతఃపుర సౌధోపరి భాగంబున నిష్కుట విటపికుసుమ వాసనలు నాసాపుట పర్వంబు గావింప నలుదెసలఁ గట్టిన వట్టివేళ్ళచాపలఁజల్లించు జలసీకరంబుల నెగరజిమ్ము కమ్మని మలయచూరుతమ్ములు మేనికిహాయిగా సోక నేకాంతపుకొలుపుదీర్చి యక్కొలుపుకూటంబునకు నల్వరమంతుల రావించి యంతకుమున్ను తనకుఁగలిగిన విచారంబువాపుకొనురీతిఁ బ్రసంగింపుచుండ నవ్విధంబెఱింగి వినయనిధి వినయాబున నిట్లనియె.

దేవా ! దేవర వారి ముఖిలసంబరయ నేఁడెద్దియో విచార గ్రస్తమానసులై యున్నట్లుతోచుచున్నది. తద్దయంబొద్దుచింతింప నట్టి కారణు బెద్దియునుగానరాదు. ఎద్దియేనిం గలిగెనేని సమదుఃఖ సుఖులమైన మాకుఁజెప్పవలదె? చెప్పితీరేని ప్రాణంబులచేనగుకార్యంబైనను సమర్థింపఁగల మవ్విధంబరయ మానసంబు లాత్రపడుచున్నవని యడిగిన నతనిమాటలాలకించి యొక్కొంతనేవూరకుండి యున్నరని దీర్ఘనిశ్వాసపూర్వకంబుగా నారాజు వాఁకిట్లనియె.

మిత్రులారా! నాకు గౌరంతయేమియును లేదు. నేడు మన యాస్థానమునకు వచ్చిన వార్తాపత్రికం జూడ నామనంబున నోక్క విచార మంకురించినది. మన రాజ్యంబునఁ గోటిశ్వరుండొకఁ డకాల మృత్యువుచేఁ గబళింపబడెనట! అతని కీవిధమైనసంతానమును నమీవజ్జాతులును లేకపోవుటయేగాక మరణశాసన మేమియును వ్రాయకుండుటంజేసి వానియూస్తి యంతయునునయధీనమైనదని తద్ద్రామాధికారులు పంపిన పత్రిక యిందాక మీరుచూచినదేకదా!

సంతానంబు గౌరంతయైన వానిగతియెట్టిదోగంటిరే! మనకు సైతమిట్టి చందంబగునేమో యనుచింత యూవిగ్భవించినది. మనకు పూర్వప్రాయంబు కడచినది. దేహంబుతోడనేగదా మృత్యువావిగ్భవించుచున్నది. బ్రతుకునిక్క మెవ్వరెఱుంగుదురు. మనలోనొక్కనికి నొక్కపుత్రుఁడును లేకపోయెనే! మనయనంతరం బింత రాజ్యంబెవ్వని యధీనమగునోయని చింతించుచుంటి. ఇంతియకాని వేరొండుకాదు దీనికి మీయుత్తరంబేమని యడిగిన బుద్ధిమంతుడగు నమ్మంత్రీ యారాజుతో వినయపూర్వకముగా నిట్లనియె.

దేవా! దీనికిఁ జింతింపకుఁడు. పుత్రోత్పత్తివిషయమై యనేక సాధనంబులు గలిగియున్నవి. తొల్లి దశరథాది ధరణీపతులు పెక్కం దుద్రివృద్ధులయ్యు పుత్రీకామేష్టి మొదలైననస్కీయలవలన సంతానంబు వడయలేదా? అట్టివిధింబెలువ మనపురోహితుండునమర్ధుండని యతని మొగముపైఁ జూడ్చి నిలిపిన నాబ్రాహ్మణుఁడు లేచి యల్లన నమ్మహారాజుతో నిట్లనియె.

రాజా! సంతానము జనించుటకై పెక్కువిధులుగ్రంథంబులఁ జెప్పఁబడియున్నవి హామంబులు దానంబులు తీర్ధనేవలు లోనగు నస్కీయలవలనఁ బుత్రులు జనింతురు. వానిలో సులభమగు మార్గంబు చింతించి సంతానంబుగలుగుటకు పూట కావయ్యెదను.

బ్రాహ్మణ ప్రసాదంబునగా దే! తొల్లివృద్ధుండైన నరసింహ దేవ మహారాజుగారు కృష్ణ దేవరాయలం గనిరనిన నద్దారాకాంతుండా వృత్తాంత మెఱింగింపుడనుటయు బ్రాహ్మణుండిట్లని చెప్పదొడంగె.

కృష్ణ దేవరాయల జననకథ.

ప్రసిద్ధుండైన నరసింహ దేవ మహారాజుగా రాంధ్ర దేశంబున నధికధర్మిష్ఠుండై పాలించుచు గవీందులవలన ననేకకృతులువడిసి దిగంతవిశ్రాంత యశోమహితుండై యొప్పుచుండెను. ఇట్లుండియు సంతానంబు గొరంతయైన జంటించుచున్న యావృద్ధభూపతి మఱికి ధృతిగరపి యతని యమాత్యుం డారాజ్యంబున నూరక యనేకా గ్రహారంబుల ననుభవించుచు సంవత్సరంబున కొకసారియైన దర్శనం బియ్యని సిద్ధాంతులఁ బెక్కండ్ర) పట్టాలతోడ రప్పించి నాదర పూర్వకముగా నిట్లనియె

దైవజ్ఞులారా! మీదైవజ్ఞత్వంబు సార్థకమునొంద నేడుమీ వలన మనరాజుగారి కొకప్రయోజనంబు దీర్పవలసి వచ్చినది. దైవజ్ఞులన దైవమును గుర్రెఱింగిన వారుగదా. గతాగతకాలముల జరుగు విషయములు మీకుఁ గరతలామలకములై యుండును. మీగ్రంథములకుఁ గోచరములు కానినంగతులుండవు. కావునఁబురాతన గ్రంథములఁ బరిశీలించి రాజుగారి జాతకఫలమున కనుగుణ్యముగాఁ గాలరీతిఁ గనిపెట్టి సంతానంబు గలుగుమార్గంబొండు వక్కాణింపుడు. చెప్పలే మంటిరేని తక్షణమే మీమీయగ్రహారములకుఁగల పట్టాలతో, గూడ నాస్థలనువిడిచి యన్యదేశముల కరుగఁపలసివచ్చును. మీ గ్రంథంబుల నట్టి సాంప్రదాయకమైన యర్థముదొరకక మానదిదియ మ.మ్యాటికి నాజ్ఞయని బుద్ధిపంతుండైన యామంత్ర) సెప్పిన మాట

లాలకించి యాసిద్ధాంతులు చింతాకులస్వాంతులై కొండొకవడికి నుదుట్లు గదుర నప్పని కారుమాసములు మితిగోరిరి. మంత్రియు నట్టి మితినిచ్చి వారి నిజనివాసంబుల కనిపెను. పిమ్మట నాజ్యోతిష్కులిండ్ల కఱిగిన వెనుక నందరు నేకముఖముగా నిద్రాహారంబులుమాని తమరదివర కెన్నడును విప్పిచూడని పురాతనపు జ్యోతిష్గ్రంథంబు లన్నియు నొక్క యక్షరంబేనియు విశవకుండఁ బరిశీలింప దొడంగిరి.

ఇట్లారుమాసములు రాత్రింబగళ్ళు తదేకదృష్టిగాఁ బరిశీలించుచుండ నొక్కనాడొక్క గ్రంథంబున రాజుగారి పూర్వపుణ్యము ననో సిద్ధాంతుల యదృష్టంబుననో సంతానజననసూచకమైన విషయ మందుఁ జూడనయ్యె. తత్సంవత్సర మాఘమహళా చతుర్దశీ భాను వారమునాటిరాత్రి తులాలన్నమున రెండుఘడియలు భుక్తియైన తరువాత నాగ్రామమున కుత్తరదిశను క్రోశద్యయ పరిమాణముగల దూరములో నల్పప్రమాణమెత్తుగల యంతరిక్షమున నక్షత్రమొండు పడుననిసిద్ధాంతమూలముగాఁ దేలినది. దాని బుద్ధిమంతులైన సిద్ధాంతులు పుత్రోత్పత్తికిఁ గారణమగునట్లు మార్చిరి. చిరకాలము స్వర్గంబున బుణ్యసుఖం బనుభవించిన జనులు పుణ్యంబు క్షీణమైనవెనుక మత్యేలోకంబున నక్షత్రరూపముగాఁ బడి పుడమి కథికులై జనింతురను శాస్త్రప్రసిద్ధిం బట్టి యానక్షత్ర మొక కలశోదకంబునం బట్టి యజ్జలంబులం గోలిరేసి పుత్రోత్పత్తియగునని నిశ్చయించిరి.

గణితాగతమైన యావిషయము బలుమారు శోధించి చూచి స్థిరపరచిన వెనుక వారత్యంత సంతోషంబుతో రాజు నగరి కరిగి మంత్రికావృత్తాంత మెఱిగించిన నయ్యసూత్యశేఖరుండును వారి బుద్ధికుశలతకు మెచ్చుకొని తస్వధానము దప్పక సంతానము గలుగునని నిశ్చయించి యంతయెత్తున నొక మంచెగట్టించి దాని నెక్కుటకు వీలగురీతిని సోపానంబు లేర్పరచి సిద్ధాంతులు చెప్పిన

మహాశివరాత్రి నాటిరేయి యందఱు నక్కడకటిగి యొక వృద్ధ బ్రాహ్మణు నుపసాసంబుతో దాని నెక్కించి పవిత్రోదకంబులచే నిండింపబడిన బంగారుకలశ మొకటి యతనిచేతి కిచ్చి రాజును మంత్రియు సామంతులు బౌరులు మఱియు ననేక గ్రామములనుండి యవ్వితజూడవచ్చిన ప్రజలును నారాత్రి నక్షత్రపతన దర్శన లాల సులై కనురెప్పనేయక చూచుచుండిరి.

ఇట్లుండునంత సిద్ధాంతులు చెప్పిన మితియొక్కిం తేనియు నతి క్రమింపకయే యమ్ముహూర్తంబునఁ దళక్కురనుకాంతిశో దృష్టు లకు మిఱిమిట్లు గొలుపుచు నక్షత్రమొగడు చంద్రోదయమైన తేరం గున దెసలనెల్ల తేజఃపుంజంబుల వెదజమ్ముచు విప్రహస్తకలశోదకం బునం ప్రజ్వలించుటయు, నవ్వితకత్యద్భుతస్వాంతులై లోకులెల్ల హల్లకల్లోలముగా రొదజేయుచు గొందఱు సిద్ధాంతులను మరిగొందరు తద్ద్రంభంబును నభినుతించిరి. ఆనరనాధుండు మంత్రియనుమతి నాక్షితిసురుల కనేకాగ్రహారము లిచ్చుటయే గాక వారితమనూశ్రిత పండితమండలములో ముఖ్యులుగా నెన్నుకొనుచుండెను.

పిమ్మట నక్కలశోదకంబు శుభముహూర్తంబున మంత్రిబోధ జేసారాజుగ్రోలి తనకుఁగల యిద్దరిభార్యలలో చిన్నభార్యయందు ప్రీతి పెద్దగావున నాటిరాత్రి నాపడతిం బడకకు రమ్మని యాజ్ఞా పించెను. అత్తరుణియుఁ బ్రసూతివలన యశావనంబునకులోపంబగు నని రతికీడాసుఖము బరిపూర్ణముగా ననుభవింపని దగుటచే నారాత్రి దాను బోక త కత్యంతాప్నారాలగు దాదినొకదానిఁ దన నగలచే నలంకరింప శయ్యాగృహంబున కనిపినది. స్త్రీలకుఁ గామ మును మించిన యభిలాష లేదు.

ఆదియు రాజుభార్యవలె నభినయించుచు మంచముకడనిలవం బడుటయు నారాజేంద్రుండు తజ్జలంబులఁ గ్రోలినది మొదలు మేనె

ఊంగక కైపెక్కి మదోన్మత్తుండై యున్న కతంబున దానిం దనభార్య యే యనుకొని రతికీడలం దేర్చెను. పిమ్మట గొండాకవడికి నొడలు దెలిసికొని నిదానించి చూచి నీచకాంతగా నెఱింగి కోపంబును శోకంబును సంభ్రమంబును మనంబున నొక్కసారి యంకురింప దానివలనఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగి కరవాలంబున దాని శిరంబు దెగవేయిపోయి యంతలో విమర్శించి యప్పుడ మంత్రిం దీసికొని రమ్మని నాపునొకని సంపెను. “బుద్ధికర్మాను సారణి” యను వాక్యంబు దప్పదుగదా ?

విను మారీతి దానీకేశంబు లొకచేతను గత్తినొకచేతను బట్టి కొని యల్లె నిలువంబడియుండ బుద్ధిమంతుండగు నమ్మంత్రియు నట్టి వార్తవిని యెట్టియుపద్రవమైన పనిజరిగెనోయని వెరపుజెందుచు పతి రయంబు నర్ధరాత్రీంబున నొంటిగా రాజు నగరికరిగి యం దేకాంత గృహంబు సొచ్చి రాజును దాదియు నున్న రీతికి భీతి జెందిన డెందం బుతో నిట్లనియె.

ఓహోదేవా! యడుగు ముడుగుము. ఇంతసాహసం బాచ రింపఁ బూనితివేమి ? ఈనాతి నీయతివగాదా ? యేమితప్ప సేసినది యెఱింగింపుమని యతని కరముననున్న కరవాలము లాగికొనుటయు నారాజు మంత్రి కావృత్తాంత మామూలచూడంబుగా వక్కాణించి దీనింజంపెద నీయభిప్రాయ మేమని యడిగిన నాప్రధాని యిట్లనియె.

అయ్యా! దీనిం జంపిన లాభమేమి? ఈనేరంబిది యాచరిం చినదికాదు. తన యేలికసాని చెప్పినట్లు నడుచుకొనుట దాదుల కుచిత ధర్మముగదా ! రాణియు బాల్యచాపల్యంబున నట్లు నడిపించినది గానిండు. గతమునకు వగవంబని లేదు. మనమధికప్రయత్నమునఁబడసిన ప్రయోజనంబూరక చెడఁగొట్టుకొనుట లెన్నగాదు. దైవనంకల్ప మిారీతినుండ దాని మార్ప నెవ్వరితరంబు. పుత్రులలో నారసుఁడును

క్షేత్రజ్ఞుడును ముఖ్యులు. దీనికి జనించినవాడు నీకారసుండనంబరగు
 వాడందరకన్న సుతముడని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి. దీనికితప్పక
 మంచినమామం డువయించును. ఈరహస్యం బెవ్వరికి
 నెరిగింపరాదు. దీనింగళత్రముగా నంగీకరించి యంతఃపురంబున
 నుండ నియమింపుడని మంత్రీ యనేక నీతివాక్యంబులు సెప్పి యెట్ట
 కేలకు నాపట్టపురాజు నొడంబరచెను. పిమ్మట నారాజును దానింభార్య
 గా గ్రహించి యంతఃపురంబున గోప్యంబుగా నుండ నియమించెను.

మంత్రీయు స్వయంబ్రెని సమాధానపరచి మఱల నింటికరుగు
 నప్పటికిఁ దెల్లవాగుచుండెను. వీధుల నక్కడక్కడ గుంపులుగా నిలిచి
 జనులు మంత్రీంజూచి యెద్దియో గుజగుజలాడికొనిరి మంత్రీయు
 వ్యాకులచిత్తుండె యున్న కతంబునఁ బరిశీలంపకయే యింటికఱిగెను.

అట్టింటి కేసినంత నమ్మంత్రీభార్యయు నెదురువచ్చి ప్రాణేశా!
 నగరివిశేషములేమి? ఇంత యర్థరాత్రంబున రాజేల మీకు వర్త
 మానముసేసి నెఱింగింపుడనిన నతండది యొక రాజకార్యపు
 తొందరయని మరపించి చెప్పుటయు దాని కామెనవ్వి నాధా!మీరు
 నాకుఁ జెప్పక దాచినను గొంచెము దెలిసినది లెండి యని పరిహాస
 మాడుటయు నతండు తొందరపడి నీవువిన్నవిషయమెయ్యది వివరింపు
 మనుటయు నాకాంత యిట్లనియె.

మనరాజుగారు నక్షత్రయుక్తమగు కలశోదకంబు గ్రోలిమదో
 న్మత్తులై యున్న కతంబున పడకకు నియమింపఁబడిన రెండవభార్య
 ప్రసూతివలన యశావనమునకు భంగము కలుగునని తనదాది నలంక
 రించి పంచెననియు నతం డెఱుంగక రమించిన పిమ్మట నిజంబుదెలిసి
 దానిఁ జంపబోయి యంతలో మీయనుమతిబడసి చేయుటకు మీకు
 వర్తమానము పంచెననియు మీరుదానిం జంపవలదు దానికి జనిం
 చిన పుత్రుడే రాజ్యంబున కర్హుండగునని రాజును సమాధానపరచి

దాని నంతఃపురంబున కనిపిరనియు వీధుల జనులనుకొనగా విని వచ్చి మనదాది నాకు చెప్పినది. ఇదియే నేను వినిన వాతఁ నిజమో యసత్యమో మీమనంబునకే తెలియఁగలదు. అనుటయు నాప్రక్కడ తెల్లబోయి యశారా? లోకంబీపాటిది గాఁబోలు. నాకన్న ముందరనే యీవార్త యూరంబడినది. ఇంకేటి రహస్యంబు చాలుచాలునని వశ్చాత్తాప చిత్తుండయ్యు నారహస్యమురాజున కెఱింగింపఁడయ్యెను. ఇట్లుండు నంత నన్నెలంతయునంతర్వత్తియై పదియనమాసంబున మన్మథునిం బోలు చక్క నిముద్దులబాలుం గనినది. భూపా! యతంఁడే యప్పదిగ్గజమూలకు బిరుదులు నడసిన సుహృత్పురుషే ననేక కృతులందిన కృష్ణ దేవ రాయ భూపాలుండు. అని యెఱింగించిన సంతసించు నాతేనితో మఱియు నాబ్రాహ్మణుండును దేవా! తమకు నట్లే బ్రాహ్మణ ప్రసాదంబున బుత్తుండుడయించునని చెప్పెను.

పిమ్మట నర్యసర్వుండును (షరాబును) బ్రాహ్మణుండు చెప్పిన చొప్పున పుత్రోత్పత్తికి హేతువులు వ్రతదాన హోమతర్పణాదులే యగునని తత్ప్రయత్న మాచరించుటకు మిగుల నతనితోందర పెట్టెను.

ఇట్లు వారుముప్పురు తమకుఁగోచిన విషయంబులు నెప్పి యూరకున్నంత కళాదుఁడు లేచి అయ్యో! రాజేంద్రా! పుత్రోత్పత్తికి వీరుచెప్పిన వన్నియు దైవికములు. కలిగినం గలుగవచ్చును. మానినను మానవచ్చును. దీనికి నేనొండుపాయము మానుపంబైన దానిని వక్కాణింతు వినుఁడు నైద్యగ్రంథంబుల నెన్నియేని బరిశీలించినాఁడ వానితో శారీరశాస్త్రమును గ్రంథంబున దీనివివరము వ్రాయఁబడియున్నది. అది చూచినవాగు సంతానము దైవికమని యెంతమాత్రము నమ్మఁజాలకు అవుత్రీత దంపతులిరోగమువలన గలుగుచున్నది. దానినోపధి నేనచే సున్నవచ్చును. అట్టిగ్రంథంబు పరిశీలించి తచ్చికిత్సం జేసినచో దప్పక సంతానము గలుగునని పలికిన నతనిమాటలునాలోకికమునకనుకూలముగానున్నవనిపాఠించిరి.

అట్లువారైదుగురు నుప్పరిగెయందు వెన్నెలలో బల్లచుట్టపీఠములువైచుకొని వలయాకారముగాఁ గూర్చుండి సంతాన విషయమైన మాటలాడుకొనుచుండ గోపా ! వారిపూర్వపుణ్య మెట్టిదో అంతరిక్షమునుండి యొక మామిడిపండాబల్లమీదఁ బడినది. విభ్రాంతులై వారట్టలేచి యాకసంబుడైన జూచిరి. అందు ననతి దూరమున నొక గరుడపక్షి వలయముగాఁ దిరుగుచున్నట్లు కాన్పించినది. అప్పుడు చర్మమునందప్పకీ ముక్కుఁ గొనగీటులు నాటియుండుటఁ దిలకించి వారాపక్షియాపండెక్కడనుండియో తీసికొని పోవుచుండ ముక్కుఁ జారి పడినదని నిశ్చయించిరి.

అప్పుడు బుద్ధిమంతుఁడగు మంత్రిలేచి పురోహితునితో నీఫలవృత్తాంత మెట్టిదో ప్రశ్నరూపముగా వక్కాణింపు మనుటయు నా సిద్ధాంతి యప్పటిలగ్నమునుబట్టి చూడ నది సంతానజనన హేతుభూతమగు ఫలమని తెలియఁబడినది. దానికి వారాశ్చర్యపడి దైవానుకూలమునకు మెచ్చుకొనుచు నప్పలం బప్పుడ విడదీసి రాజు కంఠము, మంత్రి చర్మమును, బ్రాహ్మణుఁడు వర్తకుఁడు కంసాలియు రనఖండమిళితములైన ముక్కలను దీసికొనిపోయి భార్యలకిచ్చి యారాతి, కళత్రములతో రతిక్రీడావిశేషముల నానందించిరి.

పిమ్మట నుదయమున వారి హృదయములకు గొమరు లుదయించు శుభసూచకములు పెక్కులుదోచిన సంతసించుచుండ వారిభార్యలును గర్భచిహ్నంబులం దాలించి పదియవమాసంబున నొక శుభలగ్నంబున నైదుగురు పుత్రులం గాంచెరని వచియించిన మణిసిద్ధునితో గోపాలుం డిట్లనియె. అయ్యా ! ఆమామిడిపండు దిని సంతనే వారిభార్యలు గర్భవతులై పుత్రులఁగాంచుటచే దానియం దెద్దియో విశేషముండకపోదు. దానివృత్తాంతమరయ నామన మత్యాతుర పడుచున్నయది. వివరింపుడని వేడుకొనుటయు సంతసించుచు వానికాయతి శ్రేష్ఠం డిట్లని చెప్పవోడంగె.

మా మిడిపండుకథ .

కర్ణాట దేశంబున శుద్ధమతియను బ్రాహ్మణుఁడు గలఁ దలనికి బాల్యంబుననే తల్లిదండ్రులు వరలోకగతులగుటచే దేశంబున రక్షించువారు లేమింకేసి స్వదేశమువిడిచి కాశీనగరంబున కరిగను.

అట్లు కాశీనిజేరి తనకువిద్యయం దభిలాష లేకున్నను విద్యార్థులకుమాత్రమగు భోజననదుపాయ మొక్కఁడుగాఁ జేయఁబడుచున్నది గావున మొదట నతఁడు భుక్తికొరకు విద్యార్థివోటివోఁ జేరెను. వాని పూర్వపుణ్యమెట్టిదోక్రమంబుననతనికందరకన్నవిద్యయునులభముగా రాఁదొడఁగినది. సాధారణముగా విద్యార్థులు పెండియైనతోడనే కాశికిఁ బోవుటయు భార్యయెదుగువరకు నేదోయొకకామ్రమందు పాండిత్యము కుదుర్చుకొని దాననేనంతుష్టివశసియింటికివచ్చుచుండురు. శుద్ధమతి కింటియొద్ద నట్టియావులుగాని భార్యగాని లేకపోవుటచే స్వదేశమున కరుగుట కవసరములేమింకేసి నలువదియేండ్లు వచ్చువరకుఁ జదివెను. కావున నతఁ డనేకవిద్యలయందుఁ బ్రవీణుడయ్యెను. అతనికి మొదటనుండి ఛాందసము మెండుగానున్నది. విద్యాగ్రహణమందు మాత్రమట్టిది గాన్పించకున్నది. నలువదియేండ్లు కాశిలో విద్యాభ్యాసము నేసినవారరుదు గావునఁ గాశిలోనెట్టివండితునికి విద్యార్థియను నామమేకాని యుపాధ్యాయ నామమువచ్చుటలేదు. శుద్ధమతికిమాత్రమచ్చుటఁగూడనట్టివ్రాఖ్యాతివచ్చినది. కాశిలోనున్న పండితులలో ముఖ్యుఁడని పేరువచ్చినవెనుక నతనికి స్వదేశగమనమునం దభిలాష జనించినది. స్వర్గమందున్నను జన్మభూమిసౌఖ్యము రాదుగదా! అట్టి యుత్సాహము గలిగినతోడనే యాపండితుఁడుగొందఱు విద్యార్థుల వెంటఁజెట్టుకొని స్వదేశమునకరిగి యందు దానుజనించిన గ్రామమునకు వెళ్ళెను. అందుఁ డన్ను గుర్తెఱిగిన వారు లేకు

న్నను తనఖ్యాతిని వినుచున్నవారు పేరుజెప్పినతోడనే మిక్కిలిగౌరవముజేసి యొకయింటంబ్రవేశపెట్టి కొన్నాళ్ళదనుక భోజనభాజనములకుఁ దగిన సదుపాయము చేయుచుండిరి. మఱియుం గాళినుండిగొప్ప పండితుండు వచ్చెనను వార్తవిని యనేకగ్రామములనుండి వెళ్లొడ్రు విద్యార్థులు ఆయనకడకువచ్చి శాస్త్రములఁ జదువఁదొడఁగిరి. ఆతనికి ఛాందసము చాలఁగలిగియున్నను బోధనశక్తియు శాంతతయుఁ గూడ నధికముగా నుండుటంబట్టి యక్కడకువచ్చిన విద్యార్థి మఱి యొక చోటికరుగుటకు సమ్మతంపఁడు. అతనికిఁ గలిగియున్న ఛాందస మంతయు లోకికవిషయమే కాని విద్యానిషయముఁ గాన్పించదు.

ఇట్లు శుద్ధమతి యధికవిఖ్యాతి నొప్పుచున్నవార్తవిని సమీప గ్రామవాసియగు శ్రోత్రియబ్రాహ్మణుం డొకండాయనతో బంధుత్వముగలిసినఁ జాలుననుకొని పెద్దవాఁడని యెంచక పనియేఁడులు ప్రాయముగల చక్కనితనకూఁతు నాయనకిచ్చి వివాహము గావించెను. వివాహమైన నాలుగేండ్ల కత్తరుణి కాపురమునకు వచ్చినది. అత్తవారింట విద్యార్థులేగాని యాఁడుతోడులేమింజేసి యాయంతి కొన్నాళ్ళదనుక లజ్జావతిగనుండి పిదపఁ బ్రాణగా సంచరింపఁ దొడఁగినది. మిక్కిలి గుణవంతురాలగు నాచిన్నది విద్యార్థులనెల్ల పుత్రులుగా భావించుకొనుచు వారితోఁ గడుఁచనువుగా మాట్లాడుచుండును. అట్టిస్థితినిజూచి యావృద్ధబ్రాహ్మణుఁ డామెవిషయమై యనుమానముజెంది యొకనాఁడిట్లని తలంచె. ఓహో! స్త్రీలుదుష్టమతులని యెరింగియుండియు దీనిని విద్యార్థులతో నింతచనువుగా మాట్లాడనిచ్చిన నాకంటె మూఁఢుఁడుగలఁడే. “బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపికర్షతి” యను శాస్త్రబోధ నెన్నటికేనియు మరువఁబోలునే ఎంతదృఢమైన స్త్రీలమనస్సులును పురుషులు సమీపించినతోడనే చలింపక మానవు. అట్టి స్త్రీలచరిత్రల పెక్కుజ్ఞాపకము

దెచ్చికొని విద్యార్థులకును భార్యకును సంబంధము గలిగియున్నదని ద్రువపరచి యామె నవ్విసను మాట్లాడినను చూచినను విద్యార్థుల నిమిత్తమేయనియు నదియు నొకవిధమైన సాంకేతికమేయనియుఁ దలంచుచు విద్యార్థులకఁ బాఠము జెప్పటమాని సర్వకాల సర్వా వస్థలయందు నామెను విడువక తిరుగుచుండును.

వీధుల నెవ్వరేని మాట్లాడుకొనినను నవ్వుకొనినను నేకాంతముఁ జెప్పకొన్నను తనభార్య జారత్వవిషయమేయనియుఁ దనకు మిగుల నపకీర్తి వచ్చినదనియు భావించి యధిక చింతాకులస్వాంతుఁడై యొకనాఁడయ్యో దైవమా! నే ననేక విద్యలంజదివి మిగుల ఖ్యాతి జెంది కాశీనుండక యిచ్చటికేలవచ్చితిని? వచ్చియు విచ్చలవిడి సంచరింపక గుడిబండందగులు చుకొన్న స్త్రీలఁ బెండ్లియాడితిని, పెండ్లియాడినను నిట్టిదుర్మార్గురాలు దొరకవలెనా కటకటా! నాఖ్యాతియంతయు నొక కాంతమూలముగా నశించుచున్నది. నేనేమిచేయుదును. స్త్రీమూలముగా నెంతవానికి నాఖ్యాతి రాకమానదు. బృహస్పతి యంతవానికిఁ గళంకము దెచ్చిపెట్టిన స్త్రీజాతినినమ్మినఁ జెడకుండురా? ఛీ! ఛీ! ఇట్టి యపకీర్తి మోచికొనియుండుటకంటె మరణమే మేలుగదా. అయ్యో! యెన్నినాళ్ళో శ్రమపడి చదివిన చదువంతయు గంగపాలుగాఁగ నూరక చావనలసి వచ్చెనేయని పలుదెరంగుల విచారించి భార్యజారిణియైనతరిఁ జేయఁదగిన కృత్యములు వ్రాసి యున్ననీతిశాస్త్ర మొకండువిప్పిచూచిననందిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

“శ్లో. కలటా యది జాయచేన్మానమేవ ప్రజేత్సుధీః
దేశాంతరంవా గంతవ్యం మరణం చాపి రోచ తే
ఏతత్ప్రీధిః ప్రకారైస్తు నాపఖ్యాతిభయం భవేత్॥”

అనఁగా దనభార్య జారిణియైనవో నెరిగియు నెరుగనట్లూరకండుటయే మొదటిపక్షమనియు, నట్లూరకుండలేనినాఁడు దేశాం

తర మరుగవలయు నది రెండవపక్షమనియు, దానికి సమ్మతించని వానికి మరణమే మేలనియు నీమూఁడు ప్రకారములచేతను అపఖ్యాతి భయము వైందనేరఁడనియు సర్థము. అట్టిశ్లోకము వలుమారు శోధించి యాద్యంతములకు సమ్మతించక దేశాంతరమరుగుటయే నీతి యనియు “దేశాంతరంవా గంతవ్యం” అనుచోట భార్యతోడనా యొంటరిగానా యనువిషయముఁ గొంతచర్చించి భార్యతో నణిగినచో నచ్చటసైత మీదుర్వార్ధురాండ్రములముగా నపఖ్యాతి వ్యాపింపగలదు. కావున నొంటరిగానేయని నిశ్చయించి యొక్కనాఁడర్ధరాత్రులున నొరు లెరుంగఁకుండ దర్భాననమును గొన్నిపుస్తకములు దేవతార్చన సంచయి మూటగట్టుకొని గుట్టుగా నిల్లువెడలి యడవిమార్గంబున, బడి పోవుచుండెను.

మఱియు గురుని మత మదివరకే తెలిసికొనిన విద్యార్థులు నలువురునూత్రీమాఁకునతోఁ బ్రయాణమై పోవలయుననియెంచి మూటలు గట్టికొని కాలియుండిరి. నిద్రావశంపదులగుటచే నెఱుఁగక యాయనొకఁడగుగ లేకపోయిరి యామావధిలో మెలకవ వచ్చుటచే యాయనజాడఁటి యిల్లువెడలి యాయనపోయిన మార్గముననే వీరిని నడవనాగి విద్యార్థులును నించుమించుగా ఛాందసంబున గురునితో నమానులే. శిష్యులు మిగుల బలముగలపాఠకుట వడివడి నడి తెల్లవారసంతలో గురువుగారిం గలసికొనిరి. ఆయన తనవెంట వచ్చు విద్యార్థులంగాంచి వారు తన్నింటికిఁ బిలిచికొనిపోవుటకునై వచ్చుచున్నారనియెంచి చారికగబడనట్లు మిగుల వేగముగా నడువ సాగెను కాని యంతలో వారు గలిసికొనుటచే నతనిప్రయత్నము గొనసాగినదికాదు పిమ్మట శిష్యులనుజూచి యతఁడు మీరేల నా వెంట వచ్చుచుండిరని యడిగిన వారు అయ్యా! మాకింకను విద్య పూర్తికాలేదు తమవంటి యుపాధ్యాయులు దొరకుట దుర్లభము.

విద్యాగ్రహణలాలసులమై తమవెంట వచ్చుచుంటి మిదియ మా యభిలాషయని చెప్పిన నతండు ఔనాను! మీరు నాతో వచ్చెడు కారణము నేనెఱుంగదు. నాభార్య జారిణియని ప్రకటించి నాయప ఖ్యాతివెల్లడిఁ జేయబూనితిరిగాబోలు? మీరు నాతో రావలదు. మీయిష్టమువచ్చినచోటున కరుగుదు. నేనిక్కడనుండి కదలనని నేలం జికిలఁబడియెను. వారామాటకాశ్చర్యపడి చెవులుమూసికొని శివ శివా! మేమానంగతియే యెఱుఁగమే! మాకు విద్యాసక్తియేగాని వేరుగొడవ లేదు. మీరేమిటికి దేశాంతర మరుగుచుంటిరో మాకుఁ దెలియదు. మాకామె తల్లిగాదా? యామెవిషయమై మే మేమనఁ గలము. మీపాదములాస మేము చదువుటకుఁడప్ప మఱియొకపనికి మీతో వచ్చుటలేదు. మమ్ముఁగొనిపొండని యాతనిపాదములంబడి లేవకుండుటయు దాని కతఁడెన్నివిధములనో ప్రతికూలవాక్యములను జెప్పెనుగాని వారిప్రార్థనలచే నమ్మతింపక తీరినదికాదు. గురువు గారు అనుమతించినపిమ్మట శిష్యులు వారిదర్శనమును దేవతార్చననందియుఁ దోవతులమూటయుఁ దారుగై కొని యాయనవెనుక నడువసాగిరి. అట్లాఛాండసు లేగురునడిచినడిచి జాముప్రొద్దెక్కుతరి కొకవట్టణముఁ జేరిరి ఆపురిలో నొకబ్రాహ్మణవీధిం బోవుచు గమ నాయానమువాయ విశ్రమింపఁడలంచి యిరుగెలంకల నరుగులున్నచు వానిమీఁద వసింపక వీధిలోనే మూటలుదింపి కూర్చుండి మార్గా యానము వాయ దోవతిచెరఁగుల విసరికొనుచుండిరి.

అట్టిసమయమున నాప్రార్థనమందలి యొక గృహస్థునిభార్య మందినీరు దెచ్చుటకై బావికరుగుచు మార్గమునఁ గూర్చుండియున్న యాఛాండసులంగాంచి అయ్యా! మీరెవ్వరని యడిగినది. ఆమాట విని వారు అమ్మా! మేము పరదేశుల మనిరి. ఆమెయు మీరు పర దేశులు కారని నుడివి కలశముగొని బావికరిగినది. ఆమె మఱల

వచ్చునప్పటికి వారొండొరు లాలోచించుకొని అమ్మా! మేము పర దేశీయము కానిచో మార్గస్థులమైనగామా యనిరి. అప్పుడు ఆమె మీరు మార్గస్థులును గారని నుడివి యింటికేగినది. అమె క్రమ్యర వచ్చులోపల వీరాలోచించుకొని తల్లీ! మేము మార్గస్థులమును గానిచో బాటసారులమని చెప్పుచున్నారమనిరి. అప్పుడును కారని చెప్పి యాచిన్నది బావికరిగినది. వారపు డోహో యిదిచిత్రము. ఈగ్రామంబున నాడువాండ్రకుసైతము పాండిత్యము కలదుగాఁబో లు. మన మన్నపదముల కర్థము వేరుకలదాయేమి? అనేకశాస్త్ర ములు చదివితమిగాని మనమెవ్వరమో తెలియకున్నదే! ఈసారి యేమనిచెప్పదము. ఎట్టివేరు నుడివినను నీకాంత సమ్మతింపదే యని యాండోళితమానసులై చింతించుచుండ నయ్యండజయానయుఁ దన కలశమెత్తుకొని యాదండ నిలువంబడిన వారేమియుం బలుకనేరక అమ్మా! మేము శుద్ధవెట్టిమూఢులమనిరి. ఆమాట కామె లోన నవ్వుకొని వెర్రిమూఢులును గారని పలికి యింటికరిగెను. పిమ్మట వారత్యంతవిషాదదోదాయమానమానసులై యోహో మనమన్య దేశ మరుగుచుంటిమి. పెక్కండు పండితులతో సంభాషింపవలసి వచ్చును. మనమెవ్వరమో తెలిసికొని యేగుట మంచిది. అని నిశ్చ యించి యామె మరల వచ్చునేమోయని యట్టై కూర్చుండిరి. ఆమె యు నీళ్ళుతెచ్చుట చాలించి చేద దీసికొనివచ్చుటకు మరల వీధికి రాగానే యీబ్రాహ్మణులు తటాలునలేచి యామెకు వందనము చేయుఁబోయి యామెచే వారింపంబడి అమ్మా! నీవు మహావిద్వాంసు రాలవుగాఁ దోచుచున్నావు. మేమనేక శాస్త్రములు చదివితమిగాని మేమెవ్వరమో మాకుఁ దెలిసినదికాదు.

నాలుగువిధముల వేరులు సెప్పినను కాదంటివి. మాయందను గ్రహముంచి మే మెవ్వరమో? యేమనవలయునో? యెఱింగించిన

విని సంతసించి యరుగుచున్నవారమని మిగులఁ బ్రతిమాలుకొనుటయు నవ్వనిత తనలో మఱియు మిగుల నవ్వుకొని అయ్యూ! ఇప్పుడు చాల పొద్దెక్కినది మాయింటికివచ్చి వంటఁజేసికొని భుజింపుఁడు. భోజనమైన పిమ్మట సంతయుం జెప్పిననుటయు నామెమాటకు వారు మిగుల నాకలిగొనియున్నవారు గావున సంతసించి యామెతో గూడ వారియింటి కరిగిరి. ఆసతీమణియు వారికొకగది చూపి యందు వంటసామగ్గినంతయు ననుర్చి వెరటియందున్న నూతియందు స్నానముజేసి వేగిరముగా వంటఁజేసికొని భోజనము సేయుఁడు. నానుగఁడు మిగుల ననుమానముగలవాఁడును ధూర్తుఁడునగుటచే నాయన వచ్చినచో మిమ్మును నన్నునుగూడ దఁకించును ఆయన నిత్యమును రెండుయామములదనుక రాజుగారియొద్ద పురాణముచెప్పి పండ్రెండుగంటలు కొట్టినతోడనే యింటికి వచ్చుచుండును. ఇప్పుడు వదిగంటల పొద్దెక్కినది. త్వరగా వంటఁజేసికొనుఁడని తొందర జెప్పుటయు వారు నామెచెప్పినచొప్పున నూతియొద్ద స్నానముచేసి యా గదిలో వంటఁజేసికొనుచు ప్రోత్సాహములఁ బఠించు భగవద్గీతలఁ బారాయణము చేయుచు నతివేగముగా ముగింపవలయునని తలంచిరి కాని దేవతార్చన చేయుచుండగనే పండ్రెండుగంటలు కొట్టిరి. అంతలో యజనూనుడు వచ్చి తనవాడుకప్రకారము నాలుగుగదులు వెదకిచూడఁగా నొకగదిలో నీబ్రాహ్మణు లుండుటఁజూచి తలకంపించుచు వేగముగా నాయింటికిఁ దాళమువైచి భార్యయున్నయింటికిని బీగముబిగించి వాకిళ్ళన్నియు నూసి వీధితలుపునకు లక్కశీలుతో ముద్రవైచి యతిజనంబున రాజనగరికిఁ బోయెను.

గా! వినుము. ఆబ్రాహ్మణునికి భార్యవిషయమై మిగుల ననుమానముగలిగి యొకప్పుడు రాజుగారితో అయ్యూ! తమరు పెక్కునేరములకు శిక్షలు విధించుచుంటిరి గాని జారత్వదోషమునకుఁగూడఁ

నేలవిధింపరని యడిగిన నతం డట్టిదోష మెక్కడనున్నదో వక్కాణించిన దండుంతుననియె. దాని కాబ్రాహ్మణుడు సిగ్గువిడిచి యెక్కడనో యని చెప్పనేల నీదుర్మార్గపుకృత్యము మాయింటనే జరుగుచున్నది. నేను తమయొద్దకుఁ బురాణము సెప్పటకు వచ్చినపిమ్మట నిత్యమును నాభార్య విటులతో నింటికడ స్వేచ్ఛగా సంచరించుచున్నదని చెప్పెను. అవ్విషయము రాజు పెక్కండ్రినడిగి యామె మహాపతివ్రతగాఁ దెలిసికొని పురోహితునితో నార్యా! మీరు ఆసత్యమాడితిరి, మీభార్య కడునిల్లాలట మీకెట్లుంటి రేమని యడిగిన నతం డయ్యో! తమ రడిగినవారలు దానివిటులే. ఈసంగతి తమకు బాగుగాఁ దెలిసినచో నమ్మకపోవరే! యనుటయు నాన్పవతి యటులేని మీభార్యవిటులతోఁ గూడియున్నప్పుడు వచ్చి నాకుఁ జెప్పడు. నేనువచ్చి యట్టికృత్యము జరిగించుచున్నదని తోచినచో వారి నెల్ల దప్పక దండుంతునని ప్రతిజ్ఞజేసియుండెను. కావున నట్టి విటులు నేటికిఁ జిక్కరనియు వారినందఱ రాజుగారికిఁ జూపించు తలంపుతో నాపౌరాణికుండు మహావేగముగాఁ జెమ్మటలుగ్రమ్మఁ బరుగెత్తుకొని పోయెను.

ఆజనపతియుఁ బరిషేచనము చేయఁబోయి యంతలోఁ బౌరాణికుండు వచ్చెననువార్త విని వాకిటకువచ్చి యతని యాయానముఁ జూచి యచ్చెరువందుచు నార్యవర్యా! భుజింపకయే యింతలోవచ్చితిరేల? తొందరపని యేమిగలదని యడిగిన నతండు నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు నిట్లనియె.

దేవా! దేవరవారు వెనుక ప్రతిజ్ఞచేసినసంగతి జ్ఞాపకముచేసికొనవలసిన యవసరము వచ్చినది. నేనింటికి వెళ్ళునప్పటికి నాభార్య యేగురువిటులతో నింటికడ స్వేచ్ఛగా విహరించుచున్నది. కన్నులారఁ జూచితిని. వెంటనే వచ్చినచో దేవరవారికే విశదము కాఁ

గలడు. ఇంతకుమున్ను నామాటలు దబ్బరగా ద్రోసి వేసితిరి. తాళము వేసి వచ్చితిని. అలస్యమైనచో దానికి సహకారులు పెక్కండు) గలరు. వారికిఁ దెలిసెనేని ముద్దలు విడఁగొట్టి యింటనున్నవారి సాగనంపఁగలరు. కావున వేగముగవచ్చి చూడవలయునని మిగుల దీనత్వమునఁ బ్రార్థించుటయు నానరపతికిఁ బురోహితునియందు మిగుల ననుగ్రహముగలదు కావున నావిషయము పరీక్షించుటకు భోజనము చేయకయే కొంతమంది పెద్దమనుష్యుల వెంటఁ బెట్టుకొని యుక్కుతపకాలంబున వారింటి కరిగెను. అంతట పురోహితుఁడు బీగముల విడఁదీసెను. అందఱు లోపలకుఁ బోయిరి భూపతి యా విటులెక్కడనున్నారని యడిగిన నతం డిది యిటురండు. ఈమూల గదిలో నున్నవారని యాగదియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి బీగమును గొల్పేముదీసి తలుపులు తెరచినంత నాగదిలో నేవురు శ్రోత్రియులు శంక రావతారములవలెఁ దెల్లనిఃభూతియు రుద్రాక్షులు నొడల మెరయ దేవతార్చనలు సేయుచు దిలుపు మాసినది మొదలు దగులుపడి దైవమును ధ్యానించుచున్నవారిం గాంచిరి. అప్పుడాయొకయంకు మనంబున నద్భుతపడి పురోహితునితో నార్యా! విటులు వీరేకాదాయని పరిహాసముగా నడిగిన నతండు దేవా! వీరే నేనింట లేనప్పుడు నాయింటిలోఁ బ్రవేశించి పెద్దమనుష్యులవలె నటించు జారపురుషులనుటయు రాజు వారినందఱ దరికిఁజేరి, అయ్యా? తమరెవ్వరు? ఎక్కడికరుగుచున్నవాఁ రీయింటి కేల వచ్చితిరి. నిజముఁజెప్పుము? చెప్పకున్న దండుతునని యడిగిన నాబ్రాహ్మణులు గడగడ వడఁకఁ దొడఁగిరి. శుద్ధమతి యెట్లకేలకుఁ గొంచెము ధైర్యముదెచ్చికొని రాజుగారితో నయ్యా! మీరెవ్వరని యడిగినందులకు నుత్తరము జెప్పలేము. మేమెవ్వరమా తెలిసికొనుటకై కాదా మేమియింటి కరుగు దెంచితిమి మావృత్తాంతము వినుండు యధార్థముకా వక్కాణింతుము.

నాకుఁ జిన్నతనమందే తల్లిదండ్రులు గఠించుటచేఁ గాళికరిగి నలువదియేండ్లు పెక్కువిద్యలం జదివితిని. అందుసాధ్యాయ వదము వచ్చినతోడనే యట నిలువలేక దేశమునకు వచ్చితిని. వచ్చినతోడనే నాకోకబ్రాహ్మణుఁడు గన్నెనిచ్చెదనని చెప్పిన పూర్వకర్మదోషము వలన సమ్మతించి యక్కన్యం బెండ్లియాడితి. పెండ్లియైన నాలుగై దేండ్లకే యది కాపురమునకు వచ్చినది. కాని నాకెంతమాత్రము సౌఖ్యము లేకపోయినది. దేవరవారితో ననత్యముఁ జెప్పరాదుగదా ! మిగులయశావసముగల విద్యార్థులు నాయొద్దఁబదువుచుండిరి. అది తరుచువారితో మాటాడుటయు నవ్వటయుఁ బరిహాసముచేయుటయుఁ జూచుటయు మొదలగు శృంగారచేష్టలు నామనంబునకుఁ బరితాపము గలుగఁజేసినవి. లోకులు నన్నుఁజూచి నవ్వసాగిరి. మొదట నాకెంత ఖ్యాతివచ్చినదో భార్యమూలముగా నంత యపఖ్యాతివచ్చినది. అప్పుడు సహింపలేక యొక నీతిశాస్త్రమునందుఁ జెప్పినచొప్పున నెవ్వరికిఁ దెలియకుండ నిల్లు వెడలి దేశాంతర మరుగుటకై నడుచుచుంటిని. ఇంతలో నీనలువురు నన్నుఁగలసికొని నేనెన్నివిధముల వలదని చెప్పినను వినక నాతోఁ గూడవచ్చిరి. మే మేగురము నీదినమున బాము ప్రొక్కెక్కినవేళ కీయూరుజేరి యావీధిలో విశ్రమించియుంటి మింతలో నీయింటివల్లంటి నీటికరుగుచు మీరెవ్వరని యడిగిన మేము పరదేశులమంటిమి. గారనియె. మఱల మార్గస్థులమనినను కారనియత్తరం బిచ్చిన బాటసారులమని చెప్పితిమి. దాని కామె తలఁద్రొప్పిన నేమియుం దోచక వెట్టిమాధులమంటిమి. అప్పుడుగూడ కారని యామె యింటికరిగినది. అమాటలకు మిగులఁ జింతించి యనేక గ్రంథములఁ జదివితమి గాని మేమెట్టివారమని చెప్పవలెనో మాకుఁ దెలిసినదికాదు. మాసంగతి నీవే చెప్పవలయునని యామెను మిగుల బ్రతిమాలితిమి. ఆమెయు భోజనమైనవెనుకఁ జెప్పెదనని మమ్ము

నిక్కడకుఁ దీసికొనివచ్చి మాతో మీరు త్వరగా వంటజేసికొని ఘోజనముచేసి పొండు. నామగఁడు వచ్చేనేని మిమ్మును నన్ను గూడ దండించునని యామె మొదటనే చెప్పినదిగాని మాఛాండ నమువలన వేగిరము తేలినదికాదు. ఇంతలో నాయనయే కాఁబోలు వచ్చి తలుపుమూసి వెళ్ళినవాఁడిదియె మదీయవృత్తాంత మిందింత యైన ననత్యమున్న యెడల దేవరవారు మమ్ము శిక్షింపుడని వేడుకొనియెను.

ఓహా! పురోహితునికిఁ బట్టిన పిచ్చి యీతనికిం బట్టినదే! ఇట్టి ఛాండసుల నందఱ నొక్కచోటికిఁ దెచ్చిన దైవమును మెచ్చుకొనవలెను. మేలుమేలు; వీరిభార్యలయందు లేకమైన దోసమున్నట్లు కాన్పింపదు “వృద్ధస్య తురుణీ విషం” అనురీతిని వీరికిఁదోచిన యనుమానమేకాని యొండుగాదు. వీరిబుద్ధుల జక్కఁబరచెదనని తలంచి దేరోహితుని మొగముఁజూచెను. అప్పుడు పురోహితుం డిట్లనియె. పువరా! నాభార్యయొక్క గుణము తెలిసినదా? ఎన్నఁడును తానెఱుగనివారు వీధిలోఁ గూర్చుండియుండఁగా వారిశోఁ బరిహాసపు మాటలాడి యింటి కేమిటికిఁ దోడ్కొనిరావలయును. ఇంతకన్నఁ దప్పేమున్నది? తప్పక దీనిం దండింపుడని పలికిన నవ్విపునాక్షేపించుచు ఛాండసుఁడా! నీభార్య యొక్కడనున్నదో చెప్పుమని యకుగుటయుఁ బురోహితుం డామె యున్న యింటియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి తాళముతీసి యిందులో నున్నదని చెప్పెను.

అప్పుడా తేఁ డొక్కరుఁడ లోనికరిగి యధిక చింతాకుల స్వాంతయైయున్న యక్కాంత పాదంబులకెరగి యమ్మా! నేను నీకుఁ బుత్రుండ నన్ను వేరుగా భావింపకుము. నీసుగుణంబు లిదివరకే విని యుంటిని. ఇప్పుడు బాగుగా వెల్లడియైనది. నీపెనిమిటి దుర్బుద్ధిపిమ్మట విమర్శింతు. ఇప్పుడు నీవలన నొక్కవిషయముఁ దెలిసికొనఁగోరియే

యిచ్చటికి వచ్చితిని. కరుణించి వచింపుము. ఈ బ్రాహ్మణులు పర దేశులమనియు, మార్గస్థుల మనియు, బాటసారుల మనియు, జైత్రీ మూఢులమనియుం జెప్పినను సమ్మతింపక యేడ్చియో యొక నామము గలవారిగా భావించినట్లును తమ్మెవ్వరో తెలిసికొను తాత్పర్యము తోనే వారిచ్చటికి వచ్చినట్లును వారే చెప్పియున్నారు. ఆనంవాదము విన నాకును నుత్సాహమధికముగా నున్నది. ఈమాట దెలిసికొనుటకే నేను మీయొద్దకు వచ్చితిని. వారెవ్వరో వచింపుమని మిగుల వేడుకొనగా నామె కొంత నేపేమియుం బలుకలేదు. పలుమారు తన్నావిషయము చెప్పుమని వినయముతో ప్రార్థించుటచే మాటాడక తీరనదికాదు. ఆయిల్లాలు తల నించుక వాల్చి దేవరా! నేను దుష్టురాలనుగాకున్నను దుష్టురాలనైనట్లు నలుగురిలో వాడు వచ్చినప్పుడు దానికీ దగిన దండనయెద్దియో యట్టిది విధించుట మీకు న్యాయమైయున్నది.

వఱియు నేనా బ్రాహ్మణులను భోజనమునకు వత్తురను తాత్పర్యముతో నల్లరటికొని వేరుగాదు తమకు వచ్చినపని యెద్దియో చూచుచుండ డిట్టి ప్రశ్నలకీ యనస ముగాదని పలికిన నక్కలికి కలకల లలికినది యన్నడమి యెడయడమ్మా! నాకట్టి తాత్పర్య మేమి యిందు సిక్కిమగిటికీ. నీయ దింతయేసి దోస బులేకన్ని శెల్ల ఒయ్యే నేను వచ్చిందలం క్షమింపుము నీచెమిటి పు మును నా ప్పినను ప విచుకొనక యట్టినిటు టి యిగ్మని చెప్పినది. మీరు చూచి నన్ను నాడొ నీ చెప్పు అట్టి దు యిటుకే చి తింపక యొ డుగా దీతి వ్వు సెరించి న రివ రిమానమె యిం గంపుము మిగుల గుతూహలముగా నున్నదని బ్రతీచు లిన నెట్లకెల యొల గ యిట్లనియె.

రాజా! వినుము. నేను నిటికై బావికిబావు చుండఁ బ్రా బ్రాహ్మణు లిరుగెలంకుల నరుగులుండగ విడిచి వీధిలో నెండలో దర్భా

ననముల దింపి కూర్చునియుండిరి. అట్టివారింజూచి వీరు చదువుకున్న
 .వారేకాని ఛాందసులనియు గూడ స్ఫురించుటచే నట్టిదాని గ్రహం
 చుటకై సుమీ మీరెవ్వరని యడిగిన వారుచెప్పిన పేరులన్నియు
 గాదంటి. పర దేశులనఁగా భాషాభేదము గలవారికిఁ జెల్లునుగాని
 యేక భాషగా నున్నవారికిఁ జెల్లదు. మార్గస్తులమన గా మనకన్న
 ముందు మార్గమందుండుటంబట్టి యన్నోదకములకఁ చెల్లును. బాట
 సారులనఁగా సంతతము నడుచువారు సూర్యచంద్రులకుఁ జెల్లును.
 ఇంక వెట్టిమూఢులను పదములు చదువుకొని పెద్దవిద్వాంసులను
 బిరుదులు బూనినవారికిఁ జెల్లువు గాని యని సగముచెప్పి యూరకున్న
 యన్నాతితో రాజు భయపడకుము. వారెవ్వరో యెఱింగింపుమని
 పలికిన నక్కలికి యిట్లనియె.

అయ్యా! వెరపేల వినుఁడు. అందు మొదటివాఁడు నాపెనిమి
 టియు, రెండవవారు మీరునుఁ గావచ్చును. మథ్యాహ్నా కాలమం
 దైదుగురు విటులతోఁ గ్రీడించుచున్నదని వివేకములేక చెప్పిన నా
 పెనిమిటియు, నాయన చెప్పినతోడనే జారత్వమునకైదుగు రేలనత్తు
 రను నందియములేక నిజమనినమ్మి పదుగురు పెద్దమనుష్యుల వెంట
 బెట్టుకొని వచ్చిన మీరును గాక యాబ్రాహ్మణులుగారని నిర్భయ
 ముగఁ బలికినది. అన్నాతి నీతివాక్యంబుల కెంతయు సంతసించి యా
 భూకాంతుండు తనపురోహితుని పెద్దమనుష్యుల యెదుట మిగుల
 నిందించి కటకటా! యింత యుత్తమురాలగు నీభార్యను నిష్కారణ
 ముగ బాధించుచున్న నిన్నుదండించినను దోషములేదు. ఆమెంజూచి
 నిన్ను మన్నించితీ నింకొకసారి యిట్టిసంసార ద్రోహపుమాట పలి
 కితివేసి క్షమింపక తగిన దండన విధింతునని భయంకరముగాఁ బలి
 కిన నతండేమియుం బలుకక యూరకుండె. పిమ్మట నాశుద్ధమతింజూచి
 తుతనిభార్య సుగుణములు తచ్చిష్యులవలన నెఱింగినవాఁడు గావున

నిట్లనియె. ఓహో! యెంతయోగ్యుడవు! తిలోకపూజ్యురాలగు భార్యనువిడిచి వెట్టియనుమానముఁ బూని పర దేశ మరుగుచుంటిని. నీవంటి నిర్భాగ్యుండుండునే? నీచదువేల? ఇరసులకేగదా వృద్ధులకు గన్య నియ్యోగూడదని చెప్పుదురు. వెట్టిఛాందసుఁడా! యిప్పటికైన బుద్ధిరాలేదా? నెప్పుము, లేకున్న నిన్నును దండితునని పలికిన నతని కావిషయము చూచినది మొదలు తన భార్య విషయమై తనకుఁగలిగిన యనుమానము కూడ నిట్టిదేయనియు నామె నిర్దోషురాలేయనియు నిశ్చయించియున్నకతంబునఁబచ్చాత్తాపముఁజెందుచున్నవతి కిట్లనియె.

దేవా! నాకు బుద్ధివచ్చినది. నేనిదివరకు పడిన యనుమాన మింతయుఁగల్గెయని యిచ్చట జరిగినముచ్చటవలనఁ దెలియవచ్చినది. నేను భార్యతో నిష్ఠముగాఁ గాపురము నేయుదునని యొడంబడియెను. వదలవడి యప్పడమియొడయఁడు శుద్ధమతి మిగులఁబండితుడనియుఁ దన యాస్థానములో నుండఁదగినవాఁడనియును దలంచి తనయభీష్ట మెఱింగించి యతండు సమ్మతిపడిన మీదట నతనిభార్యను సబహు మానముగా రప్పించి యొకయిల్లుకట్టించి యిచ్చి తగిన కౌరవముగా వారిం బోషింపుచుండెను. శుద్ధమతియుఁ బురోహితుండును వది మొదలు తమ భార్యలయందు మిగుల ననురాగముగలిగి యేయను మానములేక వర్తింపుచుండిరి. అయ్యిరువురు ఛాందసులతో నారాజు వినోదముగాఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచుండెను.

ఇట్లుండునంత నొక్కనాఁడు తనకు సంఠానము లేదని సంఠా పించు భార్య నోదార్చుచు శుద్ధమతి యతివా! దీనికై నీవు చింతింప కుము. చక్రవర్తివంటి నందనుంబడయు నుపాయ మేనెఱుంగుదు. శ్రీకైలమునంకలి వింతలందెల్పుగల్ప మొందునాదండనున్నది. తదు క్రవ్రకారము తపం బాచరించి యుట్టివట్టిం గాంచెదనని చెప్పి భార్య యనుమతి వడసి యిట్లునెడలి క్రమంబున శ్రీకైలంబున కరిగను.

అందుఁ బాతాళగంగాతీరంబున నరసింహలిలంబున వసించి కందమూలాశనుండై కల్పవృక్షప్రకారంబు సాశువతవ్రత మాచరించుచు నారుమాసములు కాలీధవు నారాధించుటయు నవ్వేల్పు న్వ ప్నాంతరంబున వానికి బాడనూపి: పాటుఁడా! నీవు నగము భక్తితో వన్నారాధించితివి. అయినను గల్పవృక్షనియమము జరిపితివికావున నీకోరిక తీరువకతప్పదు. నీవు రేవున్నానముచేసి వచ్చుచుండఁచారిలోఁ జాతఫలంబొందు గాన్పించెడిని. దానింగైకొని నియమముగా వెందును నేలంబెట్టకుండ నింటికిం దీసికొనిపోయి నీభార్యకిమ్ము. ఉత్తమనంతానము గలుగఁగలదు. అంతరంబున నేయంతరాయము గలిగినను నాఫలము నీకుదక్కదునుచి. అనిచెప్పి యాడేవత యంత ర్థానము నొందెను.

పిమ్మట శుద్ధమతి తద్దయుఁజెలఁగి పరిశుద్ధచి త్తముతో నాఫలంబుగైకొని క్రింద నిడకుండ నియమముగా నింటికివచ్చుచుండ నొక నాఁడు జాముపొద్దువేళ తెలగరాయని చెఱువులో నడుచుచు ఫల మొక చెట్టుకొమ్మలనందున నిరికించి ప్రాంతమందలి బావిలో న్నానము చేయుచుండెను. ఇంతలో నావృక్షముమీఁదనున్న గరుడవక్షి యీఫల మీక్షించి తక్షణంబ ముక్కుతోను గాళ్ళగోళ్ళతోనుజిక్కింబట్టి యట్లె యెగిరిపోయినది. ఆబ్రాహ్మణుఁ డదిచూచి మిగుల వగవుతో నతిజవంబునఁ బరుగిడివచ్చెనుగాని యదిదూరముగా నెగిరిపోవుటచేత నేమియుం బ్రయోజనము లేకపోయినది. దాననత్యంత చింతాకులస్వాంతుండై యతండు నిశాంతముజేరి తనపాట్లన్నియు నావులతోఁ జెప్పకొని తనదురదృష్టమును గురించి జీవితాంతము వరకు చింతింపుచుండెను. భవితవ్యమట్లుండ వానికాఫల మెట్లు దక్కను.

అవక్షి యట్లుగకొని యెగిరిపోవుచుండ దైవయోగమువ ముక్కుజారి కాశ్మీర దేశపురాజు గూర్పుసియున్న బల్లమీఁదఁబడి

నది. ఆఫలమాహాత్మ్యముననేకదా యాయేవురకుఁ బుత్రులుజనించిరి. తర్వాతివృత్తాంతము వినుము. ఇందాక నిలిపిన కథావృత్తాంతము జ్ఞాపకమున్నదియా. రాజుగారికిని మంత్రికిని పురోహితునికిని కోమటికిని కలాదునకును బుత్రులు గలిగినప్పటి యానంద మెప్పుడును గలిగినదికాదు.

వ ర ప్ర సా దు ల క థ .

అట్టి సంఘోషముతో వారు పుత్రోత్సవము వంచిపెట్టియుఁ జేదలకుఁ బెక్కుదానములు సేసియు మిత్రులకు బంధువులకు మెండు విందులు గావించియు మహోత్సవముల నెన్నియేని నాచరించిరి. పిమ్మట నాపుత్రులకు జాతకర్మాదివిధుల యథావిధినాచరించి రాచపట్టికి వసంతుండనియుఁ మంత్రిసూనునకు రాముండనియు, బ్రాహ్మణపుత్రులకుఁ బ్రవరుండనియు, వైశ్యనందనునికి సాంబుండనియు, కళాదకుమారునికి దండుండనియు, నామాద్యక్షరంబు లేకముగాఁ జదివిచూడ వరప్రసాదులని వచ్చునట్లు పేరులుపెట్టిరి. వరప్రసాదు లేవురు రూపంబునను దేజంబునను గుణంబుల నొక్కపోలిక గలిగి మన్మథునిం దిరస్కరించు చక్కఁదనముతో నభివృద్ధిజెందుచుండఁ దల్లిదండ్రులకు మిగుల ననురాగ మభివృద్ధి యగుచుండెను.

పిమ్మట నై దేండ్లు వచ్చినతోడనే యబ్బాలుర నొక యుపాధ్యాయునికడఁ జమవ వేసిరి. ఆగురువునకు వచ్చినచదువంతయు వారి కారుమాసములు చదువుటకుఁ జాలినదికాదు. తరువాత నొకసాహిత్యధురీణుని గురువుగా నేర్పరచిరి. ఆతనికడ వత్సరములో నాటకాలంకారములయం దసమానపాండిత్యముఁ గుదురుచుకొనిరి. పిమ్మట

నొక వైయ్యోకరుణుని నాబార్యులగాఁజేసిన నతనికడ మూడేండ్లభ్యసించి పదవ నతనికిసైతము తప్పల దిద్దఁదొడఁగిరి. అట్లు వ్యాకరణసాంఘిత్యము కుదిరినతోడనే తార్కికునికడ నొప్పించిన నారుమాసములకే యతని శిష్యునిగాఁ జేసికొనిరి. పదవ నొకస్థాంతిని మూఁడుమాసములును, వైణికుని రెండుమాసములును, వైద్యుని నాలుమాసములు, వేదాంతిని మాసము, వైదుకుని వత్సరము, తాంత్రీకుని మాసము, మాంత్రీకుని మాసము, గురువుగ నేర్పరచుకొని యవ్విద్యలన్నియు సాంగముగా గ్రహించిరి. తక్కినవిద్యలన్నియుఁ బుస్తకములే గురువుగానుండ సంగ్రహించిరి. మఱియు శస్త్రవిద్యయు ధనుర్విద్యయు నశ్వవిద్యయు మొదలగు రాజార్హములగు విద్యలుగూడ శిష్యుకాలములోనే సంగ్రహించిరి. ఇట్లుకొలది ప్రాయమండే యరువది నాలుగువిద్యలయం దనమానసాంఘిత్యము గల యవ్వరప్రసాదుల సుగుణములు నిత్యమును బొగడనివారులేరు. వారివిద్యలు, గుణములు, శీలములు, రూపములు, ప్రజ్ఞలు, తల్లిదండ్రులకేగాక శత్రువులకుసైతము స్తోత్రీచాత్రీములై యున్నవి వరప్రసాదులు ఆహారవిహార శయ్యాసన రహస్యవ్యాపాగములయందును విడువక యేకప్రాణముగా వర్తింపుచుండిరి. వారియెడ రాజమొదలగు వారికిఁ బుత్రప్రేమ సమానముగానే యున్నయది.

వారు నిత్యము ప్రాతఃకాలమునందును సాయంకాలమునందును మంచిగుఱ్ఱముల నెక్కి వెక్కుదూరమువిహరించినచుచుందురు. అశ్వారోహణమందు వారికి విక్కిలి పాటవముగలదని జగత్ప్రసిద్ధమైనది. వారికి బదియారేఁడుల ప్రాయము వచ్చినంత వారికిఁ బెండ్లిండ్లు జేయతలంపుతల్లిదండ్రుల హృదయంబులనంకురించినది. అక్కమారులైదుగురు నొక వసంతకాలమునఁ దురగారూఢులై యుద్యానవనమునకుఁబోయి యందు విహరించుచు నిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

రాముడు—మిత్రులారా! మనమనేకవిద్యలం బదివితిమి. ప్రియమునకు మించిన పాండిత్యము సంపాదించితిమి. దేశాటనంబునం గాని మన విద్యాపాటవంబునకుఁ దేటరాదని నాయభిప్రాయము. అక్కార్యంబున కిదియ సమయము. ఇందులకు మీరేమందురు?

వనంతుడు—నీకు మంచియూహ తోచినది. మనకిప్పుడు వివాహములు చేయవలయునని మనతండ్రిలు ప్రయత్నించుచున్నారు. మెడకు లంకెలు దగిలికొనిన తరువాతఁ గదల శక్యమా? దేశములన్నియుంజూచి రావలయుననినాకు మొదటచుండియు నుత్పకమే.

ప్రవరుడు—మీయభిప్రాయములు మేము కాదనువారమా? కూవస్థకూర్మమువలె స్వదేశముననే యెల్లకాలముకాలక్షేపముచేయువారు పండితులైనను మూఢులని నీతిజ్ఞులు చెప్పుదురు. తప్పకయిప్పుడే బయలుదేరవలసిన సమయము.

సాంబుడు—అన్నన్నా! మీయావనమద మెన్నివికారములఁ బుట్టింపుచున్నది. దేశాటనము మాటలతో నున్నదనుకొంటిరా? వేళకు నాహారము దొరకదు. పండుకొనుటకుఁ దగిన సెజ్జలుండవు సత్రీభోజనము మఠనిద్రయుఁ గావింపవలయును. మిక్కిలి సుకుమారుడగు నీరాజనందనుం డాయిదుమలఁ బడఁగలఁడా? పరదేశులంజూచి ప్రబలు కడుఁజల్కునగా మాటలాడుదురు. నిద్రాహారములు తిన్నగలేక రోగములు రాకమానవు. ఈవెట్టియాలోచనలుమాని యింటికడ సుఖముగా నుండనీయుడు. యశావరాజ్యపట్టాభిషిక్తుండై యితండు మహేంద్రవైభవ మనుభవించుచుండ మన మనుచరులమై చూచి యానందింతము. స్వదేశములో స్వగ్రామములోఁ స్వగృహములోఁ బూజ్యతలేని దర్శిదునికిఁ బరదేశమేగుట గొప్పయని చెప్పఁబడియున్నది. ప్రాయికముగా విద్వాంసులు దర్శిదులగుట వారికి దేశాటనము కీర్తికరముకావచ్చును. అదియునుంగాక మన తలిదండ్రిలు

మనలంజూడక యొకదివనము గడువనేరరు. అట్టివారు మనపోకకు నమ్మతింతురా? చెప్పకపోయితిమేని దుఃఖనముద్రమున మునిగిపోవుదురు. అన్నిగతులకి త్తటి దేశాటనము సమంజసముగా లేదని నాయుభిప్సాయము.

దండుఁడు— మనసాంబుఁడు కులజమైన పిరికితనము విడువక దేశాటనమునకు జడియుచున్నాఁడు. ఆతండు, నుజివిన కష్టములన్నియుఁ బర దేశములో ధనహీనులకుఁ గలుగుచుండును. వలసినంతధనము దీసికొనిపోయిన మనకుఁ బర దేశము స్వదేశమువలెనే యుండును. రాజపుత్రులు యశావరాజ్యపట్టభద్రులై దిగ్విజయయాత్ర చేసివత్తురు. అట్టియాత్రవలనఁ గొన్నికొన్ని విశేషములు దెలియఁబడవు. మన మెట్టివారమో తెలియనీయక సామాన్యులవలె సరిగినచో నెన్నేని విశేషములు తెలియఁబడక మానవు. ఆహా! భూమండలపటమంతయు నొక్కసారి విమర్శించి చూచుఁడు. ఎన్ని దేశములు, ఎన్నిపట్టణములు, ఎంతలేసి విద్వాంసులు, ఎంతలేసిభాగ్యవంతులు. ఎంతలేసిసాందర్యవంతులుండురోకదా? ఒక్కొక్క దేశమునంగల స్త్రీలచాతుర్యంబులు వర్ణింపవలవియా? మహారణ్యంబులు మహానగంబులు దిరిగిన దివ్యోషధీవిశేషంబు లెన్ని సంపాదింపవచ్చును. తల్లిదండ్రులు మన గమనమునకు సమ్మతింపరు. వారెఱుంగకుండఁగనే పోవలయును, సంవత్సరములోనంతయుం దిటిగి రావచ్చును. విద్యాభ్యాసమునకై తల్లిదండ్రుల విడిచి విదేశమునఁ బెక్కసంవత్సరములు వసించిన వారెందరో యున్నారు. మనము పోయితిమేని వారికది సరిపడియుండును: వేగమేవత్తుమని వ్రాసిపెట్టి యేగుదము. మృత్యువువలన భయము లేకుండ మనయూయువులు గుప్తముగా దాచు పాటవము నాకుఁ గలదుగదా! అట్లుచేసిన మనము యమపురి కఱిగినను భయములేదు. అన్నివిధములచే నొకసారి దేశములు తిరిగివచ్చుటయే శ్రేయమని నాయుద్దేశము.

సాంబుఁడు— నేను బిరికితనమునఁ జెప్పినమాటగాదు. మీ యందఱికన్న ముందఁడుగు వేయఁగలను. అనంతములైన దేశములు గ్రమ్మరుచుండ నొకయబ్దకాలము సరిపోవునా? మనసంకల్ప ప్రకారము జరుగదు. కానిండు. మీనలువురయభిమతములకు నేను వ్యతిరేకము చెప్పవాఁడనా? తప్పక భూమియంతయుఁజూచి రావలసినదే.

వసంతుఁడు—మిత్రమా! సాంబ! నీవు చెప్పినదంతయు నమంజనమైనదే. కావలసినంతధనము దీసికొనిపోవుదము. మీరు నలువురు నావెంటనుండ నాకేకొదువయు రానేరదు. సుఖముగానే తిరిగివత్తము.

రాముఁడు— వానికిమాత్రమిష్టము లేదాయేమి, మంచిపిల్లను పెండ్లిచేయుటకు వానితండ్రినిశ్చయించెనట. అందులకడ్డు చెప్పచున్నాఁడు.

ప్రవరుఁడు— ఆమాత్రపు కన్య లాదేశములో దొరకకపోరు స్వయముగా మనము చూచి పెండ్లిజేసికొనుట లెస్స

దండుఁడు— పదుఁడు పదుఁడు మీయభిలాషలన్నియుఁ దీరఁగలవు. దేవతాస్త్రీలనే పెండ్లియాడివత్తము.

వసంతుఁడు— అందఱును సమ్మతించిరిగదా. పోవుటకుఁ గాలనిరూపణము చేయుఁడు.

ప్రవరుఁడు— ఏవ్వఱో యననేల రేపురాత్రి బండ్రిండుగంటలు గొట్టినతోడనే గుఱ్ఱములెక్కి యూరిబయలునున్న చూతవనములోనికి రావలయు నింతయేని జాగునేయరాదు. అందఱుము గలిసికొనినతరువాతఁ బశ్చిమమార్గంబునఁ బోవుదము.

దండుఁడు— మిక్కిలి వెలగల రత్నములును బంగారమును దగిన యాహారపదార్థములు మూటగట్టుకొని యందఱు రావలయు నిదియే ప్రమాణవచనము.

అందఱు— ముమ్మాటికిని బ్రమాణవచనము. ఇప్పుడనుకొనిన సమయమున కాలోటలోనికి రావలయును.

అని యాలోచించికొని యందఱు గుఱ్ఱములెక్కి సత్వరముగా నిడ్లకుంజనిరి. ఆ రాత్రియు మఱుఁనాఁడు పగలును బ్రయాణసన్నాహమేకాని యొండు కార్యమేమియు వారెఱుఁగరు. వారట్టి యుత్సాహముతో నుండిరని యొక్కరును గ్రహింపఁరెరి. ప్రవరునితల్లి మాత్రము నత్సా! నేఁడిదియేమి? మిత్రులయొద్ద కఱుగక యింటి యొద్దనే యుంటివేమి? పుస్తకములన్నియు సవరించుచుంటి వేమిటికి? యొక్కడికైనఁ బ్రయాణము చేయవలసి యన్నదా యేమి? అని యడిగినది. అతండామె కేదియో సమాధానముజెప్పి మరపించెను.

నాటిరేయి నియమించుకొనిన సమయమైతతోడనే యందఱును గుఱ్ఱములెక్కి యెవ్వరికిం దెలియకుండ సాంకేతితమైన యారామమున కరుదెంచిరి.

అందఱును జేరినవైనము పేరుపేరునం దెలిసికొని కలసికొని మాట్లాడికొని మంగళశ్లోకములం జనువుచుఁ బశ్చిమ దిగభిముఖులై మనుష్యసంచారము లేని యొకమహారణ్యమునంబడి నడువసాగిరి. వారి వారువములు తెక్కలుగలవియుంబోలే గంచెలందాటుచు గుట్టల నతిక్రమించుఁ బొదల దూరుచు నత్యంతపాటనంబున నేగఁ దొడంగినవి.

మఱియు వసంతుండు ఖడ్గపాణియై యడ్డమైన తరులతాగుల్మాకుల ఖండించుచు ముందుఁ దనఘోటకమును విన్నాణముగా నడిపించుచుండ రాముఁడును దానియడుగుల నడుగులిడునట్లు తన తత్తడిని సమవేగంబునఁ బోనిచ్చుచు వసంతుఁడు నఱుకగా మిగిలిన కంటకలతావితానంబుల భంజింపుచుండును. అతనిపజ్జ ప్రవరుండును వాని వెనుక సాంబుఁడును వానిపిరుందన దండుండు నట్లే తురగంబులఁ దోలుచుండిరి.

అయ్యరణ్యంబు ముందుఁజూడ దుగఁమంబుగను వారి వెనుకఁ జూడ రాజసూర్దంబు గలదిగను గనంబడుచుండుటంజేసి

యక్కాంతార మక్కుమార శేఖరులకు దారి యిచ్చుచున్నదో యనునట్లు చూడనయ్యెను. అందఱకన్నను వెనుకవచ్చుచున్న దందుఁడు వైద్యశాస్త్రప్రవీణుండును మహాయంత్ర నిర్మాణ దక్షుం డునగుట నయ్యడవి నందందుఁ గాన్పించుచున్న మూలికావిశేషము లను యంత్రోపకరణ దారుఖండంబునను సంగ్రహించుచుండెను.

తమ్ముఁగానక మరునాఁడు తమవారేమి చేయుదురో యని తత్కృత్యంబుల గుఱించి సంభాషించుకొనుచు వారట్లు మహావేగం బునఁ బోవుచుండఁ గొంతసేపటికి వారి నాశ్వాసించుటకుంబోలె నంబుజనీకాంతుం డనూరు పురస్సరముగాఁ బూర్వగిరి శిఖర మధి ప్పించి యరుణకర ప్రసారముల వారిపై వ్యాపింపజేసెను.

అప్పుడొక తటాకనికటంబునఁ దమహయంబులనిలిపి యవ్వీరు లందుఁ బ్రోతఃకాలకృత్యంబుల నిర్వర్తించుకొని తత్కాలోచితా హారంబున నాకలి యడంచుకొనిరి. వసంతం డిట్లనియె. మిత్రు లారా ! మన మీరాత్రి ననేకయోజనముల దూరము వచ్చితిమి. ఇమ్మిహారణ్యమున కంతము గానఁబడకున్నది. మనవీటికిఁ బడమర దెన జలధిదనుక జనసంచారశూన్యమగు మహారణ్యమున్నదని మనము భూగోళశాస్త్రమునఁ జదివియుంటిమి. మనవారు మనలం బట్టుకొని తీసికొనిపోవుదురని తలంచికదా ? యీదెన కరుదెంచితిమి. ఇంక నందులకు వెరవవలసిన పనిలేదు. ఇటునుండి దక్షిణముగా నేగిన గొన్నినగరములు గనంబడును. అవియు నిక్కడికిఁ బెక్కు దూరములో నుండవచ్చును. మన గుఱ్ఱములు జాల బడలినవి. కొంత విశ్రమించి యరుగుదముగాక. మఱియొకరేయి నిట్లు శ్రమ పడితిమేని జనపదంబులం జేరుదుము. ఈపాటి యలనట సైరింపఁ గోరుచున్నవాఁడనని యోదార్చిన వారెల్లరు సంతసించుచు నతని దయకు సుతిజేయుఁ దొడంగిరి.

వారి వాహంబులు వారివాహంబులువ్రాలె సంసక్తాంబరంబులు సముపగత జీవనంబులునై గంభీర హేషాఘోషంబుల గమనోత్సాహంబు శూచింప నక్కుమారులు వెండియు నభిష్టించి దక్షిణాభి ముఖులైపోయిపోయి రాత్రిపడినంత నొక చోట విశ్రమించి మరునాఁడు వేకువజామున గ్రమ్మరం గదలిపోదలంచినముదముతో నటవీవిశేషంబులం జూచుచు మట్టమధ్యాహ్నము దనుక నేకరీతిఁ బయనంబు గావించిరి.

అల్లంతురూరములోఁ గాంచన శిఖర భాసుర మైన గోపుర మొండుగాంచి సాంబుఁడు అదిగో పురము పురము అని అని కేకలు వైచెను. రాముఁడు అవును పట్టణమే కావచ్చును. ఇచ్చట భూములు సస్య సంపూర్ణములై యొప్పుచున్నవి. అడవి పలచపడినది. జనమిందుఁ దిఱుగుచున్నట్లు చిహ్నములు గనంబడుచున్నవి. అని పలుకుటయుఁ బ్రవరుండిట్లనియె.

పట్టణ ప్రాంతభూమి జనాకీర్ణమై యుండవలయు నిందొక్క రుండును గనంబడఁడు. కారణమేమియో యనుటయు వసంతుండు గుఱముల నాపుడని నియమించి నలుమూలలు పరికించి యిదిగో మనము నగరమునకు దాపుగా వచ్చితిమి. ఇందక్కడక్కడ గృహములు గనంబడుచున్నవి. మనుష్యుండొక్కఁడును గనఁబడఁడు. ఇది తర్కింపఁదగిన దేయని పలికెను.

అప్పుడు ప్రవరుఁడు సౌధప్రాకార విశేషంబులం జూడ నీవీడు రాజధానివలె బొడకట్టుచున్నది. ఇట్టి నగరము వెలుపల జననంచార శూన్యంబగుట నాలోచించి మఱియుం బోవలయుననిన నవ్వుచు దండుండిట్లనియె.

మిత్రులారా ! అది యేదియైన మనకేమిభయము ? మనయా యువులు గుప్తముగా దాచినమాట మరచితిరా ? మట్టమధ్యాహ్న

మున నర్ధరాత్రమునఁబోలె నిశ్శబ్దంబైయున్న యిన్నగరములోఁ బ్రవేశించి యదార్థమరయుదము గాక వదుఁడుపదుఁడు అనియుదుట గరపుటయు సంతసించుచు వసంతుండు తత్తడిని మడమలతో నడచిన నది చిత్తానుగుణ్యముగాఁ బరుగిడఁ దొడంగినది. దాని ననుసరించి తక్కినవారును నారువంబుల నడిపించిరి. ఇంతలోఁ బట్టణము సమీపించినది.

వారు మిక్కిలి సాహసముతో జనశూన్యమైన యానగరిలో నొకవీధిని గుఱ్ఱముల నడిపించుచుండిరి. గృహక వాటములన్నియు మూయఁబడియున్నవి. అంగళ్ళన్నియుఁ గట్టివేయఁబడినవి. అక్కడక్కడ వేదికలపై జనులు నిద్రించుచుండిరి. అవ్వింత జూచి వెరగు వడుచు వసంతుండు సఖులారా యీవీడు రేఁద్రీమృగీకులది కాదు గద. లేక దీని నెవ్వరైన నిట్లుండ శపించిరా? యిట్టి పట్టవపలున నిశీధంబునం బోలె జనులు నిద్రించుట శంకాస్పదమైయున్నది. వేగమ దీనిదాటి పోవుటయే శ్రేయమని పలికిన దండుండిట్లనియె.

రాజపుత్రా! అందండు నిద్రించు వారింజూచితివా? వారు మనవలెనేయుండిరి, రాక్షసనగరము భూతములపురము నైనచో నిట్టి మనుష్యులేల యుండెదరు. దీని కెద్దియో కారణముండకపోదు. దాటి పోవనేల? దీనిని విమర్శించి మఱియుం బోవలయు నిట్టి వింతలను జూచుటకేకదా? మనమిల్లు వెడలితిమని యతండు పలుకుచుండఁగనే యొకమూల ధం ధం అను డిండమధ్వని వినంబడినది.

ఆచప్పుడు విని వరప్రసాదులు ఓహో! యెద్దియో చాటింపు కాఁబోలు. ఆకర్ణింతుముగాక యని యాధ్వనిజాడ ఘోటకముల నడిపింపందొడంగిరి. ఖడ్గహస్తై యిరువురు రక్షకభటులొకడిండి మహాస్తునితోఁగూడ వీధుల సంచరించుచుఁ బొరులారా! భద్రముగా నిద్రింపుడు. భద్రముగా నిద్రింపుడు. విగాసాత్తుల మేము గాసాడు

చుంటిమని కేకలు వైచుచుండిరి. వరప్రసాదులు వారిదాపునకుఁ బోవుటయు వారికిని వీరికిని నిట్టి సంవాదము జరిగినది.

రాజభలులు—మీరెవ్వరు ?

వరప్రసాదులు—మేము కాశ్మీర దేశస్థులము.

రాజ—ఇట్టి యథ=రాత్రుంబున నిర్భయముగా సంచరించు చుంటిరేల ?

వర—ఓహో ! యిది యథ=రాత్రుమా ! పట్టవగలుగానా ! మీమాట లింత విపరీతములుగా చుండుటకుఁ గారణమేమియో తెలియకన్నది

రాజ—ఇది పట్టవగలన్న వారిని శిక్షించుట మారాజుగారి శాసనము మీరెరుంగరు కాబోలు. మొనటితప్పు మన్నించితిమి. మీరింకొక్కసారి యిట్లు మాట్లాడినచో శిక్షాపాత్రులగుదురునుమి?

వర—ఇది యేమివ్యాయము. నిజముబల్కినను దండించు రాజులుగలరా ? పోనిండు. మేము భుజింపవలయునట్టి నదుసాయ మెక్కడ జరుగును. ఎందైన సత్రమున్నదియా ?

రాజ—(అత్యాగ్రహముతో) మేము పురరక్షకులముగాని పరదేశులకు భోజనసదుపాయము జేయువారమును సత్రముల నెఱింగించువారమును గాము. రాత్రుల వీధుల నితరులుసంచరించుటకు రాజుగారియాజ్ఞలేదు. ఎక్కడనైనను సత్వరముగాఁ బండుకొనుఁడు. లేనిచో శిక్షింతుము.

వర—ఊరక యాగ్రహపడియెదరేమి ? పరదేశస్థులకు బస జూపినంత నూత్రముననే యధికారమునకు లోపమువచ్చునా !

రాజ—లోపమువచ్చును. అది మాపనికాదు. వేగిరము పండుకొనుఁడు.

నిలుఁడు. నిలుఁడని గుఱ్ఱంబుల కడ్డునిల్చుటయు వారు గొత్త వారగుట నేమియుం బలుక నేరక గుఱ్ఱంబులడిగి వారిశాసనమునకు

లోనై పాత్రముననున్న యొక యరుగుమీదఁ బరుండిరి. ఊరక కన్నులుమూసికొనిరిగాని నిద్రపట్టినదికాదు. ఇంతలో సాయంకాల మగుటయు ననఁగా నాగ్రామస్థులకు నది యుదయమే గనుక పాత్రః కాలమున లేచునట్లు సాయంకాలమున లేచి జనులెల్లరు క్రమంబున వారివారి వ్యాపారములయందు బ్రవర్తించఁ దొడంగిరి. వరప్రసాదులు పరుండియున్న యింటియజచూచుఁడు తలుపు తెరచి వారిం జూచి గొప్పకుటుంబములోని వారింఁగాఁదలంచి మిక్కిలి గౌరవముగా అయ్యలారా మీరెవ్వరు? ఈగ్రామమెందులకై వచ్చితిరి? మీ వృత్తాంత మెఱింగింపుఁడని యడిగిన ప్రవరుం డిట్లనియె.

అయ్యా! మేము కాశ్మీర దేశస్థులము. గొప్పవంశము వారము విదేశములయందుఁగల వింతలఁజూచుటకై దేశాటనము జేయుచుంటిమి. ఈపురము నేటిమధ్యాహ్నము జేరితిమి. అట్టివేళ నిద్రించుచున్న జనులఁజూడ మాకు మిగుల వింతయైనది. కారణమడుగ నిది మధ్యాహ్నమనువారిని దండింతుమని రాజభటులు మమ్మునరికట్టిరి. మిగుల నాకలితో వారియాజ్ఞకు బద్ధులమై మీయరుగుమీదఁబండుకొంటిమి. ఇంతలో సాయంకాలమగుటయుఁ దెల్లవారినట్లు జనులు వారవారి పనులందు బ్రవర్తించఁదొడంగిరి. ఇందలి వారలు నిశాచరులగుటకుఁ గారణము తెలియకున్నది. ఈవిశేష మెట్టిదో యెఱింగింప వేడుచున్నారము. అని సానునయముగా నడిగినఁబుణ్యమతియైన యాగ్రహపతి వారిని లోనికిఁ గొనిపోయి యుచితప్రదేశమునఁ గూర్చుండ బెట్టిత్పటిలో రుచిగలపదార్థములతోవంటఁజేయించి భోజనముబెట్టి పిమ్మట రహస్యస్థలంబునకుఁ దీసికొనిపోయి సాదరముగా నానగరవృత్తాంత మిట్లు చెప్పందొడంగెను.

కా నీ సు ని క థ .

ఆర్యులారా! ఇదిలాట దేశము. ఈ దేశాధికారి పేరు కానీసుడు. వీనికి దుష్టబుద్ధి సుబుద్ధియను నిర్దరు మంతులుగలరు. వారియాలోచనానుసారము నతండ్రిరాజ్యంబేలుచుఁ బదివత్సరముల క్రిందట నొక నాఁడొకసభజేసి యందు పౌరహిత పురోహితసామంత ప్రముఖులు వెక్కండుగ్రహించుచుండ నాయొకయండు మంతులతో నిట్లనియె.

అమాత్యులారా! నాచిత్తమున నిప్పుడొక క్రొత్తనంకల్ప మంకురించినది, దాని మీరిరువురు విచారించి గుణదోషంబులవక్కాణింపుఁడు భూమి పుట్టినది మొదలు పాలించిన రాజుల చర్యలుజూడ నేకరీతిగానే యున్నవి. “గతానుగతికోలోక” అనునట్లు ముందువాఁడెట్టి చెడుతోవ నశచినను నది పెద్దలునశించిన మార్గమనియు దాని నతిక్రిమింపరాదనియుఁ వెనుకవారు నల్లె నడుచుచుండురు. “శతాంధాఃకూపంప్రవిశంతి” అనునట్లు వారును వీరునుఁ గూడ గుడ్డివారలే. మొదటివారు తర్వాతవారికి పెద్దలగుదురుగదా! కావున నారాజ్య మందొక క్రొత్తపద్ధతిఁ జేయందలంచికొంటి. ఇది మొదలు నీరాజ్యము వారందరునట్లే నడచుచుండురు. దానిమూలమున నాకు మిగుల ఖ్యాతిరాఁగలదు వినుండు. రాత్రియనియు, బగలనియు, నిద్రాహారములం బట్టి మనవారు దినమునకు రెండుసామములు పెట్టిరిగదా, అందు నిద్రించునది రాత్రియనియు విహరించునది పగలనియుఁ జెప్పదురు. దానికే బదులుగా నిప్పుడు రాత్రి పగలు, పగలు రాత్రి నిజేయువాఁడనై యుంటిని. నడతలం బట్టిగదా వానికట్టిసామములు వచ్చినవి? కావున రాత్రిపనులు పగటియందును పగటిపనులు రాత్రియందును ప్రజలు చేయుదొడంగిరేని యట్టిసామములు వానికే రూఢమగుచున్నవి. ఇదియే మదీయసంకల్పము. దీనికి మీయభి

ప్రాయమేమని యడిగిన దుర్బుద్ధియను మంత్రి యిదిమిగుల యుక్తముగా నున్నదని రాజుగారిని స్తుతించెను. సుబుద్ధియు దానికొడంబడక రాజుతో నిట్లనియె దేవా ! వినుండు.

శ్లో. “సులభాః పురుషాలోకే సతతం ప్రియచాదినః

అప్రియస్య చ పథ్యస్య వక్తాశ్శ్రోతాచ దుర్లభః”

అనున్నట్లు ఇష్టముగా మాట్లాడువారు వెక్కిరిండుగిలరు. అప్రియముగాహితమైన దానింజెప్పవారును వినువారునులేరు. నేఁజెప్పబోవునది తమకుఁ బ్రతికూలముగానే యుండును. ఐనను హితమైన మార్గము చెప్పకమానను, వినుం డిప్పుడు దేవరవారికిఁ దోచినయాలోచన లోకమునకు విరుద్ధమైనదియేగాక లోకలకు మిగుల పీడాకరమైయున్నది. నిద్రాహారంబులంబట్టి రాత్రింబగళ్ళకు నామములు పెట్టలేదు. అందుఁగల చీకటియు వెల్లురునుంబట్టి యట్టిపేరులువచ్చినవి. తేజస్తమంబులంగూడ మూర్ఖనోపుదురేని యట్టినామంబులు వానికిఁ బెట్టనగు దానిమూలముగా స్వర్గమునకుఁ బ్రతిస్వర్గము సృష్టించిన విశ్వామిత్రునికుంబోలె తమకును గొప్పఖ్యాతిరాఁగలదు. కాని వ్యాపారముల మార్చినంత మాత్రముననే యట్టిఖ్యాతి రానేరదు. రాత్రిసంచారము కూర్మగములకు రాక్షసులకుగాక మనుష్యులకెట్లుపొసంగును. వెలుతురులేక యేవనిచేయుటకు వీలులేదుగదా? అట్టి చీకటిలో వగటివనులెట్లు చేయుదురో విచారించవలదా? అట్టి నియమము భగవంతునిచేఁ జేయఁబడినది. దాని మనుష్యులు మార్చఁగలరా ?

మనుష్యకృత్యముల మార్చినను మార్పచచ్చునుగాని దైవకృత్యములమార్ప నెవరితరంబు? మఱియొక రాజు పాదములతో నడుచుట లెస్సకాదని చేతులలో నడువనును. ఇంకొకఁడు కన్నులతో విని చెవులతోఁ జూడమనును. ఇట్లు వివేకకృత్యములు ప్రజలెట్లు

చేయగలరు? చేయశక్యముకాని పనులవిషయము శాసనముల నియమింపరాదు. దైవికముల మార్పుట శక్యముకాదు. అప్పని యపఖ్యాతికి మూలమగును. ప్రజావిరోధము సంభవించునని నిర్భయముగా నాసుబుద్ధి యుపన్యసించినంత నాభూపతి యత్యంతకోపముతోఁ దనయాజ్ఞకు నాటంకము చెప్పినందుల కిప్పుడే యామంత్రీ సుద్యోగమునుండి తప్పించి మర్బుద్ధి బొగడుచు నమ్మరునాటి నుండియుఁ గ్రొత్తశాసనము వడువున జనులు నడుచుకొనునట్లు దేశమంతయుఁ బ్రకటింపజేసెను. రాజశాసన నుతిక్రమించిన వారిని గతినముగా శిక్షింతుమని చాటింపించిరి. అట్లు చేయుటకు రాజభటులఁ బెక్కండ్రనియమించిరి.

అట్టియుగ్రశిక్షకు వెఱచి యందలిప్రజలు దీవంబులకుఁ జమురు దెచ్చుకొనలేకను చీకటి నడువలేకను నిద్దురకాగలేకను బెక్కుతెఱంగుల నిఘమలఁ బడుచుండినను విషనాభిలో పురుగులవలె జన్మభూమి విడువలేక నయిదాటువత్సరము లధికక్షేతము లనుభవించిరి. తుదకదియును నలవాటేయైనది. ఇంత మొండిజను లెందైనగలరా?

మారాజుచరిత్ర పుట్టిది. మీరు వరదేశస్థు లెరుగమినైన నిఁకనిది రాత్రియనఁబోకుడీ! అట్టి మాటలచేఁ బెక్కండు శిక్షితులైరి. శీఘ్రముగా నీగామము దాటిపోవుడని యయ్యజమానుడ య్యూరి వర్తమానమంతయు నెఱింగించిన వరప్రసాదులు నందలి ప్రజల యిడుమలకుఁ జాలిపడి యోహో! యిట్టి నీతిమాలిన నృపాలుడండునే యని యతని నాక్షేపించి యతని దుష్కృత్యము నెద్దియో యొక యుపాయమున నూన్పింపఁదలంచి యందుఁ గొన్ని దినంబులుండినంగాని యట్టి పనిచేయుటకుఁ బాసంగదని యొక గొప్ప భవనమద్రెకుదీసికొని యందు నివసించి యచ్చటి వారివలెనే కొన్ని దినములు రాత్రింబగళ్ళ చర్యలు నడుపుచుండిరి.

దేవతావస్తుములకథ.

బుద్ధిశాలులగు వరప్రసాదు లొక్కయుపాయమున నాన్వప తిని వంచించడలంచి యొకనాఁడు పెండలకడ భోజనములుజేసి గౌరవమైన వేషములువేసికొని రాజుగారి హజారముకడ నిలువంబడి యొక చీటిలోఁ గొన్నివిషయములువ్రాసి ద్వారపాలురచేతికిచ్చి రాజున కంపుటయు నాచీటిచూచుకొనిన తక్షణము రాజుగారు వారిఁ దోడితెచ్చుట కొకయుద్యోగస్థుని పంపిన నతఁడత్యంతగౌరవముగా వారిదోడ్తెచ్చి రాజుగారి సింహాసన ప్రాంతమందు విడిచెను.

రాజును వారికెదురేగి గౌరవముగా మన్నించి యుచితపీఠికలఁ గూర్చుండఁజెట్టి స్వాగతపూర్వకముగా నిట్లనియె, పురుషవర్యులారా! మీర లెదేశమువారెచ్చటనుండి యెచ్చటి కరుగుచు నిచ్చటికెప్పుడువచ్చితిరి? కులగోత్రముంబు లెట్టివ్రా యెఱింగింపుఁడు. మఱియు మీరు చీటిలో వ్రాసిన వింతపనులేమిచేయగలరనియత్యంతాతురముగా నడుగుటయు, వాక్యాటవముగల మంత్రీసూనుండు లేచి సభాసదులకు మొక్కి రాజుదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె.

రాజేంద్రా! మాది కాశ్మీర దేశము. పట్టుసాలి కులమువారము విచిత్రములగు బట్టు సేయగలము. అట్టిపనితో మీగుల గౌరవముగా మాదేశపు రాజుగారియొద్ద నుండువార మతని కిప్పు షాకయాపద సంభవించుటచే నటనుండక మమ్ము రక్షించువారెవ్వరని యరయుచుండ యపూర్వచర్యాభిలాషులును నూతనమార్గ నిర్మాణ దక్షులునగు మీకీర్తి దిగంతవిశ్రాంతమై మాకర్ణ గోచరమగుటయు వింతకార్యముల నొనరించుటయందు వేడుకగల మీరుగాక మాయపూర్వవిద్య పరీక్షసేయు దక్షు లన్యులు లేరని నిశ్చయించి యుష్మద్దర్శనార్థమై యీ దేశమరుగుదెంచితిమి.

మావుణ్యవశమున మిమ్ము బొడగంటిమి. సెలవైనయెడ మానేతచమత్కృతి వక్కాణింతుమనుటయు నట్టిమాటలకు నారాజు మిగుల నానందించి మంత్రీదిక్కు మొగంబై దుర్బుద్ధి! మన నూతనచర్యస్థాపనవలన నెట్టిఖ్యాతిగలిగినదో వింటివా? మనకుఁ గడుదూరముగానున్న కాశ్మీర దేశములో సైతము మనపేరు వాడుక పడియున్నదట. మేలుమేలని సంతసించు రాజుతో మంత్రీయిట్లనియె.

దేవా! కాశ్మీర దేశ మొకటననేల? భూమండలమంతయు మన పేరుప్రతిష్ఠలు వ్యాపకమైయున్నవి. ఆయా దేశములనుండి వచ్చుచున్న వార్తాపత్రికలవలన నవ్విధమెల్లఁ దెల్లమగుచున్నది. తమకుఁ గల బుద్ధి కుశలత మఱియొక రాజునకుఁగలదా? ఎప్పుడును గ్రోత్త మార్గములే విమన్షింపుచుండురుగదా? దీనిమూలమునఁ దమకు శిబి, కర్ణ, బలి ప్రముఖులకు దాతృత్వమున వచ్చినదానికన్న నధిక మగు యశంబు రాఁగలదని పెక్కుస్తోత్రప్రకాశములు పఠించిన మంత్రీ మాటలను రాజు విని షరమానందభరితుండయ్యెను. వరప్రసాదులు నవ్వుకొనుచు నామాటల ననువదించిరి. అప్పుడు రాజు వారితోఁ గోవిదులారా! మీవిద్యాపాటవంబెట్టిదో యెఱింగింపుఁడు. అపూర్వ మని తోచినచో మిమ్ము తప్పక భరింతునని పలుకుటయు మంత్రీ పుత్తుండగు రాముండిట్లనియె.

అయ్యా! మేమాఱుమానముల కొక చోవతులచాపు చీరయుఁ దలరుమాలును నేయుదుము. ఆపుట్టములకు నేబదివేల మాడలు వ్యయమగును. అందు ముందుగా సగము సామీయవలయును. బట్టలనేత ముగిసినతోడనే మేమెవ్వరికినేయుమమో యాయజమా నుఁడు భార్యతోఁ దనకుఁగల స్త్రీభవమున నొకసాయంకాలమం దూరేగి మాబనలోనికివచ్చి మాకియ్యవలసిన సామ్మతో నోపినంత బహుమతిం గూడ నియ్యఁదగినది. పిమ్మట నాపుట్టముల మేమే

వారికిఁ గట్టుదుము. ఆపుట్టంబులం గట్టికొని యూరంతయునూరేగి యారాత్రి భార్యాభర్తలు కాముకేళిం దేలినచోఁ దత్ప్రభావంబున వారి కధిక తేజస్సమన్వితుండగు నందనుం డుదయించును. మఱియు నొక్కవిశేషమాకర్ణింపుఁడు. మేము నేయుబట్టలుగాని నూలుగాని జారత్వదోషమువలన జనించినవారికి మాత్రము గాన్నింపవు. అవి దేవతావస్త్రములు ఇట్టిచాపుల నేటికొకసారి నేసి మారాజుగారివలన మిగుల గౌరవమందుచుండుము. దైవప్రతికూలమున నతండు చిక్కులంబడియుండుటంబట్టి యితదూరము రావలసివచ్చినది. ఆపుట్టంబులఁ గట్టినప్పుడుగాని యయ్యానందము నెప్పినందీరదు. ఇంకుల కొడంబడును రేని నిందుం దేదము లేనిచో నెలవీయుఁడు. వేతొక యాస్థానమున కరిగెదమచుటయు నపుత్రకుండును నూతనమార్గస్థావకుండు నగుటచే దానఁ దనకు గొప్పఖ్యాతి రాఁగలదనియు నట్టి ప్రభావము లేకున్న నొకచాపునకు చీరకు నంత వెలయేల యడుగు దురనియు మనంబునఁ జింతించి వారట్టి ప్రభావసంపన్ను లగుదురని నిశ్చయించి వారితో నిట్లనియె.

ఓతంతువాయకులారా! మీకావిషయమై వితర్కమేమిటికి ! మాసంస్థానమునకు వచ్చినవిద్వాంసు లూరకచనుటగలదా! రాత్రిం బవళ్ళుమాచ్చి మిగుల విఖ్యాతిఁజెందుచున్న నాకుఁ గ్రొత్తపరులకునై యెంతసామ్రైవనను లక్ష్యమా? మీయిష్టమువచ్చినంతసామ్ము వ్యయ పెట్టి యట్టి యన్భుతపువస్త్రంబుల నేసియిండని యానతిచ్చి వారు కోరినంత ద్రవ్యంబిచ్చి సబహుమానముగా నెలవున కనిపెను.

వితంబట్టలనే మఁగల పట్టుసాలీలు వచ్చినారని గ్రామమం తయు వదంతియగుటచే నట్టివనసంబులు మాచుటకు పౌరులకుఁ గూడ మిగుల నాతురముగానున్నది. వరప్రసాదులును సేతసాధనములగు వేమానండములు రాట్టములు మగ్గములు కండెగుల్లులు

లోనగునవి మాత్రము సంగ్రహించిరి. వాకిట తమ యాజ్ఞలేక యన్యుల రానీయకుండునటుల కావలివానింబెట్టి లోపల నిష్క్రమింప నివోదములతోఁ బ్రార్థన పుచ్చుచుండిరి.

ఇట్లుండునంత రెండు మానములయిన పిమ్మట కాసీనన్పవాలుఁడొక్కనాఁడా పుట్టముల పని యెంతయైనదో యని తెలిసికొన వేడుకపడుచు నన్నిశేషములఁ జూచిరండని గ్రామాధికారుల వారి యొద్ద కనిపెను. అట్టిపుట్టంబులం జూడ వారికిని మిగుల వేడుకగా నుండుటచే సత్వరముగా వరప్రసాదుల నెలవునకఱిగి కావలివానిచేఁ దమరాక వారికెఱిగించిరి.

వరప్రసాదులును ముహూర్తమాత్రము నిలిపి తీసికొనిరమ్మని కావలివానికాజ్ఞ యిచ్చి యింతలో గాట్టములు దోడుబద్దలు నద్దుకొని వట్టిగాట్టముల నూలొడుకువారివలెఁ దిప్పించు నూలుచుట్టువారివలెనే తోడుబద్దలకుఁ జట్టుచుండిరి. అంతలో గ్రామాధికారులు లోనికివచ్చిరి. అప్పుడు రాముఁడెదురువ్రాయి నముచితసత్కారముల వారిం గౌరవించి తగుపీఠములఁ గూర్చుండంబెట్టి కొండొక వడికి నావట్టిచుట్టు బద్దలు వారికి జూపించుచు నిట్లనియె.

అయ్యా! నూలెంతసన్నమో చూచితిరా? మృదువు పరీక్షింపుఁడు. ఎంతసాపుగానున్నదో చిత్తగించితిరా! చేతంబట్టిచూడుఁడని దావుగా నాకండెలంగొనిపోయి చూపించుచు రెండుమానములకు నూలు తయారగుటయే దుర్ఘటమగుచున్నది. ఇట్టి నూలిదివఱకు మీరెన్నఁడైనఁ జూచితిరేమో నిజముచెప్పఁడని యడిగెను. ఆ గ్రామాధికారులు వెఱఁగుపడి తమకేమియుఁ గాన్పింపకున్నతఱిఁ తమ తల్లిం దూరుచుఁ దద్దోషంబుననే యుద్వింతనూలదృశ్యమైనదని నిశ్చయించి దానిమహాశ్వమగ్గించుచుఁ గాన్పింపలేదంటిమేని తమమాతృదోషము వెల్లడియగునని తలంచి యదినిజముగాఁ దమకుఁగనిపించుచు

న్నట్లభినయించుచు దానిమార్దవము సాపు సన్నమును విన్నాణమును రామునికన్నఁ బెద్దగాఁ గొనియాడ దొడఁగిరి.

గ్రామాధికారు లిరువురిలోఁ గరణమునకుఁ గాన్పించెనని కాపును కాపునకుఁ గాన్పించెనని కరణమునుదలఁచి యాగుట్టు తెలియ నీయక మాట్లాడుచుండిరి. ఇట్లకొంతసేపు నూలును గుఱించియు నూలొడుకు వారిగుఱించియు స్తోత్రపాఠములు పఠించి యా గ్రామాధికారు లరుగునప్పడు రాముఁడు వారికి నిట్లనియె.

పురుష శ్రేష్ఠులారా ! మీ రాజుగారితో రెండుమూఁడు దినములలో నూలుతీయుట పూర్తయగునని చెప్పఁడు. దానిమార్దవాది గుణంబులు మీరుచూచిన వేకదా? అదియుఁగూడఁ దేటవరుపుఁడని మిగుల గౌరవముగా వారిని సాగనంపి వరప్రసాదులు వారి మాఘత్వమునకై యొండొరులు నవ్వుకొనుచు నారాట్టంబులు చుట్టుబద్దలు నొకమూల పారవైచి యథాప్రకారము సంగీతాది వినోదములతోఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచుండిరి.

అచ్చట నగరిలో గ్రామాధికారు లరిగినది మొదలు వారి రాకకెగురు చూచుచు వారుగనంబడినంత నుత్సుకతతో మీరు పుట్టములఁ జూచితిరా? ఎట్లున్నవి? ఎన్నినాళ్ళకుఁ బూర్తయగునని? తంతువుల తీఱెట్టిది? ఎఱింగింపుడనుటయు వారు రాజనకు నమస్కరించి యిట్లనిరి. ఏలికా ! తమయాజ్ఞానుసార మరిగితిమి. మేమిరుగు నప్పటికిఁ గొందఱు రాట్టంబుల నూలుతీయుచుండిరి. మఱి కొందఱు చుట్టుబద్దలకుఁ జుట్టుచుండిరి.

అయ్యారే ! ఆనూలువంటి నూలు భూలోకములో నింతకు మున్ను చూచినవారము కాము. దానిమార్దవముఁ జూడ మనుష్యకృతమని యెవ్వరును నమ్మరు. సన్నమును బరీక్షింతుమన్నఁ గాన్పించియుఁ గాన్పింపకుండు. సాపుచూడఁ బోతపోసినట్లున్నది.

అట్టి తంతువులతో నిర్మితమైన పుట్టంబు లెట్లుండునో గదా ? అపూర్వ చర్యాభిలాషులగు దేవరవారికిట్టి వింతపుట్టంబునేయు నేత గాండ్రొంగూర్చినవాఁడు భగవంతుండని మేము నమ్ముచుంటి మని మఱియు మఱియు నానూలునుగుఱించి స్తోత్రములు చేయుచు రాజు వలన ననుజ్ఞవడసి వారు నిజవాసంబుల కరిగిరి.

అప్పుడు పెక్కురు వారింజుట్టికొని యాపుట్టముల వృత్తాంత మడుగఁజొచ్చిరి. వారు వారియపూర్వ పటనిర్మాణమునుగుఱించి స్తుతిపూర్వకముగానే వక్కాణించుచుండిరి.

కానీనుఁ డాగ్రామాధికారులవలన విచిత్రవస్తు గుణము వినినది మొదలు మఱియు నాతురతఁజెంది యాఱుమాసము లెప్పుడు వచ్చును. ఎప్పుడా వలువలఁ దాలుతునని మిగుల వేడుకపడుచు మఱి రెండునెలలరిగినపిదప దండనాధునింజీరి సేనానీ ! వింతపుట్టములు నేయువారుండు తావు నీవెఱుంగుదువుగదా? అచ్చటికరిగి యావస నంబులనేత యెంతయైనదో తెలిసికొనిరమ్ము. గ్రామాధికారులు చూచి యద్భుతముగా నున్నవని చెప్పిరి. వరీక్షింపుము అని యంపు టయు మహాప్రసాదమని యాదండనాధుఁడు వానింజూడఁ దనకును వేడుక కలుగుటచే నంతోషముతో నప్పుడ యప్పట్టుసాలీలున్న నెలవునకరిగి కావలివానిచేఁ దమరాక వారికెఱింగించెను. వరప్రసా దులు పరిచారకునితో సేనాధిపతిందీసికొని రమ్మని జెప్పి వట్టి మగ్గంబులసాచి నూలు సవరించువారివలెనే సద్దుచు దండముల ధట్టించుచు యవాగూరసమునఁ దడుపుచుఁ బెక్కు తెరంగుల నభిన యింపంపొడంగిరి.

ఇంతలో దండనాధుఁడు లోనికిరాగా మంత్రినందనుండెడు రేగి తోడ్కొచ్చి యుచితపీఠికంకూర్చుండంబెట్టి స్వాగతపూర్వకముగా నాగమన కారణముల దెలిసికొని ముందతని చేయింబట్టికొని యా

మగ్గముల డగ్గరకుఁ దీసికొనిపోయి అయ్యా! మగ్గమదిగో చూడుఁడు. రెండుమూడు దినములలో బద్దలం దగిలించి నేతప్రారంభము చేయుదుము.

ఈవంతనూలు చూచితిరా? యిదికట్టుచావునకును యిది తలరుమాలునకును యిదిచీరకునుగా నేర్పరచితిమి. నిదానించి పరీక్షించుఁడు. మార్దవాది గుణంబులు గ్రామాధికారులు చూచినప్పటి కన్న సొంపుగానున్నవి. అప్పుడు సిద్ధమగుచుండుటంబట్టి యిట్టియందము తేలలేదు. చేతంబట్టిచూడుఁ డెంతమృదువైనా యని వట్టి మగ్గముమీఁద జేయినంటించిన నాసేనాని తనకేమియుఁ గాన్పించమి మనంబున దిగులుపడి అయ్యో! నాతల్లి గ్రామాధికారుల జనని వంటి గుణనంపత్తికలది కాకపోయెనే? కటకటా! యట్టికలటకు జనించిన నాపరువేపాటియది. సాటివారిలో మేటియనుకుంటిగాని దీనిమూలముగాఁ దేటయైనది.

ఈగుట్టబయలు వెట్టినచో చుట్టములుసైతము మొట్టమొదట చూచినంత గౌరవముగాఁ జూడరు. ఊరక యట్టి యపకీర్తి వెల్లడిచేసికొననేల? చాలునని తలంచి యామగ్గములోఁ గూర్చిన నూలు ముట్టినట్లభినయించుచు నోహో! యీనూలుమార్దవము మిగుల విన్నాణముగానున్నది! గ్రామాధికారులు దీనిగుణమంతయుఁ జెప్పలేకపోయిరి. ఈనూలు మనుజులు చేతితోఁ జేసినదే? ఔరా! యంత్రముననైన నింత వింతగాఁదీయుట దుర్ఘటము. ఇట్టి నూలున నేసిన పుట్టంబులఁ గట్ట మారాజుగా రెంతపుణ్యముఁ జేసిరో? యిట్టి విద్యాపాటవ మధ్యసించిన మీకు భగవంతుఁడు చిరాయువునం గెడుగాత మని యావలువల శ్లాఘించుచుఁ బ్రయాణోన్ముఖుండై యున్న సేనానితో రాముఁడిట్లనియె.

అయ్యా? మీయేలికతోఁ జేలంబులనేత యెల్లుండి ప్రారంభింతుమని చెప్పఁడు. తక్కినగుణంబులు మీరు చూచినవేగదా.

మీకుఁ దోచినట్లు వక్కాణింపుడని యతని వీధిద్వారముదనుక
 సొగసంపి క్రమ్మర లోనికరిగి యామగ్గంబు లొకమూలఁ బాఱవైచి
 యథాప్రకారము వినోదములతోఁ బ్రోద్దుపుచ్చుచుండిరి.

లోన రవులుచున్న మాతృదోషవిచారపరితాపము మొగము
 నందోపనీయక దండనాధుఁడు సంతసించువానివలెనే రాజునగరి కరిగి
 తనరాక కెదురుచూచు స్తృపతికి మొక్కి యావననంబులగురించి
 గ్రామాధికారులకన్న నధికముగా స్తుతిజేయుచుఁజెప్పి తదనుమతి
 నింటికరిగి యాచింత స్వాంతమునఁ దగిలి చివుకుచుండెను.

ఆభూపతి సేనాపతిమాటలు వినినదిమొదలు రెట్టించిన వేడు
 కతో నెట్లొ యొక నెలగడిపి యొకనాఁడు మంత్రించిరి దుర్బుధ్ధీ!
 యీపాటికి మనపుట్టములనేత పూర్తియగునుఁ నేతరీతి యెటులున్నదో
 నీవే వెళ్ళి స్వయముగా చూచినచ్చి నాతోఁ జెప్పము. ఇతరులు
 చెప్పినచో నాకు నమ్మకముండదు. పూర్తిగానేత కాకున్నను
 వస్త్రముల నిగ్గుతేలును. వేగఁబోయిరమ్మని చెప్పటయు రాజునాజ్ఞ
 శిరంబునంబూని మంత్రీయు 'నుచితపరివారములతో వరప్రసాదు
 లున్న గృహములకడ కరిగెను. ద్వారపాలకునిచే నతనిరాకవిని
 యాకుమారులు నేయు సామగ్రి దూలమునకు వేలొడఁగట్టి
 గోతిలోఁగూర్చుండి యిటునటు వట్టికండెల వినరుచు వేచూదండంబున
 ధట్టించుచు బట్టలు నేయువారివలె నభినయించుచుండిరి.

ఇంతలోఁ బ్రధాని లోపలకువచ్చినంత రాముఁడెదుర్కొని
 వినయమభినయించి గడ్డియం గూరుచుండఁబెట్టి యాగమనకారణం
 బడగి తెలిసికొని నేతగాండ్రున్న తావునకుఁ దీసికొనిపోయి యార్యా!
 సగమునేతయైనది. చూడుఁడు! ఇంక నొక్కమాసములోఁ బూర్తి
 యగును. దండనాధుఁడు నూలుచూచినవాఁడుకాని నేతచూడలేదు.
 తమరు నేత చిత్తగింపుఁడు. తంతువుల మార్దవాదిగుణంబు లిదివరకే

వినియుండురుగదా? దానియధార్థము తమరుగూడఁ బరీక్షింపుఁడు. అంచుమేల్కట్టు విమర్శింపుఁడు. అని చుట్టినదండ మూరకవిప్పినట్టు విప్పి చూపించుటయు దానఁగాని ముగ్గుముస గాని తనకేమియు గాన్పింపకున్న తెరంగునకు నంతరంగమున వ్యాకులపడి వానిమాట లేమియుఁ బాటింపక అతండ్రిట్లు చింతించెను. అక్కటా! గ్రామాధికారులకు సేనానాయకునకుఁ గాన్పించిన నూలు నాకేమిటికీ గాన్పించదు. నాతల్లి జారిణియై సతీతిలకమని వాడుక చెందినది యెటో తెలియదు. ఆఁడువాండ్రు సుగుణములన్నియు నిట్లే కపటభూయిష్టములై యుండును. స్త్రీలలో పతివ్రతలు లేరని రూఢిగాఁ జెప్పఁగలను. వైకి మహాగుణమణులుగాఁ గాన్పించుచుఁ జాటున ననేక దుష్కృత్యములు చేయుచుండురు. ^{శ్లో॥} “స్త్రీణాంచచిత్తం పురుషస్యభాగం దేవ్రానజానాతి కుతోమనుష్యః” అనునట్లు స్త్రీలచిత్తము భగవంతుఁడే యెఱుగఁడఁట. మనుష్యున కెట్లు గోచరమగును. మంత్రినని పెద్దపేరు పెట్టుకొని గౌరవముగా సంచరించు నాగుట్టు బయలైనచో నన్నెవ్వరు మన్నింతురు? రాజుసైతము నాపుట్టుక గురించి పరిహాసము సేయకమానునా? ఈరహస్యము గోప్యము గానేయుంచి కాన్పించినట్లభినయించినచో నేకొరంతయుఁ గలుగకుండునని నిశ్చయించి చింతవిడిచి యల్లన రామునితో నిట్లనియె.

కువిందాగ్రేనరా! నేననేకవస్త్రంబులు చూచితినిగాని యింత వింతయైన నూలును మృదువైన పుట్టములును నెచ్చటను జూచియుండలేదు. గ్రామాధికారులు సేనానాయకుఁడు నుడివినదానికన్న సొగసుగా నున్నవి. మాతేఁడు చాలవేడుక పడుచున్నాఁడు. వేగఁ జూర్చిచేయుఁడు. మీకు బహుమతి నిప్పింతునని పలికి యతఁడు వెడలుతరి రాముండార్యా! అన్నిటికిని తమదేసుఁడి బాధ్యత. మాకేమి పారితోషిక మిప్పింతురో! కటాక్షముంచుడని మిగుల

నేడుకొనువానివలె నభినయించుచు మంత్రిని సాగనంపి యతని యవిశేకమునకు నవ్వుకొనుచు నట్టిపనులుమాని తమకుత్సాహమైన వ్యాపారములతోఁ గాలక్షేపముచేయు దొడంగిరి.

పిమ్మట మంత్రియు రాజసముఖమున కరిగి రేనికీమొక్కి దేవతావస్త్రంబుల మహిమనంతయు గ్రామాధికారులును దంక నాధుఁడును జేసినవర్ణనకన్న నూరుమడుంగు లధికముగావర్ణించెను. అప్పుడుకానీనుఁ డావస్త్రంబులుధరించు భాగ్యమెప్పుడబ్బునని గడి యలు లెక్కపెట్టుచు నిమిషము యుగమువలె నానెల వెళ్ళించెను. ఇంతలో వారుచెప్పిన యూరునూసములు బూర్తిమైనవి. ఒక నాఁడు రాముఁడు ఉచితవేషముతో రాజసభకుఁబోయి సన్మానము లంది రాజునకు మొక్కునట్లు సభాసదులకు నమస్కరించుచు నిట్లనియె.

దేవా ! దేవతావస్త్రములు సిద్ధమైనవి. వానిగుణంబు లిది వరకే మీరు వినియుండురుగదా. మరియు వానిధరించు పద్ధతి మొనటనే మేము వక్కాణించితిమి. నేఁడు మంగళదివసము. ఊరేగి వచ్చి వుట్టంబులు దాల్చుఁడని చెప్పెను.

అప్పుడారేఁడు అపరమితసంతోషము జెందుచు కువిందా ! మీరిట్టివిద్యాపాటవ మెచ్చట నేర్చుకొంటిరి ? ప్రధానప్రముఖులు మీరు నేయుచున్న వస్త్రంబులు కడువిస్మయము గొలుపుచున్నవని స్తుతిజేసిరి. అందులకే వీనిదేవతావస్త్రములని చెప్పటకుఁ గారణమైనది. మీదేశపురేఁడు వీనిని ధరించునాఁడు ఏమిచేయువాఁడో యెఱింగింపుఁడు. మేమునల్లవచ్చి యవ్వలువల ధరింతుమని యున్మత్తుండు వ్రాలె నడిగిన మాటయే యడుగుచుఁ జెప్పినమాటయే చెప్పుచు హృదయంబునఁగల సంతోషము వెల్లడింపుచుండెను.

అప్పుడు రాముఁడు దేవా ! దేవతావస్త్రములనేక మేము బహువర్షంబులు తపముజేసి నేర్చుకొంటిమి. దివ్యప్రభావ సంపన్న

ములగు నీవస్త్రంబులు ధరించునాఁడు మారేఁడు దివ్యోత్సవములతో భద్రగజముపై భార్యతో నెక్కి యూరేగివచ్చి బ్రాహ్మణులకు షోడశమహాదానములు గావింపుచు మాబసకువచ్చి మావలన నాపుట్టములందు కొని మాకుగానుకలిచ్చి యాపుట్టంబులఁదాల్చి వెండియు వేదండఁజేసి యూరేగి యింటికిరుగుదురు. ఇవి దేవతావస్త్రంబులు గావున స్త్రీలకు నాఁడు పురుషదర్శనము దూష్యము గాదు. మాయేలికకన్న దేవరవారు నూతనమార్గనిర్ణేతలు గావున నీవిభవమధికముగాఁ గావింపఁదగునని చెప్పి యతండాఁజేసి యనుమతివడసి యింటికిఁబోయెను.

ఆ సరనాధుండును రాముని మాటలకునుబ్బియప్పుడ గ్రామమంతయు నలంకరింపుమని చాటంబంచి పట్టణప్రజలెల్లరు నూరేగు నప్పుడు తనతో నుండునట్లు నియమించి మంత్రీసామంతహిత పురోహితాదివర్గము సేవింప శుభమూహూర్తమున భద్రగజముపై నెక్కి తూర్వనాదములు భూసభోంత రాశమునిండ మెండువైభవముతో నూరేగి యాకపటకువిందులున్న మందిరద్వారము జేరెను.

అప్పుడు వరప్రసాదులువచ్చి ప్రధానవర్గముతో రాజదంపతుల లోపలకుఁ దీసికొనిపోయి యుచితాసనములఁ గూర్చుండఁజేసి పెక్కుస్తోత్రములు గావింపుచు నెదురు నిలువంబడిరి. అప్పుడా యొడయఁడు తాను తెచ్చిన మణిభూషాంబరములతో వారికీయవలసిన విత్తమంతయు బంగారుపశ్చైరముతో నారికందిచ్చి యత్యుత్సాహముతో దేవతావస్త్రము లెందున్నవని యడిగెను.

అప్పుడు రాముఁడు సంజ్ఞజేసినంత వసంతుఁ డొకపశ్చైరము ప్రవరుఁడొకపశ్చైరము దండుఁడొకపశ్చైరముదెచ్చి రాజుముందిడియివిగో దేవతావస్త్రములు చూడఁడని పలికిరి.

అపభృతములఁ దనకేమియుఁ గనంబడమి డెందం బాందోళన మంద నేమియుందోచక మేనంజమ్మటలుగ్రమ్మ దుఃఖావేశముతో నిట్లు తలంచెను.

అయ్యో! యిట్టి వింతపుట్టంబులఁ జూచుభాగ్యము నాకుఁ బట్టి నదికాదు. మొదటనే నేనిట్టికాలఁబేయుఁడని తెలిసినచో నిట్టిపనికి బూనికొనక పోవుదునుగదా? మోసపోయితిని; పదుగురిలో నవమా నితుఁడఁగాకుందునా? ఛీ! ఛీ! నాయుట్టిమండలాధిపతింగనినయాఁడుది న్నైర్వణియయ్యెనా? ఏడంతఃపురములలో దాచిపెట్టినను రాజస్త్రీలు చెడుకార్యము లాచరింతురని వాడుకయున్నది. ఆమాటయేల తప్పె డిని. అన్నన్నా! గ్రామాధికారులు దండనాధుఁడు ప్రధానియు నీ చిత్రపటంబులఁ గన్నులారఁ జూచితిమని చెప్పిరి. వారితల్లులకుఁగల నియమము నాతల్లికి లేకపోయినది. అక్కటా! యిప్పు డక్కపటాత్మ రాలు బ్రతికియుండినఁ బొట్టచీల్చి చంపకపోవుదునా? యిప్పు డీయ దృశ్యవస్తుంబులఁ గట్టబెట్టాకోయని చింతాకుల స్వాంతుఁడైయున్న యన్నరనాథునకుఁ రాముం డిట్లనియె.

దేవా! యేమియుంబలుక కూరకంటిరేల? పుట్టంబులుగాన్పిం పలేదా? లేక సొంపుగానున్నవికావా? గుణదోషనిరూపణము చేయుఁడు. తమరు ధరించువలువ లివియే ఎంతమృదువుగా నున్న వియో ముట్టిచూడుఁడు. అనుటయు రాజు తొందరపడి కాన్పింప లేదనఁజోయి యంతలో నవరించికొని యట్టులన్నచోఁ దనగుట్టు బయలగుటయేగాక ఫలమేమియు లేదని నిశ్చయించి నేనూరక యున్నందులకుఁ గారణము మఱేమియు లేదు బట్టలు గనంబడు చున్నవి. వీనిం జూచినతోడనే నాకోక్కవిచారము గలిగినది. వినుం డు. ఇట్టివింతవస్తుంబులు దాల్చి మాతల్లికి మ్రొక్కు భాగ్యము లేకపోయెఁగదా యని యామె గుఱించి చింతించుచుంటినని యుత్త రము చెప్పిన రాముఁ డిట్లనియె.

దేవా ! దేవరయిట్ట యుత్సాహసమయంబున నమ్మగారి గుఱించి చింతింపం బనిలేదు. ఆమె కడునిల్లాలని తమ కీదేవతావస్త్రములు గనంబడుచుండుటంజేసి తెల్లమగుచున్నది. వస్త్రములవిషయమేమైన సంకోచమున్నచో వక్కాణింపుడు. మేము చెప్పినంత యొప్పుగా నున్నవియో లేదో పరిశీలింపుడుని వట్టిపల్కెరములోఁ జేయిబెట్టి యిటునటుఁగిరుగువేముచు మీదునకెత్తి చూపించుటయు నాపుడమిరేడు వచ్చియు రాని స్వరముతో నోహో నాయదృష్టమేమి? యిట్టి యపురూపపు పుట్టంబులఁ గట్టుభాగ్యముఁగలిగినది. అమాత్యశేఖరా! యిచ్చిపుటంబులయంచు లెంతవితగా నున్నవియో చూచితివా? ఇట్టి మృదువు భూలోకములో లేదుసుమీ! నడుమనడుమ జరిపూవులు మెరయుచున్నవి. అయ్యారే! దుర్బుద్ధి? ఇవి నీకెట్లు కనబడుచున్నవో చెప్పుము. నీవు మొదటఁ జూచినప్పుడు వీనికి సుందరసాంద్రత్వములేదని దలంచెదను. ఇప్పటికినప్పటికి భేదమేమైననున్నదియా? యని సందియంబుదీర వెండియునడిగిన నామంత్రియు వచ్చియురాని స్వరముతో నిట్లనియె.

దేవా! దేనికైనను మెఱుఁగుబెట్టినప్పుడుగల తఱుకు రచించునప్పుడు గలుగునా! నేను మొదటఁ జూచినప్పటికన్న నిప్పుడీవస్త్రంబులు మిక్కిలి మనోహరములుగా నున్నయవి. ఈసాంద్రత్వము, ఈధావశ్యము అప్పుడింతవిన్నాణముగా లేదు. దేవరయనినట్లయంచు మిక్కిలిచక్కగా నున్నయది. కాబట్టియే వీనికిదేవతావస్త్రములనిపేరు వచ్చినది. వీని నమానుషములనుట కేమియు సందేహములేదు. అపూర్వక్రియాకరణదక్షులై యున్న దేవరకివి తగియున్నవని యతండు మిక్కిలి స్తోత్రములు గావించెను. తరువాత నానృపతి సభ్యులఁ జూచి యివియెట్లున్నవని యడిగినవారును దమకం దేమియుఁ గనంబడకున్నను నదిమాతృదోషముగాఁ దలంచి కనంబడినట్టి యభినయించుచు వానినెక్కడుగా విచారించిరి.

పిమ్మట రాజు భార్యతో, బోటీ! నీవు వీనింజూచితివా? యెట్లుకనంబడుచున్నవో చెప్పుము. వీండు మొదట మనతోఁ జెప్పినంత సొగసుగానున్నవియా యనియడిగిన నచ్చేడియ పరిశీలించు నట్లభినయించుచు నాత్మగతంబున, అయ్యో! నాతల్లి యెంత దుష్టురాలొకదా! వీండ్రందఱికిఁ గనంబడిన వస్త్రములునాకేమిటికిఁ గనంబడవు? ఆమె కట్టి చెడువాడుక యున్నట్లెప్పుడు వినియుండ లేదే! అయినను నాఁడు వాండ్లకూరులుగదా! అన్నన్నా! యింద రిలో నేనొక్కరితనే జారినీపుతికనైతిని. అందఱు కనంబడుచున్న వనియే చెప్పుచున్నారు. ఇప్పుడు నేనమాత్రము నిజముచెప్పి నాతల్లిందిట్టింపనేల? కనంబడుచున్నవనియే బొంకెదను. అని తలంచుచు నారాజపక్షి ధాతీశా! రాత్రింబగలుగా మార్చిన విగాప్రభావమేతాదృశంబే! యిట్టిపుట్టంబులంగట్టమీకుకాక యెఱు లకు శక్యమా? వీనిని దేవతావస్త్రములని చెప్పవచ్చునని పలికి యూరకున్నది.

ఇట్లుకొంతసేపు వాండ్రందఱు వస్త్రప్రభావంబు న్గించిన పిమ్మట రాముఁడు మొదట నియమించినప్రకారము వానిగైకొని కుచ్చిళ్ళుపెట్టు నట్లభినయించుచు రాజుగారిని నిలువఁజెట్టి కట్టుకొని యున్న వసనము విడదీసి యామాయావస్త్రము కట్టువానివలె చుట్టఁ జెట్టుటయు దిగంబరుడై యుండ నెల్లరుచూచుచుండియు మాతృదోష మునంజేసి తనకొకనికే యట్లగుపడుచున్నదని ప్రతిచునుజుఁడు నను కొనెనుగాని యారహస్య మొక్కనితోనైననుఁ జెప్పినవాఁడులేడు.

భూపతియుఁ దనదిగంబరత్వము నూత్మదోషమునంబట్టి తన కొక్కనికే కాన్పించుచున్న దనుకొనెనుగాని యెల్లరకు వెల్లడియగు చున్నదని తెలిసికొనినచో మిగుల సిగ్గుపడవలసివచ్చును. అట్లు తలంచియుఁ గొంతలజ్జ మనంబునఁ జెనగొనుటయుఁ బూర్ణముగాఁ

దలయెత్తలేక యిటు నటు చూడఁదొడఁగెను. పిమ్మట నంతకుమున్ను నిరూపించియున్న యొక కాంతను రాజుభార్యకుఁజేరఁగట్ట నియమించుటయు నాబోఁటియు రాజవధూటిం బాటునకుఁ గొనిపోయి మాయా సాటవంబు దేటపడ మున్నుధరించియున్న కోకవిడలాగి వరప్రసాదులు నేసినదానిం గట్టుదానివలె నాలుగైదు సాగులు పైకినిఁ గ్రిందికిని దిప్పి దిగంబరగానే సభకు దోడ్కొని వచ్చినం జూచినవారెల్ల మునుగల్గిన యనుచూనముతో నే విరక్తులై యుండిరి.

వృషతియుఁ దనభార్యదిగంబరత్వము తనకొక్కనికే తేటయగుచున్నదని సమాధానపడి యూరకుండెను.

ఆమెయు నట్టయెంచి తలవంచి పలువిధముల జింతించుచుండెను. పిమ్మట నూరేగింపునకై యాదంపతు లలంకరించిన పట్టపు దంతినెక్కి చుట్టును సకలపరివారములు నేనింపఁ దూర్యనాదంబులు రోధోంతరాళంబునిండ మెండువై భవంబున నూరేగునుండఁ బౌరకాంతలావంతఁజూచుటకై యత్యాతురముతో సౌధోపరిభాగంబుల గవాక్షంబుల దలుపు దెరచిచూచుటయు దిగంబరులై యున్న యాదంపతుల తెరంగున కంతరంగంబుల వేతెరంగులఁ బరితపించి సిగ్గున గవాటంబులు మూసుకొనిరి.

ఇట్లవిధిలేక యారాజు గొంతసేపూరేగి యంతటితో చాలించి యెల్లవారిని వారివారి నివాసంబులకనిపి భార్యతో నంతఃపురంబున కరిగి కేళీతల్పంబునఁ గూర్చుండి మెల్లన నిట్లనియె.

కాంతామణి! నేనింతదనుక గుట్టుబట్టితినిగాని యికనాపనోప వినుము నాకన్నులకు నీవు గట్టుకొనిన చీరగాని నేధరించిన వలువగాని గాన్పింపలేదు. నాయపకీర్తి వెల్లడియగునని యట్లంటిగాని యనియథార్థముగాదు. నీవును చీరసాగుసుగానున్నదని పొగడితివిగదా! నీకు యథార్థముగా నది గనిపించినదా? మనయిరువురనడుమ మరుగులేదు గదా యని యడుగుటయు నప్పడతియుగుట్టువిడచి మగనితోనిట్లనియె.

నాధా! మీరును, మంత్రియు మయుతీనున్నవారును నేసిన వసనంబులంజూచి మిగుల స్తుతిచేయఁదొడంగిరి. నాకాపశ్చేరమం దేమియు గాన్పించకున్నను మీకుఁగోచరమైన తెరంగుతిలకించి నా మాతయందుఁ బాతకం బాఠోపించి యాగుట్టువెల్లడిజేయక యట్లంటి గాని మీరును నేనును దిగంబరులమై యున్నట్టెనాకుఁ గాన్పించినది. ఇదియ యథార్థము. అని యామె పలికినతోడ నేయాతేనికలజ్జాకోధ మ్ములు మనంబుననొక్కసారి యావిర్భవింప నప్పుడే వేరొక వలువం ధరించి యమాత్యుని రప్పించి యతనితో నిట్లనియె.

మంత్రి! యాపట్టుసాలీలు పన్నినతంత్రంబు జూడఁగఁడఁగ పటముగాఁదోచుచున్నయది. నీవురెండు తేపలావలువలఁ బరీక్షించి తివిగదా? నిజముగా నీకవిగాన్పించినవేమోచెప్పుము! భయవడ కుము. మాకేమియు నందుగాన్పింపలేదని తమస్థితిని చెప్పినతోడనే మంత్రియు నయ్యా! తమరిట్లడిగినపుడు నిక్కముదాచ రాదు. గ్రామాధికారులు నేనాపతియుఁ దమకుగాన్పించెనని చెప్పినవిషయముల మనంబునఁదిలకించి యందేమియు నాకుఁగాన్పించకున్నను దత్ర భావంబున నట్లయ్యెనని మాతృదోషము స్థిరపరచి మొదట నట్లంటిని తరువాత దేవరవారే కనఁబడినవనిబాగడిస నేనునుబాగడితి. నాకంటి కేమియుఁ గానబడలేదిదియ యథార్థము. పరువులోపమగునని బాంకిన తప్పసైరింపుడని వేడికొనియెను. అప్పుడారాజు తలఁ గంపించుచు నప్పుడు నేనాపతిని గ్రామాధికారులను మరియుం దనతోఁబట్టుసాలీల లోగిలిలోనికివచ్చిన పెద్దమనుష్యులనుఁ బెక్కండ్రఁబిలిపించి యా బట్టలవిషయమై మంత్రినడిగినట్లు వారిసడుగుటయు వారును నట్లై యుత్తరముజెప్పిరి. అప్పుడప్పతి ముప్పిరిగొను కోపంబున నాకవటపు పట్టుసాలీలఁ బట్టితెండని యమదూతలంబోని కింకరులం బనిచి తానును భార్యయు వస్త్రహీనులై యూరేగిన తెరంగంతరంగంబునఁ దిలకించియగ్గలమగుసిగ్గునఁదల వాల్చి పెక్కుగతులఁజింతించుచుండెను.

రాజభటు లతిజవంబున నాకపట కువిందులున్న మందిరంబున కరిగి యందునందడియేమియు లేమింజేసి సందియమందుచు లోనికిఁ జోయి చూడ నెవ్వరునుగాన్పించ లేదు. మఱీయు నాశూన్యగృహము నలుమూలలు వెదుకగా నొకచో నొకపత్రిక దొరకినది. దానిం గైకొని వాండు)వెండియు నన్నరపతియొక్కకుంజని యతనిలోనిట్లనిరి.

దేవా! సంతతము నపూర్వవ ప్రదర్శనోత్సుకలగు పౌరుల కోలాహలముచే నాకాశ్రమయెందు నాభవనమిప్పుడుశూన్యమై యున్నది. అందెవ్వరునులేరు. వారిసామానుసైతమేమియుఁగాన్పింప లేదు. ఆమాయావు లెచ్చటికో పారిపోయిరని తలంతుము. వెతక వెదక నొక మూల నీపత్రిక గనంబడినది. ఇదివాండు)వ్రాసినట్లై యున్నది. చూడుండని పలుకుటయు విస్మయమందుచు మంత్రిదానిం గైకొని యెల్లరు విన నిట్లుచదివెను.

“మహారాజశ్రీ యపూర్వదుర్మార్గ చర్యాభిలాషులైన కాసీన మహారాజుగారికి

కపటపు పట్టుసాలీలు వ్రాసిన యాజ్ఞయేమనగా—

నీవు లోకవిరుద్ధమగు మార్పులఁజేసి ప్రజలఁబెక్కు తెరంగుల బాధించుచుంటివిగాన నిన్నువంచించియదిమాన్పించుటకై యిగ్రదు నిచేఁ బంపఁబడినదూతలమైన మేము నీకిట్టి యవమానముగలుగఁజేసి యదృశ్యులమైతిమి. ఇటహిందనైన బుద్ధిగలిగి యట్టివిపరీతపుశాసనము మాగుప్పజేసికొని సుబుద్ధికిమరల మంత్రిత్వమిచ్చి న్యాయంబుగ రాజ్యమేలుము. లేకున్నమాయాజ్ఞ తిరస్కరించినట్లు భావించినన్నిఁ బెక్కు చిక్కులంబెట్టి రాజ్యభ్రష్టునింజేయుదు మిదియముమ్మాటికిని యాజ్ఞ.”

దేవదూతల చేవ్రాని.

అనిచదివిన రాజు మిగుల భయపడి యోహా! మనమార్పు ఇంకొనికి సైతము విరోధముగా నున్నది కాఁబోలు ! త్రిలోకాధి

పతియగు సురపతితో ద్వేషము బూని యెవ్వఁడు రాజ్యము చేయ గలఁడు? ఇకఁజాలు నతనియాజ్ఞ శిరంబునం బూనఁదగినదే. కనుక యిప్పుడరాత్రిరాత్రిగాఁ బగలు పగలుగానెంచి వ్యాపారములు జేయఁబ్రజల కాజ్ఞాపత్రికలు వ్రాయుఁడని మంత్రీకాజ్ఞాపించి యిప్పుడ సుబుద్ధిని బిలువనంపి యతని యిస్తానుసారముగా మును ప్రాలె రాజ్యం బేలుచు సుఖంబుండెచు.

అనియెఱిగించి మణిసిద్ధుఁడు గోపాలా! యిప్పుడు చల్లబడినది. నడువవలసిన సమయ మయినది. కనుక కావడి యెత్తుము. తదనం తర కథావృత్తాంతము పెద్దదిగ నున్నది. ఇప్పుడుతేలడు రాత్రి మజిలీలోఁ బూర్తిగాఁ జెప్పెద ననుటయు నక్కఱా శేషము విను టకు మిగులఁ దొందరగలవాఁడై వాఁడలేచి కావడి యెత్తుకొని నడువసాగెను. యతీండ్రిండును మానంబవలంబించి ప్రణవాక్షర జపముఁజేసికొనుచు విశ్వేశ్వరాయ త్తచిత్తుండై నడువఁ దొడంగెను. అట్లు వారతిజవంబున నడుచుచు సాయంకాలపు మజిలీచేరిరి. అం దొకసత్రంబున బసజేసి భోజనాది సాయంకాల కృత్యములు నిర్వర్తించిన పిమ్మట నమ్మణిసిద్ధుఁడొక పరిశుద్ధ ప్రదేశంబునం గూర్చుండి శ్రీధాళుండై యున్న శిష్యునకుఁ దరువాయి కథ చెప్పందొడంగెను.

రెండవ మజిలీకథ.

వినుమట్లు మాయావస్తుములు ధరించి రాజుగారూఠేగింపున కఠిగిన వెనుక వరప్రసాదులట్టి చీటినివ్రాసి గోడకంటించి తమ సామగ్రి గుఱ్ఱంబులపై నద్దకొని యయ్యుత్తమాశ్వములెక్కి యొక లెరుగకుండ సుత్తరమార్గంబునంబడి మును ప్రాలె నతిజవంబునం

బోయిరి. అమూర్తంబునఁ గడునడవి బలసియుండుటచే నరుగనంకట మైయున్నను వెరువక వారు వారువముల నేకరీతి నడిపించుచు నడ్డమువచ్చిన క్రూరసత్వంబులఁ బరిమార్చుచు ఫలాహారములచే నాకలి యడంచుకొని మూఁడుదినము లేకరీతి నడిచిరి కాని తెరపి కాన్పించినదికాదు.

మూఁడవనాఁడు మధ్యాహ్నంబున వారు పిపాసావివశ్చలై యరుగుచుండ దైవవశంబున నొకచో మధుర సలీలవిలసితమగు సరోవరము తీరంబున శాఖాంతకర్షిత దిగంతమగు వటస్పృక్ష మొండు నేత్రపర్వముగావించినది.

దానింజూచి మిగులసంతసించుచు నాపురుషశ్రేష్టులందొకచో గుఱ్ఱములదిగి మార్గాయాసంబు వాయ నత్తటాకంబున జలకేళిం దేలి యందు వంటజేసికొని భుజించిన వెనుక శీతలసాంద్రచ్ఛాయాభి రామంబగు తత్రప్రదేశంబునఁ దత్సరోవర కమలముకుళ సౌరభచోర కంబులగు మలయానిలకిశోరంబులు మార్గశ్రమంబవనయింపహాయిగ నిద్రించి కొండొక నడికి మేల్కని యల్లన నాచాదప్రోఛాయంబుదిల కించుచు నాలుగుదిశలను వ్యాపించియున్న శాఖలు నాల్గింటికి నవసానము గాన్పింపమి మిగుల వెరఁగండుచు ఆహా! యీవటవృక్షమెంత వింతగా నున్నదో చూచితిరా? ఇందు మనమెన్నఁడునుజూడని విచిత్రపుష్పక్షులెన్నియో కులాయంబుల నిర్మించుకొని హాయిగా విహరించుచున్నవి. మఱియు నుక్కుకంబముల వంటి యూడలచే భరింపబడి నలుదిక్కుల కొసలారయుతలంపునబోలె వ్యాపించియున్న యిన్నగశాఖలంబడి శృంగాటకంబునఁబలె నిరాటంకంబుగా శకటంబులు సైతము బోవచ్చునుగదా! అని పెక్కుతెరఁగుల నామ్రాను సోయగము వర్ణించుచుండ రాముఁడొక యుత్సాహంబు మవంబునం దీపింపవారితో నిట్లనియె.

తమ్ములారా ! ఈకొమ్మల పొడవెంతయున్నదో చూతమే !
 యనుటయు వారు నల్లయైన పిమ్మట వెండియు నతండట్లయిన
 నెల్లర మొక్కొక్క శాఖం బరిక్షించినచో బెక్కుదినములు వట్టును.
 నాంబుఁడు తక్కఁ దక్కిన నలువురము నాలుగుకొమ్మల
 వెంబడిపోయి యాదెననున్న విశేషంబులం దెలిసికొనివత్తము. అప్ప
 యనంబున కారుచూసములు గఱు వేర్పరచుకొనియెదము ఏపాటి
 వింతలు గాన్పించినను నమ్మితి నాటింపక మరల తగువు మొదలు
 చేరవలయు. అందరును జేరుదనుకఁ దక్కినవారిప్రదేశముననుండఁ
 దగినది. ఇదియ ముమ్మాటికిని ప్రమాణముని యొకరిచేతిలోనొకరు
 చేయివైచుకొని తురగములను వస్తువులనుఁ గాచుటకై నాంబుని
 నాతరు మూలంబున నుండ నియమించి తూర్పుదెసకు వసంతుఁడును
 దక్షిణమునకు రాముఁడును బళ్ళిచును నగు బ్రవరుండును మత్తర
 దిశకు దండుఁడను నాకొమ్మలెక్కిపోయిరి.

వ సం తు ని క థ .

అందు రాజకుమారుండు తూర్పుదెస కఱిగిన కొమ్మమీఁద
 భూమి మీఁదవ్రాలె రెండహారాత్రంబులు నడిచెను. పిమ్మట నిలువం
 బడి నడుచుటకు వీలులేక చేతులం గూడ మోపుచు నాలుగుదినములు
 నడిచెను. పిమ్మట రెండునాళ్లు లంతకన్న సన్నమగుట మఱియు
 బ్రాకినడువవలసివచ్చినది. ఇట్లు ఎనిమిది దినములు నడచునంత
 నాకొమ్మయవసానము గాన్పించినది. ఆచివర నిలువంబడి చూచిన
 నొకవింత గనంబడెను. మొదటఁ బ్రళయకాల వాతూలసమాలోల
 కాల జీమూతమాలికవలె నలు దెసలం గ్రమ్ముధూమమ్మును అంతలో
 నాధూమస్తోమం బద్ధశ్యమై తదంతరమునుండి ప్రబంధమభ్యందిన

మార్తాండ కిరణప్రకాండ సముద్దీపిత వీతిహాత్ర ప్రజ్వలజ్వాలా
 మాలికల పోలికను నాలుకలఁదెరచికొని దెసలావరించు పెనులేబి
 బును అదియుఁ జూడఁజూడ నగోచరంబై విద్యుత్ప్రభావిభాసురా
 భ్రంలిహోగ్రంబులగు కార్తవ్యరమయ సాధచయంబులునుఁ
 గాన్పించినవి.

అప్పుడు వెరఁగువడి యతఁడోహో! ఇదియొక పట్టణమువలె
 నన్నది. మొదట గనిపించిన వికారములన్నియు నేతన్నగర ప్రభావ
 టలంబులే! మేలు మేలు! నాకింకను మొదలు చేరుటకు జాల
 గడువుగలదు కావున నింతలో నీపురవిశేషంబు లరసివచ్చెడఁగాక
 యని నిశ్చయించి యల్లననాశాఖాగ్రంబునుండి పుడమికిదిగి ధైర్య
 సాహసంబులే తనకు దోడులై యుండ నాపట్టణమున కరిగెను.

అందొక మాసవుఁడుగాని జంతువుగాని పక్షిగాని కనంబడ
 లేదు సాహసముతోఁ బరము ప్రవేశించి యాసాధంబుల తలుపు
 లన్నియు ముద్రానిగళఘటితములై యుండుటంజూచి యెన్నఁడును
 జనసంచారము లేనట్లు తోచినతోడనే యతండు ఔరా! ఇది
 మునుపుచూచిన కాసీనుని నగరముకన్న చిత్రముగా నున్నదే.
 అతనికన్న బుద్ధిమంతుఁ డీపురమేలుచున్నవాఁడు గాఁబోలు నిదియుం
 జూచెదంగాక యని యప్పురవీధులంబడి నడువసాగెను. అందలి
 గృహములన్నియు నేకరీతిగా నుండుటం బట్టి తిరిగినవీధినే తిరుగుచుఁ
 జూచినగృహమే చూచుచు ననేకవిధంబులఁ బరిభ్రమించి పెక్కు
 తడవా వీటి మేటి వీధులన్నియుఁ దిరిగెను. వచ్చిన వీధియుం బోయిన
 వీధియుఁ దెలిసినదికాదు.

అట్లు తిరుగుచుండఁ గొండొకవడికి కొత్తవీధి యొకటి కనం
 బడినది. దీని వెంబడిబోయి యెవ్వరునుఁ గనఁబడకపోయినచో మగిడి
 చనియెదంగాక యని నిశ్చయించి యావీధింబడిపోవుటయు నందుగూడ

మునుపైలె నెవ్వరును గణంబడలేదు. అంతకుమున్నుచూడని గొప్ప కోట యొకటి గాన్పించినది.

దానింజూచినతోడనే యతని కెడద నొకవిధమగు వేడుకబాడ ముటయు నిందుండప్పక జనులుందురని తలంచి యక్కోటగుమ్మ మరయు తలంపునముమ్మారు దానిచుట్టు దిరిగెను. ఎందును ద్వారము గాన్పించినదికాదు.

దానికతం డొక్కొంత చింతించి యిట్టి కోటలోపలకు మార్గ ముండక పోవునా? యెద్దియేని గుప్తముగా నుండవచ్చు నమ్మఱుగు తెరవర సెదంగాకయని మఱియు మఱియున క్కోటచుట్టును దిరు గుచు నేల నెరియలంబరిశీలించుచుండ నొకదండ నొకగొణ్ణెము గనం బడుటయు దానింబట్టుకొని పైకిలాగినతోడనే యొకగుమ్మము తెరవఁ బడినది. అది గుహలాగుననున్నను నదియే కోటలోనికి మార్గముకా వచ్చునని నిశ్చయించి ధైర్యంబున నందుఁజొచ్చెను. చీకటిచే కొంత దనుక నతని కేమియుఁ గాన్పించినదికాదు. నడువనడువ మఱల వెల్తురు గానంబడ దొడంగిన సంతసించి యతండు చివర కామార్గముననే కోటలోఁ బ్రవేశించెను.

అయోమయం బగు నక్కవాటం బతండు గోటలోఁ బ్రవేశింపిన వెంటనే యెప్పటియట్ల మూసికొనిపోయినది. కోటలోఁ బ్రవేశించిన యతనికి ఖైదట నెవ్వరును గాన్పించలేదు. ఒక యుద్యానవనము గానంబడినది.

అదియు మధురఫలరసాస్వాదన రతమదశుకపిక ప్రముఖ శకుంతసంతాన స్వానగాన లనమానంబులగు పాదపకాయమానం బుల నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనువల్లరీ సల్లలిత లతా వితానంబులకుఁ బోదులగు వేడులఁ జలయంత్రీవర్ధిత ద్రుమ కమనీయదళకిసలయ ప్రసూన రసపానలోల కోలంబకదంబ ఝంకార ముఖరితంబై

యుంటఁదిలకించి జనసంచారంబు లేక యిట్టిమనోహరోద్ధ్యానవనంబుండనేరదని నిశ్చయించి యందువిసరు శీతలమందమాకుతముల మార్గాయాసమువాయ నల్లన నత్తోటందాటి మఱియుం గొన్ని వాకిళ్ళుగడిచి విచిత్రవస్తు నిస్తులాలంకృతంబులగు ననేక భవనంబులఁగాంచియు మును ప్రాలెసందెవ్వరింగానక విభ్రాంతస్వాంతుండై అయ్యో! ఇట్టి దేవతాభవనంబుల జనులు లేకుండుట కెద్దియో కారణంబని మఱియు మఱియుం దిరుగుటయు దేవసభం దిరస్కరించు నభయొకటి నేత్రపర్వముగావించిన నచ్చటికరిగి దానియంకారమున కచ్చేరువందుచు నక్షుడిక్కులం బరికింప నొక దెస సోపానంబులు గానంబడినవి.

అమ్మెట్లెక్కి పోయిన మునుజూచినసభకన్న వింతయైన రవిరహితమగు మందిర మొండు గానంబడియెను. దానిందిలకించి మూలనున్న యున్నతసోపానంబులంబడి యరుగుటయు సంతకన్న వింతయగు నిశాంతమొండు చూడంబడినది. ఈరీతి నాఱుమేడలంగాంచి యందద్భుతమైన యలంకారముగాక మరియెవ్వరిం గానక దైర్యంబున వెడియుం జూచెదంగాక యని యందున్న నారోహణశ్రేణి మీదుగా నెక్కుటయు వేరొక్క చక్కని యంఘ్రము జూడనయ్యె. అదియునదివరకు జూచిన నికాయములకన్న రమణీయమగు నలంకారమున శోభిల్లుచుండుటం జూచి యిందుఁడప్పుక జనులుందురని నిశ్చయించి లోని కరుగుటయు నాభవనాంతరంబున హంసతూలికా తల్పమున నిద్రించుచు ననన్యనామాన్యలావణ్య మాన్యయగు కన్యయొకరిత యతనికి నేత్రపర్వము గావించినది.

అక్కాంచనగాత్రిం గాంచి మేనుపులకింప నట్టి నిలుచుండి యతం డాహా! యివ్వరారోహను గేహాలంకారమునకై చిత్రకారుండు బంగారునంగావించి యిట్లుంచెఁగాఁబోలు. నిజముగా నిట్టికాంతలు

లోకాంతరములయందై నంగలిగి యుండురా ! కలిగియున్నచో నట్టి యన్ను మిన్నలఁ గాంచువానిదిగనా భాగ్యమని మఱియుందిలకించి యప్పుంకేరుహాననపై నిజాలోకన జాలంబులు నెరయజిమ్మి యాహా ! యిప్పుడ నాకట్టి భాగ్యము సమకూరినట్లు తోచుచున్నదే ! ఇది చిత్రంపువొల్లంటియనుకుంటిఁగాని కానియట్టు నిట్టూర్పులం గదలు తదీయపయోధరంబులే నయనబంధువులయి చెప్పచున్నవి. కాదు కాదు. అదియుం జిత్రకారకుని రచనా చమత్కృతియే కావచ్చు. భ్రమసితిని లేనిచో నిట్టి విజన నికేతమున నేకతమున నేకతముయిట్టి మనోహరగాత్రీనివసించెడిని ? అని యాసందియము వాయ డాయం బోయి యప్పుఁబోఁడిమేనిపైఁ గేలిడి యక్కుసుమగాత్రీ గాత్రీ స్పర్శసఖంబభీనయించుచు నారా ? యేమి నాభాగ్యము ఇప్పొన్ని కొమ్మ బంగారుబొమ్మ యనుకొంటిని కాదు. నిజమైన వొల్లంటియే మేలుమేలు. నాకుఁగన్నులు గలిగి నందులకు నేటికిఁగదా సాఫల్య మైనది.

ఇక్కన్నియ పన్నగ పన్నగవేణియో, యచ్చరమచ్చకం టియో విద్యాధరవిదుమాధరియో, గంధర్వపర్వేందువదనయో, కిన్నరకిన్నరకంఠియో, శక్రచక్రవాకస్తనియో, సాధ్యహరిమధ్యజ్ఞా సిద్ధపల్లవపాణియో, రంభారంభోరుప్రౌ, యక్షగజగామినియో, భాస్వరకాతస్వరగాత్రీయో, రతియువతియో కావలయుఁ గానిచో మానిసిపోయాండ్రకీ సోయగము గలదే.

అని పెక్కుగతులనాచక్కెరబొమ్మమేని సొంపు నాపాద మస్తకము వణించుచు నట్టెయయ్యెలనాగచెక్కిలి గ్రీకుక్కున దద్దయుంబ్రీతి ముద్దు పెట్టుకొని యనాఘ్రాత కుసుమమగు నక్కి నలయపాణి మేనిపోత్తునాకత్రైనేనిఁజిత్రభవుంబరిచరుంగా జేసికొననే యని మదనవేదనా దోదూయమానమానసుండై యప్పల్లవపాణి

నల్లన లేపబోయియు నిద్రాభంగంబు సేయినోపక తడబడుచుండ నింతలో నత్తలోదరియదరిపడి లేచినది.

అట్లులేచి యెదుర మదనసుకుమారుండగు నారాజకుమారుం గాంచి యాయించుబోడి మేచుబులకింప విభ్రాంతస్వాంతయై యొక్కింతసేపేమియుం బలుక నేరక, ఏమీ? యిది నాకు స్వప్నమా? కాదు. జాగ్రదవస్థగానేయున్నది ఈగృహంబున నున్న వస్తుజాలంబు లన్నియుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూచుచుంటినే? ఇదిగో నాకన్నులు తెరవబడియే యున్నవి. ఈయేకాంతప్రదేశమునకు వసంతుంబోలిన యీపురుషరత్నం బెట్టువచ్చెనో! మదీయభాగ్యదేవత యిట్లుపుత్తైచె నేమో యరసెదంగాక యని యెట్టకేలకుఁచికన్వరంబున నతనితో నిట్లనియె.

ఓ మదవతీ మదనా! నీవదనంబు జూడ మిగుల సుకుమార వంతుఁడవుగాఁ గాన్పించుచుంటివి. నీవిక్కాంతారంబున నేకాంత ముగా నున్న యీరాక్షస శుద్ధాంతమున కెట్లువచ్చితివి? నివాస దేశంబెద్ది? భవదీయ నామాలంకృతంబులైన వర్ణంబుల వివరించి కర్ణానందం బాపాదింపుము. మద్దత్తంబగు నాతిధ్యంబంగీకరించి నన్నుఁగృతార్థురాలింగావింపుమని వినయంబునఁ బ్రార్థించినం దదీయమృదుమధుర మనోహర పికన్వర వికన్వర వచన స్రవణకుఁ బరవశుండై యారాజనందనుం డొక్కింత తడవునకొడలెఱింగి యయ్యంగనామణికిఁ దనవృత్తాంతబంతయు నెఱింగించి మఱియు నిట్లనియె.

యవతీ! భవదీయకులశీలనామంబులెఱింగినపిమ్మటగాని యేత చాతిధ్యం బంగీకరింపరాదు. ఇయ్యడవినడుమ నీయంతిపురంబునకు వన్నెయిడుచు నొంటిగా నీవుంకుటకుఁ గతంబేమి? నిన్నుఁగన్న తల్లిదండ్రులెవ్వరు? నిన్ను భార్యగాఁబడసిన ధన్యుని యభిదానమెద్ది?

ఇది రాక్షసశుద్ధాంతమంటివి. ఆరాక్షసుండెవ్వడు? ఇవ్వజననగర మెవ్వరిది? నీవు వనదేవతవని తోచుచున్నది. యథార్థము వక్కాణింపుమని యడిగిన సంతసించి యప్పడతి యిట్లనియె.

ఓమహారాజకుమారా! మదీయవృత్తాంతం బాకర్ణింపుము. నాపేరు కళావతి. ఇవ్వజననగర మొక బ్రహ్మరాక్షసిచేబాలింపఁబడు చున్నది. ఆరాకాసియనేక దేశంబులనుండి దోచికొనివచ్చిన సామ్రాం తయు నీనిశాంతములనునిచి బీగములువైచుచుండును. మరియువారం బునకొకసారి వచ్చి యిచ్చట మేడనొకటి గట్టి తెచ్చిన విత్తం బం దుంచి ముద్దులువైచి యేగుచుండును. ఈసౌధంబులన్నియు నట్లు కట్టినవే. అదియొకనాఁడు దేశాటనంబునకై వెడలి నాజన్మభూమి యైనయవంతి దేశంబునంబడి మహా మారియుంబోలె యందలి ప్రజలఁగసిమెనంగి తదీయ దేశపాలకులగు మదీయ జననీ జనకుల కృపలేక నాకలోకంబున కనిచి రెండేడ్ల ప్రాయంబు గలిగి బంగరు తొట్ట నిట్టటు కొట్టకొనుచున్న నన్ను మాత్రమాత్రము నొందిం పక తద్దయుంబ్రీతి ముద్దిడుకొని యత్తోట్టతోడ నన్నిక్కడకుఁదీసి కొనివచ్చి కన్నకూతురుంబలె బెనుచుచుండఁ దల్లిదండ్రులమరచి నేనింతదాననైతిని. దానినేతల్లియని నమ్మియుంటిని. మాయమృయు వారంబున కొకసారి వచ్చి రాత్రుల నాకుఁబెక్కువిద్యలం గరపుచు విదేశంబులం జరుగు వింతలగువృత్తాంతముల నెఱింగించుచు నిట్టి యరణ్యంబున నున్నను లోక పరిపాటి యంతయు నాకుఁ జూచిన దానికన్న నెక్కుడుగాఁ తెలియజేసినది.

దానంజేసియేసుమీ! నేనింతకుమున్ను పురుషుల నెఱుగకు న్నను మిమ్ముగన్నతోకనే మర్యాదగల పురుష రత్నమని యూహిం చితి. ఈరక్కసి లోకంబువ నెక్క డేవింతయగు వస్తువున్నను నాకుఁ దెచ్చియిచ్చుచుండును. మాకోటలోనున్న విచిత్రవస్తువులు

నాకలోకంబులో సైతము లేవని చెప్పగలను. మాయమ్మయు నిన్ననే దేశాటనమునకై యరిగినది. మరియు నేడుదినములదనుక రాదిది య మదీయవృత్తాంతము నేడు మచ్చాగ్యవశంబున మిమ్ములఁ బాడగంటినని పల్కుచు విభ్రమవిలోకనంబు లతని వదనపద్మంబునం బరగించిన నించు విల్కాడు పూముల్కులఁ జురుకు నెడద నాటనేయుటయు నాపురుషసింహుఁడు మోహమాపనేరక యమ్మగు వనుఁ బిగియారఁ గాఁగలించుకొని చెక్కిలిముద్దిడుకొనిన నవ్వనితయుఁ దత్తదనుగుణ్య వృత్తుల మెలంగుచుఁ జిత్తంబిచ్చినది.

పిమ్మట నక్కనకాంగి యప్పరుషపుంగవు నభ్యంగనమార్పి తననూదవిద్యాపాటవంబు తేటపడ నతివిచిత్రములై నపిండివంటలతో రుచినంపన్నంబై నయన్నంబుఁ బెట్టినది. భోజనంబై నపివ నయ్యిరు వురునొకవిహారమందిరంబునం గూర్చుండి కప్పురపు వీడియము వైచు కొనుచుఁ గొంతదనుక నిష్టగోష్ఠిం బ్రొద్దుపుచ్చిరి. మఱియు నత్తరు ణియు వివంచి ధరియించి పాణికంకణ ఝణత్కారంబు లెనంగ సప్తస్వరంబులను రాగంబు బెరుగఁ బెక్కురాగంబులను జంత్ర స్వరములతో గంఠనాదంబుమేలగించి రాలగగున్బుగాంధర్వంబు వెలయించిన నగ్గానంబున మానసంబు నీరుగాఁగ నన్నరనాథసూనుఁ డోహోయని యచ్చెరువందుచు నాపల్లవపాణిని మఱియు మరియుఁ గాఁగలించుకొనిముద్దు బెట్టుకొనుచుఁ బెక్కు తెరంగులనన్నాతి మాన సము గఱుగఁజేసెను. ఇట్లయ్యిరువురకు మదనుండు సమాచుండ్లై యున్నకతంబునవారు బెద్దయుంబ్రొద్దు నొడలెఱుంగని కామా వృత్తులందగిలి విచిత్రబంధంబుల రతికేళిం జేలిరి.

చ. పొడమిన నాఁటనుండియునుఁ ♦ బూరుషు పోలికయే యెఱుంగక య్యడవి వసించి లోకవిష ♦ యంబుల నేమియుఁ జూడనట్టి య ప్పడతి వసంతుని స్సకల ♦ బంధములన్ననుకేళిఁ దన్నె నే ర్పడ నహంబుగాదె రతి ♦ పాటవ మారయ నాఁడువారికిఁ.

మఱియు ననేకవిచిత్రములైన సాధములను, నవరత్న శోభావిభ్రాజమానంబగు నభాభవనంబులను బహువిధ ఫలతరుమంక మండితములయిన యుద్యానవనములను, జలయంత్రవర్ధిత కుసుమకి నలయదళవిలసితములయి తావుల వెదఁజల్లు పూవుందోటలను విహారంపుచు స్వర్గసౌఖ్యంబుల మాటుపరచు కోటలో నమ్మేటి బోటిలో నంగజ విద్యాపాటవంబు దేటపడ నేఁడుదివనంబు లొక్కగడియగా గడిసిన నయ్యతివయు నతని చతురతకు మెచ్చుకొనుచు నారక్కసి వచ్చు సమయం బాసన్నంబగుటయు నతనితో నిట్లనియె.

నాధా ! నేఁడు దిననాధుం డపరగిరి శిఖరంబు నధిరోహించిన తోడనే వేడుకతో నిక్కడ కద్దానవి యే తెంచెడిని ? నీయునికి వినినచో నొడల ననువులు నడలఁజేయక మానదు.

దానఁ బెక్కుగతులఁ గొనలు సాగుమనయుత్సాహం బంతయు నుత్సన్నంబయ్యెడుంగదా. కావున నారక్కసి యిక్కడనుండి యరుగుదనుక నిన్నొక గృహగోధికంజేసి భిత్తినత్తించెదను. అప్పాట వంబు అన్ని శాటినివలనం దెలిసికొనినదే యంతదనుక సైరింపుమని పలికి యక్కలికి యట్లుకావించినది. ఇంతలో బ్రహ్మాండకరండంబు పగులనార్చుచు నారాకాసి యాకాశమార్గంబున నేతెంచిన నమ్మదవతి యెదురేగి పదములంబడిన నదియు నప్పడతి జడుపుడిపి లేవనెత్తి ముద్దిడుకొని పెక్కుగతుల గారవించెను. మఱియు భోజనంబైన వెనుక తన కవ్వనిత చరణంబు లొత్తుచుండ వెనుపాన్పునఁ బంకుకొని తాను జూచివచ్చిన వింతలన్నియు నక్కన్నె కెఱింగింపుచు నలుదెసలం బరికించి యల్లన నిట్లనియె.

బోటి! నేఁడు మనలోగిటిలో మానిసివాసన వైచుచున్నదేమి ? లాతివార లెవ్వరేని రాలేదుగదా ! వచ్చిన వాక్రువ్వ మాకూర్పల కొివ్వుడిగింతు ననుటయుఁ గవటంబున నక్కటి లాలక యిట్లనియె.

అమ్మా! యీనట్టడవిలోని కెట్లు మానవులు వత్తురను కొంటివి. వచ్చినను గుట్టుతెలిసి కోటలోనికి రాగలరా? నేను మాత్రము మానిసినిగానా? నాకంపు నీకు బెట్టగింపుగాదా? నన్ను బరిమార్చినం బరిమార్చు మింతకన్న వింతవారు లేరనుటయు నామాటల నయిరింపక పశ్చాత్తాపచిత్తయై కూతు నోదార్చి రాత్రిశేషం బెద్దియో గొడవతో గడిపి తెల్లవారినతోడనే యాపువ్వుబోడిం దీవించి యారక్కసి యొక్కడికేనిం బోయినది.

పిమ్మట నాకొమ్మయు సంతనముతో జలకమాడీ సింగారించు కొని మరల వసంతునిఁ బురుషుంగాఁ జేసి పన్నెట జలకమార్చి మధుర పదార్థంబుల నాఁకలిదీర్చిన నప్పురుషుండు రాత్రియుం బగలను వివక్షలేక నేకరీతి శంబరాఠాతి కేళుల నానాతిని సంతోష పరచెను. వారికవ్వార మొకనిమిషమైనంగాలేదు. ఆహా! కామ ప్రభావంబు యుగాంతరంబులు గడచినను నల్లయుండునుగదా! విన మట్లయ్యిరువు రాకాసి వచ్చుదినంబు దక్క తక్కిన దివనంబుల నెల్ల నసమశరక్రీడల నీడులేని వేడుకతోఁ గడుపుచుండిరి. ఒక్కనాఁడవ్వేడుక కాఁడాచేడియతో నిట్లనియె.

అంగనామణి! మనమీ తెఱంగున మఱుంగువడి యియ్యడవి నడుమ పాముపడగ నీడనున్న భేకంబులవలె నీరేద్రీమృరి రాయిడి కడలుచు నెంతకాల ముండవలయును? ఎప్పుడోయిది యాకలి గొని యున్నప్పుడు తెప్పన నిన్నుఁగూడ భక్షింపక మానదు. క్రూరుల నమ్మవచ్చునా? మన మిన్నికావారిణి బారందప్పించు కొని జనపదంబుల కఱిగి స్వేచ్ఛావిహారంబుల సుఖంపరాజే యనుటయుం గటకటంబడి యక్కుటిలాలక మగనితో నిట్లనియె.

అయ్యో! మీరయ్యసురాంగన పరాకృమం బెఱిగివచో నిట్లనక పోదురుగదా! వినుఁడది మనమొందేగినను చెలిసికొని యొక

యడుగునవచ్చి యిరువురఁ గబళములుగాఁ జేసికొనకమానదు. వారంబున కొక్కఁరేయిగదా వనకు హాయితప్పియున్నది. ఊరక యిట్టిసుఖంజేల నేలపాలు గావింపవలయును? ఇంతకన్న జనపదంబులనేమి వింతలున్నవి? కావున నిట్టి యాలోచన మాని తద్దయుం బ్రీతినెల్ల ప్రాప్తుల నాతోనిందుఁ గ్రీడింపుఁడని పలికిన ముద్దరాలిం బెద్దతడవుబిగియఁగాఁగిలించుకొని యద్దూరదర్శి తదిష్టానుసారముగా మెలఁగుచు మఱికొన్నిదినము లరిగినవెనుక నొకనాడా చేడియతో నిట్లనియె.

కాంతా! నేఁడొక యేకాంతంబుగలదది యిట్లుని శంక నేయక నాచెప్పినట్లు చేయుదునని నాచేతఁ జేయిడునువేని నీకు వాక్రుచ్చెద ననిన నవ్వనితయు నవ్వుచు నాథా! యల్లకావించుఁ జెప్పఁడని యత్యాతురముతో బ్రతిమాలిన నతండును తానాలో చించిన రీతియంతయు నాతలోదరికి బోధించి యీరేయి నట్లడుగు మని ప్రేరేపించిన నయ్యించుఁబోడిము దానికారణ మెఱుఁగనేరక యడుగవలదని మున్ను చెప్పియున్నవాఁడు గావున మరుమాట పలు కక వల్లెయని మునువ్రాలె వల్లభుని బల్లింగావించి గోడనత్తించి యానక్తంచరివచ్చుదెన బరికించుచుండ నింతలో దానియూర్పులు చెవింబడుటయు నెదురేగి యుపచారపూర్వకముగాఁ దోడ్తెచ్చి భోజనంబు గావించిన వెనుక దానిచరణంబు లొత్తుమఁ దలవంచుకొని యెద్దియో తలంచుకొని పయ్యెట దడువఁ గన్నీరుగార్చుమఁ జింతింప దొడంగినఁ జూచి యోర్వజాలక యాపూర్వ జేవాంగన యిట్లనియె.

బాల్లంటీ! నేనింటలేనప్పుడు నిక్కొంటిగా నుంటజూచి బంటు తనంబున నెవ్వరేని యవమానంబు గావించిరేమో చెప్పుము. ఇప్పుడయప్పాపాత్ముల యొడ లడవిమ్మగములపాలు గావించెద. లేక నీకెద్దియేనిం గావలసియున్న వస్తువెఱిగింపు మది తిల్లోకంబుల నెందున్నను దృటిలో నీముందు దెచ్చిపెట్టెద. వేరెద్దియేని కారణమున్నచో నుడువు మూరక నాడెందం బాందోళనమునొంద నిట్లు

కుండెద వేమిటికి ? ఎప్పుడును నామానసం బలరఁ బెక్కులు వలుకుచుండు నీవు నేఁడిట్లు కన్నీరు విడుచుచుండుటకు నాచిత్తము తత్తరపడుచున్నది. వేగ నెఱింగింపుమని యారక్కసి పెక్కు తెరంగుల బ్రతిమాలిన నెట్లకేల కయ్యెలనాగ యిట్లనియె.

అమ్మా ! నేజింతించుటకు నీవడిగిన దానిలో నొకటియుఁ గారణముగాదు. వినుము నీవు పెక్కు దేశంబు లరిగి ఘోరకృత్యములఁ గావింపుచుండ, మాఁత్రీకులుగాని, తాఁత్రీకులుగాని, పరాక్రమ వంతులుగాని నీకెద్దియేని కీడు గావించినచో నేనేమిసేయుదును ? నాదేహ మీయడవిమ్మగములకు బలియియ్య వలసివచ్చునుగదా. నీవరిగినది మొదలు వచ్చుదనుక నాదేసం బరికించుచు నొంటిగా నెన్ని నాళ్ళీయడవిలో వసింపుదుచు ? నీవు రానినాఁడు నాప్రాణంబులు నిలుచునా ! నన్నుఁగాపాడు వారెవ్వరు ? ఇదివరకుఁ జేసిన హింసయు సంపాదించిన విత్తంబును చాలదా ? ఊరకేల గుమ్మరియెద వెల్లదినుముల నాకడనుండిన నుండుము. కానిచో నన్నుఁగూడ భక్షించియేగు మిదియమదీయచింతా ప్రకారమని పలికినవిని నవ్వియవ్వికటముఃఖ యవ్వనజముఖతో నిట్లనియె.

ఓహో ! “నలఁతా ! యిదియా నీచింత” చాలు చాలు ఈపాటి కూరకుండుము. నన్నుఁ జంపువాఁడీ మూఁడు లోకంబులను లేఁడు. నేనెక్కడి కరిగినను నాయూర్దాయము గోప్యముగా నిక్కడనే యున్నది. ఆమర్త్యమెఱింగిన వాఁడుగాని నన్నుఁ జంపలేఁడు. దానిం దెలిసికొన బ్రహ్మవశముగాదు. నేను బ్రతికియుండఁగా నీకొక యాపద రాసిత్తునే ? దీనికయి చింతించకుము. నిశాటుల కెల్లకాల మొకచోట నుండుట కులపరిపాటి గాదని పలికినవిని మరల నబ్బోఁటి యిట్లనియె.

అమ్మా ! నీయూర్దాయము గోప్యముగా నున్నదని యన్నంతమాత్రముననే నాకు నమ్మోదంబుగాలేదు. అమ్మరుంగు

తెరంగటింగిన పిమ్మట సరివడెనని తోచినచో మురిపెమండెనని తనకు మగఁడు బోధించినరీతిగాఁ బలికిన నారక్కసి యక్కపటం బెఱుంగక చెక్కిలి ముద్దిడుకొని కన్నీరు దుడుచుచు నప్పడుచుతో నిట్లనియె.

తస్వీ ! అట్లైన, విను మివ్విజననగరమున కుత్తరంబున నవ రత్నసోపాన మండితంబున, కనత్కనక వనజ కుముదకైరవకల్వార కమనీయ పరిమిళమిళితామృతోపమానజల కలితంబునై యొప్పు తటాకంబుగలదు. అక్కమలకరంబున స్నానంబుజేసి దాని ముమ్మారు వలగొని పడమరదెసఁజూడ నపూర్వమైన కడళీవనం బొండుగాన్పించును. అందొక్కొక్క బొదికి నూరేసి కప్పరపు టన టులు మనోహర ఫలదళ విలసితములయి పెక్కు దినుసులుగాఁ బొడ నూపును. దానినడుమ వింతలగు నాకులును ఫలములఁ గ్రీక్కిరిసి యున్న గెలలును గలిగిన బొదియొకటి కొమరు మిగిలియున్నది. అబ్బా దినున్న యనటులన్నియుఁ జెలఁగినచో నడుమనొక యినుపకవా టంబుజూపట్టు. దానిబీగము నీవు పరుండు పర్యంక పేటికయందున్నది. దాన నత్తలుపు దెరచినచో బ్రశస్తభిత్తికా ఘటిత నవరత్న వ్రభా నిరస్త తమస్సమూహంబగు పాతాళ కేహంబొకటి పటికంబురాల సోపానములతోఁ గాననగు. అందు సుందరమణిస్థంభ సంభావితం బగు మంటపంబున వ్రేలంగట్టియున్న పసిడిపంజరములోఁ బంచవర్ణ ముల చిలుక యొకటి గలదు. నాయాయుదాఁయము దానిలో నున్నది. దానికేమైనఁ బ్రహూదము సంభవించినచో నాకుఁ బ్రాణ హానియగుంగాని వేరొండు మార్లంబున మృత్యువు రానేరదు. ఈ రహస్యంబు చతురాస్యుడైన నెఱుంగఁడు, నాకుఁ బుత్రీకపు గాన నెఱింగించితిని.

ఇప్పుడైన నాకు వేరొండుచోట మరణంబులేదని నమ్మకము కలిగినదా యని తనజీవిత రహస్యవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించిన,

సంతసించి యాయించుబోడి యిట్లనియె. అమ్మా ! నేటికి నామనంబున మోదంబందినది. మున్ను గలిగిన యదటుడిగె. నీవింక జముని కడ కరిగినను భయము లేదని యానందమందుచున్న కూతురు బెక్కు తెరంగుల గారవించె. నింతలో దెల్లవారుటయు నానిశాటినికోట దాటి యెక్కడకేనిం బోయినది.

అంత నన్నెలంతయు సంతసముతోఁ దన కాంతుని గోధిత్వంబు వాయబోధించి యభ్యంగనా భ్యవహారాలంకారాది వ్యాపారముల దీర్చిన వెనుక నొక కనకమణిగణప్రభావిభాసితంబగు సభాంతరమునఁ గూర్చుండియున్న యవసరంబున నయ్యంబుజాక్షి తనకారక్కసి చెప్పిన వృత్తాంతమంతయు నింతయేనిఁ గొరంతపుచ్చక పూస గుచ్చినరీతి వాక్రుచ్చిన నచ్చెరువందుచు మందహాసంబున వదనం జలంకరింప వసంతుం డంతరంగంబునఁ బెక్కు తెరంగుల నాలోచించుచుఁ దనకపటంబు బోటికిఁ దేటపడనీక మఱునాఁడుదయంబున లేచి భార్యకెద్దియో మిషజెప్పి మాటుక వాటంబుదారి నక్కోటదాటి యుత్తరంబుగా సరిగిన గనక పద్మమనోహరంబగు సరోవరంబు గాన్పించినది.

అందుఁగుంకి ముమ్మారు వలగొనిన పిదప గనంబడిన కదలీ వసంబుజొచ్చి యెట్టకేలకు వెదకి యప్పెచుబాదింగనుంగొని కటారి ధార నేకవారంబున దాని నిర్మూలంబుగావించి యయ్యినుప కవాట మును జూచెను. దానివీగము దెచ్చుట మరచివచ్చెను గాన నత్యంత చింతాకాంతస్వాంతుడై యోహో ! యిప్పుడేమి మోసము రాబోవునోగదా ! తాళము మరచివచ్చితిని. మరలనింటి కరిగినచో నాలస్యమగును. అరక్కసికీపాటి కొంతపొడకట్టక మానదు. అది వచ్చినచో నన్నుఁ బరిమార్చును.

ఏమిసేయుదునని పెక్కు తెరంగులఁ జింతించుచు సలవాటు చొప్పున దనచొక్కాయిజేయిలోఁ జేయిడినఁ దాళముచెవి యొకటి

చేతికిఁ దగిలినది. అది పైకితీసిచూచి యోహా! ఇది నాజేబులోని క్షేట్రమునది. దీనికిసరిపడు నేమో చూతమని యదియందుఁదగిలించిన యమరుటయు సంతసించి యటునిటు తిప్పిన బీగమువచ్చినది, దాని కచ్చెరువందుచు దైవమే తనకీసహాయము జేసెనని పెక్కువందనములు గావించుచు నమ్మార్గంబునఁ బాతాళగృహంబు సొచ్చెను.

గోపాలా! వినుమత్తాళముచెవి యారక్కసి తనకావృత్తాంత మెఱిగించి యరిగినపిదపఁ గళావతి పరీక్షార్థమై దాని నప్పటికలో నుండి పైకితీసి చూచి మరల దానినందుంచ నశ్రద్ధగలిగి మంచము మీదనున్న మగని చొక్కాజేబులోవైచి నాయంగీ నతఁడుదయమువ వచ్చునప్పుడు దొడిగికొనెను. గానఁదాన నది తీయఁగలిగ లేనిచో నిష్కారణ మతండే మడియనలసినచ్చును.

వసంతుడఁట్లు పాతాళగృహము ప్రవేశించి మణికాంతులచేఁ బట్టవగలువలె నొప్పుచున్న యచ్చోట నలుదిక్కుల వెదకి మంట పములో వ్రేలంగట్టియున్న పంజరము జేరంజని తలుపుదెరచి చిలుకంబట్టనంతలోఁ దెలిసికొని యప్పలలాశిని దిశిలదువనార్పుచు నొక్కపరుగున వచ్చెను. గాని మొదట నతఁడు చిలుక కాళ్ళులు రెండును విరచెను. గాననది చెఱువుగట్టిన కాళ్ళువిరిగి పడియెను.

పదంపడి దానిరొక్కలు గంతమును నులిమి పారవైచి నదియు నయ్యవయవములు విరుగనార్పుచు గిలగిల దన్నుకొనుచుఁ బ్రాణంబులంబాసెను. ఆహా! పెద్దకాలమునుండి గాలుండువ్రాలె జీవజాలంబుల సమయించుచు నస్తోకగర్వోద్రేకమ్మున గుమ్మరు నారేద్రీమ్మరి కతనిచేతిలో చావు విధియించెఁగాబోలు. అట్టి దుష్టురాలింగొట్టిన యతని సుకృతము సురలుసైతము గొనియాడిరి. అట్లా ఘోరదానవిందునిమి యతండ త్తటాకంబున నొడలు గడుగుకొని యత్తైరంగాయంగన కరింగింప నతిత్పరితగతిఁ జనుడెంచెను.

అంతకుమున్న యన్నెలంతయు మానవాంతకురాలియార్పులు విని యోహో! ఇదియేమి నాతల్లి యకాలమునవచ్చుచున్నది. విపరీతంబెద్దియేని బుట్టుగుదా! నామనోహరుడొంటిగా నటవి కరిగెనే యతనియునికి వినివచ్చెనా? యేమి మోసము గావించునోగదా యనుచు మరికొంతతరి కయ్యడలు వినరామికి నెడదడడబడ దాను మున్న దీసిన తాళపుచెవిని వెదకి కాన కయ్యో! నానెయ్యంపు జనని బ్రతుకేమయ్యెనోకదా! అకటా! నన్ను బుత్రికయని నమ్మినాకుఁ దనమనువు మరుగుతెరం గెఱింగించెనే! నేను నామగని కపటంబెరుంగక స్త్రీచాపల్యంబున దాచలేమి నాగుట్టు చెప్పితిని. దానికేమి మోసము గావించెనోగదా యని కన్నీరుమున్నీరుగారఁగా బెక్కుగతుల జింతింపుచుండెను.

ఇంతలో నావనంతుండయ్యింతి యంతికమునకుఁ వచ్చిన నంతనముతో నెదురేగి, పదముల కెరగి యుచితోప చారంబులు దీర్చిన వెనుక సామీ! యేమియింత యాలస్యము చేసితిరి? అకాలమున మాతల్లి ముఖిఘోషము వినఁబడియు, నణఁగినది. దానిని మీరు చూడలేదుగదా యని యడిగిన నవ్వుచు నతండు ప్రేయసీ! ఇప్పుడు నీజనని తటాకతీరమునఁ బెద్దనిద్దురఁ జెందియున్నది. చూచి వత్తువు గాని రమ్మనిన నవ్వనిత యదేమి యట్లనుచుంటిరి. నిజము చెప్పడు నాగుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవని యత్యాతురముతో నడగిన జరిగిన కథయంతయు నెఱింగించి మిగుల పలవించు నయ్యించుఁబోడి నోదార్చువాఁడై యతం డిట్లనియె.

మోహనాంగీ! అట్టిరాకాసి తల్లికై తల్లడించు నీవంటి వెంగలి యెందైనంగలదా? ప్రజలతోఁ దల్లిదండ్రిలఁ బరిమార్చి తన్నెల్ల కాలము బందీగృహంబునం బడవైచిన రక్కసియెడ మక్కువగల నీబుద్ధిలోలతఁ పెక్కుగతుల నెన్నదగి యున్నదే. చాలుచాలు

నీపాటికి నూరకుండుము కాటుక మోముతమ్మిఁ గ్రమ్మఁగన్నీరు వెదజిమ్ముచుఁ నేటికి పరితపించెదవు? తాటికివలెఁ దటాకాంచలమునఁ బడియున్న దానియాకారము జూచినంత నాకును భీతివృథమి నది. నీవెట్లు దాని మాత్రగా నెంచి భయపడక సంచరించితివ్రా యెఱుంగ. దీనిమరణంబు మనకుఁగాక త్రిలోకంబలకును సుఖకరమని నమ్ముము. అనుదిన మనేక జంతువులఁ గృతాంతు నంతి కమ్మున కనుచు దనుజకాంత నంతంబుఁజేసిన నాకుఁ బుణ్యమేకాని విశ్వాసఘాతుక పాతకంబు రానేరదు.

దైవకృపచే మనచిక్కలు వాసినవి. ఆనంద మండుమని యూరడించిన మగనిన చనంబుల శోకంబపనయించుకొని యక్కాంత యొక్కసారి దానిక శేబరము జూపింపుమని వేడిన నంగీకరించి యితం డయ్యంగనను జయ్యన నయ్యెడకుఁ గొనిపోయి తటాకాంచలమున ఘోరముగాఁ బడియున్న దాని మేనుజూపించినఁ బెంచిన మోహంబునఁ గొంతదనుక చింతించి దానిందహింప మనోహరునడిగొనిన నతండడిదంబునఁ దదంగకంబులు ఖండించి పాత్ర శుష్కతరు శాఖలఁజితిఁజేర్చి యందగ్నింజొనిపి బూతిగావించెను.

పిమ్మట నాదంపతులు శుచిస్నానమునకై పాత్రముననున్న సముద్రమునకరిగి యందఘమర్షణసూక్తములతో శుచిస్నానముచేసిరి. అప్పు డప్పారాచార తరంగములు పెంపుగబొంగుచున్న కతంబున నారాయణి నచ్చేడియ కుడిచేతనున్న నవరత్నస్థాపితమగు కంకణ మొండు చీలవదలి సముద్రోదకంబులం బడియెను.

దాననత్యంత వ్యధనొంది యందెంతేని ప్రయత్నముతో వెదకుచున్న యాకన్నీయతో నావ న్నె కాఁడు అబలా! జలంబుల మిగుల శ్రద్ధాపూర్వకముగా నెమరుకుంటివిఁ వెలగలవస్తువెద్దియేసెం బడనే యని యడిగిన నవృషణి మగనికీట్లనియె.

నాథా! మునొక్కసారి యద్దానవి దేవలోకంబున కరిగి యందాకాశగంగలో నగలును బుట్టంబులును గట్టునఁబెట్టి రంభాది దేవకాంతలు జలకేళిం దేలుచుండ న్నాదండనుండి రంభదియో యూర్వశిదియో మేనకదియో కాని యనర్ఘ్య రత్నరుచులు వెలుగు చున్న కంకణములజత యొకటి దొంగిలించి తెచ్చి నాకిచ్చినది. అదియు నాచేతులవలె గొల్పువల్లు సరిపడి యపూర్వతేజం బొన గూర్చినది నాకున్న వస్తువులన్నిటికన్న దానియం దెక్కువ మక్కువ గల్గుటచే నొకప్పుడై నను విడువక దాల్చియుండును.

నేఁడు మున్నీటి తరగలరాయికి నందొక్కకడియము జలం బులంబడి మునిగిపోయినది. దానికై వెదకుచుంటిని. ఇది యగాధ ప్రాంతమగుట దొరకునను నానవదలినది. దానితోడి కడియమిదిగో యెంతచక్కగా నున్నదో చూడఁడు. అని తనచేతనున్న రెండవ కడియము విడదీసిచూపించినఁ జూచి వెరఁగుపడి యతండ్రోహో! ఇది దేవతాభూషణముగాన నిట్లున్నది. మానవుల యలంకారముల కింత వింత సౌబగుండదు. దేవతల నగలన్నియు నీరీతినే యుండును గాఁబోలు. అహహా! వారి భోగభాగ్యములు! దానికై నీవీఁక యూరక శ్రమపడకుము. నేర్పరియగు కంసాలి నాకు మిత్రుఁ డొకఁడు గలఁడు. వానిచే నీది పోలికయిచ్చి రెండవది చేయించెద నని తత్కాలోచితవాక్యములచే నామెకు దానియందుఁగల కోరిక యుడిగించి యత్తరుణిమణి కేలునట్టి మరల కోటలోనికిం దీసికొని పోయెను.

అంతలోఁ దనమిత్రుల వృత్తాంతము జ్ఞాపకమువచ్చుటయు నటకరుగు సంకల్ప మంకురించినదికాని యక్కోటలోని భగవంతుల వింత సౌబగెంతయు నతని స్వాంతమున కడ్డుపడి సాగనిచ్చినదిగాదు. దాన నమ్మానవనాధసూసుం డమ్మానవతీ శిరోమణితో నందు గొన్ని దినంబులు స్వేచ్ఛావిహారంబులఁ గ్రీడింపుచుండెను.

గోపా ! అట్లు సముద్రంబునంబడిన యప్పుంక జాక్షి కంకణం బాకమత్స్యంబు జాతిన్వభావంబున మిక్రింగి కుక్రిమ్మరుచుండ దాని నొకజాలరి జాలంబునంబట్టి నై కిటీసి యందపూర్వతేజంబున వెలుంగు వెనుమీనుంగాంచి దానిమేని యందంబునకు వెరగందుచు దాను దిననచో నొకటి రెండు పూటల యాహారమున కెక్కుడు చాల దనియు నొక రేనికిఁ గానుక గానిచ్చిన నచ్చెగువంది యెద్దియేని బహు మాన మిచ్చుననియు నిశ్చయించి కోయక యబ్బోయ ప్రితమున నున్న వంగ దేశాధీశుడగు కందర్పకేతుం డను రాజునొడ్డ కరిగి తనకడనున్న యవ్వింతచేప నర్పించెను.

ఆచేపంజూచి యతండును మిగుల నాశ్చర్యపడుచు నప్పల్లె వానికిఁ దగిన పారితోషికంబిచ్చియంపి యప్పుడది బానిసకత్తిచే దగ్గరయుండి కోయించి చుందువెలుంగు నపూర్వమణివలయుము జూచి చేతంబూని యిటునటు తిప్పించు నాహా ! యింతవంతయగు కంకణము ధరించు నించుబోడి యెంతవన్నెలాడియోగదా ! యే దేశంబలంకరించెడినో ? దానిభార్యగాఁబడసిన మగవాఁడు పూర్వ జన్మమున నెంత తపముగావించెనో యని వెక్కుగతుల దానిమూల ముగాఁ దద్వస్తుధారిణియగు నారీమణిం బొగడి విరాళింమూలి యట్టి కంకణము ధరియించిన కోకస్తని యీలోకములోనిదేగదా. దాని దీసికొనివచ్చి నాకిచ్చిన వారికి నాయర్థ రాజ్యం బిచ్చెదనని యప్పుడ ప్రచురపత్రికల వ్రాయించి దేశ దేశంబుల వ్యాపింపఁజేసెను నానిం జూచినవారెల్ల రాజ్యకాంక్షం గొ తజింపించిరి గాని యస్వయదేశ గోత్రనామంబులు వివరింపమింజేసి యట్టిమూసల మరలింపకొనిరి.

ఒక్కనాఁ డయ్యూరనున్న పృథ్విభూసురకాంత యావృత్తాంతము విని సంతసముతో నాభూకాంతుని యంతికమున కరిగి యతని వలన జాలరివాఁడు వలవై చిన ప్రదేశపుగురుతును కంకణము పోలి కయు దెలిసికొని యతనితో నిటనియె.

దేవా! నేను దేవరవారు గోరిన నారీమణిం దీసికొనివచ్చెదను: దీనికై చింతింపకుండు. అక్కఱత మీప్రక్క నున్నదిగా భావింపుండు. నకలసాధన సమన్వితంబును విచిత్రవస్తు భూయిష్టంబునునగు నొక యోడ నాకిప్పింపు డిప్పుడ యరిగెదనని యడిగిన నతండు సంతసించి యది గోరిన వన్నియు నిచ్చి యంపెను. పిమ్మట నాబతుగు పడఁటియు నాయోడకు నేలికయై యెక్కి. మంచివేళ లంగరులు తీయించి చాపలెత్తించి పల్లవానికిఁ జేసదొరకిన దిక్కుననుసరించి యోడ నడిపింపసాగెను.

ఓడ నడుచునప్పుడు సముద్రతీర ధారుణి యంతయుఁ బరీక్షింపుచు నావృద్ధ పదియేనుదినములు పయనము సాగించెను. పదియారవదినమున సూర్యోదయము కాగనే యొడ్డున గొప్పపొగయు, దానిలోనుండి మంటయు, నవియన్నియు నడంగినవెనుక నున్నతములైన మేడలుం గాన్పించినవి.

వానింజూచి యమ్మునలిది మిగుల సంతసించి యోడనర దారులతో నోడలంగరు వేయుండనియు మరల దానువచ్చుదనుకఁ గనిపెట్టుకొని యక్కడనే యుండవలయుననియు నాజ్ఞాపించి చింపిరి గుడ్డలఁ గట్టుకొని చిన్నదోనె యొకటి యెక్కి చిరుకోలం ద్రోసికొని యప్పట్టణపురేవు చేరినది.

మొదట నుదెవ్వరింగానక చింతాకులమాననయై గట్టుపై కెక్కి నలుదెసలు బరికింపుచుండ నొకదండనుండి యిరువురువచ్చుట గానంబడియె. వారు దాని పుణ్యవశమున నాఁటియుదయమున విహారాధకము వెడలిన వసంతుడును కళావణియే. అట్టివారింజూచినతోడనే వేడుకతో నాపోడ మరల సముద్రతీరమునఁ గూర్చుండి తల విరియఁబోసికొని గోలుగోలున నేడ్వసాగెను.

ఇంతలో నాదంపతులు సమీపించి జనరహితమగు నాప్రదేశమున మానిసి గానంబడిన, సజాతీయవస్తుదర్శన సంతోషంబు మనంబున వెల్లివిరియ నల్లన దానితో నిట్లనిరి.

అమ్మా ! నీవ్వెరవు ? ఇండేలవచ్చితివి ? నీయభిధానమెద్ది ? ఇట్లుకుండఁ గారణమేమి ? నిన్నెవ్వరిట్లు భంగపరచిరి ? నీవెతల తెరంగెరించిన మా యోషినంత యుపకారము సేయుదుము. నిక్కము వక్కాణింపుమని సాంత్వనపూర్వకముగా నడిగిన నాకుఘ్న రాలొక్కింత తలయెత్తివారల చక్కఁదనమునకు మిక్కిలి వెరగుపడి మరియు నానెలతం దిలకించి, ఔరా ! యీమోహనాంగి నిర్జరాంగనగాని మానవకాంతగాదు. మానిసులకిట్టి యగదముగలుగునా వంగ దేశాధీశుని మరులుకొలిపిన మదవతియు నిదియే. అతని యొద్దనున్న కంకణమునకు జోడైనది దీని దాపలకేల నున్నది. ఔనా, నతండ్రిట్టి రమణీమణికై విరహమొందుట యుచితమే. నాభాగ్యవశంబున నేటికెన్నుకొన్న యన్నవ కన్నులంబడినది. దీనినెట్లోమాయచేసి కొనిపోయెద. అర్థరాజ్యంబు నాకుఁదక్కినదని సంతసించుచు నమ్మరిపెము మొగమునఁ దోపనీయక వారిపాదంబులంబడి యిట్లనియె.

అయ్యో! నాకుయ్యేమని వక్కాణింతు. అయ్యయ్య నమ్మయ్య వలె మీరాదరంబున నడుగ నుడువకునికి సాధు పరిపాటిగాదు. నాకు లేక లేక యొకకొడుకు గలిగెను. వాఁడు పుట్టినవేళ యెట్టిదో కాని జాతకర్మాదిక్రియలు నిర్వర్తింపకమున్న తండ్రి నాకలోకంబలంకరించెను. అఁడుదాననైనను నేను ధైర్యము గలదాననుగాన భయపడక యెద్దడికోర్చి పిల్లవాని నత్యంతమోహంబునం బెనిచి పెద్దవానిఁజేసి తద్దయుశ్రీమపడి పెక్కురోక్కంబు వ్యయపుచ్చి యొకపడుచుం గట్టిపెట్టితిని. ఆదుర్మార్గుడది కాపురమునకు వచ్చినది

మొదలు నాయందుగలభయభక్తులు నానాటికి నీటఁగలుపుచుండను
వానిభార్యయు ననార్యకుల సంజాతయగుట నాపై మిగుల నీనుగలిగి
మగనికి ననుదినము రోసమెక్కించుచుండును. కొడుకు చెడుకైన
గోడలు మంచినగునా ?

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడాకోడలురా కాసి యేమిబోధించెనో
యానిర్భాగ్యుడూరక నాపై బడి చావమోది తలబట్టి యీడ్చి
చావుమని నముద్రించునం బడదొచ్చిన మునింగితినిగాని పాపపు
పరమేషి నా కాయవెక్కడఁబెట్టెనో చావక యలలం దారువువ్రాతే
దేలి యీరేవునకుఁ గొట్టుకొనివచ్చి గట్టెక్కితి. “పాపీచిరాయు”
వనుమాట తప్పనా ? మరియు నన్నింక నెన్ని చిక్కులఁ బెట్టదలఁ
చియో దైవము నముద్రించునం బడినను చావనీయక తేలవైచె.
కటకటా ! నావంటి పాపాత్మురా లీ మూఁడులోకంబుల లేదునుఁడీ
యని యేడ్చుచున్న యన్నాతిం జూచి జాలిపడి వనంతుండ్లిట్లనియె.

అవ్వా ! మేమిప్పటి కేలికలమై యుందుము. నీవు మాయీరు
వురనడుమనుఁ దల్లిగా మెలంగుము. ఎల్లపనులును నీమీఁదుగా నడి
పించుకొనియెడము నీకేకొరంతయు రానీయము. చింతవిశువుము.
వేయేల మేము నీయాజ్ఞకులోనై మెలంగువారము. లేలెమ్ము రమ్మని
బ్రతిమాలు నాభూపాలనూనుని యనునయవాక్యంబులఁ దేరినదాని
వలె నభినయించుచు నతని గుణగౌరవము పెక్కగతులఁ గొనియాడి
యల్లనలేచిన నతండు తన యుత్తరీయము దానికిఁగట్టనిచ్చెను. అప్పు
ట్టంబు గట్టుకొనిన యాదుష్టురాలిని వెంటబెట్టుకొని యాఁడుతోడు
దొరకెనను సంతసముతో నారాజకుమారుం డంగనతో ముచ్చటించు
చుచుఁ గోటలోనికరిగెను.

పిమ్మట నావృద్ధయు వారిద్దరినడుమ మిగుల నమ్మకమైన వర్త
నముల మెలంగుచు నాహారమిచ్చునప్పుడును అలంకరించుచున్నప్పు

దును నభ్యంగనాది సంస్కారములు జరుపునప్పుడును వారి చిత్త వృత్తుల కనుగుణ్యమగురీతి నెరపుచు దుదకు వారిఁ దాఁడెప్పినట్లు నడచుకొను వారిగాఁ జేసికొనియెను.

అతఁడును దనభార్యకుఁ దోడుగలదుగావున వేటకై యడవి కరిగి రెండుమూఁడు దినములవరకు యధేచ్ఛముగాఁ గ్రమ్మరివచ్చు చుండును. ఇట్లు కొన్నిదినము లరిగినవెనుక నొకనాఁడతఁడడవి కరిగిన యప్పుడప్పడఁతి మెత్తఁదనము గనిపెట్టి యల్లన యావృద్ధ యిట్లనియె.

వాల్లంటీ! యెంటిగా మనమిక్కటలో నుంటిమి. కోటదాటి నచో బెడిదంపుటడవియుఁ గ్రామ్యములకాని మానిసి యెవ్వం దును గానంబడఁడు. నీమగఁడు మిగుల బలశాలియగుట నిట్టిచోట మనకేకొరంతయు లేకున్నది. నోట ననినం దప్పుగాని మానవ శరీర ములు శాశ్వతములు గావుగదా. ఆతఁడు ముందో మనము ముందో యెవ్వరుచూచినారు. మనకన్న నతనికి ముందర మోసము సంభ వించినచో మనబ్రతు కేమికావలయు? నేనిట్లంటినని మరియొక లాగున భావింపకుమీ! ఎన్నఁడో రాఁబోవు ననర్థమునకిప్పుడే ప్రతీకారము జింతింపవలయునని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పదురు. నాజీవితము మీయధీనము చేసితి. నాకు మీకన్న యాప్తులు లేరుగదా! మీరు క్షేమముగా నుండుట కంటె నాకుఁ గావలసిన దేమున్నది? ఎల్లకాల మిట్లుంక భగవంతుని బ్రార్థించుచుంటిని. కాని మనయిష్టానుసార ముగాఁ గాలము నడవదు. “కాలోయం దురతికృమః” యను వాక్యమునుంబట్టి నేనిట్లు చింతించుచుంటిని.

కావున మగువా నీమగని యాయుర్విషయమై కాలమితి యెరుగునేమో యడుగుము. మన నారికి జాతకముల వలనగాని సాముద్రీకమువలనగాని యాయుర్మితి దెలిసియుండును. అప్యర్థము

మనకుఁ దెలిసినచో నిర్భయమైన యానంద మందుదముగాక—నే నడుగమని నట్లడగకుమీ! యతని మానసమున కేమితోచునో అట్లడిగిన నాయానసుమీయని పెక్కునీతులు దెలిసినదానివలె బోధించుటయు నాలించి యాయిందుముఖి యందుగొన్ని వాక్యంబులు తనకుఁగర్ణకఠోరములుగా నున్నను సైరించి యిదియేమో తనక్షేమము గోరియే యట్లనుచున్నదను నమ్మకముచే మరుమాట పలుకక యట్లడిగెద ననుమాట శిరఃకంపమున సూచించిన సంతతితో నాప్రస్తావము కట్టిపెట్టి వేరొక్కగోష్ఠిచేఁ బ్రార్థింపుచుకొనిరి.

ఇంతలో దినాంతమగుటయు వసంతఁ డింటికరుదెంచిన సంతసించి వారెన్నేని సుపచారంబులం దీర్చిరి. అతండు నిష్టాహార సంతమండై యీశితకామంబులఁ దీర్చుకొనియె. ఇట్లు నాలుగైదు వాసరము లరిగినను కళావతి కాప్రస్తావము తెచ్చుటకు వీటుదొరకి నదిగాదు. ఒకనాడతఁ డుదయమున వేటకై తొందరగా నటవి కరుగుచుండ నాదండకరిగి యతని కైదండబట్టికొని యయ్యండ జయాన యిట్లనియె.

నాథా! మీరు సారెసారెకు ఘోరమృగయాసక్తి నడవి కరుగుచుంటిరి. ఒంటిగా మేమిచ్చోట నుండఁజాలము. మీకండే మైనఁ బ్రమాదము సంభవించినచో మాకేది దిక్కు. ఈసారి మమ్ముఁ గూడఁ దోడ్కొని పోయినబాండు లేకున్న మీయాయుఃప్రమాణ నిశ్చయం బెరుంగుదురేని వక్కాణింపుఁడని కేల్వదలక నిర్బంధించిన సంతసించి యాచంచలాక్షిని గొఱిటఁ జేర్చుకొని యతండా రహస్యం బదివరకెవ్వరికిఁ జెప్పనని నిశ్చయించుకొనియుఁ బ్రయాణపు తొందరచే మరచి యతైరవతో నిట్లనియె.

బోటీ! నాకు భయమేమిటికి? వినుము మదీయమిత్రుఁ డగు శౌకకళాదునిచే నాయాయుషిక త్తివఱలో నుంచబడినది. ఇది

నీయొద్దనునిచికొనుము. దీనికిఁ బ్రమాదము వచ్చిననాఁడుగాని నాకుఁ బ్రాణభయము రానేరదు. దీనిం గాపాడుకొనుచుని నిదానించక యది యమ్మదవతి చేతికిచ్చి తాను వేటకై యటవికరిగెను. ఎట్టినేర్పరియైనను విధి గతికి బద్ధుడై ప్రమాదమునొందక చూసఁడు.

ఆతండాకింత నిదానించినచో నాకపటమునుఁ దెలిసికొనఁ దగిన వాఁడే “బుద్ధిఃకర్మానుసాఁణీ” యను వచనంబునుంబట్టి యతని కట్టియూహ పుట్టినదికాదు.

పిమ్మట నవ్వరవర్ణిని యన్వర వృత్తాంతమంతయు నమ్మునలి దానికెరిగించిన సంతసించుచు నప్పడతి కిట్లనియె. అమ్మా ! మనము వఱయరలు ప్రాణపదముగాఁ గాపాడుకొనవలయునుజమీ ఎక్కడ దాచెదవ్రాకాని మనబ్రదుకంతయు దీనితోనున్నది యనిన నదియు నమ్మా ! యెక్కడదాచినను భయమేమి మనముగాక యన్యు లెవ్వరేనిం గలరా ? నిత్యమునుఁ జూచుచుండవచ్చు నీమంచము తలకడనునిచెదననిన నొను భయమేమి యట్లె యుంచుమని చెప్పినది.

అక్కపటం బెఱుంగక యక్కలికి యక్కడనే దాచెను. మఱి వసంతుఁడును రెండు మూఁడు దినములలో నిట్లుజేరి యధేష్ట కామంబుల సంతోషి నొందుచుండెను.

ఇట్లుండి యొక్కనాఁడురేయి నాదంపతులు బెద్దయుం బ్రోద్దుఁ గంతుకేళులం దేలియలసిసాలసిగాఢనిద్రాపరవశులై యున్న వేళఁ జూచి యాసీచురాలు మెల్లన నవ్వటసంగ్రహించి యొక రాయిమీద దాని యర లరుగదీయుఁ దొడంగిన నారాజకుమారునికి మరణావేదన యావర్భవించి నిట్టూర్పులతో నిట్లట్లు గొట్టుకొన దొడంగిన నారా యడి కచ్చేడియ మేల్కని పతినిలేపియు లేవకన్నఁ దొందరపడుచుఁ దలయంపినున్న వఱను వెదకి గానక తటాలున మునలిదియుండు గదిలోని కేగుటయు నదివేగిరించి వఱయర లరగదీయుచుండ నీక్షించి

యేమే నిర్భాగ్యపుముండా ! యిట్టిదోహకృత్యమున కొడిగట్టితివి ? ఆయన నీకేమి యపకారము గావించెనే. కటకటా ! నిన్ను జనని యని నమ్మినందులకు మంచి యుపకారము గావించుచుంటివి. అయ్యో! నేనేమిచేయుదు నెవ్వరు దిక్కని పెద్దయెలుంగున నేడ్చుచు నవ్వఱయూడ బెరికికొనిన నక్కలికితో నది యిట్లనియె.

వట్టి ! యూరక నన్నేల దిట్టెదవు ? నీమగఁడు చెప్పినగుట్టు వట్టిదో నిజమోయని పరీక్షార్థమైయిటు గావించితినిగాని దోహ బుద్ధిగాదు. ఇంతమాత్రమున నతనికి నిజముగా నాయానమునంభ వించినదే చూతము రమ్మని యాగదిలోనికరిగి యతనిం జూడ వఱ యరలు నిశ్చేషముగా నరుగదీయలేదు గాన నించుక ప్రాణము గలిగి యున్న వాఁడు గాని యూరహస్యమది గ్రహింపలేక చచ్చెనని మిగుల నానందమందుచుఁ బైకిఁ గళావతికన్న నెక్కుఁడు చింతించుచు నామెతో నిట్లనియె.

అబలా ! ప్రమాదవశంబునం జేసితిని. కానిమ్ము నేనొక సింహాక్షధమువలన వీనిం బ్రతికించెద నీవు చింతింపకుము. చింతించి నచో బ్రతుకనేరఁడు. దానికి ముందు నీవు సముద్రోదకంబులఁ దలయంటుకొనవలయు అలస్యముచేయక యందుఁబోదమురమ్ము. అతని వియోగము నీకన్ననాకు వ్యాకులముగానున్నది. అని పలికినఁ బాపమక్కలికియదియు నిజమని నమ్మి చింతించుటమాని యమ్మాయలాడితో సముద్రోదకమున కరిగినది.

అప్పుడది వట్టి ! వట్టిసేలం గూర్చుండి తల యంటుకొనరాదు అల్లదిగో ప్రాంతమున నెద్దియో చిన్నదోని గాన్పించు చున్నది. దానిమీద గూర్చుండువు గాని రమ్మని యచ్చటికిం దోడ్కొనిపోయి యానావ కొనబల్లమీఁదఁ గూర్చుండబెట్టి యొడలు నలుగిడి కన్నులు చూసికొమ్మని తలమీఁద పులుసుపోసి యొకచేతరుద్దుచు రెండవ

చేత జరుకోలతో నద్దోని తోసికొని యొకనిమిషములోఁ బెద్ద యోడయొద్ద కరిగినది.

అప్పుడు తల రుద్దుటమాని కన్నులం గడిగినం జూచి యాచకో రాక్షీ నలుదెనలంబరికించి యొందును భూమింగానక పెద్దయోడ గాంచి యాముసలిదాని కవటం బెఱింగి యిట్లనియె. ఓసీ పాపాత్ము రాలా! నామగఁడచ్చట గతచేతనుడై పసియుండ నన్నిక్కడికేల తోడ్కొని వచ్చితివి. నీయభిలాష యెద్దియో చెప్పమూరక యేల శ్రమపెట్టెదవు. నన్నుఁగూడ జంపినం జంపుము. నీకవటమెఱుంగక బంగారమువంటి కాపురము నీటఁగలుపుకొంటినే!

అయ్యో! యెంతకవటము బన్నితివి. కటకటా మన్మథునిఁ బోలు నామగని నిరపరాధిం జంప నీకు జేతులెట్లాడెనో. ఛీ! కఠినచిత్తురాలా నీమొగము జూచినం బాతకమువచ్చునే. ఇదిగో నీవు జంపకున్నను ప్రాణేశ్వరుంబాసి నిముషమైనను దాళజాల. ఈసముద్రోదకంబులంబడి లోకాంతరమున నతనిం గలిసికొనియెద నని లేవఁబోవుటయు నట్టెపట్టుకొని లేవనీయక యదియోడవాండ్రం జీరి దీనిలోనికి గొంపోండు డని యాజ్ఞాపించిన వారు బలాత్కార ముగా నా నారీమణిసనోడలోనికిఁ దీసికొనిపోయి రమ్యమైన యొక గదిలోఁబెట్టి తలుపుబిగించిరి.

పిమ్మట నాముసలిదియు నోడయెక్కి సరచారులకుఁ బడవ నడుపుడని యాజ్ఞాపించి తానుగూడ నాయువతియున్న గదిలోని కరిగిమగనిందలఁచి నొగిలిన చిత్తముకో నుత్తలపడుచున్న యప్పు డుచుతో నిట్లనియె.

కాంతా! నీకాంతుఁడు లోకాంతరమున కరిగెను. చింతించిన మరల వచ్చునా? విను మతనికన్న భాగ్యంబునను రూపంబునను యావనంబునను నధికుడైన వాని నీకుఁబఠింగావించు. వదిలినములు

సైరింపుమని యెన్నియో ప్రియోక్తులు చెప్పినదిగాని యవియన్నియు బెడచెవులంబెట్టి పట్టరాని యలుకదానిఁ బెక్కుగతులఁ దిట్టుచు దైవంబును దూరుచుఁ దనకుఁబాస నిండ్రించుకొనుచుఁ బెక్కుగతుల వగచుచుండెను.

అనావయు మంచిగాలి వీచుటచే నాచుదినములకే వంగ దేశపు రేవుచేరినది. తోడనే ముసలిది ఫిరంగియొకటి నేయించిన నాధ్వని వలననే కార్యసూచనముఁ దెలిసికొని మాభూషాలుండుచితపరివారముతో నాయోడఁజేరి ముసలిదానివలన నన్నెలంత వృత్తాంతమంతయు విని సంతసించి యాచెల్వంజూచి సూక్ష్మిల్లి యొక్కింత వడికిఁ దెలిసి మోహమాపలేక యప్పుడ యప్పుడఁగి గూడఁ దలంచెను. అమ్ముసలిది యొప్పుకొనక కొన్ని దినములు మచ్చిక జేసినంగాని యిచ్చుగింపదని యడ్డుపెట్టిన నతండు సవృత్తించి యొకయూదోలిక ముస నబ్బాలికామణిం గూర్చుండబెట్టి తలుపులు బిగించి యపూర్వ మగు నొక యంతఃపురముఁ జేర్చెను.

అందుఁదగిన పరిచారికలఁ బెక్కుండ్ర) నునిచి యవ్వనిత మనసువచ్చిన యుపచారములఁ జేయించుచు నొక్క నాడంగజ తాప తస్తుండయి యతండచ్చేడియ గవయంబోయిన నామెయు నప్పటికిఁ దనకేమియుం దోచమిం జేసి యెద్దియో వ్రతమిషచే సంవత్సరము మితిఁ గోలినది.

ఆ భూపతియు బలవిద్రాతి కభిమతములేక యట్టి మితి నిచ్చి దిన మొక్క యుగముగా గడుపుచుండెను. అని యెఱిగించి యంత లోఁ బ్రయాణ సమయ మగుటయుఁ గథబెప్పటచాలించి యయ్యతి గోపా !, వైకథసుందరిమజ్జిమో జెప్పెది. నేడు నకువవేళయైనది. తమ్మునవుడు వాడు తర్వాయికథవిన వేగిరపడుచుఁ గావడియెత్తు కొని యాసన్యాసితో నడుచుచుండెను. అయ్యతియు మానం

బవలంబించి ప్రాణవాక్షర బవంబు గావించుచు నడుచుచుండ వాడు వినినకథయంతయు జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుకొనుచు నడుమనొకసారి యయ్యా! యాపసంతాఁడు మరల బత్తుక్రమనా యనియు వేరొకసారి యారాజకుమారై మరల జేరునా యనియు నతఁడు మరల మిత్తులతోఁ గలిసికొనునా యనియు వారందరు నిఁక కరుగుదురా యనియుఁ బల్కరించుచుండ హస్తసంజ్ఞచే వారించుచు నయ్యతి క్రమంబున మధ్యాహ్నపు మజిలీచేరెను.

అయ్యతి మునువ్రాలె నట ననుష్ఠాన మంతయు దీరిన వెనుక వంటజేసికొని భుజించి యలసటదీరిన కొండొకవడికి నొక చల్లని ప్రదేశమునఁ గూర్చుండి భోజనమైనది మొదలు కథ చెప్పమని వేపుచున్న యాగొల్లవాని కిట్లని చెప్పదొడంగెను.

మూఁడవ మజిలీ.

రామునికథ.

గోపా! వినుమట్లు దక్షిణపు దెసకు మఱికొమ్మమీదుఁగా నరిగిన మంత్రిసూనుఁడైన రాముఁడు నాల్గదినములు సులభముగా నడిచి మఱిరెండునాళ్లు ప్రయాసముగా వంగి నడుచునంత నంతము గాన్పించినది. కాని యదియొక పర్వత ప్రాంతభూమిగా నున్నందున నందలి విశేషములరయఁ దలచి యాశాఖిదిగి నడువ నొక గొప్ప పర్వతము గానఁబడినది. దాని యాన్నత్య మరసెదంగాక యని యతండది యొక్క నారంభించెను. సాయంకాలమైనను శిఖరము గాన్పించినదికాదు. ఆరేయి నట ఫలాహారమున నాకలి యడంచు కొని మరలఁ దెల్లవారినతోడనే యొక్కనారంభించెను. సాయంకాల

మయినను దుద యగుపడలేదు. మునువ్రాలె నట వసించెను. మరునాటి రాత్రికిని శిఖరము మిగిలియేయున్నది. ఈరీతి నారుదినములు నడచినను శృంగము గనంబడ నంధులకు వెరగండుచు నతం డౌరా! యిదిచూడ నెంతయో లేనట్లుండు యెక్కినకొలఁది మిగిలియే యుండెను. ఈకొండయాన్నత్యము మిగుల వింతగా నున్నది. దీని రేపుమాత్రము పరీక్షించి కొనగనంబడనిచో మగిడెదెంగాక యని నిశ్చయించి యారేయి గడిపి మరునాఁడు చీకటి పడుదనుక నెక్కి చివర జూడలేక విసిగి మగుడఁ దలంచు నంతలో నందొక గుహ గాన్పించినది. దానింజూచి ప్రవేశింపం దలంచి రాత్రివేళ యగుట కొంచెము భయముజెంది యారాత్రి యాగుహముఖంబున నివసించి మరునాఁడుదయంబున దానింబడి ధైర్యసాహసంబులే తనకుఁ దోడురా నరిగెను.

సాధారణమైన వెలుఁగుగల యాగుహలోఁబడి పోవంబోవఁ గ్రమంబున నది యల్పమగుచుండుట నిలిచి నడచుటకు వీలు లేక గొంచెము వంగియే నడువఁదొడంగెను. మఱియుం బోయినకొలఁది గుహ చిన్నదియు జీకటి యెక్కుడగుచుండ నడువశక్యముగాక మగిడి పోవుదమని యాలోచించి వెనుకకుఁదిరిగి దారియే కాన్పించి నది కాదు అప్పుడతనికి వచ్చినదారియుఁ బోవలసిన దారియుం దెలియక దట్టమగు చీకటిలోఁ జేతులఁ దుడిమికొనుచుఁ గొంత దనుకఁ బ్రాకియే యరిగెను. పైన నెట్లును శరీరము పట్టునంత యవకాశము లేనందున నప్పుడతనికి ధైర్యమాగినదికాదు. మరణభీతి జనించి యకటా! దైవము నన్నిచ్చటికిఁ జావఁదోడ్కొని వచ్చెనే? నా సాహసమే నన్నింత జేసెనుగదా! మఱికొమ్మతుద గానంబడిన తోడనే మగుడకయీపర్వత మేటికెక్కితిని? ఎక్కియుఁ బయలు నరుగక గుహఁజొరనేల? సొచ్చియు చీకటి బలియుచుండ మగుడక

యింత దవ్వరానేల? ఇదియంతయు దైవికమేగదాయని యూహించి ధైర్యముతో నిట్లు తలంచెను.

మ. ఎట నెవ్వారికి నెన్ని రేల్పుఖముగా * నీ దుఃఖముగాని వి
స్ఫుటపూర్వా చరితాత్మకర్మవశతః * భోక్తవ్యమై యుండునో
ఘటనాచాతురిఁ ద్రాశ్యఁగట్టుచు బలా * త్కారంబుగా వాని న
చ్చొటికిందోడ్కొనివచ్చిదానిగుడిపిం * చుకడై వమన్నాల్పోగి.

అని బాల్యంబున నాచార్యుండు సెప్పినపవ్యము జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని నాకు మరణమయ్యెనుగాని మరియేమి కాఁగలదు. అది యెల్లరకు జన్మము తోడనే వచ్చుగదా? దానికై చింతయేటికి? అనుచు భగవదాయత్త చిత్తుండై మఱిరెండు బారలు ప్రాకిన తోడనే కొంచెము వెల్తురు గనుపించినది. దానియాధారమున మఱి రెండు గజములు నడిచిన నందొక కెలనఁ గవాట మొకటి చేతులకుఁ దగిలినది. అది పట్టిలాగిన మణిప్రభలచే బట్టపగలుగానున్న యొకగదియందు దపంబానరించుచున్న మహర్షిగాంచి హర్షంబున మేనుపులకింప మరణభీతి విడిచి యమ్మహానుభావు సాదంబుల మ్రోల సాష్టాంగ మెరగి యట్టె లేవవకున్న యొక్కీంతవడి కయ్యోగీం దుగ్రీడు గన్నులం దెరచి సాదంబులం బడియున్నవానిఁ గృపగదుర లేననెత్తి యోరీ! నీవెవ్వండ విద్విషిన గుహాంతరాళమున కెట్టు ప్రాణములతో వచ్చితివి? చెప్పమని యడిగిన నతఁడు నమస్కరించి తన కథ యంతయుఁ జెప్పి రక్షింపుమని వేడుకొనియెను.

అయ్యోగియు నతని సాహసమునకు మెచ్చుకొనుచు యీనో! పండ్రొండెండ్రకు నొకసారి బాహ్య ప్రచారము గలిగిన నాకీదినముననే యట్టిమితి యగుటచేఁ గనులఁ దెరచి నీతో మాటాడఁగలిగితిని. లేనిచో నీవు వృధాగాఁ జావవలసివచ్చును. ఈగుహయందు వచ్చుటకేగాని మరలఁబోవుటకు దారి గనఁబడదు నీమనోధైర్యము

గొనియాడఁ దగియున్నది. నీకేమి కావలయునో కోరుమనుటయు నతం డంధకారబంధురంబగు గుహాంతరాళమున నుండి తెరపిగల ప్రదేశము జేరుటకంటె వేరొండు వదమని తోచమింజేసి తన్ను బాహ్య ప్రదేశంబున జేర్చుమని వేడిన నమ్ముచియు వానిఁ గన్నుల మూసికొమ్మని యెద్దియో జపించినంత రాముండు తక్షణం బక్కొండ యవ్వలి భాగంబునేరెను.

అట్టివిశేషము గన్నులు దెరచి చూచి మునిప్రభావమునకు వెరగంతుమఁ దన్ను మరల జనించిన వానిగా భావించి యావట వృక్షముజూడ నేమూలపు గానక యోహో మోసము వచ్చెనే, నామది భ్రమసినది. అమ్మని వరమిచ్చినప్పడ గూమట్టి మొదలు జేర్చుమనక మరియొక లాగున గోరితి నే యిప్పుడది యేదెన నున్నదో తెలియదు. ఎట్లు మొదలు చేరుమనని పశ్చాత్తప్త చిత్తుండై నడువ సాగెను.

అట్లునాయంకాలము దనుక నడిచినను గ్రామమేదియుఁ గానంబడలేదు. విశాలమగు నొకచూతవృక్షము గనంబడినది అదియు నివాస యోగ్యముగానుండ నారాత్రి దానిమూలమునఁ బరుండి తన పయనపు విశేషమును గుఱించి చింతించు చుండ నిద్దర పట్టక రెండుయామములదాక మేుకొని యుండెను. అట్టి యెడ నాచెట్టుమీఁద గూటిలోనికి రెండు గరుడపక్షులు చేరి యిష్టములైన మాటలం జెప్పకొనఁ దొడంగెను. అందఁడుపక్షి మగపక్షి కిట్లనియె.

నాథా ! మీరు అనేకభూములు తిరిగి వచ్చితిరిగదా. ఎండేని వింతలు చూచితిరేని నుడువుఁ డని యడిగిన దానికా పతంగపుంగవం బిట్లనియె.

కాంతా ! నేడెందును నేవితయుఁ జూడలేదు. వచ్చుచుండ నిచ్చటికి రెండుయోజనముల దూరములో నొకపట్టణముగలదు.

అవట్టణపురాజనకు లేక లేక యొక కూతురు గలిగినది. దాని చక్కదన మీమాఁడు లోకములంగల యంగనలకు లేదు. పాప మామూఁ బోడికిఁ గొలదికాలమైన దెచ్చియో రోగమునఁ గన్నులు గాన్పించుట లేదట. అట్టిసాగుగల మగువకుఁ గన్నులు పోగొట్టిన నలువం దిట్టుచుఁ దల్లిదంపృలేగాక పౌరుల గూడ పూర్తిగా భుజించుట మానివేసిరి.

ఆరాజు లక్షలకొలది రొక్కము కరుచుపెట్టి పెక్కుచికిత్సలు చేయించెనుగాని దానికన్నులు చక్కఁబడినవి కావు.

మ. ద్విజవంశోద్భవుడైన భూపుండయిన • నివిడ్వర్షుడైనఁ బఱు
 న్యజుడైన ఘనుడైన నీచకులుడై • నన్మత్తనూజాత నే
 త్రిజగద్దోషము వాయ నెవ్వఁడు చికి • త్సంజేయునో వానికిం
 ద్రిజగంబులన నిత్తు నత్తగుణి ధా • తీరాజ్యయుక్తంబుగాఁ.

అని చాటింపించు చున్నవాఁడు.

నేఁడావట్టణము మీఁదుఁగా వచ్చుచున్న నాకీవిత మాత్రము గనంబడినది. ఇంతకన్న నెద్దియఁజూడలేదనియె. ఆమాట వినిన తోడనే యప్పఠంగాంగన జ్ఞానివడి అయ్యయ్యో! పాపమంత సంపదయు సౌందర్యమును గలిగిన చెలువ గుడ్డిదిగా నున్నదని వినిన నాకునుగూడ విచారమగుచున్నది. అట్టియంభత్వంబు వాయజేయ వైద్యుండ్కోక్కండుసప్పడమి లేదాయని యడిగిన మరల విహగపతి యిట్లనియె.

బోటీ! మన గూటియందున్న యీషసికాష్ట మరగఁదీసి యాగంధ మాపద్యగంధి కన్నులం బట్టించిన జక్కంబడునుగాని వేరొక్కయోషధి నేవైద్యుండును బాగునేయలేదని చెప్పి యాపక్షి పతి యాసతితో రాత్రికేషము గడిపి యుదయమున నెందేనిఁ జనియెను.

పక్షిభాషను గుఱెఱింగిన రాముఁడు చెట్టుక్రిందఁ బరుండి యాపలుకులన్నియు వినియున్నకఠంబున నుదయకాలమున నాచెట్టెక్కి యక్కలాయమందున్న పసికాష్టము నంగ్రహించి యత్యంత సంతోషముతో దిగి సాయంకాలమునకే యాపట్టణముఁ జేరెను.

అందొక బ్రాహ్మణ గృహమందు భుజించి వీధివేదికమీఁదఁ బండుకొనియుండఁ జారులా నారీమణి చక్కఁదనముం గుఱించియే చింతింపసాగిరి అట్టిమాటల నాలింపుచు నతం డారాత్రి యొక యుగముగా గడిపి తెల్లవారినయంత నెంతేని సంతసముతో నారాజ నిశాంత ప్రాంతమునకరిగి “రాజనందన కన్ను లేను జక్కబరతునని” వక్కాణించినంత బదుగురు చుట్టుకొని యతని రాజునగరికిఁ దీసికొని పోయిరి.

ఆధాత్రిపతి యావార్తవిని యశ్రద్ధజేసి చాలుచాలు! నిట్టి వైద్యులనేకులయిరి ఏటికి నీశ్రమయని మొదట నీనడించెను పదం పడి యతనిమాటల పాటవమునుబట్టి యెట్టకేలకొడంబడి యుక్కన్యం జూపించుటకై తగిన పరిచారికల నియమించెను.

వారితోఁగూడ గన్యాంతఃపురమున కరిగి రాముండందర దూరముగాఁబొమ్మని తానొక్కరుండ యయ్యండజయానదండకరిగి తదీయతారుణ్య రామణీయమున కచ్చెరువందుచు నల్లన నయ్యోషధి కాష్టం బరుగఁదీసి యాగంధంబు గన్నులకుఁ బట్టించిన వెంటనే యవి యపూర్వతేజంబునం బ్రకాశిల్లుటయుఁ జూచి యాచకోరాక్షి సంభ్రమాశ్చర్యసంతోషకలిత మానసయై యెదుర నాశ్వినేయ స్వరూపంబున నిలిచియున్న యామంత్రి నంతనుం దిలకించి మేను పులకింప నమస్కరించుచు “నీవ నాభర్తవు. నాపుణ్యంబు ఫలించె” నని యనురాగ సూచకములగుచూపు లభిస్తవైఁ బరగించుటయు నతండును గ్రుచ్చియెత్తి గారవించుచుఁ దనసంతోషము వెల్లడించెను.

అట్లాండోరుల మనంబులు గలిసికొనిన పిమ్మట నావృత్తాంత మంతయు నాధరాకాంతుండు విని యత్యంతప్రహర్షంబున నతని కులశీలనామంబులం దెలిసికొని చుటియుం జెలంగుచు దైవమును వేదెరంగులం గొనియాడి శుభముహూర్తంబున నతని కారాజ్యముతోఁ గూఁతునిచ్చి వివాహ మాచరించెను.

అట్లు రాజ్యముతో మిగులయాపవతియగు నామగువను స్వీకరించి యతండయ్యంగనతోఁ గొన్ని దినంబు లీడు లేనివేడుకలనుభవించుచు నొక్క నాఁడాత్తులవృత్తాంత మంతఃకరణగోచరమగుటయు నేకాంతముగాఁ గాంతతో నిట్లనియెను.

ప్రేయసీ! మేమేగురము మిత్రుల మొక్కసారి యిల్లువెడలి దేశాటనముఁజేయుచు నొక వటవృక్షముమూలగా విడిపోతిమి. వారి జాడయేమైనదో తెలియదు. మేమచుకున్న మితియుఁ గడచినది. కావుననట్టమిత్రుల వెదకివచ్చెద సెలవిమ్మని యడిగిననమ్మగువయు విడువలేక యెన్నియో ప్రతికూల వాక్యముల జెప్పి యెట్టకేల కతని యనునయవచనంబులచే నొప్పుకొనినది. అట్లు భార్యతోఁజెప్పి యొరులెఱుం గకుండ నతంశౌక నాఁడర్థరాత్రంబున మిక్కిలి జవముగల తురగ మొక్కి యొక్కరుఁడయ్యారువెడలి యడవిమూర్ఘంబునంబడిపోయెను. సౌహార్ద్ర చిత్తులు భోగములం గణింతురా? అట్లెవఁతెగని యకవిలో మఱునాఁడు రెండుయామముల ప్రోద్దెక్కినదాక నేకరీతి ప్రయాణము చేయుటచే మిక్కిలి నలనలఁజెంది గుఱ్ఱము నడువఁజాలక యొకచెట్టు కడ నిలుచుటయు నతండదియెఱింగి దానిందిగి ప్రాంతమందున్న జలాకరంబున వారువముతోఁగూడ నీరుద్రావి ఫలాహారమున నాఁక లిఁదీర్చుకొని మిగుల నెండగానుండుటచేఁ దరినున్న తరువునీడ గుఱ్ఱమును గట్టివైచి యొక్కింతవడి విశ్రమించెను.

అయ్యవసరంబున దిక్కుడ్యంబులు బీటలు వారజేయు నొక్క యద్భుతభవని వినంబడెను నిరాయుధుండగు నతండాభయంకర స్వరమునకు వెరచి మిక్కిలి పొడవగు నయ్యగమాగ్రంబున కెగ బ్రాకునంతలో ననంతవేగమ్మున వాలమ్ము విదల్చుచుఁ సింహంబొ కం డార్పులడర నయ్యెడ కరుదెంచి చెట్టుమోలఁగట్టియున్న మేలి గుఱ్ఱమును బిట్ట కొట్టకొనుచుండ మెడబట్టి యీడ్చుకొని పోయినది.

పిమ్మట నావురుషసింహునా, సింహము దవ్వుగా నరిగెనని యెఱిగిన వెనుక యల్లన నత్తరువుదిగి యల్లము తల్లడిల్ల మెల్లన నడువఁజొచ్చెను. ఇంతలో నతస్వాంతయున నున్నదురంత చింతా ధ్యాంతమునకు దోడుగా రేడహగిరి శిఖర పరిసరమున కఱుగఁదెసల జీకటులుగాటుక బూసినరీతి నావరింపం దొడ్చిగెను. భయంకర మృగాక్రాంతమగు నక్కాంతారంబునఁ చీకటిని ద్రోవగానక నడుచు నప్పుడతండాభయమాత్రసహాయంబైన లేమింజేసి జీవితేచ్ఛనదలి దైవమునే ధ్యానింపుచు నరుగ నరుగ మఱియు సంబరతలమ్మున మేఘమ్ములుగ్రమ్మి యుఱుముల నొకసంబరులఁ దఱుక్కురని మెఱయు మెఱుపుజూపులకు మిరిమిట్లుగొలువఁ బ్రభూతవాతంబుతోఁ బెనువా నగురియఁజొచ్చెను. ఆజడి కతఁడు గడగడ వడంకుచు నడుచు నెడ నొకపెడ మెరుపుల వెల్తురున నమ్మవారిగుడి యొకటి గనంబడిన దాని మంచిచెడ్డల విచారంపక శీతభీతిఁదలుపులఁ ద్రోచికొని యందుఁ జొరబడి గుమ్మమునఁ దడిగఁడ్డలఁ బిండుకొనుచుండెను. ఇంతలో నొక నెలంత యొక్కందన ధ్వనితోఁ గొందఱు పురుషుల తర్జనధ్వనులు వినంబడిన భుపడి యతఁడు గర్భాలయమున కరిగియందు మిక్కిలి గొప్పదియగు చండికావిగ్రహము మాటున దాగియుండెను.

అంత నొకకాంతంవోడ్చొని భయంకరాకారులగు తస్కరు లిరువురు విచ్చుకత్తులతో నగ్గుడితోఁ బ్రవేశించిరి. ప్రవేశించునప్పు

డమ్మవారి మాటుననుండి రాముండు మెరుంగు వెలుగున మెరపు
 తీగ ఘంటాని యమ్మానినిఁ బిక్కలదనుక కేళిలాడు నల్లని సోగ
 వెండ్లుకలం బట్టితిగుచు కాటుక కొండలవంటి దొంగల నిరువురం
 జూచి యప్పడంతియెడఁ గనికరము పైడమినను నప్పటికేమియుఁ
 జేయరామిఁ దఱి నరయుచుండెను.

ఆవోరులు నడిదంబుల నొక మూలనిడి యాప్రోయాలు
 గోలుమని యెట్టుచు శోకావేశంబున మూర్ఛ మునింగియుండ వార
 లొండురు లిట్లు సంభాషించు కొనిరి.

చార్వాకుఁడు—ఓరీ! భుజంగా! మనకిదివరకే యమ్మవారికిఁ
 దొంబదితొమ్మండ్ర) చక్కని రాజకన్యకల బలియిచ్చితిమిగదా? దీని
 తో వ్రతము పూర్తియగును. ఇక మనకీచండిక రేవు వాంఛితము
 నియ్యఁగలదు.

భుజంగుఁడు—చార్వాకా! మనముగావుననింత యసాధ్యమై
 న వ్రతమును బూర్తిజేసితిమి. మఱియెవ్వరైన నూఱుగురు చక్కని
 రాజకన్యలందెచ్చి బలియియ్యఁగలరా? ఇంతపని జేసినవారి కమ్మ
 వారు వరమియ్యక యేచెరువు నీరుత్రాగఁగలదు?

చా—మనమిదివరకు బలియిచ్చిన మచ్చెకంటులలో నింత
 చక్కనగు నెలంత లేదుసుమీ.

భు—లేదని నందియముగాఁ బలుకుచున్నావు; దీనికత నెరుగ
 వుకాఁబోలు. ఆరుమాసములక్రిందట దీనితండ్రి స్వయంవరమునకై
 పెక్కండ్ర) రాజకుమారుల రప్పించెనుగాని వారిలో నొక్కరినిఁ దన
 చక్కదతమున కీడుకాదని వరించినదికాదు. నేనప్పుడుచూచియే
 దీనిగుఱించి చింతించుచు నేటికి పనివట్టితిని.

చా—ఇట్టియోగము దీనికుండగా నెట్లువారిని వరించును!

భు—ఔనుగాని. చార్వకా (నాకీకామిని సోయగముజూచిన నొక్కసారి భోగించి పిమ్మిట నమ్మవారికి బలినియ్య నూహావుట్టుచు న్నది. దీనికి నీవేమనియెదవు?

చా—ఛీ! ఛీ! అట్లుచేసిన అమ్మవారికిఁ గోపమువచ్చి వర మీయదునుమీ!

భు—అమ్మవారివరముదీనిసంభోగ సౌఖ్యమునకన్న నెక్కువా?

చా—అయ్యయో! యెక్కువదికాదా? నిజముగా నామెకుఁ గోపమువచ్చిన మనము భస్మముకామా?

భు—ఆలాగైనచో నీవడఁతి నమ్మవారికి బలియే యియ్య వలదు నేనేపెండ్లియాడెదను. బలికై వేరొక రాజకన్యం దెత్తుముగాక.

చా—ఓహో! గడుసువాడవే. నీవేనా మగవాడవు. నాకు మాత్రము చక్కనిభార్యదొరకిననిష్ఠము లేదనుకుంటివాయేమి? అల్ల యిన నేనేపెండ్లియాడెదను.

భు—చార్వాకా? ముందరనీసంగతినీవు తెచ్చితివా, నేను తెచ్చితిని, నిజము సెప్పము.

చా—ఎవరు తెచ్చిన నేమి దీనిహక్కు యిరువురకు నమానమే

భు—ఇంతమాత్రమునకై హక్కులుస్థిరపరచవలెనా? జగడ మునేయకు పోనీ, అమ్మవారికే బలి యిత్తములే.

చా—అట్లయిన నాకునమ్మితమే.

అని యిట్లాండొరులు మాట్లాడుకొనుచు గొంచెము నేపటికి నీద్దరపోయిరి. ఆనమయములో మేలుకొని వారిమాటలన్నియువినిన రాముడు వారినప్పుడు చంపనుంకించుచు నిదిక్రమం జంపగూడ దను నీతిపాటించి వారికత్తులను సంగ్రహించి ధైర్యముతో నిడుర బోకయే యారాత్రివేగించెను.

అంతనాతన్కరులు వేకువజామున మేలుకొని కత్తులు పెదకి కానక గుడిబయటికివచ్చి నలుదెసలం బరికించుచు నెవ్వరినిగానక యిది యమ్మవారిమాయ యేమోయని వితర్కింపుచుండ గుడిలోనుండి రెండుచేతుల రెండుకత్తులు నమచ్చుకొని యొక్కగంతున రాముండు బైటకురికి తన్కరులు బెదర నోరీదుర్మార్గులారా! రండు. దుర్లకు మొక్కుండు మీశీరంబుల ఖండింతు. చండికకు బలినియ్యఁ దెచ్చిన వనితను జెరువఁదలంచిన మీపాప మూరకపోవునే? శక్తికి భృత్యుంఁడ. ననుజాడుఁడని యడిదములఁ బెదరించుచుండ వారు కొయ్యలవలె కదలకనిలిచి యేమియుంబలుకనేరక పారిపోవఁదలంచు నంతలో నతఁడయ్యడిదముల వారితలల నొక్కొక్క వే్రీటున నరికి యమ్మవారికి బలియిచ్చెను.

పిమ్మట నతండాలయములోనికరిగి దేవికి మొక్కి మొగులు మఱుంగున మెరయు మెరపుతీగవలె విడిన సోగవెండ్రికల నడుమం దఘక్కుమని మెఱయు నత్తరుణిమైదీగ కన్నులకు విందొనరింపఁజేరి నారీమణి! లెమ్ములెమ్ము నీచింతవాసినది. దొంగలు హతులైరి. తెల్ల వారినదనుటయు నప్పలుకులు రోగార్తునకొషభమువ్రాలె నన్నాతికిఁ జేతనంబిచ్చిన నల్లన కన్నులందెఱచి యెదురఁ కాముఁడోయనఁబ్రకాశించు రామునిగాంచి హర్ష పులకిత గాత్రీయై యక్కాంచనగాత్రీ చిన్న యెలుంగున నిట్లనియె.

మహాత్మా! నీవెవ్వరవు? నిన్నుబాడ నావదంబుధిమగ్నయై యున్న నన్నుద్ధరింప నేతెంచిన భగవంతుఁడవని తోచుచున్నది. మీవృత్తాంత మెఱింగింపుఁడు. ప్రాణదానంబొనరించిన మీకుఁబ్రీతి చేయనో పనిదే కృతజ్ఞతానూచకముగా వందనంబొనరించెదవని యతని పాదంబులంబడిన రాముండును లేవనెత్తి యత్తరుణి నోదార్చుచుఁ దన యుదంత మెఱింగించి మరల నత్తరుణి వృత్తాంత మడిగిన నదియిట్లని చెప్పందొడంగను.

ఆర్యా! నేను కుంతల దేశాధీశ్వరుడగు శ్రుతకీర్తి యనురాజు కూతురను. నాపేరు కనకప్రభ. నాకుఁబ్రాయమువచ్చినది మొదలు నన్ను వరించుటకుఁ బెక్కండు రాజపుత్రులువచ్చిరికాని నాసమ్మతిలేక నాతండ్రి నన్నెవరికి నియ్యక స్వయంవరముజాటించిన నందు వచ్చిన నృపనందులను సుందరము నాకు సరిపడఁటని నెవ్వరి వరింపక యూరక మరల నంతఃపురమున కేగితిని. ఆయివ్యమనమున నిడుకొని యేరాజకుమారుఁడు ప్రోత్సాహపరచెనోకాని మొన్నటి రాత్రి మాయింట నంతఃపురమున నిద్రాపరవశనైయున్న నన్ను గన్నమువైచి యీదొంగలు దీసికొనివచ్చిరి నాకు నడవిలో మెలకువ వచ్చినది. చేయనదిలేక యూరకయెప్పుచుండ నిన్నటిరాత్రి కాతస్కరులీగుడి లోనికి దీసికొనివచ్చిరి. వైననేమిజరిగెనో నుఖమున నొడలెరుంగమి నాకుఁ దెలిసినదికాదు.

అట్టి దుర్మార్గులఁజంపి నాకుఁప్రాణదానముజేసితిరి. దైవమీ యాపన్నాలమున మీదర్శనము నాకుఁగలుగజేసెను. నేనిదివరకింత చక్కని పూరుషు నెప్పుడును జూడలేదు. ఈశరీరము మీయధీనమైనది. నన్నుఁబెండ్లియాడి కృతార్థురాలిం గావింపుఁడు. నాపినతల్లి కూతురు పద్మగంధియనునది మిక్కిలి చక్కనిది. దానికి నడును నెద్దియో రోగమునఁ గన్నులుపోవుటయు దానితండ్రి యవి చక్క పరచినవానికి రాజ్యముతో నక్కన్యనిచ్చెదనని ప్రకటించి తుద కట్లు జేసెను. ప్రాణదానంబుజేసిన నిన్ను నేను పెండ్లియాడుట కేమియాశ్చర్యమని పలికిన నామాటలాలించి సంతోషముతో రాముండా రామం గొఁగలించుకొని యోహో! మరదలా! నీవారెలిసినది. నీయప్పయగు పద్మగంధిని గన్నులిచ్చి పెండ్లియాడిన వాడను నేనే. నీచక్కఁదనమును గుఱించి నీయాప్తత్వమును గుఱించిఁ పెక్కు సారులు పద్మగంధి నాతోఁ జెప్పినది. మేలుమేలు.

దైవగతి యెంతచిత్రముగా సంయోగ వియోగములఁ గావించుచుండును. అని యాశ్చర్యపడుచుండ నప్పడుచు నతని బాంధవ్యమును గుర్రెరింగిన మీఁదట మించిన యనురాగముతోఁ పద్మగంధి యద్భుష్టమును నేతెరంగుల నభినుతింపుచుండఁ నతఁడు దానినప్పడు గాంధర్వవిధి వివాహంబాడి యక్కఱ్ఱుల రెంటిని జేతనమర్చుకొని నిర్భయముగా నయ్యడవిలో నామెతోఁ బ్రయాణము జేయుచు సాయంకాలమునకొక కోయవల్లజేరెను.

అవల్లజో నిశ్చన్నియుఁ జిన్నపిగానేమున్నవి. కోయదొర యిల్లుమాత్రము కొంచెముపెద్దది. వానియింటి కరిగి యోదొరా! యీరాత్రి నివసించుటకుఁ గొంచెముచోటిచ్చెదవా? యని యడిగిన నతండయ్యంగన యందమునకు వలచి నవ్వుచు నిచ్చెద నీలాగున రండీఁ అని వారికొకగది చూపించి దానిలో బ్రవేశపెట్టెను. అడవి మృగమువంటి కోయదొరను మరులుకొలిపిన నత్తరుణిసోయగము వేరెవర్ణింపవలయునా?

మఱియు నాఁడారాత్రి యామెయందుఁగల మోహంబునం జేసి వారికిఁ దినుటకై మంచి గృహస్థునివలెనే పాలును తేనెయు మధురఫలములు లోనగునవి యందిచ్చుచు నభిప్రాయనూచకము లగు నాలోకముల నాచకోరాక్షి నీక్షించుచుండెను. వారట్టి పదార్థములచే నాకలిదీర్చుకొని మిగుల నొగిలియున్న వారుగావునఁ బెందలకడ గాఢముగా నిద్రబోయిరి.

తరుచుగాఁగోయవాండ్రకు ముత్రీములుతంత్రీములుదెలియు నను విషయము లోకవిదితమే. అక్కోయదొర యట్టిమంత్రములఁ బెక్కునేర్చినవాడగుటమంజ్రించిన యక్షతలుకొన్ని నిద్రించుచున్న యారామునిపైఁ జల్లిన నతండొక పుక్కయై లేచి మొఱుగఁజూచ్చెను.

అయ్యెలుంగున నయ్యంగన మేలుకొని ప్రక్కలో మగనిం గానక తొట్టువ్రుచుచు నలుదెసలం బరికింపుచుండ నాదండకాకోయ దొర యరుదెంచి సానీ! వెరవకుము. నేను నిన్ను వలచితి. నీకే కొదవయు లేదు. నన్ను బెండ్లియాడి యీకోయరాజ్యం బేలుకొమ్ము ఇదిగో నామంత్రప్రభావము జూచు. నీమగనిం గుక్కంజేసితి నరచు చున్నాడనిన విని యవ్వనిత గుండెలు ర్పులుమన మూర్ఛిల్లి యంత లోఁ దెలిసి అయ్యో! దైవనూ దొంగలనుండి చావు దప్పించుట నన్నీసీచున కొప్పగించుటకా? మంచిమగఁడు దొరికెనని సంతసించు నన్ను బైకెత్తి నేలవై చినట్లు జేసికీవి. ఇంతకన్న మరణమే మేలు గదాయని వెక్కతెఱంగుల లోలోపలఁ బలవించుచు; మూఁకునికడ సీతివాక్యములు చెల్లవని యూహించి మాయచే వానివందింపఁ దలంచి యాచతుర కోయదొరకిట్లనియె

దొరా! నాపూర్వపుణ్యము మంచిది గనుక నీవునాకు దొర కితివి. కాని యొక్కటియాలోచించుచుంటిని. నీకిదివరకున్న పెట్టకును నాకును బడుటకష్టముగదా! మనమిందున్నచో నదిచూచి నహించునా! దేశాంతర మరిగినచో నేబాధయులేక సుఖంపవచ్చును. అక్కడ మంచిముహూర్తమున నిన్ను బెండ్లియాడెదననిన వాఁడందు లకు సమ్మతించి కామపరవశుండై యున్నవాఁడు గావుననారాత్రి భార్యాపుత్రుల గణింపక యా కనకప్రభమాట నమ్మి యూరువెడల పోయెను.

అక్కలికియుఁ గుక్కమెఁకత్రాడు నొక్కచేతం బట్టుకొని రెం డవచేత నాకత్తులలో నొకటిదీసికొని వానివెంట నరిగెను. అట్ల య్యిరువురు మరునాఁడు జాముప్రోద్దెక్కుదనుక నడవిత్రోవంబడి నడిచిరి. అప్పుడెండవేడిమియు మనోవ్యధయుఁ దన్ను బాధింప నయ్యబల బలముచెడి నడువలేక నేలం జిడికిలఁబడిన వాఁడామె కుప

చారంబులు సేయుచు మంచిఫలంబులందెచ్చి యిచ్చి యలనటబోఁ గొట్టెను.

మఱియు నడుచునప్పుడక్కోయ యబ్బోటితో మాటిమాటి కి “బెండ్లిమాటయేమి చెప్పితి” వని యడుగుచుండ మంచిముహూర్త మునఁగాని కూడదని యాప్రోడ యుత్తరము జెప్పుచుండెను.

వెండియు రెండుదినములయినవెచుక నొకనాడచేడియ వాని తో నోరీదొరా? ఈమాఱ్ఱమొక్కడికిఁబోవునో యెఱుఁగుదువా యని యడిగిన వాఁడిట్లనియె.

* పెట్టా! ఈదారి వంగ దేశరాజధానిముగు హేలాపురంబున కరుగును. తరుచు నేనా దేశమునకుఁ గస్తురి జామరములు పునుఁగు జవ్వాజి తేనెమొదలగు వస్తువులు పంపుచుచును. దారి నాకు బాగుగాఁ దెలియుననిన నవ్వనితయు దియ్యనిమాటలు వాని మాన సము లాగుకొని మరికొంత దవ్వరిగిన వెచుక నోరీ నీమంత్రీశక్తి మిగులఁ గొనియాడఁదగియున్నది. మచుఘ్నని నిమషములోఁ గుక్క నుఁజేసితివి మేలు మేలు. బాపురేచుని పొగడుచు నీసామర్థ్యము చూతము. ఈకుక్కనుమరల మచుఘ్ననిఁజేయఁగలవా యనియడిగిన వాడు సాసి! నేనట్టి మంత్రము జెప్పకొనలేదు. దానిప్రక్రియ గుర్తెఱింగినవాఁడు హేలానగరములో సత్రీప్రాంతమందున్న మఠ ములోనున్న బైరాగి యొక్కఁడే. నేనొకనాడు వర్తకమునకై యాయూరరిగినప్పు డతనితోఁ గొంతముచ్చటించి కొన్నిక్రియలు దెలిసి కొంటిని. కాని యీరహస్య మెఱింగించినవాఁడు కాఁడు. ఇప్పుడట్టి యవసర మేమియున్నది. నా బెండ్లిమాట యేమి చెప్పితివని యడిగిన వానికానాతియిట్లనియె.

* కోయవాండ్రితో మగవాని దొరయనియు, అఁడుదాని పెట్టయనియు, పిలుచుట వాడుకగలదు.

* ఈదినమునఁ బెండ్లిచూడుటకు బాగుగానున్నది. మాకులాచారముచొప్పున ముందుఁ జెట్టునకు మొక్కి పిమ్మటఁ బెండ్లియాడవలయుఁ గావునఁ గొన్నిపూవులఁ దెమ్మని నుడివినంత వాడెంతేని సంతసముతో నడిగి మోపెను పూవులఁ దెచ్చియిచ్చెను.

ఆలతాంగియు నొకవృక్షమూలమున కరిగి యాకుక్కనందుఁ గట్టి విచ్చుక త్తియచ్చటనే నిలఁ బెట్టియాకుసుములన్నియు నాపాదపమునకుఁ బూజించి దాని మొదటసాష్టాంగమెరఁగి కొండొకసేపుభగవంతుని ధ్యానముచేసి లేచి దొరా! నీవుకూడ నిల్లుకన్నులు చూసికొని యీమాత్రునకు మొక్కుము నీకుఁబెండ్లియగుననియె. వాడును బెండ్లి సంఘోషముతోఁ గన్నులుచూసికొని యాపాదపము మోలఁ జేతులు జోడించి నేలంబండుకొనియెను. వెంటనే బంటు తనముతో నారాచబిడ్డ యక్కత్తి చేతనమర్చుకొని యొక్కవేటిను వానితల సరికి మేనితో వేరుచేసెను.

ఊరక యొకనికపకారముఁ జేసినవాడు పుడమిఁ బెద్దకాలము మన్ననా? అయ్యంగన వానింగడతేర్చి నారూపమేగదా నన్నిన్ని పాట్లు పెట్టినది. దీనింగప్పిపుచ్చినచో నన్నెవరు జూడరనినిశ్చయించి యొడల మసిఁబూసికొని యక్కోయగుడ్డలతో వికారమగు మగవేషమువేసికొని యాకుక్క మెడత్రాడు గత్తియుఁజేతఁబూని నంగ దేశరాజమార్గంబునంబడి కతిపయ ప్రయాణంబున నాహేలానగరముఁ జేరెను. అని చెప్పనంతలో. బ్రయాణసమయమగుటయు స్వాముల వారంతటితోఁ గథఁజెప్పట చాలించి గొల్లవానిఁ గావడి యెత్తుమని చెప్పి వానితోఁగూడ క్రమంబున నాల్గవమజలీజేరి యందు భోజనమైన తరువాత సుఖాసీనుడై యగ్గోపాలునకుఁ దరువాతకథ నిట్లు చెప్ప దొడంగెను.

నాల్గవ మజలీ.

ప్రవరుని కథ.

గోపా! అడవిలో మట్టిమూత్రము పడమటికొమ్మయొక్క యరి గిన విప్రకృమారుడు ప్రవరుడు మూడది నములు దానిమీద నడిచినంత నాశాఖాంతము గాన్పించినది. అతండంతటితో మగుడక మితియున్నందున నిందేవేని వింతలుండకపోవు. కొంతదూరమరిగి చూచెదంగాకయని శాఖదిగి యడవిగానున్న యచ్చోట నన్నని దారి యొకటి గానంబడుటయు దానింబడి నడువసాగెను. కొంత దూరమటిగిన నచ్చట కొందరు విచ్చుకత్తులతో ముచ్చులదురై యతనియొద్దనున్న మణికనక వస్తునమితిసంతయు దోచుకొనుటయే గాక విలువగల కట్టుబట్టులకూడ నూడదీసికొని తమ మురికిగుడ్డలతనికీ గట్టనిచ్చి యభేచ్ఛంజనిరి.

దొంగలు తన్ను దోచికొనినందుల కించుకయేని చింతింపక యతండు సంతోషముతో నరుగుచు సాయంకాలమున కొక పట్టణము జేరెను. ఆదిన మమవాస్యయగుట రాజ్య మిగుల జీకటిగా నున్నది. అందుభోజనసదుపాయముజేయు బ్రాహ్మణగృహమెందు న్నదో తెలిసికొనలేక నాలుగువీధులు తిరుగఁగ నాపట్టణపు రాజు గారి కోటకుఁ బడమర దెసనున్న గుట్టములసాలయొకటి గానంబడినది ప్రవరుం డందొక వేదికింజూచి పయికినడువలేక యాదినమునఁ జాల బడలియున్న కతంబున దానిమీదఁబండుకొని గాఢముగా నిద్ర లోయెను.

నిద్రాసక్తులు శయ్యాసుఖంబుల గణింతురా? అట్టినిద్రయు నొకజాము పట్టినది. ఆకలిగానుండుటచే బిమ్మట మెలకువ వచ్చి

నది అప్పుడతండ్రియొ ధ్యానించుచు నూరకయే వండుకొని యుండెను.

ఇట్లుండగా నాకోటమీదుగా గలగలయనుధ్వని యొకటి వినంబడినది. దానికతండుబెదరి యది యేమోయని యాదేశం బరిశీ లింపుచుండనాగోడపైనుండి యొకయినుపగొలుసు క్రిందికి వేలవేయః బడినది మిగులనద్భుతపడుచుఁ దత్కారణ మరయుచుండ నంనుండి తొలకరి మెరుపువలెనక్కటికి చీ కటిలోఁదళుక్కురనిమెయిదీగ మెర యుఁ బదియా రేఁడుల ప్రాయముగల యొకముద్దుగుమ్మ చరచరందిగివ చ్చుట కానంబడిన నతండుచ్చెరువంచుచు నోహో! యింతసోయగము గలయబల యెవ్వనివలచి యిట్లుదిగివచ్చుచున్నదో చూచెదంగాక యని కన్నులుమూయక నిద్రబోవువానివలె గుఱువెట్టుచుండెను.

ఇంతలో నన్నెలంతయు గొలుసుదిగివచ్చి యాసాలనలుదెస లం బరికించి యొకమూలగుఱువెట్టుచున్న యాప్రవరు నొద్దకరిగి మెల్లన వీపుమీఁదఁ జేయివయిచి తడుముచు లెమ్మని పిలిచిన నతండు వెరగు పడుచు మారుమాటాడక కన్నులు నులిమికొనుచు లేచి కూర్చుండెను. అప్పుడానాతి యాతని హస్తసంజ్ఞచే నందున్న నొకగుఱుమునుఁజూపి యెక్కుమనపు డతండ్రిట్టటనక యట్లు చేసెను.

అక్కలికియు నొక్కవారువర మెక్కి ముందునడువ వెనుక ప్రవరుండును సమముగాఁ దన హయమును నడిపించెను. అట్లయ్యి రువురు పురమువెడలి పడమరదెసనున్న యడవిచూర్గంబునంబడి వడి వడిఁద త్తడుల నడిపింపసాగిరి. అని యెఱింగించుమణిసిద్ధుని సుద్దులకడ్డ మువచ్చి పతంగుడిట్లనియె.

అయ్యా! అయ్యబల యెవ్వతె? అట్లకోటగోడ దిగివచ్చి యెన్నడును నెఱుగని యతనితోనరుగఁ గారణమేమో యెఱింగింపు మన వానిప్రశ్నకు సంతసించి యయ్యోగిపుంగవుం డిట్లనియె.

గోపా! యాపాటలగంధి వృత్తాంతమాకర్ణింపుము కాంచన వల్లియను పేరంబరగు నాతరుణి జయసేనుం డనందగు నానగరాధీ శ్వరునికూతురు. ఆరాజుతనకు లేక లేక కలిగిన యక్కన్నెమిన్నను మిగుల గారాబముగాఁ బెనుచుచు నైదేఱులు ప్రాయము వచ్చినతో డనే నకలశాస్త్రము లామూలచూడముగాఁ దెలిసికొనిన యొక గురువునొద్ద సవయస్కుండగు జయంతుంకను మంత్రినూనుని బతపరచి చదువనేసెను.

అక్కవ్యయు నక్కుమారుండును రూపంబునను గుణంబులను శీలంబునను సుకుమారంబునను బుద్ధికాశల్యంబున నొండొకలను మించుచు నయ్యాచార్యునొద్ద గ్రమింబున నకలశాస్త్రములు గ్రహించి సంగీతమునందును గవిత్యమునందును మిగుల నేర్పరులై యశ్వశిక్షయందు సైతము నెన్నఁదగిన పాటవము నేర్చుకొనిరి.

వారిరువురు విద్యాగ్రహణసమయమందుగాక ఆహార విహార నిద్రాది వ్యాపారముల యందును నొక గడియయేని విడిచియుండక యేక దేహమెట్లట్ల యతిమైత్రితో మెలంగుచుండిరి. ఇట్లు పదియా రేఱుల ప్రాయము వచ్చుపర్యంతము విద్యలు గఱచుచు నొక నాఁడు సాయంకాలమునఁ జల్లనిగాలి వినరుచుండ నయ్యిరువురు గుట్టపుబండిమీఁద విహారార్థమై పూవుదోటకరిగి యందుఁ గ్రీడింపుచుండ నయ్యండజఱున మంత్రినూనున కిట్లనియె.

వయస్యా! నిన్నటిరేయి మాయింటబరిగిన నా గ్గ నీవువింటివా? నాకీవక్రంపు జవ్వన మేటికిఁ బాడసూపిన నో కాని నీకును నాకు నెడ బావుటకు మూలమగుచున్నది. నన్నింక బడికినిఁ బైటికిని బోనియ్య వలదనియు గురుదక్షిణ నిప్పించి యంతఃపురమునఁ బ్రవేశపెట్టమని యు మాయమ్మ మజ్జనకునితో నుడివినది. అతండట్టివనికి రేవు విడి యయు క్తముగా నున్నదని యేర్పరచెను. నేటితోడనాకు నిన్నుఁ

జూచుభాగ్యము దప్పిపోవుచున్నది. పెండ్లివిషయమై గొంత ముచ్చటించిరి. కాని నాకు స్వప్నముగాఁ దెలిసినదికాదు. ఎవ్వరికో నిశ్చయించినట్లు నాకొకదాది చెప్పినది. ఈ రెండువిషయములు నా మనోభీష్టమునకు వ్యతిరేకముగానే యున్నవి. నిన్నుఁజూడ నొక నిమిషమైనను జాగ్రత్తచోఁ బ్రాణములు పోవునంతవంతబూను నేను నీచిరకాలవియోగ మెట్లుసెతును. దేహములు మాత్రము భేదములు గలిగి విద్యాగుణరూపశీలధీవృత్తుల నొక్కటిగా సంచరించు మన యిరువురకుఁ బెండ్లి సేయక యశాశ్వతపుసిరికై యానపడి నన్నెవ్వరికో యియ్యఁడలఁచిన మాతండ్రికన్న మూఘంఘండునే? అయ్యయ్యో! కామినులకు సంపదగలిగినను దగనిమగనితోఁ గాపురము నేయుటకన్న విద్యారూపచతురుండగు మగనితో ముప్పియెత్తుకొని నను సంతోషిగా నుండునుగదా.

సీ! ఈయాఁడుబాతి యస్వతంత్రీపు బ్రతుకేమని గహింతు. తల్లితండ్రిలే తుచ్చునికిఁ గట్టిపెట్టినను నానిని దైవముగాఁ జూచుకొనుచు శుకూష చేయుచుండవలయునట. నాకు జ్ఞానమువచ్చినది మొదలు నిన్నుఁ బెండ్లియాడవలయునని యభిలాష గలిగి యున్నను నెన్నఁడును లజ్జాదోషంబున నట్టికోరిక బయలుపెట్టనైతిని. వసంతా! నిన్నుఁగాక వేరొక్కనిఁ బెండ్లియాడవలయునని నాకు లేదు. దీనికెద్దియేని యుపాయమున్న నుడువువని యడిగిన నప్పడఁతి కతండ్లిటనియె.

తరుణీ! అట్టికోరిక నాకునుఁ బెక్కుదినంబులనుండి గల్గి యున్నను నేను ముందు బయలుపరచినచో నీచిత్తవృత్తి యెట్లుండునో యని మనంబున నణఁచుకొనియుంటిని. మన యిరువురకున్నను నేమి లాభము? కులమున సనూనుండనైనను సంపదచే హీనుండనగుట నాకు మీతండ్రి నిన్నియ్య నొడంబడఁడు. దీనికేమి సేయుదము. అందరానిపండ్లకుఁ జేతులు సాచనేల? సాహసకృత్యంబుల కొడం

బడుమని నుడువుట నాయది కాదు. అదియు సీమాటలనే తేటవడ వలయునని భావగర్భితముగాఁ బలికిన నక్కలికి వనంతా! యని మేను గరుపారఁ బిలిచి యింకను సందియమందెదేల? నాడెంద మిదివరకే నీయధీనమైనది. నీయిష్టమువచ్చునట్లు నడుచుదానఁ గర్తవ్యమువదేశింపుమని పలికిన సతండ్రుల నేనొకయుపాయము వక్కాణింతువనుము. నీకు ముఖ్యముగా నన్నుఁ బెండ్లియాడువలయు నను తలంపు గలిగియున్నచో విదేశమరుగవలయును. అంతఃపురంబుల నత్యంత సుకుమారవంతురాలవై సుఖపశుచున్న నిన్నిట్లు వెడలు మని చెప్పటకు నోరాడకున్నది, పైన నీచిత్తమనవుఁడు నవ్వుచు నవ్వనిత యిట్లనియె.

మనోహరా! నేను నీదాననవి చెప్పినను వేరొక్కరీతిఁ బలికడవేల? నీతోడ విదేశమున కరుగ సిద్ధపడియుంటి. సరివడని వరునితోఁగూడి రాజ్యము నేయుటకంటె నిష్టమగుమగనితో ముష్టి యెత్తుకొనినను దృష్టిగా నుండునని యిదివరకే చెప్పితినిగదా. పెక్కేల! యెల్లుండి అమావాస్యనాఁటి రాత్రి మాకోటకు వడమర ప్రక్కనున్న గుఱ్ఱముల సాలలోనికి వచ్చియుండుము. గొలుసువెంబడి గోటదిగివత్తును. గుఱ్ఱములెక్కి యెక్కడికేనిం బోవుడ మిదియె ముమ్మాటికిని నమ్మకమయిన ప్రయాణమనిన జయంతుండు నొడం బడియె. అట్లయ్యురువురు బాసఁజేసికొని బండియెక్కి యిండ్లకరిగిరి.

పిమ్మట ప్రయాణదినంబున విలువగల వస్తువులు నిమిడికగల పుట్టములు నాహారపదార్థములు సాయంకాలము దనుక నంగ్ర) హించుచు నమ్మంత్రినూనుఁడు చీకటివడినతోడనే భోజనమునేయఁ బ్రయత్నించెను గాని నాఁడు దండ్రియు రాజనగరినుండి యింటికిఁ బెందలకడవచ్చెను. భోజనముకై మడిగట్టుకొనిన తండ్రివంక్రినే కుమారునికిఁ గూడవడ్డించిరి. కుడుచునప్పుడు కొడుకుతోఁ దండ్రి) యిట్లనియె.

వత్సా! విదేశమునుండి సంగీత విద్యాపారంగతురాలగు వారాంగన యోర్తువచ్చినది. ఈరాత్రి నగరిలో సంగీతసభ జరుగును. దానిం బరీక్షించుటకునై నీకు మిగుల పాటవముగలదని మీగురువు రాజుతోఁ జెప్పియున్నాఁడు. నేనింటికి వచ్చునప్పు డతఁడు నాతో నిన్ను గూడ నీ రేయిసభకుఁ దోడ్పానిరమ్మని నుడి వెనుగానఁ బరుండక మంచిదుస్తులను గట్టుకొని సిద్ధముగా నుండుము పోదమనుటయు నాపలుకు లతనిచెవులకు ములుకులవలె నాటినఁ గొండొకవడి నేమియుం బలుక నేరక నిశ్చేష్టుండై యూరకున్న నతండేమిరా మాటాడవు. గాన ప్రావీణ్యము నీకులేదా యేమి యనుటయు నతండయ్యా! నాకీసినమునఁ దలకొప్పిగా నున్నదిగాన నట్టిదాని పూర్తిగాఁ బరీక్షించలేనని తోచుచున్నది. అందులకై యూరకుంటిననిన మంత్రి యెట్లయినను నగరి కరుగకతీరదు. ఓపిక లేనిచో రాజుగారితో నీసంగతిచెప్పి యతని చిత్తవృత్తిప్రకారము నడువవలయుననిన జయంతుండనేక ప్రతికూలవాక్యములు జెప్పి ప్రాల్మాలదలఁచెను గాని తండ్రి యొప్పుకొనకపోవుటచేఁ తుదకత నితో రాజసభ కరుగక తీరినదికాదు.

తండ్రితో రాజసభ కరుగునప్పుడా జయంతునికి మనంబుగల చింత యిట్టిదని చెప్ప మనోగమ్యముగాదనినచో వాక్కులకు శక్యమా? ఆవృత్తాంతమారాజపుత్రిక యెఱుగక యనుకొన్న రీతిని గొలుసుదిగి గుఱ్ఱపుసాలఁజేరి యందు నిద్రించుచున్న ప్రవరుని నాజయంతుండే యనుకొని యతనితోఁ దురగ మెక్కి యేగినది.

శౌనకా! పూర్వోత్తరసందర్భ మెఱింగితివిగద. తానాకటి దలఁచిన దైవమొకటి దలఁచునను లోకోక్తి యేలతప్పను?

అట్లయ్యిరువురు నరుగుచున్నతరి నత్తరుణి ప్రవరుని గుఱ్ఱము దరికిఁ దన వారువము బోనిచ్చి నాధా! నేటికి మన మనోరథ

మీ జీవితము దా. మొన్నటినుండియు నేనీ పయనమున కెంత ప్రయాణపడితి ననుకొంటి. రాత్రీయు నొక యవాంతరము వచ్చి నదికాని దైవకృపచే దాటించితిని.

గానకాలానిపుణిక యగు గణిక యొకతె రాత్రీ సంగీతము బాధుననియు దానిం బరీక్షించుటకై రమ్మని నాకు మాతండ్రి వార్త నంపెను. తలనొప్పి వచ్చెనని బాంకి యంకిలి జెప్పితి నింత వట్లు దైవానుకూలముగానే యున్నది. మీకు నట్టి విఘ్నము లేమియు రాలేమగదా యని యనేక రీతులఁ దన మనంబునంగల కోరికలన్నియు బయలుపరచుచున్న యన్నాతిమాటల నూకొట్టుచు నతండు గొన్నిటికి నప్పటికిఁ దగినట్లు ప్రత్యుత్తరము జెప్పుచు నడువ జొచ్చెను.

అంత నక్కాంత మోమిట్లు తెలతెల్లపోవునని తెలుపురీతి దిక్కులధావశ్యము బిక్కటిల్ల తెల్లవారఁజొచ్చినఁ గ్రమంబున భానుండు పూర్వగిరిశిఖరం బలంకరించుటయునమ్మించుబోడి యవ్వె లుంగున వానింబరీక్షించి తననునోహరుఁడైన జయంతుండు కాశని యెఱింగి యంతరంగము తత్తరమండఁ దత్తడినుండి నేలంబడి మూర్ఖిల్లి కొండాకవడికి దెలిసి మరల నతనిఁదిలకించి ధరించిన మలినవననంబులంబట్టి యతిని నల్పనిఁగా దలంచి తలయెత్తక పొల్లు పొల్లుగాఁ గన్నులనుండి నీరు స్రవించుచుండ నేప్పుచు నిట్లని తలపోసెను.

అయ్యోదైవమా! తల్లిదండ్రుల మహిమన లెక్కనేయక చుట్టముల ప్రేముడి విషగాడి వయస్యలప్రీతిఁ బూతిగలిపి కులశీల సుగుణపరిపాటివీటబుచ్చి ప్రజానిందకొర్పి ప్రాణత్యాగమునకు నహించి యొక్క చక్కని పురుషునిగూడఁ దలంచినఁ దక్కింపక యీ నిర్భాగ్యుని నాకెక్కడదెచ్చి పెట్టితివి? కటకటా! నాచక్కఁదన

మిక్కుడి యడవిపాలు సేయుదే ? ఇప్పుడేమి సేయుదాన ? మరల పురికరిగివచ్చొ నురిదీయ నియమింతురుగాని వెనుకటి మక్కువ నుంతురా ? అహో దైవఘటనము.

“శ్లో॥ అఘోత ఘటితాని ఘటయతి ఘటితఘటితాని దుఘ్ణీకురుతే విధి రేవతాః ఘటయతి యాని పుమాన్నైవ చింతయతి”

అనుశ్లోకమును పలుమారుపఠించుచు నురియు ధైర్యముదెచ్చుకొని

“శ్లో॥ ఉపస్థితే విప్లవ ఏనపునాం నమన్తభావః పరిమియతేయతః ఆవతి వాయానహితులరాశే ర్నిరేశ్వ కశ్చిత్ప్రతిభాతిభేదః”

అనగా ఆపదలు వచ్చినప్పుడే ధైర్యమును నిలుపుకొనఁ దగినది. గాలి వినయనప్పుడేగ వా, దూదిరాశిని పర్వతమునకుగల భేదము దెలియబడుచున్నది. కావున బుద్ధిమంతు లాపత్సమయమందే తమ తెలివిని గనపరచుమరని విచారమునిడిచి యుదుట వహించినది. అట్టి యవసరంబున నాప్రవచుండుచు నచ్చటనే గుఱ్ఱముదిగి యమ్మగువ నేమియుఁ బలుకరింపక రెండు దంతకాప్తములు విరచి తెచ్చి యొకటి యారమణిముందర నైచి తాను పలుతోముకొనియె. అవ్వనితయ దానిం దీసికొని ముఖమార్జనంబు జేసినది.

అల్లయ్యిరువురు ప్రాతఃకృత్యంబుల నిర్వర్తించి యొకరినొకరు పలుకరింపకయే గుఱ్ఱముల నెక్కి జాముప్రొద్దెక్కు పర్యంతము నడిచి నంత నొకనది యడ్డమైనది.

అచ్చట గుఱ్ఱముల విడిచి అంతకుమున్ను కొందరి జనుల నెక్కించుకొని విశుచుటకు సిద్ధముగానున్న చిన్నయోడ నొకదానిం గాంచి వడివడి నరిగి వారుగూడ నాయోడ నెక్కిరి.

పిమ్మట నోడద్రోయించి కర్ణధారుండు అవ్వలి రేవుచేరు నంతలో నందుఁగల జనులవలన దాటించుటకు నియామకమగు సొమ్మడిగివుచ్చుకొనుచు నందొక బ్రాహ్మణవిశ్వస్థయుండ నామెను సొమ్మిమ్మని యడిగెను.

ఆయవ్వయు దీనస్వరముతో నాయనా! నేను మిక్కిలిదరిదుర
రాలను. నాయొద్ద నేమియులేదు. ఎవ్వరియొద్దనైనఁ బనిచేసి యుదర
పోషణజేసికొనవలయునని యభ్యుచున్నదాన ఇట్టిదీనురాలిం గనిక
రించి యూరక దాటించిన నీకుమిగులపుణ్యము రాఁగలదని యెన్ని
విధములనో బ్రతిమాలినది. కాని వానికి దయవచ్చినదికాదు.

అమ్మా! దీనికి మేమెక్కుడుగాఁబన్నిచ్చుకొనవలయును. ప్రతి
దినము మీవంటివారు వెక్కండు ప్రవచ్చుచుందురు. అందరిని నూరక
రేవుదాటించినచో మేమిట్లును వాకలి నమ్ముకొనవలసినదే. సామ్మి
య్యకతీరదు. లేనిచో నవ్వలనే దించివేయుదుమని యా నావికుం
డు త్తరముచెప్పెను.

అట్లామె నానర దారుఁడు సామ్మిదెచ్చుని నిర్బంధించుచునాద
రించిగూర్చున్న ప్రవరుంజూచి—అయ్యా! తమరుగూడ సామ్మిత్తురా
యనియడిగిన నాప్రవరుండు చింతాక్రాంతుండై యోహో వీనికిచ్చు
టకు నాచేత నేమియునులేదు. వీనిధోరణింజూడ నూరక దాటించు
నట్లు కనంబడదు. పేదరాలి నీయవ్వనే నిర్బంధించుచున్నాఁడు.
వీనిచే నవమానముపడుట కష్టము. ఎట్లాకొయని తలంచుచు నా
ప్రారాధనచే యధోముఖయై కూర్చుండియున్న యాచిన్నదానిని
సంజ్ఞాపూర్వకముగా జూచెను.

అప్పుడా నన్నగ్రహించి యాయించుబోఁడి తాఁదెచ్చిననాణె
ములలో నొకటివిప్పి యతనిముందరవిడిచినది. దానింకైకొని ప్రవ
రుండు సంతోషముతో నావికుఁడా! యీనాణెము నీవడిగెడు సామ్మి
నకుఁ బదిరెట్లు వెలగలిగియున్నది. దీని నీకుఁ గానుకగా నిచ్చుచున్నా
ము. ఈయవ్వను నిక నిర్బంధింపకుమని పలికి యది వానికిచ్చెను.

వాఁడది సంతోషముతోఁకైకొని యతని మిక్కిలి స్తుతియిం
చుచు నెమ్మదిగా నోడనడిపెను.

అంతకొంతతరి క త్తరి యవ్వలిదరి జేరినంతఁ బ్రవరుఁడును రాజపుత్రీకయు నోడదిగినడువఁజొచ్చిరి. అవృద్ధబ్రాహ్మణీయువారిని దంపతులనుకొని వారుతనకుఁజేసిన యుపకారమునకుఁగృతజ్ఞతఁజూపుచు వారివెంట నడుచుచు నాప్రవరునితో నిట్లనియె. అయ్యా! నేను దిక్కుమాలినదానను. నాకింతయన్నము వెట్టనోపుదురేని మీయింట వంటజేయుచుందును తోడగొనిపోదురేయని యడిగిన నతండు లోన నవ్వుకొనుచు నవ్వా! ఆలాగున నేరమ్ము పోషింతునని యామెంగూడ వెంటబెట్టుకొని నడువసాగెను.

ఆచిన్నదియు నేమియుంబలుకక వానిమొగమైనంజూడక దైవమునుందూరుచు హా! జయంతా! జయంతా! యని నడుమ నడుమఁ బలవరింపుచు నేమి నేయఁడలఁచియోగదా? దైవము నన్నీతని కప్పగించెను. వీనివిడిచినచోఁ బ్రమాదమగును. వీనితోడంబోయెద నేమైన నగుంకాక యని యతనివెంట నడువజొచ్చినది.

ఆమువ్వురు మధ్యాహ్నమునకు నాసాత్రమందున్న హేలానగరముజేరి సత్రమున బసఁజేసిరి. ప్రవరుఁడును, సత్రాధికారియొద్ద కరిగి నాటికి సరిపడిన సామగ్రియడిగి తెచ్చి యాయవ్వకిచ్చిన నా ప్రోడ జక్కగాఁ బాకముచేయుటయు మువ్వురును భుజించిరి.

మరునాఁడరుణోదయంబున లేచి యా బ్రాహ్మణుఁడు స్నాన సంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులు నిర్వర్తించి మేన విభూతిసలఁది బ్రహ్మతేజంబు మెరయఁ బంచాంగ మొకటి తీసికొని వివణివీధి కరిగి యందు గొప్పవర్తకులందరు నెద్దియో బేరమునకై నొకచోట గుంపుగా జేరి యుండ నచ్చటికేగెను. వారు నతనికి నమస్కరించి యాగమనకారణంబడిగిన నాశీర్వదించి యతం డిట్లనియె.

అయ్యా! నేనుబ్రాహ్మణుఁడను. పర దేశస్థుండ. కుటుంబములో నిన్ననీయూరు జేరితిని. సత్రముమూలముగా నిన్నటికి భోజనముగడిచి

నది. ఈదినమున కేమియునులేదు. నాకు జ్యోతిశ్శాస్త్రమందు మిగుల పాటనముగలదు. మీమీ నక్షత్రములు చెప్పినచో దినచర్యవ్రాసి యిచ్చెదను. దృష్టాంతరముగానుండిన నన్ను మన్నింపుడు. లేనిచో రేపు నన్ను గౌరవము సేయవలదని ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగా నుడివిన నతనిమాటలకు సంతసించి తమనక్షత్రములు వ్రాసియిచ్చి యానాటికిఁ బిండివంటలతోఁ గూడ సమీపము సామగ్రియిచ్చిరి. ప్రవరుఁడును వారి వారికిఁ దగినఫలములు వ్రాసియిచ్చి యాసామగ్రి గొనిపోయి వృద్ధబ్రాహ్మణిచేతికిచ్చిన నామెయు రుచినా వండిపెట్టిన సంతృప్తిగా భుజించిరి.

మరునాఁడుదయమునఁ బూర్వమువలె సతండు బాజారునకరిగిన నావర్తకులందరు నొక చోటున నేకూర్చుండి తమకు వ్రాసియిచ్చిన ఫలములన్నియు దృష్టాంతరముగానుండుటకు మిగుల సంతసించుచు నతని వినుతించి మరల నాదినమున ఫలములు వ్రాసియిచ్చుకొని పూర్వమువలెనే సామగ్రియిచ్చిరి. దానిచేత వారుముప్పులే గాక మరికొందఱుగూడఁ దృప్తిగా భుజించిరి.

ఇట్లు ప్రతిదినము ప్రవరుఁ డుదయమున బాజారునకరిగి వర్తకులచే గౌరవముబొందుచుండఁ గొద్దిదినములలోనే యతనిఖ్యాతి యాయూర నలుమూలలు వ్యాపించినది.

ఆవార్త పెక్కఁడు ప్రవర్తకులు విని యతనిచే ఫలములు వ్రాసియిచ్చుచు మిగులనత్యంతములఁచేయఁదొడంగిరి. మరియొక్క నాఁడొక రత్నవర్తకునికి దినచర్యవ్రాసియిచ్చుచుఁ బ్రస్తావముమీఁదఁ దనకుగూడ రత్నవర్తకయందు మిగులనైపుణ్యముగలదని నుడివిన విని యావర్తకుఁడు వానిని తనరత్నముల యంగడికిఁగొనిపోయి తన యొద్దనున్నరత్నముల నాణెముసేయమనిన సతండ్నియుఁ బరిశీలించి యందు వారు రత్నములని కొనియుంచిన పెక్కుగాజురాళ్ళ నేరీసి

పరీక్షచూపెను. దానికావర్తకుఁ డాశ్చర్యపడుచు నయ్యా ! తమకీ బ్రాహ్మణవృత్తియగు దైన్యజీవనమేటికి. నెలకిరువదిరూపికగువేతనం బిచ్చెద. నాయొద్ద రత్నపరీక్షకై యుందురే? యనుటయు నతండు వల్లెయని మొదట నట్టియుచ్ఛోగమందుఁ బ్రవేశించెను.

అన్యప్రపంచుల కెందేగినను గొరంతయుండునా? అప్పుడా నత్రమున బసదీసి యొక చిన్న యిల్లదైకుదీసికొని యందు ప్రవేశించిరి కాని యప్పుడు సైతమారాజపుత్రిక యతని మొగముజూడక మానం బవలంబించియు మర్యాదగా నడుచుచున్నందులకుఁ గొంతసంతసించుచుఁ బనిపాటలయందుఁ గొంచెమాయస్యకుఁ దోడుపకుచు నొక రీతి విరాగబుద్ధిఁ గాలక్షేపము సేయుచుండెను.

ఆ బ్రాహ్మణియు వారిని దంపతులేయఁకొని పరస్పర సంభాషణములు లేక పోవుటకు శంకించుకొనుచు నవ్విషయము విమర్శింపక నియమితమైనపరులఁ గావింపుచుండెను. ప్రవరుఁడును భోజనముసేయు నప్పుడుదప్ప తక్కిననమయముల వేరొక చోటఁ గాలక్షేపము సేయుచుండును. ప్రవరుఁడుగాని రాజపుత్రికగాని ముసలియామెగాని యెం డొరుల వృత్తాంతమరయకయే కాపురములు సేయుచుండిరి. ఆహా! వారి బుద్ధిపటిమ మిగులఁ గొనియాడఁదగియున్నదిగదా ?

ఆరత్నవర్తకుఁడు నతని తెలివికి సంతసించుచు నెలనెలకువేతన మభివృద్ధిజేయుచుండెను. ఇట్లుండనంత నొక్కనాఁడు దక్షిణదేశము నుండి యొకవర్తికుఁ డదృశ్యమైన రత్న మొకటితీసికొనివచ్చి కందర్ప కేతుని దర్శనమున కరిగిన నారత్నముసోయగమున కచ్చెరువందుచు నట్టిదానిం దనజీవితకాలములో నెన్నఁడుచుజూడమి నారాజు దానిఁ గొనుటకు మిగుల నుత్సాహమందుచు దానివెలయెంతయని యావరకు నడిగెను.

అవర్తకుండును రాజుగారియద్దేశము గ్రహించి దీనివెల కోటిరూపాయలనియు గవ్వయేనియుఁ దక్కువైన నీయననియుఁ గచ్చితముగా నుత్తరమిచ్చెను.

కందర్పకేతుండును తనయొద్దనున్న రత్నవర్షిక్షకుల చేతికచ్చి యామాణిక్యమునకు వెలగట్టుమనిన వారును బరీక్షించి కొందరు నలువదిలక్షలు, కొందరు డెబ్బదిలక్షలు, గొందరు తొంబదిలక్షలు చేయునని వెలగట్టిరి. అంతటితోఁ దృప్తిబొందక యానృపతి యా మాణిని వెలగట్టింప కింకరులకిచ్చి విఫణివీధినున్న పెద్దవర్తకులయొద్ద కనిపెను.

అప్పురిలోని వర్తకులందఱు దానినాణెముచేసిరి. యేబది లక్షలకుఁ దక్కువవెకట్టిన వాఁడు లేడు. కొందఱు కోటిరూపికలు చేయుననిరి. ఈరీతినంగడులు దిగిప్పుచుఁ గ్రమింబునఁ ప్రవరుండున్న రత్నవర్తకునియొద్ద కామాణినిదెచ్చి వెలగట్టుమని రాజభటు లడిగిన దానినతఁడు పుచ్చుకొని తత్తేజమునకు వెరగందుచుఁ జెంతనున్న ప్రవరునచేతఁ బెట్టి వెలగట్టుమని యడిగెను. అతండదిపుచ్చుకొని ముమ్మారిటునటు త్రీప్పి పెదవివిరచినంజూచి, యార్తకుఁడు పెదవి విరచితివి లోపమేమి? వెలయెంతజేయు? నని యడిగిన నతండు నవ్వుచు నిట్లనియె. “అయ్యా యిదియొక కృత్రిమరత్నము. దీనివెల గవ్వయైనంజేయు” దని యొకసక్కెముగాఁ జెప్పెను.

అమాటవిని రత్నవర్తకులందఱు దెల్లబోయి యతని నందు లకు దృష్టాంతమేమని యడిగినఁ బ్రవరుఁడు కావలసినచోఁ బరీక్ష జూపింతునని ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగా జెప్పెను.

రాజకింకరులంత నారత్నమును గొనిపోయి రేనితో వర్తకుల మాటయు బ్రాహ్మణుని వచనంబులు జెప్పినవిని వెరఁగువడి యాయొడ యడవ్పడ యా బ్రాహ్మణుని దీసికొనిరమ్మని పరిచారికుల నంపెను. వారును వడివడిచని యనేక రత్నవర్తకులతోగూడ నావిప్రవరుని రాజపథకుఁ దోడ్కొనివచ్చిరి.

కందర్పకేతుండును ప్రవరుని మిగుల గౌరవపరచి కొలువు దీర్చి యాయదృశ్యతరత్నమును దెచ్చిన వర్తకునెనుర నిలువఁజెట్టి యా విపునితో నయ్యా! తమరీరత్నమునకు వెలయెంతగట్టితిరని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

దేవా ! ఇది యథార్థపురత్నమైనచో రెండుకోట్ల రూపికలు వెల జేయునుగాని గాజురాయి యగుటచే నొకరూప్యమైనఁజేయదు. దానియందమునుబట్టి యిచ్చినచో నొక రూపిక నియ్యవచ్చునని నిర్భయముగాఁజెప్పెను. ఆమాటవిని యారత్నవర్తకుఁడు లోన దిగు లొందియు నాదైన్యము మొగమునందోపనీయక, యోహో ! మంచి నాణెగాఁడవోదువు. ఈలాటివారు వదుగురున్నచో మా వర్తకము బాగుగ నేసాగును. చాలు. చాలు. కొందఱు వస్తువులకు వెల గట్టమనియిచ్చినప్పుడు తమ్ముమిగుల నాణెగాండ్రనుకొందురని తెలియకున్నను దానికే దక్కువ వెలగట్టచుందురు. అంతియకాని దానినాణెమెఱిగికాదు. ఇది నిజముగా గాజురాయియని యెట్లు చెప్పఁగలవో తార్కాణముజూపింతువా ? యని పెద్దయెలుంగున గద్దించివలికిన నతండు వెనుదీయక పెక్కేలచూడు మిదిగో యని యొక యినుప పలకమీద నారత్నము నెత్తికొట్టుటయు నది తిలలంత లేసి శకలములై రూపరినది.

దానితోడన యావర్తకుని హృదయము సైతముభిన్నమైనది. వర్తకులందఱు వెరగందిరి. నృపతి యతనింకొంగలించుకొనిసుముఖా! నీమూలమున నాకు మిగుల లాభముగలిగినది. నీవంటి నాణెగాఁడెందును లేడు. నీకు నెలకు నూరురూపికల వేతనమిచ్చెద. నాయొద్ద రత్నపరీక్షకై యుండుమని యతనికప్పుడు తదుదోగ్యమునకు ముద్రిక నిచ్చెను. ఆదాక్షిణ్యాత్యునియొద్దనున్న ధనమంతయు దోచికొనుటయే గాక యతని బద్ధునింగావించియు నానృపవ్రవరుఁడు ప్రవరుని యనునయ వాక్యములచే నతఁడు విడిచిపెట్టెను.

అది మొదలు ప్రవరునికి రాజునగరిలో నుద్యోగములమగు గౌరవమొందేని ప్రబలముగుఱుండెను. ఇట్లుండినఁ గొలది దినములకే రాజుగారి ముఖ్యప్రధానిమరణము నొందెను. అప్పుడారేడాయుద్యోగము ప్రవరునికే యిచ్చివేసెను. మంత్రితృప్తపదవి వచ్చినతోడనే ప్రవరుఁడా చిన్నయిల్లు విడిచి యొకమేడ బాడిగకుఁ దీసికొని యందప్పటికేదగిన మర్యాదగా నడుపుచుండెను. అప్పుడైనను రాజపుత్రిక ప్రవరునిగాని, ప్రవరుఁడు రాజపుత్రికనుగాని బలకరించుట లేదు. వారి మనోదార్థ్య మెట్టిదో చింతింపుము.

ప్రవరుఁడు మంత్రియైనది మొదలు రాజ్యమందు ధర్మ ప్రవర్తనలు మెండుగ జరుగునట్లును, అధర్మప్రవర్తకుల శిక్షించు నట్లును వెక్కుప్రకటనపత్రికల దేశమందు వ్యాపింపజేయుటచే నతని బ్రజలందరు ధర్మప్రభువని కీర్తింపం దొడంగిరి.

ఇట్లుండునంత నద్ధరాకాంతు డొకనాఁ డేకాంతముగా నతని కిట్లనియె. సుమతీ! మతికాశల్యంబున నీవు బృహస్పతియంత వాడవు. నీప్రాపునంజేసి లోపములేకుండ రాజ్యము గాపాడుకొనఁ గలనని మిగుల సంతసించుచుంటి. ఇక నీకును మాకును దెలుపు కొనని రహస్యములుండవుగదా? విను మేను ద్విభువనాశ్చర్యకర రూపంబునం బాలుపొందు నిందుముఖ నొకదాని ద్వీపాంతమునుండి రప్పించితిని. ఎన్నిజెప్పినను నప్పడఁతి నాకు వశవర్తినిగాక సర్వదా దుఃఖించుచున్నది. అత్తలోదరి నిమిత్తముగాఁ జిత్తభవుఁడు నా చిత్తము దుత్తునియలు గావింపుచున్నవాఁడు. ధర్మాధర్మవివేచనము విడిచి రేయింబవలు నే నాకనకాంగి నవకంబు దలంచుకొనుచుఁ జివుకుచుంటిని మఱియు—

ఉ. “ఒకొక్కవేళఁ బద్మముఖు | లొల్లమిసేయుదు రొక్కవేళఁ బెన్మక్కువ నాదరింతురు క్ష | ణక్షణముల్ జవరాండ్రచిత్తముల్

పక్కన వేసరంజన దు | పాయములం దగునిచ్చకంబులం
జక్కగఁజేసిడాసి సతి | చిత్తముబట్టి సుఖంపగాఁదగున్.”

అని వాగ్రీసిన కవిచాక్రము ననుసరించి కాలయాపన సేయుచుంటిని. బలనంతము సేయుటకు నుల్ల మొల్లకున్నది. అక్కంతా రత్నము తనంతవచ్చి నస్థలసికొనునట్లు చేయుదువేని నీకోసవరం చిచ్చువాడ నీయుపకారముచేయుము. నీబుద్ధిబలంబునకు సాధ్యము కానిది లేదని స్తోత్రపూర్వకముగా నాచిన్నదాని వృత్తాంతము చెప్పిన విని యయ్యధర్మమునకు మిగులఁ బరితపించుచు సమయజ్ఞుండగు యతండప్పటి కేమియననక యొక నాఁడచ్చేడియ మేడకరిగి యథోముఖయై ధ్యానించుచున్న యమ్మించుబోడి నోదార్చి యల్లన నిట్లనియె.

సాధ్య! నేను గొత్తగావచ్చిన మంత్రిని “నీవృత్తాంతమంత యును విని జాలిపడియు నిప్పుడేమియుఁ జేయునది లేక యూరకుంటిని సమయము వచ్చినప్పుడు నాయోపినంత యుపకారము సేసెద. దుర్మార్గుడైన రాజునన్నిప్పుడు నీచిత్తవృత్తి యరసిరమ్మని పంపెను. నాబుద్ధి యధర్మమునఁదుఁ బ్రవేశించునదికాదు. నీమగని కులశీల నామంబులఁ జెప్పుము. వానింబట్టి తేర నియోగింతునని పలికిన యతని చల్లని మాటల హృదయసంతాపంబు కొంతవాయ మొగ మొకయింత యెత్తియమ్మత్తకాశిని యిట్లనియె.

అన్నా! నీమతి వివేకము వచనగౌరవమే చెప్పుచున్నది. నీవఁటి పరోపకార పారీణులు గొందరుండఁబట్టిగదా వసుంధరతిరం బై యున్నది! నాపేరు కళావతి. నామగండు కాశ్మీర దేశ రాజకుమారుఁడు. వసంతుండను సార్థకాహ్వయముగల యావురుషరత్నము నలుగురుమిత్రులతో విదేశదర్శనార్థమై దేశమువదలి యందంద సంచరించుచు నొకవలవృక్షమూలమునఁ దనచెలికాండ్రితో వియోగము నొంది రాక్షసనగరమందేకాంతముగానున్న సన్నుగాంధర్వ

విధిం బెండ్లియాడి యందు స్వర్గసౌఖ్యంబు లనఁ భవింపుచుండ నొకనాఁ డొకమునలిది వచ్చి కొన్నిదిసములు మిగుల నమ్మకముగా మానడు మనుండి నామగని యాయువుమర్మము నాచేత నడిగించి తెలిసికొని మేము గాఢనిద్రావరవశులమైయుండ నాప్రియుని స్మృతితప్పించి నన్నోడమీఁద నీనగరముజేర్చి యీరాజున కప్పగించినది.

ఇతండును, కందర్పజ్వరపీడితుండై రూతురంబున నన్నుముట్ట వచ్చిన వ్రతకైతవంబున నొకవత్సరంబు మితిఁ గోరితిని. అదియు సమీపించుచున్నది. దైవము నన్నేమిసేయఁదలంచెనో యెఱుఁగను. బంధుదర్శనంబునంబోలె, మిమ్ముఁజూడ నాకానంద ముదయించు చున్నది. మీయట్టి ధర్మాత్ములకు దీనులయెడ నక్కటికము గలుగుట సహజముగదా! నిర్హేతుకంబుగ నాయెడ మీయెడదఁబాడమిన కరుణఁబెంపుచేయ భగవంతుని మిక్కిలి ప్రార్థించెద. నావృత్తాంతం బిదియ నామనోహరు నరసి తెప్పించెద నంటిరి. అట్టిమాట పాటికఁ దెచ్చి నాయాపదలఁ దొలంగింపుఁడని మిక్కిలి వేడుకొనియెను.

ఆమెవృత్తాంత మంతయునువిని యతండు మేచుర్పుల్లుషున హా వసంతా! హారానూ! హాసాంబా! హాదండుఁడా! మీమాట మరచి పోయి యిం దితరవ్యాపారాసక్తుండనై యుంటి. మిత్రఘ్నుండన నేను కానా? అయ్యో! మిమ్ముఁజూచి యెంతకాలమయినది. తరుమూల ముచేరి నాకొఱకు నిరీక్షించి విసిగి యెందేనింబోయితిరా? కటకటా! వసంతునివృత్తాంత మీయింతిమాటలు దెలిసినది. నావలెనే యతం డును సుఖసక్తుండై మిత్రులమాటమరచి వృక్షమూలము చేరలేడు. మఱియు నావృద్ధాంగనవలన మోసపోయెనే యని యనేకప్రకార ముల విచారించుచుఁ దనవృత్తాంతమంతయు నానాతి కెఱింగించిన నయ్యించుఁబోడి మోమింతయెత్తి సంతోషముతో నతని కిట్లనియె.

ఆర్యా! మీయన్న వసంతుండు నాతోఁ బలుమారు మీచరి త్రులుగ్గడించి చెప్పెను. నీవు మిగులసాధుబుద్ధివి, నాపురాకృతసుకృత

మొద్దియో యించుక బయల్పడినది. లేకున్న నిట్టి యాపత్సమయంబున బంధువర్ధనంబగునా యింక నీయన్నజాడ నరయుచు నన్నీ యిడుములనుండి తొలంగించుటకు నీదేభారము. నీకుఁ బెక్కులాఁ డెప్పనక్కర లేదు. అని తత్సమయోచితములగు మాటలచే నతనికి నంతోషమును విచారమును గలుగఁజేసినది.

ఆమె పలుకులకు వెఱఁగుపడుచు బ్రవరుండు సాధ్వీ! నీవు చింతింపకుము. నే నిన్నుఁగాపాడుచు నిందుండియే మిత్రుల వెదకించి యిందు రప్పించెదను. మానవులకుఁగోరక దుఃఖము లెల్లువచ్చునో కాలక్రమంబున సౌఖ్యంబులుగూడ నల్లసంప్రాప్తించును. రెండును దైవాధీనములేయని యనేక నీతివాక్యములచే నామె నోదార్చి వీడ్కోని యతండు రాజనొద్దకరిగి యతనితో నయ్యా! యయ్యతివ యింకను వ్రతపరాధీనమై యున్నదిగాన మానంబుగానున్నది. ముందాలోచింతముగాక యని యతని నప్పటికి సమాధానపరచి యింటి కరిగి వారిజాడనరయ నలుదిక్కులకుఁ బెక్కుండదూతలం బుచ్చెను. పిమ్మట నొకసత్రీకుడ్యచ్చున దనరూపు చిత్తరువును వ్రాయించి వ్రేలంగట్టి దానిని సాభిప్రాయముగాఁ జూచినవారిఁ దనయొద్దకుఁ బట్టెండని తగిన కింకరుల నియోగించెను.

ఇట్లుండ నంత నొక్కనాఁడు మంత్రీగారియింటికిఁ బిశునమతి యను చాకలిదివచ్చి యుదుకుటకునై బట్టలు వేయుడని యడిగిన రాజపుత్రీకయుం బరాయ త్తచిత్తయై యున్నకతంబునం బరిశీలంపక కొన్నిబట్టలతో దొడిగిన రైక యప్పుడవీప్పివై చిన నవియన్నియు మూటగట్టికొని యది యామెసోయగమున కచ్చెరువందుచు నామూటమోసికొని రాజగారియింటికరిగి యాచాకలిది మాసినపుట్టములు వేయుడని యడిగినది. రాజపత్ని యంతకుముందుఁ దెచ్చినబట్టలెవ్వరివనియడిగిన అమ్మా! ఇవి మంత్రీగారిబట్టలు. వారియింటివనిగూడ

మీము చేయుచున్నవారము. అని చెప్పటము రాజవత్ని ఓసీ ! మంత్రీభార్య యేపాటిచక్కనిది ? పిల్లలెందఱు ? ప్రాయమెంత ? గుణమెట్టిదిని యడిగిన నారజకాంగన నవ్వుచు నిట్లనియె.

దేవీ ! మంత్రీగారి భార్యవంటి యందకత్తై నింతకుముందు నే నెందునుఁ జూచియుండలేదు. నిజముచెప్పిన మీకుఁ గోపమువచ్చునేమో? మీరుగూడ నామెకుఁజాలకు. ఆమె యెప్పుడును విచారిం చుచు నొకచోటఁ గూర్చుండుచు. వారియింట నొక ముసలామె యున్నది. మంత్రీగారిభార్య వయసుబింక మెట్లున్నదియో యీరైక యే చెప్పచున్నది. చూడుఁడు విప్పివైచినను దొడిగినట్లయున్నది. మేసిపొంకము బింకమంతయు నిట్లేయున్నది. అనియూరక పొగడుటయు నారాజభార్యయు నాచిహ్నములు జూచి వెరగుపడుచు నిట్లనియె.

ఓసీ ! మాప్రధాని మొదట యాచకుఁడుగాఁ గుటుంబముతో నీయూరువచ్చి తనవిద్యామహిమచేఁ బ్రధానపదవి సంపాదించుకొని యెనని వింటిని. సామాన్యస్థితియం దింతచక్కనిభార్య యెట్లు లభించినది. ఇది కడు వింతయేయని యీరైకకైకొని విమర్శించుచుండ నింతలో నొడయం డెద్దియోపనిమీఁద నక్కడికివచ్చి భార్యచేత నున్న రైకజూచి యిది యెవ్వరిది? దీని నిట్లు పరీక్షించుచుంటివేమి? అని యడిగిన భర్తంజూచి నవ్వుచు నాపువ్వుఁబోఁడి యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా! ఈకంచుళి యెవ్వరిదో చెప్పికోనుఁడు. దీనిం దొడుగువడఁతి యెంతవయసు గలదియో యూహింపుఁడని పరిహాసముగా నడిగిన నాన్మృపతి పరీక్షించి వెరగుపాటుతో నిట్లనియె. ఆహా! దీనింధరించు మించుఁబోఁడిబింక మంతయు నిది చాటించుచున్నది. ఎన్నిమడతలుబెట్టి నలిపి విడిచినను గుబ్బవడువున నిలఁబడుచున్నది. దీనిం ధరించుమించుఁబోఁడి వయసును సొగసును విస్మయజనకములని తోచుచున్నవి. ఇది యెవ్వతెదో యెఱింగింపుమని యుత్సుకుఁడై యడిగిన నావధూటి యిట్లనియె.

మనోహరా! యీరైక మీప్రధానిగారి భార్యదని యీచాకత చెప్పినది. ఆమెచక్కదనముగుఱించి యారజకాంగన యూరక పొగడుచున్నది. ఇట్టి మూఢురాలినే వెరఁగువరచిన యాతరుణీమణి సోయగము దర్శనీయమని తెల్లమగుచున్నది. అనియెఱింగించుటయు నాభూపతి యాశ్చర్యరసావేశితమతియై యేమీ! ప్రవరునిభార్యయింతచక్కనిదియో! అతండు ప్రధానియైనపిమ్మట వివాహమాడియుండలేదు. అంతకుముందు సామాన్యస్థితి కలవాడని వింటిమి. అప్పుడిట్టి యెలనాగ యెట్లుదొరకును. బ్రాహ్మణులలో రూపవంతులుండుట యరుదండురు. ఈనందేహము దీర్చుకొనవలసినదే యనిపలికెను.

అప్పుడారాజవత్స నవ్వుచు చేపకడుపున రత్నవలయము దొరకినతోడనే దానిం ధరించు మించుఁబోడిని సముద్రాంతరమునుండి రప్పించితిరి. ఇప్పు డీరైకధరించు కోకస్తనిని జూడక విడుతురా! యని పరిహాసమాడినది ఆనృపతియు కాంతా! వింతవస్తువులంజూడ నెవ్వనికి వేడుకయుండదు? చూచినంతనే తప్పవచ్చునా? ప్రవరుని భార్యంజూచు నుపాయ మొకండుహింపింపితిని. రేవు సీవుస్వయముగా వంటజేయుము. మనయింటి కతని విందునకుఁ బిలిచెదనని చేయఁదగినకృత్యములన్నియు బోధించి యతండప్పడ యాస్థానమునకరిగెను.

అంతకఁబూర్వమే కొల్వుకూట మలంకరించిన ప్రవరునితోఁ గూడికొని రాజకార్యముల విమర్శించి యనంతర మాన్తపాలుండతని తోనిట్లనియె. సుమతిప్రవరా! మనమిరువుర మొకచోట భుజింపవలయునని యెన్నియోదినములనుండి వేడుకగలిగయున్నది. రేవు మాయింట భుజించి నాయభిలాషదీర్చుము. మిత్రయుక్తముగాఁ భుజించు దివసమే వండుగయని చెప్పుదురు. సీవు మాకన్నిగతులఁ బూజ్యుడవని సాదరముగానుడినిన విని ప్రవరుండు సంతోష మభినయించుచు దేవా! మేము నిత్యము మీయన్నమే భుజించుచున్నారము. అది

యట్లుండె, మీసహపంజ్ఞీని భుజించుటకన్న గౌరవమున్నదియూ ? మీరు నన్నింత పెద్దజేసి మన్నించితిరి. రేపు నాకు సుదినమని ప్రవరుడు స్తోత్రముజేయుచు నావిందున కనుమోదించెను.

కందర్పకేతుడుచు నమ్మరునాఁడు ప్రవరునిఁ దనయింటికిఁ దోడుకొనివచ్చి యంతిపురములో భార్యవడ్డింప నామంత్రితో నిష్ట గోష్ఠివినోదాలాపములతో భుజించుచుండెను.

దీర్ఘ దర్శియగు నా ప్రవరుఁడును భుజించునప్పుడెద్దియో విచారము మనంబున నంకురింపఁ దలవాల్యుకొనియే చింతించుచుండెను. అప్పుడయ్యొడయండు ఆర్యా! ఈఫలమెంత రసవంతముగా నున్నదియో చూచితీవా ? ఈశాకము రుచిగాఁ జేయబడినది సుమీ ! ఈపాయసంబునవైచిన మిరియపుపొడి కారము, ప్రియుని మునిపంటిపోటిగంటుమంట వాల్లంటికిబలె రహస్యమైయున్నదిగదా! యని యనేకగతుల చమత్కృతవచనంబు లాడుచు భార్యతో బోఁటీ ! ఘృతాపూపంబుల నిటుతీసికొనిరా. ఇతనికి వడ్డింపుమనిన నతండు వలదని చేయుద్దిప్పిన నిర్బంధించుచు తస్వీ! నాకంత పూర్తిగా వడ్డింపకుము. రేపు నాకు మంత్రిగారియింట్లో విందు జరుగఁబోవును. మామంత్రిభార్య పదార్థములు నీకంటె రుచిగాఁ జేయఁగలదంట బ్రాహ్మణులకు రుచి తెలిసినట్లు భోజనమందితరులకు తెలియదు. లోకంబున మైత్రీయు బాంధవ్యంబును భోజనంబునం గాని తెస్యగాఁ గలియవు. అని యభిప్రాయసూచకముగా సంభాషించు రాజమాటలన్నియు విని ప్రవరుడు గుండెపగుల దిగులుపడి వేతెరంగుల నంతరంగమునఁ జింతించుచుండెను.

భోజనమైన వెనుక సభామండపమున వారాంగనా స్మృత్యగాన వినోదంబులఁ గొంతగడిపి యారేడు ప్రగ్గడకుఁ గర్పూర వీటీ ప్రముఖములగు వెక్కునత్కారంబు లాచరించిన నవియన్నియు నాదరపూర్వకముగా స్వీకరించి లేవఁబోవునప్పుడు మంత్రి రాజుతో నిట్లనియె.

దేవా ! మేము దినునదియంతయు దేవరసామ్యే. ఐనను మా భక్తి విశ్వాసముల్లు బ్రేరేపించుచున్నవి. తమరిందాక నాడిన మాట యథార్థము సేయ వేడెదను. ఆర్యులు పరిహాసంబుల నయిత మనత్యము దొలుకనీయగు గదా ? దేవరగూడ రేపుమాయింటికి విందునకు దయచేసి గృహపావనముసేయ ప్రార్థించుచున్న వాడ ననిన నవ్వుచు నతండిట్లనియె.

మిత్రమా ! దీనికై నన్నింత ప్రార్థనపలయునా ? విందు లనిన నాకు మిగుల సంతసమును విషయము నీవెరుంగవు కాఁబోలు. ఆలాగుననే వచ్చెద. వంటమాత్రము పెండలకడఁ జేయింపుమని యాదరపూర్వకముగా సాగనంపిన నతండును రాని సంతోషము మొగమునకుఁ దెచ్చుకొనుచు నతని వీడ్కొని యింటికరిగను. అట్లరిగి పర్యంకముమీఁద బరుండి యిట్లు ధ్యానించెను.

అయ్యో ! నాకప్పటికి రాజును విందునకుఁ బిలువకతీరినది కాదు. వంటజేయ నాకు భార్యలేదుగదా ? రాజు భార్యచే వంట జేయించి వడ్డింపించి నప్పుడు నేనొరులచే వంటజేయించుట యుచితముగాదు. అదియుంగాక రమణీప్రియుండగు రాజుచేసిన కపటము బాడకట్టినది. నాయింటనున్న యీవల్లంటివృత్తాంత మెవ్వరివలననో విని యిది నాభార్యయే యనుకొని దీనింజూచుటకే యిట్టిప్రయత్నమును జేసెను.

ఈకాంత యెవ్వతయో నాకును తెలియదు. తానెవ్వరినో వలచి సాంకేతిక మేర్పరచికొని నన్నే యతండనికొని మోసపోయినది పాపము సంతతము వానికొరకే చింతించుచుండును. ఇన్ని దినయులైనది. నీ వెవ్వడవు. నీవృత్తాంత మేమని నన్నకుగలేదు ముసలామెయు మాకన్న మనసుగిట్టముది. మా కాపురము గుట్టిన్ని నాల్గొరులెఱుగకుండ నిలుపుకొని వచ్చితిమి. ఇప్పుడేమి చేయుదును. నాకు భార్య లేదంటినా మిగుల హాస్యాస్పదముగా నుండును. వినినవారును నమ్మరు ఎల్లరు నిప్పల్లవపాణి సాభార్యయనియే తలంచు

చున్నారు. దాని యునికిచేతనే కదా నేముట్టినది బంగారముగు
చున్నది. నాకితండు భార్యచే వండించి వడ్డింపజేసెను. నేనీ యవ్వచే
వడ్డింపజేసితినేని మర్యాదహీనముగా నుండును. అదియునుంగాక
యీమెంజూచుట కొరకేగదా యతం డీవిందులు గల్పించుట.
హా! దైవమా! ఈ యాపద యెట్లు దాటునోగదా యని ధ్యానిం
చుచు నట్లెప్పుడుకొనియుండెను.

వృద్ధబ్రాహ్మణియు యథాప్రకారము ప్రవరుడు భోజనము
నకు రాకపోవుటచే నతనియొద్దకుఁబోయి భోజనమునకులెమ్మని పిలిచి
నది. అతం డవ్వా! నాకీదినమున నాఁకలిలేదు. భోజనము
చేయను. మీరు భుజంపుఁడనుటయు నామెయు బహువిధముల
నిర్బంధించెను గాని యామె ప్రయత్న మేమియుఁ గొనసాగినదికాదు.

అట్లు లేవకయే పరుండి యుత్తరము చెప్పుచున్న ప్రవరుని
మాట లన్నియు వినుచున్న రాజపుత్రీక తనబుద్ధి సూక్ష్మతచే నతని
విచార కారణము గ్రహించి యతనియందు బత్నానురాగయైయున్నది
గావున నతఁడు వినుచుండ నాబ్రాహ్మణిశో నిట్లనియె.

అవ్వా! బుద్ధిమంతు లల్పకార్యవిషయమై చింతించుచు
నజ్జలువ్రాలె భుజింపమానుట తగునా? తమపోషకత్వములోనున్న
వారిచేఁ దీరవలసిన కార్యము లెవ్వియేని గలిగినచో నుడివినం
దన్నా? ఒకవేళఁ బలకరించినచోఁ దగులమెక్కుఁడగునని వెరవు
గలిగియున్నదేమో? హృదయంబున నట్టిభీతిగొన నవసరములేదు.
దైవప్రతికూల దినములలో మిత్రులుమాత్రమువచరింతురా?
మేమిట్లు చెప్పఁదగిన వారముకాము. అయినను పోషకవిశ్వాస
మూరకుండనీయకున్నది. భుజించినవెనుక కార్యమెఱిగించి నియో
గింపవచ్చునని పలికిన నాఁవూబోఁడి వాక్యంబులకు నంతసించి
యతం డప్పుడలేచి భుజించిన వెనుక యాయవ్వతోఁ జెప్పినట్లు

కార్యవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించుటయు నమ్మించుబోణియు నిప్పని కింత చింతయక్కరలేదు. వంటజేయుదు. విందునకుఁ బ్రియవచ్చునని యతండు వినుచుండ నవ్వకే చెప్పినది.

అంతమరునాఁడా రాజపుత్రిక గొత్తరుచు లుప్పతిల్లఁ బెక్కు విధములఁ బిండివంటలతోఁ బాకంబుచేసి సిద్ధపరచినఁ బ్రవరుఁడను రాజు నుచితసత్కారంబులం దోడ్కొనివచ్చి భోజనగా రంబునం గనకసుమ విరాజమానంబగు పీఠంబునఁ గూర్చుండబెట్టి వడ్డింపుమని యమ్మానవతి కానబిచ్చిన నాచతురయు నృపతిమతి యెఱింగి మొదటనొక దినసు చీనాంబరముగట్టి కెంపులుచెక్కిన నగలఁబూని తళుక్కరని నిజతనుద్యోగులు మెఱయ హోయలు గులుకు నడల జనుదెంచి వారిముంగలఁ బైడిపాత్రల నమర్చి యందు పెక్క పిండివంటకములతో మొదటివడ్డన నడ్డించి పిమ్మట నయ్యలంకారములు తీసి మరియొక దినసుపుట్టంబుచు భూషణంబులు దాల్చి వారు భుజించుచుండఁ గావలసినపదార్థముల నభిప్రాయ మెఱింగి వడ్డింప దొడంగినది.

అప్పుడు రాజు రెండువిధములుగాఁ గాన్పించిన యప్పాటల గంధిని నిరువురుగా భావించి వారిసోయగ మోరగంటం జూచుచు నోహో! యీతనికి నొక్కరితయే భార్యయని వింటి ఏకరితి సొగసు గల ముగుద లిరువురుండిరే! ఇంతయందకత్తై లెక్కడదొరకిరో గదా? వీనియదృష్టమేమి? మేలుమేలని యప్పుడుచుల గుఱించి యాశ్చర్యపడుచు భుజించిన వెనుక యతనిచే నత్కారములనంది యింటి కరిగి భార్యతో నిట్లనియె.

ప్రేయాసీ! మనప్రగ్గడ కొక్కరితయే చక్కనిభార్య గలదని వింటిమిగాని నిజంబరయ నిదఱునుమీ. అన్నన్నా! యాయన్నుమిన్న లసాంపు మనము విన్నదానికన్న విన్నయై యున్నదిగదా. తెరఁగంటి వాల్గంటులు వారియింట దాస్యంబునకై నం జాలరని యూహించె దను. చక్కఁడనం బొక్కటియేకాక దానికి వన్నెవెట్టు ధీకౌశల్యము

గూడ యున్నదినుమీ. అదియెల్ల నడలయ్యెయ్యారంబునను వడ్డన చమత్కృతిచేతను వెల్లడియైనది. అదియట్లుండనిమ్ము. తత్కృతమ్ముగు పాకమునఁ బదార్థభేదమ్ముల కనిపెట్ట నెవ్వరితరంబు ? రుచి పన చెప్పనేల ?

ఒక్కటియే పెక్కువిధముల రుచిగలుగునట్లు వండినది భుజించితినిగాని యేది యెట్టిదియో భేదమే తెలిసినదికాదు. బావురే! అని యత్యాశ్చర్యముగా నామెను వర్ణించుచున్న నాధునిమాట లాలించి యాపోయాలు దానుగూడ నాచేడియలంజూడ వేడుక పడుటయు రేఁడు అందులకొక యుపాయ మూహించి మరునాఁడు సచివుని రప్పించి యిట్లనియె.

ప్రగ్గడా ! మన మెల్లండి వచ్చుచున్న యథోదయంబునకు నకుటుంబముగా సముద్రస్నానమున కరుగుదము. మహాపర్వంబులఁ దీర్థంబులయందు భార్యలతో వలువ చెరంగులు ముడ్డివైచికొని క్రొంకినచో నెక్కుడుపుణ్యము గలుగునని విద్వాంసులు చెప్పదురు. అట్టి ప్రయత్నము గావింపుమని యభిలాష పూర్వకముగఁ జెప్పిన విని యెడఁద దిగులు వడియు సంతసము మొగమునం దభినయించుచు వలెయని యింటికరిగి మునుపూలె విచార గృహంబునం బంఱుకొని యిట్లు ధ్యానించెను.

పాప మీచిన్నదాని యనుగ్రహమున నొకయాపదగడపితిని. పరకాంతను వంటచేయుమనినఁ గొంత యుక్తముగానున్నదిగాని సరిగంగాస్నానమాడరమ్మని యెట్లుపలుకుదును ? మొదటనే యా సుందరి నాభార్య కాదనియు నాకుఁ బెండ్లియే లేదనియుఁ జెప్పినచో నీముప్పురాకపోవుగదా. వట్టిదంభము బెట్టికొనిన నెవ్వరికిని గీడురాకమానదు. ఇప్పుడు నాకు భార్యలేదనిచెప్పిన బరిహాసా స్పదుఁడనగుదును. ఏమిసేయుదును. ఉపాయమేమి? అని ధ్యానించుచుండ వెండియు ముసిలియామె భోజనమునకు రమ్మనిపిలిచిన సతండు

వెనుకటివలెనే రాసని చెప్పిన నాసన్న యెఱింగి యాకురంగనయిన
యతండు వినుచుండ నవ్వతో నిట్లనియె.

అమ్మా! సారెసారెకట్లు కార్యాతురత్వంబునఁ జింతింప
నేటికి? ఒకమాటు నియోగించిన భృత్యుల వేరొకమాటు నియో
గించు విషయమాలోచింపవలయునా సతతము దన్నుఁబోషించు
వారి కవసరమువచ్చినప్పుడు కార్యములుదీర్చుట భృత్యకృత్యమే
కదా! కావున గార్యమెరింగించి నియోగింపవచ్చునని వలికిన విని
సంతసించి ప్రవరుండు సంఖోషముతో లేచి భుజించి రాజుచెప్పిన
కార్యవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించిన నాయింఁచుఁబోడి యిట్లనియె.

ఈమాత్రపుపనికే యింత చింతింపవలయునా! అక్కార్య
మేను నవరించి కృతజ్ఞుఁడఁ జూపించుకొనియెదంగాక. ఏడందలములు
నేడు రకముల నగలు పుట్టములు దెప్పింపవలయును. స్నానఘట్ట
మున నేడు గుఱారములు నేడు గుమ్మములు గలుగునట్లు కట్ట
నియోగింపవలయునని కర్తవ్యములన్నియు నవ్వతోఁజెప్ప నట్లవడే
శించిటయు నామంత్రియు నవి యన్నియు నాతీరున సిద్ధపరచి
ప్రయాణసమయ మారమణి కెరింగించెను.

అప్పుడబ్బోటి నీటులుగులుకు మేటిసోయగంపురూపు దీక్షింప
సింగారించుకొని తానొక యాందోళికమునఁ గూర్చుండి తక్కిన
చతురంతయానములలో వింతలగు నగలను బుట్టములను బెట్టి తలు
పులు మూయించి నడువ నియోగించినది.

మంత్రియు మిగుల నానందముతో నొక్క పల్లకీయెక్కి
యాందోళికా సప్తకంబు దనవెంటరా బోయెల యెలుంగుల నింగి
వగుల సముద్రస్నానంబున కరుగుచుండెను.

రాజును భార్యతో సంతకుమున్న వెడలి మంత్రిం గలసికొ
నెను. తదీయాందోళికా సందోహవాహక రజకకంఠస్విహార్యటులకు

వెరగంనుచు నాచక్రివర్తి యాచతురంతయానము లన్నియు నెవ్వరివని ప్రాంతగుల నడుగ వార లవియన్నియు మంత్రిగారి భార్యలవి యని యుత్తరము చెప్పిరి.

ఆనుడువుల నాయొడయని యెడద సంశయాశ్చర్యపారావారంబున మునింగి వేదెరంగుల జింతించుచుండఁ గ్రమంబున వారందఱు స్నానఘట్టము జేరిరి.

అందు మంత్రియొక్కెన యాందోళికముదక్క తక్కినవి యాపటకుటీరములలోఁ బ్రవేశపెట్టిరి. అప్పుడు రాజును భార్యయుఁజూచుచుండ నయ్యండజమాన మొదటిగుడారమునుండివచ్చి ప్రవరునితో స్నానముజేసి పోయి యాడేరాలలోనుండి రెండవదానిలోనికివచ్చి యందున్ననగలను వలువను ధరించి యప్పటియట్ల యరిగి యుత్తరుణి ప్రవరునితో స్నానముజేసెను. ఈరీతిని నగలును జీరలునుమార్పుచు నచ్చేడియ నేడు గుడారములలోనుండి వచ్చివచ్చి ప్రవరునితో సరిగంగాస్నానములు చేసినది.

ఆవితయంతయుఁజూచి కందర్పకేతుండునుం భార్యయు మనంబున మిగుల వెరగుపడి యోహో! మొదట మనప్రభానికి నొకతయే భార్యయని వింటిమి. విమర్శింప నిద్దరుగాఁదోచిరి. ఇప్పుడుజూడ నేడ్గురుగా గాన్పించిరి. వీరి చక్కఁదన మొక్కరీతిగానున్నది. ఈతని కిందఱునుందరులున్నసంగతియే తెలియదు. వీరి యైకమత్యమే యీ గుట్టనకు మూలమని యనేకరీతుల నాదాంపత్యమునుగుఱించి చెప్పకొనుచు మరల నాందోళికములెక్కి యింటికరిగిరి. ప్రవరుఁడును రాజపుత్రికయు నెప్పటియట్ల గొప్పవైభవముతో బనజేరిరి. జాణలగు మానినులువన్ను కార్యములకుఁ బ్రతిహతముగలదా?

ఆమరునాఁడు రాజు తెలివిగల యొకపరిచారికం జీరి యేడు జ్ఞానుచీరలతో మఱికొన్ని కానుకలుంచి వీనిఁ దీసికొనిపోయి మం

త్రిగారిభార్యల కిచ్చి వారివారిపేరుల వ్రాసికొనిరమ్మ. వారేమివిద్యల గ జదివిరో తెలిసికొని రమ్మని మఱికొన్నినూటలం బోధించి యంపెను.

ఆపనికత్తెయు నాకానుకలఁ బట్టించుకొని మంత్రిగారి ద్వారమునొద్దకుఁబోయి తన రాకయు రాజుగారి సందేశప్రకారముఁ దెలియఁజేయుటయుఁ బ్రవరుఁడు గుండె ర్పులుమన నయ్యో! ఈ రాజు నాగుట్టు తెలిసికొనువఱకు విడుచునట్లులేదు. ఆచిన్నదియు నతనికిఁ బై యెత్తునెచుచు భ్రమపెట్టుచున్నది. ఇప్పుడేమిచేయఁగలదు. ఏమ్యురుభార్యలకు నేడు జల్తారుమేల్కట్టుచీరలు పంపించి యున్నాఁడు. ఏమ్యురు గనంబడి కానుక లందికొని పేరులు చెప్పవలయునట. ఏమిచేయుదును దైవమా! అని ధ్యానించుచు నాముద్దియ నాకన్న బుద్ధిచుంతురాలు. దీని కేమివ్యూహము బన్నునో చూచెదంగాక నుని తలంచి యప్పుడే యావృత్తాంతము అవ్వతో చెప్పి యాయొప్పలకుప్పకుఁ దెలియఁజేసెను.

అప్పు డాప్రజ్ఞావతి అవ్వ! ఇందులకు వెరవఁబనిలేదు. ఆదా దిని గానుకలతో రమ్మనవచ్చును. సరిగంగాన్నానములుజేసినవారు జీరలందుకొనరా? సందియ మవసరము లేదనిచెప్పి తరువాత మునలమ్మకు గొన్నినూటలు బోధించి చేయవలసినయుపాయ మెఱింగించి తాను లోపలకుఁబోయినది.

ప్రవరుఁడు తనపరిచారికవెంట రాజదాసిని దన యంతఃపురమున కనిపెను. అవ్వ యందుఁగూర్చుండి యాదాదికిఁదగిన మర్యాద గావించినది. అప్పుడాదాది అమ్మా! మంత్రిగారిభార్య లేరీ! వారి కీ కానుక లీయవలయు నెందఱు? వారిపేరులేమో మీ రెఱుంగుదురా వ్రాసికొనవలయునని యడిగిన నాయవ్వ మంత్రిగారికి నెనమండ్రు భార్యలున్నారు. వారిభార్యలుపేరులు శ్రీకృష్ణునిభార్యలపేరులే. వారందఱుకలిసి యేకముగారారు. ఒకరితో నొకరు మాటాడరు.

సావత్వీధర్మము లోకవిదితమేకదా? ఎవ్వని పిలువమన్న వారిని నేను దీసికొనివచ్చెదఁ జెప్పుమనుటయు నావాది మొన్నసముద్ర) స్నానమునకు వచ్చినవా రేష్యురేకదాయని యేడుచీరలే తెచ్చితిని. కానిండు మఱియొకటి నింతలోఁ దెప్పించెద మునుగాఁ బెద్దభార్యం బిలువుఁడని పలికిన విని యాయవ్య మొన్న కడపటియామెకు దేహములో స్వస్థలేక సముద్రస్నానమునకురా లేదు. మంత్రీగారి కెనమండుగురుభార్యలు అని చెప్పుచు నాయవ్య లోపలకుఁ బోయి దివ్యాలంకారభూషితయై యొకదినసునగలును నలువలును ధరించి మెఱయుచున్న యాయన్న మిన్నను వెంటఁబెట్టుకొనివచ్చి యీమె యే పెద్దభార్య. ఈమెపేరు రుక్మిణి. ఈమె సంగీతమునో నిధి అని యామెగుణంబును నర్ణించి చెప్పినది.

దాది యామెకు ననుస్కరించి కొంత ప్రసంగముగావించి యామె పలుకుల కలరుచు దానుతెచ్చిన కానుకలిచ్చి రెండవ యామెఁ దీసికొని రమ్మని ముసలమ్మకు సంజ్ఞఁజేసినది. అప్పుడాయవ్య యవ్వనితను లోపలకుఁ దీసికొనిపోయి ముహూ ర్తకాలములో మఱియొక దినసునగలు నలువలుదాల్చి మఱియొక తెవలె దోచు చున్న యాచిన్నదాని కై దండపట్టుకొని తీసికొనివచ్చి దానికిఁ జూపుచు నీమె రెండవభార్య. ఈమెపేరు సత్యభామ. ఈమెకుఁ దర్క. వ్యాకరణములు రెండును గూలంకషముగాఁ దెలియునని చెప్పినది.

ఆదాది యామెతోఁ గొంతముచ్చటించి సంతసించుచుఁ గానుక లిచ్చి మూడవయామెం దీసికొనిరమ్మని సంజ్ఞఁచేయుటయు వృద్ధ యమ్మద్దియను లోపలకుఁ దీసికొనిపోయి మఱియొక వేషముతోఁ దీసికొనివచ్చి చూపినది. ఈరీతిగా నానాతి యెనమండుద్రవరాం ద్రుగా తోచునట్లు వేషములు మార్చి నలువలు తొడవులు చాయలు గూడ నెనిమిది దినసులుగా ధరించి దానితో సంభాషించునప్పుడు స్వర భేదములు గలుగునట్లు చేసి దానిని మోహింపఁజేసినది.

ఆదాదియు నెనమండుభార్యలకుఁ గానుకలిచ్చి వారివారి నామవిద్యారూపవిశేషములు వ్రాసికొని వారివలన నామంత్రము వడసి రాజునొద్దకుఁబోయి తచ్చాతుర్యాదివిశేషంబుల నద్భుతముగా స్తుతిజేయఁదొడంగినది.

రాజు ఆవిశేషము భార్యతోఁజెప్పి మనమంత్రివుంగవుఁడు శ్రీకృష్ణునికన్న విలాసపురుషుఁడఁట. ఎనమండుభార్యలు దేవకాంతలుగాని మనుష్యకాంతలు కారఁట. అతని కీయద్భుతమెట్లు వట్టినదో యని వెరగుపడుచుఁ బరితపించుచుండెను.

ప్రవరుఁడు రాజనందనచేసిన చమత్కారమునకు మిగుల మెచ్చుకొనుచు నయ్యుపకారమునకు బ్రతియెద్దియుఁ దాను జేయలేనని యవ్వనిత వినుచుండ నవ్వతోఁ గృతజ్ఞతాసూచకములగు స్తుతులు పెక్కుచేసెను. అక్కన్యయు మనంబున నిట్లు వితర్కించెను.

అక్కటా ! నాజవ్వనమంతయు నడవిఁగాసెడు వెన్నెలవలె వ్యర్థమగుచున్నది ! మంత్రికుమారుఁడగు జయంతుని విడదీసి ప్రతికూలుఁడైన దైవమిప్పుడు నాకనుకూలుఁడగుచున్నట్లు తోచుచున్నది. మొదట నీతని మొగము నిదానించి చూడమినిన్నాళ్ళు పేక్షించి యూరక కుండుచుంటిని. పరిశీలించినచో నితండతనికన్నఁ జక్కనివాఁడును విద్వాంసుఁడు నగుటచే నాకింత చింతింపవలసిన యవసరమే లేకపోవును. చక్కఁదనమేకాక యీపురుషశ్రేష్ఠుని జితేంద్రియత్వము మిగుల శ్లాఘాపాత్రమై యున్నది. ఇంత సొగసుగల నెలంత యూరక తన యాధీనమందుండ మఱియొకఁడెవఁడైన నిట్లుపేక్షజేసినా? ఆసుగుణసంపత్తియే వీని యద్భుతమునకుఁ గారణమని యూహించెద. నేనిక నితని వివాహమాడనిచో నాచక్కఁదనమునకు దిక్కేది? నేడు నాకు శుభసూచకముగా నెడమ భుజ మదురుచున్నది. ఈరేయి వీనితోఁగలసి కొంతముచ్చటించెదం

గాకయని నిశ్చయించి యారాత్రి ప్రేమరునికి వడ్డించు నప్పుడవ్వతోఁ బూర్వముకన్న నెక్కుడుగా పదార్థములు వడ్డించుమని రహస్యముగా బోధించినది.

వృద్ధయు నమ్ముద్దులగుమ్మ చెప్పినచోప్పున నెక్కుడుగావడ్డించి నంజూచి ప్రవరు డవ్వా! నాకీదినంబున నిట్లువడ్డించితినేమి? నాభోజనపుతీరు మరచితివా? నాకడుపు పెద్దదియైనదనుకొంటివా? యని యడిగినఁ దలుపుచాటుననున్న యన్నాతి యతఁడు వినుచుండ నిట్లనియె.

అవ్వా! పదార్థము లెక్కుడైనచో దిగఁబెట్టవచ్చును. వంట జేయుటకును సరిగంగాన్నానములాడుటకును నొడంబడినవారు పదార్థకేషములు దినుటకుమాత్ర మర్హులుగారా? అవసరంబున్న యప్పుడేగాని యాశ్రితజనంబుల మన్నింపరుగాఁబోలునని యుత్తరముచెప్పిన నతండామాట కేమియుఁ బలుకక వలయునంత భుజించి యప్పటి యట్ల తన శయ్యాగృహంబునకరిగి పండుకొనియెను.

పిమ్మట నాకోమ్మయు నాఁడు కాంతునిపాత్రయందు భుజియించి యంతఃపురంబంతయు వింతగా సింగారించి మించుతఘ్నలఁ దిరస్కరించు మేనికాంతుల మోఱయు రతనంపు. పైడితోడవులఁ బెక్కుదాల్చి యొడలనలఁదిన పరిమళద్రవ్యంబుల వాసనలు దెసలావరింపఁ బెంపగునింపుగులుకు వేషంబునఁ బుడమి జక్కఁదనంబునం బ్రీసిద్ధికెక్కిన చక్కెరబోండ్లనెల్లఁ దిరస్కరించుచు నామేడ మీద గద్దియంగూర్చుని నిలుపుటద్దంబునఁ దన మేనిసోయగంబెల్ల నుల్లంబలర నీక్షించుకొనుచు నావృత్తంజీరి యిట్లనియె.

అవ్వా! నేనొక్కసారి జీరుమఁటిననిచెప్పి యప్పైవరు నిచ్చుటికిం దోడ్కొనిరమ్మని పనిచిన నామెయు జని యతనితో నామాట జెప్పినది. అతండు శంకాన్వితస్వాంతుఁడై కారణం బడిగిరమ్మని

మరల నామెననిచిన నాచువ్యయు నాజవ్వనివలన బోధింపబడి
మరల నరిగి యతని కిట్లనియె.

ఆర్యా! మొన్న నముద్రస్నానముచేయునప్పుడు కాలిలోఁజేవ
ముల్లు గ్రుచ్చుకొనెనుట. అది తీయజాలిన వారెవ్వరును లేకపోయిరి.
నీకు శక్యమగునని యూహించియే పిలువమన్నదనిపలికిన నులికిపడి
యతం డయ్యో! పాప ముపకారమునకై వచ్చినయచ్చేడియ ముల్లు
విరిగి బాధపడుచున్నదియూ! యింతదాక నేమిటికి జెప్పినదికాదు.
అని పలుకుచు ముల్లతీయు సాధనమొకటి చేతంబూని యతిజవంబున
నావృద్ధవెంట నావల్లంటియున్న మందిరిమునకరిగి యొక్కింత తల
వాల్చి యోసాధ్య! నీకాలిలో ముల్లకొండ విరిగినదియో చెప్పుము.
దీసెద ననుటయు నల్లన నవ్వుచు నాశుకపాణి యిట్లనియె.

ఆర్యా! ముల్లుదీయవచ్చి యింత తొందరపడియెనరేమిటికి?
అది నిద నింపక తీసినచో నొప్పియగుంగదా? యీశీతమునందొకింత
విశ్రమించి ముంటిజాడఁ దెలిసికొనుఁడు. అనిన నతండల్లె యని
యామెచే నియ్యబడిన బీరమునం గూర్చుండెను. పిమ్మట నాచతుర
చిటునగవుమొగము నలంకరింప దట్టంపుచూపులతన్నిఁ బరగించుచు
నిట్లనియె.

మహాత్మా! ఆపత్సముద్రంబునఁబడవ్రోసిన భగవంతుఁడే నాకు
మీరను తెప్పంజూపించెను. హస్తగతంబగు మణిని గాజుపూసయని
యుపేక్షించితిని. అల్లనాఁడు గుట్టముమీఁదజూచినప్పుడు కట్టుకొనిన
పుట్టములంబట్టి మిమ్ము సామాన్యులనుకొనియే యింతదనుక నుపేక్ష
చేసితిని. మీరూపమేకా! విద్యాగుణశీలంబులుననన్యసామాన్యములై
యొప్పుచున్నవి. ఇట్టి మీప్రాపుదొరికినను ననాధనల నేనీపరువమం
తయుఁగాలముపాలునేయుచున్నదాన. సంతకన్ననవి వేకమున్నదియో?

దీనురాలనై నేడువేడుకొనియెద. నన్నుగాంధర్వ వివాహంబున స్వీకరించి కలంబుద్ధరించుకొనుడు. ఒకవేళ నన్ను దుష్టురాలినిగాఁ దలంచెదరేమో వినుండు. నేను రాజకుమార్తెను నాపేరు కాంచన వల్లి. నేను నవయస్కుండును సహాధ్యాయుఁడునగు మామంత్రి కుమారుఁడు జయంతుఁడను వానిఁ జిన్ననాటనుండియు వలచియుండ నాతండ్రి వివాహసమయమున నతనికీయమిసూదించిన నాజయంతుం డును నేనును విదేశగమనమునకై సాంకేతిక మేర్పరుచుకొంటిమి.

ఇంతకన్న నేదోషము నెఱుంగను. అతఁడెట్టి కారణముననో యనుకొనినట్లు రాకపోవుట యెఱుంగక మిమ్ము నతఁడేయనుకొని వెంటఁబడితిని. ఇంతవట్టు నిక్కము దైవముతోడుగా వక్కాణింపఁ గలను. పైన మీరెరిగినదియే గదా యని దైవ్యంబున బెక్కు గతులఁదన్ను ప్రార్థించుచుండ దయాళుండగు ప్రవచనామోదించి యాపైదలిం గొఁగిటంజేర్చి యనునయపూర్వకముగా నిట్లనియె.

కాంతా! నీస్వాంత మన్యథా యున్నదనియే నేనింతకాలము నుపేక్షచేసితిని. మొన్ననవమానము రాకుండఁ గాపాడిన నీవు చెప్పినట్లు చేయుట నాకుచితమే కదా! నీమతి చమత్కృతియేగాక సౌందర్యముగూడ త్రిలోక మోహజనకమైయున్నది. అస్వీకృత దారుఁడనగు నాకు నీయట్టి చేడియంపెండ్లియాడుటకంటె భాగ్య మున్నదియూ? దీనికై నన్నింత బ్రతిమాలవలయునా? ఇప్పుడు మంచి ముహూర్తము నిన్నిదిగో గాంధర్వవివాహంబున స్వీకరించుచున్న వాడనని యమ్మానవతి మెడలో నొక పూలదండ వైచెను. ఆమెయు నతనిపై బూవులుజల్లినది. అప్పురుషవుంగవుండంగజకళా నైపుణ్యము దేటంబడ నాబోటి నారేయి బహువిధరతుల నల యించెను. అయ్యతివయు నాచతురుని రతివిశేషములకు మతి గఱగి నానంద పారావార వీచికలం దేలెనని యెఱింగించునంతలోఁ బయ

నంపుతరియగుటయు నానన్యాసి కథ చెప్పట చాలించి యాగొల్ల
పిల్లవాని కావిడియెత్తుమని క్రమంబున బైమజలీచేరి యందునుఁ
కాలకృత్యములు దీర్చుకొనినపిమ్మట సతండ్రిక రమ్యప్రదేశమునఁ
గూర్చుండి శిష్యునకుఁ దదనంతరోదంత మిట్లు చెప్పందొడంగను.

అ యి ద న మ జి లీ.

దండునికథ.

గోపా ! యుత్తరదిశకు వటవిటపిమీఁదుగా నరిగిన కంసాలి
కుమారుడగు దండునకు నాలుగుదినములరిగినంతనే యాశాఖాంత
మగుపడినది. మగుడఁడలంచీయు మితి చాల యున్నదిగానఁ గారడవి
గానున్న యాప్రదేశములో వింతలేకొన నుండునేమోచూచి
పోయెదంగాక యని నిశ్చయించి యాకొమ్మదిగి యటునిటు దిరుగు
చుండ నొక దండ నందనవనంబునుంబోని యుద్యానవనం బొండు
గనంబడినది.

అతండండులకు వెరఁగండుచు నందు నలుదెనలం బరికింప
నొక వంక నభోమణిమణిసోపానములును గాంచనపద్మంబులును
సౌవణ్య కువలయంబులును నింద్రానీల రోలంబంబులును గలిగి
యమ్మఱోపమానంబులగు జలంబులచే నిండింపఁబడిన సరోవరం
బొండు నేత్రోపర్యము గావించినది. దానిపొంత కరిగి యందలి
జలంబులు గోలి దప్పి దీర్చుకొని తత్ప్రాంతమున నున్న లతావితా
నచ్ఛాయం గొండొకవడి బహువిధకుసుమవాసనల హరించి ప్రస
రించుమంద మారుతములఁ గతి శ్రమము వాయ విశ్రమించి తదు
ద్యాన వైభవం బరయుచుఁ దాను గూర్చున్న కుంజంబున నొక
వింతయగు లతాంతము గానంబడుటయు సంతనముతో నాఘోవుఁ
ద్రెంచి ముక్కుదరి నిడి తాపి నాఘోఱించునంతలో సతండ్రిక
చిలుక యయ్యెను.

అట్లు చిలుకరూపు వచ్చినను దొల్లింటి తెలివిగలిగి యుండుటచే నతండు తనలోఁ బలుతెరంగులఁ జింతించుచు నయ్యో! తైవము నన్నిందులకే కాఁబోలు వృక్షశాఖాపదేశంబున గెంటుకొనివచ్చెను. నేనెట్లు పక్షిరూపముతో వసించు. దీనికవసానమెద్ది? నన్ను రక్షించువారెవ్వరని యరచుచు నందలి ఫలవృక్షము లెక్కితత్ఫలరసంబులచే నాకలి యడంచు కొనుచుఁ గొన్నిదినములండుఁ గాలక్షేపము గావించెను.

ఇట్లుండునంత నొకనాఁడాయుద్యాన వనమునకు సోమప్రభయను విద్యాధరి కూతుగు విద్యుత్ప్రభయనునది విహారార్థము నఖిలతో వచ్చి యిచ్చవచ్చిన ట్లందంద వివారించుచుండ నయ్యండజయాన నీక్షించి దండుఁడు మెండు వేడుకతో నెగిరి యమ్మగువ మోల మృదుమధురములగు పలుకులు వెలయించిన సంతసించి యయ్యించుఁ బోడియు దానిం బట్ట గమకించి పయ్యోవ పుట్టంబు నడుమునకుఁ జుట్టుకొని మెల్లన యడుగులిడుచు హస్తనంజుచే నఖిల రొదసేయవలదని వారించుచు నల్లనల్లన దరి కరిగినను బెదరక పక్షాంచలంబు లార్చుచు నిలువంబడియున్న యప్పిట్ట నట్టపట్టుకొని మచ్చిక నేయుటయు నదియుఁ బెంపుడిదివ్రాలె నమ్మచ్చైకంటి చేయి విడువక పలువేడుకతో నిలువంబడి సరసము లగు పలుకులచే నచ్చిలుకులకొలికిని రంజంపఁజేసినది.

అది మొదలామదవతి యాచిలుకయండు బద్ధానురాగయై తన వలకేలు దానికే బంజరంబయియుండ నిముసమేనియు విడువక గారాబముగాఁ బెంచుచుండెను. మఱియు దానిఁదన కేలెక్కించుకొని వాణియుఁబోలె నాశుక వాణి తనలోకంబున కరిగి యాదాపులతో నాచిలుక పలుకులు మచ్చికయుఁ దేటపడ నెరింగించుచు నది యడవి చిలుకవలెఁ బారిపోవునదిగాదుగాన దానిస్వేచ్ఛగాఁ దిరుగ విడిచి పెట్టుచుండును.

విద్యాధర లోకములోఁ దరుచు విమానములు జేయు పని విద్యాధరులకుఁ బాఠశాలలో నేర్పుచుందురు. చిలుక గానున్నదండఁడు తన్ను విడిచిపెట్టినప్పుడాపాఠశాలల కరిగి ప్రచ్ఛన్నముగా నుండి నూత్ర్యబుద్ధి గాన నచిర కాలములోనే యాపనిని గ్రహించెను.

ఒకనాఁ డావిద్యుత్ప్రభ తన మాతామహులందైన మయునిఁ జూచుటకు నాచిలుకతో నచ్చటి కరిగి యతనిచే మన్ననలు వడసి కూర్చుండి చిలుకపయినన్న ప్రీతి దేటపడ నతనితో నిట్లనియె.

తాతా ! యీచిలుకం జూచితే ? ఇది నీవు నాకు విహరింపఁ గొత్తగా నిర్మించి యిచ్చిన యుద్యానవనములో దొరకినది. నాకు దీనియందు మక్కన మిక్కటము సుమీ ! దీనికిని నాయందట్టి ప్రేముడి గలిగి యున్నది. దీనికిః బంజరమక్కర లేదు. విడిచివైచి నను దాని యిట్లమునచ్చినట్లు తిరిగి పిలిచినంతనే చేరుచుండునని గాతాముగాఁ బలికిన మచుమరాలి వెలుకుల కలరి యతండ్రిట్లనియె.

అమ్మాణీ ! చిలుకయనిన జ్ఞాపకమువచ్చినది. నీయుద్యాన వనములోనున్న తటాకంబుదరిఁ దూర్పుదెస నొక షాదరిల్లు గలదు. దాని కుసుమ మెన్నఁడును నాఘ్రాణింపకుమీ ! యట్లాఘ్రాణించిన వారు చిలుక యగుదురు ఎప్పుడేనిఁ బ్రమాదమున నట్టిపని తటస్థించినచో నాషాదరింటిలోనే వెనుకటిభాగమున వచ్చరంగుగల యొక కుసుమగుచ్ఛము గలదు. దాని నాఘ్రాణించిన నట్టిరూపుపోయి తొంటిరూపము వచ్చునని యెరింగించెను. ఆచిన్నదియు కొన్నిదినంబు లందుండి వెండియుఁ దనలోకముఁ జేరెను.

దండుఁ డామయునిమాటల నాలించి సంతసించుచు దైవకృపకు మెచ్చుకొనుచుఁ దనరూపు మార్పుకొన తెరవుదొరకెనని మురియుచు విద్యాధర కన్యక యావనమున కెప్పుడుపోవునని సమయము నిరీక్షించుచుండెను మరియు నొక వసంతమున నాయంకాలమున దం

డం డప్పురోద్యానవనమునం దగు సహకారతరుణులు నధిష్ఠించి ప్రాంతహాటక తటాకంబున జలకేళిం దేలుచున్న విద్యాధర పల్లవాధకుల సోయగం బరయుచుఁ దదంతికంబున మెలఁగుచుండ నయ్యండజయాన లాండోరులతో సంభాషించుకొనుమాట లిట్లు విన నయ్యెను.

చెలిక తైలు— రాగమంజరి! మనమందరము నిన్నను భూలోకంబున వటసరంబున జలకేళిం దేలితిమిగదా! నీవు మాతో రాకయందు జాగు జేసితివేల? అటఁ గ్రొత్తవితలేమైనం గనంబడిన వాయేమి?

రాగమంజరి— అక్క-లారా! అక్కడ నన్నొక్కదాననువిడిచి నాచిక్కలరయక వచ్చితిరిగదా! వినుం డొకమానవుఁ డాచెట్లు చాటున డాగియుండుట మనమెఱుఁగక వలువలు విడిచి జలకేళి దేలితిమి. అప్పుడు చప్పుడు గాకుండవచ్చి యచ్చవలుఁడు నావలు వను గొని యరిగెను.

చెలి— ఏమేమీ? మానవుఁడువచ్చి నీవుట్టము గొనిపోయెనే. పిమ్మట నేమైనది?

రాగ— మీరందరు పుట్టంబులఁ గట్టుకొని పయనంపు తొందర నరిగితిరి. నాచీర గనంబడక విభ్రాంతినొంది నలుడెసలుం బరికింపుచు నేనామఱ్ఱికోమ్మలసందున డాగియున్న యొక చిన్నవానిం జూచి మదీయమాయాపాటవంబంతయుఁ దేటపడ వానిఁ జెట్లు దింపించి యాకోక స్వీకరించి వాని రాయిగా శపించి వచ్చితిని.

చె— మేలు. మేలు. వానికి మంచిప్రాయశ్చిత్తముఁ జేసితివి.

రా— దైవకృప నాయందుఁ గలుగఁబట్టి వాఁడాపుట్టము నాకిచ్చెను. లేనిచో నేను వానికి భార్యగానుండవలసి వచ్చుంజుడి! దానంజేసియే యాలస్యమైనది.

కుసుమగంధి— హండీ. నీగుండె యెంతకఠినమే. పాప మతని నెంతకాల మట్లుండ శపించితివి.

రాగ—బౌనాను, కఠినముగాదా. నీవుట్ట మతఁడు పట్టుకొని వెళ్ళినఁ దెలియును. మరియొకరికి నీతులు చెప్పట సులభమే !

కనుమ—శాపమిచ్చి శాపాంతము చెప్పకపోవుటతప్పగాదా.

రాగ—నీకంతి వానియందు మక్కువగలిగినచో నామట్టి చెట్టు మొదటనున్న తీగెయాకు జలంబులంగలిపి యారాతివయి జల్లినచో నతఁడు శురల పురుషుండగును. అట్లుచేసి యతనినివరింపుము.

కను—నాకట్టి యవసర మేటికి. ధర్మము చెప్పితినిగాని వలచి కాదు. నిన్నతఁడు వలచినచో నీవలువను గొనెనుగాన నీవే యట్టిపని చేసి యతనిం బెండ్లియాడము. అనుటయు వారిమాటల కందరు పక పక నగి చేతులు తట్టిరి. అట్లు కొంతసేపు జలకేళిందేలి యారమణులెల్ల నుల్లంబులలరఁ దమతమ నివాసంబుల కరిగిరి.

ఆమాటలన్నియు విని దండుఁ డోహో ! యామానవుఁడు నా చెలికాఁడగు సాంబుఁడు గావలయు. వానికిఁ బాపాణత్వము ప్రాప్తిం చెనే. కానిమ్ము దైవానుగ్రహము మాయందుఁ బరిపూర్ణముగానున్నది. లేనిచో నాకీపలుకులు వినఁబడునా ! సాంబుడు తొంటిరూపు దాల్చుతెర వెఱుంగఁబడినది. మాకు మంచికాలమువచ్చినది. అని సంతసించుచు నందుండి మరలవిద్యుత్ప్రభాభవనమునకరిగి నిజవియోగమునకై కండు నాసుందరి డెందమున కానందము గలుగఁజేసెను.

విద్యుత్ప్రభ యొక్కనాఁడు మరల భూలోకోద్ధ్యానవనమున విహరింపఁ జిలుకతోవచ్చి యిచ్చవచ్చిన తావులఁ గ్రుమ్మరుచు మయునిమాట జ్ఞాపకమువచ్చినతోడనే యాపొద దరికరిగి తత్కుసుమముల నానవాలుపట్టుచుండ శుకరూపముననున్న దండుఁ డిదియే వేళయని రివ్వన నెగసి యాపువ్వుఁబోఁడి చూచుచుండ నావచ్చని పువ్వాఘ్రాణించునంతఁ దొల్టియాకార మొప్ప ధాత్రి నిలువంబడుటయుఁ గనుంగొని యయ్యంగన వెరగంది యతనితో నిట్లనియె.

ఆర్యా! మీరెవ్వరు? శుకరూప మేమికి బూనితిరి? మీ వృత్తాంతమాలింప నేడుకయగుచున్నయది. ఎఱింగింతురే యనుటయు నాయించుఁబోడి కతండ్లిట్లనియె.

నాఠీ! నేను మీతాత మయునివంశములోనివాఁడనే. నాపేరు దండుడు. ఒకానొక కారణమున నీయద్యానవనమున కరుదెంచి యాపొదరింటి పూవాఘ్రాణించి యట్టి రూపుగాంచితిని. నాపూర్వ పుణ్యవశమున నీప్రాపుదొరకినది. మొన్న మీతాతనుడివినపలుకులు నాకు వినఁబడినవికావున నిప్పడిపుష్ప మాఘ్రాణించి పూర్వపురూప మందితిని. భవదీయదయావిశేషంబున నీలోకవిశేషములు చూచుటయేకాక, విమానములు చేయుపనిగూడ గ్రహించినాఁడ. నాయందుఁ బరిపూర్ణానుగ్రహముంది సెలవిచ్చినఁ బోయి వచ్చెదనని వేడిన నాచేడియ యతని యాకారమునకు, మాటలకు, శీలంబునకు మిగుల మెచ్చుకొనుచు నభిప్రాయసూచకములగు లోచనప్రసారము లతని మొగంబునఁ బరగించుచుఁ గామశరకీడితహృదయై యిట్లనియె.

ఆర్యపుత్రా! నన్నింత మతింపనేల? నీవు విద్యచేతనేగాక రూపంబునను నసాధారణుండవే నాపూర్వపుణ్యవశమున నిన్నుఁ బొడగంటి నీయట్టిసుందరుఁడు మావిద్యాధరకోటిలో వెదకినచు దొరకఁడు. నామనంబు నీయందు లగ్నమైనది. నన్ను భార్యగా స్వీకరింపుము. మరియు మీతాతయగు మయుండొకప్పుడు నన్నుఁజూచి నీకు మానవుఁడు మగఁడగునని చెప్పియున్నాఁడు. ఆసర్వజ్ఞునిమాట దప్పునే? ఇదియునుంగాక నీవును మాకులములోనివాఁడవే యగుట నంబంధమునకుఁ దగియుంటివని చతురోక్తులఁ దన్నాయతివ మిగుల బ్రతిమాలిన నంతసించి యతఁడప్పుడు యప్పడంఱిని గాంధర్వవివాహంబునంగైకొని వైకొనిన మోహముతో నక్కలికి నొక్క పూబాదరింటఁ దుంటవిల్కాని క్రీడల నలయించెను.

అదృష్టవంతుల కెందేగినను లాభమేకలుగునుకదా! అట్లు
కొన్నిదినము లాయుద్యానవనములో విద్యాధరపల్లవాధరిం గుండి
యావేడుకకాఁడు కామకీర్తిడలందేలుచు నొక్కనాఁడు చెలికాండ్ర
యందంత మంతకరణచరమగుటయు సంతాపాయ త్తచిత్తుండై
యత్తలోదరితో నిట్లనియె.

కాంతా! నావృత్తాంతమంతయు నీవు వినియున్నదియేగదా.
నాచెలికాండ్రి వటవృక్షమూలమున నాకై వేచియుండురు. మే
మేర్పరచుకొనిన మితి దాటినది. పోయినచ్చెద సెలవిమ్మని యడిగిన
నతని నుడువుల కెడద నడలుదోప నాపడఁతి యిట్లనియె.

అయ్యో! వేడుకచవిచూపి పోయెదననుట యుచితమా? నా
కన్న మిత్రులక్కడువారలా? ఎన్నియో కొత్తతలంపులు మనం
బునఁబెట్టికొని సిగ్గుచే బయలుపరుపక కాలము గడుపుచుంటి. సోవల
దని నిర్బంధించిన నతం డిట్లనియె. దేవీ! నీవు కామరూపిణివిగదా!
నే నక్కడనుండి తలంచిన నక్కడకువచ్చి నీయభీష్టముఁ దీర్చుకొ
నుము. దీనికింతవలవంతఁ గాఁతువేమిటికనిన నబ్బోటియు నమ్మతిం
చినది. పిమ్మట దండుఁడా రెండువిధముల కుసుమములను వేరువేర
కోసి మూటగట్టికొని వచ్చినదారింబట్టి నాలుగుదినముల కావట
విటపి మూలముఁ జేరెను.

అందెవ్వరిం గానక చింతాకులస్వాంతుండై యోహో! నిరూ
పించుకొనిన మితియుఁగడచినది. మిత్రులలో నొక్కరుండై ననిక్కడ
జేరలేదు. కారణముదెలియదు. సాంబునిచరిత్రము నేను వినినదియే
కదా? తొలుత వానిశాపవిమోచనముగావించి వానింగూడి మీదటి
కార్యం బాలోచించెదంగాక యని యావిద్యాధరకన్యక చెప్పినయాకు
గురుతువట్టి యదితుంచి జలంబులంగలిపి యందున్న రాలపై నెల్ల
జల్లుచున్నతరి నజ్జలస్పర్శము దగిలినంత సాంబుఁ డారూపము విడిచి

తొంటియాకృత్తిగైకొని యెదుటనున్న దండునిం గాఁగిలించుకొని యిట్లనియె.

అన్నా నీవువచ్చి యెంతసేపైవనిది. ఇంకను దక్కిన చెలికాండురాలేదా? ఇందొకసుందరి యుండవలె నెందేగనో యెఱుఁగుదువా? అప్పుడఁతి, యిప్పుడు నాయొద్ద మాట్లాడుచున్నదే. ఇంతలో నాకు నిద్దరపట్టినదికాబోలు. అయ్యయో! పాపపునిద్దర నాకిప్పుడేల రావలయు. అయ్యబల, నీక్షించినంగాని, మేనఁ బ్రాణంబులు నిలువకున్నవి. పయస్యా! అమ్మదవతిని వెదకితెచ్చి నాకన్నులముందరఁజెట్టి, ప్రాణదానఫలంబు గట్టికొనుము. అని వెక్కుతెఱగుల విరహవేదనబలియుఁ నన్ను బ్రతిమాలుచున్న సాంబునకు నవ్వుచు దండు డిట్లనియె.

అయ్యో, సోదరుఁడా! నీకతయే నీవెఱుంగక యూరక వెఠలఁబడుచుంటివే! అయ్యతివనీకు మంచియుపకార మే చేసిపోయినది. వినుమది విద్యాధరకన్యక. దానిపేరు రాగమంజరి. దానిచీర నీవు తెచ్చితివని యెఱిఁగి నిన్ను మాయావచనంబుల మరులుగొలిపి రాయిగా శపించి, తనలోకంబున కేగినది. నీవాయవస్థ నిద్దరనుకొంటివి. దైవకృపచే నాకుఁ గారణాంతరంబున నీశాపాంతసూచకములగు పలుకులు వినంబడినవి. దానంబట్టి నిన్ను దక్కించుకొంటినని తానుమానువదలి వెళ్లినది మొదలు మరల నతనితో మాట్లాడుదనుక జరిగిన కథయంతయు నుడివిన వెఱఁగుపడి యతం డొక్కొంతసేపు విభ్రాంతస్వాతుఁడై యూరకంఁడి వెండియు నిట్లనియె.

అన్నా! నీయదృష్టము కొనియాడఁదగియున్నది. దేవతావనితం బెండ్లియాడుటయేగాక నన్ను నీమాపదనుండి దొలఁగించితివి. మఱియు దైవకృప యెట్లున్నదియోకాని నే నెన్నిగతుల మరలింపఁదలఁచుకొన్నను నమ్మగువయందు నాడెందంబు తగులము విడిరాకున్నయది. నన్నుగూడనీతోటివానిం గావించినఁ గావింపుము. లేనిచో

నేనింద సన్యాసినై క్రుమ్మరియెద. ఇంతకంటె నామదియొండు గతికి సమ్మతించకున్నయది. ఈపాటికార్యము సాధింపుమని వేడకొనుటయు దండుఁ డిట్లనియె.

సోదరుడా! నీవు దీనికింతవంతఁబడకుము. ఇక్కార్యము సమర్థించురీతి యాచేడియ లాడుకొనిన మాటలఁ దేటంబడినది. వినుము ప్రతిభానువారమునాఁడు విద్యాధరకన్యక లిందుజలకేళిఁ దేలవచ్చుచుండురు. రేపటి దివసంబట్టిదియే కాన వారువచ్చి వలువలువిడిచి గట్టునంబెట్టి వనకేళిఁ దేలునప్పుడు ముచువ్రాలె నీవురాగమంజరిచీర జెలియకుండ సంగ్రహించి యీమానిన కొమ్మలనందున డాగియుండుము. తెలిసికొని యాకుసుమగాత్రి వచ్చి యెన్నిగతుల బ్రతిమాలినను జేరనియ్యకుము. పైకార్యము నేను సమర్థించెదననుటయు నతండునంతసించి మరునాడు తదాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ నయ్యండ జయాన లాకసంబుననుండి మొఱపుతీగెలోనా దళుక్కురని మెరయు మేనికాంతులు దెలసగ్రమ్మఁ బుడమికిదిగి యొండ్వారులు వేడుకఁ మాటలాడుకొనుచుఁ బుట్టంబులుగట్టుపయింబెట్టిజలకేళిం దేలుచున్న సమయంబున సాంబుండు మెల్లననరిగి రాగమంజరి కోక సందిట నిరికించుకొని యరిగి యెప్పటిగతి చెట్టునందు డాగియుండెను.

అక్కొమ్మలట్లు కొంతసేపు క్రీడించి యత్తటాకంబు వెడలి తమ తమ చీరలం గట్టుకొని పియదగ్గతి విద్యాధరలోకంబున కరిగిరి. రాగమంజరి మాత్రము తనచీర గనంబడమి నాత్రవడుచు నందండు వస్త్రావహారకుని వెడకుచు నెట్టకేలకు నాచెట్టునడుమనున్న సాంబుని గాంచి యచ్చీరసంగ్రహింప ననేకమాయోపాయములఁబన్నెనుగాని యతండు దానిమాట లేమియుఁ బాటింపక చీరనియ్యకయే యాత్తరము చెప్పుచుండెను. ఇంతలో దండుఁడాదండకరిగి తన్నుఁజూచిసిగ్గుపడుచున్న యక్కన్నియకు నొకపుట్టంబు గట్టనిచ్చి యబలా! యేమి

యిది. ఈతనిలో జగడము చేయుచున్న దానవని యడిగిన నదియిట్లు నియె

పుణ్యాత్మా! మాకు మధ్యవర్తివై యీతగవుదీర్చుము. నేను పుట్టంబు విడిచి గట్టువై బెట్టి జలకేళిఁ దేలుచుండ నీతండు నావలువ నంగ్రహించుకొనివచ్చె. తేచ్చెబో నాయది నాకిచ్చి యిచ్చవచ్చి నచో నన్నుఁ బెండ్లియాడు మనుచున్నదాన. నే నెన్ని చెప్పినను నా లోక నాకీకున్న వాఁడు న్యాయమరసి యది నాకిప్పింపుమనుటయు నతండు నవ్వుచుఁ బుచ్చుబోడీ! ఈతగవు నేను తీర్చునదికాదు. మీ యేలికకూఁతురు విద్యుత్ప్రభ తీర్చగలదు. దానినిందు రావించెదం జాడుమని యయ్యంగనను దలంచుకొనినంత నయ్యింతయు నంతికం బున నిలువంబడినం జూచి రాగమంజరి వెరగంచుచుండ నయ్యండ జమానకు దండుఁ డిట్లనియె.

మగువా! ఈతగవు విని న్యాయము చెప్పము. ఈతండుసాం బుఁడని పేరొందిన నాచెలికాఁడు. విద్యాగుణశీలంబుల నాకుజోడగు వాఁడు. ఇక్కన్యకవిద్యాధరకన్యకయట. ఇత్తరుణీయిత్తటాకంబున వనకేళిం దేలుచున్నతఱిసీతండినాతిచీర దొంగలించుకొని పోయెను. అదియిమ్మని యడిగినను నీయక వేడుకమాటలఁ జెప్పచున్నవాఁడట వీని యభిప్రాయమేమియో యెఱుగను. నీవును నూత్మబుద్ధివి గాన వీని చిత్తంబరసి న్యాయము చెప్పమని పలికిన నచ్చతురుని పలుకు లకు నవ్వుచు నవ్వనిత యిట్లనియె.

ఆర్యా! ఈతండు వస్తుచోరుఁడని మీమాటలనే తేటయగు చున్నదిగదా! తరుచుదొంగలకుఁ బూనరాని బరువెత్తి మోయించు టయే తగినశిక్షయైయున్నది. కాన నీతనికీనాతి భారమెడతెగక మోయునట్లు శిక్షవిధించితినినన నతంఁడోహో? మేటిచతురవు. నీ మాటలు వివాహశబ్దమున కర్థమగుచున్నవి. ఈనాతి నితనివివాహ మాడమంటివా? ఔనాను. మగవారికింతకన్న నెక్కుడు శిక్షగలదా!

యథాశ్రమము చెప్పితివి. నీ తీరువునూటి యబ్బోటి కెఱింగించి యొప్పింపుమనుటయు నావిద్యుత్ప్రభతన్నుఁజూచినది మొదలు వెరచియున్న రాగమంజరిని నాదరపూర్వకముగా దరికిజీరి మానినీ! వీరుమానవసామాన్యులుగారు. విద్యాగుణశీలంబుల డేవతలగూడఁ దిరస్కరింపనోవుదురు. నేనింతకుమున్నీ దండునిం బెండ్లి యాడితిని. తదీయసహకారుండు సాంబుఁడు నంతవాఁడతని నీవు బెండ్లి చేసికొని నీసాందర్యము సార్ధకము గావించుకొనుము. వీరుతలంచి నప్పుడపోయి మనమిరువురము నభీష్టములఁ దీర్చుకొనియెదముగాకయని తత్కాలోచితములగు మాటల నప్పాటలగంధి నొప్పించి యప్పుడ యప్పడితికిని సాంబునకును తానును మగండును బెండ్లి పెద్దలై పాణిగ్రహణము నేయించి దీవించిరి.

సాంబుఁడయ్యంబుజనేత్రీ నట్లు స్వీకరించి రెండుమాడుదినంబులందుండు నికుంజగృహంబులఁ గందర్పకేళినిదేర్చి యమ్మానినిఁ దానుఁ దలంచినప్పుడ వచ్చుదానిగా నొడంబరచి యంపిపుచ్చెను. దండుడును విద్యుత్ప్రభకును గొంతసంతసము గలుగఁజేసి పైఁగల కార్యాతురత్వంబున సాంతన పూర్వకముగానిజనిచాసంబునకంపెను.

పిమ్మట సాంబుఁడును దండుఁడును మిత్రులజాడఁ దెలియగోరి తోలుతవసంతుఁ డరిగినయతిదీర్ఘంబగు శాఖామూర్ఠంబునంబడి కొన్ని దినంబులు చనినంత శాఖాంతమున వసంతునికీఁ గనంబడిన వింతలన్నియు వారికిని బొడసూపినవి వానింబాటించుచుఁ గ్రమంబున నానిర్జనపురంబును, బురాంతరమున నొప్పుకోటయు నతిగూఢంబగు కోటగుమ్మమునుఁ దెలిసికొని యమ్మూర్ఠమున లోనికరిగి యనేకకఘ్నాంతరములు గడచి తుదకు వసంతుఁడు బరుండియున్న గదిలోని కరిగి యతనిఁజూచిరి. అర్ధనిశ్వాస మారుతములతో నగము బ్రతికియున్న వసంతునింజూచిన తోడనే దండుఁడు గుండె రుల్లుమనఁ బేరెలంగున వసంతా ! వసంతా ! అన్నా ! వసంతా ! ఇట్లుంటివేమియని

చీరియుఁ బ్రతివచనము వడయక తడబడుచుఁ బర్యంకమున నాలుగుమూలలు వెనకన నందొకచోఁ దాను మున్నతని ప్రాణంబు లిమిడ్చిన కత్తివర గనబడినఁ గొంత ధైర్యముతోఁ గైకొని యది సగమరగఁ దీయబడియుండుటఁ జూచి గుండెపై జేయిడుకొని సాంబు నితో నిట్లనియె.

నఖా! ఇటుచూడుము. నే నతినిగూఢముగా నితని ప్రాణంబు లీవరలో నిమిడ్చితిని. ఆరహస్యమెవరికెఱింగించెనోకాని వారితని మోసముజేసిపోయిరి. దైవానుగ్రహమున నట్టివని కొనసాగినది గాదు. పాప మీవర మొదలంట నరగదీయలేదు. వీనిఁ బ్రీతికించెదఁ జూడుమని యూవరయరలన్నియు మరలఁదన యంత్రీచనా పాట వంబు దేటపడునట్లు చక్కఁబరచినతోడనే యావనంతుఁడు నిద్ర లేచినట్లు లేచి కన్నులు నులిమికొనుచుఁ గళావతీ! కళావతీ! యని పిలుచుచుఁ గన్నులందెరచి యతైరవంగానక నెదురఁ దనయిరువుర నెయ్యరంగని యంతరంగంబుబొంగ వారిం గొఁగలించుకొని యోహా! మిత్రులారా! నన్ను వనితాలోలుండని యెఱింగియా యిటకరుదెంచితిరి. మీరాకనాకు సీరాకరంబునకు రాకయుంబోలె ముదంబుగూర్చుచున్న యది. రాముండును ప్రవరుండును వచ్చిన వారు కా రేమి? వారు కుశలముగా నున్నారా? ఇందిరువురు రాఁడ వాండ్రిండవలయు నెందేగిరో యెఱింగితిరా యని యత్యాతుర ముగా నడుగుటయు దండుఁడిట్లనియె.

మిత్రమా! నీవు నీవృత్తాంత మెఱుఁగకుంటివి. అత్తరుణు లిరువురెవ్వరోకాని నిన్ను మోసముజేసిపోయిరి. దైవకృపచే వారి ప్రయత్నము కొనసాగినదికాదు. మేము వచ్చునప్పటికి నీవు మృత ప్రాయుఁడవై పడియుంటివి. మేమట్టి కారణంబెఱుఁగక చింత నొందుచు నరగదీసిన వరమాత్రముదొరకిన మరల దాని యరలం బక్కవరచి నిన్ను బ్రీతికించుకొంటిమి. ఇంతియకాని మేమాయిం తుల వృత్తాంతమేమియు నెఱుఁగమనిన నతండు దీర్ఘనిశ్వాసపూర్వ కముగా నయ్యయ్యో! కళావతి! పోయితివా! ఎందుఁ బరితపించు

చుంటివే! అన్నన్నా! మూయమునలిదానిమాట నమ్మితిగదా? మోసముజేసి నిన్నుఁ దీసికొనిపోయేనే! హా! ప్రాణనాయకీ! నీమక్కవ మరపురాదుగదా! పఠిహాసమున కెందైన డాగియుంటివా! కాదు, కాదిదియంతయు ముసలిదాని కపటమే తెలిసికొంటి. కటకటా! మిత్రులారా! నన్నేల బ్రతుకఁజేసితిరి. ఈ వియోగశోక మెట్లుభరింతునని గుండెలు బాదుకొనుచుఁ బేరెలుఁగున నేడ్చుచున్న వసంతుని నూరడించుచు దండుఁడిట్లనియె.

అన్నా! చిన్నపానివలె నల్లేడువవచ్చునా? ఆపువ్వుఁబోడి యెవ్వతె యాముసలిది యెక్కడవచ్చినది. వారి వృత్తాంతము కొంచెమెరింగింపుము. పైకార్యంపు శైరవర సెడఁగాక యని యడిగిన నతండు దీనస్వరముతో దాను మఱిచెట్లు విడచినది మొదలు కళావతితో రాత్రి గదిలోఁ బరుండువరకును జరిగినకథయంతయు నుడివి యడలుచున్న యతనితో దండుఁడిట్లనియె.

ఆర్యా! నీవు ధైర్యముగానుండిన కార్యమంతయు నేనే చక్క పరచెదను. ప్రాణ్ణలాపదలయందు ధైర్యమును విడుతురా? శోకించు వానికి సంపదలు నశించునను నారోగ్యక్తి మరచితివా! ఊరడిల్లుము దైన్యము విడుపుము. నిన్నుఁ బ్రాణసఖితో శీఘ్రకాలంబునం గూర్తు. నేను గ్రోతగా విమాసము జేయుశక్తి సంపాదించితిని. తదీయగమనంబున భూలోకంబంతయుఁ దిరిగి యత్తరుణినరయవచ్చు నని తన వృత్తాంతమును సాంబుని వృత్తాంతము సంతయు నతని కెరింగించి యప్పుడ యయ్యడవి దారువులఁగొన్ని సరికితెచ్చి శీఘ్ర కాలములో నొక కీలురథము నిర్మించి దానికెక్కి తిరుగుచు నమ్ము వ్వురు భూలోకంబునం బ్రసిద్ధంబులైన పట్టణంబు లన్నిటను గళావతిని వెదకుచుండిరి.

అని యెఱిగించునంతఁ బ్రయాణసమయమగుటయు నయ్య తీందుఁజింతటితో కథఁజాలించి పై మజిలీయందు నాగోపాలునకుఁ దదనంతర వృత్తాంతమిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

ఆరవ మజిలీ.

.. వత్సా! వినుమమ్మువ్వురు నట్లుతిరుగుచు నొకనాడు సాయం కాలమున హేలాపురోపరిభాగమున గారభంబరుగఁ దత్పరగృహ దీపికాశ్రేణి నేత్రంబులకు విందొనరింప దండుడు అన్నలారా! ఇది యొకపట్టణమువలె నగపడుచున్నది. ఈరేయి నిందువసించి కళావతి వృత్తాంత మగయుదమే యనుటయు వారియ్యకొనిరి. ఆరభంబు తదీయమనోరభంబు వడువునఁ బుడమికిదిగి యప్పటి నడివీధి నిలుచుటయు దానినొకచో దాచి వారు పౌరులవలనఁ బరదేశులకు నివాస యోగ్యంబగు నమాత్యుని సత్రము వృత్తాంతమును విని యందుఁ జేరిరి. సత్రాధికారులు వారి కారాత్రి దగురీతి భోజనసదుపాయములు జేసిరి. వారు మరునాడుదయంబున సత్రపువీధి వేదికపై గూర్చుండి యందు వేలఁగట్టియున్న చిత్రఫలక మీక్షించి యొం డొరులిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

సాంబుఁడు—అన్నా! వసంతా! ఇటురా! ఈవటముచూచి తివా? ఈప్రతిమ మన ప్రవరుని పోలిక గాచున్నదేమి?

వసంతుఁడు—(చూచి) ఔనొనట్లెయున్నది. మనదండునిం బిలువుము. (వీలించి) తమ్ముడా! ఈచిత్రఫలకమును జూచుము. ఇందున్న రూపమెవ్వరిదియో చెప్పికోనుము.

దండుఁడు—ఓహోసోదరులారా! ఆచూకము గురుతుపట్ట జాలననుకొంటిరా? ఇది మన ప్రవరునివలెనున్నది.

సాం—అచ్చుగా నతని మొగమువలెనే యున్నది. అతని రూపమిందుండుటకుఁ గారణమేమో?

దం—ఒకవేళ నీచిత్రఫలకము వానిపోలికఁగల మఱియొక పురుషునిదేమో?

సాంబు—కాదు. కాదు. తప్పక మన ప్రవరునిదే.

వసం—తమ్ములారా! నాకుఁగఱావతీవియోగ శోకమునకన్న మిత్రవియోగసంతాప మెక్కుడుగానున్నది. వారిజాడయు నెందునుఁ దెలియరాకున్నది. హాప్రసరా! హారామా! మిమ్ముఁగన్నులార నెన్నఁడు చూచెదనోకదా! అని కన్నీరు విడుచుచు నొండొరులు మాట్లాడుకొనుచుండ నాదండనున్న కింకరులు వారిసాటంకపరిచి యిట్లనిరి.

అయ్యలారా! తమరెవ్వరు? ఈచిత్రఫలకమును సాధిప్రాయముగా నీక్షింతిరిగాన మిమ్ము నొండొకచోటునకుఁ బోనీయము. మంత్రీగారియొద్దకు రంకు. పోదమని కరంబులు పట్టుకొనుటయు వారు జడియక యోహో! మీమంత్రీ మంచి శాసనకర్తయే! చిత్రఫలకము జూచుటయే నేరమా? అట్టిది యిందేల వేలగట్ట వలయును. పరదేశుల వంచించుటకేనా యేమి యీసత్రము నిలుపుట? పదుఁడాయననే యడిగెదమని దైర్యముగా వారివెంట నడువ సాగిరి.

ఆమువ్వరను దోడ్కొని రాజకింకరులు ద్వారపాలకునిచే నావార్తఁ బ్రవరునికేఁ దెలియఁజేసిన నతండప్పుడు తనభార్యతో మిత్రులగుఱిచియే సంభాషించుచుండి యావార్త వినఁబడినతోడనే వేడుకితో వారిని లోపలఁ బ్రవేశపెట్టుఁడని యాజ్ఞాపించెను.

అప్పుడు కింకరు లోహో! వీరి నంతిపురికిఁ గొనిరండని మంత్రీగారాజ్ఞయిచ్చినారు. భూషించుటకో దూషించుటకో తెలియదని పెక్కుఁగతులఁ దలపోయుచు వారిని మంత్రీయెదుటఁ బెట్టియాభటులు మరల సత్రముదరికరిగిరి.

వారింజూచి ప్రవరుండు ప్రహర్షసాగరమున మునుఁగుచుఁ దన్నుఁ దెలిసికొనెదరో లేదోయని యేమియుంబలుకక యూరకున్నంత వసంతుండు అయ్యా! ఇందుఁబ్రధాన ప్రవరులుమీరేనా? పరోపకారబుద్ధితో నన్నసత్రమువై చితిరిగదా? అందుఁజూచుటయే యపరాధముగా గణింపఁబడు చిత్రఫలక మేమిటికి వేలం గట్టించితిరి?

దాని మేము జూచితమని మీరింకరులు మమ్మవరాధులబోలె మీ యొద్దకు దీసికొని వచ్చిరి. ఇదియేమి పాలన మని యడిగిన నతండు కంఠంబు డగ్గుతి కపడ మీరా విగ్రహము నేమిటికి నిరూపణపూర్వకముగా జూచితరని యడిగెను. అది మామిత్రుఁడు ప్రవరుని పోలి కగానున్నది. దానంజేసి నిరీక్షించితి మనవుఁడు మీమిత్రుఁ డేమి య్యెను ? మిమ్ము మరచి విగ్రహమయ్యె ననుకొంటిరా ? యని పలుకుచుండఁగ నే దండుఁడు గ్రహించి యీతఁడే మన ప్రవరుఁడని యరచెను.

అప్పుడతండును సంభ్రమముతో వారి నెల్ల గాఁగిలించుకొని అన్నలారా ! నన్ను గురుతుపట్టలేక పోయితిరిగదా ! మీనిమిత్తమే నేనాచిత్రపట మందుఁగట్టించితిని నేటికి మన పుణ్యపు ఫలించినదని తాను మఱ్ఱికొమ్మయెక్కి బయలుదేతినది మొదలంతదనుక జరిగిన కథయంతయుం జెప్పి కాంచనవల్లిం బూపెను.

వారును దమతమ వృత్తాంతముల వేరువేర యెఱింగించిరి. అప్పుడు వారందఱు సంతోష పారావార వీచికలం దేలియాడుచుఁ బీఠంబులం గూర్చుండి రాముఁడొక్కరుఁడే చేరవలసినవాడని యత నిగుఱించి సంభాషించుకొనుచున్న సమయంబున ద్వారపాలుఁడు వచ్చి దేవా ! జయపరాక్. సత్రమందలి చిత్రఫలకమును సాభిప్రా యముగా జూచెనని యొక మిథునమును దీసికొనివచ్చి కావలివారలు ద్వార మందున్నవారు. ప్రవేశమునకు సెల వేయని యడిగిన నతండు రాముఁడేయను సంతోషమున వడిగా దీసికొనిరమ్మని యాజ్ఞా పించెను. అతండుప్పుడుపోయి యమ్మిథునముదోడ్కొనివచ్చి వసంతా దుల మోల విడిచిపెట్టి పోయెను. వారతని దూరంబునం జూచి రాముఁడు రాముఁడను కంఠధ్వనులు సభాభవనమునం బ్రతిధ్వను లీయ నందఱునులేచి యెదురేగి యతనిం కౌఁగిలించుకొని యాలంకౌ లతోడనే తోడ్కొని వచ్చి యుచితపీఠంబునం గూర్చుండఁజెట్టిరి.

కనకప్రభ యుఁగాంచనవల్లచే నుచిత సత్కారములందితదీయ సంభాషణము లాలించుచుఁ బ్రాంతమున నిలువంబడెను. అప్పుడు వసంతుడు రామునితో మిత్రమా! నిన్నుజూచి యెంతకాలమైనది. మాకన్నులు వాచినట్లే యున్నవి. ఈచిన్నది ఎవ్వతె? ఎందెందు సంచరించితివేమేని వింతలం జూచితివి? యని యడిగిన నతండుతాను మట్టివృక్షము విడిచినది మొదలు నాఁటివరకు జరిగిన వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పి నిన్ననే నన్నీచిన్నది సత్రప్రాంతమందున్న సన్యాసిం బ్రార్థించి పురుషుని గావించెను. ఇమ్ముదిత దయావిశేషంబుననే నేను మిమ్ములం బాడఁగంటి. ఎన్నిగతులనైన దీనిబుణంబు దీర్చికొన లేనని యాపూఁబోఁణిం జూపించిన వారందఱు నందుల కాసుందరిం బ్రశంసించిరి.

పిమ్మట వారొండొరు లభిముఖముగాఁ గూర్చుండి తనివిదీరని పీఠితో నొకరిమొగము నొకరు జూచుకొనుచుండ నత్తరి వసంతుం డిట్లనియె. తమ్ములారా! ఈదినంబెంత సుదినమో చూచితిరా? అయితోపసిద్ధముగా మనమందఱ మొకతావుచేరితిమి. ఆహా! దైవ నియోగ మెట్టిదో చూడఁడు.

మ. ఎట నెవ్వారికి నెన్ని రేల్పుఖముగా ♦ సీ, దుఃఖముఁగాని, వి
స్ఫుట పూర్వాచరితాత్మకర్మవశత ♦ నోభక్తవ్యమై యుండునో
ఘటనాచాతురిఁ ద్రాళ్ళఁ గట్టుచు బలా ♦ త్కారంబుగా వానిన
చోటికిం దోడ్కొనివచ్చి దానిగుడిపిం ♦ చుకదైవమన్నాళ్ళొగి.

పురుషకార మెందులకునుఁ బనికిరాదునుఁడీ ? మనమెంతకాల మొట్టయిడుమలఁ బడితిమో చూచితిరా? దైవకారంబునఁ దుదక య్యిడుములే మనకుఁ దలంప శుభంబు లొనఁగూర్చినవి.

ఉ. కోరక దుఃఖముల్ మనుజు ♦ కోటికి నేగతివచ్చు నాగతి
ధారుణి సౌఖ్యములలుగు ♦ దానికి వీరిప్రయత్న మేమియుక

గారణమై తలిర్ప దది • కాలవిశేషముపట్టి వచ్చు లో
 నోరిమి దక్కి కుందుటయు • నుబ్బుటయుంజమి వీరిధర్మముల్.

సోదరులారా! మన కింతటి యామోదంబానఁగూర్చిన భగవంతున కనేకవందనము లొఁగాక యని బహుప్రకారంబుల దైవకారంబునుం గూర్చి ప్రశంసించుచు మఱియు రామునితో నిట్లనియె.

రామా! కళావతీ వృత్తాంతమంతయు మన ప్రవరునిచే వింటిమిగదా! యిప్పుడక్కాంత నేకాంతముగా రప్పింతమా, లేక సంగరంబున దర్పంబుజూపి నాకందర్పకేతు నోడించి పిమ్మటఁ గొనివత్తమా? ఇప్పుడు చేయఁదగిన కృత్యమెద్దియో విచారింపు మనుటయు రాముం డిట్లనియె. సానూదిచతురోపాసుంబులు వైరులయెడ గ్రమంబున నడింపఁదగినవిగదా? తొలుత నతనియెడ సామంబుప్రయోగించి యొడంబడనినాఁడు దండంబ కర్తవ్యము. ఇంతకును మన ప్రవరుని యనుమతి యెట్లున్నదో విచారింపుమనుటయుఁ బ్రవరుండ్లిట్లనియె.

అన్నలారా! యీరాజు పరాక్రమునను బుద్ధికౌశల్యమునను మనలను మించినవాఁడుకాడు. సర్వసేనలు నాయధీనములోనే యున్నవి. తృటిలో నీకొట స్వాధీనము చేసికొనఁగలము. కాని కృతఘ్నుతాభీతి నన్ను బాధింపుచున్నది. కావున మన రాముఁడు చెప్పినట్లు సామంబుననే సర్వకార్యములు చక్కఁ బరుచుకొనవచ్చును. సామంబెవ్వరికినిమేలు. దైవప్రతికూలదినములలో నితండు మనలనింతజేసెంగాని యిప్పుడేమిసేయఁగలఁడు. ఒండు వినుం డిప్పుడయప్పుడమియొడయనినడ కరిగి యీవిషయము వినిపింతమనుటయు నందులకందఱు నియ్యకొనిరి.

పిమ్మట వారేగురు నడుములఁ గాసికోకలు బిగియించి జెట్టి లాగులు నీలికంచుఘటలు నరుణోష్ణీషంబులుఁ దాల్చి భయంకర వేషములతోఁ గరంబులఁ గరవాలంబులం బూని భూమికంపించునట్లు చతులగతినడుచుచుఁ జూచినవారెల్ల భీతిల్లి యొరస్లిల నల్లన నన్యు

హీవల్లభు నాస్థానంబుజేరి రాజసింహాసనముమీఁద వసంతుడును ప్రాంతపీఠంబులం దక్కినవారును గూర్చుండి తత్సభారక్షకునిచే రాజునకు వార్తనంపిరి.

వాఁడతిజవంబునంబోయి యంతఃపురంబున భార్యతో వినోదంబుననున్న యన్నరపతింజూచి స్వామీ! అయినది. అయినది. తమ సింహాసనము శాత్రువు లాక్రమించుకొనిరి. ఏమిటికో దేవరను దీసికొనిరమ్మనిరి. మీఁదటికార్య మాలోచించుకొనుఁడని యా వృత్తాంతమంతయుం జెప్పెను.

రాజు—ఓరీ! ప్రవరుని శీఘ్రముగాఁ దీసికొనిరమ్ము.

సభారక్షకుఁడు—ఎక్కడిప్రవరుఁడు! వారితోనవచ్చి పీఠ మాక్రమించుకొని మనలను బెదరింపుచున్నాఁడు. ఆయనమూలము ననే యీముప్ప వచ్చినదని తలంచెదను.

రాజు—మనమంత్రి యందేయున్నాఁడా? నీవు చూచితివా?

సభా—నేను జూచితిని, అందేయున్నవాఁడు, మునుపటి వేషముకాదు. వారివలనే భయంకరవేషము వైచికొని హస్తంబునఁ గరవాలంబుఁ బూని కూర్చున్నవాఁడు.

రాజు—ఒహో! అతనికి మనమేమి యపకారముచేసితిమి? ఇట్టి క్రూర్యమేమిటికీఁ బూనవలయును? వారు శత్రువులు కారేమో?

సభా—వారు మైత్రినేయ నరుదెంచినచో సింహాసనము నాక్రమింతురా? యుద్ధనన్నద్దులై రానేల? వారియాకారములు తేరిచూడ శక్యము కాకున్నవిగదా.

రాజు—ఆలాగునా! ఆలాగునా! (అని వడంకుచు భార్యతో) కాంతా! యీయుదంతము వింటివా? యిప్పుడేమి చేయఁదగినది.

రాజవత్ని—క్షత్రియవంశంబునఁ బుట్టి యిట్టిపిరికితనం బేటికీఁ బూనదరు. కత్తి గట్టి పరాక్రమముతో నంగరంబున శత్రులఁబరిభ వింపుఁడు.

రాజు—సంగరమని సులభముగా బలికొలివి. నేను జిన్నతనముల్లో నెంతగారాముగాఁ బెంపఁబడితినో యెఱుంగుదువా? యిచుక దెబ్బయైనఁ బడియెఱుగను. అట్టి నేను అసిధాగాపాతంబుల నెట్లు సైరింతును?

పత్ని—అయ్యో! సంగరవీరులగు క్షత్రియకుమారు లెల్లఁ జిన్నతనమునందు దెబ్బలు పడిన వారేనా? శ్రీరామునికన్నను అడ్డునుని కన్నను మీరు సుకుమానులా? వారెట్టిసంగ్రామంబులం గావించిరి.

రాజు—నీ! నీయాడుబుద్ధి పోనిచ్చుకొంటివికావు చెప్పినం దెలియదేమి. వారివలె నేనడవులఁ గ్రమ్మరికానుకూరలం దింటినా? నాసుకుమారత నీకేమియెఱుక.

పత్ని—మీరట్టివారే కానిండు ఇప్పుడేమి చేయుదురు?

రాజు—రెండవదారిం బారిపోయి ప్రాణములు దక్కించు కొంట లెస్సయని తోచుచున్నది. అట్లు చేయుట నీకభిమతమేనా?

పత్ని—పారిపోయి మనమెన్నిదినములు బ్రతుకుదుము. ఈ యపఖ్యాతి వసుంధరఁ దిరంబై యుండదా.

రాజు—ఉన్నను సరియేకాని నేను పోరునేయనోప (అని బలుకుచున్న నమయంబున నెవ్వరోవచ్చుచున్న యలుకుఁడు వినం బడునంత వడంకుచుఁ బారిపోవఁ బ్రయత్నించుటయు నడ్డపడి బిగ్గరగాఁ బట్టుకొని)

పత్ని—అయ్యయ్యో! శత్రువుల బలాబలములఁ దెలిసి కొనక యెద్దిమో యలుకుడైన నడలుచు నూరక పారిపోవ బ్రయత్నింపనేల? నిలువుఁ డేనుబోయి సంధిచేసికొని వత్తును.

రాజు—విడువిడు. అదిగో వారిక్కడకే వచ్చుచున్నట్లు తోచుచున్నది. నిలిచితినేనిఁ బ్రాణహానికాఁగలదు. నీవు వారితో

మాట్లాడి నంధి కుదిరినచో నాకు వార్త నంపుము. వెండియు రాక క్కడికిఁ బోవుదును.

పత్ని—వారు శత్రువులుకారు. అదిగో మనపరిచారకులే వచ్చుచున్నారు. భయముపడిచి నిలువుఁడు.

రాజు—నాకు లోపలినుండి చలివచ్చుచున్నది. నిలువలే కున్నాను. బిగ్గగాఁ బట్టుకొనుము. (అని ముసింగిడుకొని మంచము పయి పండుకొనుచున్నాఁడు)

ఇంతలో పరిచారకులువచ్చి అమ్మా! రాజుగా రెచ్చట నున్నారు. వారెవ్వరో సభాభవనంబంతయుఁ బ్రతిధ్వనులీయ సింహ నాదములు సేయుచు వెరుపుగలుగ రాజుగారినిఁ దీసికొనిరండని మాకు నీ యోగిందిరి. ఇట్లుపేక్ష చేయుచున్నారేమి? ముందటివార్త తెలియలేదాయేమి యని చెప్పినవినియామె తెలిసినది. దానికే యాలోచించుచున్నాము. మీరు గ్రమ్మరజని రాజుగారస్వస్థులై యున్నవారని చెప్పి మనమంత్రీ నొకసారి నేనురమ్మంటినని చెప్పి తీసికొనిరండు యొండని పంపెను.

వాండుప్రోయి కొండొకవడి మరలనరుదెంచి అమ్మా! తమ వార్త మంత్రీగారితోఁ జెప్పితిమి. మామాటలువిని వారు నవ్వు కొనిరి. అదియేమి సాంకేతికమో తెలియదు. మంత్రీయొక్కడేల మేమందరము వచ్చుచున్నారము. రాజుగారి రోగకారణ మరసెద మని చెప్పి బయలుదేరిరి.

అని చెప్పనంత రాజుతటాలునలేచి వస్త్రమాల్యాను లేప నాద్యలం కారములఁ దీసివైచి మలినవస్త్రంబులఁదాల్చి సారిపోవఁ బ్రయత్నించుచుండ రాజపత్ని పోవలదని నిర్బంధించి పట్టుకొనినది. ఇంతలో వరప్రసాదు లచ్చోటికి వచ్చిరి. రాజును మంచముపై ముసింగిడికొని యెన్నఁడో చచ్చినవనివలెఁ బరచుచుండెను.

అప్పుడు రాజపత్ని చాటుననిలిచి ప్రవరునితో అన్నా! అమాత్య ప్రవర! నీవిట్లకృతఘ్నుండవై వీరినేటికిఁ దీసికొనివచ్చితివి. వీరెవ్వరు? వీరికి

మేమేమి యపకారము గావించితిమి? రాజుగారితో వీరికేమి పని యున్న దని యడిగినబ్రాహ్మణుడు సాధ్య! వీరివృత్తాంతంబు చాల కలదు. పిమ్మటం జెప్పెదంగాని యీతంకి ట్లచేతనుండువ్రాలె బడి యుండుటకుఁ గారణమేమని యడిగిన నచ్చేడియ యేమియుంబలుకక యూరకున్నది.

అప్పుడు ప్రవరుడు రాజునొద్దకరిగి ముసుంగుదీసి చూచెను. కన్నులు తేలవైచి పళ్ళుబిగియబట్టి యూపిరిరాసీయక గతాసుం డట్లున్న యన్నరనాథుంజూచి వరప్రసాదులు పకపక నవ్వదొడం గిరి. అప్పుడు ప్రవరుడు పెద్దయెఱుంగున రాజా! రాజా! యనిపిలిచి పలుకకున్నంత స్వాంతమున విస్మయముకొంచుచు అయ్యో! యీన్పు పాలుం కకారణముగాఁ జేతనముబాసిన వానినలె నొప్పుచున్నాఁడు. వీనికిఁదగిన చికిత్సఁ జేయింపవలయు. వీనితత్వ మెఱింగినది బ్రాహ్మణ విస్వస్తయొక తె యుండవలయును. ఆమెదీసికొని రండని కొందఱు కింకరుల బంపెను.

ఆజరతయు నంతఃపుమున్న యన్నరపతికిఁ బ్రాణోత్క్రమణ సమయమైనదను చూటవిని వడివడి వచ్చుచున్నది కావున వారికె దురు పడినది అప్పుడు కింకరులమె కా తెరంగెఱింగించి యచ్చటికిఁ దీసి కొనివచ్చిరి. నిశ్చేష్టితుండై పడియున్న రాజుంజూచి అయ్యో! అయ్యో! యని గుండెలు బాదుకొనుచు నిరకనన్ను మన్నించు వారె వ్వరు. నాపారితోషిక మియ్యలేదే. యేమిచేయుచును పెక్కుచిక్కలువడి యప్పుడుచుం దీసికొనివచ్చితి నే, యేమియు లేకపోయినది. హా! దైవమా! యని యేడ్చుచున్న యన్నీచురాలిం జూచి రాముండిట్ల నియె. అవ్వా! నీవీ రాజునకేమి యపకారము జేసితివి. అతఁడు నీకేమికాసుక నిత్తునని చెప్పెను. చెప్పుచునుటయునావృద్ధయిట్లనియె.

అయ్యలారా! నేనీతండు కోరినచిన్నదానిని ద్వీపాంతరము నుండి తీసికొనివచ్చితిని. అర్థరాజ్యమిచ్చెదనని వాగ్దత్తముచేసి

యున్నాడు. వెంటనే యడుగుటకు నాచిన్నది వీనివరింప సంవత్సరము వ్రతము నెపంబున మితిగోరినది. అందుమూలమున వీలుపడినదికాదు. ఇంతకును నేను దురదృష్టవంతురాలను. అని యాకథ యంతయుం జెప్పింది. అప్పుడు ప్రవరుడు వనంతునిజూపుచు అవ్వా! యీతని నీవెప్పుడైనఁ జూచితివాయని యడిగిన నామెయత నింజూచి గురుతుపట్టి గుండెర్పులుమనఁ దెల తెలపోవుచు నెచ్చటనో చూచినట్లు జ్ఞాపకమున్నదని పలికినది. అప్పుడు వనంతుండు కోప మాపనేరక యట్టేలేచి దానింజంప గమకించిన నడ్డమువచ్చి ప్రవరుండు స్త్రీవధ మహాపాతకము దీని వేరొకరీతి శిక్షింతుమని దాని నప్పుడు పెడకేలుకట్టించెను.

ఆచర్యునియుంజూచి రాజపత్ని వెరచుచు వారిపాదంబులంబడి పతిబిక్షువెట్టుడని వేకుకొనినది. అప్పుడు ప్రవరుండు సాధ్య! వీరునామిత్రులు. ఈ రాజుచెరఁగొని తెప్పించినచిన్నది యీవనంతుని భార్య. ఈతండు సార్యభాముని కుమారుడు. మేమందరము తల్లిదండ్రులెఱుంగకుండ నిల్లువెడలి దేశాటనముచేయుచు జిక్కులంబడితిమి. దైవకృపచే నందఱుము చేరుకొంటిమని తమవృత్తాంతమంతయుంజెప్పెను.

ఆకథవిని యీమెవెరగుపడుచుండ నారాజుతటాలునలేచి వారి పాదంబులంబడి మహాత్ములారా! మీరులోకాతీతులు. ఏమి చేసినను చేయగలరుఁ మీపాదసేవకుండనై బ్రదికెద. రక్షింపుఁడు, నాయపరాధంబుల మరువుఁడు. కళావతిని నేనుముట్టలేదు. ఆచిన్నది సాధ్యీతిలకమని చెప్పఁదగినది. నన్నుఁగన్నెత్తియైనఁ జూచియెఱుంగదు. గడ్డిగరచితినిని యనేకప్రకారములఁ బ్రార్థించెను. దయార్ద్ర హృదయులైన వరప్రసాదు లారాజుంగరుణించి విడిచిపెట్టి యావృక్ష బ్రాహ్మణిని మాత్రము విడువక గెంటుకొనుచుఁ గళావతియున్న యంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి.

అందయ్యింతింజూచినతోడనే వసంతునకు శోకంబును నక్కటి కంబును నానందంబును మనంబునజనింప నాగలేక పెద్దయెలుంగున “ఘో! కళావతీ! యిట్లున్నదానవేయని పయింబడి కౌగలించుకొనిన నులికిపడి యప్పడఁతియు నట్టెచూచి యతని తనమనోహరుఁడు వసంతునిగానెఱింగి యోహో! నాయదృష్టమేమి? ప్రాణనాధుఁడేవచ్చెనా? యిది కలగాదుగద? కాదునిజమే తొలిబామున నెప్పుడో కొంచెము సుకృతము గావించితిని. లేకున్న నాకింతటిభాగ్యము మరల లభించునా? యని యనేకప్రకారంబులఁ దనభాగధేయమునుగుఱించి మెచ్చుకొనుచు నార్యపుత్రా! మీజీవితాంతముగావించిన దుష్టురాలింజూచుటకై యెట్లువచ్చితిరి. ఏపుణ్యాత్ముఁడు మిమ్ము బ్రతికించెను. పాపపుముసలిముండ యెంతచేసినదో చూచితిరా! అని తన్నాముసలిది పెట్టినచిక్కులన్నియుఁజెప్పి తనివి, ప్రాణిచూడ్కు లతని మొగంబునం బరగించుచున్న యయ్యంగనకుఁ దనవృత్తాంతమును మిత్రుల వృత్తాంతము నింతేనిందాచక యెరింగించి వారింజూపించిన సంతసించి యమ్మించుఁబోఁడి వారి మైత్రీనిగుఱించి వేతెరంగులఁ బ్రశంసించెను. పిమ్మట ముసలిదానింజూచి యది మొఱ్ఱపెట్టుచుండ జాలిపడి వారిని బ్రార్థించి దానినిఁగూడ విడిపించినది. దయాళాలు లపకారులనైనను శరణువేడిన రక్షింపకమానరు.

కళావతీలాభసంతుష్టి నొంది వసంతుఁడు మిత్రులఁజూచియిట్లు నియె. తమ్ములారా! మనమువచ్చి పెక్కుదినంబులైనది. మొదట శ్రీఘ్రకాలములోనే మగుడ దలంచుకొంటిమిగాని దైవగతిచే నట్లు సాగినదికాదు. ఈక్షణమందరము కుశలముగా నొకతావునకుఁ జేరితిమి. మనకై మనతలిదండ్రులెంత చింతించుచున్నారో వారింజూడ వేగబోవలయుఁ గావున మీయుద్దేశ మేమనిన నందులకందఱు నియ్యకొనిరి.

పదవడి సాంబుఁడు దండుఁడును రాగమంజరిని విద్యుత్ప్రభను దలంచుకొనునంతలో నయ్యింతులు పాణులవీణలంబూని గాంధర్వంబు వెలయించుచు నచ్చోటికరుదెంచిరి. ఇట్లు సవత్సీకులై వారేగురు నొక్కతావుంజేరి దండునిచే రచియింపబడిన కీలురథమెక్కి యచ్చటి వారెల్ల సత్యద్భుతస్వాంతులై చూచుచుండనాకాశమూర్తంబుననరిగిరి.

మొదటమంత్రీకుమారుఁడగు రాముడు కన్నులిచ్చి పెండ్లియాడిన పద్మగంధియున్న పట్టణమరిగి యాతగుణిగూడ రథంబెక్కించుకొని క్రమంబున ననేక దేశములుగడిచి పుష్పకారూఢుండగు శ్రీరామచంద్రుండువలె భార్యలతో నిష్పగోష్ఠీవిశేషంబుల సంభాషించుకొనుచు నక్కాంతలకుంగల చక్కఁదనంబుల తారతమ్యములఁ దెలిసికొనుచుఁ దాముపడిన యిడుమల నొండొరుల కెరిగించుకొనుచు స్వదేశాభిముఖులై యగుచున్నారు. గోపాలా! నీవుచూచినది వారి కీలురథమునుమీ! యని యెఱిగించిన సంతసించు గొల్లవానికి వింటివా! కథ స్పష్టముగ దెలిసినదికద. వారట్లరిగి తమకై కుందుచున్న తల్లిదండ్రుల కానందము గలుగఁజేసిరి.

అని యెఱిగించిన యాకథావృత్తాంతమంతయు నాగొల్లవాడు ప్రయాణంబు సేయునప్పుడు జ్ఞాపకమునకు దెచ్చుకొనుచు నవ్వర ప్రసాదుల యదృష్టమునకు మెచ్చుకొనుచుఁ గ్రమంబున నాయతీం దుని వెంటఁ గావడి మోసికొని ముందరమజిలీ జేరెను.

యే డ వ మ జి లీ.

వి క్ర మ సిం హు ని క్ థ.

అదియొక పట్టణముగాన నందొకసత్రమున బసజేసిరి. ఆసత్రము చిరకాలముక్రిందట నొకమహారాజుచే స్థాపింపబడినది. అందభ్యాగతుల కహారాత్రంబులు నిరభ్యంతరముగా నన్నదానముచేయఁబడుచుండును. ఆసత్రముందిర సింహద్వారోపరిభాగంబున ప్రేలఁగట్టఁబడి

యున్న చిత్రఫలకములలోని స్త్రీరూపముజూచి తదీయ సౌందర్యా తిశఁసుమునకు వెరగుపడుచు నాజవ్వని యెవ్వతె? అందేల వేలగట్ట బడినది? తద్వృత్తాంతం బెఱింగింపుఁడని యడిగిన గోపకుమారునకు మణిసిద్ధుండు తదుదంతం బారత్నప్రభావమునం దెలిసికొని యక్కఱ జెప్పందొడంగెను.

చోళదేశంబునం బ్రజావతియను పట్టణంబునఁ జిత్రసేనుం డను రాజు గలఁడు. అనపత్యుండగు నారాజు శ్రుతకీర్తియను మంత్రితో న్యాయమార్గంబునఁ బ్రజాపాలనంబు నేయుచుండఁ బెద్దకాలమున కతనికి నొకపుత్రిం దుదయించెను. జననలగ్నమును బట్టి వానికి విక్రమ సింహుఁడని పేరుపెట్టిరి. ఆవిక్రమసింహుఁ డుద యించిన మూడవదినముననే యారాజు మంత్రియగు శ్రుతకీర్తిని నధిక తేజస్వమంచితుండగు సూనుండుదయించెను. వానికిని దైవ జ్ఞులు బహుశ్రుతుఁడను నామధేయ ముంచిరి.

ఆబాలుర కై దేఁడులు వచ్చినతోడనే సకలవిద్యాపరిపూర్ణు ఁడగు నొక యుపాధ్యాయునొద్ద జదువనేసిరి. నారాయాచార్యునివ లన బదియారేఁడుల ప్రాయములోపలనే సకలవిద్యలు గ్రహించుట యేగాక ధనుర్విద్యయందసమానప్రజ్ఞ గలవారైరి. మరియు సంగీత మునందును గవిత్వమునందును వారింజెప్పియే మరియొకరిం జెప్ప వలయును.

చిన్నప్రాయములోనే యెక్కుడుపాండిత్యము సంపాదించిన యాకుమారుల బుద్ధికౌశల్యమునకు మిక్కిలి సంతసించుచు నొక్క నాఁడు చిత్రసేనుఁడు హితపురోహిత బంధుసామంత మంత్రిపౌర సూరివారంబు నేవింపఁ పేరోలగంబుండి యందులకు బహుశ్రుతిని తోఁగూడఁ గుమారుని రప్పించి మిగుల గౌరవించి యెల్లరు విస- నిట్లనియె.

చిరంజీవీ! నీవును బహుశ్రుతుండును సకలవిద్యలయందు మిగులఁ బ్రవీణులైరని విని నాడెందఁ జెంతయు నానందమందుచున్నయది. “పుత్రాదిచ్చేత్సరాజయమ్” అను రీతిని దనకంటెఁ గుమారుఁ డధికుఁడగుట తండ్రికే యశముగదా!

మరియు నేను మంత్రియుఁగూడ బెద్దలమైతిమి మాకీరాజ్య భారంబువహింప దుస్తరమగుచున్నది. ఇదియునుంగాక నవన ప్రాస్తే వంబుగల మిమ్ముఁ బ్రభువులుగా మేడిని గోరుచున్నది బహుశ్రుతు నితో క్షీతిభారంబు వహింపుము. నేనును బూర్వాచార ప్రకారము నిన్నుఁ బట్టభద్రునింజేసి, తపోవనంబునకరిగెద. నీవును రాజ్యభారం బంతయుఁ బూని దండనీతి ప్రకారము ప్రజలం బాలింపుము. దండ నీతి రీతినెఱుంగని రాజునకు రాజ్యంబు దక్కనేరదు. సప్తవ్యసన ముల దారింబోక యాయముంబట్టి వ్యయము చేయుచు నమర్థులును విద్వాంసులును దయాసత్యనిరతులగువారి ప్రధానులుగాఁ జేసికొని యల్పులఁ దరికఁజేరఁనీయని రాజు శుభమ్ములండును మరియు తేని కెట్టి యనుగ్రహమున్నను జాలినంత ధనమియ్యవలయునుగాని యెవ్వరికిని జనువుమాత్రమియ్యరాదు సంధివిగ్రహయానద్వైధీభావ సమాశ్రయ సామదాన భేదదండములు మొదలగునవి యాయా వేళకుఁదగినట్లు నడుపవలయును. తరుచు చారులచే, రాష్ట్రవర్తమా నములు నిత్యమును దెలిసికొనుచుండవలయును. దేవతాభక్తియు బ్రాహ్మణభక్తియుఁగలిగి యుండవలయును. బ్రాహ్మణులంగనిన తోడనే యభిమాన మూనక చేతులెత్తి మౌక్తికవలయు, బ్రాహ్మణాశీర్వాదంబుల సకల కామంబులు వడయవచ్చును. విప్రులకు నమస్కరించని వాఁడు యమలోకంబునఁ బీడింపఁబడునని యనేక నీతివాక్యములుపదేశించి పుత్రునకుఁ బట్టాభిషేకంబు నిశ్చయించి తన యభిప్రాయం బెఱింగించెను. విక్రమసింహుఁడను బహుశ్రుతుం డును, సామాజికులు నట్టి మాట లాలించి మిగుల నానందించిరి. ఆరాజు నంతటితో సభ చాలించి వారి నెల్ల స్వస్థానముల కనిపెను.

మఱునాఁడు పూర్వమువలె నాకుమారు లిరువురు సాయంకాల మున విహారార్థమై యుద్యానవనమునకరిగి యందుఁ గ్రీడించుచున్న నమయంబున మంత్రినందనునకు రాజనందనుఁ డిట్లనియె.

వయస్యా! నిన్న మాతండ్రి సభలోనాడిన మాటలు వింటివిగదా! నాఁటనుండియు నామనంబున నొక వింతయగుచింత బాడమినది. నాకు మొఱిసఁగియు దేశసంచారము చేయవలయు ననుఁ నభిలాష గలిగియుండుట నీవెఱింగినదియేకదా? రాజ్యభారము మీఁద బడినచో నట్టిదాని కవకాశముండదు ఇంతదనుక విద్యా గ్రహణమూలముగాఁ గాలము వెళ్ళబుచ్చితిమి.

ఇప్పుడు కాళ్ళకు నంకిలి దగులుకొనుచున్నది. ఈభారము మీఁద బడకమున్న రహస్యముగాఁబోయి యొకసారి దేశసంచారము చేసిన తమాయనుటయు నలనికీఁగూడ నట్టివేడుకయే యుండుటచే నందునకు నమ్మతించెను.

ఆదినముననే వారిరువురు మిగుల విలువగల రత్నములు బంగారమును సంగ్రహించి యర్ధరాత్రంబున నొరులెఱుంగకుండ వాయువేగంబుగల తురంగములెక్కి పురంబు వెడలి యడవిమార్గంబునం బడి పోయిరి. ఆహా! వారు రాజ్యముకన్నను విదేశ విశేషములరయుటయే యెక్కువగా నూహించిరి. ఆరేయంతయు నాగక గుఱ్ఱములఁ దోలుకొనిపోయి తెల్లవారు నప్పటికొక గ్రామము జేరిరి. ఆదినమున నందుఁగల విశేషములరసి యటనుండి వేరొక పట్టణమున కరిగి యందలి వింతల నరయుచుఁ గ్రమంబున ననేక పురంబులు దిరుగుచు నొకనాఁడు మధ్యాహ్నమున కివీడుచేరిరి. వారు నీనత్రంబుననే బనచేసి భోజనంబైన వెనుక వీధియరుగునం గూర్చుండి పురవిశేషములరయుచు రాజనందనుఁ డెమిటికో సింహ ద్వారము దెనకుఁ దలదిగిట్టి యిప్పుడు నీవు చూచినచిత్రీఫలక మీఁకొంచెను.

అట్టిదానిం జూచినతోడనే యారాజకుమారుఁ డది నిజమైన వనితయే యనుకొని మూర్ఛవడి కొండొకవడికిఁ దెలిసి దాని మరలఁ దిలకించి యోహో? యిది నిజమైన మోహనాంగి యను కంటినిగాని కాదు కాదు. చిత్తగువా! నామది భ్రమయలేదుగద ! లేదు; నిజమే బహుశ్రుతా ! యీద్వారముపై వేలంగట్టిన చిత్ర ఫలకంబున గొప్పచున్న యొప్పలకుప్పచు చూడు. చూడు. మొదట ధాళధశ్యముచేత దీనిం జేతనమే యనుకొంటినిగాని తుద కది భ్రమయని తెలిసికొంటిని.

అహో! కలకల నవ్వుచున్న దీని మొగ మెంత వింతగా నున్నదియో పరీక్షింపుము. దీనిం జిత్రకారుఁడు చేతితోఁ వ్రాయ లేదుసుమీ! చేతితో వ్రాసినచో దీనియంగములు కందక యింత లావణ్యమయములుగా నుండునా? లిపికారుం డెందైన నొక సుంద రింగని దానిమాదిరిగా నిది వ్రాసెనో? లేక న్యమనీషా విశేషకల్పన నిట్టిదాని వ్రాసెనో? యెరుంగరాదు? లోకములో నింత చక్కఁడన ముగల కలకంఠు లుండురా? ఉండినచో నట్టిదానిం కౌఁగిటఁ జేర్చు కొనువానిదే గదా భాగ్యము. మిత్రమా! నీబహుశ్రుతత్వము సార్థ కమునొంద దీని వృత్తాంతమరయుము. దీనివంటి వాల్గంటిందెచ్చి నాకుఁ బెండ్లిఁ జేయనిచో నిప్పుడ ప్రాణంబులఁ బోగొట్టుకొనియెద నని యత్యంత విరహతాపంబునఁ గొట్టుకొనుచున్న యీ రాజవట్టికి మంత్రీపట్టి యిట్లనియె.

విక్రమసింహా! రంగులతో వ్రాసిన విగ్రహమును జూచియే యింత విరహతాప ముండుచున్నావేమి? అయ్యో! మంచి ధైర్య శాలివే. ఇది నిజముగా రమణియైనచో నెంత విరాళిందూలేదవ్రా గదా? చాలు చాలు. ఊరకుండుము. ఎవ్వరై నం జూచిన నవ్వు దురు. దీని నిజం బరసి నిజముగా నిట్టికాంత యీభూమియెం దెక్క డనున్నను గన్యకయైనచో నీకుఁ బెండ్లి జేసెద. నీవ్రూరువుగలిగి యుండవలయుననుటయుఁ దదీయవచనంబుల కెంతేని సంతసించి ప్రయవయస్యా! వయస్యనకీయుపకారము వేగముగాఁ జేయు.

బ్రయత్నింపుమని దైన్యముగాఁ బ్రార్థించుటయు నతండు వల్లెయని యప్పుడు క్రమంబున నయ్యారనున్న వృద్ధులనెల్ల నాచిత్రీఫలక వృత్తాంత మడుగుటయు నందొక వృద్ధ బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె.

అయ్యా! మూఁడేండ్లక్రిందట మళయాళ దేశ రాజధానియగు ననంతపురమునుండి నిపుణికుండను చిత్రకారుఁడువచ్చి యిచ్చటదీనిం గట్టిపోయెను. కట్టుటకుఁ గారణము నాకుఁ దెలియదు. ఇంతియ మే మెఱిగిన వృత్తాంతమనిన విని మంత్రినందనుఁడు కొంత సంతసించి వాని నామంబును, గ్రామంబును వ్రాసికొని విక్రమసింహునితో నప్పుడ యప్పురంబు వెడలి కతిపయప్రయాణంబుల నయ్యనంత పురంబు నేరి తత్పురజనులవలనం దెలిసికొని వానియింటి కరిగెను.

నిపుణికుండును వారి సుచితసత్కారంబుల నాదరించికూర్పున్న పిమ్మటఁ గొంత సేపునకు వినయంబున నాగమనకారణం బడుగుటయు సంతసించి బహుశ్రుతుం డిట్లనియె.

నిపుణికా! యీతండు చోళ దేశపు రాజకుమారుండు. నేను దదీ య మంత్రినందనుండ. మేమిరువురము దేశసంచారమునకై వెడలి తిరుగుచు నీచేఁ గ్రొంచపుగంబుననున్న సత్రమందిరపు సింహద్వారమున వ్రేలంగట్టఁబడిన చిత్రఫలకముఁ జూచితిమి. అందు వ్రాయఁబడిన పడతుకంజూచి మారాజనందనుండు విరాళిందూలుచున్న వాఁడు.

అచ్చటివారిచే నది నీచేహ్రీయఁబడినదని విని మేము నీచెంత కరుణించితిమి. అది నీవు బుద్ధిసూక్ష్మతచే వ్రాసితివా? అట్టిసుందరి యందైనఁ గలదా? దాని యుదంత మెఱింగింపుమని యడిగిన నతండు మొగంబునం జరునగ వంకురింప వారి కిట్లనియె.

అయ్యా! నేనొకప్పుడు కాశీపురి కరిగితిని. ఎచ్చటనుండియో కాని యప్పుడే యచ్చటకీ బురుష ద్వేషిణియను రాజపుత్రికవచ్చినది. సార్థకనామముగల యాకలకంఠి పురుషులమొగ మెన్నఁడునుచూడక టోపుటయేగాక యాందోళిక మెక్కి వీధినరుగునప్పు డా పల్లకినిగూడ

పురుషులు చూడఁగూడ దఁట. ఆచిన్నది మణికర్ణి కాఘట్టమునకు స్నానమున కరుగునప్పు డట్లుచాటించుచుండ నేనాలించియమ్మించుఁ బోణి యెంతచక్కనిదోయని దానింజూచువేడుక నాకెడదఁబాడమిన బెక్కుతెరంగులఁ జింతించి తుదకొక్క యుసాయ మూహించితిని.

నేను జలస్థంభనముఁ జేయఁగలను. ఆమెకన్నముందర నే యరిగి మణికర్ణి కాఘట్టంబున జలంబుల మునింగియుంటి. పిమ్మట నావల్లం టియుఁ బెక్కురుచెలిక త్తియలు బెత్తంబులంబూసి చుట్టనుముట్టి రా నాఘట్టంబున కరిగి మాటుగట్టిన పుట్టంబులెంకి బల్లకి దిగి గంగలో మోకాలిబంటిజలంబున నిలిచి చెలిక త్తియలు కనకకలశంబులై త్తి జలంబులు వైనిడఁ దీగ్ధమాడెను. జూచరభీతిచే నవగాహస్నాన మాచరించినదికాదు. దానంజేసి జలంబులమునిగియున్ననాకు నీటిలో గుండనపుకమ్మలవలెఁ దళుక్కురని మెరయుచుఁ దదీయ పదాంగు స్థంబులూత్రము గనంబడినవి. ఇత రాకార మేమియుఁ గనంబడ లేదు.

స్నానముఁజేసి యాసరోజముఖి యేగిన వెనుక నేనును జలంబు వెడలివచ్చి సాముద్రిక శాస్త్రమంతయుఁ బూర్ణంబుగాఁజదివినవాడఁ నగుట నాయంగుస్థంబు పోలికంబట్టి రూపమంతయు వ్రాసితిని. ఆ సుందరి యట్లుండట కేమియు నందియంబులేదు.

దాని నట్లు వ్రాసి నేను దేశంబునకువచ్చుచు దారిలో మీారు చూచిన సత్రమున నొకనాఁడుబసచేసి యది వదుగురు వచ్చిపోవుసత్ర మని యూహించి యది యందువ్రేలఁగట్టి యేగితిని. ఇదియ దాని వృ త్తాంత మింతకన్న నాచిన్నదాని దేశ, కల, శీల, నామంబులు నాకుఁ దెలియవని యెఱింగించిన నామంత్రినందనుడు తలకంపించుచు నో హో! యిక్కార్యము సమ్మింప మిగులనసాధ్యముగనున్నది. ఆచిన్న దియున్న నెలపు వీనినూటలచేఁ దేటవడలేదు. విక్రమసింహునివిరహ తాపమగ్గలమగుచున్నది. దైవానుగ్రహమెట్లున్నదోగదాయని పరిపరి గతులఁ దలబోయుచుండ బహుశ్రుతునకు విక్రమసింహుం డిట్లనియె.

అన్నా! యీచిత్రకారుని మాటలు వింటివిగదా? పురుష ద్వేషిణి యను పేరంబరగు నానారీమణి పటములో నున్నట్లుండుట కేమియు సందియములేదు. తనకుసరిపడిన పురుషులు లేమింజేసి సామాన్యులఁ జూడనొల్లకయే యప్పల్లవపాణి పురుష ద్వేషిణియను పేరు పట్టుకొనినది. ఎట్లైనను వెదకి యమ్ముదనతిని నాకుఁ గూర్తు నంటివేని మేనఁ బ్రాణంబులఁ బూనియుండును. లేనిచో నిప్పుడ యొడలువిడుచువాఁడ నాయుల్లంబెల్ల నప్పల్లవాధరిదరిఁ జేరియున్నది దీనికేమనియెదవని యడిగిన నతండు శ్రీఘ్రకాలములో నీధరిత్రీనక్క డనున్నను నాచిన్న దానిందెచ్చి నీకుఁ బెండ్లిచేసెదనని ప్రతిజ్ఞచేసెను.

పిమ్మట నాచిత్రకారునిచే ననిపించుకొని వారికుపురు నప్పురంబు వెడలి యప్పడతి నరయుచుఁ బెక్కు దేశంబులు దిరిగిరి.

ఒక్కనాఁడుదయంబున లేచి వారొక యడవిమార్గంబునం బడి నడుచుచుండ నెండతాకునకు మేనువాడ విక్రమసింహుడు నడువలేక యొక మ్రోకునీడం జదికిలఁబడి అన్నా! బహుశ్రీతా! నాకీయెండలో నడువ మిగుల శ్రీమముగానున్నది. నాలుకయెండి మాటరాకయున్నది. దాహమగుచున్నది గాన నేనిక్కడనే పండు కొనియుండెద. ప్రాంతమున జలప్రదేశమున్న దేమో యరసి జలము దెత్తువేని డప్పిఠీర్చుకొని నడిచెదంగాని యిప్పుడొక యడుగైన నడువనోప! అయ్యయో యిదిమరు ప్రదేశములాగున్నది. నీరుచేర నాలస్యమైనచోఁ బ్రాణంబులు నిలువవు త్వరగా లెమ్మని దీనుండై యడిగిన చెలికాని దైన్యంబునకు వగచి యప్పుడాదిట్ట యొకచెట్టు కొసనెక్కి నలుదెసలంబరికింప నొకవంక జల విహంగము లెగురు చుండుటఁ దిలకించి మేనుబులకింప సంతసముతోఁ జెట్టుదిగి వయస్యా! యొకనిమిషము తాళుము. ప్రాంతముననే జలమున్నది. వేగమున బోయి కొనివచ్చెదనని యతని నూరడంబలికి వడివడి జలంబులు చేర నాబహుశ్రుతుఁ డరిగెను. ఆప్రాంతముననే మానన నరోవరంబు నుంబోని యొకతటాకం బతనికి నేత్రవర్షము గావించెను.

అదియు రత్నసోపానంబులును కాంచన పద్మంబులునుబం గారు కలువల. గనకమణిరజితజలచరంబు నిండ్రసీలబంధరంబులు గారు తృతజలవతంగంబులుం గలిగి కుసుమతరు లతావితానంబుతీర ధారుణి నలంకరింప నమృతప్రాయంబగు తోయంబులచే నిండింపఁ బడి యలఁతియలలచే వెలయు నక్కొలనుఁ గనుంగొని మిగులఁ జెలఁగుచు నతండు ప్రాంతమ్ముఁ జేరునంతలో నందున్న శిలాఫల కంబున నిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

ఇది పురుష ద్వేషిణియను రాజపుత్రిక క్రీడించు కేళీసగోవర ము. దీనిపాఠకుఁ బురుషులెవ్వరును రారాదు. వచ్చినవారిని క్షమింపక నురీదీయుదురు. అనియున్నలిపి ముహూర్తుచదివి సంతోష భయంబులు మనంబునం బెనఁగొన నతఁడౌరా! నాకీసీటి నెవంబున నాబోటి కత దేటవడినది. దైవానుగ్రహమిట్లుండవలయు. వేగ బోయి యీవృత్తాంత మెఱిగించి నామిత్రునిఁడందమున కానం దము పొందువర చెదనని నాలుగుమూలలు పరికించి వడివడి నత్తటా కంబులోనికీడిగి కడుపునిండ నీరుద్రాగి విశాలవర్ణపుటంబున జలంబు లంబటి యత్యంత జవంబున మిత్రునికడకు వచ్చుచుండెను.

ఇంతలో నచ్చటఁ జెట్టుక్రిందఁ బండుకొనియున్న విక్రమసిం హుఁడు ప్రాంతంమందొక భయంకరమగుధ్వని వినంబడిన నిరాయుధుఁడైయున్న కతంబున వెరచి తటాలున నికటంబుననున్న సాలవృక్షమెక్కెను.

పిమ్మట నొకసింగమ్మతిరయంబునం బరతెంచి వీకమై తోకఁద్రవిష్పచు సటలు నిక్కబట్టి యాచెట్టుక్రింద గద్దియంబెట్టుకొని కూర్చుండెను. అంతకు మున్నుచెట్టుమీదఁ గ్రొంచంబనుపక్షి వరుం డియున్నది. సింహాభీతిచే విక్రమసింహుఁడు నిదానింపక దాని రెక్కలనుగూడ చెట్టుకాఖలే యనుకొని దట్టముగానున్న తత్పక్షంబుల మధ్య దాగియుండెను.

ద్వీపాంతరమున వసించునదియు మిక్కిలి గొప్పదియు నగునాపక్షి యప్పుడు కొంచెములుకుడు తగిలినందున చెట్టుకొమ్మలు విరుగ రివ్వున నెగసిగగన మార్గమునఁ గ్రొంచద్వీపాభిముఖముగాఁ బోవజొచ్చెను.

అప్పుడాపక్షి రెక్కలమధ్యను జిక్కుపడిన విక్రమసింహుఁడు భయపడి దానిరెక్కలపట్టు విడువక అయ్యో! మే మొక్కటిదలంచిన దైవమొక్కటిదలంచెనే? అక్కటా! నన్నీపక్షి యొక్కడికెత్తు కొనిపోవునో కదా! నాదినములు మంచివికావు. ఇంటియొద్దనుండి నుఖముగా రాజ్యముసేయక విదేశ గమనబుద్ధి యేలపుట్టవలయును. మిత్రుఁడు ననుఁగానక యెంతచింతించునో యేమిసేయుదు? వాని కీవార్త యెట్లు తెలియునో యని యనేక ప్రకారంబుల విలపించుచు నొకచీటి వ్రాసి యది నేలంబడవై చెను.

క్రొంచద్వీపముకథ.

అపక్షియు నక్షీణజవంబున ననేక దేశంబులును ద్వీపంబులు దాటి గ్రొంచద్వీపమున నొకచెట్టుమీద వ్రాలెను తరుచుగ నాపక్షు లాద్వీపమున వసించి యెప్పుడైన జంబూద్వీపమునకు మేతకై వచ్చుచుండును. దానంబట్టియే యాద్వీపమునకుఁ గ్రొంచద్వీపముని పేరు వచ్చినది.

అట్లు వాలినతోడనే విక్రమసింహుఁడు మెల్లన దానిరెక్కల నందునుండి తప్పించుకొని యామ్రాసుకొమ్మ లాధారముగా భూమికి దిగెను. అపక్షి యతఁడు తనరెక్కలలోఁ జిక్కుటయు దిగుటయు గూడ నెఱుగదు. దానిబలమెట్టిదో చింతింపుము.

అట్లుదిగి ధైర్యమే తనకు నహాయమైయుండఁ గొండొక దెనగా నడువజొచ్చెను. నడువనడువఁ గొంతనేవున కొకవట్టణ ప్రాంతముజేరునంత నొకనెలఁత యెదురైనది.

దానింజూచినంత నతండు నివ్వెరపడి పలుడెరంగులఁ జింతిం
చుచుండ నయ్యండజయానయు నంతికమున కరుదెంచి యత్యంత
సుకుమారుండగు నారాజకుమారునింజూచి మోహించి తనభాషతో
నీవెవ్వఁడవని యడిగెను. ఆమాట వానికిఁదెలియక నతఁడు మరల
దానితో నీవుచెప్పినది నాకు దెలియలేదు. నీవెవ్వఁడవని యడిగెను.

అతనిమాటయు దానికిఁదెలిసినదికాదు. ఇట్లాండొరుల యభి
ప్రాయములు మాటలచేఁ దేటపడమి వెరగంది చూచుచుండ
నమ్మత్తకాశిని హస్తసంజ్ఞచే నతనిఁ దనయింటికిరమ్మని నూదించినది.

అతండప్పు డేమియుఁ జేయునదితోచక వెంటవచ్చెదనను
భావము మరల సంజ్ఞమూలముగానే తేటపరచెను. అది క్రొంచ
ద్వీపమునకు రాజధానియైన యేకశీలానగరము. దానిం గ్రొంచవతి
యను రాణి పాలించుచున్నది. అందున్న స్త్రీలకు మిగుల చక్కఁ
దనము గలదుగాని వాఁకకృత్యములు రాక్షసకృత్యములు. పురుషు
లందఱు నల్లని కోతిముఖములవంటి ముఖములు గలవారును బొట్టి
వారుపగుట వికారముగ నుండురు.

పూర్వము రామరావణయుద్ధంబున మూర్ఖులబడియున్న
లక్ష్మణునిం బ్రతికింప హనుమంతుఁడు ద్రోణగిరిఁదెచ్చి వెండియు
నగ్గిరిఁ దీసికొనిపోవుచు నాక్రొంచద్వీపమున నొక నిమిషము విశ్రా
మించెను. మిక్కిలి చక్కనివారగు నచ్చటిపురుషు లతనిం గని
పరిహసించిరి. వానం గోపించి యప్పవననందనుఁ డందున్న పురుషు
లును వారికిఁబాడము పుత్రులును వానరముఖములును వామనులై
యుండురనియు స్త్రీలు రాక్షసకృత్యములు గలవారై యొప్పుదు
రనియు శపించియేగెను. సాధులంగని పరిహసించిన పాతక మూరక
పోవునా ?

అట్టి దీవియందు మిక్కిలి చక్కనివాఁడగు విక్రమసింహునిఁ
జూచి యాచిన్నది సంతసించుట యేమియాశ్చర్యము? పట్టరాని యా

నందముతో నారాచపట్టిని వెంటఁబెట్టుకొనిపోవుచు నాబాలిక
దమ యేలికసానియైన కౌంచవతి కావృత్తాంతము దెలిసినచో
వానిఁదనకు దక్కనీయదను భయమున నతని రహస్యముగాఁ దన
యింటికిఁగొనిపోవఁ దలంచెను. తాననుకొనినయట్లుచేయసాగినదికాదు.

దారిలో మరియొకతె దారసిల్లి పుష్పవతియును వేరంబరగు
మొదటిదానింజూచి యక్కా! ఇంతచక్కని పురుషుం డెక్కడ
నుండి వచ్చెనే? పురుషులలోఁగూడ నింతవింతగలవారుండుకాఁ
బోలు. వీనికథ యెట్టిదని యడిగినది. నాతీ! యీతఁడెందుండి
వచ్చెనో యెవ్వఁడో నాకుఁదెలియదు. ఇప్పుడే చూచితిని. వీని
యందు మనభాష తెలియని లోప మొక్కటియే యగుపడుచున్నది.
మనమిగువురము వీనిరహస్యముగా నింటికిం దీసికొనిపోయి పెండ్లి
యాడుదము. మన రాణికిఁ దెలిసినచోఁ గామాతురురాలగు నామె
వీనిమనకు దక్కనీయదునుమీ! యనుటయు నప్పొలఁతియు నంతన
ముతో నందులకియ్యకొని చయ్యన వారివెంట నడువఁజొచ్చెను.

ఇంతలో నింకొక నెలంతి యంతి కమున కరుడెంచి యాదేశ
మునకు వింతగానున్న విక్రమసింహునిఁ జూచి మోహముతో
నోహో! ఇంతులారా! యింతసొగసుకాని నెక్కడ సంపాదించి
తిరి? నాకుఁగూడ భాగమియవలయును. అనుటయు వారొడంబ
డనినాఁడు తమగుట్టు బయలుగుననియే యట్టివని కియ్యకొనిరి.

ఆముగురుమగువలు వానిందోడ్కొని వేగముగాఁ బోవు
చుండుటయు మరియిరువురు తరుణులుగనంబడి వానిసోయగంబున
కచ్చెరువందుచుఁ దమకుగూడ వానిం బతిజేయుఁడని మొదటివారిం
బ్రతిమాలిరి.

అప్పనికొప్పకొని యప్పుడఁతులెల్ల నడచుచుండ నింతలోఁ
బురంబంతయు వింతపురుషుఁడువచ్చెనని ప్రతీతిమోయ నాయూ
రంగల కలకంతులెల్ల నుల్లము లలర వానింజూచుటకై గుంపుగుంపు

లుగా రాదొడఁగిరి. అచ్చట స్త్రీలకేగాని పురుషులకేవిధమగు స్వాతంత్ర్యములేదు. దానంజనేయే యాదేశంబున స్త్రీలకుజారత్వము నింద్యములేదు.

వచ్చినవారెల్ల వానింజూచి విస్మయమందుచు దమకుఁ బతి జేసికొనవలయునని నుద్దేశముతోఁ దమయిళ్ళకు రమ్మని సూచించిరి. కాని విక్రమసింహుఁ డానెలంతలరాక యంతయుఁజూచి స్వాంతమున బెక్కుతెరంగులఁ జింతించుచు నెవ్వరివెంటబోక మొదలఁ దన్నుఁజూచిన పుష్పవతి యింటికే యరిగెను.

అదియు నతని బహుప్రకారముల సత్కరించెను. దాని సత్కారములేమియు వానిహృదయమునకు సంతోషము గలుగజేసినవి కావు వారి యాహారవిహారములుగూడ వానికి మిగుల వివరీతములుగాఁ గనబడినవి. వారు వచ్చిమాంసమునే భుజింతురు. కోపము వచ్చినపుడు మగవారింజంపి తినుచుందురు. విక్రమసింహుడండఁ బాలచేతను ఫలములచేతను నాకలి దీర్చుకొనుచుండెను. ఏవిధమైన మాంసమును దినుటలేదు.

పురుష ద్వేషిణీవిరహానందాప మూలకమగు మిత్రవియోగ శోకమతని హృదయమునం దత్పూరహాసక్లేశము బలపరుచు చుండెను.

బుద్ధిమంతుఁడగు నతండు పది దినములలోనే వారి భాషామర్మమంతయు గ్రహించి వారుచేయు దారుణకృత్యములకు భయపడుచుమాట్లాడినచోఁ దగుల మెక్కడగునని భాష రానివానివలెనే యభినయించుచుఁ దరుచు మానముగానే యుండెను.

ఇట్లుండునంత నన్నెలంత యొక్కనాఁడు తన్నుఁగామక్రీడల దేల్చుమని బ్రతిమాలిన నతండు వెక్కగతుల నట్టిపని మానివేయుట యేయు త్తమమని తలఁచెనుగాని దానిదైన్యోక్తు లతనితలంపు నిలువనిచ్చినవికావు.

అతండుచిత్సురతఁబున నయ్యతివమతి కుతుకపరచుచుఁగొన్ని డనంబులు గడిపినపిమ్మట నొక్కనాఁడా పుష్పవతిపయింగల యీశు

నంజేసి కొందఱు సుందరులు క్రౌంచవతియను రాణియొద్దకరిగి వాని వృత్తాంతమంతయుం జెప్పిరి. చవలస్వభావముగు నమ్మగువ యట్టి మాట లాలించినయంత మేనెల్లం బులకరింప నెదుటచున్న యొక చేటి కంజీరి నీవతిరయంబుననరిగి యావన్నెకానితోఁగూడ పుష్పవతిం దోడ్కొనిరమ్మని పంపిన నమ్మించుఁబోడియు రాణినానతి నయ్యతివ శ్రేణింగించిన సంచలించిన డెండముతో నమ్మందయాన యాసుంద రుం దోడ్కొని యప్పుడయ్యేలికసానియొద్ద కరుదెంచినది.

దానిపజ్జవచ్చుచున్న యారాచచిన్నవానింజూచి యాకాంత యత్యంతకంతుసంతాపవేధితస్వాంత మై యెరు రేగి యమ్మదవతీ మద నునికంతంబు భుజమ్మణాళంబుల బిగయంబట్టి తోడ్కొనివచ్చి యర్థ సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁజెట్టి మిగులగౌరవించి పుష్పవతికిట్లనియె.

పుష్పవతీ! యంధకారకూపంబునకు భాస్కరుండువ్రాలె విప రీతజననివేశనంబగు మన దేశంబునకు నీదివ్యపురుషుం డరుగుచేర నాకా తెరంగెరుఁకపరచక నీయింబుం దాచుకొంటివేల “రత్నహరీతు పార్ధివః” అనునట్లు వింతవస్తువులు దొరకినప్పు డేలికలరుఁ దెచ్చి యిచ్చున్యాయ మెఱుంగవా? చాలుచాలు పోపొమ్మని దాని మంద లించి విక్రమసింహునిం దోడ్కొని యంతఃపురమున కరిగినది.

విక్రమసింహుఁ డారాణివైభవమంతయుఁ జూచియు నామెఁకఁ దననైఁగల మోహమెఱింగియు నించుకయేని సంతసము నహింపఁ డయ్యెను. “దుఃఖతేమనసి సర్వమనన్యం” అనుమాట దప్పువా? పిమ్మట రాణియు వానిఁజూచి యార్యా! మా పూర్వపుణ్యంబున మిమ్ముఁ బొడగంటిమి. మాదురవ్ధుఁడౌవుటకై వచ్చిన భగవంతుఁడ వని తోచుచున్నది. సుందరపురుష సంయోగంబు లేమింజేసి యీ దేశశ్రీలకుఁ బొడము పురుషసంతానమంతయు వికృతిహాపముగా వెలయుచున్నది. నేనును గ్రౌత్తగా సింహాసనమెక్కితిని. నాకును

వికృతరూపుడగు నొక పురుషుడు గలఁడుగాని నానిమొగ మిదివరకు నేను జూడలేదు. నన్ను నీవు భార్యగా స్వీకరించి నాకొక పుత్రుం దయచేయుఁడని ప్రార్థించిన దానిమాట లంగీకరించి యతం డనురాగముదోష దదభీష్టముల నెరవేర్చెను.

అట్లుకొన్ని దినంబు లారాణితో విక్రమసింహుఁడు వేడుకగాఁ గ్రీడలఁ దేలునంత నాకాంత గర్భవతియయ్యెను.

ఆ దేశమందు గర్భిణీస్త్రీలు పురుషసాంగత్యముచేయరు. అట్టి చిహ్నములు దేటవడినచో నాబోటి యతనితో నాథా ! నీకరుణా విశేషంబునఁ బుత్రుండుదయించు లక్షణములు గనఁబడుచున్నవి. కొన్ని నెలలవఱకు నాకు బురుషసాంగత్యము కూడదు. నాకు కసుమ గంధియను చెల్లెలుగలదు. అదిరూపంబునను శీలంబునను నన్నుమించి యున్నది. అంతదనుక దానిఁడందంబున కానందము సంఘటింపుమని యవ్వనితను రప్పించి యతనికిఁ జూపించిన సంతసించి నాటంగోలె యావిక్రమసింహుఁ డాతలిరుఁబోణితోఁ గ్రీడించుచు దానికిఁ గూడ నెలతప్పినచొప్పు తెల్లమెనతోడనే యానాల్గంటి నంట మానివేసెను.

అప్పుడాయూరఁగల నారీమణు లావిధం బెఱిగి యారాణి ననుమతిం బ్రతిదినమును వంతుప్రకారమరిగి యతనివలన నభీష్టకా మంబులఁ దీర్చుకొనుచుండిరి.

విక్రమసింహుఁ డాభాష సాంగముగా నెరింగియున్నకతంబున నప్పుడప్పుడు సభలుచేయుచు వారి దురాచారములగుఱింది యుపన్యాసములు వ్రాసి చదువుచుఁ గ్రమంబున వారికౌర్యములఁదగ్గింప దొడఁగెను.

మఱియు నొ శుభలగ్నంబున నారాణికొక పుత్రుం డుదయించెను. ఆబాలండుచు నా దేశపుశిశువులవలెఁ గాక సర్వావయవ సుందరుండై యుండుటంజూచి రాణియు బంధువులు నానందమం దుచుఁ గ్రొంచదీపచక్రవర్తి యుదయించెనని ప్రకటింపందొడంగిరి.

కాలక్రమంబున విక్రమసింహునితోఁ గ్రీడించిన చేడియలం దఱు నందముగల నందనులంగనిరి. అప్పుడందఱు నావిక్రమసిం హుని క్రాంచద్వీపపురుషులకుఁగల మర్దశలఁబాపుటకై వచ్చిన పర మేశ్వరుఁడని వినుతించుచు నతఁడు చెప్పినపనులెల్లఁ జేయ సిద్ధముగ నుండిరి.

అట్టి గౌరవమువచ్చినప్పుడు గూడ విక్రమసింహునకు మిత్ర వియోగసంతాపంబు ద్వీపాంతరవాస క్షేత్రంబును సంతోషమును గలుగ నిచ్చినవికావు. అతఁడు పెక్కుతెరంగులఁ దన దేశమునకుఁ బోవఁ బ్రయత్నించెనుగాని అచ్చటివారికి జంబూద్వీపనామమే తెలియమి నట్టి యుద్యోగము కొనసాగినదికాదు.

ఆదేశస్త్రీలకుఁ బూర్వమే పురుషులయెడ గౌరవమలఁగియై యున్నది. విక్రమసింహుఁడు వచ్చినది మొదలమ్మదవతులు వతుల మరియుం జల్కనగాఁ జూడఁదొడంగిరి.

ఒకనాఁడాదేశపురుషులందఱు నొక్కొచోటఁజేరి యిట్లుతల పోసిరి. అయ్యో! మనగతి యేమైనదియో చూచితిరా. మనభార్య లందఱు మనలంజూడక యెచ్చటనుండీయో వచ్చినవానియెడ మక్కువగలిగి వానితోఁ గ్రీడించుచు సంతానమును గనుచుండిరి. కొలఁదికాలములో నీదీవియంతయు వానిసంతానమే వ్యాపించును. మనమును మనసంతానమును మృగములవలె నిఁక నడవిపాలు గావలసి వచ్చును తననతి యుపవతితోఁ గ్రీడించుచుండ నెట్టినిచున కైనను మనంబున నీర్ష్య జనింపకుండునా? వీఁడుమనకు శత్రువు వీనినెట్లెననుఁ బరిభవింపఁవలయును. మనలోఁ గొందఱికి రాణి యంతఃపురమున కరుఁగ జనువు గలిగియున్నదిగదా? రాత్రివాఁడు నిద్రించునప్పుడు మంచముతోఁగూడ మోచికొనిపోయి సముద్రం బునం బారవేయుదమని యెండ్లారు లాలోచించుకొని యాశేయి వాఁడు నిద్రించుచున్న మంచము మెల్లన నెత్తుకొని యతిరయంబున సముద్రంబునం బారవేయుటకై నకుచుచుండిరి.

ఇంతలో విక్రమసింహుడు మేల్కొని కన్నులు తెరిచిచూడ నాశాశమును నక్షత్రంబులు గనంబడినవి. వెరచి యతండదరివడి లేచి మంచముమీఁద గూర్చుండి యావామనులాడుకొను వాక్యములు గొన్ని విని వారుదన్ను నముద్రంబునం బడవేయఁ గొనిపోవుచున్న వారని నిశ్చయించి తప్పించుకొను నుపాయం బరయుచుండ నొక వృక్షము క్రిందుగా నరుగునప్పు డాతండు తెప్పన శాఖనందుకొని యాచెట్టుపై కెగఁబ్రాకెను.

వారది యెఱుంగక క్రమంబునంబోయి యామంచమును నముద్రంబునం బారవైచి తమదాయాదుఁడు హతుఁడయ్యెఁగదా యని సంతోషముతో నింటికరిగిరి. రాణియు నచ్చటి స్త్రీలందఱు మరునాఁడు విక్రమసింహునింగానక వెక్కుతెరంగుల శోకించుచుఁ దుదకుఁ దమపురుషుల కపటమునలననే హతుఁడయ్యెనని యెఱింగి యట్టివారిని నుగ్రశిక్షకుఁ బాతులఁజేసిరి. కాలక్రమంబున యశావన వంతుఁడైన విక్రమసింహుని పుత్రుఁడే యాదీవికి రాజయ్యెను. ఇదియునుంగాక బ్రహ్మసంతతిబోలె నాదీవియంతయు విక్రమసిం హుని సంతతియే క్రమంబున వ్యాపించెను.

అర్ధరాత్రంబున విక్రమసింహుడట్టు చెట్టుపై కెగఁబ్రాకిన తోడనే మున్ను తన్ను జంబూద్వీపమునుండి క్రొంచద్వీపమునకుఁ గొని తెచ్చిన పక్షియే యందు బరుండియున్నది. ఆసంగతి యతండఱుఁగక పూర్వమువలె దానిరెక్కలనందున డాగియున్నంత నప్పు తంగంబు దైవగతి రివ్వన నెగసి మరల జంబూద్వీపాభిముఖముగా నతిజనంబునం బోవదొడంగినం జూచి యతండోహో! యిది మునుపటి పక్షిలాగున్నది. నన్ను మరల జంబూద్వీపమునకుఁ గొని పోవుచున్నదా యేమి? నాయందు దైవమున కనుగ్రహమువచ్చి యుండఁబోలు. కష్టములు కోరక సంప్రాప్తించునట్లు కాలక్రమం బున సౌఖ్యంబులు నొన గూడునని పెద్దలు చెప్పదురు. ఆమాటలు శేటికిఁ దార్కాణమొనవి.

దైవము నన్ను రక్షించుఁగావుతమని యనేక ప్రకారంబుల భగవంతుని ధ్యానించుచుండ మార్తాండుండు దుదయగిరిశిఖర మలంకరించి నంత నాశకుంతంబు పూర్వము విక్రమసింహుఁడు సింహభీతిచే నెక్కిన చెట్టుమీదనే వాల్లెను. దైవానుకూలదినములలో నొరులు తనకుఁ జేయు నపకారములు నుపకారములే యగును. విక్రమసింహుని మరణవిధికై నడిపించిన వామనుల దురాలోచన మతని స్వదేశము జేర్చినది.

అప్పుడు విక్రమసింహుఁడు మెల్లన కొమ్మలఁబట్టుకొని పుడమికిడిగి యది మున్ను దాను బహుశ్రమతో వియోగముకొందిన ప్రదేశముగాఁ దెలిసికొని దైవగతి ననేకగతులఁ గొనియాడుచు బహుశ్రమని గుఱించి పరిపరిగతులం దలంచుచు నతనిజాడఁ దెలియఁగోరి కొంచెము సాగినంత నతం డెదురుగా వచ్చుచుండెను.

అల్లంతదవ్వున వానింజూచి విక్రమసింహుఁ డంతరంగమున నోహో ! యితండు బహుశ్రమఁడేనా ? కాఁడు. అంతటిభాగ్యము నాకింతటిలో లభించునా? వాని విడిచి సంవత్సరమైనది. ఇంతదనుక నిండే యుండునా! అని వేతెఱంగుల దలపోయుచుండెను. విక్రమసింహునిం జూచినతోడనే యతనికిఁ దోచిన యూహలన్నియు బహుశ్రమని హృదయమందును జనియించినవి.

ఇరువురు దారించినతోడనే యోహో బహుశ్రమా ! కనంబడితివా ! యనియు ఏమి నాప్రాణమిత్రుఁడు విక్రమసింహుడే యనియు నొండొరులఁ బలకరించుకొనుచు గాఢాలింగనములు నేసికొని పెద్దతడవు కంఠంబుల నెలుఁగురాక యట్టు నిలువంబడి యెట్టకేలకుఁ దెరపి తెచ్చుకొని యొక చెట్టునీడంజేరి యన్యోన్యముఖావలోకనంబులం దనివినొందక యానంద మందుచున్న సమయంబున బహుశ్రమం డిట్లనియె. అన్నా ! విక్రమసింహా ! ఎందుబోయితివి? ఏమేమివంతలం జూచితివి? ఇన్నిదినంబులును సుఖంబుండితివికదా! నేడీయుదయ మిచ్చటి కెట్లువచ్చితివి. యెఱింగింపుమనుటయు విక్రమ

నింహుడు తాను సింహభీతిచే జెట్టెక్కినది మొదలు బహుశ్రీతు నిం జూచువరకు జరిగిన కథయంతయుఁ జెప్పెను.

బహుశ్రీతుఁడు వయస్యా! నీవెండతాకున దాహార్తుండవై పడియుండ జలంబులుచేర నే నరిగితినికదా? అట్లరిగినంత ప్రింతము ననే వింతయగు నొకకొలను గనబడినది. దానివిలాసంబు మానన సరోవరంబునకైన లేదని నుడువవచ్చును. దాని కచ్చెరువందుచు నలుదెసలం బరికించుచుండ నొకదండ శిలాఫలకంబున “ఇది ఘరుష ద్వేషిణీ విహారసరోవరంబు. దీనిచెంతకుఁ బురుషులు రాఁగూడదు. వచ్చిన వారికి మరణదండన విధింపఁబడు” నని వ్రాయఁబడియున్నది.

దానింబదివి భీతియు సంభ్రమంబును జనింపనట్టి యుత్సాహంబు నీకెఱింగింపఁగోరి యతిజవంబున జలంబుల నొకవర్ణపుటంబు నంబట్టి యిచ్చటికి వచ్చితిని. ఇందు నిన్నుఁగానక పెద్దయెలుఁగున విక్రమసింహా! యని పెక్కుసారు లడవి ప్రతిధ్వనలీయ నఱచితిని. యెప్పటికిని బ్రతివచనంబు వినంబడినదికాదు.

అప్పుడు గుండెపగుల ధైర్యమాపుకొనుచు నీయడుగులజాడ నరయుచుండ నందు సింహపాదచిహ్నంబులు గనంబడినవి. ఆసింగము నిన్ను మింగెనని నిశ్చయించి నేలంజతికిలఁబడి పెక్కువిధంబుల శోకించితిని. మిత్రమా! అప్పటిరీతిఁ దలంచుకొనిన నిప్పుడును గుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవి చూడుము. అరణ్యరోదనంబుగా నేనట్లెంతశోకించినను నామొర వినవారు నోదార్పువారు లేకపోయిరి. నాకు నేనయుపశమించుకొని యెంటిమై నింటి కరుగ నిచ్చలేక చచ్చుటయే మేలని నిశ్చయించి యప్పంచాననమే నన్ను గూడఁ బట్టుకొని చంపునని నిశ్చయించి దానిజాడ నరయుచుఁ గొంతతడ నయ్యడవిలోఁ గ్రమ్మిరితిని.

అప్పు డొకచోట నొక కంటక లతాగ్రమ్మనం దగులుకొని వ్రేలాడుచున్న పత్రికయొకటి గనంబడినది. అది యేమియోయని

దానినందుకొని విప్పిచూడ నందు “మిత్రుడు బహుశ్రుతినికీ నమ స్కారములు. నేను సింహభయంబునం జెల్లెక్కె యందొక్క పక్షి రెక్కలలోఁ జిక్కువడిన నదినన్నెక్కడికో యెత్తుకొని బోవుచున్నది. దైవమీరీతి మనకు వియోగము సంఘటించెను. నన్ను మనంబున నెప్పుడును స్మరించుకొనుచుండుము. నీనుక్కువ మఱపురాదు. మిత్రుడు విక్రమసింహుడు” అని వ్రాయఁబడియున్నది. దానిఁ జదివినంత నీవు బ్రదికియుంటవిగదా యని కొంత ధైర్యము తెచ్చు కొని మనుష్యునైత్తుకొని బోవునంత బలముగలపక్షి యెద్దియోయని యూహించుచు భవదీయ దస్యినాశంజేసి మరణనిశ్చయంబువిడిచి ప్రాంతంబులఁగల పల్లెకరిగి యాపక్షి విశేషంబడిగిన నందొక వృద్ధ కిరాతుం డిట్లనియె.

అయ్యా! ఆపక్షి యెద్దియో దానిపేరు మాకుఁ దెలియదు. అది సంవత్సరమున కొకసారి యీయడవికివచ్చి రెండుమూఁడు దినంబులిందుగల సాలవృక్షముపయి వసించి యేగుచుండును. అది బహుకాలమునుండి యల్లె మాసపక్షిదినంబు లతిక్రమింపక యేక రీతి వచ్చుచున్నయది. అది క్రూరమైనదికాదు మనుష్యులఁజాల కనగా మోచుకొనిపోవునంత బలముగలిగియున్నదని దాని వృత్తాంత మెరింగించినంతఁ గొంత సంతసించి యదిమరల వచ్చుదివసంబడిగి తెలిసికొని కృష్ణుర నీవాపక్షితో వత్తునేమోయనునాసచే నింత దనుక భగవంతుని నారాధించుచుఁ గండమూలంబుల నాఁకలి యడంచుకొని జడ దారివ్రాలె నీయడవి సంచరించుచుంటిని. ఈదినం బుదయమున నదివచ్చునని వినియుంటినిగాన దానిం బరీక్షించి నీవు రానిచో నొడలు విఠవఁదలచియే యాసాలవృక్షముకడ కరుగుచున్నవాడ.

ఈదినం బెంత సుదినమో నిన్నుఁ బొడకంటి. ఇదియ మదీయ వృత్తాంతమనుటయు వాని విశ్వాసమునకుఁ దెలివికిని మిగుల మెచ్చు కొనుచు విక్రమసింహుఁ డన్నా! అదిసరియేకాని నీమాటలలో

నమృతము సోకినట్లు నావీనుల కనుకూలములగు వాక్యములు కొన్ని వినంబడినవి. పురుష ద్వేషిణి విహారసరోవరంబుగంటినంటివి. ఆచాల్గంటియున్న పట్టణమీచాత్రమున నుండఁబోలు. ఆప్రాయాలు మిన్నను నాకుఁగూర్చి మున్నుపట్టిన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకొనవా? యనిన నతండు చాలు చాలు. ఈయాపదలతో నింటికరుగరాదా? యాపైదలి నామము నినినంత భయమగుచున్నది. దానిం బెండ్లి యాడుట సులభసాధ్యముకాదు. వెక్కిడుమలఁ బడవలసివచ్చును. ఈపాటి కింటికరిగి మనకై చింతించుచున్న తలిదండ్రుల చింత యుడిగించి సుఖంబున రాజ్యము సేయుదమనిన విని విక్రమసింహుఁడు మోమున విన్నదనఁబడోవఁ నిస్సరని యిట్లనియె.

అయ్యో! నాకాతొయ్యలింగూడక ప్రాణంబులు నిలుచునా? విదేశములోఁ గూడ నాస్వాంతమాకాంతమీఁదనే యున్నది. ఆచిన్నది యున్న తావెఱింగియు విరాగవచనంబులు బలుకుచుంటివేమి? వెనుక జెప్పిన మాట మరచితివా? ఆచాల్గంటింగూడక నేనింటికెరాను. నాకు రాజ్యమును గీజ్యమునుగూడ నక్కరలేదని యనేకవిధంబుల విరాళింగుండుచున్న యారాజనందను నోదార్చి బహుశ్రేతుం డిట్లనియె.

విక్రమసింహా! మిగుల నిడుములు గుడిచితిమిగాన విరాగ బుద్ధి నిట్లంటిని. నీవు జింతింపకుము. తృటితో నీకు నాకుటిలాలకం గూర్తు నమ్మించుఁబోడి విహరించు జలాకరము వీక్షింతువుగాన పోదమురమ్మని యతని వెంటఁబెట్టుకొని యానరసిదరి కరిగెను. దానింజూచినతోడనే విక్రమసింహునకుఁ బురుష ద్వేషిణిం జూచి నట్లయొడలు పులకరింప స్వాంతమున మిగుల సంతనము గలిగినది.

పురుష ద్వేషిణి కథ.

ఇంతలోఁ బురుష ద్వేషిణి జలకేళిఁ దేల వచ్చుచున్నదనియు బురుషులు దూరముగాఁ బోవలయుననియుఁ జాటించు ధ్వనియొకటి వినఁబడినది. అదరిపడి వారు తత్తటాకతీరంబున దట్టముగా నల్లుకొని యున్న యొక చెట్టెక్కి దానికొమ్మలసందున డాగి యావిలాసవతి జాడ జూచుచుండిరి.

పిమ్మట స్త్రీలచే వహింపఁబడిన బంగారుపల్లకినెక్కి వేత్రపాణులై వెక్కండు) పల్లవపాణులు చుట్టను గొలిచిరాఁ జెలిక త్రియలం గూడి యచ్చేడియ వేడుకతో నక్కొలనుదరికరిగి యందాందోళికము దిగి నఖులతో నత్తటాకంబున జలకేళిం దేలుచున్న సమయంబున నయ్యంబుజానన సోయగం బీక్షించి యామెవయస్య లాండొరుల్లు సంభాషించుకొనిరి—

కలభాషిణి—మంజువాణీ! చూడుచూడు. జలంబుల వెల్లకితలంబడి యీదుచున్న పురుష ద్వేషిణి కుచంబులకును, నెత్తతామర మొగ్గలకును సంతరంబెఱుగ రాకున్నదిగదా?

మంజువాణి—ఔను. చూచుకంబుల నలుపు చిఱుతుమ్మెదలు వాల్చినట్టున్నది.

భ్రమర వేణి—బోఁటీ! నీయుపమ సమంజసమే. నీటిపై వెల్లకితలంబడి తేలియున్న యాప్రోయాలు విన్న మోమెట్లున్నదో చెప్పము.

కలభాషిణి—ఓసీ! ఆమాత్రము తెలిసికొనలేననుకొంటివా! తటాకజలంబునఁ బ్రతిఫలించిన చంద్రబింబమువలె నున్నది.

భ్రమర—మేలుమేలు. నాయూహతో నీయూహ యేకేభ వించినది. కనుల నలమికొనిన కాటుక కళంకమువలె నున్నదిసుమీ!

మంజుభాషిణి.—ఈసారి గుబ్బు లెట్లున్న నౌ చెప్పము.

కలభా—మొగం బనుచందుగ్ని నాశ్రయింప నగుచు చకోర మిధునంబువలె నుండలేదా ?

మంజు—భయిరే కలభాషిణి! మిక్కిలిచక్కనిపోలిక దెచ్చితివి

కల—మొగము గూడ నా కొకరీతి నగుపడుచున్నది.

చూడుము.

మం—ఎట్లు.

కల—నాచుపైఁ దేలుచున్న కెందమ్మివలె శిరోజంబులపై నొప్పుచుండలేదా.

మంజు—నీవు మిగుల చతురవే, లెస్సగాఁబోల్చితివి మఱియు నరసి కలపించిన కారణం బెఱింగితివా?

కలభా—ఎఱిగితిని. ఓద్యపాదయు, మకరజంఘికయుఁ నా వర్తనాభియుఁ దరంగవళియుఁ, గోకస్తనియు, మృణాళభుజయు, నిందీవరనేత్రయు, శైవాలకేశయునగు నీకు శేషయపాణి యాయూ యవయవంబులఁ దన్న నిరసించుచున్నదని కాదా.

మం—చెలులారా! సర్వావయవ సుందరయుగు నీసుందరి యరణ్యకౌముదియుంబోలె తన జవ్వసమంతయు వృథనేయుచుఁ బరుషులయెడ ద్వేషించు కారణమెద్దియో యరసితిరా?

నఖులు—మాకునుం దెలియదు. పెక్కుదినములనుండి తెలిసి కొనవలయునను తాత్పర్యము గలిగియున్నది.

మం—అడిగి తెలిసికొందమా ?

భ్రమ—అమ్మయ్యో! ఆమెయొద్ద పురుషులమాట తలపెట్ట నెవ్వరితరంబు.

మం—మన మడిగినను గోపమునేయునా?

కల—యుక్తిగా నడిగినచో మనకుఁ జెప్పకమాన దను కొందును.

భ్రమ—అందులకు సమధుకారాలు మనమంజువాణియే.

మంజు—నేనేయిదిగదను రండి. భయమాయేమి యని యందఱు నామెయొద్దకరిగి నభ! నీళ్ళుచల్లుట మానుము. కొంచెమునీతో మోట్లాడవలసిన పనియున్నది.

పురుష ద్వేషిణి—సఖులారా! ఇంతలో నాయాటనుమాన్పఁ దగిన పనియేమివచ్చినది?

మంజు—మఱియేమియును లేదు. సమదుఃఖసుఖులమగు మా తోఁజెప్పఁదగని రహస్యముండునా.

పురు—మీకు నుడువరాని యేకాంతము నాకేమియునులేదే

మంజు—అట్లైన వినుము. నీవు లోకపరిపాటిస్త్రీలవలెఁగాక విరుద్ధంబగు వ్రతము బూని సుఖోచితంబగు కాలంబంతయు నూరక గడపుచుండుట కెంతయు మాన్వంతములు చింతిల్లుచున్నవి. కారణంబెద్దియేని కలిగిన నుడివి మాచింతఁ బాపవేడెదము.

పురుష ద్వేషిణి—ఓహో! ఇదియా మీప్రశ్నము (అని తల వాల్చి యూరకొనును.)

మం—చెలీ! ఏమి తలవాల్చుకొని యూరకుంటివి. నేనిట్లడిగితినని కోవమా?

పురు—దానికేమి, పోనిమ్ము, వాలాడికొందుము రండు.

మంజు—మన యాటలును, పాటలును, నీటులునుజూచి సంతసించువారెవ్వరు?

పురు—మనకు మనమే సంతసంతము. ఒరులనంతోషముతో మన కేమిపని.

మంజువాణి—అయ్యో! స్త్రీవిలాసము పురుషుని, బురుష విలాసము స్త్రీని సంతోషపెట్టనుగాని తనవిలాసము తన కెన్నఁడు నానందము గలుగఁజేయదు.

పురు—ఇన్! అట్టిశబ్దము నాకుఁ గర్ణకతోరముగా నున్నది. ఏమిటి కుచ్చరించితివి?

మంజు — అది యేకాదా, నిన్ను మేమడుగుచుంటిమి. వారి యెడ నీకింత క్రోధమేలకలిగినో తెలుపుము.

పురుష — వారి మొగము జూడకపోవుట యేగాక వారితలంపు గూడ నామది కనహ్యముగ నుండును.

మంజు — అయ్యో! వెట్టిదానివలె బలుకుచుంటివి? మానతం ద్రులు నన్నలు దమ్ములు బంధువులు మాత్రము మగవారుగారా? వారు హితులును పై వారలహితులునా?

పురు — (చెవులుమూసికొని) నాకందఱును సమానులే! నాకు జ్ఞానమువచ్చినతరువాత నాతండ్రి మొగముకూడఁ జూడలేదు.

మంజు — అట్టికారణము చెప్పినంగాని విడువము.

పురు — నాతలిదండ్రి లడిగినను జెప్పినదానఁగాను. ఆమాటలు నాకనహ్యము.

మంజు — చెప్పకతీరదు. మేము తల్లిదండ్రిలకన్న నెక్కువ వారముకామా?

అప్పుడు పురుష ద్వేషిణి బలవంతముమీద నిట్లు దనవృత్తాంతము జెప్పఁదొడఁగెను.

రత్నాంగికథ

నాకు జాతిస్మృతి గలిగియున్నది. నేను పూర్వజన్మము నందొకరత్నవర్తకుని కూతురను. నాపేరు రత్నాంగి, లేకలేక కలిగితిని. మాతండ్రినన్ను గారాబముగాఁ బెనుచుచుఁ బ్రాయమువచ్చినంత కాంతివర్మయను వైశ్యకుమారునకిచ్చి పెండ్లిజేసెను. నేనును పెండ్లియైన గొలదిదినములకే, కాపురమునకు వెళ్ళితిని. నామగండు మంచి కుటుంబములోనివాఁడేకాని సహవాసనోషంబుననో పూర్వకర్మంబుననో జూదరియై తిరుగుచుఁ గ్రమంబునఁ దాతతండ్రిలు

నంపాదించిన సామ్రాజ్యము గర్భపెట్టఁ దొడంగను. నేనును బెక్కు సాకులట్టి పనికూడదని బోధించితిని. నాబోధ వానియొక నువచరించి నదికాదు. ఇంటిలో ధనమంతయు వ్యయమైన వెనుక నొకనాఁడు జూదంబునఁ దాకట్టుపడియున్నవానిని యొడఁగి నగలిచ్చి విడిపించితిని.

అప్పటికైన సిగ్గులేక నామెత్తతనము గనిపెట్టి నాకు మాతండ్రి యిచ్చిన సామ్రాజ్యము నడిగిపుచ్చుకొని జూదంబున నోడిపోయెను. మఱికొన్ని దినంబులు ఋణముచేసి జూదంబాడెను. తుదకు దినఁగూడను గట్ట వస్త్రమునులేక మొగమువచ్చితిమి. అప్పులవారు నామగనిం బెట్లు నిర్బంధమునుజూచి సహింపక యొక్కనాఁడు నేనతని వెంటఁ బెట్టుకొని పుట్టినింటికి రిగితిని. నాతండ్రి మా హీనస్థితి దెలియనివాడగుట మమ్ముమిగుల గౌరవించెను. అట్టి గౌరవముతోఁ గొన్ని దినంబులందుండి యొక్కనాఁడు మగని నిమిత్తము బాంకి యతనితో నిట్లంటి.

నాయనా! మీయల్లుఁడు మిగుల భాగ్యవంతుఁడనువిషయము నీవెఱింగినదియేకదా! ఆయన యిప్పుడు సముద్రవర్తకముచేయ నారంభించెను. కొన్ని దినములక్రిందట నోడమీఁద రెండులక్షలు వెలగల సరకులు విచేశమున కెగుమతిచేసెను. ఆయొక యింకను రాలేదు. ఇక్కడఁ గొన్ని సరకులు గొనవలసియున్నది. కొంతసామ్మ బదులిచ్చినచో వడ్డీతో వెంటనే తీర్పించెదను. ఈపాటి యుపకారములునికీఁ జేయనోపుదువేయని యడిగిన నామాటలకు సంతసించి యతండు తల్లీ! మీరుమాత్రము నాసొత్తుదిన వర్తులుగారా? నాకు మరల నియ్యనక్కరలేదు. అవసరమున్న సామ్మ తీసికొనిపొండని యుత్తరముజెప్పెను.

ఆమాట నామగనిలో రహస్యముగాఁజెప్పి మరల జూదమాడకుండునట్లును, నదివరకున్న ఋణములనుదీర్చి మిగిలిన సామ్మన యుభోచితవ్యాపారములు చేయునట్లును నతనిచే ముమ్మారు ప్రమాణికము చేయించి నాతండ్రియొద్దఁ గొంతసామ్మ తీసికొని యతని

కియ్యక నాయొద్దనేయుంచుకొని వానితో మరల సత్తవారియూరి కరుగుచుంటిని. ఆదుర్మార్గుడేమిచేసెనో చూచితిరా?

నేనావిత్తము స్వేచ్ఛావిహారమున కీయనని యూహించి మార్గంబున నొక యగాధమందు నూయిగనంబడిన దానివితనాకుఁ జూపించువానివలె నభినయించుచు నేను దానిలోనికిఁ దొంగి చూచుచుండ నారెండుపాదంబులు నెత్తి నన్ను దానిలోఁబడదొబ్బి యాధనంబంతయుఁ దీసికొని యింటికరిగెను. దుష్టులకుఁ జేయరాని కృత్యములుండనా? కూపంబునంబడినతోడనే దైవకృపచే నీటి మట్టమున గోడలో మొలచిన మట్టిమొక్క యొక్కటి నాచేతికి దొరకినది. దానియాధారమున నీటిలో మునుఁగక తేలియుంటిని. ఇంతలో బాటసారులెవ్వరో యాత్రోవంబోవుచు నీటికై వచ్చి యాబావియందుఁ దేలి కొట్టుకొనుచున్న నన్నుఁజూచి “మనిషి మనిషి” యని యఱచుచు సతివేగంబునఁ బగంబులును గెడలు ప్రకూతగానిచ్చి మెల్లననన్నుఁ బైకిఁదీసిరి. సముద్రంబు వెడలివచ్చు లక్ష్మీయంబోలె నొప్పుచున్న నన్నుఁజూచి యాపుణ్యాత్ములు విస్మయ మందుచు నావృత్తాంతమడిగి తెలిసికొని మాతండ్రి ప్రసిద్ధి యంతకు మున్న వినియున్న వారగుట మిగుల నాదరముతోఁ గొనిపోయి నన్ను మాతండ్రి కప్పగించిరి.

నాతండ్రి నాయవస్థకు మిగులఁ బరితపించుచు అమ్మా! నీమగంఢేమయ్యె. నూతిలో నేటికిఁబడితివి? నేను మీకిచ్చిన ధనము సురక్షితముగా నున్నదా! యని యడిగిన నేనొక్కొంతచింతించి నిజము చెప్పిన గాపురము చెప్పనని యూహించి యిట్లంటి. నాయనా! నేనును మీయల్లుఁడును ధనంబుగొని యిచ్చటినుండి మాయూరి కరుగుచుండ నడుమ నడవిలోఁ గొందఱుదొంగలువచ్చి మా ధనంబంతయు దోచుకొనుటయేగాక మీయల్లునిఁ బారఁగొట్టి నన్ను నూతిలోఁ బడదొబ్బిపోయిరి. నేనును దైవ ప్రేరితులగు మార్గస్థుల కరుణను నిన్నుఁ జేరితిని.

నాపతియు నూరుజేరి యుండవచ్చును. ఆయననాకై తోటు) వడుచుండును వేగ నచ్చటి కరుగవలయునని ప్రయాణంబునకుఁ దొందరపడుదానివలె నభినయించుచుఁదండ్రినిర్బంధమునఁ గొన్ని దినంబులుండి యొకనాఁడు నామగనింజూడఁ బోయెదనని మాతం డితోఁ జెప్పితిని. అతండందులకు సంతసించి మరలఁ గొంతధనం బిచ్చి నన్నత్తవారింటి కనిపెను.

నాపల్లకిబోయెల నాదము వినినతోడనే నామగఁ జెద్దియో యనుకొని వాకిటకువచ్చెను. నేనును బల్లకిదిగి యెమరనున్నపతికి నమస్కరించి లోనికరిగితిని. నన్నజూచినంత యతఁడువిభ్రాంతుఁడై యేమియుననలేక నిలుచున్నంతఁ దత్కాలోచితవాక్యంబులచేసతని దిగులువాపి పూర్వమువలె ననురాగముతోఁ గాపురము జేయుచుం టిని. నన్నవమానపరచి తెచ్చినధనమంతకుమున్నే జూదంబున నోడిపోయెను. ఎప్పటిదారిద్ర్యముతో నొప్పుచున్న వానిదైన్యము నకు మనంబునఁ బెక్కుగతులం జింతించుచు, నెప్పటికైనను బుద్ధి వచ్చునేమోయని యప్పుడప్పుడు కొంచెము ధనసహాయము చేయుచుంటిని.

పాములకుఁ బాలుపోసినను విషమేయగు ననున్నట్లునా జేయు ధనసహాయమువలన నతనికి విపరీతబుద్ధిపుట్టినది. నేనుపుట్టెంటనుండి మిగుల ధనము తెచ్చితినినియుఁ దనకుఁజూదమాడుటకు నియ్యనని యుఁ దలచి యొక్కనాఁడు నేను నిద్రించుచుండ దయావిహీనుఁడై కటికివాఁడు పశువుంబలె నాగొంతుదరిగి చంపెను. నేను బలవన్మరణము నొందియుఁ బాతివ్రత్య విశేషమహిమంజేసి యిట్టి యుత్కలప్తి జన్మమెత్తి జాతిజ్ఞానముగలిగి యుంటిని.

ఎట్టి యుపకారము జేసినను మనంబున నిడికొనక యెన్నో గతులఁ దన్నాశ్రయించుచుండ నాయెడనొక్కించుకేని యక్కటిక ముంచక నన్నుంబరిమార్చెను. వానికూర్త్యము వింటివిగద! నీ! వానినొక్కని నలనేల? యాజాతియందట్టి క్రౌర్యము గలిగియు

న్నది. ఇచ్చక పుమాటలచే మత్తకాళినుల చిత్తవీర్తింబులు హరించి మోసపుచ్చుచుందురు. నాకు దొల్లింటి తెలివిగలిగియున్నది. వాడుచేసిన మోసంబునకు మనంబున నీసుజనింప నాజాతియే చెడుజాతి యని నిరసించి యిట్టి యుత్కృష్టవ్రతంబు బ్రతిని. మీరు నాకు బ్రాణతుల్యులుగాన నింతవట్టు శమించి యెఱిగించితిని. ఇక నెన్నఁడు వారిప్రస్తావము నాచెంత దేరాదు. తెచ్చినచో క్షమింపక శిక్షింప నియమింతునని కన్ను లెఱ్ఱఱజేసి యుగ్రంబుగాఁ బలికినది. అక్కలికి పలుకుల కులికి వారేమియు ననక యామె యానతి కొడఁబడిరి. పిమ్మటనాకొమ్మయు జెలులతో మరలఁగొంత సేపు జలకేళిందేలి యప్పుఁబోఁడులు సేవింప నప్పటియట్ల నిజని వాసంబున కరిగినది.

పిమ్మట విక్రమసింహుఁ డమ్మించుబోఁజూచినది మొదలు పంచేదియ వ్యాపారంబులు నయనేందియ మంద ప్రసరింప నన్య మెఱుగక తదీయరూపవిభ్రమవిలాసంబులు వర్ణించుచు నాచిన్నది యరిగినప్పుడు సైతము వానిమనంబుఁగన్నుల వెంబడి నాయండజ యాన వెన్నంటి యరిగెను. అయ్యతివ స్రీతిమఁ జూచినప్పుడే మోహపరవశుండైన వాఁడు నిజమైనయాకృతీచూచినప్పుడు వివ శుండగుటయక్కజము కాదు.

బహుశ్రుతుండును నాపాటలగంధుల మాటలాలించుచు నాటలంజూచుచు దదీయవిలాసంబంతయుం గాంచియు నప్రమత్తుండై యామానినులరిగిన పిమ్మట మెల్లన చెట్టుదిగి విక్రమసింహుని దిగు మని పలికిన సతఁడొడలెఱుగక చెట్టుకొమ్మనందున చిక్కుపడి దిగకుండుటకు వెరగందుచు బహుశ్రుతుండు మరలజెట్టిక్కి యెట్ట కేలకు వానిబ్రబోధితునిజేసి బలాత్కారంబుగాఁ జెట్టుదింపించెను.

అప్పుడు విక్రమసింహుఁడు తెలివి తెచ్చుకొని విరహతాపము తో అన్నా! పురుష ద్వేషిణి యెందేగినది ఇప్పుడునన్నాసుందరిం జేర్పము. యోహా! యామోహనాంగిసోముగం బీక్షించితివా? అది

యంతయు నాకోక కలగానున్నదినుమీ! నిజముగా కలయేకాదుగద. క్కాదు. అదిగో! ఆముద్దులగుమ్మ జలకేళిండేలిన కొలను కనబడుచున్నది. ఆచిన్నందానింగూడక నాప్రాణంబులు నిలువవు వేగనట్టి ప్రయత్నముచేయ నీపాదంబులకిదే మొక్కుచున్నవాడనని యడుగులంబడిన బహుశ్రుతుండు వానిలేవనెత్తి నవ్వుచు ఆహా! మేటిధైర్యశాలివే. మాటిమాటికి నింత తొందరపడినచో గార్యములు సమకూరునా? ఆచేడియ లొండొరులూకుకొనిన మాటలాలించితివా? యని యడిగిన నతండన్నా! అప్పుడు నాచిత్తం బమ్మత్తకాళిని విలాసవర్ణనాయ త్తంబై యున్నదిగాన వారెమాటలలో నాకోక్కటియు వినబడినదికాదు. ఏమేమి సంభాషించుకొనిగో తెలియఁజేయుమని వేడిన బహుశ్రుతుండు నాపూవుఁబోలు లాకుకొనిన మాటలన్నియుఁ జెప్పి మిత్రమా! నీవు చింతింపకుము. నీకార్యము సులభమార్గమున సాధించెదరమ్ము. ఆపురుష ద్వేషిణి యున్న పురంబునకుఁ బోదమని యతని తాపంబు గొంతయుడిగించి వానితో సాయంకాలమున కాపట్టణంబుజేరెను.

వారిరువురు నందొక పూటకూటి పెద్దమ్మయింటబసఁజేసి దానికెల్లరు నిచ్చుదానికన్న నెక్కుడు రొక్కంబిచ్చి భుజించిన వెనుక అమ్మా! ఈయూరివంత లేమని యడిగిన నామె వారికిట్లనియె. అయ్యలారా! వింతలకేమిగాని యొకటివిచుండు. సానుమంతంబను పేరంబరగుచున్న యీయూరు భానుమంతుండను రాజు పాలించుచున్నవాడు. అతనికిఁ బురుష ద్వేషిణి యని సార్థకనామముగల కూతురుగలదు. ఆచిన్నది పురుషులంచూడను. నిత్యమును బొద్దుట జలకేళిండేలనూరిబయలునున్న విహారసరోవరంబున కరుగుచుండును. అప్పుడువీధిలోఁ బురుషులునిలిచినచో రాజభటులు శిక్షింతురు. ఎన్నఁడును బ్రొద్దుట వీధిలోని కరుగనుఁడీ యని చెప్పిన వివి మరల వారమ్మా! యమ్మానినికి బెండ్లియైనదియూ యని యడిగిరి. దానికా పెద్దమ్మ నవ్వుచు నోహో! గొడ్డాలా! నీకెందఱు బిడ్డలని యడిగి

నట్లు ఆమగువ మగవారిమొగమే చూడదని చెప్పుచుండఁ జెండ్లియైనదాయని యడిగితిరి. వేయేల? అనాల తండ్రినిగూడ చూడదనియె. మరల వారు అవ్వా! అవ్వనిత యట్టి యుగ్రవ్రతము బూనుటకు హేతువెద్దియో తెలియునా యని యడిగిన నాకారణము నాకుమాత్రమేగాక దాని తలిదండ్రులకు గూడ తెలియదని యుత్తరము జెప్పెను.

వారల్లు కొన్ని దినంబు లామెయింటనుండి తమవెంట గొని వచ్చిన వజ్రపురవ్వలు పెక్కురొక్కమునకు మార్చి యాపట్టణము నకుఁ జేరియేయున్న విశాలంబగు పొలమొకటి వెలకుఁదీసికొని గృహనిర్మాణ దక్షులగు పెక్కండ్ర శిల్పపువనివాండ్ర రప్పించి శీఘ్రకాలంబుననే బహుసౌధవీధీమనోహరంబగు నొకపురంబును నవ్వురాంతరంబున నొకకోటయుఁ బురబాహ్యోద్యానవనంబున కేళీసరోవరంబును నిర్మించిరి. మఱియు నాయూరిలో భవంతులన్నియుఁ గాపురముండ జనులకు నుచితముగా నిచ్చి ధనసహాయము చేయుచుండిరి. అప్పరంబంతయు స్వల్పకాలములో బహుజనాకీర్ణమై యొప్పినది.

విక్రమసింహునకు వనితాద్వేషి యను పేరుపెట్టి యతని రాజుగఁజేసి బహుశుక్రుండు మంత్రియై శుభముహూర్తమునఁ గోటలోఁ బ్రవేశించి కొంత సైన్యమును గూర్చుకొని పెక్కండ్రకు నుద్యోగంబులిచ్చి వారిరువురు రాజచిహ్నముతో నాగ్రామంబు పాలింపదొడంగిరి.

విక్రమసింహుడు సింహాసనమెక్కిననాఁడే యాపురంబువనితాద్వేషి మహారాజు పాలించుచున్నవాఁడనియు నాయన ప్రతిదినంబు నుదయమునఁ కేళీసరోవరంబున కరుగుచుండుననియు నప్పుడు శ్రీలెవ్వకు బయటకు రాఁగూడదనియు వచ్చినవారు శిక్షింపఁబడుదురనియుఁ బ్రకటన పత్రికలవ్రాయించి యాయూరి యిండ్లగోడల కంటింపజేయుటయేగాక పుగుష ద్వేషిణి యున్నపురములోఁగూడ వ్యాపింపజేసిరి.

నిత్యమును పూర్వదివసంబున వనితాద్వేషిమహారాజుగారును బెక్కుసైన్యము చుట్టును గొలిచిరా స్త్రీలు దూరముగాఁ బోవలయు నో యనుచాటింపు ముందువెలయ నించుమించుగాఁ బురుష ద్వేషిణి బయలుదేలువేళకే బయలుదేలుచుఁ గేళీనరోవరంబున కరిగి కొంత సేవందు బలకీడలనాడి మధ్యాహ్నమున కింటికి వచ్చుచుండును.

పురు ద్వేషిణియుఁ దనవిహారదీర్ఘి కకు వనితాద్వేషిమహారాజు గారు కొత్తగాఁగట్టిన యూరుమీఁదుగానే యరుగవలయును గాన నప్పడట్టి చాటింపువిని వెరఁగుపడుచు నెదురుపడకుండ మార్పుతో వను బోవుచుండును. అట్టి చాటింపులు రెండునువిని వనితాద్వేషి వచ్చునప్పుడు స్త్రీలును బురుష ద్వేషిణి వచ్చునప్పుడు పురుషులును జాటున కరుగుచుండ నట్టిబాధలు పడలేక నొక్కనాఁడా యూరి ప్రజలు రాజనొద్ద కరిగి యిట్లు చెప్పకొనిరి.

మహారాజా! ఇదివరకే తమకూతురు స్నానార్థమరుగుచుండ వీధులయందెట్టి యగత్యపువని చేయుచున్నను మగవారు వానినివిడిచి తటాలున లోనికరుగవలసివచ్చుచున్నది. పులిమీఁదపుట్రయనునట్లు మగవారికేగాక యిప్పుడు స్త్రీలకుఁగూడ నట్టి యుపద్రవము వచ్చి నది. వనితాద్వేషియనుపేరు పెట్టుకొని యెవ్వరో యిాయూరిబైట నొకగ్రామము కట్టుకొని యచ్చటస్త్రీలను బైటకు రాసీఁకుక బాధించుచున్నారు. మన పురుష ద్వేషిణి పురుషులన్న నెంతయలుగునో యాతండు స్త్రీలమూఁదలపెట్టినంత నంతకు నిబ్బడిగా నలుగుచుండునట. వారిరువురవలన నీయూరి స్త్రీపురుషులు కాపురము సేయ నోపరు. బాధ లుడిగింతువేని యుందుము లేనిచో నెక్కడికేని లేచి పోయెదమని మొరపెట్టుకొనిన పౌరులతో నాన్పవతి యిట్లనియె. ఔను. ఇదివరకే యూరాజకుమారుని వివరీతచర్యలు వినియుంటిని.

మీ బాధలుడిగించెదఁ జింతింపకుండని వారినోదార్చి యంపి యప్పుడ యొక్క పరిచారకుని, సగౌరవముగా నొకయు త్తరము వ్రాసియిచ్చి వనితాద్వేషిమహారాజునొద్ద కంపెను. వాఁడచీటింగొనిపోయి బహు శ్రుతునితోఁ గూడకొని కొలువున్న విక్రమసింహుని కిచ్చెను. బహు శ్రుతుఁడు దానిం బుచ్చుకొని చదివి వేరొక్కచీటి యిట్లువ్రాసెను.

అయ్యా! తమరువ్రాసినయుత్తరమందినది. అందలిసంగతులు బోధపడినవి. మావనితాద్వేషిమహారాజుగారి నొకసారి యచ్చటికి దయచేయుమని కోరినందుల కెంతయు సంతసించి యాయన యట్టి ప్రయాణమున కాజ్ఞయిచ్చియున్నారు. మారాజుగారి వృత్తాంతమంతయు నిదివఱకే మీకువినియుండవచ్చును. ఆయన వచ్చునప్పుడు వీధులలో స్త్రీలుండకుండునట్లును, మీ సభలోనికి నాడువారిని రా నీయనట్లును, నాజ్ఞ చేసితమని జాబువ్రాయించిన తక్షణము బయలు దేరి వచ్చుచున్నారు. అనివ్రాసి యారాజభటుని చేతికే యిచ్చి యంపి యట్టి యొడంబడికతో నుత్తరమురాగానే, బహుశ్రుతుండుఁ గొన్ని రహస్యములు విక్రమసింహునకు బోధించి పెక్కండ్రు వీర భటులు వేత్రహస్తులై యిరువంకల నలంకరింప నతని బంగారువల్లకి నెక్కించి తానుదోడ నడుచుచు స్త్రీలు దూరముగాఁ బోవలయునో యనుచాటింపుతోఁ జౌరులాశ్చర్యపడి చూచుచుండ నతండు రాజ సభ కరిగెను.

ఆవంతజూచుటకై యంతకుమున్ను యారాజు పౌరులకును సామంతులకును, మఱియుఁ బెక్కండ్ర పెద్దమనుష్యులకును వార్త పంపియున్నవాఁడు. వారిందఱువచ్చి సభ నలంకరించిరి. పురుషద్వేషి షణియుఁ జెలికత్తెలవలన నావృత్తాంతమాలించి యతం డట్టివ్రతము పట్టుట కేమికారణము చెప్పనో వినవలయునని యాసభాభవనపు గోడ ప్రక్కకువచ్చి నఖులతోఁ గూర్చుండియుండెను. ఆ రాజును విక్రమసింహున కెదురేగి మౌత్రితోఁ దోడితెచ్చి సాదరముగానుచిత

పీఠంబులఁ గూరుచుండఁబెట్టెను. అందఱును గూర్చున్నతర్వాత గోంచెము నేపాసభ చిత్రిత మైనదివ్రాలె నిశ్శబ్దమైయుండెను. అప్పుడు రాజశాసనంబున లేచి యతనిమంత్రీ విక్రమసింహుఁడు విన బహు శ్రుతునితో నిట్లనియె.

ఆర్యా! ఆదిని సృష్టికర్త తనశరీరములో నెడమభాగము స్త్రీని గాను కుడిభాగము పురుషునిగాను జేసెను. అమ్మిధునంబువలననే ప్రజావృద్ధియైనట్లు మనపురాణములు చెప్పుచున్నవిగాదా? ఇదియునుం గాక త్రిమూర్తులను భార్యలను శరీరమునందేధరించుకొనియున్నారు దానింబట్టి చూడ ప్రతిపురుషునకు భార్యయుండవలసిన విధి గనం బడుచున్నది. తెలివిమాలిన యబలలెవ్వరేనిఁ బట్టినం బట్టుదురుగాని మీరాజుగారు ప్రజాసృష్టి ప్రధాన హేతుభూతంబగు స్త్రీజాతియందుఁ బగఱుని ప్రాంతంబుఁ బట్టుటకుఁ గారణము తెలియకున్నది. అట్టిహేతువు వినుతాత్పర్యముతో మారాజుగారు మిమ్మిందులకు రప్పించిరి. ఆవివరం బెఱింగించి మామనంబులంగల సందియం బుడిగింపుఁడని యడుగునంత నితాంతకోపంబునఁ గన్ను లెఱ్ఱజేయుచుఁ జెవులుమూసికొనియున్న విక్రమసింహుని శాంతిపరచుచు బహుశ్రుతుండు మరల వాని కిట్లనియె. ఆర్యా! ఈరాజు స్త్రీప్రసంగము సహింప నోపఁడు. అట్టిమాటలఁ దలపెట్టినచో నెట్టిహితులనైన నహితులుగాఁ జూచుచుండును. జ్ఞానమువచ్చినది మొద లిట్టివ్రతము పట్టియున్న వాఁడు. దాని కారణమడిగి నేనును పెక్కుసారు లవమానింపఁబడితిని. ఇప్పు డిందఱు గోరియడుగుచుండఁ జెప్పకునికి మంచిపరిపాటిగాదు. అడిగిచూచెదనని యతనిదిక్కు మొగంబై యడుగుటకును భయపడు వానివలె నభినయించుచు నల్లన నిట్లనియె.

దేవా! ఎట్టిరహస్యమైనను పదుగురు పెద్దమనుష్యులుగూడి యడిగినప్పుడు దాచక చెప్పవలయునని బృహస్పతిసీతీలో నున్నది. మఱియు వీరు మిమ్మిట్టి యుగవ్రతముపట్టుటకుఁ గారణమడుగుచుం డిరికాని వ్రతము మానుకొనుమని చెప్పటలేదు. తమ యంతరంగ

మున కట్టిపసంగము సంతోషభంగమైనను నహించి తత్కారణం బెఱుగగోరుచున్న యీసభాసదుల మదులకామోదము గలుగఁ జేయుఁడని యడుగుటయు, గోడమాటునుండి యామాటలవినుచున్న పురుష ద్వేషిణి యారాజకుమారుని యభిప్రాయము తెలిసికొనవలయు నని నభిలాషగలిగియున్నది. గానఁ జేసన్నలచే సఖులరొద చేయవల దని వారించుచు నతంఁడేమి చెప్పనో యని చెవియొగ్గి వినుచుండెను.

అప్పుడు విక్రమసింహుఁ డెట్టకేలకు మోముపైకెత్తి విధిలేక చెప్పవఁడుంబలె నెల్లరువిన నిట్లనియె. సభ్యులారా! నేను పూనిన వ్రతంబు సకలలోకవిరుద్ధంబైనను నాచెప్పఁబోవు వృత్తాంతము విని నచో మీకు యుక్తమేయని తోచకమానదు. నాకు జాతినృత్తి గలిగియున్నది. వినుండు. నేను పూర్వజన్మమందొక వర్తకుని కుమారుండ నాపేరు కాంతివర్మ. నాకు యుక్తవయస్సు వచ్చినప్పుడు మాతండ్రి పెక్కురు వరదక్షిణలతోఁ గన్యనిత్తుమని వచ్చినను సంగీకరింపక రూపమునకు నాశపడి యొకరత్నవర్తకుని కూతురు రత్నాంగి యనుదానిం బెండ్లిజేసెను.

అది పెండ్లియైన కొలదికాలమునకే కాపురమునకు వచ్చినది. “భార్యారూపవతీశత్రుః” అనునట్లు దాని చక్కఁడనమే నాదుఃఖము నకు మూలమైనది. దాని దుర్గుణములగురించి యెన్నియో నీతులు చెప్పి మందలించితిని గాని నాబోధ యేమియు దానిమది కెక్కినది కాదు. నాతలిదండ్రిలు నాభార్య కాపురమునకు వచ్చినవెంటనే చనిపోయి గాన నింటిపెత్తనమంతయు దాని యధీనమేయైనది. అది సొమ్మంతయు దుర్వ్యయముచేయుచు స్వల్పకాలములోనే నన్ను ఋణస్థునిగాఁ జేసెను. ఒకనాఁడది నేను వలదని యెన్నివిధములఁజెప్పినను వినక తనపుట్టింటికి లేచిపోవఁ బ్రయత్నించిన నపకీర్తి యుముచే నేనును వెనుకొని యరిగితిని.

నేనుగూడ వచ్చుట యిష్టములేక మార్గమధ్య మందొక నూరిలోఁ దొంగిచూచుచుండ నన్ను బలాత్కారముగా నందుఁ ద్రోసి వుట్టింటి కరిగినది. దైవవశమున నందొక మట్టి మొక్క నా చేతికి దొరకినఁ బట్టుకొని నీటిపై తేలుచున్న నన్నుఁజూచి యా దారినరుగుచున్న పుణ్యాత్ములు కొందఱు బైకిఁదీసిరి. క్రొర్యమును నది స్త్రీజాతికి సామాన్యమేగదాయని యూహించి యప్పుడుగూడఁ గోపమువహింపక యత్రవారింటి కరిగితిని.

అందు నన్నుఁజూచినతోడనే విభ్రాంతయై తెలతెలపోవుచు నిలుచున్న యాతరుణి నెరుగనివాఁడువలె బలుకరించి పుంచిమాట లచే దాని దిగులువాపితిని. దాని చెడుగుణంబు లెన్నేని నహించి కొన్నిదినంబు లందుంటినిగాని నాయునికి యిష్టములేక యొకనాఁడు నేను నిద్రించుచుండ నన్ను గటికివాఁడు పశువుంబలె గొంతుదరిగి చంపినది. అట్లు బలవన్మరణము గొందియు నీతిమార్గముగా నంచ రించితిని గాన రాజునై పుట్టి పూర్వజన్మజ్ఞానము గలిగియుంటిని. ఎన్ని చెడుకృత్యములు చేసినను మనంబున నిడుకొనక పెక్కుగతులఁ దన్ననునరించి తిరుగుచున్న నన్నెంతచేసెనో వింటిరిగద. సీ! దానినొక్కదాని నననేల. యాజాతియంద యట్టి క్రొర్యము గలిగి యున్నది. “మధుతిప్తతి వాచి యోషి తాం హృది హాలాహలమేవ కేవలం” అను వచనం బెఱింగినవారు స్త్రీలను నమ్ముదురా? తొలి జన్మమం దిన్ని పాట్లు పడితినిగాన నీజన్మమునందుఁ బెండ్లియాడనిచో నేకప్తము నుండదని యూహించి యిట్ట వ్రతమును పూనియుంటినని చెప్పుచున్న నమయంబునఁ నామాటలన్నియు గోడచాటుననుండి యాలించుచున్న పురుష ద్వేషిణి తటాలున లేచి యొకగుమ్మము వెంబడి సభాంతరమున కరిగి సభ్యులెల్లరు విస్మయమంది చూచు చుండ వికృమసింహునితో నోహోహో! నీతిమంతుఁడా! యేమి

మాటలు చెప్పుచుంటివి. చాలు చాలు. నీపూర్వోత్తర మెరుగని వీరియొద్ద జక్కగా బొంకుచుంటివే! ఇప్పుడు నీవుచెప్పిన ఘోర కృత్యము చేసినవాడవు నీవా? నేనా? నీవుచేసి యెదురనామీద పెట్టుచుంటివా? ఈసాటి కూరకుండుమని యహంకారముఖముగాఁ బలికిన నక్కలికి పలుకుల కులుకువాఁడుంబలె గన్ను లెఱచేయుచు నోర త్నాంగీ! మరల నాకిచ్చటఁ దటస్థించితివా? నన్నిట్లు గద్దరించినచో వీరు నిన్ను మద్దరాలనుకొందుగనుకొంటివా ఏమి! అట్టి క్రూరకృత్యము నీవుచేయక నేనే చేసితినా? ఎట్టిక్రూరులైనను మగవారట్టి సాహసములకుఁ దెగింతురా? ఇదియునుంగాక స్త్రీలకుఁ బురుషులకంటె సాహసమెక్కుడని చెప్పగ్రంథములే సాక్ష్యములని పలికిన నతని నాక్షేపించుచు నాపద్మాక్షి బొంకులు పలుకువారికి సాక్ష్యముల కేమికొరంత. మేలుమేలు సాక్ష్యము లిప్పించి యానిందఁ బొందునదలంచితీరిగాని యెట్లును నది మిమ్ముబాయదు. చేసితినిని యొప్పుకొని పైన మాట్లాడుడనుటయు నతండు భళిభళి మంచి జాణవోదు. నీదు మాటలకు మోసపోవుదు ననుకొంటివా? ఈగడుసు తనం బుడుగుము. నేరంబున కొడంబడుమనియె.

ఇట్లయ్యిద్దరును పెద్దతడవు శ్వాసంబువలె మొఱగుచు హస్తం బులుసాచి నీవే నీవే యని పోరాడుచుండు సమయంబున సభ్యులును నారాజును విస్మయముతోఁ జూచుచుండిరి. అప్పుడు బహుశ్రేతుఁడు నవ్వుచు వారిదుపురతగవులు వారించి యోహా! దృఢవ్రతులారా! మీవ్రతములు జక్కగానున్నవి. ఇట్లూరక పోరాడనేల. ఈసభ్యులకు వివాదకారణం బెఱింగింపుఁడు. యక్షాపక్షంబు లుడిగి వీరే నేర మొకరియందు స్థాపింతురనుటయు నప్పు డాపురుష ద్వేషిణి సభ్యుల దిక్కు మొగంబై ఆర్యులారా! యీతండు పూర్వజన్మంబున నామ గండు. ఇప్పుడు మీతో నితండు చెప్పినకథలో తానుజేసిన నేరము లన్నియు నామీద పెట్టి యబద్ధము చెప్పుచున్నాఁడు. ఆరత్నాంగిని నేనే. నేను నిద్రించుచుండ నన్ను బలాత్కారముగాఁ జంపెను.

ఆరోపముచేతనే నేనును పురుషులయెడ క్రౌర్యముబూని యిట్టివ్రీ
తము బట్టితి. నేఁ జెప్పినదంతయు యధార్థమనిన విక్రమసింహుఁడును
ఆర్యులారా! నాకీరాజపుత్రిక పూర్వజన్మచుండు భార్య. అప్పుడు
నన్ను బలాత్కారముగాఁ జింపిన రత్నాంగియిదే దీనిమూలముగానే
నేనిట్టివ్రీతము పట్టితిని. ఇది తానుజేసిన నేరము నామీఁద పట్టు
చున్నది. దీనిమాటల నమ్మవలదని పలికెను.

ఆ యిద్దరిమాటలనువిని సభ్యులేమియుఁ జెప్పలేక యొకరి
మొగం బొకరు చూచుకొనుచున్న సమయంబున బహుశ్రీకుండు
లేచి సభ్యులారా! వీరితగువునుగుఱించి నాకొక్కటి తోచుచున్నది.
నేజెప్పినట్లు వినెదమని వీరొడంబడెద రేనిఁ జెప్పెదనచుటయు నందుల
కాచిన్నది యొప్పుకొనినపిమ్మట విక్రమసింహుఁడు నెట్టకేలకు కొప్పు
కొనెను.

పిమ్మట బహుశ్రీకుండు అయ్యూ! వీరిరువురు పూర్వజన్మము
నందు దంపతులైనట్లును నొకరితో నొకరికిఁబడక బలవన్మరణము
నొందినట్లును వీరుచెప్పిన మాటలచేతనే తెల్లమగుచున్నదిగాదా!
వీరిలో నిజముగా నవరాధ మెవ్వరుచేసిరో తెలిసికొనుటకు మనవ
శంబుగాదు. వీరీజన్మమునందు మరల దంపతులై పూర్వవైరమును
స్మరించుకొనక యెంతోరులయం దత్యంతాను రాగంబున మెలంగి
నచో దానికి నిష్కృతియగునని నాకుఁదోచుచున్నది ఇప్పటికి వీరొ
డంబడఁదగునని పలికినవిని పురుష ద్వేషిణి యేమియుం బలుకక తల
వాల్చుకొని విక్రమసింహునిం జూచినది మొదలు వానియందు
బద్ధానురాగమై యున్నదిగాన బహుశ్రీకుండుఁ జెప్పిన తగవుకెం
తయు స్వాంతంబున సంతసించుచు విక్రమసింహు డందుల కొడంబ
డునో యొడంబడఁడో యను నందియగు మనంబున బాధింప
దానొడంబడినయట్లు నూచించుచుఁ దండ్రీమొగంబుపై దృష్టిప్రసా
రంబులు బరగించినది.

ఆరాజు తదీయాభిప్రాయంబుగ్రహించి తానంతకుమున్నెన్నో దినములు పెండ్లి జేసికొమ్మని బ్రతిమాలినను వినక యప్పుకొప్ప కొని నందులకు మిగుల సంతోషించి బహుశ్రుతునితో అయ్యా! మాచిన్నది మీరు చెప్పిన యట్లాప్పకొన్నది. మీరాజకుమారునిఁ గూడ నొప్పింపుఁడనునంతలో నాకాంతకు సిగ్గెక్కడనుండి వచ్చెనో మేనుగరుపొడువ దిగునలేచి యంతఃపురమున కరిగినది.

బహుశ్రుతుండును రాజుగారితో అయ్యా! మారాజు పెండ్లి యాడుటకు సులభముగా నొప్పకొనఁడు ఇంటియొద్ద నెమ్మదిగా బోధించి యొప్పించెవ. ఇందులకు నేను పూటయని పలికినపని రాజును సభ్యులును వారి వివాహమును గుఱించి మిగుల సంతసించిరి. అంతటితో నభచాలించి యెవరిబసకు వారరిగిరి. ఆవట్టణము లోని స్త్రీపురుషులు వారి వివాహవృత్తాంతము విని తమబాధ తగ్గనని తమయిండ్లలోఁ బెండ్లియైనంత సంతోషము వహించిరి.

ఆరాజును శుభమువహూర్తమున వికృతసింహునకుఁ బురుష ద్వేషిణినిచ్చి యధికోత్సవముతో వివాహము గావించెను. వికృత సింహుఁడును బహుశ్రుతుని మతిచమత్కృతి గురించి పెక్కు తెరంగులఁ గొనియాడుచుఁ బురుష ద్వేషిణితోఁ గొంతకాలమందుఁ గ్రీడా సౌఖ్యము లనుభవించి యొక్కనాఁడు బహుశ్రుతునిచే బోధితుండై భార్యఁగూడి చతురంగబలయుక్తముగా స్వదేశంబునకరిగినిజదర్శనాయత్రిచిత్తులైయున్న తలదండ్రుల చింతనూనిపి పట్టాభిషిక్తుండై, పెద్దకాలము రాజ్యసుఖంబుల ననుభవించెను. గోపా! ఈచిత్రవట వృత్తాంతమిదియే. ఈరూప నూపురుష ద్వేషిణిది. అని యెఱింగించి యయ్యుతి వల్లభుండు శిష్యుఁడుచిత్రమని వెంటగా నెనిమిదవమజలీ చేరెను.

శ్రీ రస్తు.

ఎనిమిదవ మజిలీ.

కృష్ణ దేవరాయల కథ.

ఎనిమిదవ మజిలీయందుఁ గోపకుమారుండు భోజనసామాగ్రి దెచ్చుటకై యంగడకిఁ బోవుచు నొకయింటనున్న విగ్రహమును జూచి యాశ్చర్యపడి యప్పుడే క్రమ్మరనమ్మణిసిద్ధునొద్దకరిగి స్వామి యొకయింటిలో ననల్పశీల్ప రచనాసమన్వితంబగు నొక విగ్రహమునుఁ బొడగంటిని. అది శిలాదారు మృత్తికాదులచే రచియింపఁ బడినట్లు కనంబడదు. యథార్థపు పుగుషునివలె నున్నది. ప్రాణము లేదు. దేవతావిగ్రహముకాదు. ఉత్సవములు చేయుచుండురు. దాని కథ యెవ్వరినడిగినను జెప్పలేదు. సర్వజ్ఞులైన మీవలన నావృత్తాంతము వినవేడుకపడివచ్చితి నెఱిగింతు రేయని యడిగిన నాసిద్ధుండు నవ్వుచు నిట్లనియె.

వత్సా ! నీకుఁ గథలయందింత వ్యసనమేమి? యంగడికిఁ బోయినవాఁడ పూరకరానేల సామాగ్రిదెచ్చినపిమ్మట నడిగినఁ జెప్పనా? ఈవృత్తాంతము మిగుల చిత్రమైనది భోజనంబైనపిమ్మట సావధానముగాఁ జెప్పవలయును. వడిగాఁబోయి సామాగ్రిదెమ్ము. పిమ్మటఁ జెప్పెదనని బ్రతిమాలుకొని యెట్లకే వానిచేసట్లు చేయించి భోజనానంతరమున మనోహరప్రదేశమునఁ గూర్చుండి యమ్మణిచే నాకథయంతయుం దెలిసికొని యిట్లు చెప్పందొడంగను.

తొల్లి యాంధ్రదేశాధీశ్వరుండగు నరసింహ దేవరాయలు. ధర్మంబున రాజ్యంబు నేయుచుండ హఠాత్తుగా నతని ప్రధాని మరణము నొందెను. తగిన మంత్రిలేనిచో రాజ్యమునేయుట దుర్లుటమని నరసింహకాళా తెలివిగలవానికి నాయుద్యోగమిచ్చెదనని

దేశ దేశంబుల చాటింపించెను. అట్టివార్తవిని బుద్ధిమంతులని పేరు పొందినవారు వెక్కండు) వచ్చి యాయుద్యోగము తమకిమ్మని వేడుకొనిరి.

రాజు వారిబుద్ధికుశలతకు మెచ్చుకొనక మంత్రిత్వపదవికి దగిన వారుకారని వారిప్రార్థనాపత్రికలఁ దిప్పివేసెను. లోకంబున నేర్పరులని పేర్పొందినవారుగూడ రాయలచే నిరసింపబడుటచే వారికి మునుపున్న కీర్తికిఁగూడ గళంకము రాఁదొడంగినది. అట్టి భయముననే యెట్టివాఁడును ఆపనికీ బ్రయత్నముచేయుట మాని వేసెను. రాయలు మంత్రిలేని భార మెక్కుడైనను సహించెనుగాని యల్పబుద్ధికినూత్రనూయుద్యోగమియ్య నియ్యకొనఁడయ్యెను.

ఒక్కనాఁడతండు వెద్దయుంబొద్దు చింతించి కొందరి పరిచారకులంజీరి యొక కాశితముమీద నాలుగంగుళముల గీత సిరాతో గీసి యోరీ! మీరీ కాశితము ప్రతిగ్రామమునకు గొనిపోయి కనఁబడిన వానికెల్ల చూపించుచు నీగీటు చెరపక యే చిన్నదిగాఁ జేయగలరాయని యడుగుఁడు. అట్లుదేసిన వాని నందలమెక్కించి నాయొద్దకుఁ దీసికొనిరండని యాజ్ఞాపించి పంపెను.

వారావ్రతమును దీసికొని యనేక పట్టణంబులకరిగి వెక్కండు బుద్ధిమంతులకుఁ జూపించి యాగీటు చిన్నదిగాఁ జేయుఁడని యడిగిన నెవ్వరు నప్పని జేయలేకపోవుటయేకాక యదియెట్లును నొనఁగూడని పనియని పరిహాసము చేయఁదొడంగిరి.

అయ్యో! మీ రాజెంత పిచ్చివాఁడో కదా! యేమియు లేని దానికై యూరకింత ప్రయత్నముచేయుచున్న వాఁడని కొందఱును, ఆహా! సిరాగీటు చెరపక యెట్లు చిన్నదగునని కొందఱును, మేలు మేలు. దీనిని చెరపక హ్రస్వముగాఁ జేయుటకు మాయొద్ద మంత్రశక్తిలేదని కొందఱు నవ్వసాగిరి.

లోకంబునఁ దమకుఁ దెలియని పనులు అసంగతములే యని మందమతులనుకొనుచుండురుగదా! ఎవ్వరేమనినను గోపముజెందక

రాజభటులు తమయేలిక యాజ్ఞచొప్పున గనంబడినవారికెల్ల నాకాకి తము చూపింప దొడంగిరి.

ఒక్కనాడొక్క యగ్రహారమున కరిగి యందలి వారల కుఁజూపించుచు నొకబడిలో బాలురకుఁ జదువు జెప్పుచున్న యుపాధ్యాయుని యొద్దకరిగి యతనికా కాగితమునుజూపించి అయ్యా తమ రీ గీటును జెరువక చిన్నదిగాఁ జేయఁగలరా? యని యడిగిన నతం డిట్లనియె. చాలు చాలు. మీకుఁ బిచ్చిపట్టిన దాయేమి. అసం దర్భపు మాటలాడుచుంటిరి. అట్లు చేయుటకు నాయొద్ద గారడీలేదు పోహాండు. మీకతంబున బాలురు చదువుటమానివేసిరి. అనుటయు వారు నిరాశులై మరలిచనుచుండ, నాబడిలోఁచదువుకొనుచున్న తిమ్మర్నను పదియారేడుల ప్రాయముగల బ్రాహ్మణకుమారుఁ డామాటలాలించి గురువుతో, అయ్యా వారు మిమ్మొద్దియో యడిగి యూరక ఖన్నముఖులై యరుగుచున్నవారే మనవుఁడు అతండు ఓహో! అసంబద్ధ ప్రలాపంబులకుఁ దగిన యుత్తరంబెవ్వడియ్యఁ గలండు. సిరాగీటు చెరువక చిన్నది చేయవలయునట. అది బుద్ధి చాతుర్యంబునఁ దీరుప శక్యమైనదికాదు. మనయొద్ద గారడీలులేవు అది మాకు శక్యముగాదని చెప్పిన నూరకచనుచున్న వారనిన, గురువుగారితో, తిమ్మర్న అయ్యా! ఆపని నేను జేసెదను. వారింబి లుపింపుఁడు అను నంతలో వారును ప్రాంతమం దేయుండి యామాటలు విని తటాలున మరలివచ్చి యాదిన్నవానికా కాగితమును చూపించిరి.

అది దూచినప్పుడు, తిమర్న, మేలు, మేలు, యీపాటి పనికే యింతదూరము వచ్చితిరి. ప్రపంచకంబింత నిపుణతాశూన్యమే యని పరిహాసించుచు నాకాకితమును బుచ్చుకొని సిరాతో ఆగీటుప్రక్కను వేరొక్క పెద్దగీటుగీచి, యిప్పుడు మీరు తెచ్చిన గీటు చెరువకయే చిన్నదికాలేదా? యనిన వారు సంతసించుచు నోహో! నేఁడు మాపుణ్యమున బుద్ధినైపుణ్యముగల నిన్నుఁబొడ గంటిమి. రాజశాసనమును చిత్తగింపుము. మీరిప్పుడు మానంఠాస

మునకు రావలయును. పల్లకీ తెప్పింతుము. వయనము కండని వినయపూర్వకముగాఁ జాగ్రత్తించుటయు వారిమాటలును తిమ్మర్సు చేసిన పనియునుజూచి యతని యుపాధ్యాయుఁడు మిగుల వెరఁగు పడుచు శిష్యునితో నిట్లనియె.

వత్సా! నీవుచేసినపని యుక్తిగానున్నది. నిన్నింతవానిగా నేనెరుఁగను. ఈమాత్రముపాయము మాకెవ్వరికిం దోచినదికాదు. రాజు వట్టిప్రయత్నముచేయుచున్నాడనుకొంటినిగాని యింత తెలివి గలవాఁడని యూహింపనైతిని యిప్పుడు రాజు నీకు గొప్పబహుమానము జేయఁగలడనితోచుచున్నది. ఇంకొక్కటివినుము. నీవు నాకు శిష్యుఁడవుగదా? శిష్యునివిద్యాగౌరవము గురువుదే యని చెప్పుదురు. నీవుజేసినపని నేనేజేసితినిని రాజుగారితోఁజెప్పెదను. మంచి పారితోషికము దొరకగలదు. రాజభటులకెద్దియేని లంచమిచ్చి యట్లనిపించెదను. నీవు సమ్మతంపుము. మొసట దొరికినబహుమానము గురుదక్షిణగా నిచ్చుట న్యాయమని యడిగినవిని తిమ్మర్సు, ఆర్యా! దీనికైనన్నింత బ్రతిమాలవలయునా? ఇదియంతయు మీయనుగ్రహమేకదా! నిజముగా నీపనిచేసినవారు మీరేకాని నేనా? అని యొడంబడినపిమ్మటఁ తనకు రాజుగారిచ్చుదానిలో సగము మీకిచ్చెదనని రాజభటుల నొప్పించి శుభముహూర్తమున నాందోళిక మెక్కితగినవేషముతోఁ జుట్టును రాజకింకరులు గొలిచిరాఁ గతిపయ ప్రయాణంబుల సరసింహదేవ రాయలవారి నికటంబున కరిగెను.

ఆ భూభర్త యూవర్తమానమునువిని చిరకాలమునకుఁ దగిన మంత్రీదొరకెఁగదాయని మిగుల సంతోషించుచు నెదురేగి పల్లకీలో గూర్చుండిన యతని వేషముచూచి “ఆకారనదృశ్యఃప్రజ్ఞః” అనునట్లు రూపమునుబట్టియే యతనిబుద్ధిమాంద్యమును దెలిసికొని, పరీక్షించి చూచెదంగాక యని, తగుసత్కారములతో సతనిసభాంతరమునకు గొనిపోయి యుచితకీతంబునం గూర్చుండఁజెట్టి యిట్లనియె.

అయ్యా! యీగీటు నిట్లుచేసినవారు మీరేనా? యని యడిగిన నా బ్రాహ్మణుఁ డెన్నడును రాజనభల కరిగినవాఁడుకాఁడు నభాకంప ముతో నెట్టకేలకు గద్దడకంఠమున, నేనే, నేనేయని యుత్తరము చెప్పెను. ఆస్వరంబుననే యతండట్టి నేర్పరికాఁడని తెలిసికొని రాజు మరల విప్రునితో అయ్యా! మీబుద్ధిచాతుర్యముఁ బరీక్షింప నింకొ కఱని చెప్పెదను. అదిమీగు చేసినచో నినియు మీరేచేసినట్లు నమ్మె దనని యాభవనాంతరమందొక పీఠంబున మంత్రీ ముద్రికలనుంచి చుట్టును పరువులుపరిపించి యవి త్రొక్కకయేపోయి యాముద్రికలఁ దెచ్చుకొనుఁడనిచెప్పిన నప్పని కేమియు నుపాయము తోచక బ్రాహ్మణుండాకాశముదెనకు మోమెత్తి యిట్లు చింతించెను.

అయ్యో! యీరాజు నాకెద్దియో బహుమానము జేయునను కుంటినిగాని మరల పరీక్ష జేయునని యూహింపనైతి. ఊరక వట్టిడాం బికముఁ బెట్టుకొనువారి కవమానము రాకుండునా? ఇప్పుడేమిచేయు నును. తిమ్మర్సునుగూడ వెంటఁ బెట్టుకొనియైన రానైతిని. దైవమీ యాపద నాకు దాటించినచో నీక నెన్నఁకును యిట్టిడంబములకుఁబూ నుకొనను. ఇప్పుడు యథార్థముచెప్పక తీరదు. నిజముచెప్పి రాజుపాదం బులం బడియెద నిగతకన్న వేరొక్కయుపాయము లేదని యూహించి యావైదికుఁడు గడగడవడఁకుచు భూవల్లభునితో మెల్లన నిట్లనియె.

దేవా! నేను బ్రాహ్మణుఁడను. కుటుంబముగలవాఁడను. నన్ను శిక్షింపక మన్నింతురేని యథార్థముఁ జెప్పెద. నాకు భయంబున మాట తిన్నగ రాకన్నది. దేవరవారి చల్లనిమాటవిని పిమ్మటఁజెప్పె దనని పలికిన నృపతి వాని పిరికితనమునకు నవ్వుచు బ్రాహ్మణుండా వెరవకుము. నీకేమియు భయములేదు. యథార్థముచెప్పము నిన్ను మన్నించితినిని పలికినపిమ్మట నావైదికుఁడు తెరపి తెచ్చుకొని అయ్యా యీగీటు నేనుచేయలేదు. నాయొద్ద చదువుకొనుచున్న తిమ్మర్సును పేరుగల చిన్నవాఁడు దీనిమర్మము గ్రహించెను. వాఁడు మంచి బుద్ధి

మఁతుఁడు ఇప్పుడు వానిని బిఱిపించినచో, మీరువన్నిన యుక్తులన్ని టనిఁ జేయఁగలవాఁడని పలికిన సంతసించి రాజు ఆక్షణము భటుల గొందఱఁబంపి వేరొక్క చతురంతయానమున సబహుమానముగా నాతిమ్మర్జును రప్పించెను.

రాజు తిమ్మర్జు ముఖవిలాసము జూచినంతటనే యతండనన్య సామాన్యబుద్ధిచాతుర్య దురుఁధరుఁడని తెలిసికొని మిగుల సంకో పముతో గాఢాలింగనము జేసికొని యతనికి కైదండ యిచ్చి సభాం తరమునకుఁ దీసికొనిపోయి బాలుఁడా ! యూగీటు చిన్నగాఁజేసినవా రెవ్వరనియడిగిన గురువేమి చెప్పెనో తనకుఁదెలియమి నతండుశ్లేషగా ఆయా! అది మధుర్జుప్రసాదంబున నట్టెనదని యుత్తరము చెప్పెను.

ఆమాటలాలించి రేఁడు వానిమతి చమత్కృతివేర పరీక్షింప నవసరములేదని యెఱిఁగియు నెల్లరకుఁ దెల్లముకావలయునని నీకు నేను మంత్రీత్వమిచ్చితిని. ముద్రక లవిగో పీఠంబుపై నున్నవి, ప్రక్క లనున్నపగువులఁ ద్రొక్కక యేపోయి వానిఁ గైకొనునుని యాజ్ఞాపిం చిన దిమ్మర్జు వల్లెయని మెల్లన నాపరువులు చుట్టుకొనిపోయి యా ముద్రీకలం దీసికొని మరల నాచుట్టలవిప్పి రాజుగారిముందర నిలిచి ఇవిగో తెచ్చుకొంటిని పగువులు త్రొక్కలేదు. చూడఁడని పలికిన నాయుక్తికెల్లరు సంతసించిరి. రాజు తిమ్మర్జును మిగుల గౌరవపరచి యాదినముననే మంత్రీత్వపదవికిఁ బట్టాభిషేకముజేసెను.

నాఁటినుండియుఁ దిమ్మర్జు వారి యాస్థానమునకు మంత్రీయై సకలరాజ్యకార్యములు యథాప్రయోగములుగా నడుపుచుండెను. అతని బుద్ధివిశేషముచేతనేకదా! నరసింహదేవరాయలకుఁ గృష్ణదేవ రాయలుజనించెను. ఆకథనీవింతకుఘోరము విన్నదేకదా? తిమ్మర్జు మంత్రీయైన కొంతకాలమునకు స్పృహరాజు పరలోకగతుండయ్యెను. పిమ్మట గృష్ణదేవరాయలు రాజయ్యెను. అప్పదిగ్గజములనుబిరుదులు

వడసినకవీందులును బుద్ధివిశారదుండగు మంత్రీ తిమ్మర్సును నెంతనొప్పుచుండవలెననై భవమాఖండలునకైన లేదని చెప్పటయేమి యాశ్చర్యము. అతండు కవిత్వప్రియుండై భోజుండువ్రాలె వితరణంబు నకుఁ బండితబృందంబుల కానందంబు గలిగించుచుండ నతనికీర్తి దిగంత విశ్రాంతమై యొప్పుచుండెను. కృష్ణ దేవ రాయల చరిత్ర మంతయుఁ జెప్పటకు బెక్కుదినంబులు పట్టునుగాన బ్రస్తుతోప యుక్తమగు కథను మాత్రము చెప్పెద నాకర్ణింపుము.

తిమ్మర్సుతోఁగూడ మిగుల విఖ్యాతిగా రాజ్యంబేలుచున్న రాయలకు దాసీపుత్రుడను కళంక మొకటికూడ దేశంబున వ్యాపించి యున్నది. దానంజేసి యతనికెడగిన రాజులెవ్వరు కన్నె నిత్తునని వచ్చినవారుకారు. అతండు బెద్దకాలము వినాహము లేకయే యుండెను. ఇట్లుండునంత నొకనాఁడు కళానిధియను బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు రాజదర్శనార్థమైవచ్చి యతనిచే నత్కారములంది తన విద్యాప్రాధిమ్యంతయుఁ జూపించిన సంతసించి యతనితో రాయలు అయ్యా! మీ పాండిత్యము మిగులఁ గొనియాడఁదగియున్నది. మీరు పెక్కు దేశంబులు తిరిగియుందును యెందేని పాండిత్యముగల స్త్రీలను చూచితిరా యని యడిగిన సతండ్రికిఁ త స్మరణ మభినయించి మహారాజా! సేతుహిమాచలాంతరమందున్న భూమియంతయుఁ దిరిగి తిని. అందు విద్యావతులైన యువతులు నెందరేనిఁగంటివారిం బేర్కొన నేలవినుఁడు.

కుంతల దేశంబునకు రాజధానియైన గోపాలపురంబున గోపా లుండను రాజు రాజ్యంబేలుచుండెను. ఆ రాజునకుఁ జిరకాలమునకు గళానిలయ యుపుత్రిక జనించినది. దానిపేరు సార్థకమైనదిగాని నంజ్ఞామాత్రమునకై యుంచినదికాదు. కళంకను విద్యలకును నివాసభూమియగు నామగువ యిప్పుడు పదియారేడుల ప్రాయము గలిగియున్నది ఆచిన్నది యెట్టిరాజకుమారుఁడు వచ్చియడిగినను

దనకుఁ దగినవాఁడుకాఁడని వివాహమాడకున్నది. అనేకవిదేశవస్తు విస్తారచిరంబగు సౌధాంతరమున వసించి పండితులైన బ్రాహ్మణులకు మాత్రము దర్శనంబిచ్చుచు నేవిద్యయు దెంతపాండిత్యమున్నవారినైనను పరీక్షించి యోడించి జయపత్రికలఁ గైకొనుచుండును పాండిత్యములేని మానవపశువులఁ జూడనని యామె శపథము జేసియున్నది విద్యలమాట యటుండనిమ్ము ఆయతివ సోయగ మనిమిష కామినులకైనను లేదని రూఢిగాఁ జెప్పఁగలను.

సర్వాంగ సుందరయగు సత్తలోదరి యొక్కతెయ భూలోకంబులో స్త్రీలలోఁగాక పురుషులలోనైతము విద్యామహిమచే బొగడదగియున్నది. ఆయొప్పులకుప్పను దేవర వారికి కూర్చినచో జతురాననుండు చతురాననుండని నమ్మెదను.

భూమండలమున బండిత రాయలని బిరుదుపొందిన నేను గూడ నేవిద్యయందును నాచిన్నదానితో సమముగా మాటాడనేరక జయపత్రికనిచ్చి యుచ్చటినుండియే యిచ్చటికివచ్చితిని ఇంతకన్ననా యెఱిగినది లేదని చెప్పిన పండితునిమాట లాలించి కృష్ణదేవరాయలు శ్రీవణరూపమైన దృగవస్థతోఁగూడ మనస్సంగమనురెండవమన్మథావస్థ పాల్పడెను.

పిమ్మట నాపండితుని యథోచితసత్కారములచేఁ బూజించి యంపి మరికొన్ని దినములకుఁ దనదర్శనంబునకు కొందఱు పండితులు వచ్చుటయు వారి నర్పించిన పిమ్మట బ్రస్తావముగాఁ గళానిలయవృత్తాంతము మీకేమైనఁ దెలియునాయని యడిగెను. వాకును ఆచిన్నదానిగుఱించి మున్ను చెప్పిన బ్రాహ్మణునికన్న నెక్కుడుగా స్తోత్రములు చేయఁదొడఁగిరి. నాటినుండియు రాయలు తనయొద్దకు వచ్చెను పండితుల నెల్ల నడిగి తెలిసికొనుచు నామెయందు బద్ధానురాగుండై యెల్లమన్మథావస్థలకుఁ బాల్పడి క్రమంబున క్షీణింపఁదొడఁగెను.

ఇట్లుండునంత నొక్కనాడు తిమ్మర్పురాజుగారి యపఘాయంత యుఁ బరిశీలించి శంకాన్విత స్వాంతుండై యక్కారణంబేమని యడిగిన నతండు మంజ్రితోఁ దన యవస్థా వృత్తాంతమంతయు జెప్పట యేకాక యాకుముద వదనం దనకుఁ బెండ్లిజేయనిచోఁ గొద్ది దినములలోనే మేనంబ్రాణములు బాయుదునని జెప్పెను. ఆమాట లాలించి తిమ్మర్పునవ్వుచు రాజా! నీకోరిక యసాధ్యముగా నున్నదే. ఆగోపాలుఁడు, మనకంటె నధికారముచేతను సంపదచేతను నధికుఁడు అతని కూతు నీకెట్లిచ్చును. ఇదియునుంగాక నీకు దాసీపుత్రుఁడను కళంకము జగద్విదితమై యున్నది. సంపత్కులంబులం దులగాని వాఁడధికునితో సంబంధముజేయఁ దలంచుట పొట్టివాఁడు పెద్దిచెట్ల ఫలములకై చేయి చాచినట్లగు. కోరరానివస్తువులంగోరి యూరక వెతలఁబడ నేటికి? సాటిబోటిం బెండ్లియాడి వేడుకలం దీర్చుకొను మని విరక్తిమాటలం బలికిన విని మరుమాటలాడక యిస్సురని నిట్టూర్చిచ్చుచుఁ గొండాక వడికి మోఘంతయె త్తి యతని మొగం బుపై వేడిచూడుకలు బరపించుచు నిట్లనియె.

వయస్యా! ఇదియా నీవు చెప్పనది, చాలు, లోకాతీత మతిచమత్కృతిగల హితుండు గలిగియుండు నాకేమికొరంత. నా కార్య మెట్లో సఫలముచేయుదు వని సంతసించుచుంటినిగాని తుదకు నీవిట్టి పిరికిమాటలు చెప్పదువని యెన్నఁడును దలంపనైతిని. కానిమ్ము దైవంబేమి నేయదలఁచెనో చూచెదంగాక. నేను సామాన్యస్త్రీని బెండ్లియాడనుఁ నీకు సామర్థ్యమున్నఁ గళానిలయం బెండ్లిచేయుము. లేనిచో నూరకుండుము. నేను సన్యాసి నై దేశాటనంబు గావించెద. రాజ్యంబు నీవేచేసికొనుమని వైరాగ్యముగాఁ బలుకుటయు తిమ్మర్పు, రాజా! నీవితటి యల్పకార్యమునకే యలంతి మాటల నాడవలయునా? యొక పడంతుకకు నెక్కడు ప్రయత్న మేమటికని యట్లంటి నిజముగా నట్టికామితము నీకుఁగలిగినచో నెట్లోకార్యము సమకూ

రౌద్రుడంగాని పోనిస్సానా? వినుము. బుద్ధిమంతు డెన్నడును కొంచెము పలికి యెక్కుడుచేయును నాసామర్థ్యమంతయుఁ గనపరచి యత్తరుణి నీకుఁగూర్చ యత్నించెదను. దైవ ప్రతికూలమున నొకవేళ కార్యము సఫలము కానినాఁడు మాత్రమిట్టి యుగ ప్రతిష్ఠ పట్టఁగూడదు నీవాంఛయంతయు దీర నానారీమణిని నీకుం జూపించెద. ఇంత పట్టు శపథము చేయఁగలను. దీనికి నీయభిప్రాయమేయని యడిగిన నతండు నుందహాస ముముఖారవింద మలంకరింప నతనిని గాఁగలించుకొని మిత్రమా! నీవునిక్కముగాఁ దలంచినపని కాకపోవునా? ఎట్లైనను సరే, యొక్కసారి యక్కలికిని గన్నుల కరవుదీరఁ జూచినంజాలు అట్టిప్రయత్నము చేయుమని తొందరపెట్టిన తిమ్మర్పు మరల నిట్లనియె.

రాజా! నీవుచూడగోరిన చేడిమ యన్నిటను మిగుల ప్రోడయని వినియుంటిమి. దానింజూడ బాడబవేషంబునంగాని పొసంగదు. నీవు నట్టివేషము వేయనలసియుండును. ఇట్టిరాజవేషముతీసి బ్రాహ్మణవేషము వేయుమనిచెప్పటకు నాకు సందియముగానున్నది. అని పలికి నవ్వుచు రాయలు తిమ్మర్పుతో నిట్లనియె. మిత్రుఁడా! నీవు దీనికై సంకోచమండుచుంటివేమి. నాయెడ రాజభావము వదలి మిత్రభావముగా మెలఁగుమని యిదివరకే చెప్పియుంటిని. ఈమాట మరచితివా యేమి. ఇదియునుంగాక బ్రాహ్మణులు సర్వోత్కృష్టులుగదా! అట్టి వేషము వేయుట కేమి నీచము. ఆపద్మాక్షి నీక్షింప బ్రాహ్మణవేషంబేగాదు బైరాగి వేషంబైనను వేయుమనినచో సిద్ధముగా నుంటినని పలికినఁ దిమ్మర్పు మిగుల సంతసించి కార్య నిర్వాహ కత్వమునకు నొడఁబడెను.

అంతట వారొక్క శుభముహూర్తమునఁ దీర్థయాత్రాకై తపంబునఁ బురంబువెడలి యొక్కచోఁ బ్రచ్ఛన్నముగాఁబ్రభు వేషములఁ

దీసివైచి శోత్రియ బ్రాహ్మణవేషంబు వైచుకొని బ్రాహ్మణత్వం బాకృత్తిగై కొని నట్లాప్పుచు నేదంబులు వర్లించుచు ధవళయపజ్జో వీతంబుల వేళ్ళులకుజుట్టి పనసల రువ్విడుచుఁ జూచువారలకు నేత్ర పర్వమాపాదించుచుఁ గతివయ ప్రయాణంబు లరిగి యొకనాఁడు సాయంకాలమునకుఁ గాంపిల్యంబను పురంబుజేరి యందు బ్రాహ్మణులలో నన్నదాత లెవరని యడిగి యాపట్టణపు రాజుగారి పురోహితుండుగాఁ దెలిసికొని వారింటికిరిగిరి సోమశర్మయను నాబ్రాహ్మణుఁడు అప్పుడింట లేకున్నను నతనిగృహిణి వాడుక చొప్పున వారి నుచితసత్కారములచే నాదరించి వారి విశ్రమింపజేసి యతివేగంబునఁ బాకంబు గావించెను. సన్ధుణవంతులగు నతులు దొరకుట పతులభాగ్యముగదా ! ఇంతలో నాసోమశర్మయు నింటికివచ్చి యెద్దియో విచారముతో నతిథులఁ బరామర్శింపక యొకగదిలోఁ బండుకొని చింతించుచుండెను.

వంటయైనపిమ్మట నతనిభార్య యతిథులతోఁగూడ బతిని భోజమునకు లెమ్మని పలికిన నతండు ప్రాణమిత్తుండగు మంత్రి రేపురిదీయఁ బడుచుండ నాకీరేయి నన్నమెట్లు నోటికిఁబోవును? నీవును నతిథులు భుజింపుఁడు. నాకన్న మక్కర లేదని యుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటలు విని యామె మంత్రికెద్దియు నాలోచన తోచలేదా? తోచనినాఁడు మూఁడు దినంబులు మితియిచ్చి యుండెనే ఇంతలా నెవ్వరినేనియడిగి తెలిసికొనలేకపోయెనా? యూరక చావ వలసి వచ్చెనా? పాపమయ్యయ్యో! యని వగవఁ దొడంగినఁ బురోహితుండు భార్యతో, నారీమణి! మంత్రికిఁ తోచునంత తెలివి గలిగియున్నచో మొదటనేతోచును. అతనిబుద్ధి మన మెఱుఁగనదియా మూఁడుదినంబులుగాదు సంవత్సరము మితియిచ్చినను యతనికిఁ దెలియదు. మరియు నతనికి బోధింప నంతమతి చమత్కృతిగల తిమ్మర్సు లిందెవ్వరున్నారు. పాపమతఁడూరక చావవలసి వచ్చినది. బుద్ధి

నైపుణ్యము లేనివాడైనను మంత్రినుగుణంబులచేఁ గొనియాడఁ దగినవాడునుమీ? కూర్మిరులగు ప్రభువుల యొద్దనుత్తములు పనికి రాదు. నాకు మిత్రనాశన శోకంబుగాక వేరొక్కచింత వుట్టుచున్నది. ఈ వేశ మంత్రినురిదీయుచున్నాఁడు. రేపు నన్నెద్దియో యడిగి చెప్పలేకపోయినచో మంత్రివలె నన్ను నురిదీయ నాజ్ఞచేయును. అననుకూలప్రశ్నములకు నుత్తరం బెవ్వఁడు చెప్పగలఁడు? అవివేకి యగు రాజును నేవించుటకంటె ముష్టి యెత్తుకొనుటయే యుత్తమ మని చెప్పదురు. ఎట్లయినను నీరాజు కొలువు మానుకొనుటయే మేలని విచారముతోఁ బలుకుటయు నాబ్రాహ్మణుని మాటలన్నియు విని తిమ్మర్పురాయలతో నాలోచించియావిప్రదరికరిగియతనికిట్లనియె.

అయ్యా, మేముయజమానుఁడు భుజింపనిచో భుజించువారము కాము. మీరెద్దియో యాపన్మూలమున విచారించుచుంటిరి. ఆయా పద యెట్టిదో యెరిగింపుఁడు మఱియు నట్టియాలోచన చెప్పటకుఁ దిమ్మర్పులులేరని యంటిరి. తిమ్మర్పును మీరెరుఁగుదురా! యని యడిగిన వారికా బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. ఆర్యులారా! నేను తిమ్మర్పు నెప్పడను చూచియుండలేదు. కృష్ణ దేవరాయల మంత్రి యనియు మూఁడులోకముల నతనికి నమానుఁడగు బుద్ధిమంతుఁడు లేడనియు నతనిచర్యలు కథగాఁ జెప్పకొనుట విని యిట్లంటిని. మొన్న మారాజు మంత్రికిఁ మూఁడుప్రశ్నములిచ్చి వానికి నాలుగవనాఁ డుత్తరము జెప్పలేకపోయితివేని నురితీయింతునని కఠినముగా నాజ్ఞ చేసియున్నాఁడు. ఆమితి యీరాత్రితో సరిపడినది. వానికి నుత్తరము లతనికిఁ తోఁచకపోవుటయేగాక, యెవ్వరినడిగినను దగినయాలోచనము చెప్పలేకపోయిరి. ఈలాటివానికిఁ దిమ్మర్పు సమాధనము చెప్పగలడని యందఱు ననుకొనిరి. కాని యంతదూర మరిగి తెలిసికొన వచ్చుటకు గడువు చాలినదికాదు. రేపె మంత్రి నురితీయుదురు.

నాకు మంత్రి మిగుల మిత్రుడగుట దోచకున్నది. మీరు భుజింపుడు. నాకు నన్నము నోటికిపోదని పలికిన యజమానుని మాట విని రాయలతని కిట్లనియె,

అయ్యా! యీ బ్రాహ్మణుడు తిమ్మర్సునకు బ్రాణమిత్రిడు తీర్థయాత్రకై వెడలెనుగాని యెప్పుడు నతనియొద్దనే యుండువాడు. బుద్ధిచే నతనితో సమానుడే. ఆమూఁడు ప్రశ్నములు నెట్టివ్రాచెప్పుడు. తప్పక నితఁడు సమాధానము చెప్పును. మీపుణ్యము బాగున్నది. మీరు చింతింపకుడు. మీమంత్రిప్రాణముల నితఁడు కాపాడగలడు. అని ధైర్యముగా బలుకుటయు నతనిమాట లాలించి యత్యంత సంతోషముతో సోమశర్మ వారికి వందనములు జేయుచు నయ్యా వినుండు మారాజు పెద్దచభ జేసి మంత్రికిచ్చిన ప్రశ్నములు:—

౧. సంతతము భగవంతుడేమి చేయుచుండును?
౨. నక్షత్రముల సంఖ్యయెంత?
౩. భూమికి నడిభాగ మెద్ది?

అని మూఁడు ప్రశ్నములిచ్చి నాల్గవనాఁడు తగినసమాధానము చెప్పనిచో నురితీతునని యాజ్ఞాపించి మంత్రి నింటి కనిపెను. వానిలో నొక్కదానికైన మంత్రికి సుత్తరము తోచినదికాదు. ఇప్పుడే నేనతని యొద్దనుండి వచ్చితిని. అతండు భార్యాపుత్రులు చుట్టునుం బరివేష్టించి శోకింపుచుండ మరణకృత నిశ్చయుండై చింతించుచున్నాడు.

వీనికి మీకెద్దియేని దోచినచో సెలవిచ్చి మంత్రిప్రాణములు గాపాడుడు. మీపుణ్యమెవ్వరికిరాదని వేషుకొనినదిమ్మర్సు రాయలతో దీనికి మీకేమైనం దోచినదా? అని యడిగిన నతం డీప్రశ్నములకు నిజంబైనయుత్తర మెన్వండును నియ్యజాలఁడుగాని కవటముచేసి రాజు నొప్పింపవచ్చునని పలికిన విని తిమ్మర్సు, ఔను. ఆలాగుననే చేయవలెను గాని నిజముగాఁ జెప్ప నెవ్వరి తరమని యొండోరులు మాట్లాడుకొనినవెనుక తిమ్మర్సు సోమశర్మతో అయ్యా! ఈకార్యము

నేను జక్కపెట్టెదను. మీరు భుజింపుఁడు. భోజనంబైన వెనుక మంత్రి నొకసారి మాయొద్దకుఁ దీసికొని రండని పలికిన సంతసించి యాబ్రాహ్మణుఁడు వారితో నానందముగా భుజించిన వెనుక వేగంబున మంత్రి యింటికరిగి యతనితో నిట్లనియె.

అయ్యా! నేఁడు మాయొంటికి దిమ్మర్చునకు మిత్తులైన బ్రాహ్మణు లిరువురువచ్చిరి. వారితో మీ ప్రశ్నములవృత్తాంతము చెప్పితిని. వానికి సమాధానము చెప్పెదమని ప్రతిష్ఠిపట్టి మిమ్ముదోడ్కొని రమ్మనిన నేనువచ్చితిని. పోదమురండని పలికిన నమృతోపమానంబులగు నతనిమాటలువిని మృతి దిగ్గునలేచి సోమశర్మా! ఆపుణ్యాత్ములెక్కడనున్నారు. త్వరగాఁబోవుదము రమ్మని యతనివెంట వారింటి కరిగి యందు నాకపట బ్రాహ్మణులంగని సాష్టాంగముగా వారి పాదంబులంబడి పుణ్యాత్ములారా! మీరునాయాపద బావుటకై వచ్చిన భగవంతులని తోచుచున్నయది, రాజుతో రేపు నే నేమిచెప్పవలయునో బోధించి నాకుఁ బ్రాణదానంబునేయుఁడు. మీయుపకార మెన్నటికిని మరువ నని పెక్కగతుల నుతియింపం దోడంగిన నతని లేవనెత్తి తిమ్మర్చు అనఘా! నీప్రాణంబులు గాపాడెదము. నీవిక చింతింపకుము. రాజు నిన్నడిగిన ప్రశ్నములకు త్తరములు మాటలచే నీవు చెప్పనవికావు. నేను క్రియలచే జూపించెద. రేపుదయమున నీవు రాజనగరి కరిగి తన ప్రశ్నములకు సమాధానము చెప్పమని యడిగినప్పుడు రాజుతో నిట్లనుము.

అయ్యా! తమ ప్రశ్నములు త్రిలోకజన మేధాభేద్యములు గదా! వాని జెప్పటకు లౌకిక వ్యాపారపాఠాయణుఁడనగు నాకెట్లు సాధ్యమగును. దురనబోధ్యములగు వానిం బోధింప నొకవిప్రుని నియమించితిని. సెల్వవైచో నతనిం బిలిపించెద నని యడిగి యతండ్రిడంబడినప్పుడు నాకు వార్తనంపుమని చెప్పిన విని మంత్రియు వారి

ముఖిలినములంబట్టి యట్టి వనిసేయ సమర్థులే యని నమ్మి సంతోషముతో వారిచే ననుజ్ఞాతుండై యింటికరిగెను.

మఱునాఁడు రాజు సకలసామంత బంధుపౌర వార సమేతుండై కొలువుతీర్చి మంత్రిరాక కెదురు చూచుచుండ నింతలో మంత్రియు సంతోషముతో రాజసభచేరి యథా యోగ్యపీఠంబునం గూర్చుండి యుండ రాజతనిజూచి యమాత్యోత్తమా! నాప్రశ్నములకు నడు త్తరంబూహించితివేని సత్వరంబుగ నుత్తరము. లేకున్న నురి స్తంభముకడకుఁ బొమ్మని పలికిన నతండ్రిట్లనియె.

దేవా ! మీప్రశ్నములు అమానుషంబులగుటచే నవి సామాన్యముగాఁ జెప్పవలవడునవి కావు. వాని ననుకూలముగా నిరూపించి చెప్పటకొక పండితుని నిర్దేశించితిని. సెలవై నచోఁ బిలిపించెదననిన రాజు యింక నాలస్యము చేసెద నేటికి త్వరగా బిలిపింపుమనిన మంత్రి యప్పడొక భటునిచే దిమ్మరుసకు వార్తనంపెను. తిమ్మరుస సామాన్యవస్త్రములు ధరించి చూచువారెల్ల నోహో ! యితండా ! రాజప్రశ్నములకు త్తరము చెప్పవాఁడని పరిహాసము చేయుచుండ రాజసభ కరిగెను. సభ్యులెల్ల నతనిజూచి యుల్లసమాడిరి. పిమ్మట నతం డొక పీఠంబున గూర్చునియుండ నతనికి రాజుట్లనియె.

విప్ర! నీవు నాప్రశ్నములకు లెస్సగా నుత్తరములీయఁ గలవా? అని యడిగిన నతండ్రిపియెట్టివ్రా తెలుపుఁడనియె రాజు వాని మూఁటిని చదివి వినిపించి సమాధానము చెప్పమనిన నతం డయ్యా ! మీశంకలు సామాన్యములుగావు. మూఁడుప్రశ్నములకు నొకదినము త్తర మీయ శక్యముగాదు, మూఁడునాళ్లు గడువిచ్చి నచో దినమున కొకదానికు త్తరమిత్తును. నేఁడు దేనికు త్తరమీయ వలయునో నుడువుఁడనిన రాజు దా కి సమ్మతించి మొదటిదినంబున మొదటి ప్రశ్నము, సంతతము భగవంతుండేమి చేయుచుండును ? అను దానికి నుత్తరం బిమ్మనియె.

అప్పుడు తిమ్మర్పు నిలువంబడి, రాజేంద్రాచారి నకలలోక నిర్మాణరక్షుడను, సచ్చిదానంద స్వరూపుండును, అవాఙ్మాననగోచరుండునగు భగవంతుని దినచర్యలు చెప్పట సామాన్యము గాదని యెల్లరు నెఱుంగునదియే. భగవదంశచే జనించిన మీయలంకారములు నాకిచ్చి, నాబట్టలు మీరుగట్టుకొని, మీసింహాసనముపై నన్ను గూర్చుండంబెట్టి నాయెదుట మీరునిలిచినచో నప్పుడు భగవచ్చర్యలు చెప్పటకు సహజత నాకుఁగలుగును. అనుటయు నతండుండులకు నియ్యకొని తనయాధరణములన్నియు నూడ్చి యతనికిచ్చి యతఁడు గట్టిన పాత్రబట్టల దానుగట్టుకొని యతనిఁ దన సింహాసనమునఁ గూర్చుండబెట్టి తానతనియెదుటఁ చేతులు జోడించుకొని యిప్పుడు భగవంతుండేమిచేయుచున్నాఁడో చెప్పుమని యడిగిన నతంఁడీట్లనియె.

రాజా ! నేనింతకు మున్నెట్లుంటినో యిప్పుడెట్లుంటినో చూడుము. నీవెట్లుంటివ్రా చూచుకొనుము. మునుపు సామాన్య విప్రుడనైన నేనిప్పుడు కిరీటకేయూరకటకాద్యలంకారములుదివ్యాంబరములు దాల్చి రత్నసింహాసనమునం గూర్చుండి ప్రజాపాలన దక్షుండగు మహారాజునైతిని. పూర్వము మహారాజవగు నీవిప్పుడు సామాన్యబ్రాహ్మణుండవైతివి. భగవంతుండనుచిన మీరీతిని గొప్పవానిని, కొలఁదివానిగాను కొలఁదివానిని గొప్పవానిగాను జేయుచుండును. ఈక్షణంబున భగవంతుండు నన్ను నిన్ను, నిన్ను నన్నును జేసెను. దీనికి శాస్త్రదృష్టాంతము.

శ్లో. అంభోధిః స్థలతాం స్థలం జలథితాం ధూళీలవ శ్చైలతాం
 మేరు ర్మృతకణతాం తృణంకులిశతాం వజ్రింతృణప్రాయతాం
 వహ్ని శ్శీతలతాం హిమం దహనతా మాయాతియ స్త్యేచ్ఛయా
 లీలాదుర్లలితాద్భుత వ్యసనినే కేవాయ తస్మైనమః॥

అనగా, సముద్రమును దిబ్బగాను, దిబ్బను సముద్రముగాను, అణువుమేరువుగాను, మేరువుసణువుగాను, తృణమువజ్రముగాను, వజ్రాయుధమును తృణముగాను, అగ్నిని మంచుగాను, మంచు నగ్నిగాను,

నిత్యమును జేయుచున్న భగవంతునకు ననేకనమస్కారంబులు అని చదివి యిదియే భగవంతుని దినచర్యయని యూరకున్న యతని సమాధానమునకు యుక్తికిని నెల్లగు సంతోషించిరి. రాజు తిమ్మర్పు మాటలకు సమాధానము జెంది నవినయముగా దన యాభరణాది కముగైకొని యాదినంబునకు మంత్రితోఁ గూడ తిమ్మర్పును బస కనిపెను.

మరునాఁడు రాజు పూర్వమువలె సభజేసి యాబ్రాహ్మణుని రాకకెదురు చూచుచున్న సమయంబున తిమ్మర్పు యొడనిండ్ సన్న యిసుక పోసికొని మంత్రితోఁగూడ రాజసభ కరిగెను.

రాజు వారి నుచిత మర్యాదలఁ గూర్చుండఁ బెట్టి తిమ్మర్పుతో నార్యా! ఈదినమున రెండవ ప్రశ్నము (నక్షత్రముల సంఖ్యయెంత) అనుదానికి నుత్తరంబీయుండనిన నతండ్లెల్లరు చూచుచుండఁ దన యొడిలోనున్న యిసుకను రాజుముందరఁ జాళిగాబోసి రాజా! నేను చుక్కల లెక్కఁబెట్టునో నొక్కొక్క చుక్కకు నొక్కొక్క యిసుము చొప్పున వడిలోవైచితి. ఇన్ని నక్షత్రములైనవి చూచు కొమ్ము. అనిచెప్పి యూయిసుక నతని ముందరఁ బోసెను. ఆయుత్తరమునకు సభవారందఱు నొకరిమొగం బొకరు చూచుకొనుచు నోహో! ఈబ్రాహ్మణుండసాధ్యుఁడు. రాజప్రశ్నములకుఁ దగినట్లు త్తరము చెప్పుచున్నాడు. కుక్కకాలునకు చెప్పదెబ్బ యనునట్లు వీనికిఁ బె చెప్పవలయును లేనిచో నక్షత్రము లెవ్వఁడు లెక్కఁబెట్టఁ గలఁడు. అని గుజగుజలాడఁ దొడంగిరి. ఆనృపతి యేమియుఁ జెప్ప నేరకసరియేయని యొప్పుకొని యాదినంబునకు వారివారిబసలకనిపెను

మూఁడవనాఁడు తిమ్మర్పు మంత్రితో నొకచోట నొకస్తంభము పాతించుమని ప్రచ్ఛన్నముగాఁజెప్పి మునుపటికన్న గొంచెము ప్రొద్దెక్కించి రాజసభ కరిగెను. రాజుగారతని రాక కెదురు చూచుచు వచ్చినతోడనే బ్రాహ్మణుఁడా! నేడింత యాలస్యము

చేసితివి. నీకు వేళ తెలియదాయేమి? త్వరగా మూడవప్రశ్నము (భూమికి నడిభాగమెద్ది) అనుదాని కుత్తరంబు చెప్పమనుటయుఁ దిమ్మియు అయ్యో! భూమి యనంతముగదా! దానింజూపుటకు మంత్రశక్తి కావలసియున్నది. ఆ దేవత నారాధన జేయుచుండుటచే నాలస్యమైనది. క్షమింపవేడెదను. భూమి నడిభాగము చూడ నాస గలిగినచో దేవరవారు బాదచారులై నాతో రావలయును. ఇతరు లెవ్వరును రాఁగూడదనిన రాజుగా రందుల కొడంబడి యప్పుడే యతనితో భూనాభిస్థంభమును చూడ . వాహనాదికము లేకయే నడువ జొచ్చెను.

తిమ్మిర్ను ఆరాజుగారిని కారెండలో నడిపించుచు నిసుక త్రోవలంబడి యడవిలోఁ ద్రిప్పచుండ గొండ్డిక సేపునకుఁ గ్రిందఁ బాదంబులు మీఁద శిరంబు నెండ వేడిమి నంటుకొని చూడ నారేఁడు నడువ నాయాస మెక్కుడగుటచే నొగర్చుచు బాటుఁడా నిలునిలు మింకెంతదూర మరుగవలసి యున్నది నాకు శ్రమగా నున్నది. నడువ లేనన రమ్మరమ్మ దాపునకే వచ్చితిమి ఈమాత్రమునకే యాగలేరా? అని నడుచుచుండెను.

మరికొంత దూరమిగి యానరపతి యేమయ్యో! నాయా యాసము చూడక యూరక పరుగిడుచుంటివి. నాకాశ్చంటుకొను చున్నవి. నేనిక నడువనోపఁ గొంచెము సేపు విశ్రమింపవలయు నని యడుగుచుండ నతఁ డోహో! విశ్రమింపకు విశ్రమింపకుము. విశ్ర మించినచో నామంత్రశక్తి కంతరాయము గలుగును. మనమింటికి జేర లేము. ఓపికబట్టి రమ్మ దాపుచేరితిమి. భూనాభి యూరకయే కనుపించునా? యని మరల నడువ జొచ్చెను.

ఆమాటలకు వెఱచి రాజు యెంతకాళ్ళు కాలినను నొప్పిపట్టి ననుగూర్చుండక, యోషికతో నడువలేక మరికొంతదూరము నడిచెను. పిమ్మట దాహమై నోరెండజొచ్చి మాటరాక అయ్యో బ్రాహ్మ

ఋడా! నన్నూరక చంపెదవాయేమి? నాకు భూమధ్యభాగము జూపింపనక్కరలేదు. నాకింత దాహము దెచ్చియిచ్చి నన్నింటికిఁ జేర్చుము నీకుఁ జాలపుణ్యముండును. ఇంటికరిగిన వెనుక నీకుఁ బారి తోషిక మిత్తునని బ్రతిమాలఁదొడంగెను.

అప్పుడు తిమ్మర్పు రాజుంజూచి యింతయశక్తుఁడ విట్టికోరిక కోరనేటికి? ఇల్లుచేరుట సామాన్యముగాలేదు. మంత్రశక్తిచే వేగము వచ్చితిమిగాని తిరుగ నరుగుటకుఁ బదిదినములుబట్టును. మంత్రశక్తిని బాసి యరిగినచో మృగములు భక్షించును. రమ్మి ప్రాంతములోనే యున్నది. అని యెట్లో మరికొంతదూరము నడిపించెనుగాని యతి సుకుమారవంతుఁడగు రాజువడదాకి యూర్చుపడి యేమైననునరేయని యొక చెట్టునీడం జలికిలంబడి బ్రాహ్మణుఁడా నాకు భూమధ్యభాగ మక్కరలేదు. చూచినదానికన్న వేయిరెట్లు సంతసించితిని. నాకు దాహముదెచ్చి బ్రతికింపుము కొంచెమునేపులోఁ బ్రాణము పోవు నట్లు తోచుచున్నది. చచ్చిన వెనుక నీప్రశ్నములతోఁ బనియేమి. నీమేలెన్నటికిని మరువనని యతనిపాదంబులంబట్టుకొని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు తిమ్మర్పు రాజు! నీప్రాణములవంటివేగదా యితరుల ప్రాణములు అసాధ్యప్రశ్నలువైచి యుత్తరముచెప్పలేనిచో మంత్రని జంపఁ బ్రయత్నించుట నీకుచూత్రిము దగునా? నీవిప్పుడెంతపరితపించుచుంటివ్రా మంత్రయు నాదిననమున సంత తపించెనే. ప్రజల న్యాయాన్యాయములఁ బరిశీలించు ప్రభువే యన్యాయముచేయ యత్నించినచోఁ బ్రజలెవ్వరితోఁ జెప్పకొందురు. ఇటమీఁద నిట్టి ప్రశ్నములవైచి ప్రజలబాధింపనని ప్రమాణముచేసినచో నామంత్ర శక్తిచే నీయాపదఁ దృటిలోఁ బాయజేయునునని విని రాజు బ్రాహ్మణుఁడా! నాకు బుద్ధినచ్చినది. యెన్నడును నిటుమీఁద నిట్టిప్రశ్నముల నెవ్వరి నడుగను నీమంత్రదేవతసాక్షి యని ప్రమాణికముచేసిన

తిమ్మర్లు ఆప్రాంతమందే పాతించిన స్తంభముచెంతకుఁ దీసికొని పోయి యిదిగో భూమధ్యభాగము చూడుమని యా స్తంభము చూపించిన రాజు సంతసించి చూచితినిగాని నాకు నాకలియుఁ దప్పియు నగుచున్నది. ఎట్లతీర్చెదవ్రా నాప్రాణము నీయధీనమైనదని వేడిన నతండు రాజా! చింతింపకుము. నామంత్రశక్తిచే నాహారాదికము నిచ్చుటనే పుట్టించెదనని యంతకుమున్ను ప్రచ్ఛన్నముగా నాహార పదార్థములు మంచినీళ్ళును దెప్పించి యందొక చోట దాపించియున్న వాఁడగుట నొకపొదరింటనండీ యవి తీసికొనివచ్చి భుజింపుమని రాజమోల నుండును.

రాజు వానింజూచి యతని మంత్రశక్తికి నద్భుతమందుచు నాపదార్థములచే నాఁకలి యడంచుకొని బ్రాహ్మణోత్తమా! నీఋణంబెన్నటికిని దీర్చుకొనలేను. నారాజ్యంబంతయునిచ్చినను నరివడదు నన్నింటికిఁజేర్పము సాయంకాలమగుచున్నది రాత్రి యీయడవిలో మృగముల బాధ మెండుగానుండునని తోచుచున్నది. నీమంత్రశక్తిఁ జూపింపుమనిన నతండు రమ్ము పోదము. నామంత్రసామర్థ్యమున జీకటివడక పూర్వమే యిల్లుఁజేర్చెద నని పూర్వము మెలికలుగాఁదీసికొనివచ్చిన మార్గమునగాక నిదానముగానున్న దారిని నడచినంత ప్రాంతమందే పట్టణమున్నది సాయంకాలములోపుననే యూచుజేరిరి. రాజు తన్నుఁ జచ్చి బ్రతికినవానిగాఁ దలచి మరునాఁటిసభలో నా బ్రాహ్మణుఁడు తనప్రశ్నములకుఁ జెప్పినయుత్తరములకై సంతసించుటయేకాక నడవిలోఁ దనకుఁజేసిన మేలునుగురించి పెద్దయుండడపుస్తోత్రములు జేసెను.

పిమ్మట మంత్రీయు సభ్యులును అతఁడుపన్నిన యుక్తులకు వేతెరంగుల సంతసించి మంత్రీయాపదఁ దొలగించుటకు వచ్చినభగవంతుఁడుగాఁ దలచి జయజయస్వనులతోఁ బెక్కుస్తోత్రములుచేసిరి. రాజును మంత్రీయు, తిమ్మర్లును బుష్పములచేఁ బూజించి ఆయా్యా!

తమకీష్టమైన కోరిక యెద్దియేని యుండిన సెలవిండు దానంజేసి మా కృతజ్ఞత జూపించుకొనియెదమని యడిగిన తిమ్మర్పు వారితో నయ్యా! మీరు సంతసించుటకంటె నాకుఁ గావలసినది యేమియులేదు. మీయిరువురకుమంచివాఁడనైతి. ఇదియేపదివేలు. పోయివచ్చెదము సెలవిండు తీర్థయాత్రకరుగుచున్న వారమని వారితో సభఁగు మానముగా ననిపించుకొని యప్పరంబువెడలి క్రమంబుగఁ గోపాల పురంబుజేరిరి. అందొక శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణునియింట బసఁజేసిరి. ఆవిఁపుండును భక్తిపూర్వకముగా వారికాతిధ్యంబిచ్చి భోజనంబైన వెనుక వినయంబున నాగమనకారణంబడిగిన నతనికి తిమ్మర్పుట్లనియె.

ఆర్యా! మేము విద్వాంసులము మాకుఁ బెక్కు విద్యలలోఁ బాండిత్యముగలిగియున్నది. ఇప్పుడుకాశీకరుగుచుంటిమి. ఈవట్టణపు రాజనొద్ద నెవ్వరేని బండితులున్నచో వాదించి రాజుగారిచేఁ బారితోషికంబంది యరుగవచ్చితిమి. అనిపలికినవిని యాకుటుంబి,వక్కున నవ్వి, యీరాజనొద్ద బహుమతిఁ దీసికొనివెళ్ళు విద్వాంసుఁడు గలఁ డా! పాపము మీరెఱుఁగకవచ్చితిరి? ఈరాజుకూఁతురు చరిత్రమీరు వినలేదుకాఁబోలు. ఆచిన్నది నకలవిద్యలలో నసమానపాండిత్యము గలిగియున్నది. రూపంబునఁ ద్రిలోకకోకస్తనులుఁ దాని కీమకారు. విద్యారూపంబులఁ బరిశీలించియే దానికినుభయార్థ ప్రతిపాదకంబగు కళానిలయయని పేరుపెట్టిరి. ఇదివఱకెంతలేసి పండితులు వచ్చినను వారిని సులభంబున నోడించి జయపత్రికలనందుచున్నది. తనకుసాటి యగు విద్వాంసుఁడు లేడని పలుకుటయేగాక దేశదేశంబులకువార్రా పత్రికల బంపుచున్నది. మరియు నదియెట్టి రాజకుమారుఁడు వచ్చి పెండ్లియాడుమనియడిగినను దనకెనగాడని నిరసించుచున్నది. మీ రాతలోదరితోఁ దులగావాదము జేయుదురని నమ్మఁజాలను. ఊరక మీగౌరవమేల చెడఁగొట్టికొనియెదరు. మఱియొక రాజు నాశ్రయించ

రాదా? గౌరవింపక యిచ్చుబహుమానము గొనుటకంటె నీచముండునా? నామాటవిని రాజనగరి కరుగకుండని యుపదేశించిన నవ్వుచు నాపాఱునకు వారిట్లనిరి.

అర్యా! ఆకాంతవలన మాకు లేశమును భయములేదు. దీని తాతలవంటివారిదగ్గర జయవత్రికలను బుచ్చుకొంటిమి. మాకొక యాఁడుదిలెక్కా? అనిన నతండయ్యా! ఆకన్యను సామాన్యముగాఁ దలంచుచున్నారే, ప్రతిపండితుఁడును మొదటనీలాగుననే బింకముగా బలుకుచుఁ దుదకు నాసుదతితో వాదించి యోడి జయవత్రికనిచ్చి ఖన్నముఖుండై యరుగుచుండును. నేను జెప్పవలసినమాటఁజెప్పితిని. పిమ్మట మీయిష్టమనుటయు రాయలు ఆశ్రాహ్మాణున కిట్లనియె.

అయ్యా! ఆతొయ్యలి మిక్కిలిచక్కఁదనముగలదనియు నెవ్వరింబెండ్లియాడ లేదనియుంజెప్పితిరిగదా? పెండ్లియాడనిచో నాచక్కదనమునకు సాద్గుణ్యమేమి? దాని యభిప్రాయము పెండ్లియే యాడననియా? తగినవరుఁడుదొరక లేదనియా? దెలుపుడనిననతం డయ్యా! అఖలవిద్యా పారంగతురాలగు నయ్యంగన పెండ్లియాడక పోవుటకు జోగురాలాయేమి? తనకుఁదగినవరుఁడు దొరక లేదనియే మానివేసినది. అధముఁడగు వరునివరించుటకంటె వాల్లంటికి హైన్యమున్నదా మీరింత సాభిప్రాయముగా దానిగురించి యడుగుచుంటిరేమి? అయ్య బల విద్వాంసులైన బ్రాహ్మణులకుఁగాని దర్శనంబియ్యదు వారైనను నన్యథాబుద్ధిశృంగార విలోకనములఁజూచిరేని గ్రహించియుగ్రదండసలకుఁ బాత్రులుగాజేయును. ఆమెతో మాట్లాడనప్పుడు మిగుల నేర్పుగా మాట్లాడవలయు. మాటలచేతనే లోనియభిప్రాయము గ్రహింపఁగలదు. అనిచెప్పిన నంతసించి రాజు ఆచేడియంజూడ మిగుల వేడుకపడిన దిమ్మర్పు రాయలతో అయ్యా! యింత తొందరపడియెదవేల? ఇప్పుడు బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పినమాటలువింటిని

గద. కడు తెలివిగా నుండవలయు సుమీ? అది మిగుల జాణ, మాటల చేతనే గ్రహించును మనగుట్టుబయలైనచో మోసమురాగలదు దానితో నేను మాట్లాడునప్పుడు నీయభీష్టముదీరులాగునఁ జూచుకొనుము ఇంతియ నీకులాభమని కొన్నివిషయములు బోధించి మరువాఁడుదయంబున, బ్రాతఃకృత్యముల నిర్వర్తించుకొని రాజునగరి కరిగి ద్వారపాలకునిచే దమరాక రాజున కెఱిగించిన గోపాలుఁడును వారి నుచిత సత్కారంబుల నాదరించి సుఖానీనులైన వారితో వినయంబున నిట్లనియె.

అయ్యా, మీ దేశమేది? ఇప్పుడెప్పటికిఁ బోవుచు నిచ్చటికి వచ్చితిరి? స్వాగతంబేకద, మీరాక నాకెంతయు నంతోషము గలుగజేసినది, నేను కృతార్థుండనైతి నని పలికిన నారాజు ప్రార్థనా వాక్యంబులకు దగినట్లుత్తరము చెప్పి తిమ్మర్పు రాజా! ఇప్పుడు మేము కాళి కరుగుచున్నాము. మాగఁంబున మీయశంబాలించి దర్శనముచేసి పోవుదమని వచ్చితిమి. మేము విద్వాంసులము మీపుత్రిక పాండిత్యము గలదనియు బెక్కండ్రఁ బండితుల నోడించెననియు విని యామెంజూచి నేత్రానందము గావించుకొని యామెతో గొంతయుచ్చటించి శ్రోత్రానందము గావించుకొనుటయే మాయభీష్టము. ఇంతకన్న వేరుకోరిక లేదని పలికినవినిఁ యారాజు మేలుమేలు ఇంతకన్న పండువేది. నాకూఁతురుఁ పండితులనిన మిగుల సంతసించును. ఆలాగుననే చూడవచ్చును. మీకే విద్యలోఁ బాండిత్యము గలదో చెప్పఁడు, ఇప్పుడే చీటివ్రాసి యాబోఁటి కనిపెదననిన వారు, దమకు సకల విద్యలలోఁ బాండిత్యము కలిగియున్నదని చెప్పిరి. గోపాలవల్లభుండును వారిస్థితీయంతయు వ్రాసి యాచీటిని గూఁతున కనిపెను. దానిం జదువుకొని యుమ్మదవతి మిగుల ముదమంది తక్షణమే ప్రవేశపెట్టమని మరల చీటివ్రాసి తండ్రికనిపినది.

రాజాజ్ఞాప్రకారము సేవకులువారిని గ్రమంబునననేక కక్ష్యాంతరములు దాటించి కళానిలయ నిలయంబునకుఁ దీసికొనిపోయిరి.

అటు చెలికత్తె లాగదియందొకచో రత్నంబలివరచిరి. వారు దాని యందువనిస్తులైరి. ఆగదియందు నలుమూలలను తదీయరామణీయకము విభ్రాంతస్వాంతులై చూచుచుండిరో యనునట్లు భూమియందు బ్రసిద్ధులైన రాజులచిత్రపటంబులు దర్శనంబులగట్టి యమర్చబడియున్నవి. దేవతావిగ్రహముల లెక్కగొన నెవ్వరిశక్యము? త్రిలోకములలో రూపంబునఁ బ్రసిద్ధులైన స్త్రీలపటంబులును వేనవేలు గట్టఁ బడియున్నవి. రాజును, తిమ్మర్పును, అందొకచో నొకపటంబునవ్రాయబడిన తమ రూపంబులంజూచి యించుకేనియు భేదములేకున్నరీతి కెంతయు నద్భుతమందిరి.

మఱియు నందున్నస్త్రీలపటంబులకెల్ల నన్నెయిడుచున్న కళానిలయపటంబును జూచి తదీయవిలాసంబు విలాసంబున గ్రహించి మోహపరవశుండై నేలవ్రాలజొచ్చు నతనివెతయెఱింగి తిమ్మర్పు, అట్ట నిలఁబెట్టి వయస్యా! ఇదియేమి! ప్రతిమఁజూచినంతనే యింత వికారమందుచుంటివి. నిజముగా నాగజయూనంజూచినచో మనగుట్టు బయలుపెట్టదవని తోచుచున్నది. అట్లుచేసినఁ బ్రాణహానియగును సుమీ! యెంతతమియున్నను మనంబుననే యడంచుకొని యూరక వెట్టిచూపు చూడక యెద్దియో మిషచే దదీయరూప వైభవంబు తయుఁజూచి, నేత్రపర్వంబుగావించుకొనుము. ఇది బాగుగా జ్ఞాపకముంచుకొనుము. ఇక నీకుఁజెప్పటకు వీలుండదు. కళానిలయ వచ్చు వేళయైనదని బోధించునమయంబునఁ గళావతిచెలికత్తెయొక లెప్తకకనున్నగుమ్మమునకుభిత్తికాతుల్యముగాఁ గన్నడియున్న తెరఁదప్పించుకొనివచ్చినఁజూచి రాయలు, కళానిలయయేయనుకొనెనుగాని, తిమ్మర్పుచేసిన కనునన్నచేకాని యట్లూహించుకొనెను. అదియు వారి తెలివిని బరీక్షించుటకై కళానిలయచేఁ బంపఁబడినది కాని ధాని యాటలు తిమ్మర్పునొద్దఁ బనికీవచ్చునా? అది యాకారంబున నెక్కుడుగానున్నను దాని హస్తపాదంబుల కాశిన్యమునుఁ బరీక్షించియే

తిమ్మర్సు దాని గురుతుపట్టెను. అదియు నిటునటు నొక్కింతనేపు ఢిరిగి వారుతన్ను దాదిగాఁ దెలిసికొనిరని గ్రహించివారి బుద్ధికౌశల్య మునకు మెచ్చుకొనుచు నందొక త్రామలూగిన, జల్తారుతోను, బట్టుతోనుఁగట్టఁబడిన యొక విచిత్రపు జాలరు వారి ముందువేలఁ బడినది.

పిమ్మట నాకొమ్మయు లోనికరిగియ త్తరుణితో అమ్మా ! వారు విద్యల నెట్టివారో నాకుఁ దెలియదు లౌకికమం దసమానప్రజ్ఞల గలవారుగానున్నారు. వారు విద్యలలో నిన్ను జయింతురేమో యని భయమగుచున్నది. ఇదివరకు వచ్చిన పండితులెల్ల నన్నుఁ జూచిన నీవేయనుకొని మర్యాదగా లేవబోయి మాట్లాడుచుండిరి. వీరు నన్ను గౌరవింపక పల్కరింపమానివేసిరి. వీరితోఁ గడు తెలివిగా మాట్లాడవలయుఁ జూమియని బోధించిన సంతసించుచు నాకళావతి విద్యజనుల మ్రోలమాట్లాడఁదగిన యుంకారము వైచుకొని, యాచెలికత్తె కైదండంగొని హంసగమనంబునం జనుడెంచి మెఱపు వలె దళుక్కురని మెరయుచు నాగదిలోఁ బ్రవేశించుటయు, అది కళావతియని రాయల కెఱింగించుచు లేవఁబోవునట్లభినయించుచుండ నయ్యండజయాన హస్తసంజ్ఞచే వారించి నమస్కరించుచు నిట్లనియె.

కళానిలయ—(సంస్కృతముతో) శ్లో. యా యం భో భజధ మహీసురా సతింమే.

తిమ్మర్సు—కళ్యాణం భవతు కళాన్వితే భవత్యై.

కళా—దాతవ్యా నివసితమత్ర సాభ్యనుజ్ఞా

తిమ్మ—స్థాతవ్యం సుఖమబలె బలేనవక్తుం.

అని యిట్లు సంస్కృతముతో శ్లోక పూర్వకముగా నిచ్చిన ప్రశ్నలకు శ్లోక పూర్వకముగానే యుత్తరంబిచ్చినంత వెరగుపడుచు మరల నాంధ్రముతో—

కళా—క. వంశనమిదె గొచుఁకుధరా, బృందారకులార

తిమ్మ—సుందరీ ! కల్యాణం, బందుము

కళా—మీచెంత వసిం పడగు గతి నాజ్ఞయిండు

తిమ్మ—వసియింపుమిటఁ.

అని యిట్లు తనమాటలకు సమముగా నుత్తరము జెప్పినందులకు వెరగుపడుచుఁ దదానతిచేనాచేడియరత్న కంబళముపైఁ గూర్చుండెను.

అప్పుడు కృష్ణ దేవరాయలు తద్రాజవలావణ్యరసంబక్షులం గోలుచున్న వాఁడోయన నవ్వనితామణిం జూచుచు నితరేంద్రియ వ్యాపారముల మగచి తదాయచిత్తచిత్తుండై సంభ్రమంబున మేనెల్లంబుల కలునిండ మోహపరవశానంద మనుభవింపుచుండెను. ఆసమయంబున నానారీమణికినిఁ దిమ్మర్చునకును నీరీతి సంవాదము జరిగినది.

కళానిలయ—అయ్యా తమ దేశంబెద్ది ?

తిమ్మర్చు—అవంతి.

క—భవదీయాభిధేయవర్ణంబు లెవ్వి ?

తి—తిమ్మయ్యశాస్త్రి యని పేరువ్రాసి చూపి, యీతని పేరు కృష్ణయ్యశాస్త్రి.

క—ఆయనయు మీరును సతీర్థులా? సహాధ్యాయులా ?

తి—సహాధ్యాయులమే.

క—మీరేమేమి విద్యలం జదివితిరి?

తి—మాకు సర్వశాస్త్రములయందుఁ బాండిత్యము గలిగి యున్నది.

క—మీవిద్యాభ్యాసం బెచ్చట ?

తి—కాశిలో.

క—మీమతమో ?

తి—ఆచరణము ద్వైతము. అద్వైతము నియమము. విశిష్టాద్వైతసహావాసముఁ గలిగియున్నది గాన మాకు మూఁడు మతములు నమ్మతములే.

క—విద్య లెన్నిగా మీరు పాఠముచేసితిరి.

తి—పదునాలుగుగాను పదు నెనిమిదిగాను, అరువదినాలుగు గాను సంఖ్యాభేదముగాఁ జెప్పాచుందురుగాని క్రియాసామరస్యముచే నెట్లు చెప్పినను నొక్కటియే.

క—అన్నిటియందు మీకుఁ బరిశ్రమగలదా?

తి—కలదని చెప్పట యిది రెండవసారి.

క—మీకు మంత్రశాస్త్రమున స్వతంత్రముగలిగియున్నదా!

తి—నీవ్రాళ్లు విపరీతముగా నున్నవే.

క—ఎందువలన?

తి—నీకేయేవిద్యలలోఁ బాండిత్యముగలిగియున్నదో చెప్పాము

క—నేనును గొంచెము కొంచెముగా, నన్నివిద్యలందఱవి చూచితిని.

తి—అదియే నాకు మీమాటలంబట్టి సందియముగానున్నది.

క—సందియమేల, దేనిలోనైనను నడుగుఁడు.

తి—నర్వవిద్యలన నేమి?

క—అన్నియునని

తి—మంత్రశాస్త్రమెందులోనిది.

క—అధర్వణవేదములో నంతర్భూతము.

తి—నీవు దోషప్రకరణము చూచితివా

క—చూచితిని.

తి—పునరుక్తదోషమన నెద్ది!

క—చెప్పినది మరల హేతువులేకయే చెప్పట.

తి—ఇప్పుడు నీమాటలకు పునరుక్తదోషము వట్టినదాలేదా?

అలా చెప్పాము.

క—ఎట్లు

తి—సర్వవిద్యలు వచ్చునని రెండుసారులు చెప్పితిని. పిమ్మట నన్ను నీకు మంత్రశాస్త్రమునందు బరిచయముగలిగినదా యని యడిగితివి. అన్నివిద్యలయందు నాకుఁ బరిశ్రమము గలిగిన దనగా నిట్లెల యడగెదవు? మంత్రశాస్త్రముమాత్రము వానిలోనిదికాదా! సర్వవిద్యలు వచ్చినవారికి మంత్రశాస్త్రమందుఁ బరిచయము గలిగి యుండదా! అనవసరమయిన ప్రశ్నముచేయుట శబ్దదోషముకాదా యని చెప్పెను.

క—ఔరా! ఇదియూ నాకుఁ బట్టినతప్ప.

తి—ఇదిచాలదా! ఇంతకన్న నధికమేది ?

క—మాటలకేమి, బలాబలములు విద్యలలోఁ చూపించ వలయును.

తి—మాటలే సందర్భముగా రానివారికి విద్యలు బాగుగఁ దెలియునని నమ్మకముండునా.

క—వృథాపుమాటలతోఁ గాలక్షేపము చేయనేల! నన్ను మీరడిగెదరా! మిమ్ము నే నడుగుదునా ?

తి—ఎట్లయిననునరే.

క—మొదట నేవిద్యలోఁ బ్రశంసచేయుదము.

తి—మొదట నేవిద్యపుట్టినదో దానిలోనే.

క—మొదటపుట్టినది వేదముగదా. దానిలోఁ బ్రశంసంతము నేను ప్రశ్ననేయనా ?

తి—మాటిమాటికి నడుగవలయునా

త—(అరుణముచదివి) దీనికి నూర్యవరముగాక వరబ్రహ్మ వరముగా నర్థము చెప్పడు

తి—శివశివా! యని చెవులు మూసికొనియెను.

క—వీమి చెవులు మూసికొనుచున్నారు? నాచదువు మీకుఁ కర్ణకఠోరముగా నున్నదా.

అనుటయు తిమ్మర్పు కళానిలయ కిట్లనియె. కాంతా! దాని యర్థముమాట పైనచూచుకొందముకాని ముందు నీకు వేదముచదువ నధికార మేగ్రంథములోఁ జెప్పబడినదో చెప్పుము శ్రీముఖమునుండి వేదోచ్ఛారణము వినినవాని చెవులలో యమదూతలు సూదుల జొనుపుదురని శాస్త్రములు చెప్పుచుండలేదా. అనిన విని నప్పడఁతి యుల్లము ఝుల్లమున నేమియుంబలుక లేక తెల్లబోయి యొక్కొంతతల వాల్చి యంతరంగమున నోహో! ఇతంఁడెవ్వఁడో గూఢవేషుఁడునలె నున్నాఁడు. ఇంతకుమున్ను వచ్చినపండితులలో నొక్కండైన నన్నీ ప్రశ్నచేయలేదు. వారు ధనకాంక్షచే నట్లు బలుక లేకపోయిరి. ఇతనికి ధనమం దాశ లేనట్లు తోచుచున్నది. కపటంబున నన్ను వంచించు టకై వచ్చినవానివలెనున్నాడు. పరీక్షించెదంగాక యని గోడప్రకల్ల వేలంగట్టియున్న చిత్రవటంబులన్నియుఁ బరిశీలించి చూచి; వీరా! తెలిసినది. ఇతండు తిమ్మర్పు. నన్నుఁ దడేకదృష్టిగాఁ జూచు చున్నవాఁడు కృష్ణదేవ రాయులు. రాయలకు నాయందనురాగము గలిగియున్నట్లు ఇంతకుమున్నే వినియుంటిమి. అతండు నన్నుఁ జూచు టకై యిట్టివేషమువైచుకొని తిమ్మర్పుతోఁ గూడ వచ్చెను. ఈతండు తిమ్మర్పుకానిచో నన్నిట్లువంచనచేసి మాట్లాడగలఁడా? అయ్యయో! ఈరాజు నామానభంగముజేసెనే. ఈదాసీపుత్రుఁడు నన్నుఁ జూడ నర్హుఁడా? ఛీ. ఈసీచుని జంపించినను నాకు వోషములేదు. వీనివని పట్టించెదనని, తిమ్మర్పుతో నూట్లాడుచునే వీరు కేవలము బ్రాహ్మణులుకారు ఒకఁడు కృష్ణదేవ రాయలును, రెండవవాఁడు అతనిమృతి తిమ్మర్పును నన్నుఁ జూచు తాత్పర్యముతో వారిట్టివేషములు వైచి కొని వచ్చిరి. నామానభంగముచేసిరి. వీరి నురిదీచు నాజ్ఞయిండని

యొకచీటివ్రాసి తండ్రికనిపినఁ దానిం జదువుకొని యతం డయ్యో సాప మూరక యింటికివచ్చిన బ్రాహ్మణులంజంపుమని వ్రాయుటం టివేసి. రాయలును, మంత్రియు నిట్టి వేషముతో నిచ్చటి కేల వత్తురు? నీవు తలంచినది యసత్యము. వారు వీరగుటకుఁ దగిననిదర్శనము జూపించిన వెనుకగాని యట్టియాజ్ఞ యిచ్చునని, మరల జీటి వ్రాసి కూతునకంపెను.

దానిం జదువుకొని కళానిలయ అయ్యో! మాతండ్రి యేమి యుం దెలియనివాఁడు, యెక్కువ నిదర్శనమిచ్చినగాని యట్టిపని చేయఁడు. ఆలస్యమైనచో గ్రహించి వీరు లేచిపోదురు. కానిమ్ము. నే నొకమార్గంబున వీరి నానవాలుపట్టజేసెదనని యూహించి యతైగంతయుఁ జీటిలోవ్రాసి తండ్రికనిపెను. ఆరాజు చీటిలో నున్న ప్రకారము జరుపఁ బరిచారకుల నియమించెను.

ఆచిన్నదాని తోట్రుపాటంతయుంజూచి తిమ్మర్పు తమ్మాకోమ్మగ్రహించి యెద్దియో మోసముచేయుఁ బ్రయత్నించుచున్నట్లు తెలిసికొని యచ్చేడియతో, నూనినీ! మాకనుష్ఠానమునకు కేళయతి క్రమించుచున్నది. పోయివత్తము, సెలవిమ్ము. మరల శేవుజోడ్డుట నభజేయుదముగాక యని యడిగిన, నాతోయ్యలి యయ్యా! తొందరపడకుఁడు కొంచమైన ప్రసంగముజరుగలేదు. మీమాటకు సమాధానముచెప్పఁ నప్పువడియుంటిని, తగినయు త్తరంబిచ్చెదఁ గూర్పుండుఁడని పలికిన నతడంగనా మరలవత్తుము. బాగుగా నాలోచించి యుండుము. పిమ్మటఁజెప్పెదవుగాని యనిపలుకుచుఁ దటాలున లేచి యొడతెలుంగక మోహపరవశుండైన రాయలను హస్తంబుబట్టి లేవ నెత్తి యతనితోగూడ నతిరయంబున నడుచుచు, ముందుసంహద్వారమునఁ జేతు లడ్డముగాఁబెట్టి నిలువఁబడియున్న యొక చాకలివానిఁ జూచి తిమ్మర్పు రాజుతో నిల్లనియె.

రాజా! ద్వారమున కడ్డముగా నిలిచియున్న చాకలిహానింజూచితివా, ఆచిన్నది మనస్థితిని గ్రహించి పరీక్షించుటకై యటు నిలి

పినది. మనమిప్పుడు వానిని జేతులు తీయుమని పలికినంతలో మన అను రాజభటు లాటంకము నేయుదురు. వానిచేతులకిందనుండి దూరి యు బోరాడు. దీనికి నేనొక యుపాయముపన్ని వాని చేతులు దీయించెదఁ నంతలో నీవు దాటిపోవలయును లేనిచో మోసము వచ్చునుజమి యనిపలికి సింహద్వారముదగ్గరఁ బోయి, తిమ్మర్పు రెండుచేతులు ఫాలంబునఁ జేర్చి, యోహో, చాకలిమడేలుగారా, దం డాలు, దండాలు దండాలండోయని, పెద్దయెలుంగునం బలికెను, వాఁ డెంతటిట్టముగా బోధింపబడినవాఁడైనను బ్రాహ్మణుఁడు నమస్కరించి నంత నూరకుండలేక మరల రెండుజేతులు జోడించి, అయ్యయ్యో! మీరు గొప్పవారు. నాకుదండము పెట్టనచ్చునా, మీకేదండాలని పలుకుచుఁ జేతులె తినఁ గృష్ణదేవరాయలు దాటిపోయెను. రాజ శాసనము, జ్ఞాపకమువచ్చివాఁడు అయ్యో! మోసమయ్యెనే, నన్నుఁ జేతులుతీయవలదని చెప్పినమాట మరచి దండముపెట్టుటకై జేతులు తీసితిని. ఆసమయంబున నాతఁడు దాటిపోయెను. రెండవవానిని నూత్రము దాటనీయనని రెండుఁ జేతులడ్డముగాఁ బట్టెను.

అప్పుడు తిమ్మర్పు బ్రాహ్మణుఁడే కావున వానిని జేతులుతీయ మనకయే బాహులుసండునుండి దూరిపోయెను గోట దాటినతోడనే రాయలు మంత్రియు నంతకుబూర్వమే సిద్ధపరచియుంచిన యంచె గుట్టములెక్కి ప్రచ్ఛన్నముగా నిల్లుజేరిరి. బుద్ధిమంతుల కసాధ్యమైన ఘనులుండునా! వారణిగవెనుక బరిగినకథయంతయు నాచాకలి, రాజ నన్నునుండాచిన్న దాని కెఱింగించినవిని కళానిలయయతిశోకముతో వాకెంత మోసముచేసిరో చూచితివా? నిజముగా బ్రాహ్మణులుగా రని నేనెంతచెప్పినను వినకుంటివి తిమ్మర్పు మాయజేసి చాకలివాని చేఁ జేతులు తీయించి రాజును దాటించెను. తాను బ్రాహ్మణుఁడు.

అభిమానమువహింపక దూరిపోయెను. దొరికినవారిని వృథాగావదలి తివిగదా? దాసీపుత్తుడు, నామానభంగముజేసెను. వాని జంపించినంగాని నేను భవంపను. వారిని వెదకవట్టి తెప్పించి నామోల జంపించినం జంపింపుడు, లేనిచో ప్రాణంబులు విడుతునని, యెక్కుడు వట్టుగాఁ బలికిన కూతు నోదార్చి రాజు మిగులఁగోపముతోఁ నాక్షణము యమకింకరులవంటిభటులఁ బెక్కండ్రజేరి, ఆకపటబ్రాహ్మణుల యాకారములు వ్రాసియిచ్చి, వారుగనబడినచోట రెక్కలు విరుగఁగట్టి నాయొద్దక దీసికొనిరండని యాజ్ఞాపించి నలుదిక్కులకుఁ బంపెను. రాజభటులలోఁ గొందరు వారి నెందును గనుగొనలేక విసిగి మరలివచ్చుచుండఁ ద్రోవలోఁ గాశికగుఱుచున్న యిందరుబ్రాహ్మణులు కాలవశమున వారి కన్నలంబజిరి.

వారిసే, వారనుకొని రాజసేవకులూ పాటులకు సంకెళ్లువైచి రాజసముఖమునకుఁ దీసికొనివచ్చి గాజద్రోహులం బట్టితెచ్చితిమని విన్నవించిన రాజు వారినందఱఁ గూతుఁనొద్ద కనిపెను. బుద్ధిశాలిని యగు నమ్మగువ వారింజూచి నవ్వుచు మందులారా! వీరుఅంతఃపుర ద్రోహులుకారు! వీరు నిజముగా బ్రాహ్మణులే, నిష్కారణము వీరి నేల బట్టితిరి. తిమ్మర్సుతోఁ గూడికొనియున్న రాయలు మీకు దొరకునా! పో పొండని వారినదల్చి నిరవరాధులమని మొరపెట్టుచున్న యాపాటుల కపారసువర్ణంబిచ్చి సంతోషము గలుగఁజేసెను.

పిమ్మట మఱికొందరు రాజభటులువచ్చి అమ్మా! వారు, మీ రనుకొనినట్లు రాయలును మంత్రియేసుండీ! అంచెగుట్టములెక్కి పరుగిడుచుండ మేమడ్డము వెల్చితిమి గాని వారు విచ్చుకత్తులతో మమ్ముఁ బరాభవించిరి. వారికి వెరచి పారిపోయివచ్చితిమి, వారు సాధారణముగా, మాకు వశమగుదురా! యెద్దియో, యెక్కుడుప్రయత్నమున వారింబరిమార్చ యత్నించుమని పలికి తమ నివాసంబులకరిగిరి. పిమ్మట నక్కాంత యత్యంతసంతాపముతో అన్నన్నా! నేనొకసీత

జాతులకన్నులంబడితినికదా? ఒక యధముని కన్నులంబడి వేరొకని నెట్లు పెండ్లియాడుదును? వృధాగా నాయశావనము సౌందర్యము సంపదయు నీటిపాలయ్యెనే? అయ్యయ్యో, ఆదురాత్మున కేమి లాభము వచ్చినది అంతమాత్రముననే నేను వానిం బెండ్లియాడుదు ననుకొనెనా. తిమ్మర్పుయొక్క బుద్ధినైపుణ్య మంతయు నాయెడ వినియోగపరచెనే కానిమ్ము, ఆదురాత్మునెట్లైనను సాధించి పిమ్మటఁ బ్రాణంబులు విడుతునని నిశ్చయించి తండ్రికిఁ గొన్ని రహస్యములు బోధించి యతనిచేఁ గృష్ణ దేవ రాయల కిట్లు శుభ లేఖ వ్రాయించినది.

“రాజాధి రాజ రాజపరమేశ్వరాది బిరుదాంకిత కృష్ణ దేవ రాయ మహారాజుగారి సన్నిధికి గోపాలవల్లభుఁడు వ్రాయు శుభ లేఖార్థములు ఆధునికనృపాలురలో నధికవిఖ్యాతిగల మీకు సకలవిద్యా పరిపూర్ణయగు కళానిలయ యనుసార్థకనామముగల మదీయతనూజ నిచ్చి వివాహము కేయనిశ్చయించినారముగాన నిందువ్రాసిన శుభ ముహూర్తమునకు సకల పరివార సహితముగాఁ తరలి రాఁగోరు చున్నాను” అని వ్రాసినయాచీటి, బ్రాహ్మణుల చేతికిచ్చి యంపిన వారతిరయంబునఁ గృష్ణ దేవ రాయలనగరికిఁజని యావాచిక మా రాజునకెఱింగించిరి. సంతసముతో నతండప్పుడ వచ్చి నిలిచియున్న తిమ్మర్పున కాచీటి చూపి యిట్లనియె.

మిత్రమా! నీయుద్యమ మూరకపోవుతా! ఇదిగోచూడుము. నేనుగోరిన చిన్నది నన్నేగోరినది నాకుఁ బెండ్లి కాఁగలదు. వేగమ వివాహ సన్నాహము గావింపుమని పలికిన విని నవ్వుచు తిమ్మర్పు రాయలకిట్లనియె ఔనాను నీ పెండ్లి కేయుటకే వారీశుభ లేఖ నీకంపిరి. పాపము నీవాకపటమెరుఁగక అందలి యంశములన్నియు నిక్కవమని నమ్మి సంతసించుచుంటివి. వారియుద్యోగము వినుము, మనము అంతఃపురభంగము జేసితిమని తెలిసికొని కోపముతో

నారాచచిన్నది నిన్ను వివాహము మిషచే నచ్చటికిఁబిలిపించి చంప నిశ్చయించినది. ఆపూఁబోడి మిగులజాణ సామాన్యరాలుకాదు. కానిమ్ము దీనికే సమాధానము చెప్పలేనిచో నాబుద్ధినూత్మత యేటిది? దీనికిఁ దిరుగ సమాధానము వంపవలసియున్నదని యప్పుడే యిట్లు వ్రాసెను.

“గోపాలభూపాలుఁడంపిన శుభలేకార్థములు చదువుకొని యెంతయు సంపదించి కృష్ణదేవరాయలు వ్రాయునది యేమనగా మీకన్యకను స్వీకరించుటకు సమ్మతించడమైనది. మీశుభలేఖ ప్రకారము తరలివచ్చుటకు మాలో నాచారములేదు. మాకు మారుగా గులాచారప్రకారము కత్తినంపుచుంటిమి గనుక నైవాహికక్రియలన్నియు దానికే జరిగించవలయును” అని వ్రాసి యొక కత్తితో నా లేఖనుమున్నువచ్చిన బ్రాహ్మణచేతికిచ్చి యంపివేసిరి.

అట్టిదానిం జదువుకొని యాచిన్నది బభిరే! ఇప్పటికి దాటి పోయిరి. కానిమ్ము ముందైనను దొరకరా! యెప్పటికైనం బగ సాధించెదంగాక యని మరికొన్ని దిఁములు గడిచిన పిమ్మట తండ్రి పేరుపెట్టి మరల నొకచీటి వ్రాసినది.

“మీయాజ్ఞానుసారముగాఁ గత్తికి బెండ్లిజేసితిమి ఇది వసంత కాలముగాన, మీరువచ్చి వైకార్యములు జరిగించుకొనవలయును” అట్టిచీటిం జదువుకొని రాయలు కొంతసంతసించి యంతలో తిమ్మర్సు మాట జ్ఞాపకము తెచ్చికొని యదికవటమని తెలిసికొని తిమ్మర్సును బిలిపించి యతనిచేఁ బ్రత్యుత్తర మిట్లువ్రాయించెను. ప్రస్తుతము మాకు రాజకార్యముల తొందరగలిగియున్నది. వచ్చుటకు వీలు లేదు. తీరికజేసికొని ముందు జాబుపంపెదమని వ్రాసిన దానిం జూచి యాచిన్నది, కొంచెము చింతించి కానిమ్ము యెప్పటికైన రాకపోవునా? నాఁడుదొరకకపోవునా? యని యోషికపట్టి మరికొన్ని దినముల గడపినది. ఇట్లు రెండుసంవత్సరములు త్తరప్రత్యుత్తరముల తోడనే కాలము జరిగినదికాని యామెకోపము తగ్గినదికాదు.

మఱియొకప్పుడప్పడఁది మరల తండ్రిపేరుతో మేమెన్ని యుత్తరములు వ్రాసినను మీరువచ్చుమాట వ్రాయరు. వివాహమై రెండు సంవత్సరములైనది. మమ్మును మిమ్మునుగూడ జనులు నిందించుచున్నారు. మీకు నచ్చుటకై దీరికలేనిచో నచ్చటికి మాచిన్నదానినే యంపుచున్నాను. శుభముహూర్తమునఁ గార్యమును జరిగించుకొనుఁడు. ఈడువచ్చిన పడఁది యత్తవారింటియొద్ద నుండఁదగినదికదా? దీనికి మీయభిప్రాయము వ్రాయుఁడు. అని యుత్తరమువ్రాసి యంపిన దానింజూచి తిమ్మర్పు అమ్మానిని దీర్ఘకోధమునకు నాశ్చర్యపడుచు, మీరు వ్రాసిన విషయములకు సమ్మతించితిమి. ఇచ్చటనే యన్ని కార్యములు జరిపించుకొనియెదము. శీఘ్రముగా నయ్యబల నిందుఁబంపుడని ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యంపెను.

దానిం జడువుకొని యవ్వనిత, తండ్రికావృత్తాంతమెఱిగించి యతఁడెన్నివిధములచే, బోధించినను వినక, కొంతసైన్యమును, దాసదాసీజనంబును వెంటబెట్టుకొని నిక్కముగా నత్తవారింటికిరుగు మెఱుఁగుఁబోఁడియింటి బయలుదేరి కతివయప్రమాణంబుల కృష్ణ దేవరాయల నగరంబున కరిగెను. ఇంతలో తిమ్మర్పు బాల్యస్నేహితుండును విచిత్రవస్తునిర్మాణదక్షుండునగు చిత్రకారునిం బిలిపించి యతనితో రాయలవంటి విగ్రహ మొకటి రచింపుమని యారీతి యంతయు బోధించివ, నాచిత్రకారుండధిక ప్రయత్నముతో నట్టి విగ్రహ మొకటిచేసి యొకగదిలో ఘంచముమీఁదఁ బరుండబెట్టెను. దానిఁజూచినవారు. యథార్థముగాఁ గృష్ణ దేవరాయలే నిద్దర పోవుచున్నవాడని యనుకొనకమానరు. మరియు నాగదిలో నొకమూల నేలసారంగముండునట్లెర్పరిచెను. అందున్నవారెవ్వరికినిఁ గనంబడరు అందులోనివారికి పైవారు గనంబడుచుండురు. ఆకృత్యము తిమ్మర్పును రాయలును ముచ్చియునుగాక యితరులెవ్వరును నెఱుంగను. అగది యద్భుతమైన యలంకారములచే నిండింపఁబడినది.

అట్లు తమగ్రామమునకు వచ్చిన కళానిలయకుఁ దగు విడదలు నియమించి సకలోపచారములు జరుగునట్లేర్పరిచెను. కళానిలయ వచ్చిన తరువాత ముహూర్తము నెపంబున రెండుమాసములు జాగు జేసిరి. మరియు నొకనాఁడు గర్భాధానమునకు ముహూర్తము నిశ్చయించినట్లు ఆచిన్నదానికిఁ దెలియఁజేయుచు మాకు, వధూవరులు ఊటపై గూర్చుండి యాశీర్వచనములు పుచ్చుకొనుట యాచారము తేదనియు నూరక గదిలోనికిఁ బోవుటయే సంప్రదాయమనియు నాఁడు సాయంకాలమునకే నియమింపఁబడిన గదిలోనికి రావలయుననియుం దెలియఁజేసిరి.

అట్టిహూర్తవిని యక్కలికియుఁ దానేర్పరచుకొనిన కవట కృత్యమున కావిధం బనుకూలముగానే యున్నదని మిగుల సంతసించెను. అంతట సాయంకాలమున రాజభటులు పల్లకీ గొనిపోయి కళానిలయనిలయంబునకరిగి ముహూర్తసమయమునకు నయ్యండ జయానను గళ్యాణగేహప్రాంతమునకు దీసికొనివచ్చిరి.

అందు నమ్మకమైన దాదులు కొంచెముగానుండిరి, వారా కళానిలయకు మంగళకృత్యములు నివ్వర్తించి దేవీ ! నీవతియింతకు మున్ను గదిలోని కరిగి నీరాకను వేచియున్నాడు, నీవును ద్వారగా నరిగి యతని యభీష్టము నెరవేర్చుమని పలికి యుచితసల్లాపములతో నాపల్లవపాణినిలోనికిఁ ద్రోసిరి.

అగ్గజయాన సిగ్గునంబలె కొంతదనుక శృంగారచేష్టల నభినయించుచు నెట్టకేలకు బలాత్కారముగా లోపలకుఁ బోయి తలుపు మూలను నిలువంబడెను. ఆ రాజును తిమ్మర్పును అంతకుఁ బూర్వమే యాగదిలోనున్న నేలసారంగములోఁ బ్రవేశించి యాచిన్నది చేయు కృత్యములం జూచుచుండిరి. దివ్యాలంకారమండితంబగు నాగదిలో గాజుదీపములచే బట్టఫగలుగా నుండెను.

అకాంతయుఁ గొంతదనుకఁ దలుపు దెన నిలువంబడి యెంతకుఁ దన్నుఁ గాంతుఁడు బిలువనికి నంకోచమందుచు నతనికి నిద్దరపట్టినది గానూహించి నంతోపించుచు నామంచముదాపునకరిగి యందున్న విగ్రహము మొగమునైఁ జూట్కులు నెరయజేసి కన్నులుమూసి యుండుట తిలకించి గాఢముగా నిద్రించుచున్న వాడనియేయాహించి యిప్పటికి దనకోరిక భగవంతుడుఁ దీర్చినవాఁడుగదా! యని నంతసించుచు నలుదెసలు బరికించి తనరవికలో మడతలు బెట్టి యిమ్మిచ్చిన కత్తియొకటిదీసి చేతితో నాపుచేసి పిమ్మట నాకత్తి రుఫి పించుచు హుమ్మని యావిగ్రహముపై జందెముపెట్టుగా నొకప్రేలు వేసినది.

అప్పుడా విగ్రహము కడుపులో బోసియుంచిన వనంతము, చిమ్మనగ్రోవిని జిమ్మనట్లువచ్చి యచ్చెలుచ కనులంబడిన నక్కత్తిం బారవైచి చేతులతోఁగన్నులు నులుముకొనఁచుండెను. ఇంతలో తిమ్మర్సును రాయలును గోతిలోనుండి పైకివచ్చిరి. ముందుతిమ్మర్సు నేలఁబడియున్న కత్తినందుకొనెను. రాయలు కళానిలయచేతులు బట్టుకొని మిత్రిఁడా! ఆకటారి నిటుతెమ్ము యిద్దోహురాలిం బరిమార్చినది యుగ్రముగాబలికి యతసి చేతనున్న కత్తినందుకొని యోసి ఘాతుకురాలా! చూడు మిదిగో నన్నుఁ బరిమార్చవలయునని తెచ్చినకత్తి నీపాణంబులే గ్రోలుచున్నది. నీయిష్టదైవంబును బ్రార్థించుకొమ్మని పలికి కత్తిపైకెత్తినతోడనే యాచేడియ యొడలు గడగడవడఁక దేవా! నేనిప్పుడు నీయాధీననైతిని, యెందుఁబో గలను. నాచేయు విన్నపంబాలించి పిమ్మట వధింపుము. ఇప్పుడు నీయొడ నేనుజేసిన క్రూర్యముంబట్టి యుడుగక వధించిన బాపంబు లేదు. కాని స్త్రీపురుష తారతమ్యంబునంచేసి కొంత పరిశీలించవగు. ఒక్కొక్క కారణంబునంబుటిన కోపంబు ఒక్కొక్కవని కోడ వతీరును. ఆయెత్తినకత్తి వాల్చినంగాని నాకు వాక్కు రాకున్నది.

కంతగత ప్రాణనైన నామొరవినుట నీకేపాటిలోపంబని ప్రాణభయ యారయై యేడ్చుచునున్న యూచిన్నదాని యేడుపువిని సహజ కృపాశుండగు నారాజు డెందంబున భూడమిన కనికరంబు వైకి దోపనీయక చాలుచాలు నీనీతివాక్యముల కేమిలే? లోకములో స్త్రీలే దుర్మార్గమతులు. వారిలోఁ నీవంటివారు మరియును దురితా త్యలట్టివారియెడఁ గనికరముచేయుట లోకంబున కపకారము సేతగా భావింతురు. ఒక వేళనిప్పుడు చెప్ప నీతివాక్యములు వినినిచ్చు విడిచి నచో నీబుద్ధి చక్కబడనా? పాములకుఁ బాలుపోయుట విషవృద్ధికే గదా? నిన్ను విడువను అయినను నీవుచెప్పనది యెద్దియో చెప్పము అంతదనుక వేరేమియును. కష్టవాల్చక యిట్లీయుంచెదనని పలికిన నక్కలికి యులుకుచు దయారస మతనిహది మొలకలొప్పు పలుకుల నిట్లనియె.

ఆర్యపుత్రా! శరణాగతరక్షకత్వమే ప్రాణానముగా నెంచు నీయట్టి పుణ్యాత్ములు పెరవారి గుణగుణ తారతమ్యము గణింతురా; స్త్రీలు వధ్యులుకారని మీరెఱుంగనిదా? ఇప్పుడు నే నేమి యన్నను అసత్యముగానే తోచును. కోపము సేమక స్వపక్ష పర పక్షములు విడిచి యొండు వినుఁడు. ఏదోషము నెఱుంగక పండిత గోష్టితో నంతిపురమిలోనున్న నన్నుఁ గపటముగావచ్చి చూచి నావ్రతభంగముచేసిన మొదటితప్ప నాయదియో మీయదియో మాధ్యస్థులైవిచారింపుఁడు ఎంతయూఁడువారైనను శూరతగల రాచ వంగడంబునం బుట్టినవారికి బిమ్మటఁ దత్ప్రీతికారము సేయదలంచుట యెక్కుడు తప్పగాదని బుద్ధిమంతులకుఁ దోచకమానదు. అయినను నధికవిద్యాగుణరూప సంపన్నుండగు భూపాలుఁడువచ్చి వరింపవలదని త్రోయుటయూఁదప్పనిన నేనయొప్పుకొనియెదను. ఇదియె నాకోపంబునకు బల్లియెనది. మీయెడ మున్నెంత కార్యముగలిగి యుండెనో యిప్పుడంతప్రీతి జనించుచున్నది. నావిద్యారూపంబులు

వృధా సేయకుండు. మీయెడ నెన్నఁడును నెట్టిదోహమును దలపెట్టను. యధార్థముగా మిమ్ముఁబెండ్లియాడి మీకు దోహముజేసి కాపురమునకు నీళ్ళుబోసికొన నేనంతబేలనా! యొకవేళ నింతకు మున్నెట్లుచేసితివని యనెదరేమో! మిమ్ముఁ బరిమార్చినలెనని యట్లంటినిగాని మనస్ఫూర్తిగా వరింపలేదు. నామాటనమ్ముఁడు. దైవసాక్షిగామిమ్మే పతిగాఁజేసికొనియనుకూలవర్తనముల మెలఁగుచు హృదయానందమాపాదించెదమున్ను నాయెడఁ బొడమిన మోహంబివ్వడు తలంచుకొనుండు. యెదిరి మనంబెట్లున్నదో గ్రహించు సామర్థ్యముగల తిమ్మర్సునకు నామాటలంగల సత్యాసత్యంబులు దేలపడవా? బాగుగా నిదానింపుడని యత్యాతురముగాఁ బౌర్ణిం చుచున్న యవ్యఘాటినూటలు నిక్కములేయనినమ్మి తిమ్మర్సు రాజునకుబోధించి యామెంబంపుట మానిపించి యామెకు మఱియుం గొన్ని బుద్ధులుగరపిభార్యాభర్తలగుటకు వారిరువుర నొడంబర పించెను.

పిమ్మటఁ దిమ్మర్సును కళానిలయ తండ్రియగు గోపాలవల్లభు నకుఁ వార్తనంకి యొక శుభముహూర్తమున నధికవైభవ మొప్పుఁ గళానిలయకును గృష్ణ దేవ రాయలకును వివాహమహోత్సవము జరి గించి యతని యభీష్టము తీర్చెను. అధికబుద్ధిమంతుఁడగు తిమ్మర్సును మంత్రిగాఁగల రాయలు కోరిన కోరిక దీర్చుకొనుట యేమి యాశ్చర్యము.

తర్వాతఁ జత్రకారుండు తానధిక ప్రయత్నముతో నంద ముగాఁ జేసిన విగ్రహంబట్లు విచ్చిన్నంబగుటకు జింతించి రాయలు నొడ్డకరిగి, దేవా! నేనీప్రతిమ నప్రతిమ సామర్థ్యంబునంజేసితి దాని వృధాపారవైచిన నామనంబునకుఁ గట్టముగానుండును. దానియుద రము మరల బాగుజేసితి నది నీయాకారమేగాన సప్తసంతానముల వలె భూమియందుఁ జిరకాలముండునట్లేర్పాటు చేయుఁడని వేడు

కొనిన నతనిమాటలు విశ్వసించి రాయలును తిమ్మర్జును మిగుల సంతోషముతో భూరిశీలానిర్మితంబగు నాలయంబునం బర్యంకమునం బండుకొనియున్నట్లు అవిగ్రహమును స్థాపించి దానికి నిత్యోత్సవములు జరుగుటకుఁ బెక్క అగ్రహారములిచ్చి పరిచారకుల నియమించి నిత్యకళ్యాణములు వెలయఁ జేయించెను.

నాటంగోలె నేటి తుదదాక దానికా యుత్సవములు జరుగుచున్నవి. అదియుట్లుజరిగి డిరి కాలమగుటచే నిప్పుడు దాని దేవతావిగ్రహమని భావింపుచుండిరి, గోపాలా! నీవు చూచిన విగ్రహావృత్తాంతమిది. ఈరహస్య మెవ్వరును నెఱుగరు. మద్దురు ప్రసాదలబ్ధంబగు రత్నప్రభావంబునంజేసి నాకుఁ దేట్లున్నది చిత్రకారకుని రచనాచమత్కృతీచే నది యిప్పటికిని జెక్కుచెదరక క్రొత్తదానివలెనున్నది. దానంజేసియే దానికన్నులు మూయబడియున్నవి. కథయైనది. లే లెమ్మ బ్రాద్దెక్కినది. మరల నడువవలెనని చెప్పినవిని యాగొల్లవాఁడుల్లంబున నెంతేని సంతసించుచు నతనికి నమస్కరించెను. తరువాత వానితోఁగూడ నాస్వాములవారు క్రమంబునఁ బ్రణవాక్షరజపము జేయుచు దొమ్మిదవమజలీ జేరిరి.

తొమ్మిదవమజలీ.

సింహదమనునికథ.

అందు గోపాలుండాకులకై పోలమున కరిగి యొకచో మేదో మాంసచర్మశూన్యంబై మిక్కిలి పెద్దదియగు పుణ్ణెనొకదానింబూచి దాని వృత్తాంతము జెప్పమని యడిగిన మణిసిద్ధండా రత్నప్రభావంబునఁ దెలిసికొని యక్కఱనిట్లు చెప్పవొండంగెను.

కళింగదేశాలంకారంబగు విజయపురంబున శత్రుంజయుండను రాజుగఁడు. అతండు పెద్దకాలంబు రాజ్యంబుజేసియు సంతానము

గలుగమిఁ బరితపించుచు సంతానకాంక్షంజేసి క్రమంబున రూప
 యశావన కళావిశాలలైన చేడియల నేడ్వరం బెండ్లియాడెను. వారి
 యందును సంతతిఁబాడమిసదికాదు. అప్పుడు చింతించి యమ్మహీ
 కాంతుం డొకనాఁడు విజ్ఞానసిద్ధుండనుయోగి నాశ్రయించిన నతం
 డును దదీయభక్తివిశ్వాసములకు మెచ్చి దివ్యప్రభావుండగు తనూ
 భవుం డొకడుద్భవించునని మామిడివండ్లొకండ్లిచ్చి యది నీకిప్పురా
 లగుభార్య కిమ్మని చెప్పియంపిన నారాజు సంతోషముతో నింటికి
 వచ్చి యేడ్వరుభార్యలయందును సమానప్రీతికలవాడగుట నొక
 దాని విడిచి యొకదాని కియ్యనేరక యందరకు సమముగాఁ బంచి
 యిచ్చిన నాఫలంబు దీని యా సుందరులందఱు గర్భవతులైరి.

అంత రాజొక్కనాఁడు పెక్కండు) మృగయులు సేవింప
 వేట్లకై యడవికఱిగి యందందు వెదకి వెదకి పెక్కుమృగంబులం
 బంపి యొక్కవరాహంబు తనవేటుఁబడియు మడియక పారిపోయిన
 వెంట నొంటిగానరిగి తరిమిన నదియుఁ బెద్దదూరం బతనింగొనిపోయి
 యం దదృశ్యంబగుటయు నతండు వెఱఁగొందుచు దత్ప్రదేశ మం
 తకుమున్న తానెఱుగనిదగుట వేగంబున సేనాముఖంబుజేరవలయు
 నని తలఁచి యతిరయంబున నరుగుచుండ నొకదండఁ గన్నులవండు
 వుగ నుద్యానవనం బొండుగనఁబడినది. మున్నెన్నఁడును కనివిని
 యెఱుగని యవ్వని సొబగునకు వెఱఁగొందుచు నతం డివ్వన మెవ్వ
 రిదియో! దీని రామణీయక మరయ నమరనిర్మితంబని తోచుచున్న
 ది. ఇందమానుషంబులగు వింతలుండక మానవు. చూచిపోయెదం
 గాక. అని యల్లనల్లన నయ్యువవనాంతరమున విహరింపుచుఁదదీయ
 విశేషమరయుచు నడుచుచుండ నొకపొదరింటిదండ నవ్వనంబునకు
 మండనాయమానం బగు వనదేవతయో నాగనొప్పారు నొక
 యొప్పులకుప్ప గనంబడినది.

అప్పుడమితేఁ దాళ్ళర్పమందుచు, నిలువంబడి యాపోఁ
యాలు సోయగంబంతయు నయనంబుల గోలుచున్నవాఁడో యన
నిరీక్షించుచుఁ బాపురే! ఇట్టిపాటలగంధిని వసుంధర నెందునుజూడ
లేదు. ఇల్లోట వేల్పులదని నేటికిఁ దేటమైనది. ఇది దేవతాకాంత
లలోఁ బ్రసిద్ధివడసిన యూర్వశి కావచ్చును. యూర్వశియైనచో
నేత్రంబులు మూతవకునా? కాదు. భూలోకములోని వనితామ
ణియే. దీని వృత్తాంతమడిగి తెలిసికొనియెదంగాక యని యమ్ముద్దు
గుమ్మ డగ్గరకరిగి యోజవ్వనీ! నీవెన్నతవు? ఇవ్వనంబున నొంటిగా
నుండ నేమిటికి? నీయభిధేయమెద్ది? నిన్నుఁ గన్నదల్లిదండు? లెవ్వరు?
నిన్నుఁ బతిగాఁ బడసిన ధన్యునిపేరెద్దియో యెఱింగించి శ్రోత్రా
నందము గావింపుము. అని యడిగిన సతనిమాటలు విని సహించని
దానివలెఁ గన్నులు మూసికొని యవ్వెలది తలవాల్చి మాటాడ
కున్న నారాజు వెండియు నిట్లనియె.

వధూటీ! నూటాడవేమి? నన్నుఁజూచి సిగ్గుపడుచుంటివా?
నన్నున్యునిగా భావించక నీవృత్తాంత మెఱింగింపుమని తరిమి తరిమి
యడిగిన నక్కపటపు టక్కులాడి యొక్కింతతలయెత్తి నాతోనీకేమి
పనియున్నది? నీవచ్చినతోవం బోవగాదా? యేకాంతముగానున్న
కాంతలఁ బురుషులు పలుకరింపవచ్చునా! చాలుచాలు మగవారి
చెయువులు నేనెఱుగనివికావు. మొదట మృదువైన పలుకులచే
మదవతుల మతులుఁగరిగించి పిమ్మటఁ జిక్కులుపెట్టెదరు. నన్నూ
రక పలుకరింపకు నీతోవంబట్టిపొమ్మని నిగసించి పలికిన నక్కలికి
మాటలచే ననురాగ మంకురింప సతఁడు మెల్లన నిట్లనియె.

వాలంటీ! అట్లంటివేమి? మగవారిగుణంబు లేమి పరిశీలించి
తివి? నన్నుఁ బురుషసామాన్యునిగా దలంపకుము. నీకథ తెలుపుము
పిమ్మట నాయభిప్రాయ మెఱింగించెద ననుటయు నప్పాటలగంధి

అహా! రాజుల మాటలు మరియు నమ్మడగినవే. అడవియం దేశాం తముగానున్న శకుంతలను మోసముచేసి క్రీడించి పిమ్మట నిశుములు పెట్టిన దుష్కర్మతునికథ నీ వెఱుగవు కాబోలు. మొదట నతండును నింతకన్న నెక్కుడు మాటలాడలేదా? మరుమాటాడక నీదారిని నీవు పొమ్మని పలికిన నమ్మగువ పలుకులు రాజుహృదయమునకు లంకలై తగులుకొనిన మించిన తమకముతోఁ గ్రమ్మర నిట్లనియె. నారీమణి! సారెకు నన్నిట్లు వట్టిమాటల నలయించనేల. నీపలుకుల చేతనే నీవు బెడ్లికానియట్లు తోచుచున్నది. బాలా! విను నన్ను నీవు స్వీకరించినచో నర్వకృతములయందు నీ చెప్పినట్లు నడుచువాడ పక్కల, నారాజ్యంబే నీయధీనంబు జేయుదు. నీ తెరం గరింగింపు మనిన, నల్లన నవ్వుచు నక్కురంగనయన యిట్లనియె.

రాజా! అట్లైన నాకథవిచుము నేను అవంతీశ్వరుని కూతు రను.నాపేరు సూర్యప్రభ.నాకుజన్మనము పొడసూపినంత మాత్రాడి వివాహమునేయ ప్రయత్నించెనుగాని మగవారి ద్రోహకృత్యము లెఱింగిన నాకు వివాహమునందే యిష్టముగలుగమి వలదని మాతం డీత్రోఁ జెప్పితిని. అతండును నాకుఁ బెక్కు తెరంగుల బోధించెను. నాయనుమతి లేని యప్పుడేమి చేయగలఁడు? అట్లు నేను కన్యాత్వ వ్రతంబు బూనియున్న యప్పుడొకనాఁడు సిద్ధవతుండచు యోగివచ్చెను. అమ్మహానుభావునకు శుశ్రూషచేయ నాతండ్రి నన్ను నియ మించెను. నేనును ఆయనయందు భయభక్తి విశ్వాసములు గలిగి శుశ్రూషఁ జేసితిని. దానికతండు మెచ్చి వెళ్ళబోవునపుడు నన్ను చిలిచి నీకెద్దియేని యిట్లుమైనవరం బడుగుమనిన నేనేమియుఁ గోరక మనోహరోద్ధానవనమునం దేశాంతముగా విహరింపవేడితిని.

అత్తదోధనుండు సంకల్పనూత్రంబునం బ్రభవించిన యాయు చ్చానవనంబు నాయధీనంబుజేసి యెక్కడికేని జనియె. నేనును మా

తండ్రియనుమతి వడసి నాటినుండియు నిందుఁ గ్రీషించుచుంటిని. ఇంతకుమున్ను నిన్నుగాక యిందువచ్చిన వారినిగానను. నిన్ను జూచిననాటఁగోలె నాడెందమునఁ గామకీర్తనాభిరతిజనించినది. కాని పూర్వులచర్యలఁ దలంచుకొనినంత స్వాంతమువిరాగమందుచున్నది. యధార్థముగా నీవు నేచెప్పినట్లు చేసెదవేని నీవెంటవచ్చెదను. నిదానముగా విచారించి మరలఁజెప్పము. ఇంతకుమున్ను నీకుఁగలిగియున్న భార్యలవలన నీకుఁ జిక్కులు రాఁగలవని యమ్మగువపలికిన వచనంబులు విని యింతయేని సంకోచింపక యతం డిట్లనియె.

అబలా! నీవువచ్చినంజాలును, పదివేలమంది నీకు నాటియగు దురా! నీవు చెప్పినట్లు చేయుటయేమి యాశ్చర్యము? నాతోరమ్ము. నామాటల సత్యాసత్యములు నీకే విశదములగునని పలుకుచుండ నావగలాడి సంతసించుదానివలె నభినయించుచుఁ గొంచెములేది, యతనికంతంబు బిగియ యమపాశంబులఁబోని హస్తంబులఁ దగిలించి గాఢాలింగనముజేసికొనుటయు నుల్లంబు గరంగి యక్కురంగనయ నను స్వీకరించి కొంతతడవు తులలేనివేడుకతోఁ గైదండయొనంగి మెల్లమెల్లన నడపించుచుఁ గ్రమంబున సేనాముఖంబును కలసికొని యామెతోడం గూడ రథంబెక్కి చతురంగబలంబులు గొలువఁ బురంబున కరిగెను.

అది యొక బ్రహ్మరాక్షసి. ఆరాజును మోసముజేయఁదలఁచి యట్టి రూపముపూనియున్నది. పాపనూభూపాలుం డాకపట మెఱుంగక నిజముగా రాజనందనయేయనుకొని కాళరాత్రివలె దానిఁబురంబునకుఁ దీసికొనివచ్చి యందొక సుందరమందిరము దానికి నివసింప నిచ్చి తగినయవచారములుచేయ బెక్కండ్ర) దానదానీజనంబుల నియమించెను. మరియు నిత్యము దానికి భుజింప నన్నబియ్యము మందికూరలు శర్కరఘృతఫలాదికమగు నాహారపదార్థములఁబంపు చుండునుగానియవి యారక్కసికేమిలెక్క, దాన నాకలిదీరక రాత్తు

లందారాకాసి రహస్యముగా నిల్లువెడలి రాజుగారి యేనులలో నొకదానిని భక్షించి తెల్లవారునంత మంలవచ్చి యంతఃపుర లో నెప్పటియట్ల నివసించుచుండును. అరీతిః బ్రతిదినంబును నర్థరాత్రి బుసం బయలుదేరి యేనుగులను గుఱ్ఱములను లొట్టియలను భక్షింపుచుండ గారణము తెలియక కావలివారలొకనాఁడు రాజునొద్ద కరిగి యిట్లనిరి.

దేవా! పదిదినంబులనుండి యొకబ్రహ్మరాక్షసి మనయూరి మీఁదబడి తోటలోని యేనుగులను గుఱ్ఱములను లొట్టియలను దినుచున్నది. నిత్యము అర్ధరాత్రంబున వచ్చుచుండును. ఆచర్యము రహస్యముగానుండి నిన్నఁగనిపెట్టితిమి. రక్తమును ఘాంసమునుమాత్రము బీల్చి యెముకలు మిగుల్చును. దేవరచారు దానికెద్దియేని ప్రతిక్రియ జేయనిచోఁ గొలఁదికాలములోనే మన యేనుగులు గుఱ్ఱములు లొట్టియలు నాశనమగును. అని యెఱింగించిన నదరివడి యతం డేమేమి? బ్రహ్మరాక్షసి వచ్చినదా? దానిఁబొగగొట్టుట దుర్లుటమే యని పలుకుచు వారివెంటఁబోయి యాయాస్థానములోనున్న జంతు శల్యంబులఁ బరీక్షించి వగచుచుఁ దక్షణమే రాత్రులయందు గస్తు దిరుగుటకై పెక్కండ్రోహుల నియమించెను. వారి కాపుదల యేమియు నారక్కసి ఘోరకృత్యమున కాటంకము చేయనోవ దయ్యెను. ఇట్లంతప్రయత్నముచేయుచున్నను రాత్రులఁబరుగుచున్న జీవహింస తగ్గినదికాదు. అంగులకుఁ జింతించుచు నొకనాఁడురాత్రి తనయింట వాల్లంటిగానున్న యారాత్రించరితో నిట్లనియె.

ముదితా! పదిదినములనుండి రాత్రులందు మాయూరి కొక బ్రహ్మరాక్షసివచ్చి యేనుఁగు మొదలగుజంతువులం దినుచున్నది. ఎన్నికాపులుంచినను లెక్కనేయుటలేకు ఉపాయమేమియుఁ దోచ కున్నది తుదకుఁ బ్రబలమగుఁడఁ దన మొదలుచ్చి నేమోయని భయమగుచున్నది. నీవును బుద్ధిమంతురాలవు నీకేమైన నుపాయము

తోచినఁ జెప్పమని యడిగిన నదినవ్వుచు మీ కేమియుఁ దెలియదు. కాఁబోలు వేరే యొక్కడనుండియో బ్రహ్మరాక్షసివచ్చుచుండుటలేదు. బ్రహ్మరాక్షసులు మనయింటనేయున్నవి మీకు గోవతుల రానిచో నిక్కము వక్కాణించెదననుటయు రాజు తొందరపడుచుఁ బక్కటా! అట్టిదుర్మార్గులు నాయింటనేయుండిరా! వారిం బేర్కొనుము. ఎవ్వరైన నుగ్రదండనలకుఁ బాత్రులచేసెదనని యడిగిన నది నాథా! మాటలతోఁ బ్రయోజనమేమి? రేవు సూర్యోదయమునకు రమ్మ నీకుఁబట్టియిచ్చెదనని చెప్పిన నొప్పుకొని యతండు నిజనివాసమునకుం బోయెను.

ఆరక్కసి రాత్రిపూర్వమువలె బయలుదేరి తోటలోనున్న పట్టణపుటేనుఁగను పట్టిచంపి మాంసఖండములందినక రాజభార్యలవంటశాలలోఁబెట్టి యెప్పటియట్లు యంతఃపురమునకుం బోయెను. అంత మధుఁనాఁడు రాజుదానియొద్దకుఁబోయి వాల్లంటి! మనయింటనున్నరక్కసులెవ్వరో చూపింపుమనియడిగిన నదినవ్వుచు దేవా! మఱియెవ్వరును కాదు దేవర వారిభార్యలే! వారే రాత్రులు బయలుదేరి యిట్లుచేయుచున్నవారు దృష్టాంతము కావలసినచో వారివంటశాలలఁ బరీక్షించుకొనుఁడు రాత్రిచచ్చిన మృగముల మాంసఖండము లుండకమానవనిపలికిన రాజు తెల్లబోయి యేమేమీ! నాభార్యలే యట్టిపనిచేయువారు, చూచినంగాని నమ్మనని యప్పుడే వారియిండ్ల కరిగెను.

వారివారి వంటశాలల భటులచేఁ బరీక్షించి యందు రాత్రిచచ్చిన భద్రగజముయొక్క మాంసఖండము లుండుటఁజూచి మితిలేనికోపముతో మరల సారక్కసియింటి కరిగి తరుణి! నీవు చెప్పినదియధార్థమే నేను దెలిసికొనలేక పెక్కుచింతలఁబోయితిని. ఈరమాన్యము నీవెల్లగ్రహించితివి? కటకటా! భార్యలని యెక్కుడుపేముడిగాఁ జూచినందుల కెంతఘోరకృత్యములు చేయుచుండిరో చూచితివా! నామాన్యపురాజస్త్రి లనుకొంటినిగాని రక్కసులని యెఱుంగనైతిని. వారి కేమిశిక్షవిధింపవలయునో నీవే చెప్పమని యడిగిన నదినంతసించుచు నిల్చనియె.

నాధా! స్త్రీలచర్యలు స్త్రీలకేగాని యెఱుకపడవు వారికృత్యములు నాకుఁ దెలియక మీకుఁ దెలియునా? ఈరహస్యము నాకు మొదటినుండియుఁ దెలిసియేయున్నదిగాని నాకునేనై చెప్పిన యుక్తముగాదని యూరకుఁగిటిని. నన్నడిగితిరిగాన యిప్పుడు చెప్పితిని. వానికి దగినశిక్ష చెప్పెద వినుండు. వారు గర్భములుధరించి యున్న వారుగావున జంపుట యుక్తముగాదు. మహారణ్యములోఁ గనుగుడ్డులు పెరిగి విడిచివేయవలయును. ఇట్టికృత్యములుచేసినవారి కిదియే దండనయని చెప్పెను.

అతండు సమ్మతించి యప్పుడే భటులంబిలిపించి గర్భవతులని కొంచెమేని సందియమందక దయారహితుఁడై భార్యల నడవిలో విడిచి కన్నులు బెరకిరండని యాజ్ఞాపించిన రాజకింకరులును తదాజ్ఞానుసారముగా నామగువలతో నేమియుంజెప్పక యెద్దియోమిషచే మహారణ్యమునకుఁ గొనిపోయి యందు వారి కన్నులంబెరకి పెద్ద యెలుంగున నేడ్చుచున్న వారిని విడిచి యానవాలుగా నాకన్నుం దెచ్చి యారక్కసికిచ్చిరి. పిమ్మట రాజభార్యలు అందుమితిలేనిశోకంబున గుండుచుండ నందులోఁ బెద్దదానికిఁ బ్రసవవేదన యావిర్భవించినది. వెంటనే పుత్రుండుదయించెను. అశ్చాసుకు జనించిన కొంచెముసేపులోనే తల్లుల యంధత్వంబు గనిపెట్టి దావుననున్న మృగములాశిశువుం జంపి భక్షించినవి.

ఆసుందరులందరు తమముండు శిశువుంగానక యుల్లంబులు వగుల బలుదెరంగుల నేడువఁజొచ్చిరి. వారియరణ్యవోదనం బాలించి యోచార్చువారెవ్వరు? ఆమరునాఁడే రెండవదిగూడ మగశిశువుం గనెనుకాని యుప్పసికూననుగూడ మునుపటి మృగములే తినినవి. క్రమంబున దినము వరునవ న నార్లును రాజభార్యలు పిల్లలంగని మృగములవాలుచేసిరి. కటకటా! పుత్రశోకంబున నడలునప్పడఁతుల కంకనాదంబులు నయ్యడవియంతయుఁ బ్రతిధ్వనులిచ్చినవి. ఏడవ

దానికేగూడఁ బ్రసవవేదన యంకురించిన-శోడనే వారిలో బుద్ధి మంతురాలగు మూడవది తక్కినవారి కిట్లుచెయె.

అక్కలారా! మనమిక్కడ నూరక యేడ్చుచున్న నోదార్చువారెవ్వరు? మనపురాకృతదుష్కృతఫలం బిట్లుఫలించినది. మన యూర్వురకుఁబాడమిన బాలుర నడవిపాలు సేసితిమిగదా! ఇప్పుడు యేడవదానికేగూడ నొప్పులు పుట్టుచున్నవి. దాని పిల్లనుగూడ నేదియో యీడ్చుకొనిపోవును. కావున నాకొక్క యుపాయము తోచుచున్నది. వినుఁడు మన యొక్కచిన్నవానినేని బ్రతికించుకొనక పోయితిమేని మనలను రక్షించువారెవ్వరు? ఇప్పుడు మనమూర్వురము దీనిచుట్టు జేతులు లంకలువైచుకొని కాచియుండము. ప్రసవమైన తోడనే యాబిడ్డ నెత్తుకొనినచో మృగ బాధయుండదు.

పిమ్మట వానిని గ్రమంబుగాఁ బెంచవచ్చును. దైవానుగ్రహమున వాఁడు పెద్దవాఁడైనచో మనకు నన్నమైనఁ దెచ్చిపెట్టును. కావున నట్లుచేయ సిద్ధముగనుండుఁడని చెప్పెను. ఆమాటకాబోలుఁ లెల్లరు సంతసించిరి. ఇతలో నాకాంతకుఁ బ్రసవవేదన యెక్కువయైనది. అప్పుడప్పడఁతులందరు దానిచుట్టును నిలిచి చేతులు లంకవైచుకొని కాచుచుండ నక్కలికి చక్కని మగశిశువుం గనినది. శోడనే యూచేడియలలోనొకతె యా బాలునిండడివి తీసుకొని మృగములజారి తప్పించెను. కడు జాగరూకతతో నాసుందరులందరు నా పిల్లవానిం గావాడుచు నొకరువిడిచి యొకరు యెత్తుకొని పాలిచ్చుచు గోకవిష్టడనఁ గ్రొందదంపక రొమ్ములంబెట్టుకొని పెంచుచు.డిరి.

అధికరూప విశాలుండగు నాబాలుండు నేడ్చురు తల్లులపాలుం ద్రావి క్షణక్షణపౌర్ణమానుండగుచు నై దేంద్లకే పదియేండ్లప్రాయముగలవానివలెనుండెను. దిక్కులేనివారికి దైవమేదిక్కనురీతి న్నాగుడివారి కాహారాదికవిషయమై యాయడవిలోనున్న తపసులు ఫలాది

కము నహాయము చేయుచుఁ దమయాశ్రమములో నుంచుకొని కాపాడుచుండిరి. అయిదాఱు సంవత్సరముల ప్రియమప్పుడే యా బాలుండడవిలోనికిరిగి ఫలములు మొదలగునవి తల్లులకుఁ దెచ్చి యిచ్చుచుండును.

సహజ పరాక్రమశాలియగు నబ్బాయిం డొకనాఁడు అడవిలో దిరుగుచుండఁ భయంకరమగు నొకసింహము గనంబడెను. తోడనే యాయర్భకుండు నిర్భయముగా నాయుధములేక యద్దానివయింబడి సాధారణ సాధనముతోడనే దానిం గడతేర్చెను. అవిశేషమందిలి తపసులుచూచి యతని బలపరాక్రమములకు మెచ్చుకొని సింహ దమనుండని యతనిఁ బిలువఁజొచ్చిరి. వానికేబదియేఁడులు వచ్చిన తోడనే కొండవాండ్రయొద్ద విల్లును అమ్ములను సంపాదించి సులభముగనే శరభశార్దూలాది మృగంబులంజంపుచు బహువిధమాం సంబులఁ దెచ్చి భయభక్తివినయ విశ్వాసంబులు తేటవడఁ దల్లుల కిచ్చుచు వారు సంతోషించి యాశీర్వదింప నంగీకరించుచు వారి దుఃఖ మొకరితమరుపు పుట్టించెను. మఱియు నయ్యడవిలోఁ బ్రసిద్ధులై యున్న కిరాతుల రప్పించి వారిచేఁ బనులుచేయించుచు వారి శిల్లనాయకుండై రాత్రులయందుఁ దల్లులచే లోక వ్యవహారంబు లన్నియుఁ దెలిసికొనుచు నరణ్యరాజ్యము నేయుచుండెను. ఇట్లుండ సింహదమనుఁడొక్కనాఁడు తల్లులతో నిట్లనియె.

అమ్మలారా! మీరీయరణ్యంబున ననాధలై యుంటిరేమి? మీరు గుడ్డివారగుటకుఁ గారణం బేమైనగలదా! మీరు చెప్పుచున్న లోకవ్యవహార సిద్ధంబులగు కథలనువినుచుండఁ బురుషులకు స్త్రీలును స్త్రీలకుఁ బురుషులు నుండవలసిన యగత్యము గానంబడుచున్నది. మిమ్ము నెవ్వరేని బురుషులు బెండ్లియాడిరా, లేదా? మీ వృత్తాంతము చెప్పఁదగిన దేని జెప్పఁడని వేడిన నతని మాటలకు సంతసించి యాచేడియలిట్లనిరి.

వు తా! మావృత్తాంత మేమని వక్కాణింతుము. ఏదింతయు నెఱుగకున్న నీకుఁగూడ విచారము గూర్చినవార మగుదుము. నీవు పుట్టినది మొదలు సంతసించుచుంటిమి. అంతకుమున్ను మేము దుఃఖించిన ఘోషంబు కొండగుహలనుండి యిప్పటికిని వెడలు చున్నది. మమ్మింతకుఁ బూర్వమిట్లడుగువారెవ్వరును లేకపోయిరి. నేటికి మాపూర్వపుణ్యంబున నీవు బయలుదేరి మామాత్రము తెరంగరయచుంటవి. అని యతని గారవించుచు దాముశత్రుంజయ మహారాజును బెండియాడినది మొదలు సింహదనునుండు బొడమువరకు నడుమ బరిగిన వృత్తాంతమంతముంజెప్పి యయ్యా యింతకును నామానవతియే మూలమని కన్నీరు విడువజొచ్చిరి.

అప్పు డబ్బాలునకు వచ్చిన శోకమును రోషమును యింతింత యని చెప్పటకు నలవికాదు. తన్నుఁదాన యువశమించుకొని కటకటా! మాతండ్రి యెంతకూ)రాత్ముఁడు! మిమ్ము నెట్టియిడుములఁ జెప్పెను పితృవధ మహాపాతకంబని నందియమందు చుంటినిగాని యిప్పుడే యతని లోకాంతరగతునిఁజేయకపోవుదునా! ఇంతకు మన పూరాకృతకర్మమిట్లున్నది. యొకరిందిట్టనేల కానిండు? ఇంతటితో నీయావదలు తొలఁగినఁజాలు మనమీయడవిలో నుండనేమిటికి? ఎద్దియేని పట్టణమునకుఁ బోయిసుఖంపరాదేయని యప్పుడే కిరాతులఁ జెక్కండ్రొరప్పించి వారిచే గట్టఁబడిన బొంగునవారీలలోఁ దల్లుల నెక్కించి యాబోయెలచేతనే మోయించుకొనిపోయి క్రమంబున ననేకపురంబుల గడచి చివరకుఁ దండ్రిగారి పట్టణమే చేరెను.

అపురంబేలురాజు తనతండ్రియని యెఱింగియుఁ దనకు తాను పోయి తనకథ జెప్పనేలయని రాజునొద్దకరుగక సామాన్య గృహస్థు నింటికరిగి యుదియే బాడిగకుఁదీసికొని యందుఁదల్లులునుతాను సుచితవ్యాపారములచే గొన్ని దినములు గాలక్షేపము చేసెను.

అట్లుండ నొక్కనాడియ్యూగియంగడికి యొకగుట్టను పద్దకత్తియు నమ్మకమునకు వచ్చెను. అశ్వముఖంబున గట్టబడియున్న పట్టణున నిట్లు వ్రాయబడియున్నది.

“ఈగుట్టము గత్తితోగూడ పదివేలరూపాయలు. అకత్తిని చేత సులభముగా నెత్తినవారుగాని యీవారువము నెక్కలేరు ఇది భూమిమీఁదవలె నాకాశముమీఁదను వేగముగా నడువగలదు. అన మర్దులు దీనింగొనినచో బరాభవమును బొందుదురు.” అట్టి శాసనముతో నున్న యాయశ్వవర్తమానమును విని రాజుగారు దానిఁ గొనఁదలంచి దాని యొద్దకువచ్చి తన సమస్థానములోనున్న యోధులందఱిచేత నాకత్తినెత్తింపనిరూపించెను. అట్టివని యొక్కఁడును చేయలేకపోయిరి.

అంతకు పూర్వమే తానాకత్తిని కదువలేకపోయెను. అరాజు సిగ్గుపడి వచ్చిన దారింబట్టి యూరకయింటికిరిగెను. ఆతురగవృత్తాంతమంతయు విని సింహదమనుండు అంగడికిరిగి దానిం గొనదలచినవారు తొలుతనాకత్తినెత్తి చూడవలయుంగానఁ జాలకనగా నావాలుకేలనమర్చి యాత్రెడిపై కెగిరి యచ్చటివారెల్లఁ జూచుచుండక్షణమాత్రములో బహుదూరము పోయివచ్చి నిలిచెను. అప్పుడచలనున్న వారాతని బలపరాక్రమములు శ్లాఘించుచు రాజునకుం దెలియుజేసిరి.

ఆనృపతి యద్భుతము జెందుచు, అట్టివీరుండెవ్వఁడు. వాఁడు నాకోలువున నుండినచో గోరిన వేతనమిత్తుచుకద. పోయి చూచోదంగాక యని కడువేగముగా నతిసయ్యోధకరిగెను. సింహదమనుని రూపంబు జూచినంత రాజుమిగుల వెరగుపకుచు నౌరాఁ యీకుమారుండు సుకుమారుండు. ఇతని పరాక్రమమేగాక సౌందర్యముగూడ నశన్యసామాన్యమైయున్నది. ఇట్టివాఁడు నాయొద్ది వేతనంబునకు నిలుచునా? వీఁడు నిజముగా దలచినచో నారాజ్యమేకాదు భూలోకంబంతయుఁ దనవశము జేసికొని పాలింపగలఁడు. అయినం

బ్రాహ్మిణి చూచెదంగాకయని యతనితో వినయముగా అయ్యా! యీగుఱ్ఱమును నవారుచేసినవారు తమరేనా? మీదేశమేమి? మిమ్ముగ గన్న తల్లిదండ్రులెవ్వరు? వారెట్టిపుణ్యము చేసిరోగదా? యెవ్వరేని మీకుఁడగిన వేతనమిచ్చినచో నుండురా? అని యడిగిన సింహద మనుం డారాజు తనతండ్రియని యెఱింగియు నింకను తన్నెఱింగింప రాదని యతనితోఁ గులదేశనామంబులు మఱుఁగుపెట్టి చెప్పి యీ గుఱ్ఱమును నాకుఁ గొనియిచ్చి నెలకు నూఱుమాడలు జీతమిచ్చినచో మీయొద్ద నుండెదనని యుత్తరము చెప్పెను.

అప్పుడా రాజు మిగుల సంతసించుచు నతఁడు కోరినట్టాప్పు కొని యావెలకా ఘోటకమునుఁగత్తితోఁ గూడ గొనియిచ్చి తన నభకుఁడీసి గొనిపోయెను అది మొదలు సింహదమనునకు రాజనభకు రాకపోకలు గలిగియుండెను. అనిచ్చుకత్తి జేతంబూని యాగుఱ్ఱ మెక్కి, వీధివెంబడి నరుగు నప్పుడు సింహదమనుని జూడ నెంతవని కైన భయము పుట్టక మానదు.

గోపాలా! భూపాలుని వంచనజేసి రాజభార్యల నడవికి దోయించి రాతుల ఘోరకృత్యములు చేయుచున్న యారక్కసి కొన్ని దినములు మాత్రము రాజునకు నమ్మకము బుట్టుటకై జీవ హింస నేయుట మాని తరువాత మరల రాతులయందు బయలుదేరి పూర్వమువలెనే గణాశ్వహింస నేయదొడంగినది. రాజు పెక్కు గతుల చింతించి యెన్నియో ప్రతీకారము లాచరించెను. ఏమియుఁ బనికి వచ్చినవికావు.

సింహదమనుఁడు తనకొలువునఁ జేరినవెంటనే యారాజొక్క నాఁడతనితో నాహింసవిషయమై ముచ్చటించి దానిబాధతోలంగింపు మని బ్రాహ్మిణిచెను. అప్పుడు సింహదమనుఁడుమందహాసముచేసిచంద్ర హాసము జరిపించుచు రాజా! వెరవకుము. యీరాత్రియేనారాత్రించరి

బాధయుడిగించెద. సుఖముగా నిద్రబొమ్మని ధైర్యముఁ బలికి యతిని యనుజ్ఞవడసి యింటికరిగి పెందలకడ భుజించి జెప్పలాగును గాఢకోకయు బిగించి చంద్రహాసము చేతనమర్చి, యాగుట్టమెక్కి రాత్రుల వీధులయందు గస్తుదిరుగఁ జొచ్చెను.

ఆరాక్షసియుఁ బూర్వమువలెనే యర్ధరాత్ర్రింబున గృహంబు వెడలి యాయేనుఁగులుండు తోటకరిగెను అందుభయంకర వేషము తోగుట్టమెక్కి కత్తిజలిపించుచుఁ దరుగుచున్న సింహదమనునిఁ జూచి యతని బలపరాక్రమము లంతకుమున్నే వినియున్నది కావున భయపడి చేరలేక యూరకమరలి నిజనివాసమున కరిగినది. మరునాఁడుదయంబున రాజు రాత్రి జంతుహంస జరగమికి నాశ్చర్యపడుచుఁ సింహదమనుని వేతెరంగులఁ గొనినూడి కొన్నిదినములు రాత్రుల నారీతినే గస్తు దిరుగుటకు మిక్కిలి వేడుకొనెను

అతండ ప్పార్థివుని పార్థన మంగీకరించిరాత్రి ప్రతిదినమును గాచుచుండెను ఆరక్కసియు ననుదినము ఇల్లువెడలి యాయేనుఁగుల భక్షింపఁ బ్రయత్నించెనుగాని యతని రక్షణలో నున్నవానిని జేరలేక చింతతో నూరక నింటి కరుగుచుండును.

అట్లు కొన్నిదినములైన వెనుక యారక్కసి యాహారములేక సుక్కి యొక్క నాడిట్లు తలంచెను. అయ్యో నాపాణమున కీవీరుఁ డెక్కడనుండి వచ్చెనోకదా! నాకు వీనింజేర భయమగుచున్నది. వీడు రాత్రుల నొక్కనాఁడుగాని యేమరక తోటలో నేనుఁగుల గాపాడుచున్నాడు. ఎన్నిదినంబు లిట్లు తిండిలేక బ్రతుక గలను. వీడు ఈ యూరువిడిచి పోవునుపాయం బెద్దియేని బన్నినవో నాకు నాహారము దొరకును. లేనివో బ్రతుకు లేదని నిశ్చయించి యొక యుపాయమూహించి నాటి రాత్రిఁ దలగట్టుకొని వరుండి యేడ్చుచుండెను.

అదియంతయుఁజూచి దానిదాదులు పరుగునబోయి రాజు గారితో నావృత్తాంతము జెప్పిరి. యతివేగముగా దానియంతః

పురమునకరిగి యందు డెందముపగుల నేడ్చుచున్న యాచిన్నదాసిం జూచి రాజు దీనస్వరముతో మోహనాంగీ ! నీవిత శోకింపనేటికి ? నీకెవరేని యవమానము నేసిరేమో నుడువుము ? వారికిప్పుడు తగిన దండన విధింతుననుటయు నది యతనికిట్లనియె.

నాథా ! నాదాఃఖికారణము మీతో నేమని చెప్పుదును. నాకు భ్రమర వేణియను చెల్లెలుగలను. దాని నాపంచ్రపాణములలో నొక దానిగాఁ దెలిసికొమ్ము. ఆచెక్కెరబొమ్మ యిప్పుడు రోగపీడి తయై బాధపడుచున్నట్లు స్వప్నమువచ్చినది నాకలయెన్నడును వట్టిది కాదు. నాకేమియు దోచకున్నది. పోయిచూతమన్నను సమీప మున లేదు. ద్వీపాంతరమందున్నది. అచ్చటికిఁబోయి దానిక్షేమ మరసి వచ్చువారిచ్చట నెవ్వరుగలరు ? ఏమిచేయుదును ? ఇందు లకే చింతించు చుంటిననిన నతఁడిట్లనియె.

తరుణీ ! కలగన్నందులకే చింతింపవలయునా? స్వప్న మెన్నఁ జేని యదార్థమగునా? అయినను, మనయొద్దనున్న వీరుని సంపినచో నెంతదూరమైనను దేవతాతురగముమీఁద బోయి శీఘ్రముగారాఁ గలఁడు. మీచెల్లెలు క్షేమమరయ నతని సంపెదను. నీవు చింతింప కుము అని యోదార్చినవిని, యదినంతసించుచు నాథా ! యతని నేగముగాఁ బంపవలయును. నానితో నేనుగొన్ని చూటలు చెప్ప వలసియున్నవి. నాయొద్దకనువు మనిన నతండందులకు సమ్మతించి యప్పుడే సింహదమనునకు వార్తనంపి యాప్రయాణ మెఱింగించెను.

ఆబల్లీకుం డందుల కియ్యకొని నయ్యన నయ్యతివయున్న యంతఃపురమున కరిగి అదిబ్రహ్మరాక్షసియని యెఱుగక నాపత్ని మాతయే యనుకొని యామెతో అమ్మా, నేను సింహదమనుండ నీవుసొమ్మన్నచోటునకఁ బోవనిష్ఠముగ నుంటి. ఆతావెద్దియో యెఱింగింపుమనిన సంతసించి యాన కంచరి యిట్లనియె.

మహావీరా ! నీవరాక్రమ మిదివరకే వినియుంటిని నీవెగాక మరియొకఁడచ్చటి కరుగనోవఁడు. వినుము, ఇచ్చటనుండి దక్షిణ దిక్కుగాఁబోయిన మళయాళ దేశము మీఁద లవణసముద్రము గనంబడు. అసముద్రంబు నూఱుయోజనములు దాటి నంతనొకలంక బాడ మావును. అందుఁగనబడిన రాజమార్గంబునంబడి బోవఁబోవ నూఱు యోజనంబులపైన చూఁడుపర్వతంబులు జూడనగును. వానిలో నడిమిదాని శిఖర మెక్కిన విశాలంబగు పాపాణమొకటి పొడకట్టు. ఆరాతిమీఁద నగ్ని వేల్చి నాయిచ్చినపొడి యగ్నిలో వైచినంత వారాయి పగిలి దారియిచ్చును. ఆవారింబోయిన మాచెల్లెలు నివసించు మందిరము గనంబడును. దానింజూచి యాయుత్తరంబిచ్చి దానియొద్దనుండి మరల నుత్తరము తీసికొనిగమ్ము, పొమ్మని సెల విచ్చిన నావీరుఁడా యువతియిచ్చిన చూర్ణంబును నుత్తరమునునగదు కొని నమస్కరించి యటనుండి వెడలి తనయింటికి వచ్చును.

తల్లులకు నమస్కరించి నేనిప్పుడు రాజువంపున ద్వీపాంతరమున కరుగుచుంటిని. నేనువచ్చువరకు భద్రముగ నుండుఁడు. మీకు పచారములు చేయఁదగినపరిచారికుల నియమించితిని. నాకుఁ బోవ సెలవియ్యుండని వేడిన వారు సమ్మతింపక కొంతసేపు చిక్కులబెట్టిరి. కాని యెట్టకేల నితిని యనునయనాక్యంబులచే నొప్పుకొనిరి. అంత నాసింహాదమనుండు, జటివేషముబూని చంద్రహాసము చేతఁబట్టు కొని యాదేవతా తురంగ మెక్కి జనుపరమేశ్వరా యని సుభ మూహూర్తంబున నిల్లువెడలి దక్షిణాభిముఖుఁడై యాకాశమార్గంబున నరుగుచుండ నాయంకాలమున కొకపుగము గనంబడినది.

మణిమంజరికథ.

అన్నగరము మీఁదగు నరుగునప్పుడు నన్నగరాధిశ్వరుని కూతుఁడు మణిమంజరి యనునది నఖులతో సాధోపరిభాగమున జల్లగాలి నేవింపుచుఁగొలుపుండి యాకాశమార్గంబున నరుగుచున్న యారాజకుమారునింగని తదీయరూపవిభ్రమ విలాసంబులు మనంబున కల్లాసంబు గలుగఁజేయఁ దనయొద్దకురమ్మని చేయి వీచినది. సింహదమచుఁడా సంజ్ఞనుగ్రహించి యామేడకు దాపుగా నరుగుచుంట నల్లన నందు దిగెను.

అప్పుడదిదరిపడి యాచేషియ చెలికల్లెతోఁగూడ తటాలున లేచి నుండరుఁడా? నీవుకంటుఁడనా? జయంతుఁడనా? వసంతుఁడనా? వీరిలో నొక్కరుఁడవు కానివో నిట్టిసోయగముుడునా? ఆకాశగమనమున నీవు మనుష్యుఁడవు కానియిట్లు తెలియబడుచున్నది. నీవృత్తాంత మెఱింగించి నన్నుఁగృతార్థురాలిం గావింపుమని యడిగిన నతండు దాని కిట్లనియె.

అబలా! నాపేరు సింహదమనుండు, నేను నీవన్నవారిలో నొక్కరుఁడను గాను. నేకొక రాజకుమారుడ, తండ్రివంపున ద్వీపాతరమున కరుగుచుంటిని నాకు మిగుల దాహమగుచున్నది తియ్యని చానకంబు ద్రావనిత్తువేని త్రావిపోయెద ననుటయు నచ్చతుర నప్పుడు నిట్లనియె.

రావుతా! ఇచ్చట సులభముగాఁ బానకము దొరకదు. అదియన్నతావు చెప్పెదవిను. శ్రీకూర్మముమీఁదగునరిగిన మకరాకరంబుజూడనగును. దానిందాటినఁగదలీసనంబుబాడకట్టును. దానిందాటిన కాంచీస్థానము, దానిపైననొకహదమున్నది, దానివల్లమునుండిదాపుననున్న వైడిమెట్లవెంబడిపై కెక్కినచో రెండుబంగారుకొండలు

గనంబడు, వానిమీదఁ గొంచెమునేవు విశ్రమించి పైకిఁజనకంఠి చూచునీడు జూడనగును. దానిఁదాటినఁ జంద్రాలోకం బాలోలోత్సవము జేయును. అందువెదకినచో నమృతంపుబావియున్నది. నీకు నమఃకాత గలిగియున్నచో నాబావిలో నమృతంబుద్రావి డప్పి దీర్చుకొనుము. అని పలికిన విని యయ్యతివ చతురంబులగు వచనంబులకు మెచ్చుకొనుచు నాసుందరుండు మందహాసము సేసి యిట్లనియె.

చేడియా! నీవు చెప్పినబావి పెక్కు. చిక్కులు పసినంగాని లభింపదు. అచ్చటికి మేము స్వతంత్రముగాఁ బోవచ్చునా? అందుల కంకిలి లేదంటివేనిఁ బోయి జాగ్రత్తను అని పలుకుటయు నజ్ఞాణ యించుక సిగ్గుతో మఱియు నతనికీట్లనియె

రాజహంసమా! అదిమానసంబంటిన వారికిఁగాని యంట రాదు నీవట్టివాడవైనచో ద్రావుమనియె. ఇట్లాండోరులు సంభాషించుకొనుచుండ వారిశుభిప్రాయములు దెలిసికొని చెంతనున్న చెలికత్తెయలు ఎద్దియో మిషపన్ని మాటున కరిగిరి.

అప్పు డప్పురుషవుంగవుండు ప్రాంతమందున్న హంస తూలికాతల్పంబుజేరి ముదితా! ఇదిగో యమృతంబు గోలుచుంటిని యెంతద్రావినను డప్పి దీరకున్నది. దీనిరుచి యేమనిచెప్పుదునని పలుకుచు నధరరసం బానియాని కేళీరతుండైనంత నక్కాంత గంతంబున నద్భుతకూజితంబు వెలయ నతనిచేతులు బెనంగి పట్టుకొనినది. వారట్లు తబ్బిబ్బగుచుఁ బెక్కుతెరంగుల మన్మథక్రీడలఁ దేలుచు ననేకవిశేషములఁ దమపాటవంబు తేటపడ నానందించిరి.

అయ్యవనరంబున సింహదమనుండు సొమ్మసిల్లి నిద్రాయత్తుం డయ్యె. మణిమంజరియు నతనికి నిద్రాభంగము గలుగునని కదలక పాదంబు లొత్తుచుండెను. అప్పుడు ఆయలజడిలో నతని (యంగీజేబు) నుండి యొక యుల్లరము జారిపడినది. అది యేమియోయని యామణి

మంజరి యందివుచ్చుకొని పై విలాసముచూచి యాలిపి పై కాచభాష లోనుండుటంజూచి యాభాష తానుబదివినదగుట నావత్రిక విప్పి చూచిన నిట్లున్నది.

అనేక జీవహింసా నిరతాత్మ్యురాలగు మాచెల్లెలు లంబోదరిని మీయక్క కంకాళి యనేకాశీర్వచనములు. నేనిక్కడ శత్రుం జయుండను రాజునువంచనజేసి, యతనిభార్యల నడవికి దోసి కన్నులంబెడికి వారి గుడ్డల నీయొద్దకిదివరకే పంపితినిగదా ఇంత వఱకును బరిగినకథ నీవెఱిగినదే మరియు నే నేమాటంకమునులేక రాత్రుల నిప్పమువచ్చినట్లు లేనుఁగులు మొదలగు జంతువులఁజంపి తీసుచుంటిని. గుడ్డిరాజు ఆసంగతియేమియు గుఱుతెనుగక యా హింసనుగుఱించి నన్నే యుపాయమడుగుచుండ నేను వానిని మోసము చేయుచుంటిని.

నాలుగు నెలలక్రిందట నీవీరుఁ డీయూరుచేరి యారాజునొద్ద నుద్యోగమునకుఁ గుదిరెను. వీఁడు రాత్రుల నదృతమైన గుఱముపై నెక్కి గస్తుదిరుగుచు నాజంతువులఁ గాపాడుచున్నాడు. వీని బరిభవించుటకు నాకు సామర్థ్యములేదు. వీఁడు సాధారణుఁడుగాడు సురాసురులైన వీని జయింపజాలరు, వీనికి మనభాషరాదు. ఈ యుత్తరమిచ్చి నీయొద్ద కనిపితిని. వీనిం బరిహార్చి నాకుఁ దెలియఁ తేయుము. నీయుత్తరమున కెనుగుచూచుచున్నదాన.

కంకాళివాయిలు.

అనియున్న యుత్తరము బదువుకొని మణిమంజరి గుండెమీఁదఁ జేయిపైచుకొని అయ్యో! యాయుత్తరములో నేమివ్రాసినదియు వెఱుంగక యీసుందరుఁడు రాక్షసియొద్ద కరుగుచున్నవాఁడు. పాప మీతని కీభాష రానియట్లు స్పష్టమైనది. వీఁడు నాయొద్దకు రానిచో నిష్కారణము చచ్చునుగదా! దైవమే వీని కీయుపకారము చేసెను. కానితన్నుని యాయుత్తరముదాచి పుఱియు నిట్లువ్రాసెదనని యాలో చించి నాచెల్లెను దీవించి కంకాళివాయినునది యేమంటే. ఇదివఱకు

నేను నీయొద్దకందిన కంటిగుడ్డులము త్తరము మూలముగ నన్ని సంగతులు బోధవడినవికదా!

ఇప్పుడు నాకత్యంత ప్రాణమిత్యుడును పుత్రీతుల్యుడగు రాజపుత్రుని నీయొద్దకనిపితిని. నీనికి మనముంటున్న వింతలన్నియుఁ జూపించి మనగుటంతయు నెరుగఁజెప్పము. వీఁడు నిత్యమునాకుఁ జాలనహాయము చేయుచున్నాడు. వీని సంతసించువటుల విందులు చేసి యంపవలయును. వీని నీక్షేమమరయుటకే నీయొద్దకనిపితిని. విశేషములు లేవు కంకాలివ్రాలు అని యాజాణ దానిలిపి పోలికగానే వ్రాసినది.

అట్లువ్రాసి యాయుత్తరము మునుపటి సంచిలోనే యమర్పి తెలియనట్లు అంటించి మరల సతని జేబులో వైచినది.

మునుపటి యుత్తరము తనయొద్దనే దాచి యుంచెను. ఇంతలో సతనికి మెలకువవచ్చినది. "మును సులిమికొనుచు లేచి యతండామెతో తరుణీ! నేనుబండుకొని చాలసేపై నది. లేపకపోతి వేమి? పోవలసిన యగత్యమున్నదని నీతోఁజెప్పలేదా, బాగు బాగు పలికిన యాకలికి నవ్వుచునిట్లనియె. నాథా! యీవేళనే యరుగ వలయునా! లేపు పోవచ్చును మీకార్యము తొందరయెట్టిదో నేను గూడ వినియెడఁ గొంచెము దెలుపుఁడనవుఁడు సింహదమనుం డిట్లనియె.

పేయనీ! నాకథయంతయుం జెప్పటకుఁ బెద్దతడవు వట్టును. క్రమృత వచ్చినతరువాత సంతయుంజెప్పెద. నేను ద్వీపాంతరమున కరుగుచుంటిని. నాకు నేడుగురు తల్లులున్నారు. వారు నవతిత్తి మూలముగా నడవిలోఁ గన్నులుపోయి నిడుమలుబడుచున్నారు. మాతండ్రివంపుననేనరుగుచుంటిని. నాకిచ్చట నిలువరావని సంక్షేపముఁగా దనకథ చెప్పి యప్పడఁటికి నాననాలుగా సుంగర మొకటి యిచ్చి యెట్టకేలకు నామెచే ననిపించుకొని మరల నాగుట్టుమెక్కి దక్షిణాభిముఖుండై యరిగెను. అట్లుచని చని, క్రమంబున నాకంకాలి

చెప్పిన యానవాలుచొప్పున లవణసముద్రంబుదాటి శీఘ్రకాలము లోనే యావర్వత శిఖరముచేరెను. అందున్న తాయి గురుతువట్టి దానిపై నిలువఁబడి యగ్నివేల్చి చూర్ణము పొగవైచినతోడనే యారాయి పగిలి దారియిచ్చినది. ఆద్వారముగుండ లోనికరిగిన విచిత్రభవన మొకటి కన్నులఁబడినది. అందనేక చిత్రవస్తువులలంక రింపఁ బడియున్నవి మరియు ననేకమహారాజుల తలపుఱ్ఱెల మాల యొకటి గోడవక్కను వేలఁగట్టబడి యున్నది. కంకాళి యారీతినే పెక్కండ్రారాజుల మోసముజేసి నలుబదిసంవత్సరములు కాగానే యతనిం జంపి యాపుఱ్ఱె నామాలికలోఁ జేర్చుచుండును.

ఆతఁడు ఇంటిలోఁ బ్రవేశించినతోడనే మనుష్యవాననగొట్టు టచేఁ బసికట్టి యారక్కసిమేలకని బ్రహ్మాండకరండంబు వగుల నార్చుచు నతని మ్రింగరా నప్పీరుండు జషీయక కత్తిర్చుపించుచు ముందుగ చేతనున్న యుత్తరమందిచ్చినంత బుచ్చుకొని యారక్కసి యదివిప్పి చదువుకొని తటాలున నతనిం గొంగలిచుకొని యిట్లుయె.

వట్టి! నీవెవ్వరవ్రా తెలియక నిన్నుఁజంపఁ గమకిందిలిని. నిన్ను మాయక్క పెంచుకొని యెన్నిదినములైనది. నీవు మా యక్కకుఁ జాల యుపకారములు జేసినట్లు వ్రాసినది నీవాయుత్త రము నాకందియ్యనిచోఁ జంపుదునుసుమీ, క్షమింపవేడెదను. ఈమాట నాయక్కకుఁ దెలియ పఱచకుము. నాయందుఁ గోపము జేయును. నీవు తనకు బెంపుడు పుత్రికఁడవనియుఁ మిగుల నహోయము చేయుచున్నావనియును, చాలమర్యాద చేయుమనియు, వ్రాసినది. ఇటురమ్మ, యిందున్న వింతలన్నియుం జూపించెదఁజూడుము. మన యింటిలోనున్న వింతలేలోకముననులేవు అనేక మహారాజులంజంపి తెచ్చిన పుఱ్ఱెలమాలిక. ఇదేచూడుము ఇప్పుడు మీయమ్మ మాయలోఁబడిన శత్రుంజయుని తలయు నిండులోనే చేసును అచ్చట మాయక్క సుఖముగానున్నదియా! ఆమధ్య నెవ్వఁడో సింహదమ

నండను వీరుని యవరోధము కొంచెము తనకుఁ గలిగినని వ్రాసినది. వానినంగతి యేమైనదో యెఱుంగుదువా; మీయమ్మగుట్టు తెలిసి కొనలేక రాజు భార్యయే యని నమ్మియుండెనుగద. అని యనేక వ్రాకారముల గుట్టువదలి మాట్లాడుచున్న దానిమాటల చేతనే యభార్యమంతయు సింహదమనునకుఁ బోధపడినది.

అతండు దానిమాటల కనుకూలముగా నుత్తరము చెప్పచు నంతరంగంబున నిట్లు వితర్కించెను. అన్నన్నా! నాతండ్రి యెంత మూఁగుడో కంకాళియను పేరుగల రాక్షసిని సుందరియనుకొని యంతఃపురంబునఁ జెట్టుకొనియె. అదియేకాఁబోలును మాయజేసి నాతల్లులగుడ్లు పీకించి యడవికిఁ ద్రోయించినది రాత్రుల బయలు దేరి యేనుఁగులఁ దినుచున్నదియు నదియే. ఈమాట నాకప్పుడే తెలిసినచో నాకత్తి బలిఁగా జేయకపోవుమనూ, నాబాధ కాగలే కయే యుత్తరమిచ్చి దీనియొద్దకలపినది. ఉత్తరములో నన్ను జంప మనే వ్రాసియుండునుగాని, మణిమంజరిచూచి యీయువకారముచేసి నది. బొనాను, జ్ఞాపకమువచ్చినది, నిద్దరపరాకునఁ బరామర్శింప లేకపోతిని గాని యవ్వదెద్దియో యుత్తరము జదివినట్లు వ్రాసినట్లు కొంచము కొంచము జ్ఞాపకము వచ్చుచున్నది.

అహా! అచిన్నది చేసినమేలునకుఁ బరిమాణమున్నదా? దీని గుట్టంతయుఁ దెలిసికొని దీనిం బరిమార్చి వేగబోయి మణిమంజరిని గాఢాలింగనము జేసికొని దానిఋణంబు తీర్చుకొనియెడ నని పెక్కు తెరంగుల దలపోయుచు దానివెంటఁ దిరుగుచు నాయెంటనున్న వింతలన్నియుఁ జూచుచు నిట్లనియె.

అమ్మా! నిన్ను మాయమ్మ చాలచాల నడుగమని చెప్పినది. దానికేమియు లోపములేదు, రాజు దానికి బోబడియే యుండెను సింహదమనుంకను వాడు ఆనకును రెండుదినములు గస్తుదిగను గాని వాడు వానిదేశమునకుఁ బోయెను. ఇప్పుడు వానిబాధ యేమి

యును లేదు. నానొ సీచాతాళగృహము తెరగు దరుచు చెప్పుచుండ నేను వేడుకపడినంత యిచ్చటికొపినది. మనయిల్లు చూచినది మొదలునాకు మిగుల సంతసముగా నున్నది. మరియు నాకుఁ దినుటకు మనుష్య భోజనపదార్థము లేమైనంగలవా! యని యడిగిన నదినంత సింఠుచు నొక మనుష్యుల భోజనపదార్థము లననేల దేవతల భోజన పదార్థములు కూడనున్నవి. చూడుమని అనేక శాకములు, వచ్చుడులు, పిండివంటలు మొనలగు రుచిగల పదార్థములు వండిపెట్టిన తృప్తిగా భుజించెను.

భుజించిన వెనుక దాని గుట్టంతయుఁ దెలిసికొనఁ దలంచి, అమ్మా! మనయింటిలోనున్న వింతలన్నియు నాకుఁజూపవా? లేనిచో మాయమృత్యు నన్నేమి చూచివచ్చితివని యడిగిన నేనేమి చెప్పుదును? వేగ తెమ్మని తొందరపెట్టిన నది యతని మీఁదిమేడలోనికి దీసికొని పోయి వత్సా! చూడు మివిగో రత్నరాసులు, ఇది కాంచనము, ఇవి నాణెములు, ఇవి నవధాన్యములు, ఇది చిత్రశాల, ఇందులో నున్నవంతలు ద్రిలోకములలో శేవు. రమ్మ చూడుమని యాశాల యందొక మూలనున్న పెట్టెలోనుండి తఱుక్కున మెరయు కన్ను గుడ్డలెత్తి యతనికిఁ జూపించుచు నివి యేమియో చెప్పకొనమని యడిగిన నతండవి యానవాలు పట్టలేక నీవే చెప్పమని పలికెను.

అప్పుడది, అయ్యో! యివియే చెప్పకొనలేక పోయితివేమి. ఇవి రాజ భార్యల కంటిగుడ్డులుకావా! యిచ్చట నొకపొడిచల్లి దాచియుంచుటచే నింకను వచ్చిగాయున్నవని చెప్పిన నతండు వెఱుగుపడుచు పిన్నమ్మా, యొక వేళ నీగుడ్డులు ఆరాజభార్య నేత్రముల కమర్చినచోఁ జక్కఁబడునా; యని యడిగిన నది నవ్వుచు నాయనా యట్టియవసర మేటికివచ్చును ఒక వేళ వచ్చినచోఁ దులసి యాకు పసరుతోఁగన్నులనంటించినచో యధాప్రకారముగా నుండునని చెప్పెను. ఆమాటలచే గొంతసంతసించుచు నాగుడ్డులున్న

పెట్టెగురుతుపట్టుకొని మరియున్న వింతలం జూచుచుండ రెండు పంజరములు గనంబడినవి. వాటిలోనున్న చిలుకను గోరింకను జూచి అమ్మా! ఇవి యెందుల కిట్లున్నవని యడిగెను.

నాయనా! వీని పూర్వోత్తరము వినుము చిలుకలో మీ యమ్మప్రాణములును, ఈగోరింకలో నాప్రాణంబులు నున్నవి? వీనికి భంగము వచ్చినప్పడేగాని మఱియొకప్పుడు మాకు భయములేదు. ఈరహస్యము నీవు మాకాప్తుడవుగావునఁ జెప్పితిని. మరియెవ్వరికినిఁ దెలియదు. అని చెప్పుచు వేరొక్కగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయినది. అందునొక శయ్యయందు పదియారేడులప్రాయముగల చిన్నది యొక తెయున్నది. దాని యాకారవిలాసంబులకు నాశ్చర్యమందుచు నతండు పిన్నమ్మా! ఇందొకబంగారుబొమ్మయున్నది దీని నెందులకై యుంచితీవి. ఇది నిజముగా జిన్నదిలాగేయున్నదినుమీ! యని యడిగిన విని యది నవ్వుచు కుర్రా! యది బొమ్మయనుకొంటివా; కాదు; నిజమైన చిన్నదియే ఇదిమిగుల చక్కదనముగలది కావుననట్లు కానంబడుచున్నది.

పూర్వ మొకప్పుడు మీయమ్మ దేశసంచారముచేయుచు నొక సంస్థానముమీఁదఁబడి దానిసంతయు జనశూన్యముగాఁ జేయుచు నందుఁ దనకన్నులకు మిగుల ముద్దుగాఁగనంబడిన యారేండ్లప్రాయముగల యీచిన్నదానిం జంపక తన చిత్రశాలలో ను నుకొనవచ్చునుగాదా యని యూహించి తెచ్చి యిందుఁ బెట్టినది ఈచిన్నది యిప్పుడు ప్రాయము గలిగియున్నది; దీనిసంరక్షణమంతయు నేకేకమగొనుచుంటిని, దీనికి లోకవ్యవహారములును విద్యయు నేనే కొంత నేర్పితిని; ఇది మిగుల తెలివిగలది అని దానికథ చెప్పినది అతండు దాని నిజమైన వెలఁదిగా నెఱింగి సాధిప్రాయముగాఁ జూచి మూర్ఖమునింగి యెట్టకేలకు లేచి అయ్యారే యిట్టిమోహనాంగి నెందును గనివిని యెఱుఁగ దీని మేనికాంతికిఁ గుండనపు తక్కుగూడ చాలదని

చెప్పనచ్చును దీనియవయములన్నియు మొలచినట్లైమున్నవి అని పెక్కు తెరంగుల వర్ణించుచు పిన్నమ్మా దీనిమాట మాయమ్మ యొక సారినాతోఁ జెప్పినది, జ్ఞాపకమువచ్చినది. నాకుఁ బెండ్లిచేయుమని యడిగితిని. అప్పుడామె అబ్బాయి నీకొఱకు చక్కని కన్యను బెంచుచుంటిని. దానిబెండ్లియాడవచ్చునని సమాధానము చెప్పినది. నేఁడు నాకన్నులు ధన్యత్వ మొందఁజూచితి నని పలికిన నది వత్సా! ఆలాగునా! అట్లయిన యుక్తముగానే యుండును నీకివ్వుమున్న చెప్పము. ఇప్పుడే మీయిద్దరకుఁ బెండ్లిచేయుదుననిన, సింహదమ నుండు సంతసించుచు పిన్నమ్మా! యిందులకు మాయమ్మ యొప్పు కొనినదిగదా; నీవును సెలవిచ్చినచో నట్లె పెండ్లియాడదనని పలికెను.

అప్పుడది యాచిన్న దానితో పట్టి! యీకమారుని మాయక్క పెంచుకొనినది. వీనికి నిన్నుఁ బెండ్లిజేయ ని పడినది. నీయదృష్టము మంచిది యిట్టివిజన ప్రదేశమందున్నను దగిన మగనిబడసితివి ఇండు మీయిరువురు యధేష్టసుఖంబులనుభవింపుఁడని పలికి యా రాక్షసిభోజనముచేయుటకై మొదటఁజూచిన యింటి కొనికొనిపోయినది.

పిమ్మట నమ్మగువయు, వానిఁజూచినది మొదలు సజాతీయ వస్తుదర్శన సంతోషముజెంది యతనిం గామింగినది. సింహదమనుని హృదయంబునను రాగ సూచకములగు విలోకములను త్రాళ్ళచే నాకర్షించెను అప్పుడు సింహదమనుఁడు పైకొనిన తమకముతో దాని శయ్య జే గాఢాలింగనముఁ జేసికొని నాతీ! నీపేరేమి? యీ పాతాళగోళమున నొంటిగా వసించి నీజవ్వనమంతయు నీటగలుపు చుంటి వేమనియడిగిన నప్పుకతి వానికిట్లనియె.

ఆర్యా! నాతల్లిదండ్రు లెవ్వరోనేనెఱుంగను నన్ను బాల్య మండే యిచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చినదట నాకు మోహినియనుపేరుపెట్టినదియు నిదియే. నేనింతకుమున్నునిన్నుఁగాక మరియెవ్వరిని హగనా

రిని జూచియుండలేదు. లోకవ్యవహారములన్నియు వినుటయేకాని యీజన్మమం దొక్కటియుఁ జూడలేదు. కూపకూర్మమువలె నీగుహాగోపాంబున వసించియుంటి. నాపూర్వజన్మమం దెచ్చటనో కొంచెము సుకృతము చేసియుంటిని. లేనిచో మీయట్టిమనోహరుఁడు మనోహరుఁడుగా దొరకునా యని వలుకుచు నతనికి సంతోషము గలుగఁ జేసినది.

సింహాడమనుండును నచ్చెలి కనుకూలమగు కేళీవిలాసంబులు వెలయింపుచు నింపుపుట్టించెను. ఇట్లయ్యిరువురు దమకంబుదీరఁ గొంతతడవపు గ్రీడించి యలసి సాలసియున్న సమయంబున నమోహిని వాని కిట్లనియె.

ఆర్యపుత్రా! నీవు రాజకుమారుండవు. కంకాలిరాక్షసశ్రీ. అట్టిదానికి నీవువుత్రోడవగుట యట్లా తెలియకున్నది. నీ వృత్తాంతము విన వేడుక యగుచున్నది. చెప్పమనియడిగిన నతండు తస్వీ! నావృత్తాంతమంతయు నీకుఁ బిమ్మటఁ జెప్పెదంగాని యొకటివినము. ఇది రాక్షసి. రాక్షసులకు మనుష్యులు ఆహారవస్తువులుగదా. అట్టివారికి మనయెడ మక్కువ స్థిరముగానుండదు. యెప్పుడో యాకలియైనతరి నిది మనలను భక్షించును కావున ముందు దీనిం బరినూర్చిన మేలగును. దీనియాయు విందులోనున్న గోరింకపిట్టలో నున్నది. దానింబంపిన నిది చచ్చునట. అట్లునేయుట నీకీప్తమేనా యని యడిగిన వదియును బెంచిన మోహమునఁ గొంచెము సంశయించుచు మగనితోడనే నెట్టకేలకు నమ్మితించినది.

తర్వాత నారాజకుమారుండు దానిజాడఁ జూచి మెల్లన నావంజరమున్నచోటి కరిగి యావంజరములోఁ జేయిపెట్టి యాపిట్టపైకెదీసి యొక్కపెట్టున దానిగొంతునుపట్టి నులిమిచంపెను. ఆపిట్టచచ్చినతోడనే వంటకాలయం దారాక్షసియు గిజగిజతన్నుకొనుచుఁ బ్రాణములు వదలెను. అప్పుడు రాజకుమారుఁడు మిగుల వేడుకఁజె

దుచు నానుందరితోఁ దనవృత్తాంతమంతయుఁ దెలియఁజెప్పి బోఁటి! ఇంకొక నికాటినియున్నది. అది మాతండ్రిని మోసముచేయుచున్నది. దానిపనిఁగూడఁ బట్టవలయును. అది నన్నే చంపఁదలఁచి యిచ్చటికిఁ బంపెనుగాని మణిమంజరియను చిన్నదానివల్లన నాకా యాపదదాటి నది. దానితో వేగము గలిసికొనవలయును. మరియు నా తల్లులు నాకై వేచియుండురని పలికి యక్కలికితో నాగృహవిశేషంబు లన్నియుఁ బరిశీలించి యందుఁ గొన్నిదినంబులు యధేష్టకామంబు లందుచుండెను.

సింహదమనుండు మోహినితో నాపాతాళగృహంబునఁ బూర్వ వృత్తాంతము మరచి కొన్ని యేఁడులు రాత్రియుఁబగలను వివక్షతలేక కేళిసాఖ్యము లనుభవించెను. అక్కాలమంతయు నతనికొక సంవత్సరములైనను తోచలేదు. తల్లులను దండ్రిని మణిమంజరినిఁ దన దేశంబును మరచి యిట్లుసుఖంబు లనుభవించుచుండ నొక్కనాడతఁ డెద్దియో కార్యంబునకుఁ దల్లుల కంటిగ్రుడ్డులున్న పెట్టె తెరచెను. వానింజూచినంత పూర్వవృత్తాంతమంతయు నతనికి జ్ఞాపకమువచ్చి నది. అప్పుడతఁడు మిగులఁ దన్ను నిందించుకొనుచు భార్యతో రమణీ! నావంటిమూఁగుం డెందును లేదు. తల్లులును దండ్రియు నచ్చట శత్రుభాధితులై చిక్కులుపడుచుండ నిచ్చటసుఖం బనుభవించుచుంటి. ఆరక్కసి మాతండ్రి నెన్నిచిక్కులుపెట్టుచున్నదియో! వేగఁ బోవలయునని చెప్పి యప్పుడ చిలుకపంజరమును, కనుగ్రుడ్డులున్న పెట్టెనుమాత్రము గైకొని మోహినితోఁగూడ గుహాముఖం బునకువచ్చి యచ్చట ఖూర్వము దానెట్లువిడిచెనో యట్లెయున్న యాయద్యుతతురంగముపై భార్య నెక్కించి పంజరము పెట్టెయుఁ గూడ దానిమూపుమీఁద నమర్చి మునుపటిపాడి నిప్పులో వైచెను. అప్పుడచ్చటి రాయిపగిలి దారియిచ్చినది.

పిమ్మట సింహదమనుండు తానుగూడ గుట్టమెక్కి జయవర మేశ్వరా! యనునంతలో నాగుట్టమాదారింబడి వెడలి యతివేగ

ముగా మున్నువచ్చినట్లు నడుచుచుఁ దృటికాలములో లవణనము ద్రింబు దాటి యవ్వలియొడ్డు చేరెను. మోహిని భూలోక మెన్నఁ దును జూడలేదుకావున నంగుఁ జూచినదియెల్ల నాబిడకు వింతగానే దోచుచున్నది.

ఆమె వింతలుచూచుటకై గుఱ్ఱమును వేగముగానడువనీయక మెల్లగా నడిపించుచుఁ జిన్నచిన్న మజిలీలు చేయుచుండెను. ఇట్లు నడుచుచు నొకనాఁడు సాయంకాలమున నొకయడవిలో బనఁజేసిరి. రాత్రి యొకచెట్టుక్రిందఁ బరుండి సింహదమనుండు భార్యతో నిష్టాలాపములాడుకొనుచుండఁ బ్రాంతమున నొకసింహధ్వని వినంబడినది. దానికి దద్దరిల్లి యవ్వులవాధరి వరునిఁ గొంగలించుకొనినను భయము తీరక మేనెల్ల వణకఁజొచ్చెను. అప్పుడు సింహదమనుండు భార్యకు ధైర్యముజెప్పుచు నామెను చెట్టుమోల నిలఁబెట్టి కత్తి చేతఁబూని గుఱ్ఱమెక్కి సింహధ్వనివినఁబడినదిక్కు పరిశీలింపుచుండ నాదండ నుండి యొకసింహము మొగంబుదెరచికొని తోకయాడించుచు నా చెట్టుమోల కేతెంచి నంతలో సింహదమనుండు వెరువక యతి సాహసముతో గుఱ్ఱమును దానిమీఁదికి ద్రోలెను. అప్పుడా సింగము బెదరి వెన్నిచ్చి పరవఁజొచ్చెను. విడువక సింహదమనుండు దాని వెంటఁబడి తరుముచుండెను. ఈరీతి నతిరయముగా సింహమును, సింహమువెనుక సింహదమనుండుచు పరుగిడుచుండ నడుమ ననేకవృక్ష లతాగుల్మదులు నుగ్గయిపోయినవి

అట్లకవిధముగాఁ దెల్లవారువరికుఁ బరుగెత్తెను. ఎంతదూరము వచ్చెనో చెప్పటకువీలులేదు. తెల్లవారినంత నాసింహము సింహదమనునికిఁ గనంబడినదికాదు. దానికతండు వెరఁగుపడుచు నయ్యయో! యీసింగమెందేగెనోకదా? నావచ్చినపయనంబుతయు వృధయైనదే. దీనింబంపక మగుడనని ప్రతిజ్ఞజేసితిని, యూరక మరలి పోయినచో మోహిని పరిహాసముచేయునేమో? ఇదియునుంగాక నా

వొంటి నొంటిగా నట్టడవిలో విడిచివచ్చితిని. అది నాకై యెంత పరితపించుచుండునో గా! యేమిమోసమువచ్చునో! యేమృగమై నను భక్షించునేమో! యెంత తెలివితక్కువవాడనైతిని. అప్పటి తొందరచే దానిమాట నిదానించనైతి నేయని పరిపరిగతులఁ జింతించుచుఁ గడువేగముగా నాబిడయున్నతావు జేరఁదలఁచి రెండు మూఁడు కోశములు నడిపించిన సంతలో పాత్రమున నొకపట్టణము గనంబడినది.

అప్పుడు సూర్యోదయసమయమైనది. దారిస్పష్టముగాఁ గనంబడుచున్నది. తానున్నదారి యాపట్టణమునకుమనుండియే పోయెను. దానింబడి వేగముగాఁబోవుచుండ నాయూరిబయట పెద్ద కాలువ యడ్డమువచ్చినది. యతనిగుఱ్ఱమున కాకాలువ యొకలెక్కా! సులభముగా దానిందాటిన అతనిగుఱ్ఱము గమనవిశేషమునకు వెరఁగందుచు నచ్చటఁగావున్న రాజభటులు వేగమేవచ్చి యాగుఱ్ఱమున కడ్డము నిలిచి యతనితో గుఱ్ఱముదిగుమని వలికిరి. అంతమాత్రమున కతండు జడియక నాకుగుఱ్ఱము దిగవలసిన యగత్యమేమో చెప్పఁడని యడిగిన వారతని కిట్లనిరి.

అయ్యో! మారాజశాసనమును జిత్తగింపుఁడు. ఈకాలువ దిగక యెవఁడు దాటునో వాని నాయొక్కఁ దీసికొనిరండని నియమించెను. అట్లు నియమించుట యేటికో మాకుఁ దెలియదు. మీరు దీనిం దిగక గుఱ్ఱముతోడనే దాటిరి. రాజదర్శనమునకుఁ బోదమని రాజాజ్ఞను జూపించిన నతండేమియుననలేక యెన్నోర్కై నను గాజశాసన మనతిక ప్రమోదయముగదా యని తలంచి వారితోఁగూడ రాజగారి దివాణమునకరిగెను.

ఆవార్త వినినతోడనే యారాజు సింహదమనుని కైదురు వచ్చి యుచితమర్యాదలతోఁ దీసికొనిపోయి యర్థసింహాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని యెల్లబంధువులను బౌరులను మంత్రులను రప్పించి వారెల్లరు విన నతని కులదేశనామంబులడిగి తెలిసికొని మిగుల సంతసించుచు నిట్లనియె.

అర్యా! నాపేరు ప్రతాపదుక్రిడు. నాకుఁ బుత్రసంతానము లేదు. చిరకాలమునకుఁ గాంచనమాలయను పుత్రిక జనించినది. అది రూపంబునను గుణంబులను కళావిశేషంబులను మిగులఁ బొగడఁదగియున్నది. వెదకివెదకి దానికీ దగినమగనిఁ గూర్చులేక విసిగి సాధారణునికీయ నిష్టపడక యిట్టిశపథముచేసితి. ఎవ్వఁడు మాయూరిబయటనున్న కాలువనుదిగకదాటునో వానికి గాంచనమాలను రాజ్యముతోఁగూడ నిత్తునని మనంబున నియమించుకొంటిని. నాఁడుమొదలు నేటిదాక దీనిం దాటినవాడెవండులేడు. తుదకిట్టిశపథంబేటికీ బట్టినని పశ్చాత్తాపమందుచుంటిని నేఁడు నాభాగ్యవశంబున నీవు నాప్రతిజ్ఞాభంగముగాకుండఁ గాలువంబాటితివి. నీకు నావట్టిని రాజ్యంబుతో నిచ్చివేసెదను గైకొనుచుటయు నతండు సంతసించి యంగీకరించెను. సిరిరా మోకాల్వాడ్లు వాఁడుఁగలడా? పిమ్మట నారాజు శుభముహూర్తంబున నధికవిభవముతోఁ గాంచనమాలను సింహదమనునకిచ్చి బెండ్లిచేసి వెంటనే రాజ్యమునకుఁ గూడ నధీశ్వరునిగాఁ జేసెను.

సింహదమనుఁడా దేశమునకధీశ్వరుండై న్యాయంబునఁ బ్రజలఁ బాలింపుచుఁ గాంచనమాలతోఁగూడ యధేష్టకామసుఖంబు లనుభవించుచు నతనికీ బూర్వస్మృతియేమియులేక మోహినింగాని మణిమంజరింగాని తల్లిదండ్రులఁగాని యొకనాఁడైన స్మరింపఁడయ్యె. ధనమదులకు వెనుకటి చింతయుండదను నారోక్తితప్పవా?

మోహినికథ.

గోపా! యాకథ యట్లుండనిమ్ము! అచటఁ జెట్టుకొండఁ దనమగండట్లు సింహమును తరుముకొని పోయినవెనుక మోహిని తెల్లవాడువరకు మరల నతండువచ్చునేమోయనునానచే నొంటిప్రణా

ముతో నిలచి నలుదెసలు పరికించి చూచుచుండెను. తెల్లవారినను నతని జాడయేమియు లేదు. అప్పుకప్పుడఁగి గుండెపగుల నిటునటు తిరుగుచు నతఁడుపోయిన తోవంబట్టి కొంతదూరముపోయియు నతఁడొకవేళ నాచెట్టక్రిందకువచ్చి తన్నువెనకుచుండు నేమో యని మరల నాచెట్టుమొదలుచేరి యతనిం గానక పద్ద యెలుంగున నోసింపాదమనా? యోమనోహరా! యని యరచియు నెందును బ్రతిస్వనిఁగానక గుండెలు బాదుకొనుచు దైవమును దూరుచు దన్నుచాన నిందించుకొనుచు నరచేతఁ బ్రాణంబులు పెట్టుకొని యమ్మహారణ్యములోఁ గొంతతడవు దిరుగఁజొచ్చినది.

అప్పుడొకమూలఁకుండి యాయెలుంగు విని కొండరుదొంగలు వచ్చి యమ్మోహినింబట్టుకొని యొడలినున్న వస్తువులన్నియుఁదోచి కొనియు విడువక కట్టివైచి తమ రారాధించు నొకయమ్మవారికి బలి యియ్యఁదలచి చయ్యన నచ్చటికిఁ దీసికొనిపోయిరి. అప్పుడామె గుండెరాయచేసికొని యట్టిమగఁడేపోయినప్పుడు మరణంబెక్కుఁడాయని తెలిసింది నిర్భయముగా వారిమెంట కటికిచీకటిలో నమ్మవారి యాలయమున కరిగెను. ఆదొంగలాయంగననట్లు అమ్మవారిగుడికిఁ దీసికొనిపోయి ముందు కానుకలిచ్చి యావెలఁదిని బలియియ్యఁబోవు నమయమున వారిలో నొకఁడు తక్కినవారి కిట్లనియె.

ఓరీ! తమ్ములారా! ఈనారీమణి మిగుల నందకతైలాగున నగపడుచున్నది. దీని నిష్కారణమేల చంపెదరు. నావంతు వచ్చిన సామ్మ మిఁకువదలివేసెదను. దీని నాకుభార్యగానీయుండనియడిగెను. ఆమాటవిని మరియొకండు అన్నా! నీవేనా? కాముకుఁడవు. నాకుమా త్రము మంచియందముగలదానియందు వలపు గలుగదనుకొంటివా? హాయిగా దీనిం గౌఁగిటఁజేర్చువానికి దేవేంద్రుడైననుసాటివచ్చునా! నీవు నీవంతుధనం బిత్తువుగాని దీనినాకుభార్యగాఁ జేసితిరేని

నాపాలుకువచ్చిన ధనమున కిబ్బడిగానిత్తుననిపలికెను. ఆయిరువురి మాటలనువిని వేరొక్కఁడు ఓహోహో ! మీారేనా భాగ్యవంతులు! మీపాటి వలపును సామ్యునుగలవారు వీరిలో నెవ్వరుగలరు. అమ్మ వారికి బలియియ్య పేరుపెట్టిరిగాన నూరుకొంటినిగాని యీయూహా నాకు మొదటనే పుట్టినది. దీనినే నాకుభార్యగాఁ జేసినచో మీరు వంతునకువచ్చినధనము నిత్తుమని పలికిరిగాని నేను మీయందరకు నెలకు నూరుమాడలవడువున యావజ్జీవము వేతనము నిత్తుననిపలికెను.

ఈరీతి నందరకును గ్రమంబుగఁగామవృత్తులు మనంబులనంకు రించినవి. అమ్మించుఁబోణి తమకేకావలయునని యెల్లరును గోరి కల హము పెంచుకొని కత్తులందీసికోపముతోఁ బెద్దతడవుబోరి తుదకు నొకరిచేతనొకరు చంపబడిరి. ఆహా! పూర్వము విష్ణుండు జగన్మోహి నియై రాక్షసుల నెల్లఁబరిమార్చినట్లు ఆమోహినియు దొంగలభగ పెట్టెను. ముచ్చులందరు నట్లుచచ్చినవెచుక యచ్చేడియ విధిచేప్పకు నాశ్చర్యపడుచునయ్యయ్యో ! దైవము నన్నింక నెన్ని బాధలు పెట్టుటకోగదా చావనియ్యులేదని శిరఃకంపము చేయుచు నాగుడిలో నమ్మవారిని ధ్యానింపుచుండ నింతలో నామెహృదయాంధకార ముతోఁగూడ దిక్కులు చీకటివాసి తెల్లవారెను. అప్పుడు ప్రాంత మందుఁ బ్రజల కోలాహలధ్వనివినంబడిన నది యొకపట్టణప్రాంత మనియు నూరిలోనికిఁ బోవచ్చుననియుఁ గొంతకైర్వముగానుండెను. ఇంతలో నాయమ్మవారిపూజారి గుడికివచ్చి యందు రతీదేవియుం బోలెఁ బ్రకాశించుచున్న యాచిన్నదానింజూచి యద్భుతపడుచు అమ్మా ! నీవెవ్వరిదాన వీగుడిలోనికేమిటికి వచ్చితివని యడిగిన నప్పడఁతి యిట్లనియె.

అయ్యా! నాకెవ్వరును దిక్కులేరు. నాభర్త యీయరణ్య ములో నన్నవిడచి మృగమును హింసింపవరిగి తిరుగా రాలేదు. మృగముచేత హింసింపఁబడనేమో తెలియదు. నన్ను దొంగలు

వట్టకొని యాభరణములన్నియుఁ దీసికొనిపోయి తుదకు నామూలముగ నే యొకరినొకరు కొట్టుకొని మృత్యుఁజెందిరి. అదిగోవారి కళేబరములందున్నవి. చూడుము. నీమొగముచూడ మంచివాఁడవువలె నుంటివి. మీయింటఁ గొన్నిదినములుంటెదఁ గాపాడెదవే యని యడిగిన నతండు తల్లీ! నీకేమియు భయములేదు. మీయింటఁ బెట్టుకొని పుత్రికవలె జూచుకొనియెద. రఘ్ను. నీభర్తను బొందఁగలవని యోదాగ్నుచు నప్పుడ తన యింటికిఁ దీసికొనిపోయెను. అతనిభార్య మిగులగయ్యాళి. ఆయిల్లాలింజూచి కోపముతో నీపడుచు నెచ్చటి నుంచి తెచ్చితివి? యిది యెవ్వతెయని యడిగిన దానికతండ్రిట్లనియె. ఓనీ! యిదియొక రాజకుమార్తె. పాపము కారణాంతరమున బంధువులతో విడిపోయినదట, అమ్మవారిగుడిలో చేరినది. కొన్నిదినములు మనయింటనుండును. దీనిమర్యాదగాఁ జూడుమనుటయు నక్కులట పండ్లుపటపటగొఱుకుచు నీయాశయము నే నెఱుంగుదును. ఇది చక్కనిదిగదాయని జేర్చి నే నేమైన నందునని యిట్లనుచుంటివి. నాకన్నయిదియందముగలదియా? అదియునుఁగాక చెడిపోయినట్లు కనుపించుచున్నది. ఇంతకు పూర్వమెందర నుంచుకొనివిడిచినదో యిట్టిది మనయింటనుండినచో మనకుఁగూడ నల్లరివచ్చును. చాలు చాలు మరయొక యింటికిఁ దీసికొనిపోమ్ము. ఊరిలో విటపుష్పకులు పెక్కండ్రుగలరిని పలికిన నామాటలాలించి యమ్మోహిని దెవులు మూసికొని శివశివా! ఏమయ్యా! యీమె యిట్లనుచున్నది? నీవు నన్నట్టి యద్దేశముతో దెచ్చితివా యని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

తల్లీ! నీయిల్లుంబున నలైన్నెడును తలంపకము. నీవు నాకుఁ గూఱురవు. ఈనిర్భాగ్యురాలి కేమి తెలియును. అది యెప్పుడును మర్యాద తెలియక యల్లకూయుచుండును. దానినంబంధము నీకేమియు లేదు. నీయిల్లుమువచ్చినట్లు సంచరింపుమని పలికి పెండ్లామును తిట్టి యమ్మోహినిని సగౌరవముగాఁ దన యింటపెట్టుకొని కాపాడు

చుండెను. మోహిని యర్చకునియింట నున్నప్పుడు తనకుఁ దగిన కృత్యంబులు చేయుచు సంతతము తన భర్తను గురించి చింతించుచు, నితర భ్యాసములేక కాలక్షేపము చేయుచుండెను.

ఆపూజారి భార్యకు నొక కంసాలితోను కోమలితోను సాంగత్యము గలిగియున్నది. నిత్యము రాత్రులయందు వారిరువురు నొకరు విడిచి యొకరు వచ్చుచుందురు. ఈరీతిఁ బెక్కుదినములనుండి జరుగుచున్నను నాపూజారి గుర్తెఱుఁగడు. ఒక్కనాఁడు రాత్రి మోహిని యెద్దియోపనికి వాకిటికివచ్చెను. అప్పుడు కంసాలి గోడవ్రక్కను పొంచియుండెను. అది చూచి మోహిని భయపడి దొంగ దొంగ యని యరచెను. ఆ ధ్వని విని పూజారి దీపము తీసికొనివచ్చెను. వానికిఁ దప్పించుకొనిపోవ వేరదారి లేమింజేసి యాపూజారిముందర నుండియే పారిపోయెను. ఆపూజారి దీపము వెలుఁగున వాని నాన వాలువట్టి వాఁడు దొంగతనము చేయువాఁడు కాఁడనియు జారత్వమునకే వచ్చెననియు ననుమానముపడి నాటినుండియు భార్య నితర మివలచే దండింపఁదొడంగెను. ఆయదలింపా కులల గ్రహించి మోహిని మూలముగాఁ దనగుట్టు బయలయ్యెనని యామెం జంపఁ ప్రయత్నించుచుండెను. ఆపూజారి భార్య యొకనాఁ డెట్లో విషచూర్ణము సంపాదించి కొంత మిఠాయిచేసికొని, యుండలలో నా విషచూర్ణమును కలిపెను. మంచియుండలను విషము గలిపినయుండలను గురుతుగా నొక పెట్టెమీఁదఁ బెట్టెను.

ఆరాత్రి పూర్వమువలె కంసాలివచ్చి దాని మంచముక్రింద డాగియుండెను. నాటిరాత్రి ప్రొద్దుపోవువరకు పూజారి నిద్దర పోలేడు. ఆజారిణి తన విటుని యునికి బయలుపడునని దీప మార్చినది. అపుడు అర్చకుఁడు నిద్రబట్టక భార్యతో దీప మారిపోయినది. లేచి వెలిగింపుము నాకు నీ వింఠాక చేసిన మిఠాయి కొంచెము పెట్టుము అని యడిగెను. ఆమాటలు విని యదీ యిటునటు దిరిగి దీపము వెలుగించుసాధన మొక్కడ నున్నదో తెలియలేదని చెప్పుచు

మందనముమీదనున్న మిఠాయి యుండలఁ గొన్ని తెచ్చి మగని కిచ్చినది.

అందులో రెండు మిఠాయియుండలను మంచముక్రింద దాగి యున్న యుపవతికి నందిచ్చినది. అది పెట్టిమీఁదనుండి మిఠాయి తీసి కొనివచ్చునపుడు చీకటిలో నానవాలుపట్టలేక విషముగలిపినయుండ యొకటి వానితో దీసికొనివచ్చెను. ఆయుండయే యెఱుంగక యుపవతి కిచ్చుటచే నది తినిన కొంచెముసేపులోనే వాఁడుమృతినొందెను. తానొకటితలంచ దైన మొకటి తలంచునను సామెత తప్పనా? ఆ లంజ మగనికి నిద్రపట్టినవెనుక మంచము క్రింద జేయిపెట్టి యతని పైకి రమ్మని నంజు చేసెను. అతండు దానికి మరల నుత్తరము చెప్పలేదు. అప్పుడు వానికి నిద్రపట్టినదనుకొని గట్టిగా లేపినదికాదు. తెల్లవారుజామున నర్పకుఁడు యథాప్రకారము గుడియొద్దకుఁ జోయెను. తర్వాత నారంకులాడి దీపము వెలిగించి యాకంసాలిని లేపెనుగాని యేమియుఁ బ్రయోజనము లేకపోయెను. వాఁడు చచ్చినని గ్రహించి చీకటిలో విషముంచిన మిఠాయియుండ యతని కిడిఁగిఁగాఁబోలునని పశ్చాత్తాపతప్తచిత్తయై గుండెలు బాదుకొనుచు వాఁడు చచ్చినశోక మొకటియేగాక యుదయంబున రాజభటులు జూచిఁ దన్ను శిక్షింతురను వెరపు మనంబునఁ బాధింపుచుండఁ బెక్కు తెరంగులఁ జింతించుచుండెను. ఇంతలో దెల్లవారునప్పుడు వచ్చు వైశ్యకుమారుఁడు గోడ దుమికి లోపలకు వచ్చెను. వానిం జూచి యారహస్యము వానితోజెప్పి యెట్లయిన నీముప్పు దాటింపు మని వేడుకొనెను. ఆశోమటి యట్టిమాట వినినతొడనే గడగడ వడకుఁచు అయ్యో బాబు! నాకు గుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవి. ఏమియుం దోచకున్నది. రాజభటులు జూచినచో నిన్నును నన్నును గూడఁ దీసికొనిపోయి చెరసాలఁ బెట్టుదురు. నీపాదములకు మ్రొక్కదను. నన్నేలాగునైనను మాయిల్లు చేర్చుము. సామ్యమైన గావల

సినచో నిచ్చెదను. ఇందునిలువ నాకు భయమగుచున్నదని పిరికితనముగాఁ బలికిన నది వాని కిట్లనియె.

ఓయీ ! నీవు వెరవకుము. దీని గురించి నీ కేమియు మాట రానియ్యను. మాయింటనున్న మోహినిమీదఁ గీ నేరమంతయుఁ దోసివేసి దానిని శిక్షింపఁజేసెదను. శుశ్రవమును మనము మోచుకొనిపోయి దానియింటఁ బెట్టుదము రమ్మని పలికి యతండు కాలివైపు తొను తలయంపినిబట్టి యాశ్రవమును మోచుకొనిపోయి మోహిని పరుండియున్న గదిలో మంచముక్రింద మెల్లగావైచి యామె లేవకుండునట్లు తలుపులువైచి యరిగిరి. ఆకోమటి యింటి కరిగియు నుదయంబునఁ దనమీఁద నేమిపడునోయని వెరపుతో నుండెను. అంతట నాచెడిపె యుదయంబున లేచి పాచిచేయుచు మోహిని ! లెమ్ము లెమ్ము తెల్లవారినమాటయే యెరుగకుంటివి. ఇంతయలపునకు రాత్రి యేమిచేసితివని లేసిన నులకిపడి యక్కలికి లేచినది లేచినతోడనే మెత్తగా నామె కాలికి శ్రవము తగిలినది దానికి బెదరి యమ్మదవతి అయ్యో ! యిచ్చట నెవ్వరో యుండిరని యరచెను.

అప్పుడా పూజారి భార్య తలుపు తెరచి జూచి మోహిని ! కంసాలి యిచ్చటఁ బరుండి యున్నాడేమి ? యని యడిగెను. అమ్మోహిని దానితో అమ్మా ! యీతం డిచ్చట కెట్లు వచ్చెనో నేనెరుగనని చెప్పెను. అప్పుడా టక్కులాడి ముక్కుమీఁద వ్రేలువైచుకొని భలిభలి ! యెంతదానవె ఇదియా నీగుణము తెలిసినది వీనిఁ బెట్టుకొని యుంటివా ? తెల్లవారినది లేపివాని నింటి కనువుచు. అనిపలుకుచు బిమ్మట వాఁడు చచ్చి యుండెనని యప్పుడే దెలిసినట్లభినయించుచు గుండెమీఁదఁ జేయివైచుకొని అమ్మయ్యో ! యేమి జరిగినదో జూచితివా ? వీడిప్పుడు చచ్చియున్నాడు ఏమియు నెరుంగనిదాని వలె నట్లు తెల్లబోయెదవేటికి ? యథార్థము చెప్పుము నీకతంబున

మాకుగూడ మాట రాగలదు. నీ కులగోత్రములు తెలిసికొనక నింట బెట్టికొనినందులకు నామగని కీపాటికాస్తి కావలసినదేయని యనేక ప్రకారములుగా నాపతివ్రతను నిందించుచు వీధిబడి యో పెద్దమనుష్యులారా! యో రాజభటులారా! యిటురండు మాయింటనున్న తొత్తు నరహత్య చేసినదని యరచిన విని రాజభటులాయిల్లు చొరబడి కంసాలిశవమును, రెండవ శవమువలె గదలక ధ్యానించుచున్న మోహినినిం జూచిరి.

అప్పుడా రాజభటులు పూజారి భార్యం జూచి యాచిన్నది యెవ్వతె? మీయింటి కెట్లు వచ్చినదో చెప్పుమని యడిగిరి. అది పేరెలుంగనవారితో నిట్లని చెప్పదొడంగెను. అయ్యీ! కొన్ని నెలలక్రిందట నామగఁడు ఈ లంజను దెచ్చి యింటఁ బెట్టెను. దీని వైఖరి యంతయుం జూచి యప్పుడే వలదని చెప్పితిని. నామాట బాటిసేయకుండుటచేతనే యీరొప్పు తగిలినది. ఇదివచ్చినది మొదలు దీని యందమును వలచికాబోలు విటపురుషులు మాయింటిచుట్టు తిరుగుచుండిరి. ఈకంసాలియుఁ దరుచు వచ్చుచుండెనువాఁడు. నా కేలయని యుపేక్షగా నూరకుంటిని. నిన్నరాత్రి యేమి హేతువు చేతనో వీనిం జంపినది. ఆరహస్యము నాకుఁ దెలియక పూర్వము వలె దెల్లవారుజామున లేవమి నందియమందుచుఁ దలుపు చెంతకుఁ బోయి లేపితిని. అప్పుడును లేచినదికాదు. పిమ్మటఁ దలుపు దెరచి చూడ నిందీ శవము గనంబడినది. నేను భయపడి యిత డెవ్వఁడు యిట్లె చచ్చియున్నాఁడని యెంత యడిగినను బెల్లముగొట్టినరాయి వలె మాట్లాడినదికాదు. అప్పుడు యీనేరము మాయింట జరిగినది కావున వెరవుజెంది వీధిబడి మిమ్మును బిలిచితిని ఇదియే నే నెఱిగిన కథ యని యా బాంకరి వారితోఁ జెప్పినది.

పిమ్మట వారు మోహినింజూచి దీనికి నీవేమిచెప్పవనియడఁ గిరి. అప్పుడా సాధ్వి మనంబున వదిచేసిన కల్పవకు వెరగుజెందుచు

దైవము తనకు మరలఁ దెచ్చిన చిక్కలగురించి చింతించుచు నెట్ల యినను జావఁదెంచియున్నది గావున వారికేమియు నుత్తరమియ్యక నేరముచేసినట్లే యొప్పుకొనుదానివాలెఁ దలవంచి యూరకుండెను. అప్పుడా రాజభటులు ఆమెను నేరముచేసినదానిగా నిశ్చయించి సంకెళ్ళువైచి బందీగృహంబునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. వైద్యు లాశవ మును గోసి పరీక్షించి విషప్రయోగము మూలముగాఁజచ్చినట్లు తెలియఁజేసిరి. అప్పుడు రక్షకపురుషులు పూజారిభార్యను సాక్ష్యము చెప్పటకు నిశ్చయించి యా నేరము న్యాయాధిపతియొద్దఁ బెట్టిరి. ఆన్యాయాధిపతి యంత బుద్ధిసుంతుఁడు కాకు ఆసాక్ష్యసుంతము విచారించి ఆమె మాట్లాడకపోవుటయే నేరముచేయుటకు నిదర్శన మని నిశ్చయించి యాచిన్నదానికి నురిశిక్షకు నుత్తరమిచ్చుని యప్పుడు రాజుగానున్న యజ్ఞదత్తునికి వ్రాసికొనెను.

గోపా! పూర్వము సింహదమనుండు ద్వీపాంతరమునకరుగుచు మేడమీఁద గొలువున్న మణిమంజరియను రాజపుత్రికతో నొక రాత్రి గ్రీడించి యేగినవార్త నీవు వినియేయుంటివి. ఆమణిమంజరి గర్భము ధరించినది. ఆరహస్యమామెతండి? దాసీ ముఖంబుగాఁ దెలిసికొని గూఁతురున్న గోపమునేయక పండితులఁబిలిపించి యా వృత్తాంతము వాఁడికెప్పి మణిమంజరి దోషురాలా? యని యడిగెను.

అప్పుడు పండితులు విమర్శించి శకుంతల మొదలగు రాజ శ్రీలఁ గొందరఁదృష్టాంతముఁజూపి గాంధర్వవివాహంబున స్వతంత్రముగాఁ బతిని స్వీకరించుట రాజపుత్రికలకు ధర్మమేయగుట నిర్దోషు రాలేయని చెప్పిరి. పిమ్మట రాజు సంతసించుచు నుత్సవములు పెక్కు చేయించెను. ఆమణిమంజరికి శుభలగ్నంబునఁ బుత్రుండు జనించెను వానికి యజ్ఞదత్తుడనుపేరుపెట్టిరి. ఆకుమారుండు ఆకారంబునను గుణంబులను బరాకృమంబునను బుద్ధికోశల్యంబునను, సింహదమనుని బోలియుండెను. పదియారేఁడులు వచ్చినతోడనే యారాజు దాహి

త్తుండైన యజ్ఞదత్తునికిఁ బట్టాభిషేకముజేసి తపోవనంబునకరిగను. యజ్ఞదత్తుండును తల్లివలన దనలంకివృత్తాంతమంతయు విని యా లోవమునకై వెక్కువైరంగులఁ జింతింపుచుండెను.

అందు రాజ్యమునేయుచున్న యాయజ్ఞదత్తుండు న్యాయాధిపతి వ్రాసిన జాబునుజూచి తాను సింహాసనమెక్కి కొలఁదికాలమె యయ్యెను. మొదటనేయొక యూఁడుదానికి నురిదీయనాజ్ఞయిచ్చుటకు శంకించి యానేరమును గుఱించి జరిగిన గ్రంథమంతయుఁ దన యొద్దకుఁ బంపుమనియుఁ దానేవిచారించి శిక్ష విధింతుననియు న్యాయాధిపతికి వ్రాసి యాగ్రంథమంతయుఁ దనచెంతకుఁ దెప్పించు కొనెను. విచారణ దినసంబున యజ్ఞదత్తుండు విద్వాంసులును, మంత్రులును, సామంతులును, పౌరులును, బెక్కండు సభనలంకరింపఁ బెద్దకొలువుదీర్చి యచ్చటికి మోహినిం బిలిపించి పూజారిభార్యవలన మరల సాక్ష్యమును బుచ్చుకొని యాసాక్ష్యము మూలముదానే మోహినినేరము చేయనట్లుదృఢపరచెను. సాధారణముగా జారిణికి నుపవతియందున్న మక్కువ యెవ్వరియందును నుండదనియు, నట్టి ప్రేమాస్పదుని విషముపెట్టి యేటికి జంపుననియును, మానమవలం బించియుండుటయే నేరముస్థాపించుటకు నాధారమగుచున్నదని వ్రాసిన న్యాయాధిపతి యభిప్రాయము తప్పని స్థిరపరచి నూత్న బుద్ధియైన యజ్ఞదత్తుండు మోహిని నిరపరాధిని యని నిశ్చయించి యామెతో నిట్లనియె.

అమ్మా! నీవిట్లు మానమవలంబించి యుండుటచే నీమీఁదను నేరము స్థాపింపఁబడుచున్నది. నీమొగంబుజూడ నపరాధము జేసినట్లు గనంబడదు. నీవెద్దియో యాపదజెంద ప్రాణత్యాగమునకై తెగించి మాట్లాడకుంటివి నీవిరాగ మల్పమతులు తెలిసికొనలేక నీవీనేరము చేసినదానవేయని నిందింపుచున్నాను, లోకాపవాదముబాపకారణమే

యని పెద్దలు జెప్పదురు. ఊరక నీవట్టి యపవాదము బొందనేటికి? యథార్థము చెప్పి యీనింద బాపికొనుమని పలికిన నామోహిని యతని చల్లనిమాటలచేఁ దన హృదయసంతాపము కొంత తొలంగ నొక్కింత తలయెత్తి యతని కిట్లనియె.

దేవా! అష్టదిక్పతుల యంశములవలనఁగదా రాజు జనించును. అట్టి దేవతాంశసంఘాతులగు మీరు యెఱుఁగనిదిగలదా? నేనీ నేరము చేయలేదని చెప్పిన లాభమేమి? నన్ను నాపత్నముద్రంబున ముంపఁదలంచిన దైవసంకల్పమును నేను మార్చఁగలనా? వ్రయాసపడి యపరాధము తప్పించుకొని బ్రతికినను సార్థక మేమున్నది? కావున నా వృత్తాంతముతో మీకేమియు నిమిత్తము లేదు. నాకు వేగమ యురికి యాజ్ఞ యిప్పింపుఁ డని వేడుకొనెను.

ఆమాటలచే యజ్ఞదత్తునికి నామెయందు మరియు నక్కటి కము బాడమినది. తదీయ వేత్పత్వమున కచ్చెరువందుచు మరల నిట్లనియె. అమ్మా! యథార్థము చెప్పినచో నీకేమి లోపమున్నది. అన్యాయముగ నిన్ను నురిదీయ నాజ్ఞాపించుటకు నేనంత దుర్మాస్తుఁడ ననుకొంటివా? నన్నుఁ బుత్రునిగాఁ దలంచి నీవృత్తాంత మెఱింగింపుమని వినయపూర్వకముగాఁ బ్రార్థించిన నతని మాటలఁ ద్రోసి వేయలేక మెల్లన నిట్లనియె.

అయ్యా! మీరిట్లు సారెకు నన్నడుగుచుండ జెప్పకునికి మూర్ఖతగా నుండును. వినుండు. నావేరు మోహిని, నన్ను బాల్యంబుననే యొక బ్రహ్మరాక్షసి యెత్తుకొనిపోయి ద్వీపాంతరమందున్న సాతాళగ్రహములోఁ బెట్టి పోషింపుచుండెను. అచ్చటికిఁ గొంత కాలముక్రిందటి సింహదమనుండను రాజకుమారుఁ డొక కార్యము మీఁద వచ్చెను. అతండును మణిమంజరియను రాజపుత్రిక మార్చిన యుత్తరము మూలమున నానక్కసి గుట్టంతయు గ్రహించి దాని జంపి యందున్న నన్ను గాంధర్వవివాహంబున స్వీకరించి కొంత కాల

మాగుహాయందు గ్రీడావిశేషము లనుభవింపుచుండెను. అంత నొక్కనాఁడు తల్లుల కన్నుగుడ్డులచూలముగాఁ బూర్వస్మృతిగలిగి యప్పుడే కదలి యద్భుతవేగముగలిగిన తన గుర్రముమీఁద నన్నెక్కించుకొని యాగుహవెడలి నముద్రంబు దాటి యీవలి యొడ్డు చేరెను.

నాకు నరణ్యములోఁగల వింకలన్నిటిని జూపుచు నొకనాఁడు గాత్రీ యొక చెట్టుకింద బస జేసి మాట్లాడుకొనుచుండ నొక సింహము మమ్ముఁ జంపవచ్చినది. అప్పు డతండు గుర్ర మెక్కి కత్తి దీసికొని దానివై బడెను. అదియఁ బొరిపోయిన దానివెంట నతండు తరుముకొనిపోయెను. ఆసింహమును సింహదమనుండును నెచ్చటికిఁ బోయెనో కాని యారాత్రియు మరునాఁడుగూడ రాలేదు. నేను జిఁతించుచు నడవిలో దిగుగుచుండఁ గొందరుదొంగలువచ్చి నన్నుఁ బట్టుకొని వస్తువులు దోచికొనియు విడువక అన్యవారికి బలినియ్య గుడియొద్దకుఁ దీసికొనివచ్చిరి గాని పాపము నామూలముగనే వాం డెల్లరు మృతినొందిరి పిమ్మటఁ దెల్లవారునమయంబున నీయూరి వాఁడు యాగుడి యర్చకఁడు వచ్చి నన్నాదరించి తనయింటికిఁ దీసి కొనిపోయెను.

వారియింట నేను కాలము గడపుకొనుచుండ నొకనాఁ డుద యమున నేను లేచునంత నామంచముకింద నీశవము పడియున్నది. కారణము నాకు దెలియదు. దీని గుర్తించి పూజారిభార్య నా మీఁద నెంతయో కల్పనజేసినది. ఎట్లయినఁ జచ్చుటయే మేలని యన్నటికి నొడంబడి యూరకుంటిని ఇదియే నాకథ మీకుఁ దోచి నట్లచేయుఁడని యూరకున్నంత యజ్ఞదత్తు డంతకు మున్నె తన తల్లి వలన సింహదమనునికథ వినియుండుట నతండే తన తండ్రియనియు మోహిని తల్లి యనియు నెఱింగి గుండె ర్పులుమన నెల్లరు చూచి వెరిగందుచుండఁ దటాలున నాసింహాసనముననుండి లేచి యా మోహిని పాదంబులంబడి యిట్లనియె.

తల్లీ! నేను నీవుత్రుండను, నీవతి సింహదమనుండు మాతండి) యే, నీవుచెప్పినమణినుంజరియందు జనించి మాతానుహాతితమగు నీ రాజ్యంబు బాలింపుచుంటిని. అన్నవా! నీ వెట్టియిడుమలుబడుచుంటివి. కానిమ్ము. నీవీక జింటింపకుము. మాతండి) బ్రతికిమున్నాడు గదా! యెచ్చటనున్న వెదకిరప్పించెదను. నీవు ఖార్యజన్మకర్మమూలముగా నిట్టిబాధలు పడుచుంటివి. కర్మపరిపక్వమైనట్లు తోచుచున్నది. ఈమిషగా నాయొద్ద జేరితివి. లేనిచో నెట్లు తెలియనగు నంతఃపురమునకుఁబోదము రమ్ము మణినుంజరి నీకు శోకోపశమనము చేసెఁడుగాక యని పలికి ఆమె నిందబాపుటకై యాపూజారి భార్య వలననే నిజము వెల్లడిసేయఁదలచి యొక యినుపగునపము నేర్రగాఁ గాల్పించి యథార్థముచెప్పనిచో నర్చకునిభార్యను కాల్చమని యాజ్ఞాపించెను. అయ్యాజ్ఞానుసారముగా, రాజకింకరులు గాల్చినలోహపు గజము నంటించఁబోవునమయంబున భయపడి ఆచెడిపె గడగడవడకుచు అయ్యయ్యో! నాకంటింపకుఁడు అంటింపకుఁడు నిజముచెప్పెదనని మొర్రపెట్టుచు దాను మితాయిలో విషముంచి యానవాలూ తెలియక యుపవతికిఁ బెట్టుటయు నతండు చచ్చినవెనుక తాను కోతుటియు మోసికొనిపోయి మోహినిగదిలో నుంచుటయు నాచిడ మీఁదనే నేరముంచుటయు లోనగువృత్తాంతమంతయుఁ జరిగినట్లు చెప్పెను. అపుడు సభ్యులెల్లరు తెల్లపోయి దాని నిందించు వాక్యములతోనే మోహిని యొర్పునుగురించియు యజ్ఞదత్తుని బుద్ధిసూక్ష్మతను గురించియు మిగుల స్తుతించిరి.

అంత ననంతకోపముతో యజ్ఞదత్తుండు అర్చకుని పెండ్లామునకు నురిదీయ నాజ్ఞాపించుటయు, మోహినిసమ్మతింపక అర్చకుఁడు ఆపత్కాలములోఁ దనకుఁజేసిన యుపకారమునకు మారుగా దానిఁ గాపాడవలయునని యజ్ఞదత్తుని బ్రతిమాలుకొనియెను. తల్లిమాట ద్రోసివేయక యజ్ఞదత్తుఁడు దాని క్షమించి సామాన్యశిక్షతో విడిచివెట్టెను.

పిమ్మట యజ్ఞదత్తుడు సగౌరవముగా మోహినిని మణిమంజరియున్న యంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి యామె వృత్తాంతమంతయు దల్లికిఁ జెప్పెను. మణిమంజరియు మోహిని సంతోషము జెందఁ బెక్కు తెరంగుల గాఠవింపుచు దుఃఖోపశమనములైన మాటలచే నోదార్చెను. మోహినియు మణిమంజరికి నమస్కరించి యామె చేసిన యుపకారమును గురించి సంతసించుచు సింహదమనుఁడు తనతోఁజెప్పిన మాటలన్నియుఁజెప్పుచు నాబిడను అక్కగానే భావించి క్రమంబునఁ దానుబడిన యిడుమల గొంచెము మరువఁజొచ్చెను.

మణిమంజరియు మోహినియు నిరంతరము సింహదమనుని గుఱించియే చెప్పకొనుచుఁ దనాధీనచిత్తలై విరాగమతులతోఁ గాలక్షేపము చేయుచుండిరి.

యజ్ఞదత్తుఁడును తల్లుల సంతాపము జూడతేక తండ్రినరయు నుపాయములు పెక్కుచింతించి యొక్కనాఁడు తనతల్లులరూపములు చిత్రఫలకంబుల వ్రాయించి పరిచారకుల చేతికిచ్చి యాఫలకరూపంబుల సాభిప్రాయముగాఁ జూచినవారి నాయొద్దకుఁ దీసికొని రండని యాజ్ఞాపించి యంపెను. రాజభటులు రాజశాసనప్రకారమాచిత్రఫలకంబులం గొని యనేక దేశములు దిరుగఁజొచ్చిరి.

అచ్చట సింహదమనుఁడు కాంచనమాలతో యధోష్టనుఖంబులనుభవించుచురాజ్యతంత్రీరతుండై పూర్వస్మృతిలేక తిరుగుచు నొకనాడు విహారార్థ ముద్యానవనంబునకరుగుచు నంగడిలో నొకచోట బదుగురు గుంపుగూడియుండుటఁజూచి యది యేదియోకనుంగొనిరండని కింకరులనంపిన వారు తెలిసికొనివచ్చి యిట్లుచెప్పిరి. అయ్యా! అడవినుండి చెంచులొక చిలుకను బెట్టెతో నమ్మఁదెచ్చిరి. పెట్టెలోఁ దఱుక్కురని నేమిమో మెఱయుచున్నవి. వానినెవ్వరు నిరూపింపలేకుండ్రి. ఆపెట్టెయుఁ బంజరము నడవిలో వారికొక చెట్టుక్రిందఁ

దొరకినవంట, ఆవిచిత్రమును జూచుటకై యనేకులు గుంపులుగూడిరి. సెలవైనచో దేవరవారియొద్దకుఁ దీసికొనివత్తుమనిపలికిరి, ఆమాటలువిని యతఁడు ధ్యానించుచు నావస్తువులతో వారినిటకుఁ దీసికొనిరండని యాజ్ఞాపించెను.

పిమ్మట నాచెంచులవాస్తువులు తెచ్చి రాజుముందర బెట్టిరి. తానిం జూచినతోడనే సింహదమును పకిఁ గలిగిన దుఃఖమింతింతని చెప్పుటకు నలవికాదు. గుఱ్ఱముపై నుండి నేలబడి మూర్ఛిల్లి కొంతసేపటికిఁ బరిచారకులు చేసిన యపచారములచే దెప్పర్చి అయ్యయ్యో! యెంతమరుపు జెందితిని. మోహిని యడవిలో నేమైనదోగదా! ఏమేమి? ఇదిస్వప్నమా? లేక నిజముగా రాజ్యమేచేయుచుంటివా? నాకు రాజ్యమెట్లువచ్చినది? మోహినియు నేనును సాతాళ భవనములోనేకదా యుంటిమి. లేదు. లేదు అటబయలు వెడలి యడవిలోఁ జెట్టుక్రిందనున్నప్పుడు సింహముమూలముగ విడిపోతినా? జ్ఞాపకమువచ్చినది. ఈ చిలుక నేను తెచ్చినదేకదా? ఈ గుఱ్ఱు మాతల్లులవికావా? అన్నన్నా! ఎన్నాళ్లైనది. రాజ్యమదమునన్నింతమరుపు జెందించునే యని యనేక ప్రకారముల వెర్రివాడుంబోలె బలవరించుచు నాచెంచులఁజీరియోరీ? మీకివి యెచ్చటదొరికినవ్రా చెప్పఁడని యడిగెను.

వాఁడు) ఫాలంబులఁజేతులుచేర్చి మొక్కుచుసామీ! మేము వీనిని దొంగతనము చేసి తీసికొనిరా లేదు. అడవిలోఁ దిరుగుచుండ నొక చెట్టుక్రింద దొరకినవి. ఇవిమాకుదొరికి చాలాదినములైనవిగాని యిన్నాళ్లవరకుఁ గామాలకుదా లేదు గానఁ దీసికొనిరా లేదు మాగుడిసెలలోనే దాచియుంచితమి. పెట్టెలోనివేమియో నుఱుకఁ దెలియకున్నవి. ఏలినవారికిఁ గావలసినచోఁ దీసికొనుఁడని చెప్పిరి ఆమాటలు విని యతఁడు గన్నులనీరు గార్చుచు నోరీ! ఆచెట్టుక్రింద నొక చిన్నదాని జూడలేదా యని యడిగెను. వాఁడు) అయ్యో! ఆచెట్టుదగ్గర మా

కెవ్వరును గనంబడలేదు. ఈపెట్టెయుఁ బంజరమునూత్రమే యున్నవి. మనుష్యుల యడుగుల జాడలున్నవని చెప్పిరి.

అంత నాసింహదమనుం డపారమగు శోకముతోనాపంజరము ను బెట్టెయుదీసికొని యప్పుడనభాంతరమున కరిగి ముఖ్యామాత్యుని రప్పించి ఆర్యా! నాకు గార్యావసరములు గొన్నియున్నవి. దేశాంతరమున కేగుచుంటిని. నేను దిరుగవచ్చుదనుక నీవీ రాజ్యంబు వాలించుచుండుమని చెప్పి తనముద్రికలిచ్చివేసెను. తర్వాత నతఁడుఅంతఃపురమునకరిగి కాంచనమాలతో నేదియో మిషచెప్పి యెట్టకేలకు నాబిడ నొడఁబరచి యాచిలుక పంజరమును పెట్టెనుమాత్రము గైకొని యొకఁడే యేకాంతముగాఁ బురమువెడలి యడవిమార్గంబు నంబడి మున్నుతాను మోహినిని విడిచిన తావునరయుచు దిరిగెను. ఎందును నామెజాడ యగుపడినదికాదు—

అతంఁడెనలేని విచారముతో నొడలెల్ల భస్మము బూసికొని బైరాగియై యారెండువస్తువులను విడువక యనేకపురములు నదులు దీర్థంబులు దిరుగుచుండెను. అట్లుతిరుగుచు నొకనాడు ఒకగ్రామంబున వీధివెంబడి వేణుదండంబులకుఁ గట్టినపటములఁ ద్రిప్పచున్న రాజభటులఁ గొందరంగాంచి సింహదమనుఁడాపటములలో నేమియున్నదని యడిగినవాగు అయ్యూ? చూడుఁడు అని యాపటముల వంచి చూపించిరి. సింహదమనుఁడు అందున్నవిగ్రహములలో మణిమంజరిని గురుతు పట్టలేదు. మోహినిని గురుతుపట్టెను.

సింహదమనుండట్లు మోహినిపటమును జూచి కొంతనేపుతానుగూడచిత్తరుబామ్మవలెగదలక యట్టెనిదానించిచూచి మోహిని! నీవు మనుష్యరూపము విడచి దివ్యరూపముధరించితివా? నన్నుమరచితివే. మాట్లాడవేమి, నన్నుగృతఘ్నునిగాఁదలంచితివా? నీపాదంబులంబడియెదను. నాయవరాధముసైపుము రాజ్యమదాంధుఁడనైనిన్ను

మరచితిని. తప్పమన్నింపుమని వలుకుచుఁ జిత్తురువుననున్న యామో హినినిఁ గొగలించుకొనఁబోవుచుఁ జెక్కుల ముద్దుపెట్టుకొనుచు విరహతాపంబంతకంతకు నతిశయించుచుండ నాపటమును విడువక నలిబిలి చేయఁదొడంగెను.

అప్పుడు రాజకింకరులు అతనివిరాళియంతయుఁజూచి పెక్కు తెరంగులఁ జింతించుచు సన్యాసీ! నీకేమైనం బిచ్చివట్టినదా? యూరక మాపటమును నలుపుచుంటివేమి? చూరాజనొద్దకు రమ్ము పోదమని నిర్బంధించిరి.

అప్పుడతఁడు కొంచెము మోహముమరలించుకొని అయ్యో! నేనేమి తప్పచేసితిని. మీరాజునన్నూరకశిక్షించువా! యొక కారణంబునం దొందరపడి యీపటమునునలిపితిని. ఈమాత్రముతప్పసైచుఁడు నన్ను మీరాజునొద్దకుఁ గొనిపోకుండని బ్రతిమాలఁదొడంగెను.

కింకరు లామాటఁబాటింపక ఇదిగో రాజశాసనము పరిశీలింపుము. ఈపటమును నలియఁజేసినందులకు నిన్నుఁగొనిపోవుట కాదు. సాభిప్రాయముగాఁ జూచుటయే నేరమనివలికి యతంఁడన్ని చెప్పినను వినక బలాత్కారముగా నతని యజ్ఞదత్తుని వీటికిఁ దీసికొనిపోయిరి. సింహదమనుండు వారి నెదిరింప నవర్థత గలిగియు నప్పటి స్థితినిబట్టి యిట్టలనక వారివెంటనరిగెను. యజ్ఞదత్తుఁడు సభ జేసియున్న సమయంబున రాజభటులూ బైరాగీనితీసికొనిపోయి రాజు ముందర బెట్టి, అయ్యో! మేముతమయాజ్ఞానుసారముగానే పటములతో ననేక దేశములు తిరిగితిమి. ఎందునుయెవ్వరును శంకింపలేదు. యీబై రాగిదీనిని జూచినది మొదలు మోహినీ! మోహినీ! యని పరితపించుచు నీపటమును గొగలించుకొనిపెద్దతడవు విడువక గడవిడజేసెను. దానంజేసి యీతనిని దీసికొనివచ్చితిమనిచెప్పిరి. యజ్ఞదత్తుఁడు తండ్రినెఱుఁగమి నానవాలుపట్టలేదు. సన్యాసిగానున్నను నాజానుబాహుత్వాది రూపకౌష్ఠవమునుబట్టి సందియమందుచు నతనితో నిల్లనియె,

అయ్యా! తమ దేశమేది? ఈపటమునుజూచి యేమిటికి శోకించి తిరి? యథార్థము చెప్పుడు మీ కేమియు భయము లేదని సగౌరవముగా నడిగిన వినియతండ్రిట్లనియె. అయ్యా! బైరాగిగానున్న నాకుభయ మనునది యొకటిగలదా! నేనొకకారణమున నాపటమునుజూచి శోకించితి. నాశోకమున మీ కేమివచ్చును వచ్చినది. నావృత్తాంతము మీతో నేమనిచెప్పుదును? సిగ్గు సిగ్గు నాయిదుమలన్నియు జెప్పకొనుటకు పదిదినములు బట్టును నన్ను బోనిండు పోయెదననుటయు యజ్ఞదత్తుండు ఆతనిమాటలచేతనే తనతండ్రియని బాగుగానిశ్చయించి యిట్లనియె. అయ్యా! మీవంటివిఃపాత్రుల యిడుమల గమంగొని తీర్పుట రాజు నకుమఖ్యమైన పః యైయున్నది నాతో జెప్పిన నేమి లోపమున్నది. నన్ను మీపుత్రునిగాఁ దలంచి మీరీపటమునుజూచి శోకించిన కారణం బెఱిగింపుఁడని వేడుకొనెను.

అప్పుడా బైరాగి యజ్ఞదత్తునితో అయ్యా! విసుండు నాప్రాణ ప్రియురాలగు మోహినియను దానిని నిష్కారణముగ నడవిలోవిడిచి పోయితిని నేనుదుర్మార్గుఁడను. ఆనేరమునకై నన్నుశిక్షింపుఁ డనిన నతండ్రియ్యా! తమరు మోహినినడవిలో నేటికివిడిచితిరి. ఆమె యెచ్చటికిబోయినది. మీయుదంతంబు విన ముచ్చటయగుచున్నది. యెరింగింపుఁడనిన నతండు దాచక తనవృత్తాంతమూముల చూడముగా వక్కాణించెను. కన్నులనీరుగార్చుచు నామోహినియొక్క రూపమీ పటములోనున్నది. దానిజూచినట్లైయున్నది. అందులకు శోకించితిని. ఇదియే నావృత్తాంతమని పలుకుచున్న సమయంబున యజ్ఞదత్తుండు సింహాసనముడిగ్గ నునికి యత్యంతసంశోషముతో నతని పాదంబుల బడి, తండ్రి! నేనునీపుత్రుండ నాపేరు యజ్ఞదత్తుండు మణిమంజరియందు జనించితిని. మోహినియుఁగొలదిదినములైనది ఇచ్చటికే వచ్చినది అని తనవృత్తాంతమంతయు జెప్పిన సింహదమనుండు ఆ! యేమి!

ఇదంతయు స్వప్నముకాదుగద! కాదు. నిజమేయని సంశోషంబను నముద్రింబున మునుంగుచుఁ బుత్రుని గాఁగఱించుకొని కన్నుల నానందబాష్పములుగారఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు నొడలెఱుంగ కుండెను.

పిమ్మట సింహదమనుఁడు అ య్యత్తురముతోఁ బుత్రునివెంట నంతఃపురమునకరిగి నంతతయు తన్నే ధ్యానించుచున్న మణిమంజరిని మోహినినింజూచి పెద్దతడవు గాఢాలింగనములుచేసికొని, యొక్కొంత నేపు ఒకరినొకరుపలుకరింప మాటలు రాక కంఠములు డగ్గుత్తికజెంద జిత్తురువువ్రతిఱులవలె నిలబడిరి. అప్పుడు వారికిఁగలిగిన సంశోషమిం తింతయని చెప్పటకు నలవికాదు. అట్టి సంశోషముతోఁ గొంతనేపు ఒకరినొకరు తమపడిన యిదుమలఁ జెప్పకొనుచు నిష్టాలాపములచేఁ గాలక్షేపము చేసిరి.

పిమ్మట మణిమంజరి తానుదాచిన యుత్తరముదెచ్చి సింహ దమనునికిఁ జదివి వినిపించి దానికి నూరుగా వ్రాసిన యుత్తరము వృత్తాంతముజెప్పినది. అప్పుడు సింహదమనుఁడు మణిమంజరినిఁ బెక్కు గతులఁగొనియాడి తనయన్నత దళకంతకు నీవేకారణమని ప్రవృత్తిజేసె ను. తర్వాత సింహదమనుఁడు తనతల్లులను తండ్రిని దలంచుకొనివారి చిక్కులఁ బాపుటకై మిక్కిలితొందరపడి పయనంబగుటయు మణి మంజరియు మోహినియుఁ యజ్ఞదత్తుఁడుగూడ ప్రయాణమున కుత్స హించిరి చతురంగబలములతోఁగూడుకొని ఘభముహూర్తంబున సిం హదమనుఁడు నెడలి మార్గంబున నెడనెడఁటఁటకీరంబులునిష్క్రింపించి విడియుచుఁ గొన్నిపయనంబులకు విజయపురంబు జేరెను.

అందు బాహోద్యానవనంబున బసజేసి రహస్యముగాఁ దల్లు లకు వార్తనంపి వారిరప్పించి మున్ను విన్నపనతోఁదాఁదెచ్చినగు డ్లు వారినేత్రములకంటించెను. అప్పుడా రాజభార్యలు తేజోవంతము లైన నేత్రములతోఁ బ్రకాశించిరి. చతురంగబలములతోఁనూరి బైట

వ్యూహముపన్నియున్న సింహదమనుని యాధ్యత్యమంతయు విని శత్రుజయుఁడు భయపడి యూరు విడిచి పారిపోవఁదలచి తన్ను మూయ చేయుచున్న రక్కసియున్న యింటికరిగి దానితో జెప్పెను.

అప్పుడది బెదరక రాజేంద్రా! వెరవకుము నేనుగలుగనీకేమి కొంత నాకుయుద్ధముచేయు పాటపముగలిగియున్నది నిజముగా వారు మనమీదఁకు యుద్ధమునకేవచ్చినచో నన్నుబంపుము ఆసంగతి రాయబారము మూలముగాఁ దెలిసికొనుమని పలికిన నతంకు వెరగు పడుచు నప్పుడే యొకబుద్ధిమతుని వారివార్త దెలిసికొనుటకై యంపెను. వాఁడును రాజశాసనంబున సింహదమనుండున్న శిబిరమున కరిగి సగౌరవముగాఁ దమయేలిక సందేశమును విన్నవించెను.

సింహదమనుఁడు నవ్వుచు చూతా! మీరాజుతోఁ గొన్నిరహస్యములుమాట్లాడవలసియున్నవి. ఇచ్చటికిఁదీసికొనిరమ్మనిచెప్పెను. వాఁడును వేగంబునంబోయి సింహదమనుని యాజ్ఞను శత్రుజయుని తోఁ జెప్పిన నతండ్రిట్లనియె. ఓరీ! నేనిప్పుడు శత్రుమధ్యమునకు నొంటిగాఁబోవచ్చునా? వారునన్నుబట్టి బద్ధనిచేసినచో నేమిసేయనగు వారిబలాబలము తెల్లున్నవి శాంతముగా నుండిరా? యుగ్రముగా నుండిరా? తెలుఁపుమని యడిగినఁ వాడిట్లనియె.

దేవా! వారిని మనమెట్లును గెలువలేము. వారిముఖవిలాసము లనుజూడ శాంతముగానుండిరి. వారియెడఁ గ్రోర్యముఁజూపట్టదు. మిమ్ము రప్పించి నమ్మించి మోసముచేయ వారికంత యననరమేమి? యుద్ధముచేసి జయింపలేరా? వారియుద్దేశము మీతో సంధిమాటలు మాట్లాడుకొనుటకే యని తోచుచున్నది. వారిమాటలన్నియు బ్రసాదాభిముఖములుగానే యున్నవి. నిజముగా వారుతలంచుకొనిన మీకుఁ బారిపోవుటకు శక్యమగునా? కావునమీరుగొన్ని కానుకలు దీసికొనిపోయి వారిని బ్రోవన్నులఁ జేసికొనుటయే యుత్తమమని పలికిన

వానిమాటలు పాటించి శత్రుంజయుఁడు తగుపరిచారకులతోఁ బెక్కు-
కానుకలు తీసికొని సింహదమనునియొద్ద కరిగెను.

సింహదమనుండు తండ్రికెదురేగి మంచిమర్యాదలతోఁ దోడి
తెచ్చి యుచితపీఠంబునం గూరుచుండంబెట్టి తానును యజ్ఞదత్తుఁడు
లోనుగాఁగల సామంతులతనిచుట్టును పీఠంబులఁగూఱ్ఱుండి లోకపరి
పాటిగాఁ గుశలప్రశ్నలఁ జేసికొనదొడంగిరి. అట్లుకొంతసేపు మాట
లచేఁ గాలము గడపినవెనుక సింహదమనుండు శత్రుంజయునితో
నార్యా! నీకు సంతానముగలదా యని యడిగెను.

దాని కతఁడు తలవాల్చుకొని అయ్యా! నాచరిత్ర మేమని
చెప్పుదును. నేను సంతానము బడయఁ నెక్కుడు ప్రయత్నముజేసి
యొకవనితమాట విని గర్భవత్తులైయున్న యేడ్గురుభార్యల నడవి
పాలునేసికొంటిని. ఆదుర్మార్గురాలి మూలముగానే నాకీముప్ప వచ్చి
నది. దానిని దెచ్చినదిమొదలు నాగ్రామంబున నతిష్ఠములే సంభ
వింపుచున్నవి. అదియు గొడ్రాల్లెయైయున్నది. దానంజేసి నాకు సం
తానము లేదని సంతాపముతోఁ జెప్పెను.

సింహదమనుండు మొదటఁ దండ్రిని బెద్దతడవు చిక్కులు
బెట్టదలంచుకొనెను. గాని యతనిఁజూచినతోడనే దుఃఖమునహింప
నేరక వెంటనే యతని సంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి తల్లుల
నేడ్వరను జూపి వీరెవ్వరో యెఱుంగుదువా యని యడిగెను.

శత్రుంజయుఁడు చిరకాలమైనను వారిని గురుతువట్టెను.
కన్నులు కలిగియుండుట శంకించుకొనుచు నతనితో నేనెఱుగనని
యనుమానముగాఁ జెప్పెను. అప్పుడు సింహదమనుఁడు తండ్రికి నమ
స్కరించి తన్నెరింగించి తనకుఁ జ్ఞానమువచ్చినదిమొదలతనింజూచిన
దాక నడుమబరిగిన కథయంతయుఁ జెప్పెను. అప్పుడు శత్రుంజయుఁ
డదియొక కలగాఁ భావించి కొంతవరకు నమ్మలేదు. భార్యలును

గొడుగును కోడండ్లు పాతుడు మొదలగువారు తనకు జేయు మన్ననలం జూచి నిజమేయని నమ్మెను.

శత్రుంజయుడు దైవఘటనము గుఱించి యాశ్చర్యపడుచుఁ దా నెఱుగఁకుండ నిజ్జేపంబు గృహంబునం గనంబడిన సంతసించు నిరుపేదయుంబోలె నానందపారావార కల్లోలమాలికలం దేలియాడుచు భార్యలం గారవించి పుత్రుని మన్నించి పాతుని ముద్దుగొని కోడండ్ర) నాదరించి వారివారికిఁ దగినట్లు మన్ననలం గావించెను.

పిమ్మటఁ దండ్రి యనుమతిచే సింహదమనుండు చిలుకయున్న పంజరమును దెచ్చి చిలుకను కైకొడిసి ముందుక్కాల్లి విరుగఁడిసి వెనుక రెక్కలు ముక్కలుచేసి తర్వాత కంఠము నులిమి దూరముగా వినరి పారవెచెను.

గోపా! యేమిచెప్పదును! అంతలోనే శత్రుంజయుని యింటను మాయవనిత వేషముతోనున్న రక్కసి నిజరూపము ధరించి బ్రహ్మాండకరండము పగులనార్చుచు నెగసి సింహదమనుని దాపునకు రాఁబోయెను. మొదటనే కాళ్లువిరచెనుగాన నొకచోట కాళ్లును నొకచోటఁ జేతులును విరిగి పడిపోవ నతఁడు విరిచినయట్లాకచోట శిరము శరీరముతో వేరుజెందినంత నక్కంకాళి మృతినొందెను. దాని పాదములక్రిందను జేతులక్రిందను మొండెముక్రిందను తలక్రిందనుబడి యనేకజేవులు మృతినొందినవి. దానిదేహ మెంతయుండునో విచారింపుము. ఆయుత్పాతముచుజూచి పౌరులందరు వెరగండుచుఁ జిట్టచివర దానికథయంతయు విని సింహదమనుని మిగులవినుతించిరి.

యజ్ఞదత్తుడు మొదలగువీరులు పెక్కండ్లువచ్చి దానియం గంబులన్నియు పెద్దకఠారులచే ముక్కలక్రింద నరికి దహనము చేయించిరి. తలమాత్రము నరుకుటకు లొంగినదికాదు. దానిబెక్కండ్లు గొప్పసాధనముచే నూరిబైఁటనున్న యడవిలోనికిఁ బెద్దకాలము నకు దొర్లించిరి. శత్రుంజయుడు సకలపరివారసహితముగాఁ గోట

తోనికీ దీసికొనిపోయి శుభముహూర్తమునఁ బుత్రునికుఁ బట్టాభి
 షేకముచేసి తాను తపోవనమునకరిగెను. యజ్ఞదత్తుఁడు కొన్నిదినము
 లుండి మరల మాతామహుని రాజ్యమునేయ నరిగెను. సింహదమ
 నుండు కాంచనమాలనుగూడఁ రప్పించి మువ్వరభార్యలతో యథే
 ప్రకామంబుల ననుభవించుచుఁ బెద్దకాలము రాజ్యమునేసెను.

గోపా! నీవుచూచిన పుట్టె యారక్కసిది. చిరకాలమైనది.
 కావున మేదో మఁసములు హరించినవి. దానిగొప్ప యిప్పుడేమి
 యున్నది. దాని మెవోమాంసములున్నప్పుడు చూచితీరవలయును,
 మార్గస్థులు దానింజూచి పవ్యతమేయని వెళ్ళుచినములవరకు భ్రాంతి
 పడుచుండిరి. ఇదియే దానివృత్తాంతము. నిస్సంశయముగాఁదెలిసినది
 కదా? యని యడిగిన వాఁడు నామీ! మీకటాక్షమున సంతయుఁ
 దేటగాఁ దెలిసినది. కథ నాకు మిగుల సంతసము గలుగఁజేసినది.
 ఇట్లు చెప్ప మిగుగాక యన్యులకు శక్యమా? యని యన్యుతీశ్వ
 రునిఁ బెక్కుగతులఁ గొనియాడెను.

అంతలో ప్రయాణసమయమైన నాగొల్లవాఁడును యతీశ్వ
 రుఁడును నప్పరంబు వెడలి మార్గంబునంబడి నడుచుచు గ్రమంబున
 పదియవ మజిలీ చేరిరి—

ప ద య వ మ జి లీ.

సో మ శ ర్త క థ.

పదియవమజిలీ, యొక రాజధానిగానున్నది. వారిరువురు నలి
 విశాలంబగు నాపట్టణపువీధింబడి బోవుచుండ నొకచోట నడివీధిలో
 నినుపకంబమున నొక బ్రాహ్మణుడు నిలబడియున్నట్లు కనబడినది.
 జానింజూచి యాగోపాలుఁడు మఱిసీనునిఁ బైకినడువనీయక యడ్డము

వచ్చి సామీ! దీని మీరు చూచితిరా! మిక్కిలి పొడవుగానున్న యాయుక్కుకంబముపై నిలబడిన బ్రాహ్మణుడెవ్వఁడు? కదలక యిట్లుకావువలెఁ జూచుచున్నాడాయేమి? ఈతనివృత్తాంతమెఱింగింపుః శనిన నమ్మణిసిద్ధుఁడును పైకిఁదలయెత్తి నిరూపించి చూచి యోరీ! దీనిపైనున్న వాఁడు నిజమయిన బ్రాహ్మణుఁడు గాదునుమీ? అదియొక పోతని ప్రమాము. దానికథ భోజనంబైనవెనుకఁ జెప్పెదనులే యనివలికి నడువఁబోయిన వాఁడు మణిసిద్ధుని పాదంబులంబడి అయ్యా! గమనాయాసము వాయువఱకు మీచరణంబు లొత్తెదను. ఇచ్చటఁగూర్చుండి నాకు దీనివృత్తాంతము చెప్పఁడు. విన మిగుల వేడుక గానున్నది. అని నిర్బంధించిన నయ్యతివతి వాని యాసక్తి మెచ్చుకొని యచ్చటనే యొక చోటఁగూర్చుండి తనయొద్దనున్న మణి ప్రభావమున దాని వృత్తాంతమంతయుఁ దెలిసికొని వానికిట్లని చెప్పఁ దొడంగను.

కొండపల్లి యనునగ్రహారంబున సోమశర్మయను బ్రాహ్మణుఁడుగలఁడు. అతఁడు మిగులదరిదుఁడు. ఎన్నివ్యాపారములుచేసి నను నొకకాసైనను లభించినదికాదు. అతఁడొకనాఁడు భార్యతో నిట్లనియె బోఁటీ! మన యిరుగుపొరుగుననున్న భాగ్యవంతులఁజూడ జూడ నాకెంతయు విచారముగానున్నది. వారు భార్యలతోఁగూడి హంసతూలికాతల్పంబుల గాజుదీపపు కాంతులు ధవళకుడ్యకాంతులతో మేలమాడఁ గ్రీడింపుచుండురు.

నీవు చూడ నెప్పుడును మాసినగుడ్డలే కట్టుకొనుచుఁ దల దువ్వుకొనక యసహ్యముగానుండువు. మనయిల్లుజూడ పేడతో దుక్కుతో నిండియుండును. ప్రొద్దుగుంకినంత కొంచెముసేపైన దీవముంచవు. చీకటిలోఁ గన్నులుగానక నల్లులుగుట్టుచుండ నులక మంచములఁ బరుండుము మనకును వారికిని మిగుల దారతమ్యము గలదు. వారు భాగవంతునికి బంధువులును మనము విరోధులమా? మనకుమాత్రమిట్టియెశ్వర్యము లుండరాదా? ఇట్టి దరిద్రపుబ్రదుకు

బ్రతుకుటకంటె జచ్చుటయేమేలు. ఇంతకును కారణురాలవు నీవువమనిన, బురుషునికి భార్యమూలముగా నైశ్వర్యము వట్టును. దరిద్రము గూడదానిమూలమున నేవచ్చును. దీనికి దృష్టాంతరముగా నొకకథ చెప్పదవినుము.

పూర్వము విక్రమార్కుండును భట్టియు దేశసంచారముచేయుచుండ నొకయడవిలో నిసుకమీఁద సాముదికశాస్త్రులక్షితములైన రేఖలతో నొప్పుచున్న పాదచిహ్నములు గనంబడినవి. వానింజూచి విక్రమార్కుండు భట్టితో నీపాదచిహ్నములంచూచితివా! వీనిచూడ సీమార్గంబున మనకన్న నధికుఁడగు మహాగాజు నడచినట్లుతోచుచున్నది. వేగనడువుము మనకుదాపుననే యుండవచ్చును అతంజెవ్వఁడో చూతమనిపలికిన భట్టియిట్లనియె.

రాజా! యీయడుగుల ప్రక్కను పడతియగులుగూడఁగనంబడుచున్నవి. చూచితివా? వీనిచిహ్నములుచూడ నైశ్వర్యము గలవారి పాదచిహ్నములవలె గనంబడవు. శ్రమవడి నడిచినట్లుతోచుచున్నది. అయిననుపోయిచూతము వదుఁడని పలికి యిద్దరును వేగముగా నడిచిరి. ఆయడుగులజాడంబట్టి పోవఁబోవ నొకవల్లెటూరు గనంబడినది. ఆయూరిలో నొకయరుగుమీఁద నాయడుగులుగలవారు పండుకొనియుండిరి. వారొక బ్రాహ్మణదంపతులు మిగులదర్పిదులు. వారింజూచి విక్రమార్కుండును భట్టియు మిక్కిలి వెరగుపడుచు నాబ్రాహ్మణునిలేపి అయ్యా! తమకాపురమేయూరు? ఇచ్చటికేమిటికి వచ్చితిరి? మీస్థితిగతులెట్టివని యడిగిరి.

ఆబ్రాహ్మణుండులేచి వారితోనిట్లనియె. అయ్యా! మాదిరాయవరము. నేనుబ్రాహ్మణుఁడను. ఈచిన్నదినాభార్య. బాల్యంబుననేదీనినాఁకు బెండ్లిజేసిరి. నాకుజ్ఞానమువచ్చినది మొదలు దరిద్రమే బాధింపుచున్నది. ఎన్నియుపాయములచేతనైనను నింటియొద్ద జీవనోపాధి కుదిరినదికాదుఎందైన నుదరపోషణమగునేమోయని భార్యతో

నిల్లువిడిచి యిట్లువచ్చితిని. మీరుమిగుల మంచివారుగఁ గనిపించుచున్నారు. మాకుమిగుల నాకలిగానున్నది. ఈపూటకింతభోజన నడుపాయముచేయుదురా? యనియడిగెను. అప్పుడు భట్టియు విక్రమాద్రిమంతుని నతనిదరిద్రమునకును భార్యయేగదా! హేతువని యూహించియీమె యవలక్షణము లన్నియుఁ బరీక్షించి యందలి యథార్థము తెలియఁగోరి యతనికిట్లనిరి.

బ్రాహ్మణుడా! యెంతదరిద్రమువచ్చినను నాఁడుదాని నిల్లుగదుపుదురా? పాపము ఈచిన్నదినితో మార్గక్లేశమునుభవింపుచుఁ దిరుగుచుండెనే! కటకటా? ఆమెమొగమెట్లు వాడిపోయినదోచూచుడు. ఇప్పుడైనను మేముచెప్పునట్లు చేయుము. ఆమెభోజనము నిమిత్తము కొంతసామ్యిత్వము. దానితో నీబిడనింటికిఁబంపుము. నీవుచూతోరమ్మ. నీక నెద్దియేని వ్యాపారమున ధనముదొరుకు నుపాయముకూపింతుమనుటయు నతండండులకు నంతసించుచు వారికిట్లనియె. అయ్యలారా! మీరుపుణ్యాత్ములు ఇంటియొద్దనెట్లును గడవమి దీనివెంటఁ జెట్టికొని తిప్పుచుంటిని. ఇంటియొద్ద దిక్కెవ్వరునులేరు. దీనికెద్దియేని యాధారముచూపించినచో నింటికనిపెడను. నేనుమీతోవచ్చి మీరుచెప్పినపనిని జేయుదు. అట్లనుగ్రహింపుఁడని వేసుకొనుటయు వారు అందులకు మీభార్యకిష్టమున్నదియో లేదో యడుగుమనిన నతండామాటజెప్పిన నాబిడనంతోపముతోనే యొప్పుకొనెను. నికమార్కుండు భట్టియు నాబ్రాహ్మణునిభార్యకుఁ గోరినంత ధనమిచ్చి యిచ్చవచ్చిన చోటునకుఁ బొమ్మనిచెప్పి యతనిఁ తనవెంటఁదీసికొని యుజ్జయినీ పురమునకరిగిరి.

అందు వారాబ్రాహ్మణునికి వేరొక్క చక్కనికన్యకం బెండ్లిచేసి యాచిన్నదికాపురమునకు వచ్చినతోడనే మున్ను తానుంచిన నగలన్నియు మరలబుచ్చుకొని కట్టుగుడ్డలతో నాదంపతులనక్కడికిని

బాండని విడిచివేసిరి. ఆదంపతులు ఉజ్జయినీపురమువిడిచి మధ్యాహ్నమున కొకయగ్రహారముజేరిరి. విక్రమార్కుండు భట్టియు నతని యదృష్టమును బరీక్షింపఁ బ్రచ్ఛన్నముగా వారివెంట నరుగుచుండిరి.

అట్లామిథున మాయగ్రహారమున నెవ్వరి యింటికిఁబోక యొక గృహస్థుని వీధియరుగుమీఁద నిలువంబడెను. వారుచేరిన యొక నిమిషమునకే నాలుగుదినములనుండి ప్రసవముకానేరక నొప్పులు పడుచున్న యాగృహస్థునిభార్య సులభముగా నీళ్ళాడెను. అదిచూచి యాయజమానుఁడు మిగుల సంతసించుచు నాదంపతులు వచ్చుటచేతనే తనకాశుభముగలిగినదని నిశ్చయించి వారికి మిగుల మర్యాదజేసి పిండివంటలతో భోజనము పెట్టి చినాంబరములుగట్టి నిచ్చుటయేగాక వారిరాక శుభప్రదమని యూరంతయుఁ జాటించెను.

ఆవార్తవిని యాయూరనే వేరొకగృహస్థుని భార్యయు నట్టిచిక్కనే పొందియుండ నాయజమానుఁడు నాదంపతులను పల్లకి మీఁద నూరేగింపుచుఁ దనయింటికిఁ దీసికొనిపోయెను. వారి పాద మెట్టిదోకాని వారిల్లుచేరిన వెంటనే ఆయిల్లాలను సుపుతునింగని నది. అప్పుడాయజమానుఁడు పట్టరాని వేడుకతో నాదంపతులను బార్యతీవరమేశ్వరులని భావింప చిత్రసూమాంబరములతో నలంకరించి పూజింపుచుఁ గొన్నిదినములు తనయింట నుంచుకొనెను.

క్రమంబున వారిఖ్యాతి జగద్వితమైనది. ఎవరికే చిక్కులు తటస్థించినను వారిందీసికొనిపోయిన తక్షణమే పారణము గుచుండెను. వారి నొక్కపూటకన్న నెక్కడను నిలువనీయక పల్లకిలబంపి యుత్సవములు చేయుచుఁదీసికొనిపోవుచుండును. వారికిచ్చు ధనము నకు నగలకును బట్టలకును మితిచెప్పటకు వీలులేదు. వారిస్థితి నిత్య కళ్యాణము పచ్చతోరణముగానున్నది. వారి దర్శనమునకై యనేక గ్రామములనుండి జనులువచ్చి వేచియుండును. ఈరీతి గొన్నిదినములు దేవతావై భవములు జరిగినంత నొక్కనాడు పల్లకియెక్కి

మూరేగుచు నొక యూరనుండి యొక పట్టణమునకుఁ బోవుచుండ నొక యేనుఁగువచ్చి యావిప్పుని మెడయందుఁ బూవులదండవైచి బంగారుకలశముతో నుదక మభిషేకము చేసినది.

పుత్రకూన్యూడగు రాజు చనిపోయినప్పుడు ఏనుఁగ చే వరింపఁ బడినవానినే రాజుగా జేసికొనుట యాదేశ సాంప్రదాయకము గాఁ నచ్చటి ప్రజలెల్ల నాబ్రాహ్మణునినే రాజుగా భావించి శుభముహూర్తమున బట్టాభిషేకముజేసిరి. అదియంతయుఁ బ్రచ్చన్నముగానుండి చూచుచున్న భట్టివిక్రమార్కులు ఘరుషునిభాగ్యము స్త్రీమూలముగనే కలఁగునని నిశ్చయించిరి. అతండు తమకన్న గొప్పరాజు గావున వినయముతో నతనియొద్దకుఁబోయి చేసిన విధాన మంతయుఁ దెలియఁ జేయుటయు నాబ్రాహ్మణుఁడు మిగుల సంతసించుచు గృతజ్ఞతసూచింపుచు వారిఁ బెక్కు గతులఁ బూజించెను.

భట్టివిక్రమార్కులును తమరుచేసిన కృత్యము ఫలించెనని సంతసించి తమదేశమున కరిగిరి. కావున నాతీ! నీకోఁ గొన్ని దినములు విడిపోయి నేను దేశాంతరమరిగి ధనము సంపాదించుకొని వచ్చెదను. నాకు దారిభత్యమేమైన నిమ్మని సోమశర్మ భార్య నడిగెను.

అప్పుడామె యేమియు లేక తెల్లఁబోయి చూచుచునామాట మెల్లన జెప్పినది సోమశర్మభార్య నాక్షేపించుచు నీమెడనున్న మంగళసూత్రమిమ్మి యతీసెలు వండియమ్ము. నేను ధనము సంపాదించుకొని వచ్చి నీమేసంతయు బంగారముజేసెదనని చెప్పెను. ఆపటి వ్రత మగనిమాట దాటక యప్పుడే తనమెడనున్న మంగళసూత్ర మిమ్మి బెల్లము పిండియు నూనెయుఁదెచ్చి యాలకులు, జాజికాయ, జాపత్ర మొదలగు వస్తువులు కొన్ని తెచ్చుటమరచి వానిదెచ్చుటకు గ్రహ్మరసంగడి కరిగి యావస్తువు లిమ్మని యడిగెను. అప్పుడు కొంచెము చీకటిసమయము గాన నాకోమటి సందడిలో నందు జాజికాయకుఁ బదులుగా వననాభిదుంప నిచ్చెను.

అయిల్లారు తెలియక దానింగొనిపోయి నూరి పిండితోఁగలిపి పెద్దవిగా నిరువదినాలుగఁజేసెలను వండినది. వానిలో నొకటియైనను దానుదినక మూటఁగట్టి తెల్లవారుజామున నరుగునప్పుడు మగని కందించెను. అతం డామూటను దీసికొని యూరువెడలి యడవివూర్తింబునంబడి జాముప్రోద్దెక్కువరకు నడిచెను. అం దొకచెరువు గనంబడినంత నందు స్నానముచేసి యాయటిసెలం దినఁదలంచి యామూట చెట్టుకొమ్మకుఁదగిల్చి గుంటలో స్నానముచేయుచుండెను. ఇంతలో నిరువదినలుగురు దొంగలు విచ్చుకత్తులతో ఘోరాలిచ్చుచు గాడిదెలమిఁదఁ బెక్కుధనమును తీసికొనివచ్చి యాచెఱువుగట్టిననున్న మఱిచెట్టుకింద ధనమంతయు రాశిగాఁబోసి మిగులనాకలిగా నుండుటచే నీరైనంద్రాగి యాకలి నడగించుకొనఁదలంచి గుంటలోనికి బోయిరి.

సోమశర్మ యంతకుమున్నే వారిఁజూచి దొంగలని నిశ్చయించియు ధైర్యమువిడువక వారి సంఖ్యదెలిసికొని ముక్కుబట్టుకొని కన్నులుమూసికొని జవముచేయుచుండెను. అదొంగలతనింజూచి యరచుచుఁ గత్తులందెచ్చి నరకబోయిరి. అందులకతండు కొంచెమైనను జడియక యోబాబులారా! యూరక నన్నలచంపెదరు? నేను జ్యోతిష్కుఁడను మీరిచ్చటికి వత్తురనియు నాకలిగలిగియుందురనియుఁ దెలిసికొని లెక్కబెట్టి మీరుఁ దిన సరివడిన యరిసెలం దెచ్చి తిని. మీరాక కెదురుచూచుచుంటిని. అదిగో అఱిసెలమూట నా చెట్టుకొమ్మందగిలించితి జూచుకొనుఁడని పలికిన నందొకఁడు ఆమూటను విప్పిచూచిన నందిరువదినాలుగే అఱిసెలున్నవి. వానింజూచి యతని దైవజ్ఞత్వమున కాదొంగలు ఆశ్చర్యపడుచు నతనిజంపక బహుమానముఁ జేయఁదలఁచి యతని దమగురువుగానుండుమని చెప్పిరి. పిమ్మట నాదొంగలందరు నాచెఱువులో స్నానముచేసి కత్తులన్నియుఁ బోగుగాఁ బెట్టి యాబ్రాహ్మణుఁడు తెచ్చిన యఱిసెల నిరువదినలుగురు వంతువ్రాకారము దిని నీరుత్రాగి యా

బ్రాహ్మణునే కాపుంచి యాచెట్టుక్రిందఁ పండుకొని నిద్రపోయిరి. అంత నాయటిసెలలోనున్న విషము తలకెక్కి యాదొంగలందఱు నిద్రలోనే ప్రాణములువిడిచిరి. వారిచావుసోమశర్మ కొంతనేపటికిఁ దెలిసికొని మితిలేని సంతోషముతో మనంబున నిల్లుపోసెను.

ఆహా! వీరిందఱు నేను బెట్టిన యటిసెలమూలము గానే మృతిఁబొందరి. ఈయటిసెలలో రాత్రి నాభార్య ప్రమాదమున నాభిక్రూడ గలిపినది కాబోలు. దైవము నాకీతీరున ద్రవ్యము గూర్చెను? లోకంబంతయు నైవముచేతిలోనున్నది. పురుషకారం బేమియుంబనికీరారు. ఒకప్పుడెంత ప్రయత్నముచేసినను గాసెనలభింపదు. వేరొకప్పుడూరకయే వెక్కు ద్రవ్యలాభము కలుగును. నాకు దైవాయత్తముగా నిప్పుడు గొప్పద్రవ్యము దొరికినది. దీని నెట్లుమోసికొని పోవుదును? పోనీ, మోసినంత దీసికొని పోదమనిన నిండున్నదానికై చింతగానుండును. ఎవ్వరినైనను నహాయముతీసికొనివత్తమన్న భాగమును గోరుదురు. ఏమిచేయుటకును దోచకున్నది. ఇదియునుంగాక యీ యాధనమంతయుం జూడ నొకమహారాజుగారిదిగానున్నది. ఇందుఁ బెక్కురత్నమండనములు గలిగియున్నవి. వారికిఁ దెలిసినచో నాపనిపట్టకమానరు అని వెక్కు తెరంగులఁ జింతించుచు నొకకత్తిచే నాదొంగల యంగంబులన్నియు ముక్కలుగా నరికి రాశిగాఁజేసి యాధనరాశిచుట్టును దిరుగుచు నేమిచేయుటకుఁ దోచక చింతించుచుండెను.

ఇంతలోఁగొందఱు రాజభటు లాదొంగలవెదకుచునాచెట్టువు నొద్దకువచ్చిరి. వారిఁజూచి సోమశర్మ కొంచెముభయముజెంది యంతలో దనకు భగవంతుఁడిచ్చిన బుద్ధిబలముచేత ధైర్యము తెచ్చుకొని కత్తిచేతఁబూనిపహారాయిచ్చువానివలె నాధనరాశిచుట్టును దిరుగుచుండెను. రాజకింకరులు రాజుగారిధనమును చెట్టుక్రిందఁజూచి యానవాలుపట్టి సంతోషముజెందుచు సోమశర్మకు నమీపముగాఁ

బోయి నీవెవ్వడవు? ఈధనంబేటికి దెచ్చితివనియడిగిన సోమశర్మయు మరల మీరెవ్వరు? మీరిచ్చటి కేల వచ్చితిరి? అని యడిగెను.

ఆమాటలువిని రాజభటులు సోమశర్మతో మేము భూరి శ్రీవ్రుండను రాజుకింకరులము ఈధనము నూ రాజుగారిది. మొన్నఁ గోటలో దొంగలువడి దోచుకొనివచ్చిరి. వారిం బట్టుకొనుటకై వచ్చితిమి దొంగలైమైరి. నీవీధనము నేటికిఁ గాచుచుంటివి? నిజము చెప్పమని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

నేను సోమశర్మయును బ్రాహ్మణుండను నాకు దైవబలము గలిగియున్నది. భూతభవిష్యద్వర్తమానములయందు జరుగు చర్యల జెప్పఁగలను భూరిశ్రీవ్రునికోట దొంగలు దోచికొనెదరని తెలిసియే నిచ్చటికి వచ్చితిని. నేను వచ్చునఱకు నీధనము దొంగలు పంచుకొనుచున్నారు. వారితో యుద్ధము చేసి కత్తులచే వాండ్రీమేనులు తుత్తునుములు గావించి చంపితిని అవిగో వారి శరీరఖండములు చూడుఁడు మీ రందరు నశ్రీధగా నుండఁబట్టిగదా, దొంగలు గోటలో బడిరి? నేను రక్షింపనిచో నీచాటికి దొంగ లీధనమును బంచుకొని పోవుదురు. దీని మిమ్మును దీసికొని పోనియ్యను. పోపొండు ఈనంగతి మీరాజుగారితోఁ జెప్పి యిచ్చటికిఁ దీసికొనిరండు అని గద్దరించి పలికిన దూతలు భీతిజెంది యతని తిరస్కరింపనేరక యతి వేగముగాఁ బోయి యాచర్య యంతయు భూరిశ్రీవ్రున కెఱింగించిరి.

అతండు మిగుల సంతసించుచుఁ బెక్కుసైన్యముతో నవ్వుడే యయ్యరణ్యములోనికరిగి యాధనరాశిచ్చుట్టును పహారాయుచ్చుచున్న సోమశర్మనుజూచి నమస్కరించి యిట్లనియె. అన్యూ, తమ రెవ్వరు? యిచ్చటి కెట్లు వచ్చితిరి? యిరువదిసలుగురుదొంగల నెట్లు జంపితిరి? నాయందు మీకీయనుగ్రహ మెట్లు గలిగినది? చెప్పడని యడిగిన నతండు దైర్యముతో నిట్లనియె.

దేవా! నామహిమ నేనే చెప్పకొననేటికి? క్రిమిచేఁ దలియదా? అదిగో నరకబడిన దొంగలయవయవములజూఁడుఁడు. ఇవిగో వారికత్తులు యిరువదినలుగురను వధించితిని మీకు వర్తమానము చేయుదమని యూహించునంతలో మీభటు లిచ్చటికి వచ్చిరి. ఇంతవనికినూలినపరిచారకులఁ గూర్చుకొంటివేటికి? క్షణముదాటినచో నింత ద్రవ్యము వృధాగాఁ బోవుఁగదా? యిప్పు డొకనల్లపూస యేని పోయినదేమో చూచుకొమ్మని వలికిన నాభూరిశ్రీవుఁడు సంఠోషము జెంది యాబ్రాహ్మణునిఁ గాఁగలించుకొని మిత్తుఁడ! నీకతంబున నాపరువు నిలిచినది నీవు చేసిన మేలెన్నటికిని మరువను నీవు నాయొద్దనుండుము నీకెద్దియేని వర మిచ్చెదఁ గోరికొమ్మని వలికిన నా సోమశర్మయు రాజా! నీయొద్దనున్న సేన ఆరులక్షలని తెలిసినది ఇంతమందియుండి నను నీకోటదోపుడు మానినదికాదు. వాండ్రకు వృధాగా జీతములియ్యనేటికి? వారిలో రెండులక్షల జనమును దగ్గించి వారిజీతములు నాకిమ్ము. ఇదే నాకోరికయని చెప్పిన నతం డప్పుడే యట్టిసైన్యమును తగ్గించి యావేతనము సోమశర్మకు నిచ్చునట్లాజ్ఞ జేసెను.

పిమ్మట నారాజు నాభీనమంతయు బండ్లమీద నెక్కించుకొని సోమశర్మతోఁ గోటలోని కరిగెను. సోమశర్మయుఁ బురికరిగిన వెనుక రాజుగారిచే నియ్యబడిన సౌధంబున బసజేసి యచ్చటికి భార్యను రప్పించి తాను మొదట జెప్పినప్రకారము ఆమె మేనంతయు బంగారుమయము గావించెను.

రాజుగారి దివాణములోనున్న యుద్యోగస్థుల కందరికి సోమశర్మయం దసూయగలిగియున్నను నేమియుఁ జేయలేకపోయిరి. రాజుచేఁ దగ్గించబడిన రెండులక్షలసైన్యము అతనికి శత్రువుగానున్న వేరొక్కరాజు నాశ్రయించినది ఇట్లుండ నంత నొక్కనూఁడు ఆ గ్రామమునకు రాత్నులయం దొకసింహమువచ్చుచు మనుష్యులను

వక్షులనుమ్మగములను భక్షింపఁదొడంగెను. దానికిభయపడి గ్రామస్థులెల్లరువచ్చి రాజుతో మొరబెట్టుకొనిరి.

అప్పుడు రాజమంత్రితో నాసింహమును వధించు యోధుల నియమింపుమని చెప్పెను. మంత్రియు సోమశర్మయఁదుఁగల క్రౌర్యమును దీర్చుకొన సమయము వచ్చినదిగదా; యనియూహించి యతనితోనిట్లనియె. మనయొద్ద నేనతక్కువగా నున్నది. బలము గలిగిన యోధులను తగ్గించితిరి. సాధారణులుండినను నేమి ప్రయోజనము. ఇంతకు మన వైదికబ్రాహ్మణుఁడే సమర్థుఁడు బలశాలి ఆతనినే నియోగింపుఁడని చెప్పిన నామాటలు విని రాజు అప్పుడేసోమశర్మను బిలిపించి పంచాననమును వధింపుమని యాజ్ఞాపించెను.

సోమశర్మయు సతనియాజ్ఞ శిరంబునంబూని వీరాలాపములు వలుకుచు గొంచమైనను జంకులేక తన్నుదైవమే రక్షించుననుభైర్యముతో నింటికరిగి పెందలకడ భోజనముచేసి పూర్వము దొంగలకత్తులు తనయింటనే దాచియుంచెను గావున నాకత్తులిరువదినాలుగును కట్టకట్టి యూరిబైటికిఁ దీసికొనిపోయి క్రమంబున నవియన్నియు నాప్రాంతమందున్న యొక్క పెద్ద తాళవృక్షముపైకి జేర్చెను. అతఁడు ఆత్రాటిచెట్టు చిట్టచివరఁ గూర్చుండి సింహము రాకకెదురుచూచుచున్నంతరాత్రీ నాహర్యక్ష మక్షీణజవంబుతో వచ్చి బొబ్బలిడుచు నోరు తెరచుచుఁ దోకయాడించుచుఁ గనఁబడిన జీవమునెల్ల భక్షింపుచు గంతులువైచుచుండ జెట్టుమీఁదనుండి సోమశర్మ ధాసి ముండా యిటురమ్మని పెద్దకేకలువైచెను.

అధ్వని జాడఁబట్టినచ్చి యాకేసరి తాటిచెట్టు నిట్టట్టు కదలరాయుచు నోరుదెరుచుకొని యహంకారముతోఁ బైకెగఁగ జొచ్చెను. అప్పుడు సోమశర్మ యది నోరుదెరచి యెగిరినప్పుడెల్ల నొక్కకత్తిదాని నోటిలోనికి బారవిడుచుచుండెను. అదియుఁ గోపముతో నాతఁకు విడిచిన కత్తులన్నియుఁ గ్రమంబున మ్రింగివైచెను. దానంజేసి కడుపు

లోనున్న ప్రేగులన్నియు దెగి సెలవుల రక్తంబుగార యూపిరివిడువ
 దెరపిలేక కొంచెముసేపులోనే తన్నుకొనుచు నేలంబడి చచ్చెను.
 దానిచావు చాలసేపునిదానించి చూచి బాగుగ నమ్మకము దోచిన
 వెనుక సోమశర్మ చెట్టుదిగి యొకకత్తిచేత దాని యవయవము
 లన్నియు ముక్కలుక్రింద నరికి రాసిగాజేసి దాని రక్తమంతయు
 మొగమునకు శరీరమునకుఁ బూసికొని భయంక గాకారముతో
 నా రాశిచుట్టను గత్తిబూని దిరుగుచుండెను.

ఇంతలో దెల్లవారుటచే జనులందరువచ్చి చచ్చిన సింగము
 సంగములుజూచి సోమశర్మ పరాక్రమమునుఁ వేతెఱంగుల వినుతిం
 చుచుఁ గొందఱుపోయి రాజుగారితోఁ జెప్పగా నాతేఁడునకలసామం
 త మంత్రిపౌరవార సహితముగా సోమశర్మయున్న తావునకు వచ్చి
 చచ్చియున్న సింహమునుజూచి మిగుల నాశ్చర్యమందుచు సంభ్రమ
 ముజెంది యతనిం గొంగలించుకొని యత్యాదరముతో నిట్లనియె.

ఆర్యా! నీభుజపరాక్రమ మమానుషమైయున్నది. అనహాయ
 శూరుండవనిన నిన్నే యనవలయును. నీవుచేసినపని నాకెంతయు
 సంతసము గూర్చుచున్నది. నీయభీష్టమెద్దియో తెలుపుము. ఇప్పుడే
 యిచ్చెదనని పలికిన సంతసించి సోమశర్మ యిట్లనియె. రాజా నీకు
 నష్టమైనకోరికలు నేనేమియును గోరను. ఇప్పుడు మనసమస్థానములో
 నూరక జీతములుతినుచుఁ బనిబాటలు లేక తెగబలిసి నాలుగులక్షల
 సైన్యమున్నది వానిలో రెండులక్షలపౌజును తగ్గించి యాజీతములు
 నాకే యియ్యవలయును. ఇదియే నాకోరిక అని యడిగిన నారాజు
 మంత్రియెన్నివిధముల వలదనిచెప్పినను వినక యప్పుడే యాసేనను
 తగ్గించి యాజీతములు సోమశర్మకు నిచ్చునట్లు నియమించెను.

సోమశర్మయు, నాసింహపుచర్మమును కత్తులను నొక పెట్టిలోఁ
 బెట్టి రహస్యముగాఁ దనయింటఁ దానియుంచెను. సోమశర్మచైమును
 వటికంటె రాజుగారికెక్కువ ప్రీతిగలిగియుండెను. సర్వకార్యములతని

మీఁదుగనే నడుపుచుండెను. మంత్రీమొదలగు నుద్యోగస్థులకు నతనియందు మఱియు నీర్వ్యబలియుచుండెను.

భూరిశ్రవునిచే దగ్గింపఁబడిన రెండులక్షల సేనయు నీరాజునం దనూయజెంది యతనికి శత్రుడైన రాజునాశ్రయించెను. దానంజేసి యారాజుతనకు మునుపున్న యారులక్షల సైన్యము నిప్పుకు రెండు సారులు చేరి నాలుగులక్షల సైన్యముగలిసి పదిలక్షల సేనగలవాడై యుండెను. అప్పుడు భూరిశ్రవునొద్దనుండి వచ్చిన నాలుగులక్షల సేనలోనున్న సేనానాయకు లారాజుంజేరి యిట్లనిరి.

అయ్యా! యిప్పుడు భూరిశ్రవుఁడు మిగుల బలహీనుడై యున్నవాఁడు ఒకవైదిక బ్రాహ్మణుని యాలోచనమువిని సేననంతయుఁ దగ్గించినాడు. ఇప్పుడు తమయొద్దపదిలక్షల సేనయున్నది. అతనికి రెండులక్షల సైన్యముమాత్రమేయున్నది. మనమిప్పుడతనితో యుద్ధము జేసి సులభముగా జయింపవచ్చును. అని యతనిగుట్లంతయుం జెప్పి యతనిమీఁద యుద్ధమునకుఁ బోవుటకై యారాజును ప్రోత్సహ పరచిరి.

ఆరాజు వారియపదేశము యుక్తముగా నున్నదని తలంచి మంత్రులతో విమర్శించి యప్పుడే యుద్ధయాత్రకు నాజ్ఞచేసెను. నకల సైన్యములకు నుత్సాహము కలుగునట్లు రణభేరి మ్రోగించిరి. తర్వాత గుర్రములు, నేనుఁగులు, రథములు, కాబ్బలము, సారథులు మొదలగు చతురంగబలములు వారివారియాయుధములనలంకారములతో సిద్ధమై ఊటముంగిటవచ్చి నిలిచినవి. సేనానాయకుఁడును సైన్యముల చిత్రముగా నడిపింపఁదొడంగెను. ఆహారపదార్థములు మందుగుండుసామానులను బండ్లమీఁదను లొట్టెలమీఁద నెక్కించి నడిపింపసాగిరి. అంత శుభముహూర్తమున నాగాజు భద్రగజముపై నెక్కి యుద్ధయాత్రకు నెడలెను.

అట్లు మంగళధ్వనులు జయ జయ ధ్వనులు భేరిమృదంగాది ధ్వనులు భూనభోంత రాశంబునిండ భండనమునకు వెడలినయారాజు నకనేకాపశకునములైనవిగాని బలాధిక్యముగల యశని కవి లెక్కకు వచ్చినవికావు. నడి మనడుమ మజలీలు చేసికొనుచు బదిదినములకు భూరిశ్రవుని పుర బాహ్యవృదేశముజేరి యందు బలముల విడియించి చక్రవ్యూహమును పన్నిరి. నడుమ ప్రభువులుండు శిబిరములునువాని చుట్టును కాల్బలము వారిపైన రథికులు వారిచుట్టును గుఱ్ఱములు వారిపైన నేనుగులను విధియుక్తముగా నిలబెట్టిరి. అట్టి వ్యూహాంత రమందుండి యారాజు భూరిశ్రవునికి యుద్ధాహ్వానపత్రికల వ్రాయించి చారులచే నంపెను.

అంతకుమున్నే రణభేరిధ్వనులవిని సంశయాకులమతియైయున్న యాభూపతి యట్టిపత్రికంజూచికొని నిశ్చేష్టితుండై కొండాక వడికిఁ దెప్పిరిలి యందులకొకదినము మితికోరి మరల నుత్తరమునువంపెను. పిమ్మట భూరిశ్రవుఁడు ముత్రిని బిలిచి యాయుత్తరము జూపి కర్తవ్యమొద్దియో చింతింపుమని పలికెను.

మంగల మంత్రికథ.

అప్పుడయ్యమాత్యుఁడు పండ్లు పటపట గొరుకుచు రాజుతో నిల్లనియె రాజు! యుక్తాయుక్తములుదెలియక నుద్యోగము లిచ్చు రాజు ఆపదల బొందకుండునా? పూర్వము నీవంటిరాజే యొకఁడు తనకుబాగుగా క్షౌరముజేసిన మంగలివాని మెచ్చుకొని, యేమి కావలయుననియడిగిన వాఁడు తనకుఁడగినదానినిగోరక ముత్రిత్వమిమ్మని వేడుకొనెను. అతం డంతమాత్రమునకు సత్యలోపము గలుగున

తలంచి బుద్ధిమంతుడగు పూర్వపుమంత్రిని తగ్గించి వానిని బ్రాహ్మణునిగా జేసికొనియెను.

ఆవార్త శత్రురాజునకుఁ దెలిసినది. పెక్కుదినములనుండి యతనిఁ గెలువదలఁచియు మంత్రి బుద్ధిబలముచేతచే చేరలేకపోయిరి, అప్పుడదియే సమయముగ దాయని యూహించి పెక్కండ్రు ఏకముగాఁ గూడివచ్చి యారాజుగోట ముట్టడివైచిరి.

అప్పుడారాజు మంగలమంత్రిని బిలిచి శత్రురాజులు మన గోట ముట్టడించిరి. ఇప్పు డేమిచేయవలయునో చెప్పమనిన వాడిట్లనియె.

అయ్యా! జాబు! నాతల్లికి నేనొక్కండనే యుంటిని మీరును అట్టివారేకదా? బ్రతికియుండిన బలుసుకూరై నం దినవచ్చును. ఈశత్రురాజులనెవ్వడు గెలువఁగలఁడు. నాయొద్ద మాతాత సంపాదించినవి రెండుపాదులున్నవి. ఒకటి మీకిచ్చెదను రెండవది నేను దాల్చెదను. అట్టి వేషములతోఁ బారిపోయినచో మనలను శత్రురాజులు చంపకవిడిచివెట్టెదరు. పిమ్మట నేయూరికై నను బోయి దినమున కిద్దరికి డ్రాము చేసినచో పొట్టగడువకపోదు. దీనికై యింతవిచారింపవలయునా? యని యుపాయముచెప్పెను. ఆమాటలు విని యారాజు ఛీ! నిర్భాగ్యుడా! నీకు మంత్రిత్వమిచ్చినందులకు నాకుమంచిబుద్ధిజెప్పితివి. నీసాంగత్యము చాలుపోమ్మనివానిఁదిట్టుచుఁ బూర్వపుమంత్రి యాగ్రామమందేయున్నవాఁడు గావున నతని యొద్దకుబోయి తనకావడ దాటింపుమని పాదంబులంబడి ప్రార్థించెను.

కృతజ్ఞుడైన యామంత్రి యాపత్కాలమందువచ్చిన రాజును దిరస్కరింపక భయపడవద్దని పలుకుచు సంతకుపూర్వమే తాను రాజునకు వ్యతిరేకుడని తెలిసికొని గోటబట్టుకొనుటకై సహాయము చేయుమని గోరిన శత్రురాజుల కిట్లు జాబువ్రాసెను.

ఇప్పుడు మీయిప్పవ్రాకారము గోటబట్టియిచ్చెదను. గోట స్వాధీనమైనపిమ్మట దీనికి మీలో రాజెవ్వఁడుకాబోత్రనోఁ తెలియఁ

జేయుడని వ్రాసెను. అట్టిచీటిం జనువుకొని యారాజులందఱును తమకేకావలయుననికోరి కలహమును పెంచుకొని దారుణమైన యుద్ధముచేసి తుదకొకరిజేత నొకరు హతులైరి.

ఆలాగుననే సీవును నైదికునికిభోజనముగాని బట్లగాని అగ్ర హారములుగాని యియ్యక సేననుదగ్గించి సేనాధిపత్యమిచ్చితివి. నేను జెప్పినను వినకపోతిరి. ఇప్పుడనుభవింపుఁడు. రెండు లక్షల పౌజతో మనమేమి యుద్ధము జేయఁగలము. వారికి బదిలక్షల సేనయున్నది. దీనికంతకును గారకుఁడైన సోమశర్మనే యుపాయమడుగుము నాకుఁ జెలియదు అతఁడు యుద్ధములో మృతిజెందినవెనుక నేను యుద్ధము చేయుదును అని మొగమాటములేక యుత్తరమిచ్చిన మంత్రి నేమియు ననలేక భూరిశ్రవుఁడు సోమశర్మనుబిలిచి యావృత్తాంత మంతయు నెరిగించెను. వానిమొండిఁదైర్యమెట్టిదోచూడుము. అప్పుడు కూడ నించుకేని భయమందక దైవబలము తనకు బాగుగానున్నదను నమ్మకముతో రాజుతో నిట్లనియె.

దేవా! నావంజిబంటు మీకుగలిగియుండ మీరుచింతింప వలయునా? మీరు వినోదముగా నింటఁగ్రీడింపుచుండుఁడు. నేనొక దినమున నాశత్రువులమదంబడగించి వచ్చెదననిన నద్భుతమంది సోమశర్మా? నీకు గావలసిన సహాయమును దీసికొనిపోమ్మనిచెప్పెను. అమాటలు విని యతండయ్యా! నాకు దొంగలఁజంపునప్పుడును, సింహమును బరిమార్చినప్పుడును, ఏవారుసహాయముచేసిరో యిప్పుడు మాత్రము వారు సహాయము చేయరా? నాకుసహాయము చేయు వాఁడు గూడనేయుండును. యీసైన్యముతో నిమిత్తము లేదని జెప్పి యారాజున కుత్సాహము గలుగ జేసెను.

అంత సోమశర్మ యారాత్రియే యాచక్రవ్యూహంబునకుఁ బ్రాంతమందొక గోయి త్రవ్వించి సింహచర్మము కత్తులుమాత్రము తీసికొని రహస్యముగా నాగోతిలో బవేశించెను. అంతనర్ధరాత్రంబున

చతురంగబలంబులు నిద్రాణములై మేనులు తెలియక సోలియున్న యవసరంబున నాసోమశర్మ గోతినుండి పైకివచ్చి పొడు, పొడు, పొడు, మని పెద్దకేకలువైచుచు నాసింహము చర్మము నేనుఁగులమీఁదకు నెగరవైచెను. ఆచర్మముపచ్చి వదలలేదుగాన దానివాసనగొట్టినంత నేనుఁ గులన్నియు బెడరి గొలుసులు త్రెంచుకొని నేనమీఁదబడి కలియతోక్కినవి.

అప్పుడు చతురంగబలమువారును మేల్కని యేమియుఁదెలియక శత్రుసేనవచ్చి తమమీఁదబడినదనుకొని వీరాలాపములు పలుకుచు కొట్టుమనియు, బొడువుమనియు, నరుకుమనియు, బట్టుమనియు జీకటిలోఁ దెలియక యొకరినొకరు చంపుకొనఁ దొడగిరి. ఈరీతినల్లకల్లోలమై యాసేనయంతయు బోరాడియొకజాములోఁ బేరుమాసెను. ఆహా! సోమశర్మ దైవబలమెంతబలవంతమైనదో చూడుము. పిమ్మట సోమశర్మయామొండములనడుమనుండి శిబిరమునకరిగి నిశ్చేష్టితుండై చూచుచున్న యాశత్రురాజుపైఁబడి కఠిచే శిరమునరికెను. మరియు నతఁడు తెల్లవారువరకునచ్చట చచ్చి యున్న శవముల యవయవములన్నియు నరికి నరికి రాసులక్రింద పైను. మేనంతయు రక్తముబూసికొని యుద్ధభూమిలో రుద్రునివలె శవములనడుమ దిరుగజొచ్చెను. అంతనుదయమున భూరిశ్రీవ్రణావిజయంబు బ్రజలవలన విని యత్యంతసంతోషముతో నచ్చటికకుదెంచి భైరవునివలెఁ గ్రుమ్మరుచున్న సోమశర్మంగని కౌఁగలించుకొని యిట్లనియె. మహాత్మా! నీవు మనుష్యమాత్రుఁడవుకావు. ఒకమానవునికింత పనిచేయ శక్యమా? నాయాపదలబాపుటకైవచ్చిన భగవంతుండవనినమ్మెదను. నీవు చేసినమేలునకెద్దియును ప్రతికృతిసేయలేను ఇదిగో! నమస్కరించుచుంటినని పాదంబులంబడిన సోమశర్మ సగౌరవముగా నతనిలేవనెత్తి యోహోరాజా! సీహస్తప్రాయుండనగు నన్నింతస్తుతిచేయవలయునా? ఇదియంతయు నీకటాక్షమే. ఈరాజు బలమననెంత? చూడు లోకంబులు వచ్చినను గోడు చెడనేయఁగలనని దర్పముగాఁ బలికెను.

అంతనారాజు సోమశర్మను బల్లకిపై నెక్కించి మేళములతోఁ దాళములతో నూరేగింపుచు నింటికిఁదీసికొనిపోయి విందులుచేయించి యెద్దియేని యభిప్రమున్నఁ గోరుమని యడిగెను. అప్పుడు సోమశర్మ యేమియుగోరక మంత్రితోఁగూడ మిగిలియున్న రెండులక్షల సైన్యమునుగూడ నుద్యోగములనుండి తప్పించి యాజీతములును దనకే యిప్పింపుమని వేడుకొనెను.

ఆరాజు సోమశర్మకొరినవృకారము అప్పుడే యాజ్ఞచేసియంతటితోఁ దృప్తిబొందక యతనిరూపము లోహముతో బోతపోయించి యీనడివీధిలోఁ జిరకాలముండునట్లు నినువకంబంబుపై నమర్చెను.

గోపాలా! ఆకనుపించు విగ్రహము ఆ సోమశర్మయొక్క యాకారము అది శిల్పవైచిత్ర్యమునుబట్టి నిజముగా బ్రాహ్మణుఁడు నిలువఁబడినట్లు గనంబడుచున్నది. కాని వేరుకాదు.

ఈపట్టణ మాభూరిశ్రీవునిదే. చెద్దకాలమైనది కాననానంతతి వారందరు నశించిరిగాని యీలోహస్తంభముమాత్రము రూపుచెడక యుట్లెయున్నది. దానికేగాదా మనచెద్దలు తనవేరు భూమిలో స్థిరముగానుండుటకై సప్తసంతానముల నిలుపుదురు. ఇదియే దీనివృత్తాంతము. ఇక లెమ్ము వేళయతికృమించినది. బసలోనికిబోయి వంటఁజేసికొని భుజితము అనిచెప్పి వానితోఁగూడ నత్రములోనికి బోయి వంటఁజేసికొని భుజించి కొంతసేపు విశ్రమించి మరల బయినముచేసి కృమంబున బదునొకండవ మజలీచేరి.

పదునొకండవ మజలీ.

బుద్ధిసాగర కామపాలురకథ.

పదునొకండవ మజలీయందడవిలో నొకచోట దలవెండు కలు గలిగియున్న శిలావిగ్రహమునుజూచి యాగొల్లవాఁడు వింతపడి

పోయి మణిసిద్ధుని తద్విగ్రహవృత్తాంతము చెప్పుచునియికిగిన నశ్శు
తిపతి మణివిశేషముచే దాని తెరగంతయు గ్రహించి వెరగంచుచు
నాకథ యిట్లనిచెప్పఁ దొడంకెను.

కాంచీపురంబున విష్ణుచిత్తుండను రాజుగలఁడు. అతండు దీర్ఘ
దర్శియను మంత్రితో న్యాయంబుగఁ బ్రజలఁ బాలించుచు భూలో
కములోఁ దనకుదగిన కన్యక లేదని పలుకుచు నెట్టిసుందరులం దీసి
కొనివచ్చినను యొప్పుకొనక పెద్దకాలము వివాహము లేకయే
యుండెను.

ఇట్లుండునంత నొక్కనాఁడు దీర్ఘదర్శి రాజుతో నిట్లనియె బేవా
దేవర వారిట్లు వివాహమాడకున్ని రాష్ట్రబాతయు జింతించుచు
యువరాజు నభిలషించుచున్నది. చక్కదనంబులెక్కడికి! ఎట్లు సరి
పెట్టుకొన్న నల్లెనరివడును. నేనుమీకు బుద్ధులుగఁబ్రవేశించుకాను
మీరే నిదానించి యొకశుకవాణిం బెడ్లెయాసి కులముద్ధరింపుఁడు
అనిపలికిన విని యారాజు మంత్రీకిట్లనియె.

దీర్ఘదర్శి! నీవు బుద్ధిమంతుడవుకదా! నీకు నేనెక్కడుగాఁ
జెప్పనక్కర లేదు. మనము లోకంబున స్త్రీలం జూచుచుంటిమి.
చక్కనిదానియందు శీలముండదు. శీలమున్న బీతియుండదు. పీతి
యున్న చక్కదనముండదు. అన్ని లక్షణంబులుంగలిగి తనయందు
బ్రేమగల కలకంఠి దొరకుట దుర్లభము.

నాకు బెడ్లెజేయదలఁచితివేని నిప్పును నేనుచెప్పిన లక్షణము
లన్నియుం గలిగిన చిన్నదానినిచెచ్చి పెడ్లెజేయుము. లేనిచో నిల్లె
యుండదనని పలికిన విని యామంత్రీవల్లెయని యప్పుడే యట్టికన్య
కల నరయుటకై యారాజురూపము పటంబులవ్రాయించి దూతల
కిచ్చి నాలుగుదేశంబుల కనిపెను.

సాండ్వదేశ మహారాజు సుశీలయను తనకూతుకు రూపము
పటంబులవ్రాయించి దానికేదగిన పురుషునివెదకి, తీసికొని రంధని
దూతలకాజ్ఞాపించెను. తద్బుద్ధులు రాజశాసన ప్రకారమా పటం

బులంగొని యనేక దేశంబులందిరిగి వీరును వారును నొకనాఁడొక నత్రంబునం గలిసికొని యొండొరులు పలకరించుకొని యాచిత్రపుల కంబులఁదులగాఁ నిలబెట్టి యిట్టట్టపరిశీల్పించి మేనులుపులకింపఁ దలకంపించుచు నోహో! ఇదిపఱకింత దేశముదిరిగితిమి గాని యెందును ఇట్టిపొందుగుదిరిన ఫలకంబులం జూడలేదు. ఈరాజునకు నీరాజపుత్రి సరిపడినది. దాంపత్యమునకూలముగా నుండునని తలంచుచు నొకరి పటంబు లొకరుగైకొని తమ తమ యేలికలకడ కరిగిరి.

విష్ణుచిత్తుఁడచిత్రపు నందున్న మత్త కాశీని రూపంబు పరికించి చూచి తలయాచుచుఁ బ్రతిగ్భ్రాతమును వేరువేరు వచ్చించుచు మంత్రితో నిట్లనియె. ఆర్యా! నాకీవ ర్యేందు ముఖయందు డెండము దగులుకొనినది దీనివేరు సుశీలయట ఆవేరుసార్థకమై నిజముగా నిట్టి రూపము గలిగియున్నచో నాచిన్నదానిని నాకుఁ బెండ్లిజేయుమని మిగులవిరాళితోఁ బలికెను. ఆమాటవిని మంత్రిమిగుల సంతసించి యారాచపట్టి యట్టిదేయని యతనితోఁ బలుకుచు నప్పడే పాండ్య దేశరాజునకు సుశీలను మారాజు వివాహమాడ నొడంబడిన వాఁడని శుభలేఖ వ్రాసెను.

పాండ్య దేశపురాజు విష్ణుచిత్తుని చిత్రపటము చూచినది మొదలు సుశీల కతఁడే తగినవరుడని నిశ్చయించెను. అతని మంత్రి వ్రాసిన శుభలేఖచూచి సంతోషముతో నందుల కియ్యకొనినట్లు తెలియపరచుచు శుభముహూర్తముగూడ నిశ్చయించి యప్పటికి దరలిరావలయునని శుభలేఖలు వ్రాసెను. అట్టిశుభలేఖ జదువుకొని విష్ణుచిత్తుఁడు తన కులాచారప్రకారము సకలవైభవములతోడ నా శుభముహూర్తమునకు దనకత్తినిచ్చి మంత్రినంపెను. అచ్చటసుశీల తనకువివాహప్రయత్నము జఱుగుచుండ నంతకుమున్ను తానుజదువుకొన్న గురువుగారికి దక్షిణ నియ్యఁదలఁచి సాయంకాలమునఁ జక్కగా సలకరించుకొని పసిఁడి పల్లెరమునిపడ బంగానునాణెములుంచుకొని యాయుషాధ్యాయని యింటికరిగి యాయన పాదంబులకు నమస్కరించి యిట్లనియె.

ఆర్యా! నేను మీయొద్ద విద్యాభ్యాసముచేసితిని మీయాశీర్వాచన ప్రభావమున నాకీరాత్రి వివాహము జరుగఁజూపుచున్నది. వివాహమైనపెనుక నేను మీయింటికి రాఁగూడదు. తమరీ దక్షిణను స్వీకరించి నాకు వివాహమాడ ననుజ్ఞయిండని వేడుకొనెను అప్పుడయ్యార్యుఁడు తదీయరూపవిలాస విభ్రమంబులంజూచి కామశరపీడితుండై యొడలెఱుంగక వివేకము మొద్దుపొవ నాముద్దులగుమ్మ కిట్లనియె. తరుణీ నాకీధనమేమియు నననగములేదు. నీధనము నీవేతిసికొనిపోమ్ము. నీయనుగ్రహముండినం జాలును అని పలికిన నక్కలికి యతండు గోపముతో నట్లనుచున్నవాడని నిశ్చయించి అయ్యా! మీకీధనమక్కర లేనిచో మఱియేమికావలయును? నేనోపుదేని నిచ్చెదను సెలవియ్యుండని పలికిననావైదికుఁడు వెల్లనప్పునవ్వి యిట్లనియె.

తెఱవా! యూరక నోరు తెరచి యడుగుటయేకానితుదకియ్యనందువేమో? నిక్కముగా నిచ్చెదనని వాగ్దానముజేసినచో నడిగెదననుటయు నాముగ్ధ యామూర్ఖునితలంపు తెలిసికొనలేక అయ్యో అయ్యోవారూ? మీరుకోరుటయు నేనియ్యననుటయుం గలుగునా? నేనంతలోభిదానను గాను. మీకామితమేనియో తెలియఁజేయుఁడు. నాకు మీకామిత మీడేర్పుటకంటె నెక్కుడుగలదా? అని పలికిన నతం డయ్యతివకిట్లనియె.

కామినీ! నీవంటివారాడితప్పరుగదా! వినుము నీరూపము త్రిలోకజనమోహకరము. నిన్నుఱానినప్పడెల్ల నాయుల్లము రతివల్లభుఁడు విరితూపుల నేవుమాపుచున్నవాఁడు. ఇంతదనుక నీవు నమారూఢయానవుకావు గావునఁ గోరకుంటి ఇప్పుడు నామనంబు నీనంగ మంబభిలషించుచున్నది. ఇదియనాగోరిక దీనిచేరైదవేని గురుభక్తి గలదానవని నిన్ను మెచ్చుకొనియెకనని పలికిన నులికిపడి యక్కలికి శివశివా! యని చెవులు మూసికొని అయ్యో! నీవు నాకుఁ దండ్రివి కావా? ఇట్టిగోరిక నన్నుఁ గోరవచ్చువా? నీకునన్నిట్లన నోరెట్లాడినది

నేరెద్దియో కోరెద వనుకొంటిని యిట్టి నీచపుబుద్ధిగలవాడవని తెలిసికొనవలెనని. చాలు చాలు వై దికుడా! నీగుణము తెలిసినది. ఇప్పుడైన నీసామ్యు పుచ్చుకొనుము లేనిచో బారవేసికొనుమని యా వశ్యేరము నేలసారవైచి గిరుక్కున మరలి మొగంబున విన్నడనము వోప నతఃపురమున కరిగినది.

పిమ్మట నాబ్రాహ్మణుడు క్షేల్లబోయి యేమియుం బలుక లేక ఔరా! నేను గురువునని కొంచ మేనియునంశయింపక యీవగ లాడి యెట్లుతిరస్కరించినదీ? కానిమ్ము నాబుద్ధివైపుణ్య మంతయు వినియోగపరచి దీనికిని మగనికిని సంబంధము లేకుండఁ జేసెదనని యీసు వహించియుండెను. అంతశుభముహూర్తమున దీర్ఘ దర్శిచేఁ దీసికొని రాఁబడిన విష్ణుచిత్తుని కత్తికిని సుశీలకును గొప్ప వైభవముతో బెండ్లిజేసిరి. తండ్రివివాహ పరిసమాపక దివసంబున సుశీలను మితిలేని సారెతో నత్తవారింటి కంపెను.

ఈలోపలనే సుశీలకుఁ జదువుచెప్పినగురువు కాంచీపురమున కరిగి పండితవేషముతో విష్ణుచిత్తుని దర్శనముజేసెను. విష్ణుచిత్తుండు ఆపండితుని మిగులగౌరవించి కులదేశనామంబులు తెలిసికొని తన యత్తవారియూరేయగుటచేమఱియు సంతసించుచునతనితోనిట్లనియె.

అయ్యా! మీరాజుకూతురు సుశీల వృత్తాంతము మీకే మైనఁ దెలియునా? ఆచిన్నదాని రూపంబును గుణంబులు శీలంబును నెట్టివ్రా చెప్పఁడని యడిగిన నాబ్రాహ్మణుడు సంతసించుచు నిట్లనియె.

అయ్యా! నేనారాజుగారి సంస్థానములో ముఖ్యపండితుండను. ఇదియునుంగాక యాసుశీలకుఁ జదువుచెప్పినవాడను నేనే ఆమె శీలం బును గుణంబులు రూపంబును నాకుఁ దెలిసినట్లు తలదండ్రిలకైనఁ దెలియవు. మీరడుగుచున్నప్పడు నిజము చెప్పవలయును. దానిశీల మున కేమిగాని రూపముపై కిఁజూడ వేడుకగానే గనుపించును, దాని

కప్పుడప్పుడు మూర్ఛరోగము గనంబడు చుండును. ఈరహస్యము నాకుఁగాక మఱియొకరికిఁ దెలియదు. ఈగుట్టంతయుఁ గప్పిపుచ్చి రంగులు బాగుగావైచి వటమువ్రాసి పంపిరి. మీరాపటమునుజూచి తిరా? యేమి? ఆపటముజూచినవారికి నిజముగా నాచిన్నది యట్లై యున్నదని భ్రాంతిగలుగక మానదు. మీవంటివారి కాచిన్నది తగదని యెరుగనట్లుగాఁ జెప్పెను.

ఆమాటలువిని యావిష్టుచిత్తుఁడు మనసు చివుక్కుచున నేమి! మీదానికట్టిరోగము గలిగియున్నదా? శీలముసంగతికూడ ననుమానముగానే చెప్పిరి. అయ్యయ్యో? యెరుగక మోసపోయితి నేఅన్నన్నా పాండ్యదేశపురాజు నన్నెంత మోసముచేసెను. ఇన్నిదినములు బెండ్లి చేసికొనక చివరకు రోగభూయిష్టురాలినిఁ బెండ్లియాడితినే కానిమ్ము. ఆరాజునన్నిట్లు మోసముచేసినందులకుఁ దగినపాపియశ్చిత్తము చేసెదను. అతనికూతుఁడు మొగమెన్నఁడును జూడను. అట్లుచూచితినేని మాతృదోహము చేసినంత పాపమునకుఁ బాత్రుఁడ నయ్యెదనని దారుణముగా శపథము చేసెను. ఆప్రతిజ్ఞను విని యాపాఱుఁడు తన ప్రయత్నము కొనసాగినదికదా యని సంతసించుచు నతనివలన ననుజ్ఞవడసి తన దేశమునకుఁబోయెను. తమకేమియు లాభము లేకున్నను నసూయయే ప్రధానముగాఁగల యా బ్రాహ్మణుఁడు సుశీలకెట్టి యపకారము చేసెనో చూడుము. ఖలస్వభావ మిట్టిదియే కదా? పిమ్ముట నాసుశీలయు గొప్పసారెతో నత్తవారిల్లుచేరినది.

ఆమె వచ్చినవార్త విని యాభూభర్త కారవింపక దీర్ఘక్రోధుఁడై పరిచారికలవలన నామెకొక మేడ నివసించఁ జూపించెను. ఆసాధ్యయు నందుఁబ్రవేశించి తనమగనింజూడ నత్యాతురము గల దియై ఆదిత్యునిరాక కెదురుచూచు వద్మినియుంబోలె వేచియుండెను. అట్లుండ నయ్యండజయూనకు దినవార పక్షమాసముత్వనయనంబులు గడచినవి కాని మనోహరుని దర్శనము లభించినదికాదు. అందులకు

జరిగింది గడియ యుగముగా గడుపుచున్న యాచిన్నది విన్నబోయి యొక్కనాడు దీర్ఘదర్శికి వార్త నంపి యతనితో నిట్లనియె.

ఆర్యా! నాకువివాహమై సంవత్సరమైనది. ఇంతదనుక నామనోహరుని మొగమెట్టినో నేనెఱుంగను. ఆయనకు నాయందెద్ది యేని గోపముండఁబోలు. కారణమేమియు నాకుఁ దెలియదు. దేహ మాత్రభిన్నులగు మీయిరువురిలో నొకరిరహస్య మొకరికిఁ దెలియుక మానదు. నాకు నీయందు జనువు గలిగియున్నది గావున నిట్లడుగుచుంటిని. యధార్థ మెద్దియేని గలిగియున్న వక్కాణింపుమని పలికిన నాకలికి పలుకుల కులికిపడి యాప్రధాని యామెతో నిట్లనియె.

తల్లీ! నీవల్లభుఁడు నీయందనురక్తుఁడై యున్నవాడేయనియనుకొంటిని. ఇట్లుచేయుచున్న వార్త నాకేమియుం దెలియదు. పరమ సాధ్యవగు నీయందేమి తప్పన్నది. అతనియభిప్రాయమెద్దియో కనుంగొని వక్కాణించెదనని యామెతోఁజెప్పి యొక్కనాడతఁడెద్దియో ప్రస్తావముమీఁద నామెమాట రాజుతో ముచ్చటించెను. అప్పుడతండు ఆజ్యాహుతివలనఁ బ్రజ్వరిల్లు నగ్నియుంబోలె మండిపడి మంత్రీ! యిట్టి యనవసరప్రశ్నము లెన్నఁడును నాయొక్కఁ దీసికొని రాకుమాయని మందలించి పలికెను.

అప్పుడా ప్రక్కడ భయపడి మరల నోరెత్తక మెత్తనిమాటలచే నతనిచిత్తమును ప్రసన్నముగఁ జేసికొని యంతటితో నాప్రస్తావము ముగించెను. తర్వాత మంత్రీ సుశీలచెంతకరిగి సాధ్య నీవతి నీయందేదెయో యీర్ష్యబొందియున్నట్లు కనంబడుచున్నది. నీప్రస్తావమే విననొల్లఁడాయెను. కారణము ముందర గనుంగొనియెద నీవు చింతింపకుము. కాలక్రమంబున నతనిమతి మఱిలించి నీయందను రాగము పుట్టునట్లు చేసెదనని యవ్వనిత నోదార్చి సమయము గని జేట్టుచుండెను.

సుశీలకుఁ జదువుచెప్పిన గురువు అంతటితోఁ దృప్తిబొందక మరల నొకనాఁడు విష్ణుచిత్తునొద్దకువచ్చి యతనితో నిష్ఠగోష్ఠిం గాల్ జేపముఁ జేయుచుఁ బ్రశంసగాఁ బాంచాలదేశంబున విక్రమ సేనుండను రాజుకూతుఁడు దేవయానయనునది మిక్కిలి చక్కనిదని చెప్పుచు దానిగుఱించి పెక్కుగతుల నుతియించెను. విష్ణుచిత్తుఁ డతని మాటలచే మోసపడి యప్పడతని దనకుఁ బెండ్లిచేయుమని వేడుకొనియెను. అందుల కతండు సమ్మతించి యాదేశమునకఱిగి విక్రమసేనునికడ విష్ణుచిత్తుని యాన్నత్యమంతయుఁ బొగడి యతని కూతునతని కిచ్చునట్లాడంబరపించెను.

పిమ్మట నతఁడు విష్ణుచిత్తునొద్దకువచ్చి అయ్యా! దేవయా నను విక్రమసేనుఁడు మీకియ్యనిశ్చయించెను మీకిదివరకుఁ బెండ్లియే కాలేదని చెప్పితిని. లేనిచో మీకతండు కూతునియ్యఁడు. కావున నిప్పుడున్న భార్యనడవిలో విడిపింప నియోగింపుఁడని బోధించినవిని యారాజు సమ్మతించి యట్లుచేయ నప్పడే మంత్రీకాజ్ఞయిచ్చెను.

దీర్ఘదర్శి సుశీల నడవిలోనుంచుట తనకిష్టములేకున్నను రాజ శాసనము నతిక్రమింప నశక్యమైనదగుట నందొక విశాలమగు మేడ కట్టించి పెక్కుండు పరిచారకులతో సుశీల నాసౌధంబునఁ బ్రవేశ పెట్టి జేమమరయుచుండెను. అందులకు సుశీల మిగుల జింతించుచుఁ జచ్చుటకుఁ యత్నించుటయు వాంత్రీయోదార్పి యాయుద్యమము మరలించెను.

అంత శుభముహూర్తమున విష్ణుచిత్తుఁడు దేవయానం పెండ్లి యాడి యాచేడియరూపము తనకంత యపురూపముగాఁ దోచుట యథోచితాను రాగంబుతో నాబిడంగూడి యుండెను.

ఇట్లుండనంత నొక్కనాఁడు విష్ణుచిత్తుఁడు తనకు వేటయందలి లావణనించుటయుఁ దనకోరిక మంత్రీతోఁజెప్పెను. మంత్రీయు సమ్మతించి యప్పడేతగిన సంభారములన్నియు సిద్ధపరచి సుశీల

యున్న యడవిలోఁ జాలమృగములున్నవని రాజుతోజెప్పి యాయడ వికిఁ దీసికొనిపోయెను. రాజు పెక్కండు) మృగములతో నయ్యడవి కరిగి యభేష్టముగా నందు మృనముల నేటాడుచుండ దైవయత్న మున జాముప్రోద్దుండ నద్భుతమైన గాలివానవట్టినది. అప్పుడు సేనలన్నియుఁ బికాపికలై పారిపోయినవి. రాజును మంత్రియు నొక చెట్టుక్రింద నిలువంబడిరి. యాచెట్టు కొమ్మలనియు 'విరుగుచుండుటం బట్టి యందునిలువ వెరచి యావానలో బట్టబయలనే తిరుగఁజొచ్చిరి. అప్పుడు వారికిఁ బ్రాణములందాశవదలినది. ఇంతలో గొంచెము గాలివాన యణగినందున తడిగుడ్డలబిండుకొని గజగజవణకుచు నయ్యడవిలో నిలువ యేగుడిసెయేనిం గలదేమోయని యిటునటు దిరుగఁజొచ్చిరి.

అప్పుడు దీర్ఘదర్శి తానుదలచికొనిన కార్యము దీర్చుట కిదియే సమయమని నిశ్చయించి దైవానుకూలమును గుఱించి సంత సించుచు రాజుతో నిట్లనియె.

దేవా! యీప్రాంతమందొక సౌధముండుట నాకు జ్ఞాపకము వచ్చినది. అందొక రాచకుమార్తె నివసించియున్నది. ఆమె మార్గస్తులకు సదుపాయము చేయునని వినియుంటిని. అచ్చటికి పోవుదమే యనుటయు రాజు అంతకన్న మేలున్నదా? యీరాత్రి యన్నమును బొడిగుడ్డలు నిచ్చువారెవ్వరై ననున్న వారినేదై వముగాఁ జాతుముగదా! యని పలికి యతనితోఁగూడ నామేడవెడకికొనుచు నడిచెను. ఆస్థలము మంత్రి యెఱిగియున్నదే కావున గొంతసేపు తిప్పి తుదకు సాయంకాలమున కచ్చటికిఁ దీసికొని పోయెను.

సుశీలకు మంత్రి యంతకుపూర్వమే వార్త నంపియుంచెను. ఆరాత్రి సుశీల యామేడంతయుఁ జక్కగా నలంకరించి దీవములు పెక్కువెలిగించి యుంచెను. ఆమేడఁజూచి రాజు మిగులవెరగండుచు మంత్రి! యింతవింత సౌధమెవ్వరిది? ఇందున్న చిన్నది యెవ్వతె ?

యెవ్వనికూఁతురు యెవ్వనిభార్య? మగనితోనే యిందున్నదా? యని యడిగిన నతనిమంత్రి యిట్లనియె.

దేవా! యీచిన్నది మళయాళ దేశపు చక్కవర్తి కూఁతుర నియు విహారార్థమై యిచ్చటికివచ్చి యిందుమంచిగాలి తగులునని మేడగట్టుకొనెననియు వినియుంటిని. ఈమెయగుడిందుండెనో లేదో నాకు దెలియదు. మార్గస్థులకు మిగుల సదుపాయములు చేయునట. ఇందు గొన్నిదినములుండి మరలస్వదేశమున కరుగగలదనికూడ విని యుంటిని. ఆకథయంతయు మనకేటికి? ఈరాత్రి భోజనమిచ్చి పొడి పుట్టములిచ్చినం జాలదా? యనిపలుకుచు ద్వారముచెంతకు పోయి ద్వారపాలకులతో మంత్రి యిట్లనియె.

ప్రతీహారులారా! మేము మార్గస్థులము. వానతాకుమచే మిక్కిలి యలసితిమి. మీయేలికసాని యీరాత్రి యిచ్చట మాకు నన్నవస్త్రములిచ్చి యాదిరించునేమో యడిగిరండు. అనిచెప్పిన వారు నత్వరముగాఁబోయి యావర్తమానము సుశీలతోఁ జెప్పిరి. ఆమాటవిని సుశీల మిగులసంతసించుచు వారిని నత్కరించి తీసికొని రాఁబెక్కండ్ర దూతికల నియమించెను. పరిచారకులు తదానతి బోయి అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం దీర్చి తోడ్కొనివచ్చి యొక్కవిచిత్ర భవనాంతరమందుఁ బ్రవేశబెట్టిరి. సుశీల మరికొందరచేతఁ బీతాంబ రములు వారికిఁ గట్టఁబంపించెను ఆపుట్టంబులఁ గట్టుకొని రాజ తదీయ వై భవంబునకు నాదరణంబునకుఁ బెక్కుతెరంగుల సంత సించుచుఁ దనయానందమంతయు మంత్రితోఁ జెప్పుచుండెను.

శ్లో॥ యదైవోపనతం దుఃఖం సుఖం తద్ధిరసాంతరం

నిర్వాణాయతరుచ్ఛాయా తప్తస్యహివిశేషతః॥

దుఃఖము పూర్వముగాగల సౌఖ్యమే హోయిచేయును. ఎంత జేదపింపబడిన వానికేగదా చెట్టునీడ విశేష సుఖతరముగా

నుండును. ఆలాగుననే యడవిలో గాలివానచే మిగుల నలనటజేందిన యారాజునకు సుశీలచేసిన యుపచారము మిగుల నానందకరముగా నుండెను.

అంత కొంతసేపున కాకాంత యత్యంతరుచి గలుగునట్లు పాకముజేసి పై డిపీటలనమర్చి వారిచిలిపించినది. వారును మిగుల నాకలిగొనియున్న వారిగుట నాబంగారు పీటలపైఁ గూర్చుండిరి. పిమ్మట నాసుందరి జల్లారు పట్టచీరం గట్టి మేల్కట్టు జరీపువ్వుల మువ్వంచు కంచుకిందొడిగి వెలలేని పెక్కుతోడవులధరించి పదకట కంబులు ఘల్లుఘల్లుమన మ్రోయ గొక్కాటు మెఱుంగు తీగె లాగునఁ దళుక్కుమని మెఱయుచు, జక్కనకవబోలే బైటలోఁగిక్కి రిసియున్న చన్నదోయి నలదినకస్తూరితావులు ఘుమ్మని దెసలావరింప నల్లనల్లన జనుడెంచి యోగచూపుల నాభూపాలుంజూచుచు బంగరు పాత్రలో బంచభక్ష్య పరమాన్నములు వడ్డించినది.

అంత నాభూకాంతుఁడును మంత్రియు నాపదార్థముల రుచి మెచ్చుకొనుచు దృష్టిగా భుజించిరి. భుజించునప్పుడా రాజు అమ్మానిని మేసితావి నాసాపర్వంబు గావించుటయు రెండుమూడు సారులు తలపై కెత్తిచూచెను.

అప్పుడయ్యతివ తనపై నెరపుచున్న వన్నెచూపుల చిన్నెలు కొన్ని పరిశీలించి తదీయరూపవిభ్రమవిలాసము లుల్లాసము గలుగఁ జేయఁ గందర్పఁడు తనడెందము నాసుందరి విభ్రమభ్రమితభ్రూయు గంబ కార్ముకంబుగాఁ జేసి తదీయకటాక్ష వీక్షణమార్గణంబులఁ బరి తాపంబు నొందింపఁ బెంపుచెడి యాపాలఁతి వలపుచూపుల నట్టిచూపు లంజూచి మరల్పించుచు నంతకంతకు కంతుసంతాపము వింతచేప్పలఁ బుట్టింప నతండు న్యరాపస్మారంబున సుత్తలమందుచుండెను.

అట్టి వికారచేప్పలతోడనే భుజించిన విష్ణుచిత్తుని చిత్తవృత్తి యంతయు గ్రహించి మంత్రి సంతసించుచు నతని నొక భవనాంతర

మునకుఁదీసికొనిపోయి యందమర్పబడియున్న హంసతూలికా తల్పంబునం గూర్చుండబెట్టెను. అప్పుడు సుశీల పరిచారికలు దెచ్చిన విడియపు చుట్టలు తనకందించుచున్న దీర్ఘదర్శికి రాజిట్లనియె. ఆర్యా? మనము భుజించునప్పుడు నీకుశోధకాని చర్యలూ కొన్నిప్రవర్తిల్లినవి. ప్రాణతుల్యుడవగు నీకెఱింగింపకదీరదు? తలంచుకొనినంత నా స్వాంతమున వింతయగు నంతసము జనించుచున్నది. అమ్మగువ చిఱునగవు మొగమునకు నగయై మెఱయ దట్టమగు చూపులున్నాపై బరగించి నాచిత్తముత్తల మందించినది.

మిత్రమా! నీపూరక తలవాల్చికొని భుజించితివిగాని, యేమియు నెఱుంగవు. మోహినీ దేవతయుంబోలె చున్న యాచిన్నదాని చిన్నైలేమని వక్కాణింతు. నేచు మరలఁ జూపునప్పుడు తనచూపు వేరొకలాగున మార్చుచుఁ దలవాల్చుకొని భుజించుతఱి తన వాలుచూపు తఱ్ఱులన్నాపై నెరయఁజేసినది. పెక్కేల. అక్కలికి నాయందు మక్కువకలిగినది. ఇది యనిక్కునంబు వేరొక్కటికాదు. నేనక్కడకు మరలనరుగవలయు కొక్కమిష చెప్పుము. అయ్యో! ఇంక కొంతసేవచ్చట నిలువనీయక యిచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చితివేటికి? వచ్చుట నేనెఱుగను సుమీ! నేనీవిరాళిసైవనోప నాలోపల పురుషులెవ్వరులేరు. మరల నచటికరిగద నేమిచేసినను మంచిదే. దీనికి నీవేమి సెప్పెదవనుటయుఁ దనప్రయత్నము కొనసాగుచున్నదని సంతసించుచు మంత్రీ రాజునకిట్లనియె.

దేవా! దేవరవారి సాందర్యంబుజూచినంత యొకమనుష్యుకాంత కామించుటయేమి యాశ్చర్యము? దేవతావనితలైనను విరాళింగుండుచుండురని చెప్పఁగలను. ఆమె సుశీలయైనను నీరూపుఁజూచియే మోహించినది. ఇప్పుడు పరిచారికలుదరు తమతమ స్థానంబులకుఁబోయిరి. ఆమెయొంటిగానే యుండును. దాహము నెవంబునఁ గ్రమ్మర నచ్చటికరిగి యత్తరుణి చిత్తవృత్తిగనిపెట్టి పైనఁ గాలోచి

తముగా నడిపింపుడు. నేను వెనుకఁ గాచియుండెదనని పలికిన సంత
సింది యారాజు మెల్లన లేచి యంతకువూర్వమే పరిచారికలందరు తమ
తమ నెలవుల నడఁగి యుండిరిగాన నిశ్చబ్దముగానున్న యాలోగిటలో
నాలుగుమూలలు తొంగి తొంగి చూచుచు మరలభోజనశాలకరిగెను.

అంతకుమున్నే యాకాంతయు మంత్రిచే బోధింపఁబడి
యున్నది. నిదురింపక నావంటశాలయందే తిరుగుచుండెను. ఇంతలో
నారాజు లోనికింజని యవ్వనితంజూచి గద్గదస్వరముతో మించుఁ
బోఁడి కొంచెము దాహమిచ్చెదవాయని యడిగెను.

అప్పుడప్పడతి యమగులు తడఁబడ నొయ్యారముగా నిలఁ
బడి లేనవ్యత్తో మీకుతియ్యని దాహము కావలయునా? పుల్లని
దాహముకావలయునా! యనియడిగెను. ఆమాటకతండు సంతసిం
చుచు తియ్యనిదాహమే యిష్టమనిన నమ్మగువయు దియ్యనిదియ్యనా!
యనిపలుకుచు శర్కరామిళితములైన దుగ్ధంబులుదాహమిచ్చి యింత
కన్న రుచికినాయొద్దనున్నది యధరమేకాని యధికములేదు చవి
చూడుడని పలికెను.

అప్పుడాచతురుండా ప్రాధవచనంబులకు వెరగందుచునోహో
యీబోఁటిమాటలుమిగుల పాటవముగానున్నవి. అధరమనగాదక్కు
వయనియు నధరోష్ఠమనియుగూడ నర్థముగదా! అధరోష్ఠము చవి
చూడుమనికూడ సూచించుచున్నది. కానిమ్ము. ఎట్లయినను మంచి
దియె. యిచ్చటనన్యలెవ్వరును లేరుగదా! వట్టిమాటలతోఁగాలక్షేప
ము సేయనేల! తగినట్లెచ్చెప్పెదననితలంచుచు నారీమణి! నాకాయ
ధరమే కావలయును.మరొండువలదు. అనిపలుకుచు తటుక్కుననక్కు
టిలాలక యధరంబునబోయెను. అమ్మించుఁబోఁడియు నించుక విద
ళించుకొనుచు నోహో! ఇదియేమిసాహసము దాహమునకైవచ్చి
వెలిపనులు చేయఁబూనితి రేటికి! నేనువారాంగవ ననుకొంటిరా.
చాలుచాలుపోపొండు అనిపలుకుచు దదీయహస్త విన్యాసంబులు ద్రో
సివేయక యనుకూలనూచకముగా మెలంగిన నతండది యెఱింగి
యాబోఁటి మాటలు పాటిసేయక అతివా? మొదట

నధరము చవిచూడుమని చెప్పి పిమ్మటఁ దోసివేయఁదప్పనే? అంత యెఱుంగని వాఁడననుకొంటివా! క్షేమలు నాకునువచ్చును. అని పలుకుచు జిట్టకంబులు గావించెను.

అప్పుడాసుకీల యతనిచేయి తనచేతం బట్టుకొని చాలుఁ జాలు! మగవారి వలపులును జలములవ్రాతయు సమానములైనవి. మొదటనిట్లచేసి యవసరముతీరినవెనుక మరలఁ బుకరింపరు. ఎల్లప్పుడు నిట్లున్న సమ్మతింపవచ్చును. “వ్రాతము చెడిననుసుఖముదక్కవలయు” ననుసామెత వినియుందురుగదా. అనిన నశండానౌను నన్నట్టివానిఁగా దలఁపకుము. నీయిప్పము వచ్చినట్లు మెలంగెదనని చేతిలోఁ జేయివై చెను. పిమ్మట నాకొమ్మ సమ్మతించు నట్లభినయించుచు నతని సంతకుమున్నే యలంకరించియున్న మేడఁమీఁదకు దీసికొనిపోయి హంసతూలికా తల్పమునఁ జేర్చినది.

మరియు నందు నయ్యిందువదన కొంతసేపు కంఠనాదంబు దంఠ్రినాదంబుతో నై క్యమునొంద వీణధరించి సంగీతంబు పాడుచు నోనిమతిఁ గరుగఁజేసినది. ఆభూపాలుండును కాలయాపన సైవక యాపడఁతిచేతనున్నవి పంచియాడఁబెరికి మోహముతో గందర్ప క్రీడారతుండై యవ్వేదండ గమనను సంతోషపారావార వీచికల నుయ్యెల లూగించెను.

ఈరీతిఁ గ్రీడించుచుండ వారికారాత్రి యొక్కగడియలగానను వెళ్లలేదు. వారివలపు లేమనిచెప్పదును. విష్ణుచిత్తున కమత్త కాళిని పరకీయయని యూహించుటచే సంతవలపు గలిగినది. స్వీయ యని తెలిసినచో నట్లుండదుసుమీ? అదియంతయుఁ బ్రచ్ఛన్నముగాఁ జూచుచున్న మంత్రీమిగుల సంతసించెను. తెల్లవారినంత రాజు మంత్రీయొద్దకువచ్చి రాత్రిబరిగిన చర్యయంతయుఁజెప్పి యప్పడంతి చక్కఁడనమును గుఱించియు మక్కువనుగుఱించియుఁ తెక్కు తెరం

గుల స్తుతిఁజేయదొడంగెను. అంతనావిష్ణుచిత్తుఁడు మంత్రీయనుమతిఁ గొన్నిదినములందుండి యాచేడియతో రాత్రింబవళ్ళేకరితిఁ గామకీర్తి డలం దేలుచుండెను. ఒక్కనాడతని రెండవభార్య పతిజాడ తెలియక యతనివెదకుటకై పరిచారకుల నంపెను. వారు నెట్టకేలకు రాజున్న తావుదెలిసికొని యతనితో దేవిగారి విజ్ఞాపనము దెలియఁజేసిరి.

రాజు సుశీలతో నావారఁజెప్పి తనకుఁ బురంబునకరుగ ననుజ్ఞయిమ్మని వేడుకొనెను. సుశీలయు నతనిమరల శీఘ్రముగా వచ్చునట్లాడఁబడఁజేసి యానవాలుగా నతని యుంగరము గైకొని యతని పయనంబున కనుమఱించినది.

విష్ణుచిత్తుఁడు నెట్టకేల కారాచక్షత్రిని విడచి పురంబునకరిగి యందు నిజదర్శనాయత్రి చిత్తయైయున్న దేవయానకు సంతోషము గలుగజేసెను.

అచ్చట సుశీలయు గర్భవతియై పదియవమాసంబున నధిక రూపనంపన్నుఁడును పరాకృమశాలియును నత్యంతబుద్ధిమంతుండున్న నగు పుత్రునింగనియె. ఆనర్తమానము గూఢచారులవలన విని దీర్ఘ దర్శి రహస్యముగా నాబాలునకు జాతకర్మాది నిధుల నిర్వర్తించి కామపాలుండని పేరుపెట్టెను. ఆబాలుండును శుక్లపక్షక్షపాకరుండు బోలె దినదిన ప్రవర్ధమానుండై యధిక తేజస్వమంచితుండై యొప్పు చుండె. వానికై దేఁడులు వచ్చినంత మంత్రీయు సంతియ ప్రాయ ముననున్న బుద్ధిపాగరుడనుసార్థక నామంబునుగల తనకుమారునిఁగామ పాలునితో జోడుజేసి యొక గురువునొద్దఁ జదువనేసె.

సుశీల రూపప్రియ తేజోమనీషా విశేషంబుల నొండొరుల కించుక యేని వాసిలేని యాబాలురిగువురు నకలలోక మనోహరులై పదియారేఁడులు ప్రాయములోపుననే నకలవిద్యలు నభ్యసించి విలు విద్యయందును నసమానసాండిత్యము గలవారైరి. వారి విద్యా

భ్యాసము చేయునప్పుడు గొన్ని దినములు మంత్రియింటను కొన్ని దినములు సుశీలయింటను నివసించి క్రీడగాగడిపిరి. ఇంచుక యేని శ్రమముగాఁ దలంపలేడు.

అకుమారు లిరువురు నాకారమాత్రీ భిన్నులై మనఃప్రాణంబుల నొక్కటియే యనునంత మైత్రిగలిగి వర్తించుచుండిరి.

విద్యలన్నియుఁ బరిపూరియైనంత నొక్కనాఁడు వారిరువురు నొండొరు లాలోచించుకొని యెవ్వరికినిఁ దెలియకుండునట్లు లడవి మార్గంబునంబడి దేశాటనంబుసేయు తలంపుతో నరిగిరి. దేశాటనంబు పండితధర్మమేకదా! మంత్రియింటనుండిరిని సుశీలయు, సుశీలయింటనుండిరిని మంత్రియుఁ దలంచుటచేఁ గొన్ని దినముల వఱకు వారి ప్రయాణవార్త యిరువురకునుఁ దెలిసినదికాదు.

ఒకనాఁడుమంత్రి సుశీలయింటికివచ్చి కుమారులెచ్చట నున్నారనియడిగిన నప్పడతయిఁ దడఁబకుచు నయ్యో! కొమరులచ్చట లేరా? యనియడిగెను. అప్పుడతండు గుండెఝల్లుమన నక్కటా అచ్చటనుండి వచ్చి పెక్కదినములైనదే యిచ్చటనున్నారనుకొంటిని. వారు మనలను మోసముచేసియెచ్చటికోపోయిరి. అయ్యయ్యో! విదేశములో వీండ్రెట్లు మెలంగఁగలరు. అతిసుకుమార వంతులే! అన్నన్నా! బాడైనఁ దెలిసినదికాదు. ఏమిచేయుదము అని యనేక ప్రకారములఁ జింతింపఁ దొడంగెను.

అమాటలు వినినతోడనే యాచేడియ కత్తిచే నరకబడిన కదలియుంబోలె నేలంబడి మూర్ఖిల్లి యెట్లకేలకుఁ దెప్పరిలి పెక్కు తెరఱగులఁ జింతింపం దొడంగినది.

అప్పుడు మంత్రిధైర్యము తెచ్చుకొని యామెతో నమ్మా! నీవుచింతింపకుము. వారు పండితులై దేశాటనము సేయఁదలంచిరి. చక్రవర్తికన్నఁ బాండిత్యము గలవారికి విదేశములో గౌరవముగా నుండును. వారును శీఘ్రకాలములో రాగలరు. నీవు ధైర్యముగా

నుండుమనియామెనోదార్చి తనయింటికిపోయి వారిజాడ తెలిసికొని వచ్చుటకు రహస్యముగాఁ బెక్కొడ దూతలబంపెను.

సుశీలయుఁ బుత్రవియోగ శోకంబున గుండుచుండ నొక్క నాఁడు విష్ణుచిత్తుఁడతఁ డలోదరుని స్మరించుకొని స్మరసంతాపము జెంది యొక్కండే గుఱ్ఱమెక్కి యయ్యడవిలోనున్న సుశీలమేడకువచ్చి పరితారకులవలనఁ దనరాక నామెకుఁదెలియఁ జేసెను. అప్పుడాసుశీల మొగమున విన్నదనముదోపనీయక యతనిరాకయుఁ దనకొకరీతి ప్రీతిగలుఁగఁజేయ నెదురేగి యతని పాదంబులు గడిగి తడియొత్తి చిత్తముగరుగ మెత్తనినూటల స్వాగతమడుగుచు లోనికి దీసికొని యొకతల్పమునఁ గూర్చుండబెట్టెను.

రాజు ఆమించుఁబోఁగిని మన్నించుచుఁ గుశలప్రశ్న జేసెను. సుశీలయు నతనిచిత్తము జాలివ్రెడమునట్లు దేవా! దేవరవారికి నేటికి నాకుశలప్రశ్న గావలసివచ్చినది. పోనిండు ఇదియు నాయదృష్టమే. వదియా రేఁడులై నది. మీరిచ్చటినుండియరిగి యొకయుత్తరమైన బంపకపోతిరికదా? ఇంతకు నాదినములమహిమ యట్లుండ మిమ్ము ననవలసిన పనియేమున్నదని నిఘ్రముగాఁ బలికినవిని యారాజు నామెవచనంబుల కెద్దియో మిషఁబన్ని తగినట్టుత్తరములు చెప్పెను.

చిరకాలసంవర్షన సంభ్రమంబున నతండత్తలోదరితోఁగూడి యుష్ణగోష్ఠిమాటలాడుచు వేడుకతోనుండెను. ఆమెచిత్తము పూర్వమువలె ననురాగయత్తమై యుండలేదు. దానికతం డంతరంగమున శంకించుకొనియు నప్పడేమియుఁ బ్రశ్నచేయలేదు. తర్వాత నానా తిచే నమర్చబడిన పదార్థములు భుజించి యమ్మించుఁ బోఁగితోఁ బంచశర క్రీడలఁదేలెను.

అట్లు కొన్నిదినములున్న వెనుక నతండాచిన్నదాని సంభోగ సంభాషణ క్రీడావిశేషంబులు బూర్వముకన్న నెక్కుడు వైచరీత్యముగా నుండుటఁజింతించి యొక్కనాడామెతో నిట్లనియె.

నాతీ! నీతీరుచూడఁ బూర్వమునకు మిగుల వైషమ్యముగా నున్నది నాయందు మక్కువతగ్గెనా? లేక యెద్దియేని కారణమున్నదియో? యెప్పుడును విచారముఖముతో నుండువేమి? ఇది యునుఁగాక నీకును నాకును నిన్ని దినములనుండి స్నేహమున్నను నీయుదంతమే నాకుఁ దెలిసినదికాదు. నీమగంఢవ్వఁడు? తలిదండ్రులెవ్వరు? ఒంటిగా నీయడవిలోనుండుటకుఁ గారణమేమియో తెలియఁ జేయుమని యడిగిన నచ్చేడియ సంతసించుచు నతని కిట్లనియె.

నాథా! ఈవిషయ మన్యోన్యము దెలియఁదగినదే. ముందు మీవృత్తాంతము చెప్పఁడు. మీకు భార్యలెందరు? సంతానమున్నదా? భార్యలయందిట్టుముగా నుండుదురా? అని యడిగిన నతండ్రిట్లనియె.

తన్నీ! నాకు భార్యలిద్దరుగలరు. పెద్దదానిఁ దలఁపనవనరము లేదు. రెండవదానిపేరు దేవయాన. దానికి నాయందు మక్కువ యెక్కువగనే యున్నదిగాని యంతచక్కనిదికాదు. నాకింకను సంతానముగలుగ లేదు. ఎందరైనను నీకు సాటివత్తురాయని పలికిన నక్కలికి మరల నిట్లనియె.

దేవా! మీపెద్దభార్యవిషయము దలప నవనరము లేదంటిరి. ఆమె యేమి తప్పజేసినది? కారణమేమో తెలుపుఁడని యడిగెను. అప్పుడతండు కొంతసేపు ఇతరప్రసంగములతో నాసంగతి గప్పఁ దలంచెను గాని యన్యూనిని మరియేమియు వినిపించుకొనక యా ప్రశ్నమే పలుచూరుచేయఁ దొడంగెను. దానంజేసి తుదకతనికిఁ జెప్పక తీరినదికాదు.

బోఁటీ! యాపాటలగంధిపేరు సుశీల. దానితండ్రి కవటముగాఁ బటము వ్రాయించి నాయొద్దకంపెను. నేను బటములో నున్న ప్రకారమాసుశీల యందముగా నున్నదనుకొని దాని బెండ్లి గూడితిని. అది మాయింటికి రాకమున్ను దానికొకదువ్వుఁజెప్పిన

గురువు నాయొద్దకు వచ్చి దానికి మూర్ఖరోగమున్నదనియుఁ బటములో వ్రాసినదంతయుఁ గవటమనియు జెప్పెను. అప్పుడు నాకుఁ గోపమురాకుండునా? దానికి బదులు నేను దాని మొగము జూడనని ప్రతిజ్ఞజేసి యట్లనడచు కొంటిని. పిమ్మట రెండవభార్యను బెండ్లియాడుటంజేసి మొదటిదానిని నడవిలోనికిఁ బంపవలసివచ్చినది. అది యిప్పుడక్కడున్నదో తెలియదు. ఇదియే నావృత్తాంతము. ఇక నీవృత్తాంతము చెప్పుమనుటయు నాసుశీల గురువుచేసిన కవటమునకు ముక్కుమీఁద వేలువైచుకొని తలకంపించుచు నోహో ఇదియా తెలిసినది అన్నన్నా బ్రాహ్మణుఁడెంత దుర్మార్గుడని పలుదెరంగులఁ జింతించుచుండెను.

అంత నతండు తరుణీ! యూరకుంటివేమి? నీకథ చెప్పుమనుటయు సుశీల మరల నిట్లనియె. దేవా! నాకు మీరు చెప్పినమాటలో గొంచము నందియముండుటచే విచారించుచుంటిని. మీభార్యను గురువు రోగిష్టురాలని చెప్పినంతనే నిజానిజములు పరిశీలింపక విడువవచ్చునా? అతని కెద్దియేని యాముద్దియయందుఁ గోపముండి యట్లు చెప్పినేమో? మీరు జేసినపని యేమియు నాకు సరిపడినది కాదనుటయు నతండు అబలా! అప్పుడు నాకంత యూహ తోచినదికాదు. ఇప్పుడేమిసేయుదును ఔను? కొన్ని కపటకృత్యములవలన నట్లు జరుగును. నిజముగా నట్టి దోషములేక యాసుశీల పటములో వ్రాసినట్లై యున్నచో నీతోసమానముగా నుండును పాపమూరకయే విడిచితినేమో యని పలికిన మరల సుశీల యిట్లనియె.

దేవా! మగవారిచర్య లెప్పుడు నిట్లైయుండును. వారెంత పరిశీలింపక చేసినను స్వతంత్రులుగావున సాగుచుండును. నాకథ యట్లుండనిమ్ము. నీపెద్దభార్య సుశీల నాకుఁ జెలికత్తియే. దాని పూర్వోత్తరమంతయు నేనెఱుంగుదును. దానివంటి చక్కనిదియు గుణవంతురాలు నీధూలోకములోలేదు. దాని గురువట్లు చెప్పటకుఁ

గారణము వినుడు సుశీల వివాహాదినంబున నలంకరించుకొని గురు దక్షిణనిచ్చుటకై గురువుగారింటికిఁబోయెను. అప్పుడా బ్రాహ్మణుడు అదియిచ్చు గురుదక్షిణ నందుకొనక దానిరూపమునకు వలచి తనతోఁ గ్రీడింపుమని యడిగెను. ఆసాధ్య యందులకు సమ్మతింపక యావల్లెరమచటఁ బోరవైచి యహంకారముఖముతో నింటికిఁ బోయినది.

ఆయిద్ద లోపల నుంచుకొని యాదుర్మార్గుఁడు మీతోనట్లు చెప్పెనుగాని యధార్థముగాదు. పోనీ యొకటి విచారింపుఁడు. అతండురకవచ్చి యడుగకముందే దాని చెడుగుణంబులు మీతోఁ జెప్పటకు నవసరమేమియున్నది. బుద్ధిమంతులకు దీనిఁబట్టిచూచిన నందలి యధార్థము తేటపడదా? పాపమా సుశీల గురువుచేసిన యవమానము నాతోఁ జెప్పి చింతించినది. దానిగుణ మెవ్వరికైన వచ్చునా యని పలికిన నతండు తెల్లబోయి యుల్లంబు దల్లడిల్ల నయ్యో! తోయ్యలీ! ఆగురువు నన్ను మోసముచేసెనే తెలిసికొన లేకపోతిని కటాకటా! యూరక నాసుగాతి నాత్రము నొందించితిని యని యనేకప్రకారములఁ జింతించుచుండెను.

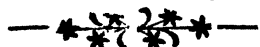
అతని పశ్చాత్తాపంబు పరిశీలించి యమ్మించుఁబోణి దేవా కానిండు మించినదానికి జింతింపనేటికి? ఇప్పుడప్పుఁబోణి నాస్వాధీ నములోనే యున్నది. సెలవైనచోఁ బిలిపించెద ననుటయు నతండు సంతసించుచు నయ్యింతి కిట్లనియె. తరుణీ! యయ్యింతియింతవరకు నిర్దుష్టురాలై యుండినచో వేగఁబిలిపింపుము దానిపాదంబులంబడి తిరస్కారదోషంబు బాపుకొనియెదను. లేలెమ్మని తొందర పెట్టిన సమ్మత్ర కాశినియతనిచి త్రవృత్తి యంతయు బవీశీలించి పశ్చాత్తాప తప్తమయ్యెనుగదా యని సంతసించుచు నిట్లనియె.

ప్రాణనాథా! ఆసుశీల నెచ్చటనుండియో తీసికొని రానక్కర లేదు. ఇక్కడనేయున్నది. పెక్కేల నేనే యాసుశీలను పూర్వజన్మ

మందెద్దియో సాతకముజేసి యింతకాలము నీవంటివతికి ననిష్ఠురాల నైతిని. మనదీర్ఘదర్శి తనపేరు సార్థకమునొండ నింతకాలమువరకు నాకుధైర్యము గరపుచుఁ తుదకు మిమ్ము నాచెంతకుఁ దీసికొని వచ్చెను. ఇంతకును దైవానుకూలము వచ్చినది మీరు చనినపిమ్మట మీ తేజంబున నాకొక కుమారుండుదయించెను. వానిరూపము, పరాకృమము, గుణములు దేవతలకైనను లేవు. వాడు మంత్రీ కొడుకుతోఁ గూడఁ గొన్నిదినముల క్రిందట నెచ్చటికో పోయెను. దానంజేసి చింతించుచుంటినని తన కథయంతయు దాచక చెప్పి కన్నులనీరు విడువజొచ్చినది.

అప్పుడతండామెను గాఁగలించుకొని యోహో! ఆసుశీలవు నీవేనా! తెలిసికొనలేకపోతి నే. సాధ్వీ! చింతింపకుము. దైవప్రతికూలముననే నాకట్టి బుద్ధివచ్చినది. నీవిట్టి కష్టము లనుభవించుట దైవయక్తిసుమీ? అన్నన్నా! ఇంతచక్కనిదానిని బ్రాహ్మణుఁడైతమాయచేసి మొగముజూడకుండ జేసెను? ఒకసారిచూచిన విడుతునా? అయ్యారే! కాలమంతయు వృధాపోగొట్టుకొంటి నే? నీప్రాయమంతయు నడవిపాలై నదేయని యడలుచుఁ గుమారనందర్శనమునకుఁ జింతించుచు నప్పుడే యప్పుడతి నచ్చటనుండి తన పటణమునకుఁ దీసికొనిపోయి మంత్రీకి వర్తమానముబంపి యతఁడుచేసిన యుపకారము గుఱించి పెక్కుగతుల స్తుతించి యాసుశీల నొక చక్కని యంతఃపురములోఁ బ్రవేశపెట్టి కుమారాన్వేషణార్థంబు దేశదేశంబులకు దూతలంబంపెను.

భేరుండ పక్షి కథ.

గోపా! అచ్చట బుద్ధిసాగరుండును గామపాలుండును నిల్లువదలి యడవిమార్గంబునం బడి నడిచినడిచి యొకనాటిరాత్రికిమధ్యాహ్నమును రాజధాని జేరిరి. అందు విత్తముగైకొని యన్నమినుచున్న

యొక పెద్దమ్మ యింటికిఁబోయి పెందలకడ భోజనముజేసి పెద్దమ్మా! మేమీవీధి వేదికపై బండుకొనియెదము. ఆ సరణ మెద్దియేని యిత్తువా? యని యడిగిరి. అప్పుడామె గుండెమీఁదఁ జేయివైచు కొని అమ్మా, బాలులారా! మీరెఱుఁగరుకాఁబోలు. ఈయూరనడి వీధిలో బరుండరాదు. పరుండిరేని రాత్రి భేరుండ మనుపక్షివచ్చి చంపును. లోపలనే చోటుచూపించెద రండనుటయు వాకు నవ్వుచు నోహో! పెద్దమ్మా మమ్మాభేరుండమేమియుఁ జేయలేదు. మా యొద్దకు దానియాయువుమూడియే వచ్చును మేము వీధిలోనేపరుం డెదమని యామెవలదని యెంత చెప్పినను వినక వీధితిన్నెపైఁ బండు కొనిరి.

ఆమె చెప్పినమాటలచే వారికి నిద్దుర పట్టినదికాదు. అర్ధ రాత్రమైనతోడనే పక్షువిక్షేపవాతంబుల బ్రాంతవృక్షంబులు పెళ పెళమని కొమ్మలువిరిగి క్షీణదశనొంద నాభేరుండతివేగంబునవచ్చి యిచ్చవచ్చినట్లయ్యారంతయుఁ గ్రమ్మరి దొరకిన జీవకోటిం బంచత్వంబు నొందించుచుఁ గ్రమంబున వీధితిన్నెపయిం బరుండి యున్న యాకుమారులనిర్వురంజూచి యత్యాగ్రహముతో జంప మీఁదకురికినది.

అప్పుడు బుద్ధిసాగరుండు తటాలునలేచి కటారిఁ బెరికి దాని రెక్కలు రెండును నరికి పిమ్మటఁ దల తెగనై చెను. అర్పులు చెఱంగ నది నేలంబడి గిలగిలఁ గొట్టుకొనుచుఁ గొంతనేపటికిఁ బ్రాణము వదలినది. పిమ్మట వారు తెల్లవారుజామున కేకవైచి లేపి పెద్దమ్మా! మేము పోవుచున్నామని చెప్పి యాయూరువిడిచి పైకిఁబోయిరి.

అంత నాయూరిలో నొకచాకలి గొడ్డలి భుజముమీఁదవైచి కొని యడవికిఁబోవుచు వీధిలోఁజచ్చిబడియున్న యాపక్షింజూచి దానిగుఱించి రాజుచేసియున్న ప్రతిష్ఠవినియున్న వాఁడగుట మిగుల సంతసించుచు నలుదెనలు పరికించి యెవ్వరును రాకుండుటంజూచి యప్పుడా గొడ్డలిచే దాని యవయవములన్నియు ముక్కలుక్రింద

నరికి పోగుగా బెట్టెను అంతలోఁ దెల్లవారుటయు జనులందఱు వచ్చి చూచి యదిచచ్చినందులకు మిగుల నంతసించుచు జాకలి వానిని మిగుల శ్లాఘించిరి. చాకలివాఁడు పక్షిని జంపెనను వార్త గ్రామమంతయు వ్యాపించుటయేగాక రాజుగారికిఁ గూడఁ దెలిసినది.

అప్పుడు సింహకేతుఁడను పేరుగల యారాజు ఆపక్షియొద్దకు వచ్చి చచ్చిపడియున్న దానియవయవములన్నియుంజూచి వెరగం దుచు జాకలివానితో నీదియేయూరు? ఎవ్వఁడవు? ఇన్నిదినముల నుండి చంపలేనిపక్షిని నీదివనంబున నెట్లుచంపితివని యడిగెను. అప్పుడువాఁడు ధైర్యముతెచ్చుకొని దేవరా! నాది యీగ్రామమే కాపురము నేను జాకలివాఁడను ఈదినమునఁ దెల్లవారకమున్న లేచి పొలమునకుఁబోవుమండ నాకాపక్షి యెదురుపడి చంపుటకు మీఁదకివచ్చినది. అప్పుడీగొడ్డలితోఁ బ్రాణమునకుఁదెగించి యొక దెబ్బగొట్టితిని. ఆదెబ్బ దానితలమీఁదఁదగిలి నేలంబడినది పిమ్మట రెండవదెబ్బ మరలఁ దలమీఁదనే కొట్టితిని. దానితోఁదలచితికి లేవ లేక నేలంబడినది పెక్కుదెబ్బలు గొట్టనతోడనే యదిచచ్చెను. ఇదియే నేనుజేసిన పనియని చెప్పెను. ఆరాజు చింతాకాంతుఁడై అయ్యో! నేనీపక్షిని సామాన్యుఁడు చంపలేడుగదా యని తలఁచి యట్టివానికి నాకూఁతునిచ్చి వివాహముచేసెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసి యుంటిని. తుదకంతబలవంతమైనపక్షి యీరజకునిచేతులో జచ్చెను. అయ్యో! నాచక్కని కూఁతును జూచిచూచి యీచాకలికెట్లుపెండ్లి చేయుదును? కటకటా యిటువంటి పత్రిజ్ఞయేమిటికిఁ జేసితిని? ప్రతిజ్ఞాభంగము గావించినచో నరిరాజులందఱు పరిహాసముచేయుదురు పోనీ? యీపక్షిని వీఁడుచంపలేదేమోయనుకున్నను చంపిన బలశాలియెవ్వఁడు బయలుపడకున్నాడు. యిప్పుడేమిచేయుదును? యీయాపదదొలగించు వాఁడెవ్వఁడై నలేడేయని యనేకవిధముల సంతాపించుచులోపల నిష్ఠములేకున్నను వివాహప్రయత్నము చేయుమని యాజ్ఞాపించి దానికిఁ బ్రతికూలమైన చర్యల నాలోచించుచుండెను.

రాజుగారికుమార్తెనుఁ బక్షిని జంపినందులకు గాను చాకలి వాని కిత్తురను ప్రతీతి గ్రామమంతయు వ్యాపించినది.

ఆవార్త కుమారునిచేఁబూటికూటి పెద్దమ్మ విని యేమేమీ! రాజ్రిఁబక్షిని చాకలిచంపెరా? యెచ్చరుచెప్పిరి. ఛీ! ఛీ! యిన్నిదిన ములనుండి యాచాకలి యెచ్చటికిఁబోయెను ఆపక్షిని జంపిన వారిని నేనుచెప్పెదను. వినుండు. నిన్నరాత్రి మాయింటికి నిద్దరు రాజపుత్రులు వచ్చిరి. వారువీధిలోఁ బరుండఁబోవు నప్పుడు నేను పక్షి సంగతి చెప్పితిని. దానికివారు భయపడక నిర్లక్ష్యముచేసి వీధిలోఁ బరుండిరి. వారేయీపక్షిని జంపియుండురు. వారు తెల్లవారుజామున నాకుఁజెప్పి పోయిరి. నిద్రచేనేను బరిశీలింపకపోయితిని. వీధిలోఁబరుండి బ్రతుకు వారు మరియొకరు గలరా? తప్పక వారేచంపిరని చెప్పఁగలను అని పలికిన తల్లిమాటలువిని కుమారుఁడత్యంత సంతోషముతో రాజు గారియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొనిపోయి తనతల్లి జెప్పినవర్తమానమంతయుం జెప్పెను.

అప్పుడారాజు మిగులనానందమంది యాబ్రాహ్మణ కుమారు నకు బహుమతినిచ్చి యారాజకుమారుల వెదకితీసికొని వచ్చుటకు నలుదెసలకుఁ జెక్కండ్ర) దూతలనంపెను.

వారిలోఁగొందఱా రాజపుత్రులనొక సత్రంబునం గాంచి యానవాలుపట్టి వారితో నిట్లనిరి. అయ్యా! తమరీమధ్యను మధ్యార్జున పట్టణమునకువచ్చి రాత్రియందుఁ దిరుగుచున్న భేరుండపక్షిని జంపితిరా? యని యడిగెను. ఆమాటలువిని బుద్ధిసాగరుండు ఓను మేమే యాపక్షినిజంపితిమి. చంపుట నేరమా? యనివలికెను.

అప్పుడదూతలు వారికి దండములుపెట్టి అయ్యో! నేరము కాదు. దానింజంపిన వారికిఁదనకూఁతు నిత్తునని మారాజు ప్రతిజ్ఞ చేసియున్నవాఁడు. మీరుదానింజంపి యిటువచ్చినవెనుక యొక చాకలి యాపక్షిని నేనేచంపితినిచెప్పి యారాజపుత్రులకుఁ దనకు జెండ్లి

చేయుమని యడుగుచున్నవాఁడు. దానికతండమియుఁ జెప్పలేక జంఠించుచుండ దైవయోగమునఁ బెద్దమ్మమూలముగా మీరు చంపి నట్లు తెలిసినది. కావున మిమ్మువెదకకొనుచువచ్చి యిచ్చటమిమ్ముఁ బొడగంటిమి. మారాజపుత్రక మంచి యదృష్టవంతురాలు. ఆమె యందము దేవతాస్త్రీలకై నను లేదని చెప్పఁగలము. గుణములకరుం ధతియేసాటి. ఆరాజపుత్రకను మీలోనెవ్వరు పక్షినిజంపిరో వారి కిత్తురు. వడిగాఁబోదమురండనిన సంతసించి యాకుమారులిరువురును నాదూతలవెంట మధ్యార్జునము కరిగిరి.

ఆసింహకేతుఁడు వారిరాకవిని మిగులసంతసించుచు నెదురేగి యర్ఘ్యపాద్యాతి విధులతోఁ దోడ్తెచ్చి స్వాగతంబడిగి యమ్మతమైన వారియాకార గౌరవమునకు వెరగండుచు నవినయముగా నయ్యా! మీయిరువురిలోఁ బక్షి నెవ్వరు జంపిరనియడిగెను.

అప్పుడు కామపాలుఁడు తనమంత్రి బుద్ధిసాగరుఁడే యాపక్షిం జంపెనని యావృత్తాంతమంతయుంజెప్పెను. అప్పుడు సింహకేతుఁడు చాకలివానిరప్పించి వారియెదుటంబెట్టి యడిగిన గడగడ వడంకు చున్న వానినురితీయుఁడని యాజ్ఞచేసెను. కామపాలుండుచు బుద్ధిసా గరుండును వాఁడుచేసిన కృత్యమునకు నవ్వుచు దయాహృదయులు గాన వాని నాదండనమునుండి తప్పించి పంపివేసిరి.

పిమ్మట సింహకేతుఁడు బుద్ధిసాగరుని యాకారము సోయగము తనకూఁతురు సుగుణావతి కనుకూలముగా నున్నదని సంతసించుచు శుభముహూర్తమున మిగులవైభవముతో బుద్ధిసాగరునికీదనకూతు నిచ్చి వివాహముచేసెను. బుద్ధిసాగరుండాతరుణితోఁ గొన్నిదినంబు లందు గామోపభోగంబు లనుభవించెను. కామపాలుఁడును మిత్రునితోఁగూడ నందేయుండెను. ఇట్లుండి బుద్ధిసాగరుండును కామపా లుండును దేశాటనమందింకను దృష్టివహింపక సుగుణావతితోఁజెప్పి

యెట్టకేలకామె నొడంబరచి యొకనాఁడురాతిని నాయూరు విడిచి యొకమార్గంబునంబడి నడువసాగిరి. ఆదారినిట్లు పోవంబోవ నెందును బురంబు గనంబడినదికాదు. చీకటివకువరకు నడిచిరిగాని యందుఁ బయికిబోవదారి తెలియక యెందైన నివాసయోగ్యమైన ప్రదేశముండునేమోయని నలుదెసలఁ గలయజూడ దొడంగిరి.

శ ర భ సా శ్వ ము క థ.

అందొక దెస వికాలశాఖాచ్ఛాదితంబైన మట్టివృక్ష మొకటి జూడనయ్యెను. దానిక్రింద భూమియంతయు జక్కగా బాగుచేయఁ బడియున్నది. వారాశ్చర్యపడుచు నాయడవినడుచు మనుష్య సంచారములేదు, ఈచెట్టుక్రింది ప్రదేశముజూడ రాయిగాని తృణముగాని లేక చక్కగా బాగుచేయఁబడియున్నది. దీనిక్రింద రాత్రులెవ్వరేని వచ్చి ప్రచ్ఛన్నముగా నివసెదరా? ఏమియని యనేకప్రకారముల జింతించుచు నందు గ్రిందుండరాదని నిశ్చయముచేసుకొని కొంచెము వెల్తురుండగనే యాచెట్టెక్కి దట్టముగానలుకొనియున్న యొకకొమ్మ మీఁద గూర్చుండిరి.

ఇంతలో సాయంకాలమగుటయు మొదటనాచెట్టుక్రింది నడ్డు త్రమైన కోతులును ఎలుగులును గొన్నివచ్చి యానేలంతయు మిగుల జక్కగా బాగుచేసినవి. అంతజంబుకంబాకటివచ్చి యాయున్న మృగములలో ముచ్చటించఁదొడంగెను వదంబడి వ్యాఘ్రంబు వచ్చినది దానివెనుక. తోడేశ్యగుంపు దానివెనుక వరాహములును వానివెనుక మహిషములు వచ్చినవి. ఈరీతి జాతికొకటటిచొచ్చిన నన్యోన్య విరోధముగల జంతువులు సైతము నిర్భయముగావచ్చి యాచెట్టుక్రింద

నుచితస్థలములఁగూర్చుండి వచ్చినవానిని, గుశలప్రశ్నలు చేయుచు రాఁబోవు వానికెనురేగు చుండును.

ఆరాత్రి జాముప్పొద్దుపోవు నప్పటికి మృగములతో నాచెట్టు క్రిందిభూమియంతయు నిండినది. నడుమ రెండుమృగములకు మాత్రము చోటుంచినవి. అంత నద్భుతమైన యాకారముతో శరభసాశ్వమను మృగమువచ్చినది. అప్పడచ్చటనున్న మృగములన్నియు లేచి దానికి దండములు పెట్టినట్లు ముట్టిగాళ్లువేయఁ దొడంగినవి. అది వానినన్నిటిని నాదరించుచు నడుమ దిగవిడిచిన ప్రదేశమున నామృగములన్నిటికి సభిముఖముగా గూర్చుండెను.

అంతఁ గొంతసేపు పరిశీలించి శరభసాశ్వము తక్కిన మృగములనెల్ల స్వాగతమడిగి యిట్లనియె.

మృగములారా! అన్నిమృగములు వచ్చినవిగా నామంత్రియైన భేరుండమనుపక్షి యేమిటికి రాకపోయెను. అదివచ్చు కాలము దాటిపోయినది. దానికెద్దియో చిక్కుతటస్థించినట్లు తోచుచున్నది. లేనిచో నది యన్నిటికంటెను ముందేవచ్చును. దానివార మూలో నొకదానికేనిం దెలియునా? అనియడిగెను. అప్పుడు మృగములన్నియుఁ దెల్లబోయి చూడఁదొడంగినవి. అప్పుడు నక్కలిట్లనియె.

దేవా! మీమంత్రియైన భేరుండము రాశ్రులయందు మధ్యార్జునమను పురంబునకరిగి కనంబడిన జీవకోటిని భక్షింపఁదొడంగినది. ఈరీతి నెనిమిదిమాసములు జరిగినదిగాని మాసముక్రిందట నాయూరి రువురు రాజపుత్రులువచ్చి వీధిలోబరుండిరి. అప్పుడదివారిని సామాన్యులనుకొని మహాభీకరముతోఁజంపఁబోయినది. అందులో నొకఁడు శూరకత్తిచే దానింబంపెను. ఈవార్తమాకు చుట్టములైన జంబుకములు చెప్పినవి. ఇందులోఁ గొంచుమైన నసత్యములేదని దేవరవారితో మనవిచేసికొనుచున్నామని పలికి నక్కలూరకుండెను.

అప్పుడు శరభసాశ్వము ముట్టి నేలరాయచు నే మేమీ! భేరుండమునుజంపిరా? అయ్యయ్యో అంత బలవంతమైనపక్షియుం జంపబడినదియా? అన్నన్నా? మనుష్యులు అసాధ్యులుగదా! అటువంటి సచివుఁడు నాకుదొరకునా! ఔను అది మధ్యాహ్నము నకును నేను శ్రీరంగపురంబునకు రాతులఁబోయి జీవహింస జేయుచుంటిమి. ఇది మేమిరువురము ఏర్పరచుకొనినపక్షతియే. దాని జంపునంత బలముగలవాఁడు లేడనుకొంటింజుఁడీ? అని వెక్కుకతుల దానిగుఱించి చింతింపఁ దొడంగినది. అప్పుడు మృగములన్నియుఁ గన్నులనీరు విడువదొడంగినవి. ఈరీతిఁగొంతతడవు భేరుండపక్షిని గుఱించి చింతించి యేదియోయాగోచించుచున్న శరభసాశ్వమునకు జంబుకంబులిట్లనియె.

దేవా! మీరిప్పుడు చెప్పినమాటలలో మాకొకభయము గలుగుచున్నది. మనమందరము సంవత్సరమున కొకసారిగదా యీచెట్టుక్రింద జేకుదుము. అప్పుడీకిఁగాని మరల మనజ్ఞేమనమా చారములు తెలియవు. నిరుడీసభకువచ్చిన భేరుండము ఈయేఁడు రాకమడిసినది. ఈయేఁడు నచ్చినమృగములలో మీఁదటి కెన్ని పరలోకమున కేగునో తెలియదు. సామాన్యమృగముల పాటినేయ నేటికి? దేవరవారుగూడ రాతులయగు భేరుండమువలె శ్రీరంగ పురమునకరుగుచు జీవకోటిని మఱియించుచుంటినని నెలవిచ్చిరి. ఈహింస మనుష్యకోటికెల్ల నసహ్యమైనదేకదా! మొన్న భేరుండ మును జంపిన శూరులు దేవరవారికిఁగూడ నేదియేనికీడు సంభవింపఁ జేయుదురేనో యని వెఱచుచుంటిమి. దేవరకెద్దియేని ముప్పు వచ్చినచో మాబ్రతు కేమికావలయును? ఏలిక లేక యెవ్వరికైన నిలువవచ్చునా? యిప్పుడిచ్చటనున్న జుతువు లశ్యోన్యవిరోధములు గలిగియున్నను మీ శాసనంబునం జేసి యేమియు నోరుమెదవక శాంతములై యున్నవి. మృగజాతిలోఁ గట్టుండినచో మనుష్యులనఁగా

నెంత? అది లేమింకేసి యేగదా వారు గొన్నిటిచే భృత్యులవలె వసులు చేయించుకొనుచు లొంగనివాని మా యోపాయములచే జంపుచున్నారు. కానిమ్ము దానిమాటకేమి? ఇప్పుడు మీరు శ్రీరంగ పురమునకరుగుట మానివేయుఁడు లేనిచో ఘాతకర్తయేని ధైర్యము జెప్పఁడని వలికినవిని మృగములన్నియుఁ దలలూపి నంతసించినవి.

శరభసాశ్వము వానిమాటలువిని చిఱునవ్వు నవ్వి యిప్పి జంబుకములారా! నాబలపరాక్రమములు భేరుండము బలపరాక్రమములవంటివిగావు దానికిని నాకును జాల తారతమ్యము గలదు. మీరు నాప్రాణతుల్యులు గావునఁ జెప్పెద వినుండు. భేరుండము ఆయువు భేరుండము కూడనేయున్నది. కావున దానింజంపిరి. నాది అట్లులేదు ఈమఱ్ఱిచెట్టు తొఱ్ఱలోనొక యెలుకయున్నది. నాయూ యువు దానిలోనున్నది దానిం జంపినప్పుడుగాని నేను చావను. ఈయడవిలోనికి మనుష్యులురావేలేరు. ఒకవేళవచ్చిరో యాచెట్టు తొఱ్ఱలోనున్న యెలుకయునికి యెట్లు తెలుసుకొనగలరు?

తెలిసికొనినను నీచెట్టంతయు నరికినను నది కనబడదు. ఆ తొఱ్ఱలో నాహారపదార్థము జారవిడిచినచో దానివాననంబట్టి పైకి వచ్చును అదివేరొకలాగున దొరకదు. ఈరహస్యము వారికేమి తెలుయును? మీరందరు నాకుఁ బ్రాణనమానమైన భృత్యులు గనుక చెప్పితిని. మీరు నిర్భయముగా నుండుఁడు. నాకేమియు భయములేదని చెప్పిన యామృగములన్నియు మనంబులంగల యా నందమంతయుఁ జేప్పలచేఁ దెలియఁజేసినవి.

ఈరీతి నిట్టొగ్గోష్ఠి మాటలాడుకొనుచు నామృగములన్నియుఁ దెల్లవారుజాముననే లేచి దేనిజాడ నదిపోయినది. తెల్లవారునప్పటి కచ్చట నొక్కటియులేదు. మృగపక్షిభాషావేదులైన యాకుమారు లిరువురు నాచెట్టుకొమ్మలసండునుండి మృగముల సంభాషణమంతయు

విని యడలుచు మారోదయఁజైనంతఁజూచి యప్పుడు తమ్ముఁ బున
ర్జీవితములుగాఁ దలంచుకొనిరి.

ఎంతబలవంతులకై నను వింత క్రూరమృగములనడుమ రాత్రి
జిక్కువడి నప్పుడు ధైర్యమాగునా? పిమ్ముట వారిరువురు మృగముల
జాడ నాచెట్లుచిట్టచివరకెక్కి చూచి యెందునుం గనంబడమి సంత
సించుచు ముందు శరభసాశ్వముచెప్పిన కోటరము వెదకి కనుంగొని
యందులో దమరాహారమునకై తెచ్చుకొనిన మిఠాయియుండ నొక
టి జారవిడిచిరి. ఆయుండదొర్లి యాయెలుకయున్న చోటికిఁ బోయి
నది. దానిందిని యామూషికము దానినవంబట్టి యాతొర్రైకివచ్చి
నది. అందుఁగాచియున్న యాకుమారులూ యెలుకంబట్టుకొని చెట్టు
దిగి దానిందాశ్వతోఁబిగియగట్టి శ్రీరంగపురంబునంగల జనుల యా
పద బావుటకై క్రమంబున జాడగనుంగొనుచు రెండుదినముల
కా పురము జేరిరి.

అందొక శోత్రియ బ్రాహ్మణునియింటఁ బనజేసి రాత్రి
భోజనముచేసిన వెనుక యావిపునితో నయ్యా! ఈయూరి వింతలే
మని యడిగిరి. అప్పుడాతండు కుమారులారా! యూపురంబున మఱి
యేమియు విశేషములులేవు. నిత్యము రాత్రుల శరభ సాశ్వమను
మృగమువచ్చి కనంబడిన జీవమును భక్షించుచున్నది. దాని కీరాజు
ఎందరినో మహాశూరులఁ గావుంచెను కాని యేమియు లాభము లేక
పోయినది.

అప్పుడీరాజు జనక్షయమునకు వెరచి యామృగమును జంపిన
వానికీఁ దనకూఁతు బద్మావతియను దాని నిత్తునని ప్రకటించెను. ఆ
వార్తవిని యాచిన్నదానిసౌందర్యమునకు వలచి పెక్కుమృగ రాజు
కుమారులువచ్చి రాత్రివీధిలోఁబండుకొని శరభ సాశ్వముచేతఁ బక్షిం
పబడిరి. ఇప్పుడెవ్వరును దానింజంపెదనని వచ్చుటలేదు. దానిమూల
ముగా మిగులనందకలైయగు బద్మావతి జవ్వనముగూడ వృధాకై

పోవుచున్నది. రాత్రిలోని కింకరబోవక వెక్కుచిక్కులుపడుచున్న మేము జన్మభూమియైన యాయూరువిడవలేకుంటిమి. ఈయూరి విశేషము మఱియేమియులేదు మీరువీధిలోనికింకరబోకుడు లోననే పండుకొనుండని చెప్పినవిని యాకుమారులు మోమునఁ జిరునగవుమెఱయ నాగృహస్థునితో నిట్లనిరి. అయ్యా! మీరుభయపడకుండు, మేనూమృగమును జంపుదుము. అది రాత్రి యెంతప్రాప్తమోయినతరువాత వచ్చును? ఏవీధికి ముందువచ్చును? ఎందెందు సంచరించునో చెప్పవలసియడిగిన సతండమ్మయ్యో! ఆమ్మగవృత్తాంతము మీరెరుంగరు. మీకంటె బలాధికులు దానిచేత భక్షింపఁబడిరి. మీప్రాయమును రూపమును మనోహరములై యున్నవి. ఇట్టి పిచ్చియాహాలువిడిచి యింటిలో బండుకొనుండు మీతలిదండ్రులను భార్యలను బిడ్డలను నూరక దుఃఖనముద్రమున మునుఁగఁజేయకుండని పలికిన వారు నవ్వుచు అయ్యా? మేనూరక యామ్మగముచేతఁ జచ్చుటకంత వెర్రివారమనుకొంటిరా. పద్మావతియందు మాకాసలేదు. ఈయూరిజనుల యాపద దప్పించుటయే మాయభిప్రాయమనిచెప్పి యాబ్రాహ్మణుం డడ్డముపడి యెన్నివిధములఁ జెప్పినను లక్ష్యమునేయక గూరాత్రి ఏపలందు గస్తుదిరుగఁజొచ్చిరి.

అంతట నాశరభ సాశ్వము కల్పాంతజీమూత గర్జనదృశముగా నార్పుచు బేర్చినక్రోధంబున నాయూరుమీఁదబడి కనంబడినదానిశెల్ల భక్షించుచు నొకవీధిలోఁగరవాలస్థులై ధైర్యముగా గ్రుమ్మరుచున్న యావీరులం జూచి నోరుదెరచికొని మీఁదకువచ్చెను.

అప్పుడు కామపాలుండు కుడిచేతిలోనున్న యెలుక గొంతువు గట్టిగా నొక్కి చంపివేసెను. అప్పుడా సాశ్వము కంఠము వెంబడి యూపిరిరాక నేలంబడి తన్నుకొని తన్నుకొని చచ్చినది.

పిమ్మటఁ గరవాలమున దానిమెడనరికి పారవైచి యాకుమారులిరువురు బసయున్న విప్రునింటికివచ్చి యాయనతో అయ్యా!

మేము శరభసాశ్వమును జంపితిమి. చూచితిరా యనిచెప్పిరి. ఆమాటలకతండు వెరగండుచుఁ గొంతసేపునమ్మలేదు. చచ్చి పడియున్న దానింజూచినంత మితములేని యానందముతో వారిఁ గొగలించుకొని కుమారులారా! మీప్రాయముజూడ మిగులచిన్నదిగానున్నది. మీప్రజ్ఞ మిగులపెద్దది. మాయూరికి గొప్పయువకారము చేసెతిరని వారిఁబెద్దయుం బ్రాద్దుస్తుతిచేసి యప్పుడే రాజుగారికోటలోనికిఁబోయి యావర్తమానము తెలియఁజేసెను.

శ్రీరంగరాజు ఆవృత్తాంతము వినినంత ననంత భూమండలాధిపత్యము సంప్రాప్తించిన సంతసించు నిరుపేదయుంబోలె జెలంగుచు నతిరయంబున లేచి ఆమహాత్ములెచ్చటనున్నారో చెప్పుమని యతని నడిగెను.

ఆరాజుగేస్తువలన వారికథవిని యతనివెంట నరిగి యాకుమారులంగాంచి వారియాకార గౌరవమునకచ్చెరువంది తప్పక వీరశ్వినీ దేవత లేయగుదురు. లేనిచో నింత సొగసును గవగా నుండుటయు నుండునాయని శంకించుకొనుచు వారిం గొగలించుకొని యాభూషణులండు గన్నుల నానంద బాష్పములు గ్రమ్మనిట్లనియె.

ఆర్యులారా! మీరుచేసిన కార్యము మనుష్యులకు శక్యమైనది గాదు. ఎంత లేసి బలవంతులువచ్చినను నుదయంబున మాకు మరలఁ గనంబడుటలేదు. మీరు దేవతాంశవలన జనించినవారని తోచుచున్నది. మీనామంబుల వర్ణంబులందెలిపి కర్ణానందంబు నేయుండు మఱియు మీయిరువురిలో శరభసాశ్వమును బరిమార్చిన బలశాలి యెవ్వఁడు? వానిం బేర్కొనినచో వానినే నేనల్లనిగాఁ జేసికొనియెదనని పలుకుటయు నన్నరవతికి బుద్ధిసాగరుం డిట్లనియె.

రాజా! మేముక్షత్రియులము. నాపేరు బుద్ధిసాగరుండు. ఇతని పేరు కామపాలుండు వీనికి నేనుసచివుడ. దేశాలనంబునకై వచ్చి

నారము. దీనింబరిమార్చిన ధైర్యశాలి యీతండేయని నిరూపించినర త నాభూకాంతుండతని గాఁగలించుకొని వత్సా! నావ్రోత్తిజ్జనరవేర్పి తివి. గ్రామక్షోభంబుడివితివి. నీకేమిచ్చినను ఋణముతీరదు. నాకూఁ తురు పద్మావతిమిగుల రూపవతి దాని నీకుఁ బరిణయంబు గావించెద సమ్మతమేనా? యనియడిగిన నతండు బుద్ధిసాగరుని మొగము జూచెను. అప్పుడా బుద్ధిశాలి రాజుతోనిట్లనియె.

నేనా! మీకూఁతురు మిగుల చక్కనిదేగదా? అట్టిదానిం బెండ్లిజేయుదువని చెప్పిన నప్పుడొప్పుకొనకుండుట లెస్సగాదు. నామిత్రుడందుల కంగీకరించెను. అని పలికిన నంతసించి యాశ్రీరంగ తాజు దైవజ్ఞనిరిషమైన శుభముహూర్తమున నాకామపాలునికీబద్ధా వతినిచ్చి కడువేకుకతో వివాహంబు గావించెను.

కామపాలుండు బుద్ధిసాగరుని యచువతిఁ గొన్నిదినంబులందు బద్మావతింగూడి కామసౌఖ్యంబు లనుభవించుచుండెను. అంత నొ క్కనాడయ్యిరువురు క్రమ్మరనాలోచించుకొని విదేశదర్శనోత్సా హంబునఁ దృప్తివహింపక పద్మావతికిమాత్రము జెప్పి యేకాంత ముగా నాయూరువిడిచి యన్యదేశమున కరిగిరి.

చిత్రనేనకథ.

ఇట్లు క్రిమ్మరుచు వారొక్కనాఁడు చంద్రగుప్తమను రాజ ధానింజేరి యందొక విప్రగృహంబునబసచేసి యందుఁగొన్నిదినంబు లుండిరి. ఒకనాఁడు సాయంకాలమునవారు పురవిశేషంబు లరయు తలంపుతో సొంపుగానలంకరించుకొని యాపట్టణపు వీధుల నరుగుచు

నచ్చటచ్చట గల వింతలఁ బరిశీలించుచుఁ గ్రమ్మరబసలోనికి రావలంచి కోటప్రాంతముగా నరుగుచుండిరి.

అప్పుడు కామపాలుని మేనిమీఁద శుభవాచికసూచికముగా నొక తలవెండుక వడినది. దానిఁజూచి యతండు జేతులతో గొలిచి నంత బారకన్న నెక్కుడుగానున్నది. నైల్యాద్దిగుణాబులు వర్ణించుచు నోహో! యింతవిత తలవెండుక యేసుందరినోగదా యని యూహించుచుఁ దలపైకెత్తి చూచెను అప్పుడా గోడపైనున్న యుప్పరిగెమీద సఖులతోఁ గొలుపుదీర్చి జలకమాడి తల యార్చుకొనుచున్న యాపట్టణము రాజకూతుగు చిత్రసేన యను నది యెద్దియోపనిమీఁద క్రిందుగాఁ దొంగిమోచినది. అప్పుడా యిరువురదృష్టులును పురోహితులవలె నాయిరువురమనంబులకు బ్రహ్మగ్రంథివై చినవి. వారిసోయగంబు లొంఱొరులకు వింత నంతసము గలుగఁజేసినవి. అంతటితో దమదృష్టుల మరల్చుకొనిరి.

అప్పుడు కామపాలుండు బుద్ధిసాగరునితో మిత్రుడా! ఇట్ల నిలువుము. నేనొకవింత జూపించెదను. ఆహా, యిప్పుడే యుప్పరిగ నుండి యొక వాల్గంటి తొంగిచూచినది. దాని మొగము మొదట నేను జంద్రబింబమే యనుకొంటిని సుమీ! అంతలో నాచిన్నది నన్నుఁజూచి చిఱునగవుతో శిరఃకంపము జేసిన్లు కనంబడినది.

అన్నా! దానిమందహాసము నాడెందంబునకు మరులుకొలుపు చున్నది. ఔరా! అంత చక్కనిమొగము మనమింతకుముందెక్కడను జూచియుండలేదు. అయ్యంగన వంగి మూచునప్పుడు చంద్ర బింబమును మబ్బుగ్రమ్మినట్లు నెమలిపించువలెనున్న కేశవాళము మోము తమ్మిగ్రమ్మినది. ఆవింత చెలువు నామదిం దగిలియున్నది. ఇప్పుడు నాకుఁ బైకినడువఁ బాదంబులాడకున్నవి. దాని మోము క్రమ్మరఁజూచినదాక నిచ్చటనే యుండెదనని పలుకుచు విరాళిం దూలుచున్న కామపాలునితో బుద్ధిసాగరుం డిట్లయె.

అన్నా! నేనాచిన్నదానిం జూడలేదు. యీవెంట్రీకం బట్టి యూహంప మిగులరూపవంతు రాలగుట కేమియు సందియములేదు. మఱియుఁ దొంగిచూచినప్పడు నిన్నుఁజూచి చిఱునవ్వు వెలయుంచిన దని చెప్పితివి. ఆలక్షణము బరిశీలింప నాచిన్నది నిన్ను వలచినట్లు తోచుచున్నది. నీపూరక తొందరపడకుము. నీవువ్రాలె నాచిన్నదియు విరహమందుచునే యుండును నీకు దృష్టాంతము చూపించెదఁ జూచుమా. మనము గొంత నేపిచ్చటనే యుండము. అక్కలికి నిక్కముగాఁ నిన్నువరించినచో గ్రీష్మరఁ దొంగిచూడక మానదు. ఇదియేతార్కాణమని వలికెను. కొంత తడవు వారక్కడనే నిలువఁ బడి యెద్దియో నిమిత్తము గల్పించుకొని నడుమనడుమ తలలు పైకెత్తిచూచుచుఁ గాలయాపన జేసిరి.

చిత్రసేనయు రాజకుమారుని మోముజూచినంత స్వాంతమున వింతసంతసము వ్రెడమఁ గొంతసంతాపంబుజెంది యందున్న సుందరులందఱు తనకుఁ బ్రాణనఖులగుట వారితో నిట్లనియె. చెలులాశా! మన కొటపక్కగా నిరువురు కుమారు లఱుగుచున్నారు. చూచి తిరా! వారిలోనొక సుందరుఁడు నాడెండమునకు విందు గావించెను. వాని మొగము తొగలరాయనికేరుచున్నది. నేను దైవప్రేరణముచేఁ గ్రిందుగఁదొంగి చూచినప్పడే వాఁడును మీఁదకు జూచెను. మాయిరువుర చూపులు మనంబులకు ముసివెట్టినవి. వానికి నాయం దనురాగము గలిగినట్లు తన్ముఖిలొసమే చెప్పినది. అడుగుదాటక యిప్పటికి నచ్చటనేయుండును. చూతునుగాక యనిన నానఖులందఱు సంతసించుచు నాసుందరితోఁగూడ నేలకు దొంగిచూచిరి. ఆసమయములో బుద్ధిసాగరుండుచు గామపాలుండును తలలు పైకెత్తి చూచిరి. అప్పుడు కామపాలునికిఁ జిత్రసేనకు సంతరంగములంగల సంశయములు వదలిపోయినవి.

అయ్యండజయాన యట్లయ్యుండి కామపాలునంగుళితోఁజూపించుచుఁ జెలికత్తెలతో నిట్లనియె.

చెలులారా! నారీలో మొదటఁనన్నుజూచిన చెల్వుఁడతఁడే నుండీ! ఆయిద్దరును రూపంబున నమానులై యున్నను నామనంబు వానియందేలగ్నమైనది. ఆహా! ఆమోహనాంగుఁడు నన్ను స్వీకరించినచో బచ్చవిల్తుని కాలిబంటుగాఁ జేసికొననే? వానిసోయగంబంతయు బరిశీలింపుఁడు. సుందరులారా? ఇట్టివేళ సిగ్గువడియూరకున్నపిమ్మటఁ గమ్మవిల్తుని రాయిడికెవ్వతె తాళఁగలదు? వాని యభిప్రాయము దెలిసినదిగద! తెలియకున్నను భయమేమి? ఇప్పుడే యొక యుత్తరము వ్రాసి మీఁదబారవైచెద. ఒకకాగితమిటు తెండని వలికినతక్షణమే సఖులచే నందింపఁబడినది దానియందు గొన్నిమాటలు తొందరగా వ్రాసి పూవులదండలోఁగట్టి యాబంత సంతోషముతోఁ దన్నే పలుమారుమాచుచున్న కామపాలుని యుదరమునకుఁ తగులునట్లు వినరివైచినది.

అంతకుమున్ను బుద్ధిసాగరుసితో నాచిన్నదాని రూపువర్ణించుచు న్మరనంతాపమందుచున్న కామపాలుఁడచీటిని బంతిలోనుండి తీసి యిట్లుచదివెను. ఆర్యా! నామనంబు నీయందు లగ్నమైనది. నీ రూపంబును ప్రాయంబును నాచిత్త విత్తంబులు హరించినవి. ఆయవ రాధమునకు నీపాదములకు సంకిలి వేయవలెను. నిన్నుఁజూచినది మొదలంతకంతకు గంతఁడు లతాంతకుంతముల నాస్వాంతమును సంతాపపెట్టుచున్నవాఁడు. కాలవ్యవధి లేదుతప్పు స్థిరింపవలెను. మా తండ్రిమిగులకఠివాత్ముఁడు. పోతుటిఁగ నేనిఁ బరీక్ష నేయక యంతఃపురము జొరనీయఁడు.

నీవు బలవంతుడవైతేని నన్ను రాక్షస వివాహంబున గొని పొమ్ము లేనిచో గోడమీదుగా గొలుసు వ్రేల్చవైచుకొని నేనే

నీయున్న తావునకు వచ్చుచున్నదాన, ఎట్లు చేయవలయునో నత్యరంబు త్తరంబీయ గోరుచున్నదాన. వ్యవధిలేదుకావున నింతటితో ముగించితిని. తప్పులున్నక్షమింపుడు. అనియున్నయు త్తరమును బుద్ధిసాగరుడువిసం గామపాలుడు పలుమారుచదువుకొని మిత్తుఁడా దీని యనురాగంబంతయు నీయుత్తరమే వెల్లడిచేయుచున్నది. కాలవ్యవధి లేమింకేసి యింతకన్న వ్రాయలేదట. దానికింకను నెన్నియూహలున్నవ్రా? తప్పులుక్షమించవలయునట దీనిలోనేమితప్పులున్నవి. మాయిరువురనడుమఁ దప్పులుగూడగలవా! మంత్రీ! నాకీ పుత్రికయందు బీత్రిగానున్నదేమి? దానిపేరువింటివా! చిత్రసేనయట. దానురాలు చిత్రసేనయని వ్రాలుచేసినది చూడుము. మాయిరువురకు ననురాగ మొండొరులపై సమముగా నేయున్నది. వెంటనేయుత్తర మంపనిచో స్త్రీహత్యగూడవచ్చునని వ్రాసినది కావున నదివ్రాసిన రెండుతెరఁగుల నేదియచిత్రమోయాలోచించి తిరుగా జాబువ్రాయ వలయును. ఊరక జాగుచేసెదవేల? అనితొందరపెట్టుటయు బుద్ధిసాగరుడు చక్కగానిదానించి కామపాలునితో నిట్లనియె.

కామపాలా! ఆచిన్నదివ్రాసిన రెండు తెరఁగులు కరణీయములుకావు. ఏమనిన, ఈరాజుకన్న మనము బలవంతులమైనను యుద్ధమన జయాపజయము లెవ్వరుజూచినవికావు? దానంకేసి రాక్షస వివాహమున మోసమున్నది. ఇక రెండవరీతి, నీనాతిగొలుసు మీఁద గోటదిగివచ్చునప్పుడు చేయిజారినచో ప్రమాదము వచ్చును. ఇది యుసుంగా క యప్పుడెవ్వరేనింజూచిన మొదటి కేహానియగును. మనకంత యుపసరమేలవచ్చినది. నీవుకొంచె సుతాళుము. నాబుద్ధిబలము చేత నానాతితో నాయంతఃపురమునందే నిర్భయముగాఁ గ్రీడింపనంఘటింతునని యతనికిఁ ధైర్యముగఁ జివ్రత్త్యుత్తిరమిట్లు వ్రాయించెను.

మదంత్రీ! నీవృద్ధయసంతాపమువినినంత నాకంతయుఁ జింతగానున్నది. మదనుండు నిర్దయుఁడై నిన్నేములుకుల నేయుచుండెనో

నన్ను గూడనాశరంబులనే బాధించుచున్నాడు. నా డెండమునీయందము లాగి కొనితిరుగ నీయకున్నది. మఱియుఁజూపు గొలుసులనాపాదంబులకు సంకిల్పివైచియు నప్పనిసేయనట్లు వ్రాసెదవేల? మనసంతాపము లుగలిసి కొనిననాఁడు తెలియఁగలవు. ఇప్పుడు నీవు వ్రాసిన రెండు తెరంగులు నాయంతరఁగమున కనకూలింపలేదు. నీవుజలింపక యిం దుక కాలము సైరింపుము, నీయంతఃపురమునకే వచ్చెద. అప్పుడు నిర్భయముగాఁ గ్రీడింపవచ్చును. తక్కిన విషయము లెఱింగింతునని వ్రాసి యాయుత్తరము క్రీష్ణరఁబూవుబంతిలోఁ గ్రీష్ణ యామేశ మీఁద కెగరవైచెను. చిత్రసేనయు దానినందుకొని కన్నులనద్దుకొను చు నందలివిషయము చదువుకొని వ్రాసిన సాధక బాధకముల గురించి సంతసించుచు నతనిరాక కెదురుచూచుచు దినమొకఁ యేడు లాగున గడుపుచుండెను.

అంత బుద్ధిసాగరుఁడు చంద్రగుప్తమహారాజు నధికార విశేషము లన్నియుఁ దెలిసికొని యతఁడు సూర్యప్రతాపుఁడను రాజునకు గవ్వముగట్టుటవిని కఠివయప్రయాణంబులఁ గామపాలునితోఁ గూడ సూర్యప్రతాపుని పట్టణమునకరిగెను. అందాకుమారులిరువురు గొన్ని దినంబులుండి తమవిద్యాపాటవంబున సూర్యప్రతాపుని మంత్రిని మెప్పించి యొకనాఁడతనిచే నేమికావలయునో కోరుకొనుఁడని యని పించుకొనిరి. అప్పుడాయమాత్యుని సూర్యప్రతాపుని మూలబలము బిరుదములు శిబిరములు గొన్నిదినములు మాతో నుండునట్లాజ్ఞాపింపుఁడని వేడుకొనిరి.

ఆసచివుఁ డప్పుడా నేనాధిపతుల రప్పించి వారివెంట నరుగ నాజ్ఞాపించెను. అంత నొకనాఁడు బుద్ధిసాగరుఁడు సూర్యప్రతాపుని వేషమును కామపాలుఁడతనిభార్యవేషముఁ వైచికొని యాసేనతోఁ గూడ నడుమనడుమ విడదలు చేసికొనుచు నొకనాఁటి సాయంకాల మునకు జంద్రగుప్తనగరము జేరిరి.

అంతకుమున్నే సూర్యప్రతాపుఁడు తమక్రింది దేశముల క్షేమ నమాచారములు చూచుటకై వచ్చుచున్న వాఁడనియు నాయా

రాజులు సిద్ధముగా నుండవలయుననియు యాజ్ఞాపత్రికలఁ బంపిరి. చంద్రగుప్తుఁడు నారాజు రాకకెదురుచూచుచు వచ్చినవార్త వినిన తోడనే యెదురేగి తనకీరిటమఱు లతనిపాదపీఠంబుల వెలుగఁజేయు మ్రొక్కిన నక్కపట సూర్యప్రతాపుఁడును నతని మన్నించి లేవ నత్తి గారవించి క్షేమముఁ దెలిసికొనెను.

పిమ్మట చంద్రగుప్తుఁడు అపూర్వమైన యతని మర్యాదకు మిగులసంతసించుచు దగినవిడిదెల నియమించి యందు బ్రవేశపెట్టి యెన్నియేని యుపచారములు చేయుచుండెను. ఇట్లు రెండుమూఁడు దినములుండి కపటసూర్యప్రతాపుఁ డొకనాఁడు చంద్రగుప్తునితో రాజా! నీవు మాకేమైన గప్పమీయవలసి యుంటినా? యని యడి గెను. అప్పుడా చంద్రగుప్తుఁడు నమస్కరించి దేవా! నేనేమియు నీయనక్కరలేదు. కావలసిన దేవరవారికి లెక్కలు చూపింతు ననుటయు సంతసించువానివలె నభినయించుచుఁ జంద్రగుప్తా! నీవెప్పు డును గొదవపెట్టవు. ఈపైరాజులు సరిగా గప్పములు చెల్లించుట లేదు. నేనచ్చటికిఁ బోవలసియున్నది. అది యరణ్యప్రాంతమగుటచే శ్రీలు వచ్చుటకుఁగట్టముగానుండును. ఇచ్చటనేయుండిన బాగుండు నేమో యని తలవైకెత్తి యర్ధస్థరముతోఁబలికి శిరఃకంపము చేయు చు పోనీ యేమిటికని యంతలో నక్కరలేనట్లు నూచించుటయు నతని యభిప్రాయమెఱిగి చంద్రగుప్తుఁడు చేతులుజోడించి వినయ ముగాఁ గపటసూర్యప్రతాపున కిట్లనియె.

దేవా! దేవరవారి కేనుభృత్యుండ. ఇప్పుడు నాతో నద్దియో చెప్పదలంచి సంశయించి యూరకుంటిరి. అట్టి సందియమందనక్కర లేదు. దేవరవని యేదియైననుఁ బూనుకొనిచేసెద సెలవిండు. ఆకార్య ముజేసి దేవరకిదివఱకు నాపైఁగల యక్కటికము వృద్ధిజేసికొనఁ దలంచి నాఁడనని ప్రార్థించుటయుఁ జంద్రగుప్తుని వచనంబులకు మిక్కిలిసంతసించువానివలె నభినయించుచుఁ జిఱునగవుతో నతని కిట్లనియె.

చంద్రగుప్తా! నీవట్టివాడవేయనియిదివఱకే నేనెఱుంగుదును. మా కార్యము మఱేమియులేదు. మేము ఇచ్చటికి దేవితోఁ గూడ వచ్చితిమి ఇటమీఁద నామెను దీసికొనిపోవ నిష్ఠములేను. మేము దిరిగివచ్చునంతదనుక మీయింట నుంచుదమని తలంచుచుంటిని. ఆనలతుకయుఁ బ్రాయముననున్నది. మీయింట నీకుగల వారెవ్వరేనిం గలరా యనియడిగిన నతండు సంతసించుచుఁ గవటసూర్యవతావుని తో నిట్లనియె.

దేవా! ఇంతమాత్రమునకే యింత సంశయింప వలయునా? నాకుఁ జిత్రసేనయను కూఁతురుగలను. అదివదియారేండ్ల ప్రాయము గలది. దానియంతఃపురము మిగుల రక్షకముగానుండును. అచ్చటనే దేవిగారుగూడ నివసింపవచ్చును. ఆమెను నేను మాతృభావముగాఁ జూచెదను. ఏకొరంతయు రాసీయను. మీరుపోయిరండు పూవులం బెట్టినట్లు మీ భార్యను మీకప్పగించెదను. ఇప్పుడూరక చెప్పనేల? అప్పుడామెనేయడిగి తెలిసికొనుడని పలికిన సంతసించుచు నప్పుడే మంచిముహూర్తమని యాకవటసూర్యవతావుఁడు స్త్రీవేషముతో నున్న కామపాలుని యారాజువెంటఁ బల్లకీనెక్కించి కడు జాగ్రత సుమీ యని పలుమారు చెప్పచుఁ జిత్రసేనయున్న యంతఃపురమునకుఁ బంపించెను.

అహా! పోతుటేగ నేని బరీక్షనేయక లోనికిఁజొరసీయని చంద్రగుప్తుఁడు స్వయముగానే కామపాలునిఁ జిత్రసేన యంతఃపురమున కనిచెను. ఎట్టిబుద్ధిమంతునికైనను స్త్రీలచుఁ గాపాడుట గష్టము. అంతకుఁబూర్వమే యావార్తవినియున్న చిత్రసేన యతనిరాక కెదురుచూచుచు వచ్చినంత నెదురేగి తన యనురాగంబంతయు వెల్లడిగా గఁ బల్లకీలోనుండి లేవనెత్తి గాఁగలించుకొని సగౌరవముగాఁ దోడ్కొనిపోయి యుచితాసనముమీఁద గూర్చుండబెట్టెను.

అప్పుడు చంద్రగుప్తుఁడును సూర్యవ్రతాపుని యనుమతివ్రతా రము ఆరాణి మిగులసిగ్గుగలది యాయంతఃపురములోఁ దఱచు స్త్రీ లుగూడ నివసించఁగూడదనియుఁ జిత్రసేనయొక్కయు రాణియొక్క యు నాజ్ఞలేక లోనికెవ్వరును బోఁగూడదనియు నంతఃపుర చారిణుల కందఱకుఁ దెలియఁజేసెను. దానంజేసి చిత్రసేన కాపుత్రుని వారు తప్ప మఱియేస్త్రీయు నాయంతఃపురమునకుఁ బోవుటలేదు.

అప్పుడు వారికొంత స్వేచ్ఛగానుండునో చింతింపుము. ఇతర జనరహితమగునయ్యంతఃపురములో వారిరువురు గద్దియలంఘూర్చుండి ప్రియాలాపంబు లాడుకొనునప్పుడు చిత్రసేన యతని స్త్రీరూపము జూచి నవ్వుచు నోహో! ప్రియుడా! స్వాభిఖ్యాతిరస్కారంబు సైవక కాముండు నిన్ను స్త్రీనిగాఁ జేసెఁగాబోలు? మేలు మేలు! మీబుద్ధి చాతుర్యము మిగులఁగొనియాడఁదగియున్నది. క్రూరశిక్షాదక్షుఁడైన మాతండ్రిని మీరొక్కఁడే నంఁఁచితిరి. భలిభలి! యని కొనియాడు చున్న యాచిన్నదానికా కాసుపాలుండు ప్రేయసీ! కాముండునన్నా డుదానిగాఁజేయుట యేమిలెక్క. సకల జగత్ప్రభువైన శంకరునంత వానినగము మగువగాఁ జేసెను. అదియంతయు మీమహిమయే గదా మీవిలాసములకుఁ జిక్కనివాఁడండునాయని పలుకుచు నాచి లకలకొలికింఁగూడి యాకామపాలుఁడు మనంబునంగల గోరికలు దీర రతికీడలం దేలెను.

ఈరీతిఁ గాసుపాలుండా ప్రోయాలుమిన్నఁగూడి రాత్రియుఁ బగలను భేదములేక నేకరీతి మూడుమానములు గ్రీడించెను. బుద్ధిసా గరుండు జంద్రగుప్తునిచేత ననిపించుకొని యవ్వలఁ గొంత దూరము బోయి యాసేనలను దిరుగఁ దానుబిలిచినప్పుడు వచ్చునట్లాడంబడఁ జేసి యధాస్థానమున కనిపెను. పిమ్మట సతఁడు చంద్రగుప్తముజేరి యందు బల్లివేషము వేసికొని వింతవింతయగు పఱుపులు గుట్టుబట్టి వచ్చినాఁడనియు దూదియిచ్చినచో సులభమగు వెలకే యింతకు

మున్నెవ్వకు చూడని పరువులు గుట్టుననియుఁ గోటప్రక్కను నివసించియున్న వాఁడనియు నాపట్టణమంతయు జాటింపించెను.

ఆచాటింపువిని యాయూరిలోని ప్రజలందఱు పాతపగువులే కాక కొత్తవరువులుగూడఁ జించుకొని యాదూదియంతయుఁ దీసికొని వచ్చి యాకోటగోడప్రక్కను రాశిగాఁ వేయఁదొడంగిరి. బుద్ధిసాగరుండు నాదాపున నివసించి వరువులుగుట్టుటకై మంచి ముహూర్తము వలయువానివలె గాలయాపనజేయుచుండెను. ఆకోట ప్రక్కను పర్వతమువలె దూదిరాసి ప్రోగ్గె నది.

ఇట్లుండునంత నొక్కనాఁడు చంద్రగుప్తునికుమారుఁడు సత్యవంతుఁడనువాఁడు దాసీముఖముగాఁ దనచెల్లెలు స్త్రీరూపముతో నున్న పురుషునితో నంతఃపురములోఁ గ్రీసించుచున్నదని విని పరీక్షార్థమై యర్థరాత్రొంబున నొక్కఁడే యచ్చటికిఁబోయి తలుపులు బిగించి యుండుట నాకవాటముల యర్దములు పగులఁగొట్టి యా దారిని లోపలకుఁబోయెను. ఆసమయంబున నాతనికి హాసతూలి కాత్పలంబునఁ జిత్రసేనతొడయందుఁ దలజేర్చిపండుకొని యాచేషియ పాడుచున్న వీణాగానంబునకు సొక్కుచు నడుమనడుమ గుడిచేయి నానాతి వాతెర నివురుచు నించుక మోమెత్తి చెక్కిలి ముద్దు గొనుచుండెడు వారి చిన్నెలన్నియుఁ గనంబడినవి.

ఆవ్పడు పట్టరానికోపముతో నాభూపాలకసూనుండు కేల వాలుబూని యుగ్రముగా నతనింజంప మీఁదకుటికెను. ఆనడి నంతకుఁ బూర్వమే గ్రహించి కామపాలుఁడు తటాలున లేచి యతనిం గెలువగల బలముగలిగియున్నను నిలువక వేరొకయర్దము పగులఁ గొట్టి యాయంతఃపురము దాటి కోటప్రక్క బుద్ధిసాగరుండు ప్రోగు జేసియున్న దూదిమీదికి దుమికెను.

ఎంత బలవంతులైనను జారత్వకృత్యమున మెలంగుచున్న వ్పడు సామాన్యులకుఁగూడ భయపడుచుండురు. సత్యవంతుఁడు

వానిపోకఁజూచి వెంటఁదగిలి పోకుము పోకుము యని కేకలువై చుచు నాతండ్రిగిన రీతిగానేపోయి యతనితోఁడఁ గూఁగొటగొడ దుమికెను. దుమికిన వెంటనే యాదూదిలోఁబడి లేవలేకున్న సత్యవంతునిఁ దిరుగఁబడి పట్టుకొని కాపాలుఁడతని చేతనున్న కత్తినేబూని చిత్ర వధ జేసెను. అంత కామపాలుఁడందున్న బుద్ధిసాగరుని లేపి జరిగిన కథయంతయు నతనితోఁజెప్పిన సంతసించుచు నప్పడే యాదూది రాశిలో నగ్నియంటించి యతఁడు కామపాలునితోఁగూడ మరల సూర్యప్రతాపునిపట్టణమునకుఁబోయెను. ఉదయంబున భస్మమై యన్న దూదిరాశింజూచి పోరులందరు బల్జీనింగానక చింతించుచుఁ బ్రమాదముననగ్నిపడి భస్మమై దూదిచెడిపోయినంత మాటవచ్చు నను భయముచే బల్జిపారిపోయెనని యూహించి యెరుగనివాని కిచ్చి నందుల కీశాస్తి మనకుఁ గావలసినదేయని నిందించుకొనుచు జారులు చింతించిరి.

మఱునాఁడుదయంబునఁ జిత్రనేన దనయన్న సత్యవంతుఁడు కామపాలునిం దఱుము కొనిపోయి మృతినొందుట వెనుకనే యఱిగి చూచి చింతించి యంతలో మరలించుకొని యారహస్య మెవ్వరికిఁ దెలియనీయక తండ్రికిఱ్ఱ కమ్మవ్రాసినది.

తండ్రి! నిన్నరాత్రి) మాయన్న సత్యవంతుఁడెద్దియోపనికి నాయంతఃపురమునకువచ్చి యందు నివసించియున్న సూర్యప్రతాపు భార్యంజూచి మోహించెను. అతని యభిలాష నేను తెలిసి కొని యితరులు రాఁగూడని యాయంతఃపురమున కేటికి వచ్చితి వన్నా యని యడుగుచుండగనే యంతలో నతఁడు నిలువలేక నానాళీకవదనపైఁ బడఁపోయెను. అప్పుడాసాధ్యి వెరచి యట నుండి పరుగునబోయి కోటదుమికి పారిపోయినది. సత్యవంతుఁడు గూడనేపోయెను. ఇరువురుపోయిన పోకయేగాక యింతదనుక రాలేదు. ఇప్పటికప్పుడఁతి నమ్మతిజెందియుండఁబోలు. ఎందుబోయిరో తెలియదు. ఈరహస్యము మీకుఁ తెలియఁ జేసెతి నని తండ్రి కెఱింగించినది.

అట్టివారవిని చంద్రగుప్తుడు నఆకంబడిన యరటి కంబము వలె నేలంబడి కొంతసేపటికి దెప్పిరిల్లి అక్కటా! నాకుమారుండంత ఖలుండయ్యెను. అంతఃపురమున కేటికిబోవలెను? ఆదిన్నది సామాన్యపురాణి యనుకొనెనా? అయ్యయ్యో! నేనిప్పుడేమి చేయుదును? సూర్యప్రతాపుడు వచ్చి నాభార్యను దీసికొనిరమ్మని యడిగిన నేమి చెప్పదును? ఈమాట యతకిని దెలిసినచో నారాజ్యము దక్కనిచ్చునా? ప్రాణములతో నుండనిచ్చునా? మొదట నాయొద్దనుంచుటకే సంశయించెను. దుర్మార్గులగు కొడుకులు గలుగుట పూర్వజన్మ పాతక మూలముననేగదా! అన్నన్నా! తలఁచుకొనిన గుండెలు పగులు చున్నవి. తప్పక నాకుమరణమే తటస్థించును. ఏమియున్నది. ఏమి చేసినను మేలేయని పలు తెరంగుల నంతరంగమునం దలఁచుచు జావునకు దెగించి యధిక దైన్యముతో నుండెను.

చిత్రసేన యదియంతయుఁజూచుచుఁ గపటముగా బుడి బుడి దుఃఖములు పెట్టుచు గుట్టుదెలియ నీయక తనకోరిక తీరఁగలదను నంతోషముతో. గామపాలుని రాక కెదురుచూచుచుండెను. ఇట్లుండు నంత నొకనాఁడు ప్రాతఃకాలమున భేరిధ్వనులు వినంబడినవి. ఆనిన దముతోఁగూడఁ జంద్రగుప్తునిగుండెలు పగిలిపోయినవి. ఇంతలో చారులువచ్చి చంద్రగుప్త మహారాజా! సూర్యప్రతాపమహారాజు మీ యూరిబయటఁ దోటలో విడిసియున్నవాఁడు. మిమ్ము దీసికొని రమ్మనిరి. వేగముగారండనుటయు నామాటకతఁడు గడగడవణంకుచున్నట్టే కేలకాదూతలవెంబడి మొగమున చిన్నదనము దోవ సూర్యప్రతాపుని యొద్దకుఁబోయెను.

అప్పుడాకపట సూర్యప్రతాపుడు కామపాలునికి మంత్రివేషమువైచి యిష్టగోష్ఠివిశేషముల మాటలాడుకొనుచుండఁగా వచ్చిన చంద్రగుప్తునిజూచి గౌరవించి యతండుచితాననమునఁ గూర్చుండి యున్నవెంటనే యతనితో నత్యాతురముగా నిట్లనియె.

చంద్రగుప్తా! మేము దేశాటనము జేసివచ్చితిమి. ఇంత గాలము నా ప్రేయసిం గాపాడినందులకుఁ జాలనంతసించితిమి. ఆచేడియం జూడ మిగులదొందరగానున్నది. వడిగాఁబోయి తీసికొని రమ్మనుటయు, నతండామాటవిని గడగడ వణంకుచు మేనల్లం జెమ్మటలు గ్రమ్మి నేమియుంబలుకక పెదవులు దడఁబడఁ జేతులు నలిపికొనుచు చిత్తము చిత్తము అని యెద్దియో చెప్పఁబోయి భయపడి యూరకుండెను అంత సూర్యప్రతాపుఁడు మండిపడి యేమియూరక నిలుచుంటివి? నామాటనీకు వినంబడలేదా? నాకు భార్యను జూచుటకు మిగులదొందరగా నున్నదనినను దెలియదా? వేగముపోయి తీసికొని రాయని మరల బిగ్గరగా బలికెను.

అప్పుడు చంద్రగుప్తుఁడు చావునకుఁ దెగించి యలంకియెలుఁగున దేవా! యొక మనవియున్నది చిత్తగింపుఁ డనుటయు సూర్య ప్రతాపుఁడు పెద్దకేక పెట్టి యోహా నీకు మంచిచెడ్డలు తెలియవా? నేనింతయాతురముగాఁ జెప్పుచుండ మధ్యను మనవులను చెప్పెదవేమిటికి? నీమనవులు పిమ్మటఁజిత్తగింతును. వేగము పొమ్మనుటయు నతంఢేమియుఁ బలుకలేక గద్దదస్వరముతో అయ్యా! మీభార్యను జాగ్రత్తగానంతఃపురములోనుంచి కాపాడుచుండగా సత్యవంతుఁడను ఖాడు నాకొడుకామెను వరించి యెచ్చటికోఁ దీసికొని పోయెను. ఈమాట దేవర వారితో మనవిచేసికొనఁ జాలకున్నాను. దేవర వారికింత చింతగలుగ చేసినందులకుఁ దగిన దండనకుఁ బ్రాతుడనైయుంటి. ఇంతకన్న నేనేమియుఁ జేయునది లేదనిపలికి కన్నులనీరు నించుచునాతని పాదంబులంబడియెను. అప్పుడతండు ప్రళయకాలభైరవుండు ప్రౌలనుగుండై సంవర్త వలాహక గర్జారవ భైరవంబుగా నోరీ మూర్ఖా ! యెంతదోహివి. నీయింటనుంచినందులకుఁ జక్కగా జేసితివి. ఇప్పుడే నిన్ను యమలోకంబున కనిపెదనని కతారించెరికి యతనిం జంపనుంకించెను.

అప్పుడు మంత్రిగానున్న కామపాలుఁడు అతనిచేయి పట్టుకొని దేవా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. ఊరక నీనృపాలునిం జంపిన లాభమేమియున్నది. అతండు మనకు వ్యతిరేకముగా నడుచుటలేదు. ప్రమాదమెవ్వరికైనం గలుగునుగదా! కొంచెము నిదానింపుఁడని పలుకుచుఁ గ్రమ్మర సింహాసనముపైఁ గూర్చుండబెట్టెను.

అప్పుడహంకారముఖముతోఁ జంద్రగుప్తుని చూచుచు నూర్లప్రతాపుఁడు చంద్రగుప్తా! నాభార్యను నీకుచూరుని యధీనముజేసి తెలియనట్లు చెప్పినచో నూరకుండుననుకొంటివా? ప్రాణతుల్యులుగు భార్యనువిడిచి యెట్లు బ్రతుకఁగలను? అది నీయింటనే యున్నది. ఎచ్చటనోహాచి ఇంటలేదని చెప్పుచుంటివి. వేగబోయి తీసుకొని రమ్మనుటయు జంద్రగుప్తుండు అయ్యో! నే నావొల్లంటి నింటం దాచి యిచ్చట మీచే నవమానమును బొందనేటికి? మీరువచ్చి నానగరమంతయుఁ బరిశోధింపుడుఁ దై వసత్యముగా నట్టి కవటము చేయలేదు. మీరంగీకరించినచో మీరాణికన్న మిగుల చక్కనిది యగు తొలిప్రాపుతులలో నున్న నాకూఁతురు చిత్ర)నేనయనుదానిని మీకు వివాహము చేయుదును దానికై యనేక రాజకుమారులు వేచియున్నారు. తగినపతి దొరకమి నింతదనుక దానికిఁ బెండ్లిచేయలేదు. ఈరూపమున నానేరము బాపుకొనఁదలంచితి. నన్ను క్షమించి యట్లనుగ్రహింపుఁడు. నాకూఁతురు సౌందర్యాది గుణంబుల తెరంగు లోకులనడిగి తెలిసికొనుఁడని యనేకప్రకారంబులఁ బాదంబులంబడి వేడుకొనుచున్న చంద్రగుప్తునిపైఁ గొంత కనికరించువానివలె నభినయించుచు మంచిది లెమ్ము నేటికి బ్రతికితివి. నిజముగా నీకూతురు చక్కనిదేయైనచో మేము పెండ్లియాడెదము. ఆచిన్నదాని చూతుముగాక యిక్కడికిఁ రప్పింపుమని పలికెను.

అప్పుడు చంద్రగుప్తుఁడు తానుబచ్చి బ్రతికినట్లు సంతసించుచు దశకూఁతు బంగారుపల్లకినెక్కించి తీసికొనిరండని యంతఃపురవాసుల

కాజ్ఞాపించెను. అంత నంతఃపురపరిచారిణులు తమయేలిక యాజ్ఞ ప్రకారమాచిత్రసేనను దీసికొనివచ్చి యొకశిబిరములో నిలిపిరి. ఆవార్త జంద్రగుంపుడు సూర్యప్రతాపుని కెఱిగించినంత నతండు తదీయరూపాతిశయంబు బరీక్షించి రమ్మని మంత్రీగానున్న కామ పాలుని నియమించెను. ఆకామపాలుఁ డతినంతోషముతోఁబోయి యందితరులుండఁగూడదని యాజ్ఞాపించి యాచిత్రసేనంగాంచి పుల కాంకితశరీరుండై ముద్దుబెట్టుకొనుచు బోఁటి! నేటికిగదా మనము గలిసికొంటిమి. ఇది యంతయు నామంత్రీ బుద్ధిసాగరుని బుద్ధి నైపుణ్యమేసుమీ! నిన్ను మీతండ్రి మాకిచ్చివేసెను. నీవు మా యధీనవైతివని యత్యంత ప్రీతిపూర్వకముగాఁ బలుకుచున్న యతని కా చిన్నది యిట్లనియె.

నాథా! నే నిప్పుడు మీయధీనను గాలేదు. పూర్వమేయైతిని మాతండ్రి యిప్పుడు మీయధీనముచేసెను. నాపూర్వపుణ్యము మంచిది. మీయట్టిపతి యూరక లభించునా! నిష్కారణముగా నాసోదరుం బరిమార్చితిరిగదా యాకోపములేకమైన మీయెడ నాకులేదేమి? ఆహా కామప్రభావంబు అని యద్భుతమందుచున్న చిత్రసేనకు మరలఁ గామపాలుం డిట్లనియె. బోఁటి నేను నీసోదరునిఁ బగచేఁ బరిమార్చితినా? లేనిచో మనగుట్టుబట్టబయలగును. ఈకోపము మనంబున నుంచుకొనకుము. మఱియు నిప్పుడు నీవు మాతో వత్తువా? యింక గొన్నిదినము లిందుండెదవా? యని యడిగిన నమ్మగువ యిట్లనియె. నాథా! దీనికి నన్నేమియు నడుగనక్కరలేదు. మీసెలవెట్లో యట్లే నడుచుకొందునని పలికెను. అట్లా ముద్దియతోఁ కొంతసేపు ముచ్చటించి కామపాలుఁడు మరల సూర్యప్రతాపు నొద్దకువచ్చెను. అప్పుడు సూర్యప్రతాపుడు కామపాలుడు తనతో నేమియుమాట్లాడకమునుపే యెదుట నిలువంబడియున్న చంద్రగుంపు నితో నిట్లనియె.

చంద్రగుప్తా! నేను భార్యవియోగ శోకవ్యగ్రతచే నొకతప్పు పనికి నియమందితిని. నీకూఁతురు చక్కఁదనము పరీక్షించుటకై

నామంత్రిం బంపితిని. ఇతం డెంత నాకాస్తుండైనను బరపురుషుండు గదా! పరపురుషుని కన్నులం బడినదానిం బెండ్లియాడుట నాకిష్టములేదు. మఱియు నొకటివినుము నాకీ కామపాలుండు కేవలము మంత్రియే కాడు ప్రాణసఖుండు రూపంబున నాకన్న నధికుండు అతండు స్వయముగాఁబోయి నీకూతుంజూచుకొని వచ్చెంగావున నతనికే పెండ్లిచేయుము. నేను నాకిచ్చినదానికన్న నెక్కుడుగా సంతోషింతు ననుటయుఁ జంద్రగుప్తుఁడు ఎట్లయినను సూర్యవ్రతాపుఁడు సంతోషించినం జాలునని తలంచుచు నతనికిట్లనియె.

దేవా! నేను మీ సెలవు ప్రకారము నడుచుకొనువాఁడ మీ యిష్ట మెట్లట్లే చిత్రసేనను గామపాలునికిచ్చి వివాహము చేయుదునని యొడంబడెను, పిమ్మట సూర్యవ్రతాపుఁడు చంద్రగుప్తునితో రాజా! నేను పెద్దకాలమిచ్చటనుండను. శీఘ్రముగా వివాహముగావింపుము వివాహమైన వెనుక వధూవరులంజూచి సంతసించి పోయెదననుటయు నాచంద్రగుప్తుఁడు మహాప్రసాదమని పలికి దైజ్ఞులచే మంచి ముహూర్తము పెట్టించి యందుఁ జిత్రసేనకును గామపాలునకు నధిక మహోత్సవముగా బెండ్లి గావింపఁజేసెను.

ఆహా! బుద్ధిసాగరుని యభిఖ్యసార్థకమైనదిగాదే. అంతఁ బది దినములందూడి సూర్యవ్రతాపుఁడు చంద్రగుప్తునితో వయస్యా! మీయల్లుని మాపురికిఁ దీసికొనిపోయి తిరుగానంపెద నానతియ్యుఁడనుటయు నతండందులకియ్యకొని చయ్యన వచ్చునట్లల్లునిచే ననిపించుకొని యారాజుతో సగౌరవముగా ననిపెను.

ఆసేనలతోఁ గొంతదూరము పోయి వారిద్దరు నాలోచించుకొని సేనలకుఁ బోవుటకుఁ సెలవిచ్చి వేషములు యధావ్రకారముగా మార్చికొని యప్పటియట్ల దేశాటనము చేయఁదొడంగిరి.

వీరట్లు కొంతకాలము దేశాటనముజేసి యొకనాడు శ్రీరంగ పురసమీపమునకుఁ బోయి యొకతోటలో విశ్రాంతియున్న నమయంబునఁ జల్లగాలి వీచుచుండెను. కామపాతునికి నిద్రపట్టినది. బుద్ధి సాగరుఁడు నిద్రరాక యెద్దియో ధ్యానించుచుండెను. ఆసమయంబున వారున్న చెట్టుమీఁద రెండుపక్షులు వాలినవి. అంచాఁడు పక్షి మగ పక్షి కిట్లనియె.

నాథా! వింతలేమైనం గలిగినచో వక్కాణింపుము. ఉబుసు బోకున్నది. అనియడిగిన దానికి మగపక్షి యిట్లనియె.

కాంతా! వింతలేమియులేవు ఇప్పుడు మనమున్న చెట్టు క్రింద బండుకొనియున్న కుమారులిరువురలో రాజకుమారుఁ డత్రవారింటి కరిగినతోడనే పాపము! కోటబురుజు విరిగి మీఁదబడి చచ్చును. ఇదియే విశేషమని చెప్పెను. అప్పుడాఁడుపక్షి రేఁజా! అదితప్పినచో నేమిజరుగునని యడిగెను.

దైవికముగా నాగండము గడిచినేని యతండు రాత్రీభుజించు సమయంబునఁ దొలిముద్దలోఁ జావముల్లుగొంతుక కడ్డవడి చచ్చునని మరల మగపక్షి చెప్పెను. ఆమాటవిని యాఁడుపక్షి ప్రాణేశా! యొక వేళ నదియుఁదప్పినచో నేమిజరుగునని యడిగెను. అదితప్పిన పిమ్మట నతండుఁతఃపురంబునఁ భార్యతోఁ దాంబూలము వైచుకొనుచుండఁ దొలియాకలోఁ బురుగుదిని చచ్చునని చెప్పెను. అఁడుపక్షి దైననం కల్పమువలన నదియుదాటినచో నేమగునని వతినడిగెను. బోఁటి! అదియునుఁదప్పినచో నారాత్రియే యతండు భార్యచేతిలో మృతు డగునని మగపక్షి చెప్పెను. అదియుదాటినచో నేమియగునని యడిగిన భార్యకు మగపక్షి, తస్మి! అదిదాటదు తప్పక యతఁడు భార్య చేతిలోనే చచ్చును. చచ్చును, చచ్చును, అని ముమ్మారువలికి, తరుణీ! మనమాటలు వినినవాఁడు ఈరహస్యమువానితోఁ జెప్పినచో

తాయియగును సుమీ యని వలుకుచు నావక్షి యాఁడుపక్షితోఁ గూడ నెగిరి యొక్కడకేనిం బోయినది.

పక్షిభాష గుర్తెరింగిన బుద్ధిసాగరుండా సంవాదమంతయు నాలించి పిడుగుపడినవానివలె నిశ్చేష్టితుండై అయ్యో! యిదియేమి పాపము నాకిట్టి ఘోర వార్త వినంబడినదేమి? ఇదివరకు మాదినము లనుకూలముగా వెళ్ళినవి. మేము ముట్టినదెల్ల బంగారమే యగు చున్నది. ఇప్పుడు చెడుదినములు వచ్చినవికాఁబోలు అక్కటా! ఈయాపద నాకురాక నామిత్రునకు వచ్చినదేమి? మిత్రవియోగ శోకము నేను భరింపఁగలనా? పక్షిమాట దప్పదు. మాకుఁ దిరుగా సంతోషముతో నిండఁకుఁజేరుయోగములేదు గాఁబోలు! కానిమ్ము. దైవనంకల్ప మెవ్వఁడు మరలింపఁగలడు? ఏమిజరుగునో చూచెదం గాక యని ఖన్నవదనుఁడై విచారించుచుండ నింతలోఁ గామపాలుఁడు మేలుకొని వయస్యా! నేను బరుండి చాలసేపై నది. నన్ను లేవక పోయితివేమి? నాకొక దుస్వప్నమైనది. మనయింటియొద్ద నెవ్వరి కైనఁ గీడురాలేదుగదా? నీవెద్దియో విచారించుచుంటి వేమని పలు కుచుఁ దనకువచ్చిన కలయంతయు నతనితోఁజెప్పి దీనికి ఫలమేమని యడిగిన నతండు మనంబున విచారించుచు నతనితో నిట్లనియె.

కామపాలా! పగలువచ్చిన కలకు ఫలమేమియు లేదని పెద్దలు చెప్పుదురు. దీనికై నాలోచింపవలసిన పనిలేదు. సాయం కాలమగుచున్నది పోదములెమ్ము శ్రీరంగపురము ప్రాంతమునందే యున్నది. మఱియు నేనాలోచించునది యేమియులేదు దూగ మార్గగమన ఖేదంబునంజేసి నామొగము నీకల్లు కనంబకుచున్నది. ఇంతకన్న వేరులేదని లోపలఁజింతించు చున్నను నతనికి ధైర్యము గఱపుచు నాతోటవిడిచి సాయంకాలమునకా కామపాలునితోఁ గూడ శ్రీరంగపురము జేరెను. బుద్ధిసాగరుండు కామపాలునితోఁ

బ్రస్తుతము శ్రీరంగపురము పోవలదని యెన్నియోవిధముల బోధించెనుగాని కారణము జెప్పమి నామాట పాటినేయక పద్యావతి యందలి మోహంబునంజేసి యతండు పోవలయునని గట్టిపట్టు సట్టెను. దానంజేసి వారి కచ్చటికిఁబోక తీరినది కాదు బుద్ధిసాగరుఁడు కామపాలునితోఁ గనిపెట్టి కోటప్రాంతముగా నడచుచు బురుజుదగ్గరకుఁ బోవునంత నొక్కతోపు ముందరకుఁ ద్రోసెను. అప్పుడే యాబురుజు పెళపెళ విరిగినది గాని బుద్ధిసాగరుని తోపుచేఁ గామ పాలునికీఁ జింతాకంఠదప్పినది. అచ్చట నున్నవారది చూచి కామ పాలుని బునర్జీవితనిగాఁ దలంచిరి.

పిమ్మట శ్రీరంగరాజు అల్లుని రాకవిని సంశోషముతో నెదురేగి యుచిత సత్కారములతోఁ దోడ్కొనిపోయి యప్పుడే యా వార్త పద్యావతికీఁ దెలియజేసెను. ఆరాత్రి మంచిపిండివంటకములు ఫలోపహారములు మొదలగువానితో వారికి విందుజేసిరి. అప్పుడు బుద్ధిసాగరుఁడు మొగమునందు దైన్యము దోపనీయక యతనిదాపు ననే భోజనంబునకుఁ గూర్చుండి కామపాలుండు మొదట ముద్దజేసి కొని తినఁబోవునమయంబున నతని చేయిబట్టుకొని అన్నా! నాకీ ముద్దబెట్టము. దీనిం దిన వేడుకయగుచున్నది. నీకును నాకును నెంగిలిలేదు. అని వినయముగాఁ బ్రార్థించిన నతండు నవ్వుచు మిత్రుఁడా! దీనికె నన్నింత బ్రతిమాలవలయునా? యిదిగో బుచ్చుకొమ్మని యిచ్చుటయు దాని నతండు దినక పిమ్మట బ్రచ్చన్నముగా దాచెను.

అట్లు ఇట్టగోష్ఠి మాటలాడుకొనుచు భుజించినవెనుక బుద్ధి సాగరుఁడు కామపాలునితో రహస్యముగా నిట్లనియె. అన్నా! నీవును నేనును నిల్లివిడిచినది మొదలు విడువకుండ నొక్కశయ్యఁ బండుకొనుచుంటిమి. నాకు నేడు గాలి సోకిన దేమోగాని శరీరములో భారముగా నుండటయేగాక మనమున నెద్దియో భయము గలుగుచున్నది. రాత్రి నీవు నీభార్యతోఁ బరుండవలసిన దేగదా? నేనొక్కరుండ నెక్కడ బండుకొందును. అనుటయు నతండు తొందర

పడి అయ్యో మిత్రుడా! నాకు నీకంటే పద్మావతి యెక్కువదియా? నీవు వెరవకుము. నేను తోటలోఁ బగుండి లేచినది మొదలు నీ మొగము బరీక్షించుచునే యుంటిని. విపరీతముగానే యున్నది. దారిలో గాలిశోకి యుండవచ్చును. విభూతి బెట్టించి యీరాతిని నీయొద్దనే పండుకొనియెదనని పలికెను.

అప్పుడా బుద్ధిసాగరుడన్నా! అట్లనకుము చిరకాలమున కిచ్చటికివచ్చి భార్యంజూడక వేరుశయ్యం బండుకొనిన బంధువులు సమ్మతించురా? పోనీ! యొకటిచేయుము. నీవు నాకతంబున భార్య యొద్దఁ బవ్వళింపమానవలదు. నీగదిదగ్గరనే నాకుఁగూడ మంచము వేయించుము. నాకు ధైర్యముగానుండును అనిన అతండు నెచ్చెలీ దీనికి సంశయమేల! నాగదిలోనే పగుండవచ్చును. నీకును నాకును భేదమున్నదా! యని పలికెను.

బుద్ధిసాగరుం డతనితో నన్నా! మనయిరువురకు నెంత మైత్రి యున్నను నొక్కగదిలోఁ బవ్వళింపరాదు. నీకిప్పుడైనచో నీభార్య పద్మావతి సమ్మతించునా! ఇతరులు వినినఁ బరిహాసాస్పదముగా నుండును. నీగదికిదాపుగ నాకుమంచము వేయించుటయే లెస్స యని పలికి యతని నొప్పించెను.

కామపాలుండు అంతఃపురచారిణులకామాట దెలియజేసి తన గదిని చేరియున్న గదిలోనే యతనికిఁ గూడ మంచము వేయించెను.

అంత నంతఃపురకాంతలచే బిలువంబడి కామపాలుండు బుద్ధి సాగరునితోఁ గూడ సధికాలంకార శోభితంబగు శుద్ధాంతమున కరిగినఁ పద్మావతి యెదురువచ్చి మగని చెట్టబట్టకొనియున్న బుద్ధి సాగరుంజూచి కొంచెము తోలఁగెను. కామపాలుండట్టి సందియము ముందుగానే పోగొట్టెను. ఆముద్దిమముఁ దద్దయుబ్రీతిఁ బతి సాదంబులం గడిగి నెత్తిపైఁ జలుకొని కైదండయిచ్చి చిరకాలదర్శ

నానురాగంబుమోముఁ దేటబడ నల్లనగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి హంసతూలికాతల్పమునఁ గూర్చుండఁబెట్టినది.

ఎరమరికి లేక బుద్ధిసాగరుండును వానితోఁ గూడఁబోయి యాశఁశ్యూతలంబు దాపునం గూర్చుండెను. అట్లువారిరువురు తల్పంబుజేరి నంత పద్మావతియు దాపున శయ్యంజేరియున్న గడ్డియం గూర్చుండి వారికి విడియమిచ్చెను. అత్తరి బుద్ధిసాగరుండు కనిపెట్టి చూచుచు నెద్దియో నెపంబున మొదటి యాకంఠిపుచ్చుకొని దాచి యుంచెను. పిమ్మక నాకోమ్మయుఁ బతియనుమతి బుద్ధిసాగరుని రంజింప వీణెంబూని మనోహర రాగంబులతో నంగీతంబు బాడినది గాని యదియేమియు నతనికి వేమక గలుగజేసినదికాదు. అట్లు కొంతసేపు వినోదముగాఁ బ్రోద్దుగఁజిపినంత బుద్ధిసాగరుండు మిత్తు) నికి మరణసమయము సమూపించుచున్నదని చుకంబున బెక్కుతెరం గుల నడలుచు నెట్టకేలకతని విడిచి దాపుననున్న గదిలోనికిఁ బోయెను. మంచముమీఁదఁ గూర్చుండి మనంబున శోకంబాపలేక గన్నులనీరు గాల్వలుగాఁ బ్రవహింపఁ దనమిత్తునితో జరమ సంభాషణంబదియే యని పెద్దయలుండున గామపాలా! అనిపిలిచెను.

అప్పుడు కామపాలుండతని గద్గదస్వరం బాలించి యోహో యీతఁడీదినమున వెరచి యున్నవాఁడు. ఒంటిగాఁ బరుండుటకు వెరచుచున్నవాఁడని నిశ్చయించి తమ్ముఁడాయీటరా యని చీరెను.

అప్పుడు మరల నొక్కసారి యతనిచూచు తాత్పర్యముతో బుద్ధిసాగరుండాగదిలోకరిగి కామపాలునిం గొగలించుకొని మోము వేరొకలాగునఁ ద్రిప్పి వెక్కి వెక్కి యేడువఁదొడంగెను.

కామపాలుండు వానికి భూతము సోకియే యట్లు భయపడు చున్నవాడనుకొని బుద్ధిసాగరా! యింత పిరికివాఁడవైతివేమి? బుద్ధిచాతుర్యమంతయు నెచ్చటికిఁబోయినది? మనలభూతము లేమి

నేయగలవు? ధైర్యమువలంబించివుము. అంత భయముగా నుండిననిచ్చుటనే పరుండుము. అని వీవు చరచుచు బిగ్గరగా గాఁగలించుకొనెను. బుద్ధిసాగరుండెంత యాపుకొనినను తనమిత్రునికి మృతి సమీపించిన దనియు నిదియే తుది గాఁగిలింతయునియు దుఃఖమాగినదికాదు. కొంతనేవట్లు మిత్రునివిడువ లేక బలాత్కారమున గాఁగిలివదలి ధైర్యము దెచ్చుకొని మరలఁబోయి గదిలోఁబండుకొనియెను. అంత దైవనంక ల్పమువలన గామపాలునికి రత్నికీడాసౌఖ్యము లనుభవింపక పూర్వమే దారినడిచియున్న నలనటచే వెంటనే గాఢముగా నిద్రపట్టినది.

బుద్ధిసాగరుఁడు నిద్రఁబోక పక్షివాక్యము స్మరించు కొనుచు గామపాలుండు భార్యచేతిలో నెట్లు చచ్చునోయని యొకగ వాక్యము వెంబడి లోనికిఁదొంగిచూచుచుండెను. అప్పుడు పద్మావతి మెల్లగ లేచి తనమగఁడు గర్భిపట్టి నిద్రబోవుట పరిశీలించి నలుదెసలు కలయఁజూచి బుద్ధిసాగరుఁడు తన్నుఁ జూచుచున్న విఠియమెఱుగక నాగదిలోనొక మూలనున్న తలుపు తెరచి యాదారిని నేలసారంగములోని కరిగినది.

అప్పుడు బుద్ధిసాగరుఁడు మెల్లనలేచి యాగదిలోనికిఁ బోయి దానికిఁ దెలియకుండ వెంబడించి యాసారంగముదారినే పోవుచుండెను. అట్లు పోవఁబోవ నాదారియొక మేనరియింటియొద్దకు వెళ్లినది. పద్మావతియు వానియింటికరిగి యరుగువై గుర్భిపెట్టి నిద్రించుచున్న నామేనరిని లేపెను. దానివెంటనేవచ్చి యదియంతయుఁ చూచుచు బుద్ధిసాగరుండా యింట నొకమూలదాగియుండెను. ఆసీచుఁడు కోపముతోలేచి ఛీ నిర్భాగ్యురాలా! యింత యాలస్యము చేసితివేల? యింత సేపు తిండితినక మేలుకొనియుండఁగల ననుకొంటివా? యని చెప్పవఱుద నొకదెబ్బకొట్టెను. అప్పుడు పద్మావతి దవడ రాచుకొనుచు బిగ్గరగాఁ దా! కోపమునేయకుము. నేనెన్నఁడని యింత యాల

స్వముచేసితినా? కారణమున్నదివిచుము. నామగఁడైన కామపాలుఁడు బుద్ధిసాగరునితోఁకూడ వచ్చినాఁడు. ఏకశయ్యనిరుపురము బండు కొంటిమి ఎంతయిష్టములేకున్నను మగఁడుగదా! నిద్రపట్టువరకైన నుండవలయునా? మనపుణ్యమువలన నతఁడు రతిక్రీడకు దొరకొనక మునుపే బడలికచే నిద్రించెను. లేనిచో నాకీరాత్రియే వచ్చుటకు వీలులేకపోవును వానిన్నేహితుఁడు బుద్ధిసాగరునికి గాలిసోకినది. అతనిమూలముగాఁ గొంతయాలస్యమైనది. లేనిచోఁ జెందలకడరానా? యివిగో భక్త్యములు భుజింపుము నేఁడు అల్లుడు వచ్చెనని వింతగా చేసిరి. నాబుద్ధియంతయు నీమీఁద నేయుండుటచే వింతవరకు జవ్వియైన జూడలేదు. అని పసిడి పల్లెరము వానిముందరనుంచినది.

అప్పుడా మేదరవాఁడా భక్త్యములను మెక్కుచుఁ దరుణీ! ఆలాగునా! తెలియక నిన్నునిష్కారణముగా గొట్టితినిగదా! యీతప్పుసైరింపుమని పలుకుచుండెను. అంతనాకాంతప్రియుడా! నాకు నీదెబ్బయేమియు నొప్పిపెట్టలేదుగాని యొకటివిసుము. ఒకవేళ నామగఁడు నన్నుఁ దనయూరికిఁ దీసికొనిపోవునేమో యని భయమగుచున్నది. దీనికి నేనేమిచేయవలయునో తోచకున్నది. నీవేమనియెదవనియడిగిన వాఁడిట్లనియె.

మేలుమేలు మగనితో నరిగిన నేనేమి చేయుదును? దీనికెద్ది యేని ప్రతిరోధముచెప్పము. ఇంతయేల ఇప్పుడతండు నీయంతఃపురములోనే నిద్రించుచున్నవాడుకదా! యీకత్తి తీసికొనిపోయి వానిని వధింపుము మనకేయాటంకమునుండదు. అనిచెప్పిన విని యవ్వనిత సంతసించుచు ఖోనుసుమీ! యీపని యెంతయు నుచితముగా నున్నది. బుద్ధిసాగరుఁడుగూడ నంతఃపురమున బకుండుట మనకొక యుపకారమైనది. నేను తరువాతఁ జెప్పెదనులే! యీకత్తినూరినజేగదా! యిటులెమ్ము వేగఁబోయెదనని యీకత్తి నందిపుచ్చుకొని రివ్యసమరలి సొరంగములోఁ బ్రవేశించినది.

అదియంతయుఁ జూచుచున్న బుద్ధిసాగరుఁడు దానిచివరమాట విని తానేముందరబోయి కామపాలుని లేపఁదలచెనుగాని దైవ సంకల్పమున నాసారంగములో ధానియడుగుముందు వానియడుగు వెనుక యగుటచే వడివడిపోయి యేమియుఁ దెలియక గాఢ నిద్రావశంపదుఁడై యున్న కామపాలుని మెడమీఁద నాకత్తివైది చంపెను. శ్రీసాహస్రము ఎంతఘోరమైనదో.

శ్లో॥ సుఖదుఃఖ జయపరాజయ జీవిత మరణానియే విజానంతి ।

ముహ్యంతి తేపినూనం తత్సవిదశ్చాపి చేష్టితైశ్రీణాం॥

శ్లో॥ స్మరోపమమపిపాప్య వాంఛంతి పురుషాంతరం ।

నార్యస్సర్వాస్వభావేన నోహంతే హితదాశయాః॥

సుఖదుఃఖ జయపరాజయ జననమరణముల మహిమ దెలిసికొనిన మహానుభావులు సైతము శ్రీచేష్టలచే మోహమును బొందుదురు. మఱియు మన్మథుండు మగ్డైనను పురుషాంతరునిఁ గోరుచుండురు. వారిచిత్తవృత్తి దెలిసికొన నెవ్వ నితరంబు.

అట్లు తాను వెళ్లువఱకే యతనిఁ గడతేర్చినది. కాననేమియు జేయలేక హా, మితుగ్రాడా! నన్నొంటివిడిచి పోయితివేయని ఘోరముగా నేడువదొడంగెను. పద్మావతి యప్పుడు అతడు గదిలోనుండి యే వచ్చెననుకొనెను. తనవెంటవచ్చి తనగుట్టంతయుఁ జూచిపోయెనని యింతయేనియెరుంగదు. గోపా! పిమ్మట నాచిన్నదిచేసిన కృత్యము వింటివా? మేనంతయుఁ జీరికొని నగలన్నియు పిరజిమ్ముచు అయ్యో! చెలులారా! రండురండు. యీబుద్ధిసాగరుండు నామగనింబి జంపి నన్ను బలాత్కారముగాఁ బట్టుచున్నాఁడు. వేగము రండోయని యరచినది.

ఆకేకవిని ప్రాంతగేహములోనున్న సఖులు సఖి! వెరవకుము వెరవకుము. మేమువచ్చుచున్నామని మరల గేకలుపెట్టి యతి వేగ

ముగానచ్చటికివచ్చి చచ్చిపడియున్న కామపాలునిపైబడి యొడ లెఱుంగక దుఃఖావేశముతో నేడ్చుచున్న బుద్ధిసాగరుని నాగడిలోనే నేడ్చుచు వికారముగానున్న పద్మావతింజూచి యిదియేమి పాపమితం డిట్లు చచ్చెనేమి? యనియడిగిరి. అప్పుడు పద్మావతి వారితో అక్కలారా! నేనేమిచెప్పదును? ఈదుర్మార్గం డతఃపురములోఁ దనకుఁ గూడ మంచమువేయుమనిన నేను మైత్రిచే విశువలేక యట్లనుచున్నాడనుకంటినిగాని యింతజేయునని యెఱుగనైతిని.

నాభర్తకు గొంచెము నిద్రపట్టగానేవచ్చి యతనిం గడతేర్చినన్నుఁ దనతో సంభోగింపుమని బలాత్కారము చేయుచున్నాఁడు. ఇప్పుడు మీరువచ్చినంత నేమియునెఱుగని వానివలె నతనిపైఁబడి యేడ్చుచున్న వాఁడిదియే జరిగిన కథయని గోలుగోలున నేడువదొడంగెను. అప్పుడు కొందరుబోయి శ్రీరంగరాజుతో నావర్తమానము జెప్పిరి. అతండు గుండెలుబాదుకొనుచు సకలబంధు పరివృత్తుఁడై యుపతిపురమునకు వచ్చి కూతుం గొంగిలించుకొని యొకపెట్టున నేకస్వరముగా నేడువదొడంగిరి.

అప్పుడు రాజు పద్మావతిచెప్పిన మాటలన్నియు నిజమేయని నమ్మి పట్టరానికోపముతో నొడలెరుంగక మిఠునిపైఁ బడియున్న బుద్ధిసాగరుని లేవనెత్తించి యేమిరా? మిఠునోహి! నిన్నుఁబ్రాణమిత్తుడని నమ్మి వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చినందులకు వీనికి మంచియువకారము చేసితివి. ఈదొంగయేడుపుల కేమిలే? నీమొగము చూచినంత మహాపాతకములు సంపాదించు నిన్నేమిచేసినను తప్పలేదు. మాకొంపముంచితివి. అని యనేక నిందావాక్యము లాడెను. బుద్ధిసాగరుఁడు శోకముచేఁ డెలివిదప్పియున్న కతంబున నతని మాటలేమియు వినిపించుకొనలేదు.

పిమ్మట శ్రీరంగరాజు కొంతసేపట్లు చింతించి యూరక కామ

హాలునిపై బడి యెప్పుచున్న వద్వావతి నూరార్చి వేర్చిన క్రోధమున బుద్ధిసాగరునిం దీసికొనిపోయి యుటిదీయుడని కింకరుల కాజ్ఞాపించెను. యమకింకరులం దిరన్కరించు రాజభటులు మఱు నాఁడు బ్రోద్దన నహంకారముతో నతని రెక్కలకుఁ ద్రోళ్ళు బిగించి వీధులవెంబడి ద్రిప్పుచు వీఁడే మిత్రోహుఁడు ఛీ యని చూచినవారెల్ల నుమియఁగ్రిమంబున నతని వధ్యభూమికిఁ గొని పోయిరి. బుద్ధిసాగరుండా విషయమేమియు నెఱుంగక పిశాచము వట్టినవానివలె వారితో నడిచెను. అంత వధ్యభూమియందు నుటి దీయఁబోవునమయంబున రాజభటులు బుద్ధిసాగరుని వాడుక ప్రకారము ఓరీ! కూర్రాత్మా! నిన్నిప్పుడు మేముటిదీయఁబోవుచున్నారము. బ్రతుకుదప్ప నెద్దియేని కామితమున్నఁ గోరుకొమ్ము. ఇత్తుమని గట్టిగా బలుకుటయు నప్పటికిఁ గొంచెము స్పృహవచ్చి బుద్ధిసాగరుఁడు వారితో నిట్లనియె.

అయ్యోనేనేమి యవరాధము చేసితిని! నన్నేమిటి కురిదీయుచున్నారు? మఱియు నేనిచ్చటికెట్లువచ్చితిని? నాప్రాణమితుఁడేడి? యని యడిగిన వారు ఓహో! నీదొంగవేషమున కేమిలే? నీవు ప్రాణమితుఁని జంపినందులకు గాను శ్రీరంగరాజు నీకు మరణదండన విధించెను. ఇది వధ్యభూమి. నీవు నీవార్తయే యెఱుఁగకున్నావు. ఈనారి తెలిసినదా? నీకు మఱిగామితమేదేని గలిగిన వక్కాణింపుము. దానిందీర్చి కీఘ్రిముగా నుఱితియుదుము. అనుటయు నామాటవిని బుద్ధిసాగరుండు ముక్కుమీఁద వ్రేలువేసికొని రాజకింకరులారా! నాప్రాణమిత్రుని నేనేచంపితినని మీరారాజు నాకు మరణదండన విధించెనా? మేలుమేలు బాగుబాగు. చక్కగానిదానించెనే! కానిమ్ము నాకు నీనమమమందు మరణమేయచితముగానున్నది అట్లయిన వేగనురదీయుఁడు నాచెలికానితోఁ గలిసికొనియెదనని తొందరపెట్టెను.

అప్పుడు వాండ్రోలోఁ గొందరు బుద్ధిమంతులు వానిచూటల ధోరణిచే నేరముచేసినట్లు నమ్మక అయ్యో! నీపూరకచావనేల?

నిజముగా నీనేరముజేయనిచో నామాట రాజుగారికి నిదర్శనము చూపుము. నిన్ను విడిచిపెట్టెదరనుటయు బుద్ధిసాగరుఁడొక్కింత చింతించి చావనిశ్చయించియు నూరకనిందమోసి మృతినొందనేటికి? నిక్కము బయలుపరచిన పిమ్మట సమసేదంగాకయని తలంచి యాకింకరులతో నిట్లనియె

భటులారా! అట్లయిన నన్ను మీరాజునొద్దకుఁ దీసికొని పొండు పిమ్మట నతనితో నిజము జెప్పెదనని కోరెను ఆకోరిక ప్రకారమతని మరల శ్రీరంగరాజునొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి వాని యభిప్రాయమెఱింగించిరి.

రాజు-అహంకారముఖముతో బుద్ధిసాగరునింజూచి పాపాత్మా! నీవు నాతోఁ జెప్పవలసినమాట యేదియో వేగముగా వినుపింపుము నీమొగము చూడరాదని పలికెను.

అంత బుద్ధిసాగరుఁడు దీనస్వరముతో రాజా! నాప్రాణ మిత్తుఁడు గామపాలుండు మృతిజెందియుండ నాకీయురిశిక్ష యుచితముగానే యున్నది. ఊరకట్టి నిందమోచి చావరాదని యూహించి యందలి నిజము మీకు వినుపించుటకై వచ్చితిని. మొదట నేను శోకావేశముతో నుండుటచే మీచర్యలేమియు గ్రహింపలేక పోయితిని. ఇప్పుడు నావెంట నంతఃపురమునకురండు. అందలి యదార్థమంతయుఁ బ్రత్యక్షపరతుననుటయు నారాజు దెల్లబోయి వల్లెయనియప్పడే యతనివెంట గూతునంతిపురికరిగెను. బుద్ధిసాగరుఁడు రాజును బద్మావతిగదిలోనికి తీసికొనిపోయి యందు మూలగా నున్న కవాటము తెరచి యానేలసారంగముజూపించి దానివెంబడి తనతోరమ్మని చేయివీచుచుఁ గ్రమంబున నతని నామేదరి యింటికి దీసికొనిపోయి యందు తనపేగుతోనున్న బంగారు బళ్ళెరములు వెండిగిన్నెలు నగలుమొదలగు వస్తువులన్నియుం జూపించి కామపాలుని నరికినకత్తిని రక్తమిళితమై యచ్చటనే పడియున్న దానింగై

కొని పరిశీలించి యాచిహ్నముల రాజనకుఁ జూపించుచు రాత్రి జరిగిన కథయంతయు నతనితోఁ జెప్పెను.

అప్పుడారాజు చిత్త మెట్లుండునో వర్ణింపనశక్యముగదా? శోకమును రోషమును లజ్జయు పశ్చాత్తాపము నొక్కసారి యతనిచిత్తమునం జనించి యుత్తలపెట్టదొడంగిన నేమియుండేయదోచక బుద్ధిసాగరునిపాదంబులంబడి, మహాత్మా! నిన్నురకనిందించి శిక్షణేయబూనిన నాపాతకమునకు నిర్వృత్తి యెద్ది? నీవుకటాక్షింపనినాఁడు నాకు మరణమేకాని వేరు లేదు. ఈదుర్మార్గురాలి నిప్పుడే యుప్పుపాతర వేయించెద. నీవుమాత్రము నాయందు ప్రసన్నుడవుగమ్మని యనేక విధంబుల వేడికొనియెను.

బుద్ధిసాగరుండు శ్రీరంగ రాజును బాదంబులనుండి లేవ నెత్తి రాజు! నీవిషయమైనాకుఁ గొంచెమేనియుఁగోపములేదుఁ ఇదంతయు మాదినముల మహిమయేకాని వేరుకాదు. ఒకరిననిన లాభమేమి యున్నది? బ్రహ్మకై నను నెల్లకాలమొక్కరీతిగా వెళ్లదుగదా? నీవేమియుఁ జింతింపవలసిన పనిలేదు. పద్మావతిని దండించినఁ గామపాలుండు బ్రతుకునా? కావున నెవ్వరినేమియుఁ జేయకుము. నాకు నామిత్రుని క శేబర మొక పెట్టెలో నమర్చి యిప్పింపుము. అదె దీసికొని నేను తీర్థయాత్రలకుఁ బోయెదనని పలికిన నారాజు అతని యిట్ట ప్రకారము కామపాలుని శరీరము చెడకుండఁ దైలమురాసి సరిపడిన పెట్టె చేయించి యందులో నామొండెములనుంచి యది బుద్ధిసాగరుని కిచ్చెను. దానిని నెత్తిమీఁద బెట్టుకొని మోచికొనిపోవుచుఁ దన భార్యచర్యలెట్లున్నవ్రా చూచెదఁగాక యని తలంచి యటనుండి కొన్నిదినముల కత్తవారింటి కరిగెను.

పిమ్మట శ్రీరంగ రాజు బంధువులెందరెన్ని చెప్పినను వినక నామేదరివానితోడ బద్మావతిం జంపించి యుప్పుపాతరవైచి యా

యవకీర్తి భీతిచేతనే కృశించి కొలఁదికాలములోనే పరలోక మలంక రించెను.

బుద్ధిసాగరుం డత్త వారింటికిఁ బోయినతోడనే మామగారు మిగుల సంతసించుచుఁ దగినసత్కారము చేసి యతనిరాక కొమార్తె కు దెలియజేసెను.

చిరకాలమునుండి మగనిరాక కెదురుచూచుచున్న యాచి న్నది మితిలేనికుతుకముజెంది యారాత్రిఁజక్కగా నలంకరించుకొని తదీయదర్శనం బభిలషించుచుండెను. ఇంతలో బుద్ధిసాగరుఁడు రాత్రి భోజనముచేసి కొంతసేపు మామగారితో ముచ్చటించి పిమ్మట తన ప్పెట్టెతోఁగూడ నంతఃపురమున కరిగెను. అసుగుణవతి తనపతికెదురేగి పాదంబులం గడిగి శిరమునఁ జల్లుకొని తడియొత్తి సవినయంబుగాఁ గైదండబూని శయ్యాతలము జేర్చినది.

బుద్ధిసాగరుఁడు పద్మావతి చర్యలుచూచినది మొదలు స్త్రీ లందరు దుర్మతులేయనియు నమ్మనర్హులు గారనియు నిశ్చయించి యున్నకత్తుబునఁ దనసతిచేయు నుపచారములన్నియుఁ గపటములే యనిదలంచి పాటింపఁడయ్యెను.

పిమ్మట నాకొమ్మయుఁబటికి విడియముతో సుగంధ ద్రవ్యము లిచ్చి వీణాగానంబునఁ గొంతసేపు రంజింపఁజేసి తనతోడలపై నతని పాదంబులఁజేర్చి యొత్తుచు మెత్తనిమాటలచే నతనిచిత్తము గరుగ నిట్లనియె.

ప్రాణేశా! మీరునన్నువిడిచిపోయి పెక్కదినములైనది గదా! యిన్నిదినములదనుక రాకండుట న్యాయమే? ఇఁక పదిదినములు జాగుచేసినచో నాకు మరణమే దిక్కగునుఁడీ! నతులకుఁ బతిసేవ కన్న మిన్నయగు వ్రతమున్నదియూ? యని యత్యంత వినయ భక్తి విశ్వాసములతోఁ బలుకుచున్న యాచిన్నదాని మాటలన్నియును బూటకములేయని బుద్ధిసాగరుఁడు విశ్వసింపక యూకట్టుచు దాని

చర్యలుగూడఁ బరీక్షింపఁ దలచి యంతలో నిద్రపోవువాని వలె నభినయించుచు బిగ్గరగా గుర్చిపట్టదొడంగెను.

అప్పుడాఁపడతి మెల్లన వల్లభుని చరణంబులు శయ్యాతలము జేర్చి చప్పుడుగాకుండ మంచముదిగి పసిండివశ్యేరములో ఫలములు మొదలగు సుపహారములువైచుకొని యాయిల్లువెడలి వీధిఁబడి నడువసాగెను. బుద్ధిసాగరుఁడు నిద్రపోలేదు. ఆపూఁబోడి ప్రయాణనన్నా హమంతయుఁజూచి దానితోడ వెన్నంటియరుగుచు అన్నన్నానాతో నిన్నిసీతులుబలికి యీకలికికూడ నెక్కడికో పోవుచున్నది. ఆహా! స్త్రీస్వభావము.

శ్లో॥ గామ్రానవత్పరానివ గృహ్నాంత్యేతా నవం నవం ।
 శంబరస్యచయా మాయా యా మాయా నముచేరసి ।
 బలైః కుంభీనసస్యైవ సర్వాస్తా । యోషిఃకోవిదుః ।
 స్త్రీణామగమ్యాలోకేస్మి న్నాస్తికశ్చిన్మహీతల ॥

గోవులు క్రొత్త క్రొత్త గడ్డిమేయ గమకించినట్లు స్త్రీలు క్రొత్త వానినిమిత్తము ప్రయత్నింతురు. స్త్రీలకు బాందరానివాఁడు పుడమిలోఁ లేఁడు. ఎట్టిసీచునితో నైనను గూడికొందురు. శంబరుఁడు నముచి కుంభీనసుఁడు లోనుగాఁగల డైత్యచక్రవర్తులెఱింగిన మాయలన్నియు స్వభావముచేతనే స్త్రీలయందు సంక్రమించి యుండును.

అని మున్నుచదువుకొన్న స్త్రీచేష్టల గుఱించియున్న శ్లోకంబుల బెక్కుచదువుకొనుచు నది పోయినదారినే పోవుచుండెను. ఆచి శ్నది క్రమంబున నూరిబయటనున్న చండికాదేవి యాలయంబున కరిగి తలుపులు తెరచి లోన దీపమువెలిగించి తాడెచ్చిన యుపహారములు నివేదనజేసి చేతులుజోడించి యిట్లు ప్రార్థించెను.

శ్లో! నీవు నమస్తచరాచర ప్రపంచముల కధికారిణివి నీకతంబున జగంబులు నిలించియున్నవి. నీమహిమ యవాఙ్మానన గోచరంబు నాకోరికప్రకారము నామనోహరుని రప్పించి యభీష్టము తీర్చి

తివి. ఇంక నీ మొక్కు చెల్లించుకొనుము. ఇదిగో నాతలనీకు బలి యిచ్చుచుంటిని. ముందుజన్మమందుఁగూడ నాకితండే పతియగునట్లు నుగ్రహింపుము. నాబుద్ధి నెల్లప్పుడు పాతివ్రత్యంబుననుండ నియోగింపుము. అని వేడుకొనుచు నాదుర్గపాదంబులఁ దనతలఁ గొట్టుకొని మేనువిడువఁ బ్రయత్నించినది.

ఆయమృతవారా నాతి పాతివ్రత్యమున కచ్చెరువందుచుఁ బ్రత్యక్షమై యోహో సాధ్వీ! సాహసము మానుము నీనత్యమనకు మెచ్చుకొంటి నీకెద్దియేని కామ్యముండినఁ గోరుమని పలికిన విని యక్కలికి మైబులకింప నద్దేవికి మొక్కి పెక్కుతెరంగుల స్తవము జేయుచు నమ్మా నేను నాపతి యనుమతిలేక యేదియుఁ గోరను. ఆయన మాయింట నిద్రపోవుచున్నారు. సెలవైనచోనింటికిరిగి యడిగివచ్చెదననుటయు వాశక్తియందుల కియ్యకొని చయ్యన రమ్మని పంపెను. అప్పుడాపడఁతిమబ్బు నుండివెడలు మెఱపుతీగయుం బోలె నాయాలయమునుండి మరలి యింటికివచ్చినది.

బుద్ధిసాగరుండు గుడివాకిటఁ బ్రచ్చన్నముగానిలిచి యామాటలన్నియు వినియున్న కతంబునం దనసతిగుణమునకు మిక్కిలి యానందముజెంది యాసుందరికన్న ముందే చని యెప్పటియట్లు శయ్యయందుఁబండుకొని నిద్రపోవుచున్న వానివలె గుర్రు వెట్టుచుండెను.

అత నానెలంతయు సంతఃపురముజేరి యందు గాఢనిద్రావశంపదుఁడై యున్న పతిని లేపుటకై సంశయింపుచు నమ్మవారు తనకై వేచియున్నదికాన నామెకుఁ గోపమువచ్చునేమోయని వెరవుతో నతనిఁమీద మెల్లగాఁజేయిస్తే చినది. అతడు దద్దిరిల్లి లేచి కూర్చుండి యావలించి కన్నులు నులుముకొనుచు నించుఁబోఁడెనన్ను లేపితి వెందులకని యెఱుఁగనివానివలె నడిగెను.

అప్పుడా చిన్నది యతనికి మొక్కి జరిగినకథయంతయుఁజెప్పి కోరఁదగిన గామ్యము సెలవియ్యుండని మగనివేడుకొనెను. బుద్ధిసాగ

రుడా ముద్దయను దద్దయుఁ బ్రీతిగాఁగలించుకొని వనితా మనకు నమ్మవారింగోరుటకు సకలైశ్వర్యములు గలిగియున్నవి కావున వానింగోరక నీవు చేయివేసినంత చచ్చినవాఁడు బ్రతుకునట్లు వరమడుగుము. దాన మిగుల నుపయోగముగా చుండుననుటయు నానెలఁత వల్లయని క్రమ్మర సత్వరముఁగాఁబోయి తనకైవేచియున్న కాళిని మగఁడుజెప్పిన వరమిమ్మని యడిగినది.

ఆయమ్మవారు నవ్వుచు జవ్వనీ! నీవుకోరినవరము నాకసాధ్యమైనది. జీవులు పూర్వజన్మకర్మాను గుణ్యముగా మృతినొందు చుందురు. అట్టిదానిని చూర్చుటకు నాతరంబుగాదు. అయినచు నీయందు గల తాత్పర్యంబునంజేసి యిచ్చుటకు బుద్ధిపుట్టుచున్నది. నాకుఁగల శక్తియంతయు వినియోగపరచి నీవుముట్టినంత నొక్కఁడు మాత్రము బ్రతుకునట్లు వరమిచ్చితిని. ఆపిమ్మట నావరముచెల్లదు ఇంతకన్న నాకుశక్తి లేదు పోపొమ్మనిపలికి యమ్మవారు అంతర్ధానమైనది. పిమ్మట నాకొమ్మయు నమ్మోదమంది యతిరయంబునఁ బతియొద్దకువచ్చి యావర్తమానము తెలియఁజేసినది.

అతండును సంతసించుచుఁ గాంతతోముచ్చటలాడి చేడియా! నేనీమధ్యను కాశీపురంబునకరిగితిని. అందుండి నీకై కొన్నివింతవస్తువులు తీసికొని వచ్చితని. ఆపెట్టెలో నున్నవి తీసుకొనుమని చెప్పి తాళముచెవి నిచ్చెను.

ఆబోఁటియు నతిప్రీతితో నాబీగముతీసి వేటికలో చేయిపెట్టి తడిమెను. ఆసుందరి చేయిఁతగిలినతోడనే కామపాలుడునిద్రమేల్కొనినవానివలె నాపెట్టెనుండిలేచెను. అదిచూచి యాచిన్నది జడిసి బాగుబాగు. ప్రాణనాథా! యిందులో నెవ్వరినోయుంచినగలనినాతోఁ జెప్పితిరా? నేనుజడిసితినినుడి? దీనిలోనివారెవ్వరని యడుగుచుండ గనే యందుండిలేచి కామపాలుఁడు బుద్ధిసాగరునియొద్దకువచ్చి యాసుగుణావతియే తనభార్య పద్మావతియనియు నది తనయత్త వారిలే

యనుకొని యక్కలికి నతనివ్రక్కనుండుటకు మిక్కిలికంకించు కొనుచు నతనికిట్లనియె.

ఆర్యా! నీవిత పాపకృత్యమున గొడిగట్టితివేల? నేను నిడ్రబోవుచుండగా నావ్రక్కజేరి నాభార్యతో మాటాడవచ్చునా? అట్టి యభీష్టమున్నచో నాతోఁ జెప్పరాదా! నేనేయొప్పింతు నేయని కొన్ని నిందావాక్యములాడెను. అప్పుడు బుద్ధిసాగరుఁడు నవ్వుచు నతనితో నతఁడువరుండి నిడ్రవోయినది మొదలు పెట్టెననుండి లేచువరకు నడుమజరిగిన చర్యలన్నియుఁ దెలియఁజేసి యాచిహ్నముల నెల్ల చూపించుచు మిత్రిని గాఢాలింగనము జేసికొని కన్నుల నానంద బాష్పములు గార్చెను.

ఆవృత్తాంతమంతయువిని కామపాలుఁడొక్కొంతనేపు నిశ్చేష్టితుండై యూరకుండి శిరఃకంపముజేయుచుఁ బుద్ధిసాగరుఁడు తన్నుగురించిచేసిన కృత్యముల వేఁతెరంగుల స్థుతిజేయుచునిట్లనియె. తమ్ముడా మనమువచ్చి పెద్దకాలమైనది. మనతలిదండ్రులు శోకవార్ధిమునిఁ గియుందురు. నాకుఁ పరింజూడ మిగుల దొందర గాచున్నది. మనదేశము పోవలయుననుటయు నతండునమ్మతించి అన్నామనము ఒంటిగా బోవుటకంటె భార్యలతోఁ బోయి మనతలిదండ్రులకు వందనముజేసినచో వారుమిగుల నానందింతురు. కావునఁ చిత్రనేనసిచ్చటికిఁ బిలిపించెదను. ఆమెవచ్చిన తక్షణమే పోవుదమనుటయుఁ గామపాలుం డయ్యోతమ్ముడా! నాకుఁ స్త్రీజాతీయందసహ్యము పుట్టినది. నేనిక స్త్రీలను జూడను, నాకుభార్యయక్కర లేదని విరక్తిమాటలుచెప్పెను.

బుద్ధిసాగరుఁడామాటలు విని యతనితోఁ గామపాలా! నేనును నీవలెనే మొదటస్త్రీజాతీయంతయు దుర్మార్గమైనదే నమ్మఁదగినది కాదని యూహించితినిగాని నాభార్య సుగుణావతిగుణసంపత్తిఁ జూచినది మొదలు అట్టిసంకల్పము మరలినది. స్త్రీలలోఁ గూడ యోగ్యులుం

యోగ్యులుందురని దృఢముగాఁ జెప్పఁగలను. దుర్మార్గురాలైన పద్మావతి తానుజేసిన పాపమునఁ దానే చెడిపోయినది. చిత్రసేన మిగుల సాధ్యుని చెప్పఁగలను. ఇప్పుడప్పడఁగి రప్పింతునని చెప్పి యెట్టకేల కఠిన నొడంబరచి యప్పుడే నమృతముగల పరిచారకుల నత్తరుణిఁ దీసికొనివచ్చుటకుఁ బంపెను.

రాజకీంకరులు తదాజ్ఞానుసారముగాఁ బోయి చంద్రగుప్తు నకుఁ గామపాలుని యుత్తరమును జూపించి యెక్కుడు విభవముతో నామెందోడ్కోనివచ్చిరి. కామపాలుఁడు చిత్రసేనం గలిసికొని తమవడిన యిడుమలన్నియుఁ జెప్పకొనుచుఁ గొన్నిదినంబు లందుం డెను. ఒకనాఁడు శుభముహూర్తమున బుద్ధిసాగరుఁడు గామపాలుఁడు భార్యలతోఁ దమ దేశమునకై ప్రయాణముచేసి నడుమనడుమ శిబిర ములు వైచికొని విశ్రమించుచుః బోవఁజొచ్చిరి. ఒక్కనాఁడు మధ్యాహ్నమున నొకతోటలోఁ బనచేసిరి. అప్పుడు బుద్ధిసాగరుఁడు దేహ బాధకై కొంచెము దూరముగాఁబోయి యొక చెట్టుకిందఁ గూర్చుండెను. అట్టిసమయంబునఁ బూర్వము వచ్చినవక్షులు రెండును ఆచెట్టుమీఁదవ్రాలి యిట్టములగు పలుకులు చెప్పకొనఁదొడంగినవి.

అప్పు డాఁడుపక్షి మగపక్షితో రేడా! యీతోటలోఁదిగిన వారెవ్వరని యడిగెను. మగపక్షి తన్నీ! వీరొక దేశపు రాజకుమారులు. ఈరాత్రి వీరిలో గామపాలుండను వానిభార్య చిత్రసేన యను చిన్నది కీడాలసయై నిద్రించు సమయంబున రవిక విడి యున్న యామె స్తనాంతరమందొక నర్పము విషము గ్రక్కిపోవును. అయ్యబల యొత్తిగిలినంత పాలిండ్లంగల నఖిక్షతరక్తమునఁగలిసి యావిషము తలకెక్కి యక్కలికి ప్రాణంబులం బాయునని చెప్పి యప్పతంగంబంగనతోఁ గూడ నెగిరి యెంచేనింబోయెను.

బుద్ధిసాగరుం డాపక్షి వాక్యంబులువిని మరల చింతవహించి దానిం దప్పించు నుపాయము వెదకుచు నొరుల కెఱింగించినవారు

రాయి యగుదురను మాటవినుటచే నవ్విధ మెవ్వరికిం జెప్పక యారాత్రి యెట్లో వారిప్రాంతముననే పండుకొని నిద్రింపక యాపాము రాక కెదురుజూచుచుండెను.

అంత సర్కారాత్రసమయంబున విచిత్రపటకుటీరములో రతి కీర్తిడావసులై చిత్రసేనా కామపాలుని గాఢనిద్ర జెందియుండ నొక కండలి భూవివరంబునుండి పైకివచ్చి బుసకొట్టుచు నట్లట్టె యాచిత్ర సేనా స్తనాంతరమందు విషము గ్రక్కివచ్చిన దారింబట్టిపోయినది. అహ! పక్షివాక్య మెంతసత్యమైనదో చూచుము? అప్పుడు బుద్ధిసాగ రుఁడు మెల్లనబోయి యాపల్లవపాణి దొర్లకుండ దననాలుకకు గుడ్డచుట్టకొని తదీయ స్తనాంతరమందున్న విషమునద్దుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రసేన దైవయత్నమున మేల్కొని తన చన్నులు నడుమ నాలుకచే నద్దుచుండుట దెలిసికొని యదరిపడిలేచి యెవ్వడో నన్నుఁ బట్టుచున్నవాడని యరచెను ఆరొదచేఁ గామపాలుండు మేల్కొని యేమియేమి యని యడిగెను. పిమ్మట నాకొమ్మ బుద్ధి సాగరుని నాసవాలుపట్టి బుద్ధిసాగరుఁడుఁ దన్నుగామితి పట్టుచుండె ననియు నింతలోఁ దనకు మెలకువచ్చినదనియుఁ జెప్పి యతనినిందింపఁ దొడగెను.

కామపాలుండు బుద్ధిసాగరుని యందుగల మైత్రిచే నేమియు ననలేదు. కోపదృష్టితో నతనింజూచి శిరఃకంపముచేసి యతనితో మాట్లాడుట మానివేసెను. “మిత్రదండమభాషణం” అనునట్లు స్నేహితునితో మాట్లాడక పోవుటయే శిక్షికావున నట్టికోపమునఁ దనతో మాట్లాడకున్నను బుద్ధిసాగరుఁడు గోపగింపక నతనితోడనే విడువకపోవుచుండెను. అట్లు బుద్ధిసాగరుఁడు తన్ను విడువకవచ్చు చుండఁ జిత్రసేనయొక్క బోధచేఁ గామపాలుం డొక్కనాడటుపై నఁ దనతో రాఁగూడదని భృత్యముఖంబుగాఁ దెలియజేసెను. కటకటా రాజులు దుర్మదాంధులుగదా? అందులకు జింతించి బుద్ధిసాగరుం డయ్యో! నాకీ యాపదయేటికివచ్చినది? నిజముచెప్పిన నేను శిల

యగుదును. చెప్పనిచో నామిత్రునికి నాయందుఁ గోపము విడువక బెరుగుచున్నది. ఏమిచేయుదును? యిట్టిచింతతో మిత్రునికి శత్రువు నై యుండుటకంటె రాయిగా నుండుటయే మేలని తోచుచున్నది.

కామపాలునికి నాయందుఁ గినుకయుండుట తప్పగాదు. తన భార్యను గామించిన వానియందెవ్వరికి స్వీర్యముండదు? దైవాగత మైన యానూశ్చ్య మెఱింగికొన నతనికి శిష్యమా? ఇంతను నాపురా కృతం బిట్లున్నది యథార్థము జెప్పినచో నిప్పుకు నేనుబొందు దుఃఖ మతనికిఁ రాగలదు. నాకు శిలయయ్యెను యోగమున్నది. విధిగతి మహానుభావులైన రాజులే దాటలేకబోయిరి. ఇక మాబోటివారన నెంత.

శ్లో. రామేవ్రవిజనం బలేర్ని యమనంపాఙ్ఘోస్సుతానాం వనం
వృష్టీనానిధనం నలస్యవృవతే రాజ్యాత్పరి భ్రాంశనం
కారాగారనిషేనణంచ మరణం సంచిత్యలంకేశ్యరే
సర్వకాలవశేన నశ్యతి నరకోవా పరిత్రాయతే.

అని యనేకప్రకారముల నాలోచించుకొనుచు మెలన నతని యొద్దకుఁబోయెను. కామపాలుండును వానిమోముచూడనొల్లక పెడ మొగముపెట్టి యతనితో మాట్లాడలేదు. అట్టియశమానమునకుఁ జింతించుచు బలాత్కారముగా నతనిచేయి పట్టుకొని మిత్రుడా! నీకు నాయందెట్టియసూయ యుండఁదగిన దేకాని నాచెప్పఁబోవు మాటలు విని పిమ్మట నీయిష్టమువచ్చినట్లు చేయుము. పూర్వస్నేహమునైనను స్మరించి నావచనంబులు సాంగముగా నవధరింపుము. నావచనాంతమే మదీయ జీవితాంతముతోఁగూడ నీన్నేహాంత మగుచున్నదని పలికినఁ గామపాలుం డీరతోడనే యందలియర్థంబు గ్రహింపలేక యది యెద్దియోచెప్పుచునునట్లు శిరఃకంపముతో సూచించెను.

పిమ్మట బుద్ధిసాగరుడు గన్నులనీరుఁజంచుచు గామపాలునితో శ్రీరంగపురప్రాంతమం దారామములో శయనించియుండఁ బక్షులు

చెట్టుమీఁద వ్రాలి సంభాషించుకొనిన తెరంగును కోటబురుజువిరిగిన రీతియు భోజనసమయంబునఁ దొలిముద్దయందు జేపముల్లు వచ్చుటయుఁ దాంబూలములోఁ బురుగులుండుటయు నవి తాను గ్రహించిన విధంబును భార్యచేతిలో మృతినొందుటయు మరల నావత్సులే తాను దేహబాధకై గూర్చిండియుండగాఁ జెట్టుమీఁదవ్రాలి సంభాషించుకొనినమాటలు నందులకై నాలుకకు గుడ్డకట్టుకొని యావిషంబద్దినవిధముఁజెప్పి మిత్రుడా! యీరహస్యము పక్షి శాపభీతిచేఁ జెప్పకుంటిని. ఇదియేసుమీ కారణము. నాయందనుగ్రహముంచుమీ యనుచుండ నంతకుమున్నె పాదములు మొదలుకొని వ్యాపించుచున్న పాపాణత్వము వక్రభాగము నాకృపించుటచేఁ బిమ్మట మాట్లాడుటకు వీలులేకపోయినది.

అట్లు జరిగిన కథయంతయు జెప్పి పక్షి శాపంబున రాయియై యున్న బుద్ధిసాగరుని యాకారమునుఁజూచి కామపాలుఁడు గుండెలు బాదుకొనుచు అయ్యో! ప్రాణమిత్తుఁడా! నిన్నూరక నిందించితినే! కటకటా! నావంటిపాపాత్ముఁడెందయినంగలడా? అన్నన్నా? యువకారముచేసిన నిన్నూరక రాయిగాఁజేసిన నాపాతకంబునకంతముండునా? యమకింకరులు నన్నేనరకమునఁ బడవైచి వేధింతురో? అయ్యో తెలిసికొనలేకపోతినే? యీవచనాంతమే జీవితాంతమంటివి. ఛీ! ఛీ! నాయీర్ష్య నన్నంతశ్రద్ధగావిననిచ్చినదిగాదు. స్త్రీమూలముననేగదా నాకీయాపదవచ్చినది. కపటన్యభావముగల యొక స్త్రీనిమిత్రము ప్రాణమువంటి మిత్రునిజంపుకొనిన నావంటిమూర్ఖు డెండేనిగలడా? నిజముగా నతనికట్టియుద్దేశ్యమున్నను నాచిన్నదానిని నమర్పింపకుండ వచ్చునా! దానినాకతండేగదా పెక్కిఁడుములుపడి సంఘటించెను అక్కటా! నాకై యతఁడుపడినపాట్లు తలంచుకొనినంత శరీరము వివశమగుచున్నది. సీ! ఇటువంటి మిత్రునిజంపి బ్రతికియుండుటకంటె నీచ

మున్నదా యని తలఁచుచు బుద్ధిసాగరా! యని పెద్దయెలుంగున నేడ్చుచు నతనిపాదంబుల తనతలవైచి బద్దలుగొట్టుకొనఁ జోయెను.

అప్పుడతని సాహసమునకు వెరచి చిత్రశ్రీవచ్చి చేతులుఁ బట్టుకొని యనేకవిధముల నోదార్చినది ఆమాటలేమియు బాటింపక బోఁటి! దూరముగానుండుము. మిత్రభూతకుండగు నన్ను ముట్టకు మని పలుకుచుఁ దనతల నూరక యతనిపాదంబుల వైచి రక్తంబు గారఁ గొట్టుకొనదొడంగెను.

ఆవృత్తాంతమంతయును విని సుగుణావతి గోలు గోలున నేడ్చుచు గుండెలు బాదుకొనుచు నచ్చటికివచ్చి శిలాయావముగా నున్న బుద్ధిసాగరునిగాంచి హా ప్రాణనాథా! యని పెద్దకేఱుపెట్టి యావిగ్రహమును గౌఁగిలించుకొని బిట్టుగా నేడువఁదొడంగినది. ఆసు గుణావతింజూచి కామపాలుఁడు అయ్యో సాధ్వీ! నీమగని నిష్కారణము జంపితిని పాతివ్రత్యధర్మములచేత నన్ను బ్రతికించితివి. నీవు నీవతిని బ్రతికింపలేవా? నాకై కాదా? నిన్నమ్మవారి నట్టివరమువేడు కొమ్మనెను అతని జీవితాంతమువఱకు నానిమిత్తమే శ్రీమపడెను. కటకటా! నేను క్షణములో మేనువిడిచి లోకాంతరమున నతనితోఁ గలిసికొందును, అతనితో నీవేమైనం జెప్పగల వార్తలుండిన వక్కాణింపుమని యనేకప్రకారముల శోకించుచుండెను.

మగఁడు పరదేశమందుండి రాకున్న దుఃఖించుచు శక్తికి నతఁ డువచ్చినతోడనే తనప్రాణంబుల బలియియ్య మొక్కి యట్లుచేయ బూనిన సాధ్వీ నిజముగా మగఁడు రాయిగానున్న సమయములో నంతచింతించునో యూహింపఁదగినదే? ఆసుగుణావతి శోకముతో నాతాయిం గౌఁగిలించుకొనుచుఁ గామపాలునికన్న ముందే ప్రాణములు విడువఁదలంచెను.

ఆసమయంబునఁ గామపాలుండయ్యో? తనకుమిత్రభూత్యమే

గాక స్త్రీహత్యగూడ సంప్రాప్తించునని వెరచుచు నాతరుణిం బట్టుకొని శోకోపశమనంబు జేయుచు నిట్లనియె.

సాధ్వీ! మనమిద్దరమితనికై యూరకచచ్చిన నేమిలాభమున్నది? అతనిబుద్ధిబలముచే నన్నుబ్రతికించుకొనెను. మనము గూడ నీయడవిలోఁ దపముచేసి యతని శిలాత్వము బావుడము. నీచిత్తశుద్ధివలన నతండు తప్పక బ్రతుకగలఁడు. నీవిందు నిష్టబూనియుండుము. నేనునుయోగంబవలంబించి యుండెదననిచెప్పిన నప్పుడతిమునతండు చెప్పినయుపాయమునకు సంతసించుచు నప్పుడె శృంగార వేషంబు దీసిపారపైచి యోగినివేషమువైచుకొని యాప్రాంతమండే తపము జేయుచుండెను. కామపాలుండును ఆసేనతోఁ గూడ జిత్రసేనను బుట్టినింటికనిపి యోగియై యాముడవియండే సంచరించు చుండెను.

గోపాలా! నీవుచూచిన రాతివిగ్రహ మాబుద్ధిసాగరుని యాకృతి సుమీ. వెంట్రుకలు శరీర భిన్నములైనవి కావున శిలకాలేదు. దానంజేసి రాతివిగ్రహమునకు జుట్టున్నది. ఇదియే దీనివృత్తాంతము అనిచెప్పిన మిగులసంతసించుచు నాగొల్లవాఁడు అయ్యో! పాపముపకారముచేయఁబూనిన బుద్ధిసాగరుఁడిట్లు తాయియయ్యెనే! కటకటా! యీతండీలాగున నెంతకాల ముండఁదగినది? వీనికెప్పటికేని శాపవిమోచనమగునా? త్రికాలవేదులైన మీరెఱుంగరాని యర్థంబుండదని యడిగిన పాని దయాహృదయంబునకు సంతసించుచు నమ్మణి సిద్ధుండిట్లనియె.

గోపా! నీకుసంతసమేని వానికినిబరూపము వచ్చునట్లు నేను చేయఁగలను. చూతువుగానిరమ్మని యతనితోఁగూడ నాశిలా విగ్రహముకడకుఁబోయి దానిపై మంత్రాక్షతలు జల్లినంత బుద్ధిసాగరుఁడు సామాన్యమువిడిచి నిబరూపముధరియించి యమ్మణిసిద్ధునిచే దనకు శాపవిమోచనమైనట్లు తెలిసికొని యతని పాదంబులం బడి

యనేకప్రకారముల వినుతించెను. అమ్మణిసింధుడు బుద్ధిసాగరుని తననెత్తి గారవించి తనశిష్యునికీఁ దెలియుటకై యతనిచే నతని వృత్తాంతమంతయు మరలఁ జెప్పించెను.

అప్పుడు గోపాలుఁడు దమగురువుగారి యద్భుతశక్తికి మెచ్చుకొనుచు నాయడవిలో యతివేషముతో దిరుగుచున్న కామపాలుని సుగుణావతిని వెదకి యచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చెను. వారిగురువు నిజరూపము ఫరించియున్న బుద్ధిసాగరునింజూచి యానంద పారావారంబున దేలుచు నతనిం గొఁగలించి బెద్దయుంబొద్దు మాటలురాక కంఠంబును డిగ్గొత్తకలు జెండఁ గన్నుల నానంద బాష్పములు గ్రమ్మ దుగ్రమ్మల నిరోధింప నేమియుంబలుకక యట్లేముండిరి.

అంతకొంతసేపునకు నామువ్వురు మణిసింధుని గోపాలునిఁ బెక్కుగతుల స్తుతిజేసి వారియనుమతివడసి తమ దేశంబునకుఁ బోయి తల్లిదండ్రుల కానందము గలుగఁజేసిరి.

పదిరెండవమజిలీ.

చేపనవ్వినకథ.

మణిసింధుండును గోపాలునితోఁ బదిరెండవమజిలీచేరియఁదొక తోటలో నినుపచిక్కముల వేలఁగట్టబఁడి స్త్రీల యాకారముతో నున్న కొందఱఁ బురుషులంగాంచి వారివృత్తాంత మెఱింగింపుమని యడిగిన నగ్గొల్లనికి నయ్యతిపుంగవుండు దన మణిమహిమచే నంతయుఁ దెలిసికొని యక్కఱనిట్లు నెప్పదొడంగను.

గోపా! యీపురము కఠింక దేశమునకు రాజభానియైన భారాపురమని పిలువంబడుచున్నది. దీని సింహాధ్వజుఁడను రాజ ప్రభుకీర్తి

యనుమంత్రితో గూడి పాలించుచుండెను. ఒకనాడు గొందఱు పల్లె వాండ్లు తమకు దొరకిన యద్భుతమైన చేప నొకదాని జీవముతో నుండగానే పారితోషికమందు నానతో నారాజునొద్దకు దీసికొని పోయిరి.

ఆసింహాధ్యక్షుడు వింతవస్తువులనిన మిగులసంతసించుచు. దానింజూచి వెఱగుపడుచు గ్రామములోనున్న పెద్దమనుష్యులకు మిత్రులకు సామంతులకు వార్తనంపి యావింత చేపను జూపించెను. దానిం జూచినవారెల్ల దమజీవితకాలములో నిటువంటి పెద్దచేపను జూడలేదని చెప్పదొడంగిరి. అట్లుదానిని గొంతనేవుంచి యారాజు అంతఃపురంబునకు బంపి తన భార్యలకు గూడ నావేడుక జూపింపనిశ్చయించి యాపల్లెవాండ్రితో నోరీ! యిది యాఁడుదా? మగదా! యని యడిగెను.

ఆరాజునకు మిగులచక్కనివారును యావనము గలవారును భార్యలు పెక్కండుగిగలరు. అతఁడు స్త్రీలచర్యలు కడువిచిత్రములని యెంచి వారిశుద్ధాంతమునకుఁ బోతుంటేగ నేనియుఁ బోకుండఁ గావు పెట్టించెను. ఆచేప మగదియైనచో లోనికిఁ బంపఁగూడదనియే యట్లడిగెను.

ఆపల్లెవాండ్లు రాజుతో నయ్యా! చేపలలో స్త్రీపుం వివక్ష గనుపెట్టుట కష్టము. ఇది యాఁడుదో మగదో మాకుఁ దెలియదని జెప్పిరి. ఆమాటలు విని యారాజు దాని సంతఃపురమునకుఁ బంపవచ్చునా? పంపకూడదా? యని యాలోచించుచుండ నగముప్రాణముతోనున్న యాచేప పక్కననవ్వి గిలగిలఁగొట్టుకొని గొంతనేపటికి బ్రాణములు విడిచినది.

ఆచేప నవ్వుటచూచి సభవారెల్లరు వెఱగుపడిరి. అప్పుడా రాజు సందేహమందుచు మంత్రింజూచి యార్యా! ఈచేపయేమిటి

నవ్వెనో చెప్పగలవా? యని యడిగెను. ఆమాట విని ప్రభుకీర్తి, రాజు! సాధారణముగా మనుష్యులు నవ్విన కారణమే తెలిసికొనుట దుర్లభము మఱియు విజాతియైన చేపనవ్విన. కారణ మెవ్వఁడు చెప్పగలడు. తఱుచు బాలభావముగల రాజు లీలాటి ప్రశ్నములే వైచి ప్రధానుల జిన్నపుత్తు రిది తగనివని యని యాక్షేపించెను.

ఆమాట విని కోపించి యారాజు మంత్రీ! చేప యూరక నవ్వదు. కారణమేదియో యుండకపోదు. ఆకారణముచెప్పటకై నీకు నారుమానములు మితి యిచ్చితిని. అప్పటికిఁ జెప్పకపోయితివేని నిన్నుఁజిదియింతు నని కఠినముగాఁ బలికి - సభ చాలించి యప్పుడే యతం డంతఃపురమునకుఁ బోయెను.

అప్పు డచ్చటివారెల్ల రాజశాసనము కడు క్రూరముగానున్న దని నిందించిరి. మంత్రీయు నేమియుంబలుకక చిన్నబోయి రాజు గారి నొవ్వనాడుటచేతనే యిట్టియాజ్ఞ యిచ్చెనని పశ్చాత్తాపము దుచు విచారముతో నింటికిఁబోయి చింతానదనంబునం బాకుకొని పెక్కు తెరంగుల ధ్యానించుచుండెను.

కొంతసేపునకు భోజనమునకు లెమ్మని పరిచారకులు వచ్చి పిలిచిరి. అతఁడు వారికి నుత్తరమే చెప్పలేను. దాన శంకించు కొనుచు వాండు) అతనిభార్యతో నామాటచెప్పిరి. అప్పుడప్పడఁతి పతియొద్దకువచ్చి భోజనమునకు లెమ్మని పిలిచినది. ఆమెమాటలు బాటింపక చింతింపుచుండెను. పిమ్మట నానుండ్రికూఁతురు లవంగి యనునది మాతృబోధచే వచ్చి తండ్రిని లేపెను. దానితో నతఁడు నేను భోజనముచేయను. మీరు భుజిపుఁడు అని మాత్రమే చెప్పెను గాని యెంతయడిగినను కారణము చెప్పఁడయ్యెను.

అప్పు డాలవంగి ప్రద్యుమ్నుఁడను తన యన్న యొద్దకుఁ బోయి అన్నా! మనతండ్రి యెద్దియో విచారముతోనుండి భోజ

నమునకు లేవకున్నాడు. ఎవ్వరుపోయి లేపినను గారణము చెప్పక యూరక లేవననుచున్నాడు. నీవుకూడ వచ్చి పిలువుము. నీతో నేమైన మాట్లాడునేమో యనుటయు నాప్రద్యమునుఁడు వేగముఁ దండ్రియొద్దకువచ్చి యతనిప్రక్కలోఁగూర్చుండి నాయనా! భోజనము నకుఁ లేవననుచున్నారట కారణమేమి? యేదియైన మావలనఁ దీరవలసిన కార్యమున్న జెప్పఁడు. ప్రాణంబు లిచ్చియైనఁ జేయుదుము. ఊరకిట్లు పట్టుపట్టవచ్చునా? చిన్నవారము మేము కోపగించినప్పుడు మీరు దీర్చవలసినదికాని మిమ్ముఁ దేర్చమేమెంతవారము లెండని ప్రార్థించిన విని మంత్రీ పుత్రుంకొఁగిటలోఁ జేస్తుకొని ప్రద్యుమ్నా! మీరందరు పిల్లవాండ్రగుటచే మీతోఁ జెప్పలేదు కోపగించికాదు. ఏమని చెప్పుదును? నాకాయుర్దాయ మిఁక నారుమాసములున్నది. ఈయవివేక పురాజు తానడిగిన ప్రశ్నము చెప్పటకు నారుమాసముల మితియిచ్చి చెప్పలేకపోయినచో నన్నురిటియుటయే కాక మన యాస్తియంతయు లాగికొని మిమ్మునందరను లేవఁగొట్టనట! ఇట్టి దారుణ మెందైనగలదా?

అన్నన్నా! చేపనప్పుటయేమి, ఆరహస్యము చెప్పకపోయిన నన్నుఱిదీయుటయేమి? చేపనవ్విన కారణమెవ్వఁడు చెప్పఁగలఁడు. ఈలవంగికిఁ బెండ్లియైనఁ జేయలేక పోయితిని. నీవు గడు పిన్నవాడవు నాయనంతరము మీరేమైపోయెదరో యని విచారించుచుంటిని. ఇట్టివిచారముతో నుండ నోటికన్నము రుచించునా? యని పలికి పుత్రుంకొఁగిలింపిగొని యేడువసాగెను. లవంగియు ప్రభుకీర్తి భార్యయు నామాట విని విచారింపఁదొడంగిరి.

అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుఁడు తండ్రి నూరడింపుచు మీరిప్పు డూరకచింతింపకుఁడు. ఇంకనారుమాసములుమితియున్నదిగదా! దైవ మింతలో మనకేదియైన నుపాయము తోపింపఁదా? దైవయత్నము లేక యేకార్యము జరుగదు! నేను దేశాటనముచేసి యాకారణము

తెలిసికొనివచ్చెద. లోకమున బుద్ధిమంతులుండకపోరు కావున నాకు సెలవియ్యుండు మీరు భోజనమునకు లెండని పలికినఁ బుత్రునిదైర్యమునకు సంతసించి ప్రభుకీర్తి లేచి భుజించెను. అప్పుడే ప్రయాణమునకు సవరించుకొనుచున్న యన్నగారిని జూచి లవంగి యిట్లనియె. అన్నా! నీవెన్నఁడును ఇల్లువిడిచి యిసుమలఁ బడిన వాఁడవు కావు. ఒంటిగా దేశాటనము చేయలేవు. నేనుఁగూడ నీతో వచ్చెదను తీసికొనిపోమ్మని చెప్పిన నతం డెట్టకేల కియ్యకొనెను. వారిరువుర ప్రయాణమును విని మంత్రీ విచారముతో నిట్లనియె.

అయ్యో! నాపసికూనలారా! రాజు నన్నారుమాసముల పై ననుఱియించును. మిమ్ముఁజూడనిచో నిప్పుడె నాప్రాణములు పోగలవు. ఈయారుమాసములైనఁ గన్నులకుఁ గనఁబడకుండ నూరముగాఁ బోయెదరా? దైవ మెట్లుచేయదలఁచిన నట్లుచేయకమానఁడు మీరు పోవల దింటనే యుండుఁడని పలికినఁ దండ్రి నెట్లా సమాధాన పరచి మంచి లగ్నమున వారిరువురు పరదేశమునకుఁ బోయిరి.

వారి కశ్యపమునమున మిగుల నేర్పుగలిగియున్నది. మంచివేగముగల గుఱ్ఱములెక్కి సాయంకాలమునకే విశేషప్రయాణముచేసిరి. నడుమనడుమఁ జిన్నగ్రామములలో నివసించుచు నాలుగుదినములకు నమరావతి యనుపట్టణము చేరిరి. అందు సత్రములో బసచేసి యాయూరివింతలన్నియుఁ జూచుచు దమకు బుద్ధిమంతులని తోచినవారి నెల్లఁ జేపనవ్విన కారణముడుగుచుఁ బదిదినములందుండిరి. వారిమాట వినినవారెల్ల పరిహాసముచేయుచు నీపాటిపనికై యింతప్రయత్నము చేయవలెనా? యని నవ్వసాగిరి.

మఱియొకనాఁడు సాయంకాలమున నూరంతయుఁ దిరిగివచ్చి ప్రద్యుమ్నుండు లవంగి కిట్లనియె. అహ్మాణి! మన మీయారు వచ్చి పదిదినములైనది. మనమాట యెవ్వరినడిగినను నవ్వుచుండిరిగాని తగు

నుత్తరము చెప్పరైరి. అంత బుద్ధిమంతులీయూర లేనట్లుతోచు చున్నది. మఱియు కోటగోడమీఁదనొక శాసనమునుజూచితిని. ఈవట్టణపు రాజుకూఁతురు ప్రభావతియనునది సకలవిద్యలయందుఁ బ్రాథమిక రాలనియుఁ జతురంగములో నామె నోడించినవారికే పెండ్లిచేయుదుమనియు వ్రాయఁబడియున్నది. ఓడిపోయినచో నుఱిదీయుదురఁట! దానితో జతురంగమాడి యనేకు లురిదీయబడిరి. మనయిరువురకుఁ జతురంగమందు మిగుల పాటవముగలదుగదా? నేను రేపువ్రాయి దాని నోడించవత్తునే? యనుటయు నతని కాలవంగి యిట్లయె.

అన్నా! మన మొకకాగ్యమునకైవచ్చి వేరొకకార్యమునకుఁ బ్రయత్నింపనేటికి? మనపనియైనవెచుక నెన్నికార్యములేనియుఁజేయవచ్చును. ఇదియునుంగాక యొకవేళ నోడిపోయినచో నేమిచేయనగు? జయాపజయము లెవ్వరుచెప్పఁగలరు? పోవలదుకుమని పలికిన నతండు నవ్వుచు నన్నుఁ జతురంగములో నోడించువా రీమూఁడు లోకములలోగలరా? నాచాతుర్యము నీ వెఱుంగనిదా? ఎఱింగియు నట్లనినచో నేనేమిచెప్పదునని పలుకుచు నట్టకేల కాపాలతి నియ్యకొనఁజేసెను.

అంత మరునాఁడతండు చక్కగా నలంకరించుకొని కోటయొద్ద కరిగి యచ్చటనున్న యుద్యోగస్థులతో నేనుప్రభావతితోఁ జదరంగమాడెదననియు నచ్చటికిఁబోవ నుత్తరమీయవలయుననియుఁ జెప్పకొనెను.

ఆమాట లాయుద్యోగస్థులు విని అయ్యో కుమారా ! నీ రూపముజూడఁ గడువంతగానున్నది. నీకుబ్రతుకునందాస లేదాయేమి? యూరక యేలచావఁబ్రయత్నించెదవు? అవిగో వుఱ్ఱెలనుచూచుము. నీవంటివారేవచ్చి ప్రభావతితోఁ జదరంగమాడి యోడిపోయి యుఱిదీయఁబడిరి. పోపొమ్మనిపలికిన నతండు నవ్వుచు అయ్యో నాబ్రతుకు జోలి మీకేల! నేను ప్రభావతితోఁ జదరంగమాడవచ్చితిని. యీ వార్త రాజుతోఁ జెప్పడు. అంతియ మీరుచేయునది లేనిచో నా

శాసనమేటికిందు వాసితిరి? అని ధైర్యముగాఁబలికిన వారు, బాబూ! మాకేమి? నీకై చెప్పితిమిగాని వేరుకాదు నీయిష్టము అనివలికి యా వార్త రాజునకుఁ దెలియఁజేసిరి. జయభద్రుడును ఆవార్త కూఁతు నకుఁ దెలియఁజేసెను.

ప్రభావతియుఁ బెక్కుదినములనుండి యెవ్వరు దనతోఁ జద రంగమాడకుండుటచే నప్పడు మిగుల సంతసించుచుఁ బ్రవేశపెట్ట వచ్చునని క్రిందియధికారుల కాజ్ఞాపత్రికలంబుపినది. వానిం జూచు కొని యాయుద్యోగస్థులు ప్రద్యుమ్నుని నొకదాడివెంట సంతకపుర మునకు బంపిరి. అతనిం జూచినవారెల్ల కాలముమూసినవానిగాఁ దలంచుచుఁ జింతింపఁదొడంగిరి.

ఆ దాడి ప్రద్యుమ్నునిఁ జతురంగ కేళిగృహంబునకుఁ దీసికొని పోయి యొకపీఠంబున గూర్చుండఁబెట్టెను. అతం డాయుంటియలం కారమున కచ్చెరువందుచుఁ బ్రభావతిరాక కెదురుచూచుచుండెను.

ఇంతలో నొకబంగారుబల్లపై నమర్చిన గళ్ళబల్లనుఁ బల్లవసా నులు కొండరుదెచ్చి ముందుపెట్టిరి. అంత నాకాంత యశేషపురుష మోహనవేషంబుతోఁ జెలికత్తియలచేతు లూతగాఁబూని యచ్చోటి కరుదెంచి యతనిచూపులకు మిరుమిట్లుగొలుపుచుఁ దళుక్కురనిమోర యుచు నాబల్ల కవ్వలనున్న పైడిగద్దియం గూర్చుండి యూడిగంపు చేడియ లిరుగడనిలిచి వింజామరలువీవ నాప్రద్యుమ్నునితోఁ జతు రంగ మాడఁదొడంగినది.

అమ్మదవతి మొదట నతని నేమియుఁ బల్కరింపక తనవాలు దళుక్కుచూపులొకసారి యతనిమొగముపైఁ బరగించినది. దానంజేసి యతని హృదయము చెదరిపోయినది. వెట్టివానివలె నొడలెఱుంగక యిక్కురంగనయన సోయగంబువలక్షింపుచు నాటయందించు కేనియు తాననుంచలేదు. మరియు నత్తరుణి కక్షమూలకాంతి కంచుళిని

జించుకొని బయల్పడఁ జేయెత్తి బలమునద్దనవ్వు వలనిదృష్టియంత యుఁ నా ప్రాంతమందే నంచరించుచుండినది. గెలుపు సంతనంబున వేగిరించి యమ్మించుఁబోఁగి బలమునవరించునెడ రత్నపుటుంగర మాల రంగునకు మెఱుఁగిడునంగుళులు దన కరంబునకుం దగిలెనేని మేనెల్లం బులకలుబాడమ నతండంతటితోఁ దనమేను సార్థకమైనట్లు సంతసించును. ఈతీరున నాప్రద్యముఁ దాప్రభావతీరూపవిలాస విభ్రమము లను వలలోఁబడి కొట్టుకొనుటంజేసి వరునరెండాట లోడి పోయెను.

అప్పుడతఁడు తనమోసము తెలిసికొని యారా! దీనితో మగ వాఁడు చతురంగమాడి గెలువలేడు. ఇది యాటయందు మిగులపాట వము లేనిదైనను పురుషులకుఁ దనరూప మెరవైచి వశముచేసికొను చున్నది. అన్నన్నా! నిష్కారణము రెండాట లోడిపోయితినే? ఇదిగో మూడవయాట తెలివితో నాడి సులభముగాఁ గట్టివేయుదునని యాడి యాయాట నశ్రమముగాఁ దానిం గట్టివైచెను.

అయినను రెండాటలు వరుసఁ బ్రద్యముండే యోడెను గావున నంపూర్ణముగా నోడినట్లే తలంచి యయ్యువతి యతని రాజ భటుల యధీనముచేసినది.

ప్రద్యముఁడు తన్ను రాజభటులు దీసికొనిపోవ, నయ్యో! నేను బూర్తిగా నోడిపోలేదు. శాసనమున వ్రాసినట్లుగాక వేరొక లాగునఁ జేయవచ్చునా? న న్నెట్లురిదీయుదురు? యీసారి మరల నాడినచో నన్నియాటలు నేనే కట్టివేయఁగలను. ఈమాట రాజుతోఁ జెప్పఁడని యాకింకరులను వేడుకొనుటచే వార లావర్తమానము రాజుగారికిఁ దెలియఁజేసిరి.

ధర్మాత్ముఁడైన జయభద్రుఁ డావార్త విచారింపదగినచే యని యూహించి యానందియము దీరువఱకు బ్రద్యము నుజ్జీయవల దని యాజ్ఞచేసెను. ఆవార్త యూరంతయు వ్యాపించుటచే బారు లందరు గుంపులుగాఁగూడి చెప్పికొనసాగిరి.

లవంగి యన్నవర్తమానము వినిమిగులవిచారించుచు నయ్యో నేనన్నట్లయినదే! దానియందమేమో యతనిమోసపుచ్చినది. కాని నిజముగాఁ జతురంగములో నతని నోడించువారులేరు. అగ్నిచెంత బెట్టిన వెన్నవలె నెంతఛైర్యశాలియైనను మగవానిమనసుఁ గాంతల చెంతఁ గరుగకమానదు. కానిమ్ము ఉరిదీయుట మూఁడు దినముల వఱకు నాపిరిగదా! నేను రేపుపోయి దానినోడించి యతనిచెర విడిపించెదనని తలంచి మఱునాఁడుదయంబున నొరులకుఁ దెలియకుండఁ బురుషవేషమునైచిగొని యాకోటయొద్దకుఁబోయి యాయుద్యోగస్థులతో నయ్యా! నేను రాజపుత్రికతోఁ జతురంగమాడ వచ్చితిని. లోనికిఁ దెలియఁజేయుఁడని పలికినది.

ఆమాట వినినవారు అయ్యోమూర్ఖుఁడా!నిన్ననువచ్చినవాఁడు నీకేమికావలయును. పోలిక మీయిరువురది యొక్కటిగానేయున్నదే! ఆతని కైన ప్రాయశ్చిత్తము నీవువినలేదు కాఁబోలు! అయ్యయ్యో! ఒకరికైనమరణమునుఁజూచియు మరల రెండవ వారామెతోఁ జతురంగమాడవత్తురేమి? మాకుఁజూడ గట్టముగానున్నది. ఆమెతో మనుష్యమాత్ముఁడు చతురంగమాడి యోడింపలేదు. వట్టిభ్రాంతి యేల పొందెదవు? వచ్చినదారింబట్టి పొమ్మనిపలికిన వారిమాటలు పాటిసేయక నేను ప్రభావతితోఁ జదరంగమాడకమరలనని గట్టిగాఁ బలికినది.

అప్పు డాయుద్యోగస్థులు కాలముమూడినప్పుడు మేముచెప్పు మాటలు రుచించునా? యనిపలికి యావర్తమానము ప్రభావతికిఁ దెలియజేసి యామెసెలవుగొని యక్కవలపురుషు నంతఃపురమునకుఁ బంపిరి. అందుఁ బ్రద్యుమ్నునికిం బలె నుపచారములు చేయించి గద్దియంగూర్చుండఁబెట్టిన కొంతసేపటికి ప్రభావతి చెలికత్తెలతోఁ గూడవచ్చి యక్కలికితోఁ జదరంగమాడఁ దొడంగినది.

అప్పుడు ప్రభావతి పెక్కుచిట్టకములు చూపి తటమఱింపఁ

దలంచినదిగాని యదియును ముదితయే యగుటచే దాని విలాసము తేలియు నామెనంబునకు వికారము గలుగఁజేసినవికావు.

లవంగియు మనంబున దానియందమున కాశ్చర్యమందుచు నోహో! దీనిసోయగమునకుఁ బురుషులు వలపుజెందుట యేమియద్భుతము? నన్నుఁగూడ మరులుగొల్పుచున్నది. దీనియాట యంత విన్నాణముగాలేదు. రూపముచేతనే రాజకుమారుల నోదించు చున్నయది అని యూహించుచు సులభముగాఁ బ్రభావతినీ లవంగి మాడాటలు గట్టివైచి గలిచితినిని పెద్దకేక పెట్టినది.

అప్పుడచ్చటనున్న మచ్చెకంటు లెల్ల నచ్చెరువు జెందుచు నారా యీతండు మిగులచతురుండు. ఇంతబుద్ధిమంతు నిదివరకు మేము చూడలేదు. అని స్తుతులుచేయుచు నావార్త రాజుగారికిఁ జెలియజేసిరి.

ఆరాజు మిగులసంతసించుచు నతనికే తనకూఁతునియ్య నిశ్చయించి దైవజ్వలరప్పించి యప్పుడే శుభముహూర్తము నిశ్చయింపజేసెను. ప్రభావతియు నాలవంగి మెడయందు పూవులదండ వైచి యతనినే వరించినట్లు తెలియజేసినది.

ఆమరునాఁడే బయభద్రుఁడు బ్రద్యుమ్నుని విషయమై సభచేసెను? ఆసభకు లవంగిగూడవచ్చి కూర్చుండెను. అంతట నారాజు పభ్యులతో బ్రద్యుమ్నుఁడు చేసినపనియంతయు జెప్పి యతని నురిదియుటచే దానువ్యాసిన శాసనమునకేమైన విరుద్ధ మగునా యని యడిగెను.

ఆధర్మసందేహ మెవ్వరును జెప్పలేక రాజుతో నిట్లనిరి అయ్యా! వీని నురిదియుట నంతఃపుర స్త్రీదర్శన దోషంబునం గదా? అట్టియువతి యారాజపుత్రుని యుధీనయైనది కావున నితని యిష్టముచొప్పున జేయుటలెస్సయని మాకుఁదోచినదనినభ్యులేక వాక్యముగా బలికిరి.

అందులకు బయభద్రుఁడు సంతసించి యాధర్మ సందేహము జెప్పటకుఁ బురుష వేషముగానున్న లవంగినే నిర్ణయించెను.

అప్పుడా లవంగి లేచి వారుపూర్వము వ్రాసిన శాసనమంతయుఁ జదివి సభ్యులారా! యీ శాసన పత్రికనంతయును వినియుంటిరిగాదా! అప్రద్యముఁడు మూడాటలు నోడిపోయినచో నుటిదీ మురితి దీనిలో వ్రాయఁబడియున్నది వైషమ్యమువచ్చినప్పుడేమి చేయవలసినదిదీనిలో వ్రాయలేదు. ఇది వ్రాయువాని తెలివిలోపముగాని మఱియొకటికాదు దానికి మనమిప్పు డేమిచేయుదుము కావున దీనిఁబట్టిమాత్ర నతనినుటి దీయు నవకాసము గొంచము గాన్నించదు. కుతంకు గట్టిగా నడిగి నచో మన దేతప్పుగానున్నది. అతనిచేత మరల నాడించియప్పుడు జయాపజయములు నిశ్చయింపఁదగినది. అతంకడిగినను అట్లు చేయక పోవుట మన దేతప్పు కావున నతని విడిచివేయదగిన దేయని తీరుపు చెప్పెను.

ఆయుపన్యాసమువిని సభ్యులెల్లరు తదీయపాండిత్య విశేషము నకును వక్తృత్వమునకును సంతసించుచు నందుల కామోదించిరి. అప్పుడు జయభద్రుఁడు లవంగి చెప్పిన తీర్పుప్రకారము ప్రద్యముని విడిచివేయ నాజ్ఞయిచ్చెను.

ప్రద్యముని చెరవిడిచినవెనుక లవంగి యేకాంతముగా నతనిం గలిసికొని యాప్రభావతని నీవే పెండ్లిచేసికొమ్మని చెప్పెను. లవంగి పురుషవేషమువైచినప్పుడు ప్రద్యముఁడు వలెనే యున్నది. కావున బ్రద్యముఁడే పెండ్లికుమారుడై యాలోపల సంచరింప దొడంగెను. ఆభేదమెవ్వరును గ్రహింపలేక పోయిరి. లవంగియు రహస్యముగా నాయూర సత్రములోనే యుండెను.

అంతనారాజు శుభముహూర్తమునఁ బ్రద్యమునికీ బ్రభావతనిచ్చి పెండ్లిచేసెను. నిత్యము చూచుచున్నవారికి సైతము పురుషవేషమువైచిన లవంగికిని ప్రద్యమునికిని భేదము గనిపెట్ట శక్యము గాదనినచో నొక్కసారిచూచిన ప్రభావతిమాత్రమేరు యానవాలు పట్టఁగలదు.

ప్రద్యుమ్నుడు ప్రభావతితో (ప్రద్యుమ్నుడు ప్రభావతితో వలేనే) కొన్నిదినములందుండి యధేష్టకామంబు లనుభవించెను. అప్పుడప్పుడతడు రాత్రులయందు సత్రమునకుఁబోయి చెల్లెలి క్షేమ నమాచారములు గనుం గొనుచుండును.

ఇట్లు కామతంతుఁడై తండ్రిమాట మరచిపోయి యున్న ప్రద్యుమ్నుని నొకనాఁడు లవంగి మందలించి యిట్లనియె. అన్నా! నీవు భార్యలోలుండవై తండ్రిమాట మరచిపోయితివి. మనమువచ్చి నెలయైనది. ఇకనయిదుమాసములే మితియున్నది. వచ్చినకార్యమే మియుం గాలేదు. ఇంతదనుక నీవు కొత్త పెండ్లికొడుకువని యొర్పి యూరకుంటిని. ఎన్నిదినంబులున్నను నీకిచ్చటనుండి రా బుద్ధిపాడ మదు. నీవు భార్యతో నిందుసుఖంబుండుము. నేనుపోయి కార్యము సాధించుకొని వత్తునని వలికిన నులికిపడి ప్రద్యుమ్నుడు అమ్మాణి ! నన్ను భార్యలోలునిగాఁ దలంచుచుంటివే? నాకుఁ దండ్రీకంటె భార్య యెక్కువా? ఈదినమున నేనును ప్రయాణమున కాలోచించు చుంటిని పోదమురమ్ము అనివలికి యతఁడు ప్రభావతితో నెద్దియో మిష చెప్పి యాదివసమున నర్థరాత్రంబున లవంగితోఁ గూడ నొకయడవి మార్గంబునంబడి పోయెను. పితృభక్తియుక్తులు స్వప్రయోజనముల గణింతురా! అయిరువురు గుఱుములు లేక కాలినడక నేపోయి తెల్ల వారుదనుక నడిచి నడిచి యాయాసముజెందుచు నుదయకాలంబున నొకతటాకము గనంబడుటయుఁ దత్తటంబున గూర్చుండి గమనా యాసము వాపికొనిరి. పిమ్మట నడువ లేక సరస్సులో స్నానముచేసి యందే తాముతెచ్చుకొనిన యాహారపదార్థములు భుజించి యాకలి యడంచుకొనిరి.

అదిమిగుల నడవిగానుండుటచే రాత్రికెద్దియేని గ్రామము కేర వలసియున్నది. కావున నాయాసముగా నున్నను మరల నడువసాగిరి. అట్లు సాయంకాలమువఱకు నడచినను చిన్నవల్లెయైనఁ గనబడినది

కాదు. భయపడి పెందలకడ నొకచెట్టుక్రింద బసజేసి ప్రద్యుమ్నుడు ఆయుధపాణియై తెల్లవారువఱకు నిద్దరజెందక మృగబాధ రాకుండఁ గాపాడుచుండెను. ఆమఱునాఁడు సాయంకాలమువఱకు నడిచిరి. గ్రామమేదియుఁ గానంబడలేదు. అప్పుడు భయపడి ప్రద్యుమ్నుడు చేల్లెలితో అమ్మాణీ! మనము దారికాని దారిని వచ్చి యడవిలోఁబడితిమి. ఎంతనడిచినను పురమేదియుఁ గనంబడకున్నది. మనము తెచ్చిన యాహారవస్తువులు కొంచెముగానున్నవి. నీకునడువ మిగుల శ్రమముగా నున్నట్లు తోచుచున్నది. నేను రావలదని చెప్పినను వినకపోతివి. ఇప్పుడేమి చేయుదుము. అని విచారించుచు మరల నాదినము మధ్యాహ్నమువఱకు నడిచిరి.

అందొక గొప్ప మఱ్ఱిచెట్టు గనంబడినది. దానినీడ దట్టముగా నుండుటచే మార్గారూపము వాయు నాచెట్టునీడజేరి యందు విశ్రమించిరి. మార్గారూపముచే నొడలెఱుంగక గాఢముగానిద్రోపుచున్న లవంగిని జూచి ప్రద్యుమ్ను డాత్మగతంబున నిట్లని తలంచెను.

అయ్యో! యీచిన్నది మిగుల సుకుమారము గలది. అంతఃపురములలో నంచరింపఁదగినది. తండ్రి యిడుములు దలంచి నాతోఁ గూడ వచ్చినది. ఆహా! దీనిపితృవాత్సల్యము మిగులఁ గొనియాడఁ దగియున్నది! కటకటా! చిగురుటాకులకన్నను మెత్తనగు దీని యడుగులెట్లుపొక్కులెక్కినవ్రా? యిక్కుసుమకోమలి నింటియొద్ద మంతక తోడకత్తునన్నంత మాత్రముననే తీసికొనిరావలయునా! నేనే కఠినాత్ముడ అయ్యో! యీప్రాంతమందెచ్చటను నీరు దొరకనట్లున్నది. ఇదిలేచి దాహమని యడిగిన నేమిసేయుదును? ఈలోపలనే జలముండుతావరసిన మేలుగదా? యని నిశ్చయించి మెల్లన నామఱ్ఱిచెట్టెక్కిను. అమాను మిగుల గొప్పదగుటచే చివరకొమ్మలెక్కి నలుడెనలు పరికించుచుండెను. ఇంతలో నా

వృక్షము కోటరమునుండి యద్భుతమైన కృష్ణసర్పమొకటి పైకొమ్మ మీఁదనుకూఁ బ్రాకదొడంగినది. దానిఁజూచి ప్రద్యుమ్నుఁడు వెరవక వరలోనున్న సూరకత్తి పెరికి యొక్క వేటున నాసర్పముతల నరికి వైచెను. ఆకృష్ణసర్పము తలదెగి ప్రాణములఁబాసి మృతినొందినది.

ఆమ్రానుచివర బైరవపక్షులు రెండు గూడుకట్టుకొని కాపురము చేయుచు సంవత్సరమునకు రెండుసారులు గుడ్డులుబెట్టుచుండును. పెట్టినగుడ్లనెల్ల నీకృష్ణసర్పము పసిగట్టవచ్చి భక్షించుచుండును. ఈరీతిబెన్నకాలము జరిగినంత నేటికి దానికీ గాలము మూడి ప్రద్యుమ్నునిచేతిలో మృతినొందినది. ఆవధజూచి యాయాఁడుపక్షి యిట్లనియె. నాధా! మనకులమభివృద్ధి నొందకుండ జేయుచున్న యాద్భుతసర్పమును నేఁడెవ్వఁడో పుణ్యాత్ముఁడు చెట్టెక్కిచంపివేసెను. మనకీటుమీఁద బిల్లులు నిలుతురు అతఁడు మనకు గొప్పయుపకారము గావించెను. హానికీ బ్రతిక్రియయెద్దియేని జేయుమని బోధించిన నామగపక్షి సంతసించుచు భార్యకీట్లనియె.

బోటీ! మనము పక్షులమైయుండియు మనకన్న సధికులగు మనుష్యుల కేమియుపకారము చేయఁగలము? ఆమునను నీవుచెప్పితివి గాన కృతజ్ఞతయైనం జూపవలయునని పలికి మెల్లన నతనియొద్దకుఁ బోయి మ్రొక్కి మనుష్యభాష నిట్లనియె.

ఆర్యా! నీవు హూకుఁ జేసినమేలు చిరకాలమువఱకు చెప్పున దగి గున్నది కలమునిలిపితివి. మీవంటిసాధులకుఁ బరోపకారవారీణతి సహజమెవను మాకృతజ్ఞత యిట్లు ప్రేరేపించుచున్నది. మనుష్యులచూ శూన్యంబగు నీకాంతారమునకు నీవు రాఁగతంబేమి? నీయుదంతం బెరిగింపుమని యడిగిన నాపక్షివతినీతికి మెచ్చుకొని ప్రద్యుమ్నుఁడు తననృతాంతమంతయు నెఱింగించి యాచేపనవ్విస కారణము తెలిసికొనుటకే వచ్చితివని చెప్పెను.

అప్పుడాపక్షి ఆర్యా! అత్యంత పుణ్యములైన హనుమ్యులకుఁ దెలియరాని యంశములు మాబోంట్లకుఁ దెలియుగా? యొక విశేషము చెప్పెదనువినము. ఈకృష్ణనర్పశిశువును జిత్రిమైన పుణి యొకటి గలను. దానింగైకొని యా టి నార్థంబునంజనినఁ బాతాళ లోకంబు గనంబడును. అందొకసుందరి నీకు నశ్యమగును ఎట్టిపము యంబునను నీమణిమాత్రము విడిచియండము మణివియోగంబున నాకాంతావియోగముగూడ కాఁగలదు ఆ పాతాళలోకవాసులు చేపనవ్వినకారణము జెప్పగలరని యూహించెద. నట్లుచేయుమని బోధించిన సంతసించి యతండందున్న సర్పశిరస్సు వెదకి తచ్చిరో మణిని సంగ్రహించి మఱియు నాభైరవపక్షిని తాను దలంచుకొని నప్పుడు వచ్చునట్లాడంబడఁజేసి తదుపదిష్టమార్గంబున రసాతలము నకుఁ బోయెను.

అంత నాచెట్టిక్రింద నిద్రబోవుచున్న లవంగి కొంతసేపునకు మేల్కొని కన్నులునులిమికొనుచు నలుదెసలంబరికించి ప్రద్యుమ్నం గానక తొట్టుపాటుతో అన్నా! అన్నా! ప్రద్యుమ్నా యని యరవఁ జొచ్చెను. ఎందును వానికంతధ్వని వినంబడక యత్యాతురముతో అయ్యో యిదియేమి పాపము! నేను నిద్రలేచినంతలో నాసోదరుం డెందుపోయెను? ఎక్కడికై నను బోయినచో నాకుఁ జెప్పకుండునా? ఏదియేని కూరమ్మగ బాధజెందియుండలేదుగద ? అట్టియాపద తట స్థించినప్పుడు చప్పుడుగాకుండునా? పరాక్రమశాలియగు నతని మృగ ములేమిజేయఁగలవు? అతఁడు ప్రమాదమున నిచ్చటనుండి యెచ్చటి కై నఁ బోవలయుగాని స్వబుద్ధిచే నన్నొంటిగా నడవిలో విడిచిపోవు వాఁడుకాదు. యేమి చేయుదును? నాకుదిక్కెవ్వరు? ఔరా! దైవమెట్టి యాపద దెచ్చిపెట్టెనే? నాకీయడవిలో మరణము విధించెనుగాఁబోలు. ఎంతో దిక్కుగలిగియు దిక్కులేనిదాననైతిని. అని యనేక ప్రకార ములఁ బలవరించుచు నయ్యడవియంతయుఁ బ్రతిఘటించుచుః బ్రహ్మ మ్నాయని యరచుచు సాయంకాలమునఱకు కృమ్యరఁజొచ్చెను.

అంత నా నెలంత శోకాంధకారంబునకుఁ దోడుగాఁ జీకటి గూడ వ్యాపింపఁదొడంగినది. అప్పుడు వనదేవతయుంబోలె నిర్మనుష్యంబగు నయ్యడవిలోఁ దిరుగుచున్న యాచిన్నదాని హృదయ మెట్లుండునో విచారింపుము. ఆచీకటికిఁదోడుగా మబ్బుపట్టి వర్షము గురియఁదొడంగినది. ఆయుఱుములకు మెఱుపులకుఁ దాళలేక యా నాళీకవదన హృదయంబున ధైర్యమాపలేక మరణకృతనిశ్చయమై యామఱ్ఱిమాత్రను మొదలున గొంచె మిమ్ముగానుండుటఁజూచి వర్షమునకుఁ దలదాచుకొనియెను.

ధాంధకారముగానున్న యారాత్రి శర్వరీనిమీలనములుఁ బోలె నొప్పుచున్న మెఱుపువెల్తురున నత్తరుణికిఁ గురంగటతురగముపై నెక్కియున్న యొకపురుషుఁడు గనంబడెను. అప్పుడప్పడఁటి యింతింతనరాని సంతసముతో అన్నా! ప్రద్యుమ్నా! యిటురా! ఇదిగో నేనిచ్చట నుంటిని. ఇంతదనుక నెందుబోయితివి? నీకై నేను పెక్కుతెరంగులఁ జింతించుచుంటినిసుమీ? యని పెద్దకేకలుపెట్టెను.

ఆమాటలు విని గుఱ్ఱముపైనున్న యాపురుషుఁడు భయపడి యేదియో పిశాచము ఆవృక్షము నాశ్రయించియున్నది. మనుష్యు వాక్యములఁ బిల్చుచున్నది. ఇందుండినఁ బ్రమాదము రాకమానదు. అని యూహించి పారిపోవఁదలంచుచున్నంతలో మరలఁ దళుక్కురని మెఱసినది. ఆవెల్తురున నాపురుషుఁడు లవంగునిం జూచెను. ఆచిన్నదానిమేనికాంతి మెఱుఁపుతో దులగానుండుటచే వెరగండ్లుచు నతఁడారా! పిశాచమనుకొంటిని కాదు. కాదు. ఒకయువతివలెఁ గనంబడుచున్నది. యా నెలఁతుక యొక్కరితయ యిక్కడనుండుట కేమి హేతువ్రా! అని ధ్యానించుచు గుఱ్ఱముదిగి దానిచెంతకుఁ బోయెను.

ఇంతలో మఱియు మెఱసినది. అప్పుడొండొరులు బాగుగాఁ జూచుకొనిరి. లవంగి యతని నిజముగాఁ దనయన్న ప్రద్యుమ్నుఁడే

యనుకొని అన్నా! యిటురా! నేనిందుంటిని. నీకీతురగమెక్కడిది? అని పలుకగా నాచిలుకలకొలికి పలుకులకు వెరగందుచు నారాజ కుమారుడా లవంగికి మఱింతదగ్గరగాఁబోయెను.

అప్పుడా యిమ్ములోనుండి బయటికివచ్చి యాచీకటిలో నాల వంగి యాపురుషునిం గొంగలించుకొని యన్నా! నేను పలుమారు పల్కరించినను ననుమానముజెందుచు మాటాడకుంటివేమి! ఎచ్చటికిఁ బోయితివి? నీయఱిగిన తెరగల్ల, జెప్పమని యడిగిన నతండు తెల్లబోవుచు లవంగి కిట్లనియె. తస్వీ! నేను మీయన్నయగు ప్రద్యు మ్నుఁడనుగాను. మత్స్యజేతాధీశ్వరుని కుమారుఁడ. నాపేరు జయ నేనుఁడందురు. మాతండ్రి నన్నువలదని యెంతచెప్పినను వినక నేటి యుదయమున నేనలతో వేటకై యాయడవికి వచ్చిన కొంతనేపటికె మాశిబిరములన్నియు నెగిరిపోవునట్లు గాలి వినరఁదొడంగినది. పిమ్మట నత్యద్భుతముగా వర్షము గురియమొదలుపెట్టినది. అందు, బిడుగులు పడి యనేకులు మృతినొందిరి. కొందఱు పారిపోయిరి. నేనును నా గాలినానకు భయపడి తురగమెక్కి యొక్కరుండనింటికిఁబోవలెనని బయలుదేరితినిగాని యింతలోఁ జీకటివడుటచే దారితప్పినది. ఈమార్గమున వచ్చితి. నిందు నీవు గనంబడితివి.

ఈమహారణ్యములో నీవేటికి వసించితివి? నీవుబిలిచిన ప్రద్యు మ్నుఁడెవ్వడు? నీపేరేమి? నీవృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పమని యడిగిన విని యాలవంగి తెల్లబోయి అయ్యో! నిన్ను మాయన్నయని కౌఁగ లించుకొంటినే నీవు మఱియొకండవైతివి. అయినను ఆపత్సముద్రం బున నన్నుముంచిన భగవంతుఁడు నీవను తెప్పనందించెనుకాఁబోలు! కానిమ్ము ఒక్కరితనుండుటచే గుండెలు తాళకున్నవి. నాయుదంతము నీకెఱింగించెద వినుమని యన్నయుఁ దాను నిల్లువెడలినది మొదలు చెట్టుకిందఁబరుండి నిద్రపోవువఱకు జరిగినకథయంతయుం జెప్పి

పుణ్యాత్మా! నాయన్న యెందుఁబోయెనో యెఱుంగను. దిక్కుమాలి యున్న నన్ను రక్షింపుమని వేడుకొనినది.

ఇంతలో మఱియుఁ పట్టబగలనునట్లు మెఱసినది. ఆ వెల్తురున నయ్యరువురు చక్కఁగాఁజూచుకొని యెండ్లారులు ఘండర్యవిశేషము లకచ్చెరువందుచు నొకరినొకరు వరించిరి. అప్పుడు మేనం బులకలు బాడమ భయమునెపంబునఁ దన్నుఁగొఁగిలించుకొనిన యమ్మించుఁ బోఁడి యంగస్పర్శనంబున నాజయసేచునికి మేనఁ బులకలు బాడమి నవి. దానం జేసియే యెండ్లారుల యభిప్రాయములు వారిఁక దేటపడినవి.

కొంతసేపట్లన్యాయదేశంబున శృంగారచేష్టలఁ గప్పిపుచ్చిరిగాని చిట్టచివర కాగుట్టుపట్టలేక యారాచపట్టి మంత్రిపట్టి కిట్లనియె. బోటీ! మన మీలాటి విజనప్రదేశమందుండియు లజ్జ పెంపునంజేసి గదా? యిట్లు వలపులవెల్లడిజేయ నందియమందుచుంటిమి. ఇంకను దాచనేల? నాడెందము నీయందములాగికొనినది. మదనుఁడు నన్ను వేపుచున్నాఁడు క్షణకాలమైన సైపలేకున్నాను. నీమనోరథమెద్దియో యెఱింగికాని యిష్టముదీర్చుకొన రాదనియుంటిని. వేగ నెఱింగింపు మని యడిగిన విని యప్పడఁతి సిగ్గువిడిచి యతని బిగ్గరకొఁగలించు కొనుచు నేను నీయధిననైతి మరల దీనికి నన్నడుగవలయునా? మద నుఁడు నిన్నొక్కనినేకాదు. నీకన్న నెక్కుడుగా నన్ను వేపుచున్నా డని పలికిన సంతసించుచు నాజయసేనుఁడు పట్టరాని మోహముతో నమ్మగువ బిగియకొఁగలించుకొని ముద్దుగొనుచు మిగుల సంతోష ముతోనుండెను. వారిరువురకు నారాత్రియంతయు నొకక్షణముగాఁ దోచలేదు.

అంత నుదయంబున నమ్మదవతితోఁగూడ నాజయసేనుఁడు ఆతురగ మెక్కి తనగ్రామమార్గముగా నడువజొచ్చెను. దైవగతిచే దారిదప్పి యాగుఱ్ఱము మరియొక దారిని నడిచినది. ఆదారినిఁ బోవఁ బోన నెప్పటికిఁ దన దేశప్రజాదయేమియుఁగనంబడినది కాదు. అప్పుడు వెరగందుచు నాజయసేనుఁడు దారితిప్పినదని తెలిసికొని యేమియుం

జేయలేక దైవముమీఁద భారమువైచి యాదారింబడి మూఁడుదినములు పోయెను. అంత నాలుగవదినముదయమున వారికొక యుద్యానవనము గనంబడినది. దానింజూచినతోడనే జయసేనుని కది యొకనగరప్రాంతమని యెంతోసంతోషము జనించినది. దానిలోఁ బ్రవేశించినంత నందెవ్వరు జనులు గనంబడలేదు. నారాయుద్యానవనములోఁ బ్రవేశించినంత నందెవ్వరు జనులుగనంబడలేదు. వారాయుద్యానవనములోఁ బ్రవేశించి యందలి వింతలం జూచుచుండ నొకదండనస్త్రాకశోభాకరంబగు నొకపద్మాకరంబు గనంబడినది! వారు తురగముదిగి యందు మార్గాయాసము వాయఁ గొండ్లొకసేపు జలకేళిం దేలి మరల దురగమెక్కి గమ్యప్రదేశ మరయుచుండ నల్లంత దవ్వులో నొకమేడ కన్నులకు వేడుకగలుగఁజేసినది.

మిగుల సంతసముతో నాసౌభముదాపునకుఁబోయి గుఱ్ఱముడిగి యందెవ్వరిం గానక వారు వెరగుజెందుచు లోనికి బోయిరి. లోపల జనులెవ్వరులేరు అనేక విచిత్రవస్తువులచే నలంకరింపఁ బడి యున్నది. అందాహార పదార్థము లనేకములు గలవు. ఆదంపతులూ మేడ నలుమూలలు తిరిగి యెవ్వరును లేరని తెలిసికొని మిగులనాకలి గొని యున్నవారగుట నందున్న మధుర పదార్థములచే నాకలి యడంచుకొనిరి. ఇంకలో సాయంకాలమగుటయు నదియేమి చిత్రమోకాని యందు పెక్కుదీపము లెవ్వరును వెలిగింపకయే వెలుఁగుచుండెను. వెరగుఁజెందుచు నవి మణిదీపములని తెలిసికొనిరి.

అందుపరిభాగమున నొకగదిలో నద్భుతమైన యలంకారముతో హంసతూలికాతల్ప మొకటి యమర్చబడియున్నది. దానింజూచి యాదంపతులు ఆదియంతయు భగవంతుఁడు దమనిమిత్తమమరించియుంచెనని సంతసించుచు నాతల్పంబుజేరి మన్మథ కల్పప్రతాపంబున ననేక బంధగతుల నారాత్రి రతికేళిం దేలిరి.

అహా! యొకప్పుడు కీడుగూడ మేలునకే కారణమగును. ఆరీతి వారు మూఁడురాత్రులు యధేష్టకామంబు లనుభవించిరి. అంత నాల్గవనాఁడఁడయంబున నాలవంగికన్నులు దెరచిచూచినంత ప్రాంత భాగమంతయు మహారణ్యముగా నున్నది. ఆమేడయు నాతల్పమును జయసేనుఁడుగూడ గనంబడలేదు. అందుల కాశ్చర్యమందుచుమరల గన్నులుమూసికొని యదికలగాదలంచి యొక్కొంతసేపు నిదానించి తిరుగఁ గన్నులుదెరచిచూచి యది కలగాదనియు నిజముగానే యట్ల య్యెననియుఁ దెలిసికొనినది.

అప్పుడప్పుడఁతి మనంబునంబొడమిన చింతాతరంగము లేమని చెప్పుదును? మదిలో నిట్లని తలంచినది. అయ్యో! దైవము నన్నిట్లు పైకెత్తి నేలవైచికొట్టినే! యిదియేమిమాయ? జయసేనుఁ డెక్కడికిఁ బోయెను? విదాఘతస్తుండగువానికి వర్షాగమనంబున సంతోషంబు జనించుచుండఁ బిడుగుమీదఁబడినట్లు సోదరవియోగంబునఁ జింతించు చున్న నాకీజయసేనుని యాధారముగాఁజూపించి మరల నతనింగూడ మాయజేసినే? ఒకవేళ నిదియంతయుఁ గలకాదుగదా! నేను భ్రమసి నిజమనుకొంటిని. నిజముగా జయసేనుఁ డనువాఁడు నన్నుఁ జేవట్టలేదు. వానితో నేనుమేడలోగ్రీడింపనులేదు. నవ్వుమహాత్మ్యమే నన్నిట్లుభ్రమపెట్టుచున్నది. అనియూహించి యంతలోఁ గలగాదు నిజమే నేనునిద్రయెచ్చటఁబోయితిని? ఇవిగో నాయంకంబుల వాని నఖిదంతచిహ్నములు గనంబడుచున్నవి. దైవప్రతికూలముచేతనేనాకు మరల నీయాపద తటస్థించినది. నాకుఁదల్లిదండ్రులును సోదరుఁడును గనంబడని యప్పుడుసైతమీ జయసేన వియోగంబునంగల దుఃఖము గలుగలేదు. ఈవియోగతాప మెట్లుభరింతునని యనేకవ్రాతరములఁ బలవరించుచు నీ! లోకంబున సర్వకార్యములు దుఃఖముతోఁ గూడి కొనినవేకాని స్థిరసౌఖ్య వ్రేదములుకావు.

శ్లో॥ భోగ రోగభయం కులెచ్యుతిభయం వితైన్మపాలాద్యయం
మాన దైన్యభయం బలెరిపుభయం రూపెజరాయా భయం
శాస్త్రై వాదభయంగుణే ఖలభయంకాయెకృతాంతాద్యయం
సర్వంవస్తుభయాన్వితంభువిన్మణాం వై రాగ్యమేవాభయం॥

అనునట్లు వై రాగ్యమువంటిది మఱియొకటిలేదు. తండ్రి) మరణము దప్పింప నిల్లువెడలితిని. దారిలో ప్రోదరునిం గోలుపోయి తిని. జయనేనుని బెండ్లియాడి వానితో వియోగమును బొందితిని. దీనిలో సుఖమెంత దుఃఖమెంత తలపోయ దుఃఖమే యధికముగా నున్నది! దైవమేమిచేయునో యట్లుపోవుదాననని తలంచుటకంటె మంచిమార్గములేదు తండ్రి)చావు దప్పింపనాతరమా? యెవ్వరేమై నను సరియే నేనేమిచేయఁగలను. ఇంక యోగంబవలంబించి ముక్తి మార్గ మందెదనని తలంచి యాయశివిలో నిర్భయముగాఁ దిఱుగుచు ఫలములను బర్ణములను భక్షింపుచుండెదను. యోగినియైకృమంబున నయ్యరణ్యములో సంచరించుచుండ నయ్యండజమాన కొకనాడొక చోట గొప్పకోట యొకటి గనంబడినది.

అది యేదియోపురమనుకొని యవ్వనిత దానిమట్టును దిరుగ నొకదైన గోపురమును ద్వారమునుఁ జూడనయ్యెను. దానింబట్టి యామంత్రి)వట్టి దేవాలయముగా నిశ్చయించి తలుపులు మూసి యుండుటచే జింతుంచుచు నాతలుపులోనున్న చిన్నతలుపోకటి చేతితోఁ ద్రోసిచూచెను. దానికి బీగమువైచునప్పుడు గడియలు తగులుకొనమి నాతో)వుతో నాతలుపు వచ్చినది. మిగుల నంత సింఱుచు నమ్మించుఁబోణి యాద్వారము దారిని లోనికిబోయినంత నదియొకయమ్మవారి గుడివలెఁ గనంబడినది. తన మనోభీష్టము నఫలముజేయ భగవంతుఁడు తన్నచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చెనని నంతో మించుచు నప్పడఁది యగుడిచుట్టును దిరిగి లోనితిలుపులన్నియుఁ దెఱవఁబడియుండుట నాదేవతకు నమస్కరించి పెక్కుగతుల స్తుతిఁ జేసినది.

ఆయమ్మ వారి పేరు సంయోగిని దేవి యనియు, నచ్చట దేవీ నవరాత్రీములకు గొప్పయుత్సవము జరుగుననియు దానింజూచుటకై యనేకజనులు వత్తురనియు నది మిగుల రహస్యప్రదేశమనియు నాచిన్నది యొక శాసనము మూలముగాఁ దెలిసికొని మిగుల నానందించినది.

ఆపూజారి దలుపు తాళమువైచునప్పుడు లవంగి యదృష్టమున గడియ దగిలికొనినది కాదు. లేనిచో నితరదినములలో నాయాలయములోనికీబోవ బ్రహ్మకై నను శక్యముగాదు. అందు విలువగల రత్నభూషణము లెన్నియేనింగలవు. మరియు నాహార పదార్థములు చాలనున్నవి. ఆచిన్నది వానినేమియుం బరిశీలించక యాహారవస్తువులు దీసికొని తినుచు నాయావరణలోనున్న తటాక ప్రాంతమందున్న మంటపములోఁ గూర్చుండి యోగియై నిత్యము దపముజేయుచుండెను.

రాత్రిలయందు నిద్రాదివ్యవహారము లామంటపములోనే జేయుచుండెను. ఇట్లున్న యంత నొక్కనాఁడర్థరాత్రీంబున నద్దేవిని సేవించుటకై దేవలోకమునుండి రంభాదినిలించకాంతలు వచ్చి యమ్మవారిని సేవించి యరుగుచు మంటపములో నిద్రించుచున్న లవంగిం జూచి తమలో నిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

రంభ—ఊర్వశీ! యిందొక సుందరి యోగినీవేషముతో నున్నది. చూచితివా!

ఊ—చూచితి నారా! దీనిరూపము చాల వింతగానున్నది.

మేనక—అక్కలారా! సంయోగినీదేవి యాయాకృతిబూని యిందు విహరించుచుండలేదుగదా.

ఊ—యోగినీవేషముగూడ దీని కలంకారముగానేయున్నదిసుమీ!

రంభ—ఔను. స్వభావసుందరులకు వికృతిసైతము సోయగమే యగుననుమాట వినియుండలేదా?

మేనక—ఈచిన్నది వతినివిడిచి యొక్కరితయ యిందుంకుటకుఁ గారణ మేమియో తెలిసికొనఁగలరా!

ఊ—(దివ్యదృష్టివరసి) ఓహో! దీనియుదంతమంతయు తెలిసికొంటి జెప్పెద వినుఁడు.

మేనక—సఖ! యెట్టిదో చెప్పుము. వినమిగులఁ గుతూహలముగా నున్నది.

ఊ—దీనిపేరు లవంగి ప్రభుకీర్తియను మంత్రీకూతుఁడు. ప్రమ్మ మ్ముఁడను పేరుగల దీనియన్నయు నిదియుఁ దండ్రి యాపదఁ దప్పించుటకై యూరువెడలివచ్చి మార్గంబునఁ బ్రభావతి యను చిన్నదానిని జడరంగములో నోడించి యన్నకుఁజెండ్లి జేసి మరియుఁజేశములు దిరుగుచు నన్నతోడను మగనితోడను విడిపోయి విరాగముజెంది యిందుఁడపముచేయుచున్నది.

మేనక—అక్కా! దీనితండ్రికివీరిచేదీర్పఁదగినయూపదయేమివచ్చినది.

ఊ—సింహధ్వజుఁడను రాజు తనయొద్దకుఁ బల్లెవాండు దెచ్చినచేప నంతఃపురమునకుఁ బంపుటకై యాఁడుదియా మగదియా యని యడిగెను.

మేనక—అట్లడుగుటకు నతని యభిప్రాయమేమి?

ఊ—అది మగదియైనచో నంతఃపురస్త్రీలకుఁ జూపింపఁ గూడదని.

మేనక—అంత గట్టివాఁడా? తరువాత.

ఊ—ఆభేదము చేపలలోఁ గనిపెట్టుట గప్పమని జెనలు జెప్పిరి. ఆరాజు మాటలువిని యాచేప పక్కున నవ్వినది.

మేనక—తరువాత.

ఊ—ఆచేప నవ్విన కారణము చెప్పటకు వాని కారుమాసములు మితినిచ్చి యప్పటికి జెప్పనిచో నుఱిదీయింతునని యారాజు మంత్రీ కాజ్ఞాపించెను.

మేనక—అన్నన్నా! రాజులెంత కఠినాత్ములొకదా? చేప నవ్వి న
కారణమెవ్వఁడు చెప్పఁగలఁడు. అక్కా! ఆకారణము వి
నాకును వేడుకయగుచున్నది. నీకుఁ దెలిసినం జెప్పము.

ఊ—నాకు బుద్ధిసూక్ష్మతచేఁ గ్రహింపఁ దగియుండలేదు. దివ్య
దృష్టిచేఁ జూడఁదేటవడినది, చెప్పెద వినుము.

మేనక—సావధానముగా వినియెదము జెప్పము.

ఊ—అసింహాధ్వజుఁడు తనభార్యలను దాను గడుజాగ్రతగా నంతః
పురములనుంచి కాపాడుచున్నాననియు, మగచేపను సైతము
వారికిఁజూపింపఁగూడదని యిట్లుడిగెను. అట్టియాహ్వాగ్రహించి
యాచేప యీభూవతి యెంతమూఢుఁడో తనయంతఃపురము
లోనున్న దాదులఁడువారో మగవారో యెరుఁగఁడు. నాప
రీక్ష యీతనికిఁ గావలసివచ్చెనే యని యాచేప నవ్వి నది.

మేనక—అతని యంతఃపురమున నట్టివారుండిరా యేమి?

ఊ—స్త్రీవేషముతో మగవారు సంచరించుచు నతని భార్యలతోఁ
గ్రీడింపుచుండిరి లే.

మేనక—ఊర్వశీ! సాధు సాధు దివ్యజ్ఞాన సంపన్నవగు నీకుఁగాక
యీరహస్యము వక్కాణింప నొరులకు శక్యమగునా?
అయ్యో! అట్టివనికై వచ్చి యీచిన్నది యిట్లు విరాగముతో
నున్నదా? పాపము! దీనివతియెవ్వఁడు. అతంజెందున్నాఁడు?

ఊ—దీనివతి జయసేనుఁడనువాఁడు. ఈచేడియ వటవృక్షము క్రింద
నుండ దారితప్పివచ్చి గాంధర్వంబున స్వీకరించెను. ఆయిరు
వురు మత్స్యదేశమునకుఁ బోవుచు దారితప్పి యక్షిణీ వనము
సకుఁబోయిరి. ఆయక్షిణీవృత్తాంతము దెలియక యాదంప
తులు మూఁడుదినములు దానిమేడలోఁ గ్రీడింపుచుండిరి. అంత
నాల్గవదినమున నాయక్షిణీవచ్చి తనశయ్యయందుఁబండుకొని

యున్న యాదంపతులంజూచి చంపక యిరువురను చెరియొక యడవిలోనికి దోసివేసినది.

మే—పాపము మరల నీతరుణికిఁ బతితో సంయోగము గలుగునా?

ఊ—ఈసంయోగి నీ దేవి కృపావిశేషమున నీయువతి పతితోడను.

సోదరునితోడను శీఘ్రకాలములోనే కలిసికొనఁగలదు.

మే—అట్లైన నీసంయోగిని దేవి నామము సార్థక మేకదా?

ఊ—దానికేమి సందేహము? ఈమె భక్తపరతంత్ర గదా?

రం—అక్కలారా! మనమువచ్చి తడవైనది పోయివత్తమా?

(అని యందరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఆ దేవకన్యకలు తన్నుఁ గుఱించి సంభాషించుకొనఁ బ్రారంభించి నప్పుడే యాలవంగి మెలఁకువచ్చుటచే వారిమాటలన్నియు విని యానందములోఁ దనయిడుమలన్నియు నడఁగుతెరంగు స్పష్టమయ్యెనని యానంద పారావారవీచికలు దేలుచు నాలవంగి యిట్లు తలంచెను.

అహా! జనులెంతకష్టపడినను దైవానుకూలములేక సుఖములు బడయుఁగలరా? సుఖదుఃఖములు దైవాయత్తములు. సుఖము దుఃఖమునకును, దుఃఖము సుఖమునకును నొక్కొక్కప్పుడు కారణ మగుచుండును. నాకింతకుఁ బూర్వముగలిగిన దుఃఖములముననే గదా యిట్టివిరాగముతో నీ దేవాలయమునకు వచ్చితిని. ఇందు మాతండ్రి యిడుమునాయురీతి దేవకన్యకా సంభాషణకృతినంబునందెల్లమైనది. ఇదియంతయు దైవముగూర్చినదేకాని వేరుకాదు. మాకు మరల మంచికాలము రానున్నది. పతితో సోదరునితో శీఘ్రకాలము లోనే గూడుకొనునని యూర్వశి చెప్పినది. ఆమెచూటలు దప్పునా యని యుత్సంతనంతోషముతో నారాత్రి నిద్రపోక వేగించినది.

అంత నాకాంత నాల్గవజామున నత్తటాకములో స్నానము చేసి యానుంటపములో జపమునకుఁ గూర్చుండబోవు నమయంబున

గోపురప్రాంతమం దెద్దియో మనుష్యులనద్ద విసంబడినది వెరగువడి యాలవంగి యాగోపురపు దాపునకుఁబోయి చిన్నగుమ్మము దాపు నుండి యాయుడవిప్రక్కకుఁ దొంగిచూచెను. అందొకసుందరి మొర పెట్టుచుండఁ జెరదెచ్చినదొంగలను పారదోలుచున్న బాలయోగి నొకనింగనెను. ఆలవంగి చూచుచుండ నాబాలయోగి తన యోగ దండములో నమర్చబడియున్న కత్తిచే నాదొంగలనందరి నరికివైచి యాచిన్నదాని చెరవిడిపించెను. పిమ్మటనాకొమ్మతోఁగూడ నాబాల యోగి యాగుడిలోనికి వచ్చురీతి దోచినంత లవంగిమరలఁ బోయి మంటపములోఁగూర్చుండి జపముచేయుచుండెను. ఇంతలో నాయో గియు నాతరుణియు నాచిన్న ద్వారమునుండి యాగుడిలోఁ బ్రవేశించిరి. అప్పుడు కొంచెము చీకటిగానేయున్నది తెల్లవారలేదు.

అంత నయ్యోగి యయ్యెలనాగతో సంయోగినిదేవి దేవాల యంబునకుఁ బ్రదక్షణముచేయుచుండ నొకదండఁ దటాకముదాపున నున్న మంటపములో రెండవచండికాదేవితలఁ దపంబుచేయుచున్న యాలవంగి గనంబడుటచే నాశ్చర్యపడుచు నాచిన్నదానితోఁ గూడ నాచేడియకు మొక్కి యందుగూర్చుండెను. లవంగియు నతనికి మరలమొక్కి కన్నులందెరచి జపమాలికను దొడలపై నిడియతని నెద్దియో యడుగఁదలచునంతలో నెచ్చటనుండియోయొక పురుషుడు ఆకసమునుండియాడివచ్చివచ్చి వచ్చి యాతటాకములోఁ బడియెను.

ఆచప్పుడువిని వారుమువ్వురు వెరఁగువడుచు నయ్యోగి! పైనుండివచ్చి దీనిలో నెవ్వఁడో పడిమునింగను ఇది మిగులవితగా నున్నది. సాపమూరక వాఁకుమ్మతి నొందును. వీనిం బ్రతికించిన మిగులపుణ్యముగదా యనిపలుకుచు నాబాలయోగి యప్పుడే యత్త టాకములో నురికి మునిఁగి యతనిని వెదకిబట్టుకొని పైకి లాగికొని వచ్చి యొడ్డునంజేర్చెను. ఆహా! వానిసాహసము మిగుల కొనియాడఁ దగియున్నది.

అప్పు డాపురుషుడు కన్నులు మూసికొని యొగర్చుచు గొం
డొకసేపునకు మేను దెలిసికొని తన్నాయోగియే బ్రతికించనని
యెఱిగి యతనితో నిట్లనియె.

అయ్యా! నీవు నాపాలిటి దైవమని నమ్మెదను. నన్నుజచ్చిన
వానిఁ బ్రతికించితివి. అయినను నాకీసమయములో మరణమే మేలని
తోచుచున్నది. నావంటి పాపాత్ముఁ డెందైనఁగలఁడా? యని యెవ్వ
రినో తలంచుకొని విచారింపఁదొడఁగెను.

అప్పు డాబాలయోగి యతనితో నయ్యా! మీరిట్టి విరక్తి
మాట లాడుచుంటిరేమి? యెద్దియేని యాపదజెందితిరా? యీతటాక
ములో నాకసమునుండి యెట్లుపడితిరి? ఇది మాకుఁగడువంతగానున్నది.
మీవృత్తాంతము గోప్యము కానివియేని జెప్పఁడని యడిగిన నాపురు
షుడు లవంగి విన నతనితోఁ దనకథ నిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను.

అయ్యా! నేను ప్రభుకీర్తియచు మంత్రికుమారుంఁడను. నాపేరు
ప్రద్యుమ్నుఁడు. లవంగియను పేరుగల నాచెల్లెలును నేనును దండ్రి
యాపద దాటించుటకై దేశమువదలి యనేక దేశములుదిరిగితిమిగాని
యెందును మాకార్యము దీరినదికాదు. అంత నొకనాఁ డచ్చేడి
యయు నేను నొకవటవృక్షముకింద నంఠకుదాళలేక శయనించి
తిమి. దానికి నిద్రవట్టినది. నాకు నిద్రవట్టలేదు. అప్పుడు లవంగి లేచి
దాహమడుగునని తలంచి యాచెట్టెక్కి జలముఁజాడ జూచుచుంటిని.
ఇంతలో నాతరుకోటరమునుండి యొకకృష్ణసర్పముపై గూటిలోనున్న
భైరవపక్షి పిల్లలనుఁదినఁ బైకిఁ బ్రాకుచుండెను. అది చూచి నేను
కత్తితోఁ నాపామును జంటితిని. దానికిసంతసించు నాపక్షి నాయొద్ద
కువచ్చి కృతజ్ఞత జూపించుచు నాయాగమనకారణంబడిగి సర్పశిరో
మణిం గైకొని యాకోటరద్వారంబునఁ బాతాళలోకమునకుఁబొమ్మని
యుపాయముచెప్పినది. దానినూటప్రకారము శిరోమణిం గైకొని

తత్ప్రభావముచే సులభముగాఁ బాతాళలోకమునకుఁబోయితిని. అన్న
న్నా! నాకప్పుడు కొంచెమైనను మాలవంగిమాట జ్ఞాపకముండినచో
నట్లుపోవుదునా? అయ్యారే! యాపాతాళలోకవైభవమేమనివక్కా
ణింతును. స్వర్గముగూడ దానికి సాటిగాదని చెప్పఁగలను. పాతాళ
లోకము చీకటిగానుండునని చెప్పకొనుమాట లబధము. అందున్న
రత్నరాసులకాంతి యుగ్రముగాక యనేకసూర్యులకాంతివలె వెలుం
గుచుండును. దానంజేసి యందు రాత్రియుఁ బగలను భేదములేదు.

అందు నేను యధేచ్ఛంగుమ్మరుచుండ నొకదండ నుద్యాన
వనసు లో వయస్యలతోడఁ గ్రీడింపుచున్న యొక చేడియంగంటి.
నావొల్లంటివంటి సోయగముగల యలనాగ నాకంబుననైనను లేదని
చెప్పవచ్చును. దానింజూచినంత నాకు భైరవపక్షిమాట జ్ఞాపకము
వచ్చినది. నాగశిరోమణిని హస్తంబునంబూని దానిచెంతకుఁబోయితిని.

అక్కాంతామణియు మణిహస్తండనగునన్నుఁజూచియత్యంత
సంతోషమునవచ్చి యొకపుష్పమాలిక నామెడలోవైచి యిట్టటని
నన్నడుగకయే గాఢాలింగనముఁ జేసికొనినది. అంతసోయగముగల
కలకంఠివచ్చి మచ్చికతోఁ గాఁగలింఁచుకొనినప్పు డెట్టిసంతోషము
గలుగునో చింతింపుము. నేనును మేనుగరుపార నపారమోదముతో
సుఖపారవశ్యంబున నొకనిమిషము మైమరచియుంటిని.

అంత నన్నెలంతయు నన్నాయుద్యానవనంబున డంబుమీరి
యున్న క్రీడామందిరమునకుఁ దీసికొనిపోయి చేడియలచే నమరింపఁ
బడిన కాంచనపీఠంబునఁ గూర్చుండబెట్టి మార్గాయానంబువాయు
వింజామరచే దానే వీవఁదొడంగినది. ఆహా! అప్పటి యాయానం
దము దలంచుకొనినంత నిప్పుడు మేనుగరపుజెందుచున్నది. అంత నే
నాకాంతజేయు నుపచారములకు వింతపడి యప్పడఁగితిని నీవృత్తాంత
మేమని యడిగితిని.

అప్పుడచ్చేడియ మొగమునకుఁ జిలునగవునగయై మెఱయ నాతో నిట్లనియె. ఆర్యా! నాపేరు రత్నాంగి, నేను నాగకాంతను మఱిమంతుఁడను పేరుగల మాతండ్రి నన్నుఁగొప్పతపంబుజేసికనెను. నేనొకనాఁడు చేడియలతో నిత్తోటలోఁ గ్రీడింపుచుండ నాత్రేముం డను మహర్షి యిచ్చటికి వచ్చెను. ఆటతోందరచే నేనాయతిరాక బరామర్షింపనైతిని. దానికతండు గోపించి యీకాంతకు మను ష్యుండు పతియగుననియు నిడుమలు గుడుచుననియు శపించెను.

ఆమాటవిని చెలికత్తియలతో నేనత్తపోధననత్తమునిపాదంబు లంబడి ప్రార్థించితిని. దాన సంతసించి యమ్మునిపతి యువతీ! మనుజు వల్లభత్వము నీకుఁ దప్పదు నాగశిరోమణి హస్తంబున ధరించివచ్చిన వానినిఁ బతిగా వరింపుము. నీవు శౌఖ్యమందెవవని చెప్పచునే యం తర్హితుఁడయ్యెను. అమ్మునితల్లజుని వచనంబు దలంచుకొనుచు నే నిందు వేచియుండ నేటికి మీరట్లువచ్చితిరి. నేను గృతకృత్యనైతిని. గాంధర్వవివాహంబున నన్ను స్వీకరించి భోగపఠండ్లపై యీయు ద్యావనంబునఁ గ్రీడింపుమనుటయు నామాటకుసంతసించి యమ్ముం చుబోడి నప్పుడ పాణిగ్రహణముచేసికొని నేనాసాధంబులఁ గొన్ని దినంబు లారత్నాంగిఁ గ్రీడాసౌఖ్యంబు లనుభవించితిని.

అట్టిసౌఖ్యంబు మరగిన నాకు నాయనుంగు చెల్లెలుగాని తం డిగ్రాని జ్ఞాపకమేరాలేదు. అంత నొక్కనాఁడు నన్నానెలంత నీయు దంతమేమని యడిగినంత నాకథయంతయు నాకుఁ దెప్పన జ్ఞాపకము వచ్చినది. అన్నిటికంటె నాకు నాయనుంగుసోదరి యేమయ్యెనో యనువిచారము బాధింపఁదొడంగినది. అప్పుడు తటాలున లేచి యేచ్చటికో పరుగిడఁదొడంగితిని. అట్లెమియు మాట్లాడక యూరక యుకుగుచున్న నన్నుఁజూచి వెరగుపడుచు నారత్నాంగి వేవేగము వచ్చి నాచేతులు పట్టుకొని యిట్లనియె.

నాథా! నీయుదంతము చెప్పమని యడిగినంత నెద్దియోతలంచుకొని యూరక పరుగిడుచుంటిరేమి? ఎక్కడకుఁ బోయెదరు? మీకథ యేమని యడిగెను. అప్పు డాపడఁతికి నావృత్తాంతమంతయుం జెప్పి మాలవంగి యేమైపోయెనోయను చింతతోఁ నరుగుచుంటినని చెప్పి తిని. దాని కమ్మానిని నవ్వి యూహా! యెన్నఁడో చెట్టుక్రిందఁ దిగవిడి చివచ్చిన చిన్నదాని నిప్పుడుతలంచుకొని దాని రక్షించుటకై పోవుచుంటిరా? మేలు. మేలు. మీయనురాగము స్తుతిపాత్రమైయున్నది. రేపు పోవచ్చును రంజని మరల నంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయినది.

అది మొదలు అచ్చటివంతలు దానివిలాసములు నాకేమియు నుల్లాసమును గలుగఁజేసినవికావు. నేనామఱునాఁడేభూలోకమునకుఁ బయనమైనంత నన్నెలంతయు నాతో దానుగూడ ప్రయాణమయ్యెను. నేను వలదని యెంత చెప్పినను వినినదికాదు. నే నారత్నాంగితోఁగూడ మునువచ్చిన మార్గంబుననే భూలోకంబునకు వచ్చితిని.

చెట్టుదిగి యందు లవంగింగానక పదచిన్నములంజూచి యేడ్చుచు నోలవంగీ! లవంగీ! యని యయ్యడవిమూకుపలుక యూరక యరవఁజొచ్చితిని. అప్పటికి లెక్కించుకొన నెలయైనది. ఇంతదనుక నిందుండనా? యేదియో కూరమృగము భక్షించి యుండవచ్చునని నేను నిశ్చయించితిని. దానిబుద్ధినిగుఱించియుఁ నీతినిగుఱించియు రూపమునుగురించియుఁ దలంచుకొని దుఃఖమాగక బిట్టశోకించుచు నెట్టకేలకు నారత్నాంగి యనునయవాక్యములచే దైర్యముదెచ్చుకొని యయ్యడవిలో వెదకుచు నడువఁజొచ్చితిని. ఇట్లు నడుచుచుండ మారములో నొక చెఱువు గనంబడినది. మణియును నగలును వుట్టంబులును గల్లునఁబెట్టి మేమిరువురము మార్గాయాసమువాయ నందున్నానము చేయుచుంటిమి. అంతలో నొకగద్దవచ్చి గట్టునబెట్టిన నాగశిరోమణిని దన్నుకొనిపోయి దూరముగానున్న యొక చెట్టుమీఁద

వ్రాలినది. అప్పుడు నేను భయపడుచు భైరవపక్షిమాట దలంచుకొని తటాలునలేది రత్నాంగికి జెప్పక యదివ్రాలియున్న చెట్టు క్రిందికిఁ జొఱితిని. ఆగడ్డయు నన్నుఁజూచి బెదరి మరల నెగిరి వేరొకమానినై వ్రాలినది. నేనును దానిచెంతకుఁ జొఱితిని. ఈరీతి నాపతంగ మొకచెట్టుమీఁద నైనను నిలువక రాత్రింబగళ్ళు నడుచుచు నన్నుఁ బెద్దయుం దవ్వుదీసికొనిపోయినది. నాకప్పుడు మాయాకురంగము వెంటనరిగిన శ్రీరాముఁడు జ్ఞాపకమువచ్చెను. అవి వెన్నెలరాత్రులగుట రాత్రిగూడ దానినివిడువక వెంటనంటి యుగిరితిని. అంత నది నాల్గవదినము సాయంకాలమున నయ్యడవిలో నుద్భావనమునందున్న యొక మేడమీఁద వ్రాలినది. దానింజూచి నేను జనరహితమగు నాసాధంబులోనికి మెల్లనజొఱియి యూపక్షి చెంత జేరితిని. మరల నాగడ్డ తద్దయు వేగముగా నెగరజొవునంతలో దానికాలిపట్టువదలి యామణి యందుజారి పడినది.

అప్పుడు పట్టరాని యానందముతో నామాణిక్యముచు కైకొని నేనారత్నాంగినిఁ దలంచుకొని యెంతదూరమువచ్చిననో తెలిసికొనలేక మిగులఁ జింతించితిని. నేను మిగుల నాకలిగొనియుంటిని గాన నామేడలో నలుమూలలు వెదకితిని. అందాహారపదార్థము లనేక మాలు గనంబడినవి. వానిచేఁ గొంతయాకలియడంచుకొని పైగదిలోనికిఁజొఱియితిని అందొక హంసతూలికాతల్పంబునఁ బదియారేడుల ప్రాయముగల కలకంఠియొక తెనిద్రింపుచున్నది. దానిఁజూచి నేను వెరగుపడి యోహో! యింతసోయగముగల యెలనాగ యీమేడలో నేకాంతముగనుండుటకుఁ గారణమేమియోగదా యని తదీయ రూపవైభవమంతయు వర్ణించుచు పెద్దతడ వక్కడనే నిలువంబడి చూచుచుంటిని.

ఇంతలో నానెలంత మేల్కొని యెదుర నన్నుఁజూచి పండ్లు పటపటగొరుకుచు ఛీ యీమనుష్యులకు సిగ్గులేదు ఎంతచేసినను

మరల వచ్చుచుండురని పలికి నేనుఁ జూచుచుండ దనమేను పెంచి మహాయాగ్రహముతో నాకాళ్ళు రెండును గైకొని గిరగిరఁదిక్కి విసరి వై చినది.

అప్పుడు నామేను తెలిసినదికాదు. ఆవినరునవచ్చి యీతటాకములోఁ బడితిని. నీటిలోఁగాక మఱియొకచోటఁ బడితినేని బ్రాణము లేపోవును. ఇందైనను నీదయామూలముగాఁ బ్రతికితిని. ఇదియే నావృత్తాంతము. అట్టిసోదరింబాసితని రత్నాంగితో వియోగమును బొందితిని. తండ్రినిం బ్రతికించుకొనలేకపోయితిని. ఇట్లు నేను బ్రతికియు నేమిలాభమని పలుకుచుఁ గన్నీరువిడిచెను. అతని చరిత్ర మంతయవిని లపంగియు మేనుగరుపార దేవకన్యకల పలుకులు దలంచుకొని అన్నా! వచ్చితివేయని మనంబున సంతసించుచుఁ దన గుట్టు బయలుబెట్టక యున్నవారివృత్తాంతముగూడ దెలిసికొనఁ దలంచి యూరకుండెను.

అప్పుడు దొంగలచేఁ జెరదేఁబడి బాలయోగిచే విడిపింపబడిన చేడియ యతనికథయంతయువిని యదరిపడి హా! నాధా! వచ్చితివే యని యతనిం గొగలించుకొనియెను. దానికి బాలయోగి వెరగు పడెను. అప్పుడా ప్రద్యుమ్నుడు చీకటిబాసి వెలుఁగువచ్చినది కావున నావెలుతురున నానవాలుపట్టి యోహా! నాప్రాణనాయుకి యగు రత్నాంగియే యని యవ్వనితను మరల గొఁగలించుకొని జోఁటీ! నీవిచ్చోటి కెట్లువచ్చితివి? అన్నా దైవఘటనమిట్టిది కాబోలు స్వాగతమేనా? యని యడిగిన నారత్నాంగి మగని కిట్లనియె.

నాధా! వినుఁడు మీరట్లు నన్నాతటాకములోవిడిచి మాఁకి క్యమునకై పక్షివెంట సరిగిన వెనుక మీరాకకై కొంతసేపు నేనా సీరాకరతీరంబువ వేచియుంటిని. ఎంతతడవునకు మీరు రాకపోవు టచేఁ బరితపించుచు మీరుబోయిన దారింబట్టి నడుచుచుఁ బ్రద్యుమ్నా! యని యరచుచు మిమ్ము పెడకీతిని. ఎందునను మీజాడ దెలిసినదికాదు. అంత రాత్రిపడినది కటికిఁచీకటిలో గుండె

రాయిచేసికొని బ్రతుకుమీఁది యాశవదలి యొకచెట్టుక్రిందఁ బండు కొంటిని. ఆరాత్రి యేమియు నిద్రపట్టినదికాదు. అంతఁ దెల్లవారిస వెనుక మరలఁ నయ్యడవిలో మిమ్ము వెదకుచు నడుచుచుంటిని. ఈరీతి మూడురాత్రులు వెదకినను మీఁజాడ తెలిసినదికాదు.

అంత నాలుగవనాఁడురాత్రి యుక్కానలో మీఁకై చింతించు చున్న నారొదవిని కొందరుదొంగలువచ్చి నన్నుఁ బట్టుకొనిరి. అప్పుడు నాకుఁ బ్రాణములమీఁది యాశవదలినది. స్త్రోతితప్పి చూర్చునొందితిని. పిమ్మట నాముచ్చులు నన్నేమిచేసిరో నేనెఱుంగను. జాముక్రిందట నీపుణ్యతుఁడు వారింబంపి నస్య విడిపించెను. ఈతనతో నీగుడిలోనికివచ్చి యాయోగివద్దఁ గూర్చున్నవెంటనే మీరు తటాకములోఁబడితిరి. ఇదియే నావృత్తాంతము. మిమ్మును నన్నును నావత్సముద్రముచుండి దరిజేప్పిన యాపుణ్యత్మునివృత్తాంత మెట్టిదో తెలిసికొనఁదగినదైయున్నదని పలికిన నాప్రద్యుమ్ముఁజా బాలయోగినిమనస్కరించియయ్యా! మీరు మమ్ముద్ధరింపవచ్చిన పర మేశ్వరులని తోచుచున్నది. మీయభిదానవర్ణంబులంజెప్పి మదీయ శ్రీవణానందంబు గావింపుఁడని యడిగిన నవ్వుచు నాబాలనన్యాసి యిట్లనియె.

అయ్యా! మీచరిత్రమువినిన నాకును మీతో బంధుత్వము గలిగినట్లయ్యున్నది. నేను మత్స్యదేశపు రాజకుమారుండను, నాపేరు జయసేనుఁడందురు. నేనొక్కనాఁడు వేటకుఁబోయి గాలివానచే నేనలనువిడిచి యొక్కరుండ గుఱములోఁ జీకటిలో దారితప్పి యొక మఱిచెట్టుక్రిందకుఁబోయితిని. అందొకసుందరి మెఱువుల వెల్తురుననున్నఁ జూచి అన్నా! ప్రద్యుమ్మా యిటురా! యని కేకలుపెట్టెను. దానికి నేని అదరిపడి ద్రరికరిగితిని. ఆచిన్నది నేను ప్రద్యుమ్ముఁడనే యనుకొని తటాలునవచ్చి క్రొంగలించుకొనినది. అప్పుడు కాంతా! నేను ప్రద్యుమ్ముఁడనుకాను నాపేరు జయసేనుఁడని

నాయుదంతమంతయుఁ జెప్పితిని. పిమ్మట నమ్మదవతియుఁ దన యుదంతమంతయుం జెప్పియన్నకై చింతింపఁదొడఁగినది.

నేనును దానినోదార్చితిని. అదియొక పురుషుని ముట్టుకొని వేరొకని మరల ముట్టుకొనదు గనుక నన్నే గాంధర్వవివాహమాడినది. అంత మేమిరువురము ప్రద్యుమ్నుని వెదకుచు నయ్యరణ్యములోఁ దిరుగఁజొచ్చితిమి. అటుతిరుగుచుండ నొకనాఁడు నీవిప్పుడు చెప్పిన యుద్యానవనమునందలి మేడలోనికిం బోయితిమి.

జనశూన్యమైన యామేడలో మూఁడురాత్రులు మేమిరువురము యధేష్టకామంబులనుభవించితిమి. అంత నాల్గవదిన ముదయమున నామేడయు నాలవంగియు నేమైపోయెనో కాని నేను దెల్లవారి లేచి చూడ నొకయడవిలోఁ జెట్టుక్రిందనుంటిని. అప్పుడు భార్య వియోగము సైరింపలేక విరాగముతో యోగినై తిరుగుచుండ నొకనాఁడొక యోగిపుంగవుండు నాకుఁ గనంబడియెను.

అతనికి మొక్కి అయ్యా! నాభార్య యెందున్నది? యెప్పటికేని నేను దానితోఁ గలిసికొంచునా! యని యడిగితిని. అయ్యతి పుంగవుండు నాయెడఁ గనికరించి సంయోగినీజేవి నారాధించినం గలిసికొందురని చెప్పి ఈయరణ్యము గురుతెరింగించెను. నేనును దిరిగితిరిగి నిన్న రాత్రికీప్రాంతముజేరితిని. ఇందీసుందరిని దొంగలు ఊరదెచ్చుట జూచి జాతిధర్మంబువిడువక యోగదండములో నమర్చి యున్న కత్తిచే జంపి యీలతాంగియు నేనునుఁ నీగుడిలోనికివచ్చి యీయోగినియొద్ద గూర్చుండునంతలో నీవీతటాకములోఁబడితివి. నిన్ను లేవదీసితిని. ఇదియే నావృత్తాంతము.

నీవేయాప్రద్యుమ్నుఁడవై యాలవంగియే నీచెల్లెననో నీవు నాకు బావవగుదువనుటయు నాప్రద్యుమ్నుఁడతనిం గొంగలించుకొని బావా! నిక్కముగా నిన్నువరించినది నాయునుం గుసోదరియే.

దాని మరల నెట్లుగలిసికొందుము. అయ్యో! దానినింనువిడిచి యొక్కరుండనేనింటికీబోగలరా? దైవముకొంచెము మనకనుకూలుండైనట్లు తోచుచున్నది. లవంగికూడ మనతోగలిసినచోనియతి కనేకవందనములు పెట్టెదము. ఈ దేవి కనేకముగాఁ బలులిప్పింతుమని యాతురముగాఁ బలుకుచున్న యన్నమాటలును పతివచనంబులును వినియోగినిగానున్న యాలవంగి, అన్నా! ప్రేమ్యున్నూ! యోహో నాధా! మీరింక నాకై చింతింపకుఁడు నేనే లవంగిని. మనయెడ దైవమునకుఁ బూర్తిగా ననుగ్రహము వచ్చినది. ఈసంయోగినీ దేవి యనుగ్రహమే మరల నందరనిచోటికీజేర్చినది. నావృత్తాంతము వినుండని తనకథయంతయు వారికెఱిగించెను. అప్పుడు ప్రేమ్య మ్ముఁడు పట్టరాని సంతోషముతోఁ జెల్లెలింగాగలించుకొని కన్నుల నీరుగార్చుచుఁ గొండొక నేవు మేనెఱుంగక దైవమును ధ్యానించు చుండెను.

అంతలో మరల విచారమునుదెచ్చుకొని యతండు లవంగి కిట్లనియె. అమ్మాణీ! మనయాపదలన్నియు దైవముదాటించెను. మనతండ్రిమాట మనము మరచియేపోయితిమి. ఆయన బ్రతికి యుండిన మనలఁజూచి సంతోషించునుగదా? ఆతండు లేనినాఁడు మనలనుజూచి సంతసించువారెవ్వరు? ఇందులకై నాకు విచారమగు చున్నది. యేమిచేయవలయునని పలికిన విని యక్కలికి యన్నా! అందులకై నీవుచింతింపకుము. మనతండ్రి బ్రతుకుమార్గము దేవకవ్య లాడుకొనిన మాటలచేఁ దేటవడినది. చేవనవ్వి నకారణము నేను జెప్పఁగలను. కాని లెక్కించిచూడ నేటిసాయంకాలమే మనతండ్రిని సురిదీయునమయము. ఈదివసముతో నారుమానములైనది. ఇంతలో నింటికెట్లుపోగలము? మనగ్రామమేదిక్కుననున్నదో మనమెఱుంగము. దీనికేదియేని యాధారమున్నఁ జెప్పమనిన సతం డిట్లనియె. అమ్మాణీ! ఆకారణము యథార్థముగా నీకుఁ దెలిసినచో నేనీసాయంకాలము

లోపుగా మనము మనగ్రామము చేరునట్లు చేయఁగలను చూడుమని యప్పుడాత్మగతంబున బూర్వమువరమిచ్చిన బైరవపక్షులం దలంచు కొనియెను.

అంతమాత్రముననే యాపక్షులువచ్చి ముందువ్రాలినవి వానిం జూచి ప్రద్యుమ్నుఁడు సంతసించుచుఁ దనకథయంతయుం జెప్పి సాయంకాలములోపుగాఁ దమ్ముఁడమపురమునుఁ జేర్చుఁడని వేడు కొనియెను. అప్పుడా పక్షులుచెరియొక్కయిద్దరిని దమరెక్కలమీఁద నెక్కించుకొని గరుత్మంతుడువ్రాలె నతిజవంబునఁ బ్రొద్దు గ్రుంకక పూర్వమే మిక్కిలి దవ్వగానున్న భర్మాపురమునకుఁ దీసికొని పోయినవి.

ఆహా! వానిగమనవేగ మెట్టిదో చూడుము. అప్పుడా గ్రామ మంతయు హల్లకల్లోలముగా నున్నది. వీధుల గుంపుగుంపులుగాజనులు గూడికొని మంత్రిమాటలు చెప్పకొనుచుండిరి. అయ్యో! ఈమంత్రి కెట్టియాపదవచ్చినదో చూచితిరా? యుతీకంబమునొద్దకుఁదీసికొని పోయిరి. కొడుకును గూఁతురునుఁగూడ నారుమాసములక్రిందట దేశాంతర మేగిరఁట వారుదగ్గర లేరు. పాపము భార్యయొక్కరితియ యాబండ్లివెనుక నేడ్చుచుఁబోవుచున్నది. వారేమైపోయిరో తెలియదు. రాజెంత దయాశూన్యుఁడో కాని యతనికొడుకును కూఁతురు నింటికివచ్చువరకైన నిలువరాదు గాఁబోలు. పాపమా మంత్రి నీకేమికోరిక యున్నదని యడిగిన దనసంతానముఁజూడఁ గోరికొనియెనఁట. రాజుగారు దానికి సమ్మతంపలేదు. అయ్యో! తుదకు వానికపరక్రియ జేయువారుగూడ లేరుగదా యని యనేక రీతులఁ బ్రజలు జెప్పకొనఁ దొడంగిరి. ఆమాటలన్నియు నాలిం చుచుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు లవంగియుఁ దిన్నగా నాయురికంబము నొద్దకే యాపక్షుల నడిపించిరి.

అప్పుడు మంత్రి నురికంబమునొద్ద నిలువఁజెట్టిరి. కొందరు పెద్దమనుష్యులు దావుగా నిలువంబడిరి. మంత్రిభార్య యేడ్చుచు మగనియడుగుల మోలఁబడియుండెను. చూచువారందరు కన్నీరు

గార్జునుండిరి. రాజకింకరులు దండనాధునితో అయ్యా! మంత్రి నుటిదీయుటకనుజ్ఞా? యని యడిగిన సతండు చేయివీచి యాజ్ఞ యిచ్చెను. అందఱు హరినామ స్మరణ చేయుచుండిరి.

పిమ్మట సతనితల నురిత్రాటిలోఁ దగిలించిరి. ఇంతలో నాపక్షుల రెక్కలగాలి చప్పుడువిని యందరు నద్భుతమందుచు నాదిక్కుగాఁజూచిరి. అంతనాపక్షులు రెండును వారిమోల వ్రాలినవి. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుఁడులేచి చేయెత్తి యోహో! మంత్రిమరి దీయకుఁడు. ఉరిదీయకుఁడని కేకలుపెట్టెను. అధ్వనివిని యురిదీయువారలు భయపడి మంత్రిశిరస్సును ద్రాటిలోనుండి తప్పించిరి. అక్కడి యధికారి ప్రద్యుమ్నునితో నోయీ! మంత్రినురిదీయవలదని నిర్భయముగాఁ బలుకుచుంటివి. నీవెవ్వఁడవు. నీకేమియధికార మున్నది? నీవు చేపనవ్విన కారణము జెప్పఁగలవా యని యడిగినఁ బ్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె.

అయ్యా! నేను మంత్రికుమారుండను నాపేరు ప్రద్యుమ్నుఁడు నేనుచేపనవ్విన కారణము నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁగలను. మంత్రి నురితీయింపకుఁడు అనిచెప్పెను. ఆమాటలువిని యెల్లరు సంతోషించిరి. అప్పుడు దండనాధుండావార్త రాజనొద్దకుబోయి చెప్పెను. రాజు నురిదీయువారితోఁ బ్రద్యుమ్నుమాట వినువఱకు మంత్రిమరి దీయవలదని యాజ్ఞాపించి వారి నెల్ల రప్పించుకొని ప్రద్యుమ్నా! చేపనవ్విన కారణము చెప్పఁగలవా? నీతండ్రిని విడిపింతుననుటయు సతండయ్యా! యాకారణము తప్పక చెప్పెదను సభచేయింపు డనుటయు సింహాధ్వజుఁడప్పడే పౌరులనెల్ల దన యాస్థానమునకు వచ్చు నట్లాజ్ఞాపించెను. సామంత నృపాల పౌర పండితయుతుండై యావృత పాలుండు పెద్దకొలుపుదీర్చి కూర్చుండెను.

అచ్చటికి లవంగియు, బ్రద్యుమ్నుఁడు జయనేనుఁడు రత్నాంగియువచ్చి యుచితస్థానముల గూర్చుండిరి. మంత్రినిఁగూడ నచ్చటికి

రప్పించిరి. కొల వువారెల్ల ప్రద్యుమ్నుని యుపన్యాసమును వినగోరు చున్న సమయంబున రాజు ప్రద్యుమ్నునికీ జీవనవ్యవహారమును జెప్పటకు సెలవిచ్చెను. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుఁ డావార్త జెప్పటకుఁ దనప్రకృతున్న లవంగిని నియోగించెను. అంత నానెలంతయుఁ బతి యనుమతివడసి లేచి నిలువంబడి సభాసదులకు నమస్కరించి యెల్ల రు విన రాజుతో నిట్లనియె. రాజా! భగవంతుఁడు పశుపక్షి మృగా దికములకేదియో యొకశక్తి పరిపూర్ణముగానిచ్చి మనుష్యులకొకటికొకటి విధజ్ఞానశక్తియు నొసంగెను. అట్టి మనుష్యు జాతీయందు జని యించియు గూడనికార్యములయందుఁ బ్రవర్తించుచు యుక్తాయుక్త వివేక శూన్యులగు మనుష్యులకంటె నితరజాతీయే నీతిగలదని చెప్ప వచ్చును. పిపీలికా జ్ఞానము విహంగజ్ఞానము పశుజ్ఞానము జలచర జ్ఞానము మనుష్యజ్ఞానమును మించియొప్పును. ఆచేఁపయూరక నవ్వినదికాదు అందులకు మంచికారణమేయన్నది. దానిం జెప్పుచుని మీరుమంత్రీకి నాజ్ఞాపించిరి. ఆయనకు మారుగాఁ గొమార్తెనునేను జెప్పుచుంటిని. ఆకారణము వినిన మీకుఁ గోపము రాకమానదు. అందుమూలమున నన్నవరాధినిగా నెంచితీరేని రెండవయువద్రవము సంప్రాప్తించఁ గలదు. రాజుజయెట్టిదైన నడ్డుచెప్పువా రుండరు. కావున నదియెట్టిదైనను క్షమింతుమని నాకభయపత్రిక నిత్తురేని వక్కాణించెద లేకున్నఁ జెప్పనేరనని సహేతుకముగాఁబలికిన విని యానరేంద్రుఁడు తదీయగంభీరోపన్యాసమునకు సిగ్గుపడుచునిట్లనియె.

తరుణీ! చేఁపనవ్యవహారము నిదర్శనముగాఁ జెప్పితివేని యెంతయుపరాధమైన సైరించెద నందులకు సందియమకకర లేదు. చెప్పుము చెప్పుమని తొందరజేయుచు నట్టిపత్రిక వ్రాసియిచ్చెను. అప్పుడాచిన్నది, మహారాజా! పురుషులకంటె స్త్రీలకు సాహసము కామము మొదలగుగుణము లారురెట్లధికమని శాస్త్రములు జెప్పు

చున్నవి. వనితలు పరపుషుష సంగమాభిలాషినులని కదా? తరుచు నంతఃపురములలోఁ బెట్టికాపాడుచుందురు.

శ్లో॥ నగృహాణి నవస్త్రాణి నప్రాకార స్థిరస్థియాః

నేదృశారాజ సత్కారా వృత్త మాభరణం స్త్రీయాః.

అంతఃపురములును వస్త్రములును ప్రాకారములును తెరలును రాజసత్కారములును స్త్రీలకాభరణములై కాపాడఁజాలవు. స్త్రీకి నద్వైతమే మంచియావరణము. అని వాల్మీకి చెప్పియున్నాఁడు. నీవు నీభార్యల ననేక రక్షకభట రక్షితంబులగు నంతఃపురంబులం బెట్టి పోతుంటిగ నేనియుఁ జూరనీయక కాపాడుచుంటివి. వారు నచ్చీలలై యున్నవారనియే తలంచుచుంటివి.

అల్లనాఁడు పల్లెవాండు) చేపను దీసికొనివచ్చినప్పుడు దాని నంతఃపురమునకుఁ బంపదలంచి యదియాఁడుదియా మగదియా యని యడిగితివి. అదిమగదియేయైనచో మీభార్యలకు మానహాని వాటిల్లు ననియే కదా తలంచితివి. మీప్రశ్నకారణమా మత్స్యః శ్రేష్ఠంబు గ్రహించి పక్కుననవ్వినది. ఇదియే చేపనవ్విన కారణమని పలికిన విని యారాజు తల కంపించుచునిట్లనియె.

ఇదిమాకుఁ దెలియని విషయముకాదు. నీవు చెప్పిన నమాధానము సరిపడియుండలేదు. నేనట్లడిగినంతనే కారణములేక యూరక నవ్వరు. నీవుతగిన నమాధానముచెప్పి యొప్పించుము. లేకున్న మీతండ్రి సురితీయింపక మాననని చెప్పినవిని యక్కలికి నవ్వఁచు నిట్లనియె.

మహారాజా! మీరెంతపనిచేయుటకై న సాహసులే! కానిండు మీభార్యల యంతఃపురమును గాచుచున్న యాఁడు వాండ్రినెల్లర నిక్కడికి రప్పించుడు. వారిచే నాకారణము చెప్పింతును. మీరు స్వయముగాఁబోయి యెట్లున్నవారినట్లు తీసికొని రావలయునని కోరిన

నాన్నవతి యుచితపరివారముతో నప్పుడపోయి శుద్ధాంత మందున్న శ్రీలనందరం దీసికొనివచ్చి లవంగముందు నిలఁ బెట్టించెను.

అప్పుడు లవంగియు వాండ్రొబరీక్షించి నన్ననిబట్టలు కట్టించి స్నానముచేసిరండని యాజ్ఞాపించినది. వారప్పని కొడంబడిరి కారు. రాజకాసనము ప్రయోగించుటచే వాండ్రు దాపుననున్న తటాకములో స్నానముచేసినచ్చి సభలోనిలువంబడిరి. వారికి శ్రీచిహ్నము లేమియును లేవు. పురుషచిహ్నములన్నియు స్పష్టముగాఁ గనంబడినవి అప్పుడొచ్చినది సభ్యులదిక్కు మొగంబై ఆర్వులారా! ఏడ్రంజూచితిరి గదా. వీరాఁడువారో మగవారో తెలిసికొంటిరా? పాపమీ రాజు వీరినందర నాఁడువారనియే తలఁచి యంతఃపురమునఁ గాపుపెట్టి భార్యలశీలముల గావాడుచున్నానని సంతోషించు చుండెను. తన యంతఃపురమున నున్నవాండ్లు ఆఁడువారో మగవారో తెలిసికొనలేని యీమూఁగుఁడు నన్నాఁడుదియా మగదియా! యని యడుగుచున్నాడే? మగదానినైనను నేనేమిచేయుదును. ఇంతకన్న నవివేకి యెందైనంగలఁడా? యని దివ్యజ్ఞానసంపత్తిగల యామీనంబు నవ్వి మేనుబాసినది. రాజా! యిప్పుడైన నేజెప్పినకారణము నరిపడినదియా? ఇట్టి దేవరహస్యముచెప్పుమని యడిగి చెప్పనిచో నుటి దీయింపఁబూనిన నీయొద్దఁ గొలఁపుచేయుట కంటె మహాపాతకము లేదనిచెప్పి యప్పుడఁటి పీఠముపైఁ గూర్చుండె.

అప్పుడు సభాసదులెల్ల కరతాళములు వాయిించిరి. రాజు మొగమునఁ గళతప్పినది. సిగ్గునఁతలవంచుకొని తనకుఁదాననిందించుకొనుచు మంత్రిపాదంబులంబడి మహాత్మా! నిన్నూరక చంపఁబూనిన నాతప్పు మన్నింపుము. నీకూఁతురునాకు మంచిబుద్ధి జెప్పినది. నాకీ రాజ్యముక్కర లేదు. నీవేపాలింపుచుని మిక్కిలిదీనుండై వేడుకొనుటయు

మంత్రి యతనియందుఁ బ్రసన్నుండై రాజుసంతోషించు నట్లు తిరుగా నుత్తరముజెప్పెను.

అప్పుడు సభలో లవంగిచెప్పిన యుపన్యాసమువిని సభాసదు లెల్ల విస్మయనముద్రములో మునిగిపోయిరి. లజ్జాభయక్రోధ సంభ్రమములతో నాభూపతియప్పుడ యాయంతఃపుర ద్రోహులనెల్ల నిను వచిక్కములలో నెక్కించి బిగియగట్టించి యొకతోటలో వేలఁ గట్టించెను.

పిమ్మట రాద్రావేశముతోఁ గత్తిదీసికొని యంతఃపురమున కరుగుచున్న రాజు నన్నాహముచూచి లవంగి యడ్డపడి భార్యలం జంపవలదని యెన్నియో ప్రతికూల వాక్యములు జెప్పినది. కాని యతని యహంకార మణగినదికాదు. భార్యలనందఱు, బరిభవించి యారాజు రాజ్యము మంత్రికిచ్చి వేసి తాను తపోవనంబునఁ కటిగను.

మంత్రియు లవంగివలన వారుపోయిన వృత్తాంతమంతయువిని సంతసించుచుఁ గొడుకును గోడంకును గూతుకును నల్లండును దన్నుభజింప మహావైభవముతోఁ బెద్దకాలము రాజ్యము గావించుచు ధరితీతలంబున సకల సౌఖ్యము లనుభవించెను.

గోపా! నీవుచూచిన యినువ చిక్కములలో నున్నవారు అంతఃపురద్రోహులు వారే. తైలసిక్తములగుట వారి కళేబరములు చెడక పెద్దకాలమట్లే యున్నవనిచెప్పి మణిసిద్ధ యతీంద్రుఁడ శిష్యునితోఁగూడబోయిపోయి యొకనాఁడు సాయంకాలమునకు జగన్నాథంబు బ్రవేశించెను.

తో ద క వృ త్త ము.

వాగ్వనితాప్రియ వారిజనాథ
 ప్రాగ్వరముఖ్య సుపర్వగణేడ్యా
 దిగ్వసనాంచిత ధీరజనోక్తి
 ప్రస్విభవార్చిత చంద్రకపర్ణాత ||

క. మంగళమగుఁ బ్రజలకు నృప
పుంగవు లేలుదురు ధర్మబుద్ధిదనర ధా
త్రిం గోవులకును విప్రుల
కుం గల్గుశుభంబు మనుజకోటి జెలంగఁ.

క. కరలోచన కరితారే
శ్వర సంఖ్యా కలితశాలి శకదీపిత శా
ర్వరివత్సరమునఁ గాశీ
పురయాత్రావసధ చరిత ముంజేసితిగా.

గద్య.

ఇది శ్రీవిశ్వనాథ నదనుకంపానంపాదిత కవితా విచిత్రా త్రే
యముని సుత్రామగోత్రప్రవిత్రీమధిరకులకలశజలనిధి రాకా
కుముదమిత్రీ లక్ష్మీనారాయణపౌత్రీ, కొండయార్యవృత్రీ,
సోమిదేవి గర్భశుక్తి ముక్తాఫల విబుధజనాభి
రక్షిత సుబ్బన దీక్షితకవి విరచితంబగు
శ్రీకాశీయాత్రావసధచరిత్రీమను
మహా ప్రబంధంబునందు
వ్రథమభాగము
సంపూర్ణము.

శ్రీ విశ్వనాథార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

